ՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 3
MERCREDI
3 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԶ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում) 1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·388 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.388

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՁԱՆԱՁՈՒՄ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆԻՍՏԸ

ԵԼՈՑԹՆԵՐ, ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍ, ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ, ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին հպատակած նիստերէն էր 233–րդը որ գումարուեցաւ Մայիս 29–ի առաւօտուն օրակարգի առաջին նիւթ ունենալով 1915–ի Հայոց ցեղասպանութեան հրապարակաւ ճանաչումի բանաձեւը: Հաղուագէպ՝ օրակարգին հրատապ ու անակնկալ պատճառականութենէն առաջ հրաւիրեալներու կարեւոր թիւով: Ինչպէս ըսաւ երեսփոխան մը, գրեթէ աննախընթաց էր որ շուրջ 200 հոգի լեցուցած ըլլային հիւրեր յատկացուած օթեակները, յուզումով, հետաքրքրութեամբ հեւ ի հեւ հետեւիլու համար մօտ երեք ժամուան նիստին որ սկիզբի պահուն որպէս պաշտօնական ներկայութիւն ունէր միայն 29 երեսփոխան: Հայկական, Ֆրանսական, նաեւ թրքական լրատուիւններու թղթակիցներ ալ լեցուցած էին այդ մարզին յատկացուած բաժինը, զինուած՝ ձայնագրիչներով, լուսանկարի գործիքներով, հեռագրիչներով: Եւ ըսել որ այս կարգի լսարանի «զինարան»ը ունէին Թուրք լրագրողները ոյնպիսի երկուքը առաջին մուտք գործողները եղան Ազգ. Ժողովի դահլիճն ներս:

Նիստէն արձանագրելի առաջին տուեալը եղաւ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ տեղակալը Ռ. Ռուքէի ելոյթը որով ան ներկայացուց օրակարգին նիւթ բանաձեւը: Այդ ելոյթը առանց կէտ մը մոռնալու լրացուց միակ նախադասութեամբ եղած բանաձեւումը թէ Ֆրանսա հրապարակաւ կը ճանչնայ 1915–ի Հայոց ցեղասպանութիւնը: Խօսեցաւ Կիլիկիոյ մասին, յիշեցուց տեղահանութեան պայմանները, զոհերու թիւը, յատակ մանրամասնելով չանցաւորն ու չանցանքին վայրը:

Կառավարութեան կողմէ ու կատարածը անոր անունով հակակշռելու ելոյթ մըն էր Նախկին Ռազմիկներու նախարար Ժան – Փիէռ Մասըրէի խօսքը: Ան թէ՛ ըսաւ որ 1915–ին պատահածը ոչ մէկ կասկածի կարելի էր ենթարկել, թէ՛ աւելցուց որ պէտք է ժամանակ տալ Թուրքիոյ որպէսզի հաշտուի իր անցեալին հետ: Աւելի բացայայտ էր արտայայտութեան միջուկը երբ կ'ըսէր թէ Թուրքիա վերջապէս բացած է դիւաններէն եւ թէ վերջին տարիներուն հայկական նիւթին մասին հրատարակութիւններ կ'ըլլան, կային: Բաւական պերճախօս էր նաեւ Պարապմունքի նիւթին մէջբերումը, երբ կը լսեցնէր թէ հոն տակաւին խաղաղութիւնը չատ փխրուն է եւ ամէն բան պէտք է ընել որ լարումը չչեչտուի: Ձիշդ է որ Ժ. Փ. Մասըրէ միակը չէր Ղարաբաղը մէջբերող, բայց ան բոլոր միւսներէն զանազանուեցաւ թեթեւակի զգուշացնող ակնարկութեամբ, մինչդեռ յաջորդ ելոյթները ծանրացան ակնկալուած քուէարկութեան այդ հարցին կարգաւորման ընծայելիք նպատակին վրայ:

Համապարփակ, մեծ անկեղծութեամբ պարասուած ելոյթ մըն էր այն որ Ֆրանսա – Հայաստան բարեկամութեան խորհրդարանական խմբակին նախագահ Ժ. Փ. Պրէթ ունեցաւ: Շեշտեց լուռութեան պարագան որ ընկերացած էր այս ցեղասպանութեան. լուռութիւն որուն մէջ անկարելի համառեղումով կը միանային զոհը, ոճրագործը, նաեւ աշխարհի պետութիւնները: «Թուրքիան տուաւ պետական լռութեան օրինակը» ըսաւ ան, չեչտելով. «այս լռութիւնն է որ պիտի խորտակէ այսօր մեր ժողովը»: Ցիշեց Եւրոպայի մաս կազմելու այդ երկրին ձգտումները, ապա որպէս անուղղակի պատասխան կառավարութեան ներկայացուցիչին, ըսաւ թէ բանաձեւին քուէարկումը ապրիլ մը կ'ըլլայ Կովկասի խաղաղութիւնը ամրապնդող:

1915–ին կատարուածէն նշումներէ հետք, վերապրող Հայերու եւ անոնց չառաւիղներուն Ֆրանսայի նուիրումին առընչութեամբ յիշուեցաւ Մ. Մանուչեանի պատգամ: Զինքը որպէս խորհրդանիշ յիշեցին Ռ. Պլում, Ժ. Սառ եւ ուրիշներ:

Յայտնի յուզում պարփակած ելոյթով մը հանդէս եկաւ Փ. Տէվէճեան: Ան իր անձը օրինակ ներկայացնելով վերապրողներու չառաւիղներուն, ընդգծեց քուէարկութեան անհրաժեշտութիւնը: Ըսաւ թէ ո՛չ ձախակողմեան, ո՛չ աջակողմեան քաղաքականութեան հարց էր այս մէկը, այլ «յաւերժական Ֆրանսային»: Ակնարկելով «ցեղասպանութիւն» բառին կապուած մինչեւ այսօրուան ծանօթ ճապկումներուն, ըսաւ թէ պէտք է վերջ դնեն «խղճալի այդ աճպարարութիւնները»: Ի–րեն համար Ֆրանսահայութեան համարումի վերջին օղակը կը կազմէր այս ճանաչումը զոր երկրին ղեկավարը պիտի կ'ուզէր իրենց նուիրել:

Ֆ. Ռոչպլուան (ԻԻ – ՏԷ – ԷՖ) որ Ֆրանսա – Հայաստան խմբակին նախորդ նախագահն էր, ճանաչումը դիտեց նաեւ Ֆրանսայի տեսանկիւնէն, ըսելու համար որ մարդկային իրաւունքներու յարգանքի այս երկիրը չէր կրնար աւելի երկար տեղ լռութիւն պահել. ան հրաւիրեց իր պաշտօնակիցները «միաձայնութեամբ բուէարկելու Ի. դարու առաջին ցեղասպանութեան թէեւ անկատար այս բանաձեւը»:

«Նուէր չէ եղածը, բանի որ տիպար իր համարկումով, ողբերգական պատմութեամբ, մեր արժէքներուն ուսեցած յարգանքով Ֆրանսայի հայ գաղութը արժանի է այս ճանաչումին» ըսաւ Փ. Լըլուշ (ԷՒ – Փէ – ԷՒ), անդրադառնալէ հետք ինքն եւս Եւրոպայի անդամակցութեան Թուրքիոյ փափաքին, այդ հանդրուանին պարտադրած չափանիշներուն: Իր ելոյթը աւարտեց ըսելով թէ հպարտ է այդ նիստին մասնակցելով:

Թէ՛ քաղաքական ազդակներու դերակատարութեան, թէ՛ այդ նկատումով առնուած քայլերու, թէ անոնց պատճառած բախտութեան, թէ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»

Հեղինակներ՝ ՄԱՐԳԱՐԻՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ԱՆՆԱ ԲԱՐՍԱՄԵԱՆ

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ժ. դարուն կը սկսի հայ երգի ու ռոմանսի կատարումը փոխ առնուած է եւրոպական երաժշտութենէն, *ԺԹ.* դարու կէսերուն՝ Արեւմտահայ երգի առաջին հեղինակները եղած են Տիգրան Չուխաճեան, Գաբրիէլ Երանեան, Նիկողայոս Թաշճեան, որոնց գրած երգերը հայրենասիրական, ազատասիրական ընոյթ ունէին եւ ծնած էին *ԺԹ.* դարու 60 – 70–ական թուականներուն Արեւմտահայութեան ազգային – ազատագրական շարժումներէն: Այդ երգերը՝ «Ազատութեան երգ», «Կիլիկիա», «Հայաստան» եւ այլն, տարածուած էին նաեւ Արեւելեան Հայաստանի մէջ, յատկապէս առաջին հանրապետութեան տարիներուն: Արեւելահայ երգահաններէն ազգային – հայրենասիրական երգերու հեղինակ է Մակար Եկմալեան, որուն «Լռեց: Ապերը եկան», «Բլբուլն Ասարայի» երգերը մինչեւ այսօր ալ կը մեկնաբանուին: Լայն տարածում ունեցած են քնարական, յատկապէս սիրային բովանդակութեամբ երգերը, որոնց հեղինակներն էին Ա. Տիգրանեան, Ե. Բաղդասարեան, յատկապէս Դ. Ղազարեան:

Երգը զարգացման նոր հանգրուան թեւակոխեց Ի. դարու երրորդ տասնամեակին, Հայաստանի մէջ, շնորհիւ Ռոմանոս Մելիքեանի եւ խումբ մը այլ երգահաններու: Հայ երաժշտութեան մէջ երգի սեռը զարգացման նոր թափ ստացած է Բ. Աշխարհամարտի տարիներուն: Այս մասին աշխատութեան հեղինակները հետեւեալը կը գրեն. «Գրեթէ բոլոր կոմպոզիտորները դիմեցին երգին: Բազմաթիւ հայրենասիրական բանաստեղծութիւններ գրեցին Ա. Իսահակեանը, Ա. Վշտունին, Յ. Շիրազը, Գ. Սարեանը, Սարմէնը, Ղ. Կոմունին, Ա. Գրաչին եւ ուրիշներ, որոնց ոգեշունչ խօսքը թեւաւորուեց հայ կոմպոզիտորների երգերով: Բազմաթիւ երգեր հնչեցին ռադիոյով, համերգասրահներուն, վոդեվոյում, գործարաններուն ու ռազմաճակատում: Երգը հզօր զէնք հանդիսացաւ թշնամու դէմ պայքարում, համախմբեց մարդկանց ռազմաճակատում եւ թիկունքում, զօրաշարերեց հայրենասիրական զգացմունքները, ներարկեց ատելութիւն թշնամու դէմ, ներշնչեց յաղթանակի հաւատ»:

Պատերազմէն ետք, 50–ական թուականներուն հայ երաժիշտները սկսած են երգեր գրել խաղաղութեան նուիրուած նիւթերով: Լայնօրէն տարածուած են քնարական ընոյթի երգերը, որոնց հեղինակները եղած Ա. Սաթեան, Գ. Հախինեան, աւելի ետք՝ Մ. Աւետիսեան, որուն երգերը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն Հայաստանի մէջ եւ Սփիւռքի տարածքին: 60–ական թուականներուն սկսած է մեծ թափով տարածուիլ նաեւ էստրադային (ճոզ) երգն ու երաժշտութիւնը, շնորհիւ Ա. Բարայեանի, Լ. Բաղդասարեանի, Ս. Զրբաշեանի, Ալ. Աճէմեանի, Կ. Օրբելեանի, իսկ աւելի ետք՝ 60–ական թուականներու վերջերուն՝ Ռոբեր Ամիրխանեանի:

Հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ ռոմանսի սեռը եւս ակիզբ առած է *ԺԹ.* դարու կէսերուն, դարձեալ արեւմտահայ միջավայրի մէջ: Առաջին ռոմանսները գրած է Տ. Չուխաճեան, որուն երգերը յաջորդին տարածուած են արեւմտահայ թէ արեւելահայ շրջանակներուն մէջ: Արեւելահայ դրէթէ բոլոր երգահանները դիմած են այդ սեռին: Ի. դարու առաջին երկու տասնամեակներուն Ալ. Սպենդիարեանի եւ Ռ. Մելիքեանի ջանքերուն շնորհիւ ձեւաւորուած է հայկական դասական ռոմանսը, որ յետագայ երկու տասնամեակներուն որոշ զարգացում ունենալէ ետք, յատկապէս 50 – 60–ական թուականներուն մեծ աշխուժութիւն ստեղծած է, շնորհիւ երիտասարդ երգահաններու ստուարացումին եւ բանաստեղծներու շրջանակի ընդլայնումին: Հայ երգահանները կը դիմէին հայ բանաստեղծներու՝ Պարոյր Սեւակի, Դանիէլ Վարուժանի, Սիամանթոյի, Մ. Մեծարենցի, Ս. Կապուտիկեանի, Ե. Չարենցի, Յովհ. Շիրազի, Աւ. Իսահակեանի, Վ. Դաւթեանի, Հ. Սահեանի, Յովհ. Թումանեանի եւ այլոց գործերուն, անոնց խօսքերով գրելու համար ռոմանսներ:

60–ական թուականներուն մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծուած է հայկական միջնադարեան քերթողական արուեստին նկատմամբ: Յօրինուած են բազմաթիւ ռոմանսներ Յովհաննէս Թլկուրանցիի, Նահապետ Քուչակի, Ֆրաշտուր Կեչառեցիի, Գրիգոր Նարեկացիի եւ այլոց բանաստեղծութիւններու հիման վրայ: Այս մարզին մէջ մեծ վաստակ ունի Տիգրան Մանսուրեան:

70–ական թուականներուն հայ երգահաններու ստեղծագործական մտքի նոր արտայայտութիւններու համար մեծ ազդակ հանդիսացած է նաեւ արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը: Ռոմանսներ յօրինուած են Մեծարենցի, Վարուժանի, Դուրեանի, Զարիֆեանի բանաստեղծութիւններու հիման վրայ:

Երգի ու ռոմանսի մասին խօսելով, աշխատութեան հեղինակները չեն նաեւ Սփիւռքի կարգ մը հայ երգահաններու նպաստը այդ մարզին մէջ: Հայրենի հողէն հեռու, այդ երգահանները երաժշտական հնչիւններու միջոցով վառ պահած են ազգային ոգին ու զգացումները: Անոնց երգերն ու ռոմանսները լայնօրէն տարածուած են Սփիւռքի մէջ, ինչպէս նաեւ մաս մը Հայրենիքի մէջ: Այդ երգահաններէն չիշուած են անունները Նիկոլ Գալանտէրեանի, Բարսեղ Կանաչեանի, Վաղարշակ Սրուանձտեանի, Գուրգէն Ալէմշահի, Աւետիս Մեսրոպեանի, Սրա Պարթեւեանի եւ Ժան Ալմուխեանի:

«Հայ երաժշտութեան պատմութիւն» աշխատութեան մնացեալ չորս գլուխներուն մէջ ներկայացուած են անուանի 15 հայ երաժիշտներու կեանքն ու վաստակը, իւրաքանչիւրի գործերու ընդարձակ քննարկումով ու վերլուծումով: Հետաքրքրական եւ չահեկան տեղեկութիւններ կան անոնց համար, որոնք մօտէն կ'ուզեն ճանչնալ վերջին հարիւրամեակի, մասնաւորաբար վերջին կէս դարու մեր երաժշտական մշակոյթի մեծ դէմքերու կեանքն ու գործը:

Շահեկան պիտի ըլլար եթէ աշխատութեան հեղինակները դիրքին վերջաւորութեան զետեղէին հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ յիշատակուած երաժիշտներու, երգահաններու, մեկնաբաններու անուններու ցանկը, դիւրացնելու համար ընթերցողին գործը՝ այս կամ այն դէմքի մասին տեղեկութիւններ քաղելու մարզին մէջ:

«Հայ երաժշտութեան պատմութիւն» խորագիրը կրող եւ Մարզարիտ Յարութիւնեանի ու Աննա Բարսամեանի հեղինակութեամբ հրատարակուած դասագիրքը տարիներու որոնումներու, լուրջ ըծախնդիր եւ մասնագիտական մօտեցումով կատարուած աշխատանքի արդիւնք է: Տեսակ մը երաժշտագիտական համայնապիտարան մը, ուր իրենց արժանի տեղը գտած են Հայաստանի երաժշտութեան պատմութեան մէջ երաժշտական արուեստի զարգացման, հարստացման եւ տարածման մարզերուն իրենց նպաստը բերած դէմքեր:

Ընդգծեցինք Հայաստան անունը անոր համար, որ դիրքին սիտղոսը չարդարացներ բովանդակութիւնը: Բացատրենք: Դիրքը կը կրէ «Հայ երաժշտութեան պատմութիւն» խորագիրը, բաղկացած՝ 368 էջերէ: Վերջին մէկուկէս դարու հայ երաժշտական մշակոյթի պատմութիւնը տրուած է 130 էջերու մէջ, ուր միայն 10 տող յատկացուած է Սփիւռքի մէջ հայ երաժշտական մշակոյթի զարգացման եւ հարստացման նպաստող հայ երաժիշտներու եւ երգահաններու, այդ ալ միայն քանի մը անուններու յիշատակումով: Չի բաւեր ըսել՝ «Ռոմանսի եւ երգի մասին խօսելիս պէտք չէ մոռանալ այն լուրջ ներդրումը բնագաւառի մէջ, որ կատարել են Սփիւռքի հայ կոմպոզիտորները» եւ միայն յիշել քանի մը «կոմպոզիտոր»ի անուն: Հոս նախ ճշդենք, որ Սփիւռքի հայ երաժիշտները միայն երգով ու ռոմանսով չէ որ հսկայական դեր ունեցած են հայ երաժշտական արուեստի զարգացման ու տարածման մարզերուն մէջ, այլ անոնցմէ շատեր հեղինակներ են օփերաներու, բեմադարերու, սէնֆոնիք, սենեկային, երգչախմբային, դաշնակի, ջութակի համար գրուած եւ հայրենի կարգ մը երաժիշտ – երգահաններու գործերէն ոչ նուազ արժէքով ստեղծագործութիւններու, որոնք մեկնաբանուելով հայ եւ միջազգային բեմերու վրայ՝ Մերձաւոր – Արեւելքէն Եւրոպա, Հիւսիսային Ամերիկայէն մինչեւ Արժանթին, գրուատանքի արժանացած են ո՛չ միայն հայ, այլեւ միջազգային մամուլի՝ երաժշտութեան մասնագէտ քննադատներու կողմէ:

Յիշողութեան ապաւինելով նշենք անուններ՝ Միացեալ – Նահանգներէն Գրիգոր Սիւնի, Վաղարշակ Սրուանձտեան, Յարութիւն Մեհրաբեան, Ռուբէն Տիգրանեան, Ռուբէն Գրիգորեան, Համբարձում Պէրպէրեան, Հայկ Կիւտենեան, Առաքել Թաթեան, Ռիչըրտ Եարտըմեան, Վազգէն Մուրատեան, Հրանդ Բեկլարեան, Ալան Յովհաննէս, Ֆրանսայէն՝ Քարլ Միքոռլի (Պատիկեան), Վարդան Սարգսեան, Վահրամ Սվաճեան, Գուրգէն Ալէմշահ, Օննիկ Պէրպէրեան, Տիրան Ալեքսանեան, Աւետիս Մեսրոպեանց, Սրա Պարթեւեան, Արժանթինէն՝ Ժան Ալմուխեան, Ալիսիա Թերզեան, Պէյրութէն՝ Բարսեղ Կանաչեան, Պօղոս Ճէլալեան, Պարսկաստանէն՝ Համբարձում Գրիգորեան, Նիկոլ Գալանտէրեան, Աշոտ Պատմագրեան, Կ. Պոլսէն՝ Լուսկար Մանաս, եւ տակաւին չատ մը ուրիշներ, որոնց պէտք էր արժանին հատուցանել «Հայ երաժշտութեան պատմութիւն» տիտղոսը կրող աշխատութեան մէջ, առ նուազն 10 էջերու մէջ խտացնելով անոնց վաստակը, փոխարէն 10 տողի: Այս երեւոյթը՝ ո՛չ միայն չարդարացներ դիրքին տիտղոսը, այլեւ անիկա մեղանչում մըն է Սփիւռքի հայ «կոմպոզիտոր»ներու՝ հայկական երաժշտական մշակոյթի զարգացման մէջ ունեցած վաստակին եւ ներդրումին նկատմամբ:

Եթէ զանց առնենք այս ցաւալի երեւոյթը – որ նորութիւն մը չէ –, կրնանք անվարան ըսել թէ Մարզարիտ Յարութիւնեանի եւ Աննա Բարսամեանի պատրաստած դասագիրքը կարեւոր եւ խիստ օգտակար ձեռնարկ մըն է երաժշտանոցի եւ ընդհանրապէս երաժշտական ուսումնարաններու դասընթացքներուն հետեւող ուսանողներու, ինչպէս նաեւ հայկական երաժշտական մշակոյթի պատմութեամբ հետաքրքրուող հայ ընթերցողներուն համար:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՂԻՇԷ ԱՃՎԱՃԵԱՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՆ

Երբ կը մտածէի Բագարատ Թեւեանի ու անոր գրական չքախումբին մասին, հով մը յանկարծ զիս առաւ ու տարաւ դէպի Ֆէնէրպահչէի կողմը, այն հրաշալի ծովեզերքը զիմացի ափին վրայ, ուր 50–ական թուականներու սկիզբը եղբայրներուս, խօսեցեալիս ու մանաւանդ մօրս հետ այնքան յաճախ պտոյտի կ'երթայինք Սուատիյէի մեր ամարանոցէն մեկնելով: Բայց հովը զիս դէպի Ֆէնէրպահչէ քշեց ո՛չ թէ ինծի յիշեցնելու համար մեր ընտանեկան պտոյտները: Նպատակը ուրիշ էր: Հովը զիս տարաւ ու ներս առաջնորդեց ընդարձակ պարտէզի մը, որուն կեդրոնին վրայ կը դանուէր պատմական վայրատաշէն հին ապարանք մը: Ապարանքէն ներս չմտայ, պարզապէս պարտէզը նայայ եւ տեսայ որ ինծի հետ քովս էին քանի մը երիտասարդ գրչեղբայրներ ալ: Կարծես ուխտադնացութեան մը գացած էինք հոն: Յետոյ վերջապէս մեզի մօտացաւ ապարանքին տէրը, գրագէտ ու բանաստեղծ Եղիշէ Աճվաճեան, սեղմեց մեր ձեռքերը, բարի գալուստ մաղթեց: Կանչեց նաեւ իր կինը, Կեդրոնական Վարչեայ նահանջի նշանաւոր անօրէնուհի Տիկին Էլիզ Դաւուքճեան – Աճվաճեանը: Այս երկու պատկառելի անճնաւորութիւններուն դիմաց, անոնց պարտէզին մէջ, անոնց գրական ու կրթական դիմագծութիւններուն ծանրութեան տակ կարծես ճզմուեցանք, պզտիկցանք, մեր մարմնին ու մեր ծանրութեան, մեր ինքնութեան ու մեր մտածումներուն կէսը կորնցուցինք:

Ես թերեւս կեանքիս մէջ առաջին անգամն էր որ այսքան մօտէն կը տեսնէի Տիկին Էլիզ Աճվաճեանը: Նշանաւոր այդ կինը, որուն մասին այնքան աչալուրջ ու տարբեր կարծիքներ կը յառնէին կեդրոնական այդ շրջանի աշակերտներէն, այդ կինը, որ մեր աչքին հերոս մըն էր կեդրոնական գետնի վրայ, իր տան մէջ թերեւս չատ բան զիջած էր իր առասպելական խառնութենէն ու մեզ կը դիմաւորէր ժպտուն ու հաղորդական դէմքով: Եւ անշուշտ ան պիտէր որ մեր այցելութեան նպատակն էր տեսնել Եղիշէ Աճվաճեանը, բաժնել այս արտակարգօրէն բարձր մակարդակով մտաւորականին մտերմութիւնը:

Եղիշէ Աճվաճեան: Ան այսօր ալ անեակիս մէջ չատ մեծ կուպայ իր թեւին տակ պատցնելով իր երկու դիրքերը, լռակեաց ու մենակեաց մարդու մտացիր երեւոյթով: Գիտեմ, ան միշտ կը սիրէ մխուններէն անջատուիլ, մեկուսանալ, զբօսնել մնալ իր խոհումներուն հետ, թերեւս ալ այն տպաւորութիւնը թողլով որ ինք անոնցմէ բոլորովին տարբեր խըմոր ունի:

Այդ տարբերութիւնը ամէն բանէ առաջ կուգար լեզուէն: Արեւելահայերէն կը դրէր: Արեւելահայերէն կը խօսէր: Ու ծնած էր, չէի գիտեր, միայն գիտէի որ ուսանած էր Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին մէջ, յետոյ Փարիզ՝ Սորպոն, աւելի վերջ հաստատուած էր մեր քաղաքը: Զինքը առաջին անգամ ճանչցած էի «Անիւ» ամսագրի էջերէն: Ճիշդ իմ նախասիրած մարզս էր, որովհետեւ իր ամբողջ գրականութիւնը հոգեվերլուծում էր: Միայն թէ այդ չրջանին լրիւ կը հասկընայի՞, կամ կը հասկնայի՞նք իր վերլուծումները իր արեւելահայերէնին մէջ, կը թափանցէի՞նք իր պատմածներուն խորքին: Իր պատմուածքները միայն հոգեվերլուծո՞ւմ էին, թէ ոչ տեղ կը բռնային նաեւ թաքնադիտական որոշ որոնումներու: Սա պահուն չատ բան մոռցած եմ: Բայց պիտեմ որ այդ չրջանին գոնէ բոլորս անգիր պիտէինք իր երկու պատմուածքներուն խորագիրները: «Սատանի մատ»: «Ցիսուս Քրիստոս»:

Յանգստ կը գրէր, փաստ՝ թէ դժուար կը գրէր: Բայց մինչեւ ծունգը գրագէտ էր, փիլիսոփայ գրագէտ, նոյնիսկ երբ բանաստեղծութիւն կը գրէր: Բայց ինծի համար իր արձա՛կն էր որ կարեւոր էր, որովհետեւ ես իր արձակով էր որ կը խանդավառուէի եւ իր արձակին մէջ է որ իսկական վարպետ մը կը տեսնէի: Եւ ահա նոր արեւելահայերէնն արձակին չնորհիւ է որ ես չատ պիտի սիրէի Արեւելահայերէնը, պիտի գտնէի Արեւելահայերէնի ինքնուրոյն երաժշտութիւնը: Բայց տրիներ վերջ, թերեւս իր մահէն ետք, իր բանաստեղծութիւններէն ալ քանի մը տող չարունակ պիտի սկսէին արձագանգել ականջներուս մէջ եւ զիս պիտի ցնծութեան, լինծի յիշեցնելով թէ որքա՛ն ուրախ է կեանքը:

«Սկիզբս մուք, վախճանս մահ՝
Ա՛նձ իմ, ա՛նձ իմ, ո՛վ ես դուն:
Ամէն մահով մի մի սուտ է
անմահանամ:
Ամէն մահով մի մի Ադտուած վրիպում-
Քե՞զ հաւատամ, թէ՛ ես մահին
Ա՛նձ իմ, ա՛նձ իմ, յո՛ երբաս»:

Ամէն մարդու մահուան մէջ Աստուծոյ վրիպումը կը տեսնէր ան եւ ես տարիներ վերջ հարց պիտի տայի թէ ինք քանի՞ դիչեր արդեօք վերի հարցումները ինքզինք իր անձին մասին ուղղած ըլլալու էր իր ապարանքին պատուհաններէն տխրօրէն նայելով դէպի Ֆէնէրպահչէի ծովածոցը, նայելով դէպի Ֆէնէրպահչէի փարոսը:

Իսկական մտածող մըն էր ան եւ ես անդամ մը անդիտակցաբար վիրաւորած էի զինքը, երբ «Մարմարա»ի Գրական էջերուն մէջ հրատարակած էի յօդուած մը «Մտածումի ծուլութեան» մասին: Ես ալ որպէս մտածումի սիրահար գրող, այդ յօդուածին մէջ կը գանգատէի որ մեր գրականութեան մէջ մտածումը չատ հազուագիւտ կերեւի, մեր գրագէտները կը տառապին մտածելու ծուլութենէ: Ընդհանուրի մասին խօսք էր: Չէր նշանակեր անշուշտ որ մեր մէջ բնաւ չկայ փիլիսոփայ գրագէտ: Շարաթ մը վերջ յօդուածով մը յիշեցուց ինքզինք ու ցաւ յայտնեց որ զինքը բոլորովին անտես առած էի: Սխալ հասկցած էր զիս: Ան լինծի համար անզուգական փիլիսոփայ մըն էր, եւ այո՛ պէս ալ մնաց մինչեւ վերջ:

Ռ. Չ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԼԻՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վախճանուեց հայ բանասիրութեան հնագոյն եւ վաստակաշատ դործիչներից մէկը՝ Ալիս Սարգսի Մանուկեանը:

Ա. Մանուկեանը ծնուել է 1914 թ. Դեկտեմբերի 9-ին Արեւմտեան Հայաստանի Սվազ քաղաքում, մանկավարժի ընտանիքում: Առաջին համաշխարհային պատերազմի արհաւիրքների ժամանակ նրա ընտանիքը անցել է ծանր փորձութիւնների միջով եւ վերջապէս 1922 թ.-ին հանդրուանել մայր հայրենիքում: 20-30-ական թուականներին նրա հայրը՝ Սարգիս Մանուկեանը երեւանի պետական համալսարանի արտասահմանեան դրականութեան եւ լեզուների ամպիոնի պրոֆեսոր էր, յայտնի դրական դէմք:

Ալիս Մանուկեանը 1930 թուականին աւարտել է Երեւանի Ա. Միասնիկեան Դպրոցը, իսկ 1937-ին՝ Երեւանի պետական համալսարանի բանասիրական Ֆակուլտետը: Այնուհետեւ եղել է նշանաւոր հայագէտ Մանուկ Աբեղեանի ասպիրանտը եւ 1945 թուականին պաշտպանել է դիսերտացիա՝ նուիրուած Աբսէն Բագրատունու «Հայկ Դիւցազն» պոէմին: Տասնամեակներ չարունակ նա մեծ նուիրումով եւ բանիմացութեամբ զբաղուել է հայ նոր դրականութեան սկզբնաւորման շրջանի ուսումնասիրութեամբ, հրատարակել է քազմաթիւ յօդուածներ, պատրաստել է Մ. Աբովեանի, Մ. Պէչիկեանի եւ ուրիշ հայ դասականների գիտական հրատարակութիւնները: Սակայն Ալիս Մանուկեանի ամենամեծ գիտական վաստակը եղաւ հայ հանճարեղ երգիծաբան Յակոբ Պարոնեանի երկերի գիտական հրատարակութիւնը: Շարունակելով քաղաքական բռնադատման ենթարկուած իր հօր կիսատ թողած գործը՝ նա աւարտի հասցրեց Յ. Պարոնեանի երկերի առաջին գիտական հրատարակութիւնը 11 հատորով, իսկ 50-ական թուականների կէսերից Մ. Աբեղեան դրականութեան ինստիտուտում ձեռնամուխ եղաւ մեծ երգիծաբանի գիտական նոր հրատարակութեանը 10 հատորով: Այդ հրատարակութիւնը, որի մէջ ներմուծուած են տասնեակ նորագիւտ երկեր, ճշդուած են հարիւրաւոր վաստեր, իր հիմնական յատկանիշներով կարելի է համարել Ալիս Մանուկեանի եւ վաստակաշատ բանասէր-արուեստագէտ Գառնիկ Ստեփանեանի ուսերին: Նրանց միացեալ ջանքերով տպագրութեան է պատրաստուել նաեւ Յ. Պարոնեանի թուրքերէն լեզուով գրուած երկերի ընտիր ժողովածուն, որը հայերէն թարգմանութեամբ առաջին անգամ է ներկայացում ընթերցողին: Այդ հատորը առայժմ մնում է անտիպ, եւ եթէ գանձուի մէկը, որը յանձն առնի այդ գրքի հրատարակութեան հովանաւորութիւնը, ապա դա լուսադոյն յարգանքը կը լինի ինչպէս մեծ երգիծաբանի, այնպէս էլ նրա նուիրեալ բանասէրների յիշատակին:

ՀՀ Գիտութիւնների Ազգ. Ակադեմիայի
Մ. Աբեղեանի անուան
գրականութեան ինստիտուտ

Դպրոցասէրի «ԾԻՏ ՈՒ ԾԻԽ»ը

Դպրոցասէր վարժարանը բաւական յանդուգն քայլով մը անցած է հրատարակչական գործի: Այդ մասին կը վկայէ առաջին գրքոյկը որ հասաւ Մայիս 27-ի առաւօտուն: Հրատարակչականը աւելորդ է ըսել որ մանկական է: Ա.Հատորը ուղղուած է ամէնէն փոքրերուն եւ զբաղեցուր է որ այդ գանգուածէն միակ անտարբեր մը ձգէ. գիծի, գոյնի, հնարքի լաւագոյն համադրումի մը չյաջող այդ արդիւնքը հեղինակ ունի Անահիտ Սարգիսեանը: Ան մեր օրերու բացառիկ այն մանկավարժներէն է որոնք գաղտնիքը ունին ներթափանցելու մանկական աշխարհէն ներս, հոն հրաշքներ ստեղծելու համար: Տեսնելու համար այս իրականութիւնը, կը բաւէ հետեւիլ կէս ժամ, կամ ժամ մը անոր գործունէութեան «Դպրոցասէր»ի, կամ «Մկնիկ»ի ամենափոքրերուն հետ:

Դպրոցասէրի հրատարակչականը անուանուած է «Ծիտ ու Ծիւ», առաջ իսկ նոյնանշանով ոստոստուն, ճչան, զուարթ այն գանգուածին հետ որուն խօսք ուղղելու նպատակով ճամբայ ելած է: «Խօսք»ը հոս գրեթէ փոխարէնբարար գործածուած եզր է, քանի որ գրքոյկին նուազագոյն տեղը ունեցող տարրն է ան, գոյնի, ձեւի, յղացումի գերակշիռ ու համայնք ամբողջութեան մէջ: «Ո՞ւր է, ո՞ւր դո՛ր տուր» խորագրուած այս գրքոյկին հեղոսը խեչափառ մըն է որ մկրատով մը իրեն գործակցելու կը հրաւիրէ մեր մանկապարտէզներու ծիտերն ու ծիւերը. կենդանական աշխարհի բառամթերք մը խաղով իւրացնել տալու ամէնէն հաճելի ձեւերէն մէկն է այդ հրաւէրը որ կրնայ մրցիլ այդ մարզի ամէնէն արդիական, ամէնէն մանկավարժական արտադրութեան հետ:

Ձեռնարկը որ կը ներկայանայ որպէս հրատարակչութիւն, վստահութիւնը կուտայ թէ չարունակութիւն կ'ունենայ: Եթէ չատ չուշանան յաջորդները, լաւագոյն խաղընկերներ պիտի ունենան Դպրոցասէրի ու նաեւ միւս մանկապարտէզներու ծիտիկները: Սպասելով այդ ընկերներուն, ըսենք որ «Ո՞ւր է, ո՞ւր»ը կարելի է ստանալ Դպրոցասէրէն, փոխարժէքը 60 Ֆրանք է:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ւի մէկը, որը յանձն առնի այդ գրքի հրատարակութեան հովանաւորութիւնը, ապա դա լուսադոյն յարգանքը կը լինի ինչպէս մեծ երգիծաբանի, այնպէս էլ նրա նուիրեալ բանասէրների յիշատակին:

ՀՀ Գիտութիւնների Ազգ. Ակադեմիայի
Մ. Աբեղեանի անուան
գրականութեան ինստիտուտ

ԱՍԻԱՑԻ ԿԱԹՈՂԻԿԷՆԵՐԸ ԴԻԳՈՂ ԵՆ ՎԱՏԻԿԱՆԷՆ

■

Արեւելքի կաթողիկէ կրօնաւորները, Հնդկաստանէն Ճաւոնն, դժգոհութիւն կ'արտայայտեն Վատիկանի կեդրոնամէտ հակումներուն եւ նախնականութեան դէմ: Այսպէս կը թուի որ հակադրեցութիւնները հիմ ունին այդ երկիրներուն մէջ Վատիկանի գերիշխանութիւնը որ անոնց մտայատկութիւնները նկատի չունենար: Ապրիլի կէսէն մինչեւ Մայիսի կէսը տեւած Սինոդ մը որուն գլխաւոր նիւթն էին Ասիոյ շրջանի հարցերը, չեչատ է այս գժգոհութիւնը: Կ'ըսուի թէ ժողովին աշխատանքի փաստաթուղթը չէր հետաքրքրուած թշուառ ու միլոցներէ զուրկ, ճնշուած զանգուածներուն ներկայով ու ապագայով. ոչ ալ տեղ տուած էր շրջանի ժողովուրդներուն մէջ յայտնուած նոր չարժումներու եւ նոր ինքնութիւններու: Ան նկատի առած չէ նաեւ տեղական կրօնքները: Ոչ ալ Ասիոյ ապրած անհաւատարութեան եւ թշուառութեան պայմաններուն մէջ քրիստոնեայ Արեւմուտքին պատասխանատուութիւնը:

Հնդկաստանի կաթողիկէ կրօնաւորները ժողովը կը պահանջէ որ Վատիկան դատապարտէ արեւմտեան մտեսական համակարգը որ մարդ արարածին ոչ մէկ ուշադրութիւն կը դարձնէ: Կը պահանջէ որ ոչնչացուին զանգուածային բնաջնջման զէնքերը եւ անոնց վերապահուած դրամագլուխը տրուի ամէնէն թշուառներուն: Կոչ կ'ըլլայ որ Ասիոյ եկեղեցին զարկ տայ քրիստոնէական արժէքներէ ներշնչուած, տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային նոր համակարգներու: Այդ շրջանի կրօնաւորները կ'արհամարհեն կաթողիկէ աշխարհին բոլոր թալուները երբ կը պահանջեն որ ամուսնութեան, ընտանեկան ծրագրաւորումի եւ ամուսնալուծումի մասին ճնշող օրէնքները փոխուին:

Բողոքները միայն Հնդկաստանէն չեն բարձրանար: Ճափոնի կաթողիկէ կրօնաւորները եւս դժգոհութիւններ ունին: Կը դանգատին որ սինոդին ներկայացուած խնդիրները իրենց շրջաններուն հետ ոչ մէկ կապ ունեցած են:

Պոմպէի մէջ վիլլիսովայութեան դասախօս մը գլխաւոր հարցը կը նկատէ Վատիկանի կեդրոնամէտ քաղաքականութիւնը որուն մէջ Արեւելքը դրաւեալ տարածք կը նկատուի: Ան ուղղակի կապ կը նշմարէ հռոմէական եկեղեցիին ներկայի դիրքին ու տարողութեան եւ Եւրոպայի գաղթարար ծաւալապաշտութեան մէջ: Այս պայմաններուն մէջ, Փրկիչին առաքելութիւնը իսկական արճագանգ պիտի չգտնէ այն ցամաքամասին վրայ ուր ծնաւ, ապրեցաւ ու մահացաւ ան: Յիշեցում մըն ալ կը կատարուի որ քրիստոնէութիւնը ընդունած առաջին երկիրներէն է Հնդկաստանը: Իսկական հարցը այն է որ Վատիկան բարձրացած բողոքներն ու առաջարկները լսելու տրամադրութիւն ունի՞:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳՕՂԱՐԻԹԻ ԳՕՂԱՐԻԹ

ՊԼԵՑՐՈՒԹԻ Ցակոբ Տէր – Մելքոնեան սրահին մէջ, Մայիս 5-ին ոգեկոչման հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած Ս. Զաւարեանի մահուան 85-ամեակին, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. Զաւարեան ուսանողական միութեան: «Մշակ բանուոր»ի յոտնկայս ունկընդրութենէն ետք, Զ.Ո.Մ.-ի անունով խօսք առած է Արմէն Պալեան: Օրուան բանախօսն էր Հրաչ Տասնապետեան որ ներկայացուցած է Զաւարեան մարդուն բարոյական դիմագիծը, ապա անդրադարձած է անոր կենսագրութեան, հասարակական եւ հրապարակագրական գործունէութեան: Բանախօսութեան աւարտին տեղի ունեցած է սահիկներու ցուցադրութիւն նուիրուած Սիմոն Զաւարեանի կեանքին ու գործին:

*
**

ՊԼԵՑՐՈՒԹԻ «Ց. Պօղոսեան» սրահին մէջ, Մայիս 10-ին աշակերտական բացառիկ ճեռնարկ մը տեղի ունեցած է Ս. Հռիփսիմեանց վարժարանի 75-ամեակին առիթով: Վարժարանի տնօրէնուհին քոյր Թէոպիստէ Պետրոսեանի բացման խօսքէն ետք, 49 հոգինոց աշակերտական երգչախումբը ներկայացուցած է խմբերգներ, արժանանալով ներկաներու ջերմ գնահատանքին: Առաջին անգամ ըլլալով հնչած է վարժարանին քայլերգը՝ (խօսք Վահէ Էմմաճեանի, երաժշտութիւն Պօղոս Ճէլալեանի): Բ. բաժնին մէջ, խումբ մը աշակերտներ ներկայացուցած են Սրբուհի Հռիփսիմէի եւ անոր ընկերներուն նահատակութիւնը:

PUBLICATIONS
REÇUES

MASSACRES DE ARMENIOS
NUBAR KERIMIAN
Sao-Paulo, Brésil, 1998

*
**

DEL EUFRATES AL DIO DE LA PLATA
autobiografia de
JORGE SARAFIAN
Buenos-Aires, Argentine 1998

ՅԻՄ ԹԱՐՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Աճապարանքով տուն հասայ, մէկ կողմ պատեցի գործիքները եւ Սիսէն կանչեցի, ըսի թէ անպատճառ կ'ուզէի Ատղիկը տեսնել: «Աղան ներսն է մէկ – երկու հոգիով, կրնաս միայն սովորական ժամուն տեսնել, ըսաւ Սիսէն, լուրջ: Նորեկը կը խոնարհ մացառներուն մէջ կը սպասէր: Անհրաժեշտ էր փութացնել մեր օգնութիւնը:

Աղային ներկայացայ, ըսի թէ հնձանին տանիքը քայքայուած էր, անհրաժեշտ օր մը եւս աշխատիլ, կարգի դնելու համար: Աղան գոհ մնաց մտահոգութեանս համար եւ ժպիտով ըսաւ, թէ կրնայի յաջորդ օրը կրկին երթալ:

«Վաղուան» մասը կարդադրուած էր, կը մնար պիչերուանը: Հիւրերը գացին, պիչերը յառաջացաւ: Տան մէջ լռութիւնը կատարեալ էր: Գիտէի որ Ատղիկը վար կ'իջնէր այն պահուն՝ երբ ծերուկը խոմբալ կը սկսէր: Դեռ տաճն կար:

Դուրսը էլայ տունէն եւ մէկ չունչով հասայ կոյրին խցիկը: Հոն էր, իր «սեփ»ին վրայ, ձեռքի համրիչին եւ խորհուրդներուն անձնատուր: Մէկ չունչով պատմեցի ինչ որ պատահած էր ճամբուս վրայ եւ յայտնեցի կարգադրութիւններս:

Ան բարձրացուց իր լայն ճակատը, փեշակեց աչքերը, շրթները ծամածռեց եւ արտասանեց մութ ու կասկածոտ նախադասութիւն մը.

«...Հա՞յ ... տարե՞ց հայ ... Հա՞յ, թէ խարեբայ...»

Ես առերես ուժ տալով մանրամասնութիւնները կրկնեցի այն քնցող, սրտառուչ արարքը, որ տեղի ունեցած էր իմ եւ նորեկին միջեւ: Մեր գրկախառնումը, անոր աղեկտուր լացը, իր խնամուած հայերէնը եւ պատմածները:

Ծերունին, կարծես կրկին չուզեց հաւատք ընծայել ըսածներուս: Բայց եւ այնպէս ոտքի ելաւ, գլուխը օրօրելով մէկ կողմ հրեց իր խշտեակները, անոնց ներքեւէն հանեց կիսամաշ չալվար մը, բաճկոն մը, չապիկ մը եւ զոյգ մը արեխ: Փոքր ծրար մըն ալ ուտելիք: «Առ, ըսաւ, թէեւ սիրտս լաւ վկայութիւն չի տար, բայց հոգ չէ, տար: Աստուծոյ արարածն է վերջապէս, մնաս չունի»:

Բոլորը ծրարեցի, դրի անութիս տակ եւ հապճեպով մեկնեցայ: Արագ՝ բայց զգոյշ քայլերով անցայ վշտահարներու մէջէն ու տուն մտայ: Խաղաղութիւնը կատարեալ էր:

Ապահովաբար Ատղիկին ժամն էր, փութացի «ժամադրավայրս»: Ախորը հարեմնոցին կապուած էր բաւական մեծկակ կով մը ծակով մը, որ կը ծառայէր իբրեւ հաղորդակցութեան միջոց տան մէկ բաժինէն միւսը, ինչպէս այդ շրջանին բոլոր տուներուն մէջ: Իմ եւ Ատղիկին միջեւ կապ պահողն ալ գրեթէ միշտ այդ ծակն էր: Երբ անցկիները քուն կը մրափնէին, ան գաղտագողի կուգար ծակին բերանը եւ հոն էր որ մինչ մեր ունեցած ու դիտցածը կը հաղորդէինք իրարու:

Մօտեցայ, արդէն հոն էր ան: Հապճեպով պատմեցի ինչ որ ըսած էի իր հօրը, ու յայտնեցի ստացածներս եւ կազմած ծրագիրս: Մեկնեցայ եւ քանի մը վայրկեան վերջ վերադարձայ ծրարով մը: «Առ, թող այս ալ անծանօթին համար ըլլայ...» ըսայ: Իր չեչտը գոյց կուտար, որ ինքն ալ հօրը պէս վերապահ, կասկածոտ էր: Իմ մէջս ալ սկսաւ մութ կասկած մը ծագիլ: Արդեօ՞ք ... բայց եւ այնպէս ճամբայ ինկած էի, մինչեւ ծայրը պէտք էր չարունակէի:

Վերցուցի ստացածներս, լեցուցի պարկի մը մէջ ու դուրս ելայ տունէն: Սիրտս կը տրոփէր ուժգնօրէն: Տարօրինակ վախ մը բռնեց սիրտս: Ո՞ւր կ'երթայի այս մութ գիշերով եւ ի՞նչ ընելու...

Հասայ մեր ժամադրավայրը, այսինքն այնտեղ՝ ուր պէտք էր սպասէր ինձի: Մութին մէջ գիտմամբ քանի մը անգամ հազացի, յետոյ ցած ձայնով սուլեցի: Պատասխան չկար: Կրկին հազացի: Դարձեալ սուլեցի: Ի զուր...

Սկսայ մտատանջուիլ: Տէր Աստուած, ի՞նչ պատահեցաւ, ո՞ւր գնաց արդեօք... Իրօ՞ք խարեբայ մըն էր: Կամ յուսահատ ձգեց հեռացա՞ւ: Սկսայ եւ ինծի դէմ պայքանալ: Միտքս ինկաւ կոյրին վերապահ արտայայտութիւնը. «Հա՞յ, թէ խարեբայ»: Մտածեցի եւ դառնալ: Բայց այս պարկը, անոր պարունակութիւնը, կոյրին, Ատղիկին կարծիքը իմ մասիս...

Իսկ եթէ խեղճ մարդը սպասումէ յուսահատ կրկին հնձան վերադարձած ըլլար, չէ՞ որ ժամ ու ժամանակ չէինք գիտեր: Զայրոյթի պէս բան մը համակեց դիս: Ո՛չ, պէտք էր լուծէի այս հանելուկը: Եւ, առանց ժամանակ կորսնցնելու բռնեցի հնձանին ճամբան:

Պարկը չալակս, մութին մէջ չար ոդիներու, կամ գեւերու կողմէ հալածուողի մը պէս սկսայ լազել: Հազիւ տասնեակ մը քայլեր առած էի, երբ ձայն մը հասաւ ականջիս: Եա դարձայ, նորեկն էր.

– Ո՞ւր ես եղբայր...

– Ներողամիտ եղիր, մանչս, խոհեմութիւնը մեծագոյն դրամագլուխն է մարդուս համար, մանաւանդ ինծի համար: Կրնայիր հայ ըլլալ, կրնայիր սակայն «Թոյլ» Հայերէն ըլլալ: Հիմա, չատ դոհ եմ որ այդպէս չես...: Այժմ կրնամ աւելին մատահիլ քեզի...

Ներելու – չներելու ժամանակ չկար, դիչերը բաւական յառաջացած էր, անհրաժեշտ էր տուն դառնալ: Պարկը յանձնեցի, խնդրեցի, որ կրկին հնձան վերադառնայ եւ յաջորդ օրուան համար սպասէ ինծի:

(Շար. 19)

(Շար. Ա. Էջէն)

պէս ներկայ երեսփոխանները տուին յանձնարարականներ: Հետաքրքրական էր պատասխանութեան շրջանին մասին Ռ. Ռուքէի բացած թէ Արտաքին նախարարութեան հետ չվամնելու ընթացքին իրենց բռնած էր թէ չատ հեռու կ'երթան: Ան ըսաւ նաեւ թէ մինչեւ վերջերս Հայաստանի դիրքն ալ չէր քաջալերեր իրենց գործունէութիւնը, եւ յաճախ կ'ըսէր իրենց Ֆրանսայի քաղաքական դիրքէն թէ պապէն աւելի պապական ըլլալու պէտք չկայ: Ան յիշեց նաեւ պատմական Ի. Թէրնոնի մասնագիտական կարեւոր նպատակը պատասխանութեան աշխատանքին: Արծարծուեցան յետագայ քայլերը, ինչպէս՝ վնասներու հատուցման պարագան, եւայլն:

*
**

ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՆՇՈՒՄԸ

Նոյն չաբաթ իրիկունը Հայաստանի Փարիզի դեսպանատան մէջ կոկիկ ընդունելութեամբ մը նշուեցաւ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին ճանաչումը: Ներկաներուն խօսք ուղղելով դործադար Գ. Տէր – Ստեփանեան, ըսաւ թէ Հայաստան կ'ողջունէ պատմական ճանաչումը որպէս արդարութեան եւ մարդկային իրաւունքներու Ֆրանսայի խոր փարատումին նոր մէկ փաստը: Շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր երեսփոխաններուն որոնք յաջողութեան համար ջանք չէին խնայած: Շեշտեց բանաձեւին քուէարկութեան նախաքայլի նշանակութիւնը, ժողովրդավար բոլոր խորհրդարաններուն եւ դիւանագործարար եւ բոպականներուն համար: Խօսելով հայ-եւթուրք յետագայ յարաբերութիւններուն մասին, ըսաւ թէ ճանաչումը կը նկատէ ապրակ մը որ զարկ պիտի տայ անոնց եւ թէ երկու ժողովուրդներուն միջեւ փոխադարձ վստահութեան մթնոլորտին կապերու համար անհրաժեշտ է մարդկութեան դէմ այս ոճիրին Թուրքիոյ կողմէ ճանաչումը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

Մ Ե Տ Ի Ա

ՀԱՅԿ. ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հայնաւիւռ, հեռատեսիլ, դրաւոր մամուլ լայն արձագանգ տուին Մայիս 29–ին սկսեալ հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչման Ազգ. Ժողովին կողմէ, միաձայնութեամբ: Բոլոր կայանները անդրադարձան, բոլոր թերթերը գրեցին: Կու տանք կարգ մը արձագանգներ. –

«LE MONDE»

(30 Mai)

LE GOUVERNEMENT S'INQUIETE DES REACTIONS D'ANKARA APRES LE VOTE D'UN TEXTE SYMBOLIQUE

Իր ուղերձով Էլլին գլխաւոր մասը յատկացուած է այս հարցին: Նախ մանրամասնօրէն, Գլարիս Ֆապր կ'անդրադառնայ իրադարձութեանց: Կ'արձագանգէ նաեւ չարք մը երեսփոխաններու վերապահութեան (Ժագ Միար, Էմ – Փէ – Էմ եւ Փօլ Տայ, ընկերվարական): Այլ գրութեամբ մը թերթին Պոլսոյ թղթակիցը՝ Նիքոլ Փոփ կ'արձագանգէ Թրքական հակազդեցութեանց, նախքան քուէարկութիւնը:

«LE FIGARO»

(30 Mai)

PARDONNER SANS OUBLIER

Լուրը տալէ ետք իր առաջին էջին վրայ, Ֆիկարօ երեք գրութիւններ հրատարակած է: Առաջինը կը վերաբերի Ազգ. Ժողովի քուէարկութեան եւ ելոյթ ունեցողներու արտայայտութեանց, նաեւ կառավարութեան ներկայացուցիչին հակազդեցութեան: Երկրորդ գրութիւնը թղթակցութիւն մըն է Պոլսէն, ուր տեղացի Հայերու կարծիքները կան: Ղազարոս Կ'ըսէ «Հայ ըլլալ այսօր Թուրքիոյ մէջ, կը նշանակէ ներել բայց չմոռնալ»: Կ'անդրադառնայ տեղւոյն խառն ամուսնութեանց (40% ըստ նոյն անձին) եւ յարաբերութեանց Թուրք իշխանութեանց հետ: Այս առընչութեամբ կը յիշուի Ներքին նախարարութեան բացասական դիրքը պատրիարքական ընտրութեան եւ «Ակօս»ի խմբագրին չափաւոր հակազդեցութիւնը: Երրորդ գրութիւնը կը վերաբերի Թուրքիոյ դիրքին Ֆրանսայի հանդէպ:

«L'HUMANITE»

(30 Mai)

JUSTICE RENDUE APRES SEPT DECENNIES DE SILENCE

Գրիմթիան Գազանճեան պատմական ակնարկ մը կը նեաէ, կը նչէ համամիտ վար խումբին պահանջը 1965–էն ի վեր ու կը նկատէ որ փնագիրը չարագրուած է այնպէս որ չշղագրգռէ Թուրք Պետութիւնը (անունը չի տրուիր):

«FRANCE-SOIR»

(30 Mai)

AZNAVOUR, SOULAGE, «TEND LA MAIN»

Թերթը արձագանգելէ եաք լուրին, հարցազրոյց մը հրատարակած է Ազնաւուրի հետ: Ան կը չեշտէ թէ Թուրքերը խնդրոյ առարկայ չեն, այլ՝ Օսմանեան կայսրութիւնը: Ան կ'ըսէ թէ մէկը չէ որ կը հարուածէ, այլ մէկը՝ որ ձեռք կ'երկարէ: Ինք չէ տառապած ցեղասպանութենէն, մայրը տառապած է, զաւով բնաւնիքին՝ չունի քանի չարդուած էր:

«LE MONDE»

(31 Mai)

EDITORIAL

ARMENIE: *LA FIN DU TABOU*

Թերթը, նախ իր վերջերս էջին մէջ նոր տեղեկատուութիւն մը կ'ընէ Ազգ. Ժողովի նիստէն կարգ մը մանրամասնութիւններ տալով ելոյթներու մասին, բայց, աւելի յատկանշական եւ չահեկան է վերյիշեալ խորհրդով խմբագրականը: Հոն, կ'ըսուի որ այս չատ կարճ բնագրին քուէարկութեամբ, Ֆրանսայի երեսփոխանները վերջ տուին թապուի մը, քանի արեւմտեան մեծ ժողովրդավարութիւններէն ոչ մէկը ցարդ այդպէս որակած էր 1915–ին գործուած չարդերը Օսմանեան կայսրութեան հայ բնակչութիւններուն դէմ: Կ'ոգեկոչէ թեր եւ դէմ տեսակէտները ճշդելու համար թէ կատարուածին ցեղասպանական բնոյթը կասկած չի վերցներ: Կը մաղթէ որ Թուրք դեկավարները նկատի առնեն այն զօրակցութիւնը զոր կը վայելեն Ֆրանսայէն Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան համար եւ հասկնան որ իրենց չահն է խորհրդածել Թուրքիոյ պատմութեան մէկ բաժնին վրայ որու պատասխանատու չեն: Կը յուսայ նաեւ որ Ֆրանսայի երեսփոխանները միայն ժամն վրդովմունքի դպացումի մը չհետեւեցան առանց հետեւանքի եւ առանց վտանգի թէ Ֆրանսահայերու քուէն դեր չխաղայ:

«LIBERATION»

(1er Juin)

ANKARA PREPARE DES REPRESAILLES CONTRE PARIS

Անգարա պատժամիջոցներու պիտի դիմէ որոնք զանազան բնոյթներ կրնան ունենալ: Նախ դիւանագիտական դեսպի վրայ ճնշում պիտի բանեցնէ որպէսզի Ներակոյտ ալ չքուէարկէ եւ այդ առընչութեամբ Անգարայի Ֆրանսայի դեսպանը դրած է Թուրք մամուլին: Կը նախատեսուին տնտեսական պատիժներ սկսելով Ֆրանսական ընկերութիւններու արտաքսումէն մինչեւ Ֆրանսական ապրանքներու պոյքոթը: Հուսկ գործակցութեան «Թուրքիա – Ֆրանսա 2000» ծրագիրը կրնայ ջնջուիլ: Դեռ կայ նաեւ հանականական բանաձեւ մը որ դատապարտէ Ֆրանսան «Ալժերիոյ պատերազմի առեն գործուած ջարդերուն համար»:

«LE MONDE»

(2 Juin)

LA PRESSE TURQUE DENONCE «LE BAISER DE LA FRANCE AUX ARMENIENS»

Թերթին Պոլսոյ Թղթակիցը՝ Նիքոլ Փոփ կը նչէ որ հայկ. հարցը եւ ի մասնաւորի «ցեղասպանութիւն» բառին գործածութիւնը չատ փափուկ նիւթ մը կը մնայ Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս վաստեց Թրքական հակազդեցութեան ուժգնութիւնը: Կ'արձագանգէ Արտաքին նախարարին խօսքերուն՝ «սարսափով կը դիտեմ անկարողութիւնը անոնց որոնք ատելութեան եւ թշնամանքի կարիքն ունին ճշդելու համար իրենց ինքնութիւնը»: Աւելի չափաւոր է Ելմտաղ որ կը սպասէ Ներակոյտի քուէին: Ապա, Թղթակիցը կ'անդրադառնայ յայտարարած պատժամիջոցներուն «Ֆրանսայի կողմէ Հայերուն տրուած համբոյրը»ին առթիւ: Կիրակի օր (Մայիս 31) հարիւր յուցարարներ հաւաքուած են Պոլսոյ Ֆրանսական հիւպատոսարանին առջեւ պահանջելով Ֆրանսական ապրանքներու պոյքոթը: Պատժամիջոցները կրնան ձեռք առնուիլ միայն Ներակոյտի քուէէն ետք:

*
**

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովի քուէարկած բանաձեւին մասին «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին ըսած է հետեւեալը. – «Ողջունում եմ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովի այդ որոշումը եւ իմ երախտագիտութիւնն եմ յայտնում այն մարդկանց, ովքեր իրենց ձայնը բարձրացրին յանուն պատմական արդարութեան: Հայոց ցեղասպանութիւնը ոչ միայն մեր ժողովրդի, այլև համայն մարդկութեան ողբերգութիւնն է, եւ բոլորիս պարտքն է հասնել այդ դէպքերի դատապարտմանը: Վրէժխնդրութիւնը չէ որ առաջնորդում է հայ ժողովրդին, այլ՝ անցեալի ճիշդ գնահատումը, որը թոյլ կը տայ կանխել մարդկութեան դէմ հնարաւոր նոր ոճիրները:

Վստահ եմ նաեւ, որ ցեղասպանութեան ճանաչումը կը ծառայի տարածաշրջանում կայունութեան եւ խաղաղութեան հաստատմանը»:

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB-Paris IDF

SOIREE THEATRALE

Le Comité de Paris
Ile-de-France de l'UGAB
présente
la **LECTURE PUBLIQUE**
pour la première fois,

d'une pièce de Hagop Baronian en français

Une nouvelle adaptation proposée
par **GERALD PAPASIAN**
de la pièce
«Adamnapouje Arévéliane»
de Hagop Baronian,
intitulée en français
Dentiste à l'Orientale

dans une traduction
de **Gérald Papasian**
et **Marc-Olivier Girard**

Gérald Papasian et les comédiens présents
dialogueront ensuite avec l'assistance

le Lundi 8 Juin à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian,
118, rue de Courcelles,
75017 PARIS
(Métro : Courcelles)

UGAB — UGAB — UGAB —

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՋի Փարիզի Արշալոյս Թաղդոսեան մասնաճիւղը կարեւոր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները Շաբաթ, Յունիս 6, առաւօտեան ժամը 10·30–ին, Մշակոյթի Տուն

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ

կատարողութեամբ՝

Դպրոցասէր վարժարանի աշակերտութեան Կիրակի, Յունիս 7–ին:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

CONFERENCE — PROJECTION

ROME / ARMENIE

Projection de l'EXPOSITION qui se tiendra au Printemps 1999 au VATICAN

par **CLAUDE MUTAFIAN**
Historien, Maître de Conférences
à l'Université Paris XIII
le Vendredi 5 Juin à 20 heures 45

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax : 01 43 78 66 64

UGAB-Paris - IDF

FETE DE L'ECOLE

Le Comité de Paris
Ile-de-France de l'UGAB
organise
la FETE DE L'ECOLE
le Samedi 6 juin à 20 heures
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 PARIS
(M° Courcelles)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

FETE CHAMPETRE

JOURNEE DE LA SOLIDARITE ENTRE LES GENERATIONS
à la Maison de RETRAITE de **MONTMORENCY**
50, avenue Charles de Gaulle
Dimanche 7 Juin à partir de 11 heures

ANIMATION
MARTEN YORGANTZ
et son orchestre
Partie artistique ESSAï
VIKEN
EVELYNE ALTOUNIAN
La troupe de danse «ASTRIG» d'Arnouville

GRANDE TOMBOLA DOUBLE CHANCE

Bar — Buffet — Ambiance arménienne

TOUTES DISPOSITIONS SONT PREVUES
EN CAS D'INTEMPERIES

ENTREE GRATUITE

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թէնիսի Հայաստանի Թիւ 1 ներկայացուցիչը Սարգսեան որ կը մանակցէր Փարիզի Ռոլան Կառոս մրցաշարքին, Մայիս 29–ին պարտուելով Տէլկատոյէ դուրս մնացած է խաղերէն: Ան չահելէ ետք առաջին սէթը 6–4, յաջորդները կորնցուցած է 6–7, 3–6 եւ 6–7:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 4
JEUDI
4 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում) 1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 19·389 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.389

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՁԱՆԱՉՈՒՄԻՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ՔԱՂՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԷՆ)

Ինչպէս դժուար չէր ենթադրել, Թուրք մամուլը չատ լայն տեղ կուտայ Մայիս 29–ին Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին կողմէ միաձայնութեամբ քուէարկուած օրէնքի բանաձեւին որով Ֆրանսա հրապարակաւ կը ճանչնար 1915–ի Հայերու ցեղասպանութիւնը: Թրքական թերթերու մէջ տեղ գտած են հնդարձակ տեղեկատուութիւններ, քաղաքական դէմքերու հակազդեցութիւններ եւ ճանաչումին առընչուելիք ամէն տեսակ մեկնաբանութիւններ, յօդուածներ, լուսանկարներ:

Հակազդեցութիւններու սիւնակներուն մէջ գլխաւոր տեղը կը գրաւէ նախագահ Ս. Տէմիրէլի արտայայտութիւնը. ան կ'ըսէ. «քոլոր ատոնք որոնք կը գրգռեն պատմական տուեալներու խեղաթիւրումով պատմութիւնը թշնամանքի ազդակ դարձնել ուզողները, պատասխանատու պիտի գտնուին այդ պատմութեան առջեւ»: Ան կ'աւելցնէ թէ որոշումը կը ծառայ միայն անոնց որոնց նպատակն է Ֆրանքֆիլթքական բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը խանգարել: Նաեւ ողջմտութեան հրաւէր կ'ուղղէ Ֆրանսայի Ներկայացուցիչին:

Թուրքիոյ Ազգային մեծ Ժողովին նախագահը Հ. Զէթին «վտանգաւոր սխալ մը» կ'որակէ ճանաչումը ու կ'ըսէ. «պատմութեան առջեւ ճակատագրական մեր ազգը վճռապէս կը մերժէ նման անարդար ու անիրաւ պնդումները»:

Ազգային Ժողովի նախագահը ըսելէ հաք թէ կը սպասէ հոլովոյթին ամրողջացումին, չեշտած է՝ «ընշումով կարելի չէ արդիւնք մը ձեռք ձգել»: Ան ըսած է թէ եւրոպայի Խորհրդարաններու նախագահներուն Փալեմոյի Ժողովին օրերուն (Յունիս 1 – 2) հանդիպում պիտի ունենայ Ֆ. Մոնորիի հետ որպէսզի Ֆրանսայի Ներակոյսը չվաւերացնէ օրէնքը:

Արտաքին նախարար Ի. Ճէմ Լիւքսանպուրկի մէջ պատասխանելով լրագրողներու, առաւելապէս ծանրացած է ճանաչումին վտանգաւոր հետեւանքներուն վրայ, ըսելով որ քուէարկութիւնը պիտի խրախուսէ այն ահաբեկիչները որոնք սպաննած են 34 Թուրք դիւանագէտներ: Թուրք նախարարը ըսած է. – «Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին ճանաչումը առաջնորդած է արդիւնքի մը որ պիտի օրինակացուցէ ահաբեկիչներու ճամբարդկային ապարդիւնները: Խտիւ կը պախարակեմ այս վճիռը որ Թուրքիոյ դէմ ցեղապաշտ ահաբեկչութիւնը կը հրահրէ ու կը մղէ ցեղապաշտական հակումներու: Ատկէ զատ, ուշադրութեամբ կը հետեւիմ հանրութեան քոլոր ասոնց որոնք իրենց ինքնութիւնը գտնելու համար կարօտ են պիտի ու ատելութեան շարունակականութեան: Ասոնք որոնք խուճապի կը մատուին տեսնելով Թուրքիոյ հզօրացումը, պէտք է իմաջ գիտնան որ Թուրքիա պիտի շարունակէ վճռական, խաղաղասէր ու յուսալից իր ճամբան ու հանշուշտ պիտի չընկճուի ահաբեկչութեան դէմ որ անդադար կը հրահրուի ու հայսօր ալ նոր ազդակներով զօրակցութիւն կը գտնէ»: Ի. Ճէմ յայտնած է նաեւ թէ հարկաւոր չողոքարկը մը պիտի յղուի Ֆրանսայի, որպէսզի պատկան իշխանութիւնները ողջմտութեամբ չարժին. ան կ'ակնկալէ որ Ներակոյսը ողջմտութեամբ վարուի ու կասեցնէ ներկայի սխալ երթը:

Փոխ – վարչապետ Պ. Էճեվիտ «պատմութիւնը բանդել»ու արարք որակած է քուէարկումը եւ «կեղծ»՝ ապատեղութիւնը զոր Ֆրանսա կը գործէր որպէս Թուրքիոյ նկատմամբ լայնախոհ երկիր:

Թրքական այս հակազդեցութիւններուն զուգահեռ է Աղրբէջանի ընդդիմութեան ունեցածը. Ժողովրդական ճակատը պահանջած է որ Մինսկի խումբի նախագահութեան երբեակին մէջ Ֆրանսան փոխարինուի ուրիշ երկրով մը, քանի որ ան հայանպաստ դիրք ունի ու դէմ է Թուրքիոյ:

Յունիս 1–ի «Հիւրրիյէթ»ը տեղ տուած է Ֆրանսայի Անդարայի դեսպանին իրենց ղրկուած նամակին ուր բանաձեւին Ծերակոյտին կողմէ եւս քուէարկումը «տկար հաւանականութիւն» կը նկատուի իսկ վճիռը միմիայն «խորհրդանշական»: Կը չեշտուի թէ ոչ ներկայ Թուրքիոյ, ոչ ալ Օսմանեան պետութեան անունը կայ բանաձեւին մէջ եւ թէ արդէն Ֆրանսա նպատակ չունի պատմութեան մասին իրատարերի դեր կատարելու: Դեսպանը ապահովութիւն ալ տուած է որ իր կառավարութիւնը չի թոյլատրեր որ Ֆրանսահայերու պատմական դառնութեան յուշը հակաթուրք սրարքի մը վերածուի:

Նոյն թերթը տեղ տուած է Պոլսոյ պատրիարքարանին հակազդեցութեան ալ որ «անպէտ ու վնասակար» որակած է Ազգային Ժողովի քուէարկումը: Պատրիարքական տեղապահ Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան ըսած է որ ոչինչ կրնայ խախտել Թուրքիոյ միասնութեան պատկերը: Ան աւելցուցած է թէ թրքահայ համայնքը վրդոված է կատարուածէն:

Թուրք մամուլին մեկնարանութիւններուն մէջ գլխաւորն է նախ այն մտահոգութիւնը որ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին ճանաչումը նախընթաց պիտի ըլլայ եւրոպական ու այլ երկիրներու. ապա ատոր դէմ, կ'ըսուի թէ պիտի ձեռնարկուի քարոզչական արշաւի մը, թրքական ու օտար փաստաթուղթերու օգտագործումով: Կատարուածին մէջ վերջին երկու կէտերն են Հայաստանի նոր դեկավարութեան դերը եւ մասնաւորաբար թէ Ֆրանսայի ճանաչումը դուռ պիտի բանայ Փ.Բ.Բ.–ի տարածումի մէկ պահուն: Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութիւնէն պաշտօնապէս մը ըսած է թէ անմիջապէս որ Թուրքիա հարցէ մը վերկուելու հանդրուանին կը հասնի, իր դէմ կը հանուի ուրիշ հարց մը: Այս երեւոյթը կը մղէ կարեւորութեամբ խորհրդածելու այն չըլլանակներուն մասին որոնք չեն փափաքիր Թուրքիոյ հզօրացումը տեսնել:

Ազգային Ժողովի քուէարկութեան ու Փ.Բ.Բ.–ի կապին մասին դրելով, «Հիւրրիյէթ» (Մայիս 30) կը տեղեկացնէ թէ այդ կապը արդէն բացայայտուած է Պէյրութի նոյն ժողովներուն, աւելցնելով որ միջպետային եւ տեղական մամուլը մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են: Ցիշած է նաեւ մասնակցողներու անուններ:

Թերթին նոյն թիւին մէջ կսուած է թէ Ֆրանսայի քրտական կազմակերպութիւնները յայտարարութեամբ մը ողջունած են ճանաչումը, բայց անբաւարար նկատած: Անոնք հարց տուած են որ Ֆրանսա պիտի չարունակէ՞ դէնք ծախել Թուրքիոյ եւ պիտի տպասէ՞ 83 տարի, ճանչնալու համար քրտական ցեղասպանութիւնը: Յայտարարութեամբ նաեւ կոչ ուղղուած է տարբեր մտաւորականներու որ անոնց նկատի ունենալու անհետական չահերը, դիրք ճշդեն Թուրքիոյ նման երկիրներ դէմ որոնք ցեղասպանութեան ուներու ճիրաններ գործած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՐՏԱՆԵԼիի պատերազմին մասին բրիտանական մապաւէնի մը պատրաստութիւնը գայրացուցած է Թուրքերը: Հոն ցոյց պիտի տրուի թէ անգլիացի ռազմագերիները ինչպէս գնդակահարուած են Թուրքերու կողմէ: «Հիւրրիյէթ»ի (Մայիս 31) մէջ Մ. Պարտաքչը կը գրէ թէ Անդարա ամէն միջոցի պէտք է դիմէ, արդելք ըլլալու համար այդ ժապաւէնին որ «Միտոյթ էքսփրէս»էն աւելի սարսափելի հակաթուրք տեսարաններ պիտի ունենայ: Թրքական կողմին համար ամէնէն զայրացնողը այն է որ ձեռնարկը կը վայելէ էլիզապէթ թագուհիին գործնական նեցուկը: Ան թէ՛ տառնձուած է ձեռնարկին ծանրքը եւ թէ իր Սէնտրիկհէմի կալուածները տրամադրած՝ տեսարդութիւններուն համար:

ԷՒ – ՖՐԱՆՍԻ բանակցութիւններուն առաջին փուլը որ Յունիս 2–ին հինգուկէս ժամ տեւած է ձախող արդիւնք մը ունեցած է, օդաչուներու սենոիքային նախապահն ալ չվարանեցաւ յայտարարելու թէ չարժումը պիտի չարունակուի եւ աւելի խստանայ: Նոր հանդիպում մը նախատեսուած կր Յունիս 3–ին ալ, բայց կը թուի որ կողմերը անդիջող կը մնան: Էր. Ֆրանսի օդանաւընկերը կը մնան օգակայաններէն 70–էն 80%–ի համեմատութեամբ եւ կ'օգտուին մրցակից օտար ընկերութիւններէ, գլխաւորաբար՝ Լուֆթհանզա եւ Պրիթիշ Էոուէյզ: Միւս կողմէ, մեթրօ եւ հանրակառք (ԷՒ – Ա. – Թէ – Փէ) դործադուլի կը դիմեն Յունիս 4–ին (պահանջն է յաւելեալ աշխատաւարձեր բաժակին առթիւ), ուղեվարներն ալ նոյնը պիտի ընեն Յունիս 5–ին:

«ԶԻԶՈՒ» որակուած քանի մը երկիրներ օգնած են նացիական Գերմանիոյ պատերազմի առեն ասոնք են Սպանիա, Փորթուկալ, Շուէտ, Թուրքիա նաեւ Արժանթին: Մեծ օժանդակութիւն բերած են Գերմանիոյ պատերազմական գործունէութեան Զուիցերիոյ միջոցով, ամէն տեսակ ապրանք հայթայթելով հակառակ դաշնակիցներու պատուէրներուն: Այս յայտնութիւնը ըրած է ամերիկեան պաշտօնական տեղեկագիր մը որ հրապարակուած է Յունիս 2–ին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի նոր նախարարապետը՝ Սերգէյ Կիրիէնկօ երկօրեայ այցելութիւն մը կը կատարէ Փարիզ (Յունիս 3–ին եւ 4–ին): Կիրիէնկօ պէտք է չանք թափէ որ վատահութիւն ներչնչէ եւ անհետական յարաբերութիւնները ամրապնդէ: Ի տարբերութիւն նախորդ վարչապետին՝ Չերնոմիրտինի, թաց խօսող է եւ օրինակն ալ տուած է Կիրակի օր հեռատեսիլէն յայտարարելով. – «Պետութիւնը որ չի վճարեր հանքագործներու եւ դասատուներու աշխատավարձերը բարբարոս պետութիւն մըն է»:

ԱՅՆՇԹԱՅՆ ռուս հոմանուհի մը ունեցած է որ իրականին մէջ լրտես մըն էր, զոհ նախկին լրտես՝ Սուդոպլատովի յուշերուն: Հարցը երեւան եկած է վերջերս երբ խնդրոյ առարկայ հոմանուհիին ժառանգորդները ամուսրդի չանձնած են (Սոթպիզ) սիրային այն լինը նամակները զոր Այնշթայն գրած էր Մարկարիթա Կոնեկովային: Այս վերջնոյն գերն էր դիտական տեղեկութիւններ չորթել, ապդեցութիւն բանեցնել ամերիկացի դիտանականներու վրայ որոնց կը հանդիպէր Փրինսթըն ուր Այնշթայն կը դնակէր: Ինք է որ յարաբերութեան մէջ գրած է Այնշթայնը խորհրդային յայտնի լրտես՝ Պաւէլ Միխայլովի հետ (պաշտօնապէս՝ խորհրդային փոխ – հիւպատոս Նիւ – Եորք) եւ Մոսկուա վերադարձին ալ, ամուսնոյն հետ վայելած է ՔՒ–կի–Պի–ի երախտապիտութիւնը այդ ծառայութեան համար:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԲՈՂՈՔԱԳԻՐ ՅԱՆՁՆԱԾ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումի քուէարկութեան առթիւ Անդարա Փարիզի դեսպանին միջոցով բողոքագիր մը յանձնած է Ֆրանսայի: Հոն ըսուած է որ Պոլսոյ Ժողովի Մայիս 29–ի քուէարկութիւնը հայկական ահաբեկչութիւնը հրահրելու տուեալ է եւ թէ պէտք է աւելի լաւ պաշտպանուին Ֆրանսայի Թուրք դիւանագէտները:

Թուրքիոյ Ազգ. մեծ Ժողովի Յունիս 2–ի նիստին յայտարարուած է որ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին քուէարկութիւնը Թուրքիոյ տեսանկիւնէն ամբողջովին անվաւեր կը հռչակուի ու կը պախարակուի: Խօսք առնելով վարչապետ Մ. Եըլմազ այս մասին հաստատած է թէ Թուրքիա մանր հաշիւներով գինքը խաղի բերելու փորձերը խանդարելու ուժը միշտ ունեցած է: Ան ըսած է. «Խորհրդարանները պատմութիւն գրելու իրաւունք չունին: Կը յուսամ որ Ծերակոյտն ալ տերութիւն պիտի չընէ այս քանաձեւին որ Ֆրանսայի հետ մեր լաւ յարաբերութիւնները կը խանգարէ: Եթէ սխալին Ծերակոյտն ալ մասնակցի եւ վաւերացնէ ճանաչումը, յետագայ զարգացումներուն մեղաւորը չենք կրնար մենք նկատուիլ»:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE CANARD ENCHAINE»

(3 Juin)

COMMENT ROULER LES TURCS

Երդիծական չաբաթաթերթը կ'անդրադառնայ Ֆրանսայի երեսփոխաններու քուէարկութեան, որ անմիջական հետեւանք մը ունի. – Անդարա տեղեկացուցած է որ Ցոնաա դուրս պիտի մնայ դնումի կարգ մը առաջարկներէ (դինամիթերը, ուժանիւթ եւայլն):

Առաջին թիրախն է, կը գրէ թերթը Ֆրանքեւղբմանական էօրտօփիթըը խումբը որ խօսակցութեան մէջ է Թուրքիոյ հետ անոր ծախելու համար 145 թռաներ, որոնց մէջ Թիկրը հակահրասայլ խոշոր պատառ մը, հասը՝ 100 միլիոն Ֆրանք եւ էն – Ա 90, հասը 170 միլիոն Ֆրանք:

Առաջքն առնելու համար անախորժ պատահարին, էօրտօփիթըրի նախագահ – անօրէնը քիչ մը կարկատան լուծում մը կ'ուսումնասիրէ քաղաքական եւ իրաւաբանական դիտնի վրայ՝ Տագա, գերման ընկերակիցին պիտի յանձնուի վաճառքը: Ցուսալով անշուշտ, կ'աւելցնէ երդիծաթերթը որ Թուրքերը չեն անդրադառնար եւ չեն տեսներ Թիկրին մորթին բուն գոյնը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 2/3)

ՕՍԿԱՆԵԱՆ _ ՇԻՐԱՔ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Աչխատանքի այցով Պէյրութ գտնուող Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան, Մայիս 30–ին, Լիբանանի վարչապետ Ռ. Հարիրիի նախաձեռնութեամբ հանդիպում մը ունեցած է Ֆրանսայի նախագահին հետ: Շուրջ ժամ մը տեւած տեսակցութեան քննարկման յատուկ նիւթ դարձած

(Շար.ը Դ. էջ)

ԵՐԲ ՄԵԾԵՐՈՒ «ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ» ԳԻՆԸ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ԿԸ ՎՃԱՐԵՆ

Հայաստանի փոխոխութիւններուն ժըխտական աղեցութիւնները կըսղ առաջին հատուածներէն է մանկականը: Ճիշդ է որ դրեթէ մոռցուած են 1992 – 1993 տարիներու անլոյս, ջերմութենէ զուրկ ձմեռները. սակայն ատիկա չի նշանակեր թէ ամէն բան կարգին է երկրին վաղուան ապերուն համար: Անզործութեան ծաւալուն երեւոյթը, բարքերու զգալի վերիվայրումներ, արժէքներու հիմնական փոփոխութիւններ, զպրոցական կեանքին հազարումէկ պակասները – նիւթականէն մինչեւ ուսումնական, բարոյական – իրենց անջնջելի հետքերով կը զրոշմեն երախաներու, պատանիներու լայն խաւեր: Ամէնէն ցաւալին ու ծանր հետեւանք ունեցողն է զպրոցին, ուսումին արժեզրկումը որ փոխարինուած է չուկայի լայն ախորժակներով:

Ներքին ազդակներէ թելադրուած ու եթէ ոչ արդարանալի, առ նուազն հասկնալի այս կացութեան քով, նուազ ախտոսալի չեն արտաքին գործօններու տրուած տուրքեր, յատկապէս երբ անոնց ծանրութիւնը նոյնպէս կը կրեն անչափահասներ:

Այս մարզի վերջին օրերու ամէնէն սուր բնոյթով ներկայացող հարցը լեզուակնին վերաբերողը եղաւ: Հայաստանի նոր իշխանութիւնը անսալով քաղաքական նոր համախոհներու կողմէ արտայայտուած տեսակէտներու, վերջ տուաւ Լեզուի պետական տեսչութեան զեկավարին պաշտօնին, հայերէնի գերակայութեան համար անոր տարած պայքարը «ծայրայեղականութիւն» համարելով («Հայաստանի Հանրապետութիւն», Մայիս 2): Նիւթը կը չարունակէ սիւնակներ զրաւել հայաստանեան մամուլին մէջ, առընչուելով ռուսերէնին անխուսափելի վերադարձին որպէս անկախ Հայաստանի պաշտօնական լեզու, կամ պաշտօնական Բ. լեզու: Ինչպէս ուղղագրութեան բարեփոխման հարցին մէջ, հոս եւս աւելի քան երբեք աչխոյժ է մտքով ալ անկախ ըլլալու անկարողներու բանակը որ անճնական չահը վտանգուածի ազմուկ – աղաղակով լեցուցած է միջոցը: Եւ անչուշտ այդ մթնոլորտին մէջ աւելորդ է ապագայի մըտահոգութիւն, սերունդներու պատրաստութեան հեռանկար, եւայլն փնտռել: Նոյնիսկ անկարելի է վիճարկումի ամէնէն բարեմիտ փորձը: Թէեւ այն տխուր հաստատումը թէ պատահանատուներ առանց այլեւայլի վճռած են ի չահ աղմուկին եւ անտեսած կանոնը, այս փորձն ալ անհետեթէ կը դարձնէ:

Անջատ յօդուածի նիւթ կազմող այս երեւոյթէն զատ, մեծերու բարեկամութեան գինը վճարող երախաներու մասին տարբեր դրուագ մըն է «Առաւօտ»ի Մայիս 22–ի թիւին մէջ տեղ գտած նիւթը: Մարգրիտ Եսայեան «Սառիպմի ամերիկեան դէմքը» խորագրուած գրութեամբ կը պատմէ հետեւեալը. Ապրիլ 28ին, ԱՄՆ–ու Երեւանի դեսպանատան հանրութեան հետ կապերու պատասխանատուն Մ. Լիտիք դաժանօրէն կը ծեծէ տասնամեայ երկու մանչուկներ: Պատճառը այն է որ անոնք՝ Արմանն ու Արտյուշան, համայնուած՝ ամերիկացի դիւանագէտին բնակավայրին բակը գտնուող ծիրանենիին հատ պտուղներէն անդին երկարած ճիւղերուն պտուղներէն, կը քաչքչեն այդ ճիւղերը, ինչպէս պիտի ընէին աչխարհի բոլոր անկիւններու Արմաններն, Արտյուշաններն ու նաեւ ձէյքերը, ձոնները: Մ. Լիտիք ներս կը կանչէ տղաքը ու կը սկսի իր ձեռնափայտով ծեծել: Առով ալ չգոհանալով Արմանին գլուխը բռնած, քաշելու կը զարնէ մեռազէ սիւնին: Ականատես դրացիները անզօր կը մնան տղաքը փրկելու, քանի որ պատը բարձր է ու պարտէզին դուռը կղպուած: Վերջապէս անծանօթ երիտասարդ մը վկայական մը ցոյց տալով տղաքը կ'ազատէ Ամերիկացիին ձեռքէն:

Ծիրանի պղպեղիները անոնք կը վճարեն ուղեղի ցնցումով, քիթի արիւնահոսութեամբ, հոգեբեկումով, դիչերամիզութեամբ: Սակայն, կարգալով գրութեան չարունակութիւնը, մարդ կը տեսնէ որ պատահարին ամէնէն ծանրակչիռը չէ այս մասը:

Երկու մանչուկներուն ծնողները կը դիմեն ամերիկացի դիւանագէտին որ «չափազանց արհամարհական վերաբերմունք է արտայայտել». կը դիմեն դեսպանատան եւ Արթրկիրի դատախազութեան: Այս վերջին դիմումէն եաք միայն, դեսպան Ա. քարտուղարը, իրաւաբանը, պահպանութեան ծառայութեան պետը եւ թարգմանչուհին կ'այցելեն Արմանին եւ Արտյուշային ծնողներուն: Ո՛չ, ոչ անշուշտ ներողութիւն խնդրելու, կամ ցաւ յայտնելու նման մարդկային ամէնէն բնական մղումով մը, կամ վնասին համար նիւթական կամ գոնէ բարոյական հատուցումի մը առաջարկով: Անոնց այցելութեան նպատակը խօսիլ կ'ըլլայ «հայեւ ամերիկեան կապերու մասին»: Իսկ Արթրկիրի դատախազութենէն, պապէն աւելի պապականի կեցուածքով, կը թելադրեն «աղմուկ չհանել», ըսելով՝ «դուք փոքր մարդիկ էք եւ ոչ մի բանի չէք հասնի»:

Երկու պատանիներու ծիրանի գողութեան ամէնէն անմեղ այս արարքով պարզուած պատկերը ինքնաբերաբար կը կապուի ռուսերէնին սիրոյն կատարուած զիջումներուն. նոյնպէս մօտեցումներու մէջ եթէ հասարակաց է ազգային արժանապատուութեան, արժէքներու վրայ ձգուած ստուերը, երկու մանչուկները համեմատաբար թեթեւ վնասներով փրկուածներն են: Ծեծին, քանի մը կաթիլ արիւնին յաւը, մորմոքը անոնց յիչողութենէն հաւանօրէն աւելի չուտով պիտի ջնջուի, քան հայեւամերիկեան յարաբերութիւններուն կամ «փոքր մարդ» ըլլալու անզօրութեան մասին անոնց ծնողներուն տրուած խրատներուն դառնութիւնը: Մնաւանդ որ ամերիկացի դիւանագէտը իր արարքը գործած է Հայաստանի պաշտօնավարութեան վերջին օրերուն: Չէ՞ որ դժուար է «Ամերիկայում սեփական մտքի ազատութիւն տալ եւ երեխաներ ծեծել: Երեխաների իրաւունքների հոչակագրի մասին առաւել յաճախ Ամերիկացիները են խօսում» կը յիչեցնէ Մ. Եսայեան: Ապա կը մտրթէ որ Երեւանէն մեկնումին երկու տղոց վախցած աչքերը, աղաչանքը, ծեծուած մարմինները յիչատակը ուղեկցին ամերիկացի դիւանագէտին, յետագային ալ հանգիստ չտալով անոր:

Իսկ դրութիւնը կ'աւարտի ժողովուրդներու բարեկամութեան նիւթին հակիրճ անդրադարձով մը. այո՛, ճիշդ է որ մենք կը սիրենք խօսիլ այդ մասին, կը գրէ Մ. Եսայեան, «սակայն երանիք էլ պարտաւոր են յարգել մեր իրաւունքները գոնէ մեր սեփական հողի՛ վրայ»:

Հապա՞ երբ կը պակսի յարգել տալու կամքը...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ ՁԱՄՊՐՈՒԿԸ

Եղիչէ Ալվազեան իր թեւին տակ ունի երկու հեղինակութիւնները եւ զանոնք ամուր կը բռնէ երբ կը չըշի սենեակիս մէջ: Իմ յիչողութեանս մէջ միչտ նոյն պատկերը ունի ան. սեւ ու խիտ մազեր, ուչիմ ու ծակող նայուածք մը, խոչոր ու քիչ մը պէպլի քով ծռած քիթ մը: Շատ խօսուն չէ: Իր այդ լռութեամբ թերեւս կ'ուզէ չարունակել յիչեցնել թէ մտածող է, մտածումի մարդ է:

1960–ին Արամեան Սանուց Միութիւնը հիանալի գործ մը տեսաւ հրատարակելով անոր «Պատմուածքներ եւ Ակռաճակ էյներ»ը: Այս կերպով փրկուեցան զանազան պարբերականներու մէջ հրատարակուած իր այդ նչանաւոր պատմուածքները: 14 տարի վերջ ան Կոպէլ հրատարակչատունէն հրատարակեց իր երկրորդ գիրքը, այս անգամ բանաստեղծութիւն՝ «Անեզրացում» դժուար հասկնալի խորագրի մը ներքեւ: Ի՞նչ մեղք որ Խաթանպուլահայ դրականութեան մէջ առաջին կարդ գրաւելու կոչուած այս աղանդաւոր գրողը քիչ մը մնաց լուսանցքի վրայ, չտուաւ աւելի ստուար գործ, երբեմն ալ մոռցուելու: Բայց ան այսօր ալ մեր դրականութեան մէջ բարձր կը պահէ իր անունն ու գործը: Կեանքի յառաջիկայ տարիները թախտաբեր չեղան իրեն ու Տիկին Էլիզ Ալվազեանին համար: Անոնք ձախորդ կարգադրութեամբ մը ձեռքէ հանեցին Ֆէնէրպահչէի իրենց ապարանքը ու փարիզ մեկնեցան հոն քնակութիւն հաստատելու համար: Վստահ եմ որ չատ փնտռեցին մեր քաղաքը: Տիկին Ալվազեան մեռաւ աւելի առաջ եւ Եղիչէ Ալվազեան իր կնոջ անունը անմահացուց անոր անունով Գրական Մրցանակ մը հիմնելով: Վերջն ալ ինք հրաժեչտ առաւ այս կեանքէն:

Իսկ ո՞վ պիտի անմահացնէր արդեօք անոր անունը:

*
**

Այս հարցումս յանկարծ իմ դիմացս կը հանէ իմ սիրելի բարեկամ գիրքի երկերպագու, գիրքի բեռնակիր Տիգրան Պալեանը: Այո՛, կը զգամ որ գրադարանիս խորերէն բողոքի ձայն մը կը բարձրանայ: Տիգրան Պալեանին ձայնն է ան: Տիգրան Պալեանէն ո՛չ մէկ գիրք կայ հոն, գրադարանիս մէջ, Տիգրան Պալեան գրականութիւն չէ մչակած իր կեանքին մէջ, բայց ան հոն է եւ ուրիչ ոեւէ մէկէ աւելի իրաւունք ունի հոն իր տեղը ունենալու: Ուստի չեմ զարմանար երբ հոնկէ ինծի կը հասնի անոր բողոքի ձայնը: Նոյնիսկ կը տեսնեմ որ ան գիրքերու չարքերէն դուրս կուգայ ի ձեռին ունենալով մեծ ու ծանր պայուսակ մը: Այդ պայուսակը կը դնէ աչխատասեղանիս վրայ, կը բանայ ու հոնկէ կը հանէ մէկմէկ օրինակ այն արժէքաւոր գիրքերէն, որոնք իր նախաձեռնութեամբ հրատարակուեցան Գաթըղիւղի Արամեան Սանուց Միութեան կողմէ: Տիգրան Պալեանի բողոքը հասկնալի է: Ան կ'ըսէ իրաւամբ.

«Ո՞վ պիտի անմահացնէր Եղիչէ Ալվազեանը եթէ ոչ մենք Արամեանցիները: Չէ՞ որ հրատարակեցինք անոր գիրքը»:

Գլուխս կը խոնարհեցնեմ: Այո՛, գրողի մը գիրքը հրատարակել՝ կը նչանակէ այդ գրողը անմահացնել: Տիգրան Պալեան իրաւունք ունի: Ան եւ իր ընկերները արդէն անմահացուցած էին Եղիչէ Ալվազեանը: Իր բողոքը ուրախութեամբ կը լցընէ սիրտս: Կ'ելլեմ տեղէս, կարօտով կը սեղմեմ անոր ձեռքը ճիշդ այնպէս ինչպէս իր մահէն չատ կարճ ժամանակ առաջ վերջին անգամ ըլլալով սեղմեցի Մկրտիչ Մարկոսեանի Պայրամօղլուի ամարանոցին մէջ, ուր հրաւիրուած էինք իր ու իր կնոջ Փարիզէն Խաթանպուլ ժամանումին առիթով:

Տիգրան Պալեանէն գիրք չկայ գրադարանիս մէջ, բայց կարծես գրադարանիս մէջ մնացած է անոր այն ծանր ճամպրուկը, ծանր պայուսակը, որուն մէջ ան իր հրատարակած գիրքերը կը լեցնէր, որպէսզի տունէ տուն չըջելով այդ գիրքերը բարեկամներու ու գրասէրներու վաճառէր: Կը վաճառէր, կ'ապրեցնէր հայ գիրքը եւ վաճառուած գիրքերէն հաւաքած դրամով ուրիչ հատոր մը հրատարակելու կը պատրաստուէր:

Ո՞ր նախախնամական ուժն էր որ 50–ական թուականներուն սկիզբները Արամեանցիներուն ներչնչեց խաթանպուլահայ գրականութեան հաւաքածոյ մը պատրաստելու գաղափարը: «Համայնապատկեր Հանրապետական Շրջանի Խաթանպուլահայ Գրական Շարժումին»: Արամեան Սանուց Միութեան անունով չորս ընկերներ՝ Տիգրան Պալեան, Անդան Էօզէր, Աբրահամ Եանըքեան ու Յ. (Յարութիւն) Քիւրքճեան, իրենց միւս ընկերներուն անունով այս ձեռնարկին իրականացումը յանձնեցին յանձնախումբի մը, որուն մէջ երկար ժամանակ տաժանելի աչխատանք պիտի տանէինք Վարդան Կոմիկեան, ես ու քանի մը ընկերներ: Այդ գիրքը հրատարակուեցաւ 1957–ին եւ կ'ապրի այսօր ալ, ու պիտի ապրի դեռ չատ երկար ժամանակ, հակառակ իր մանր մունր թերութիւններուն: Այդ գիրքով արդէն կ'անմահանային ինչ ինչ անուններ, որոնք չըջանի խաթանպուլահայ գրական չարժումին մասնակցած էին լայն կամ հասեատ բաժիններով: Այդ գիրքով Արամեանցիները հիմը կը դնէին նաեւ Հրատարակչական չարքի մը, որ իրերայաջորդ կերպով հրապարակ պիտի հանէր քանի մը արժէքաւոր հատորներ: Անոնցմէ մէկն էր ահաւասիկ Եղիչէ Ալվազեանի արձակ գրականութեան նուիրուած հատորը:

Տիգրան Պալեա՞ն: Այս անունը ինչե՞ր պէտք է յիչեցնէ զոլոր անոնց որոնք չարքանը պիտի կազմէին – կամ չունին – հայ գիրքին նկատմամբ:

Ռ. Հ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԿԱՐՊԻՍ ՊՈՅԱՃԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փասատինայի Հ. Բ. Ը. Մ. Ակեք Մանուկեան Կեդրոնին մէջ, Մայիս 3–ին, տեղի ունեցած է օպերայի երգիչ Կարպիս Պոյաճեանի երգահանդէսը, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Կլենտէյլ – Փասատինայի մասնաճիւղին, Վահան Թէքէեանի ծննդեան 120–ամեակին առիթով: Բացումը կատարելով երգչուհի Արփինէ Փեհլիվանեան ներկայացուցած է Կարպիս Պոյաճեանի կեանքի ուղին: Ծնած՝ Պէյրութ, աւարտած՝ տեղւոյն եւ բժչկանոցը, ապա մեկնած Իտալիա իր արուեստը կատարելագործելու համար, Կարպիս Պոյաճեան արժանացած է միջազգային մրցանակներու: Հանդէս եկած է աչխարհի հռչակաւոր օպերաներուն մէջ, դերեր մարմնաւորած է 25 տարբեր օպերաներու մէջ: Ցայտագրի առաջին բաժնին արուեստագէտը մեկնաբանած է Պաչոք չըջանի վեց երգեր, ինչպէս նաեւ Բ. Կանաչեանի «Ծով աչեր»ը եւ Կամիտասի «Հով աղէք» եւ «Ծիրանի ծառ» երգերը: Երկրորդ բաժնին Կարպիս Պոյաճեան մեկնաբանած է արիաներ Տոնիձէթթիի, Վէրտիի եւ Ճիորտանոյի օպերաներէն, ինչպէս նաեւ Կոմիտասի «Ալագեազ – Խնկի ծառ»ը: Երգչուհին դաչնակով ընկերացած է Սթեֆանօ Պէղիչէրի, իսկ կարգ մը երգերուն մասնակցած է նաեւ սաքսոֆոնիստ Իտալիա Վէրծուքոնի: Փակման խօսքը արտասանած է Սրա Ահարոնեան:

*
**

«ՀԱՅ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԸ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻՆ» ՆԻԹԻՆ ՇՈՒՐՋ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կլենտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 15–ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ «Հայ հոգեւորականութեան տուրքը Մեծ Եղեռնին» նիւթին շուրջ: Դասախօսը՝ Բարգէն Վրդ. Զարեան, անդրադառնալէ եաք հայ եկեղեցւոյ դերին զարերու ընթացքին, նչած է թէ՝ «Հայկական պետականութեան անկումէն եաք հայ եկեղեցին իր թեւերուն տակ հաւաքած է իր հօտը, իսկ թրքական լուծին տակ գտնուող Արեւմտահայաստանի մեր ժողովուրդին ծոցէն ծնունդ առած են մեծ առաջնորդներու տիպարներ, որոնք իրենց հոգեկան հարստութեամբ, սրտի ու մտքի արժանիքներով՝ թրքական իչխանութեան պարտադրած դժուարին պայմաններուն տակ, պատուով վերարինած են հայ իչխաններու ազնուականութիւնը»: Գործադրուած է զարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ դպրաց դասին: Փակման իր խօսքին մէջ առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան նչած է, թէ այս դասախօսութիւնը մեզ կը թելադրէ ունենալ «յարդանք, առաւել յարդանք մեր եկեղեցիին եւ մեր ժողովուրդին, հոգեւոր կեանքին եւ հոգեւոր անունդին»: Ցաւալի դասախօսութեան, եկեղեցւոյ սրբարան դասախօսութեան, եկեղեցւոյ սրբարանին մէջ կատարուած է հիւրասիրութիւն մը, կազմակերպուած Տիկնանց Միութեան կողմէ:

*
**

ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐԴԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Փասատինայի «Աղաղաբեան» սրահին մէջ, Մայիս 2–ին, տեղի ունեցած է Սահակ – Մեսրոպ հայ քրիստոնէական վարժարանի 18–րդ տարեկան ձեռնարկը: Հանդիսավար Խոսրով Աֆչարեան պատմական ընթացքով վարժարանին ըսած է, թէ 1980–ին եօթը քրիստոնեաներ հաւաքած են եւ մտածած հայկական քրիստոնէական զպրոց մը հիմնելու մասին, փաստական մէջ: Շնորհիւ կազմակերպուած ճաշի մը ընթացքին հանդանակուած 35 հազար տոլարի դումարի մը, հիմը դրուած է զպրոցին, որուն դասընթացքները սկսած են Նազարեան եկեղեցւոյ մէջ, իսկ այժմ զպրոցը օժտուած է սեփական կառոյցով եւ ունի տարեկան 800 հազար տոլարի պիւտճէ մը: Ցօսք առնելով տօնօրէն Լեւոն Ֆիլեան յայտնած է թէ իր

անունով հիմնադրամ մը հաստատած է (երկու հազար տոլար), քաջալերելու համար աշակերտները: Օրուան բանախօսը՝ նահանգային խորհրդարանի անդամ ժապ Սքաթ, վեր առած է հայ ժողովուրդին արժանիքները եւ յիշած հայ մտաւորականներու, արուեստագէտներու եւ կըթական մշակներու նպաստը Միացեալ Նահանգներուն: Խօսք առած է նաեւ հոգաբարձութեան ատենապետ Միքայէլ Եւսուֆեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՖԵՐԱՀԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ֆինիոյի Ֆերահեան վարժարանի «Ա-ւետիսեան սրահին մէջ, Ապրիլ 23-ին, տեղի ունեցած է Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչման հանդիսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. «Ռոստոմ» Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ վարժարանի աշակերտներուն: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Բացումը կատարած է հանդիսավարուհին Արփի Յանճեան: Հ. Ե. Դ. «Սարգսեան» պատ» Ուխտի խօսքը փոխանցած է Արքին Տօսունեան: Բանախօսած է Մերսինեան վարժարանի տնօրէն Վահրամ Շէմմասեան՝ «Հայոց տեղահանութեան ճանաչումը հանրապետական Թուրքիոյ մէջ՝ 1929 – 1930 թուականներուն» նիւթին շուրջ: Հիմնուելով պատմագրական աղբիւրներու եւ միջազգային աղբիւրներու վրայ, բանախօսը պարզած է հայ գաղթականներու հոսքը դէպի Սուրիա: Անդրադառնալով յիշեալ թուականներուն 4 – 5 հազար Հայերու բռնագաղթին, Վահրամ Շէմմասեան նշած է. «Ժամանակակից Թուրքիան եւս մեղսակից է էթնիք մաքրագործման. 1923-ին ստորագրուած Լոզանի դաշնագրի յօդուածները անտեսուցան ի տես 1929-30-ի բռնի գաղթականութեան. այս դէպքերը պէտք է լաւագոյնս օգտագործէ Հայ Դատի յանձնախումբը»: Իր խօսքի աւարտին բանախօսը ընդգծած է. «Նկատի առած այն՝ որ պատմագրութիւնը խիստ էական է քաղաքականութեան մէջ, պէտք է զուրգուրալ Հայոց պատմութեան ամպիոններուն եւ ուսանողներուն վրայ եւ ամէն զոհողութեամբ քաջալերել հայ պատմագէտները պարապելու գործը»: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԱՅՆԹԱՊԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 78-ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆինիոյի Ֆերահեան վարժարանի «Ա-ւետիսեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 19-ին, տեղի ունեցած է Այնթապի հերոսամարտին 78-ամեակի տօնախմբութիւնը: Բացումը կատարած է հանդիսավար Գէորգ Քէօշկէրեան: Բանախօսած են Զեվա Գրայեան եւ վեր. Պարգեւ Տարագճեան, անդրադառնալով հայրենակցական միութիւններու ազգօգուտ գործին եւ անոնց պատմագիրքերուն կարեւորութեան: Միութեան ատենապետ Ժապ Ապաճեան եւ նախագահ Երուանդ Պապայեան պնդահատական խօսքերով վեր առած են վեր. Պարգեւ Տարագճեանի ծառայութիւնները եւ յուշատախտակով մը պատուած զինք: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ՆՈՒՒՆԷ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փասատինայի «Սիվիք Օրկեսթրում»ին մէջ, Մայիս 17-ին, տեղի ունեցած է երեւանցի երգչուհի Նունէ Եսայեանի երգահանդէսը, կազմակերպութեամբ «Հրիզոն» հեռատեսիլին եւ հովանաւորութեամբ Վըրճին Ռեքըրտի, Քէյ-էլ-Էմ-ի, Արմինեըն Էրլայնզի եւ Լեւոն Թրավըլի: Ներկայ եղած են 3000 հոգի: Նունէ Եսայեան մեկնաբանած է դասականներ Բաղրատի, Ալիկի, Հաւասիի, Շերամի, Սայաթ Նովայի երգերը, արդիական ոճով: Երգերու մեկնաբանութեան ընկերակցած է 9 հոգինոց նուագախումբ մը, ղեկավարութեամբ Արթուր Գրիգորեանի, ինչպէս նաեւ Լոս – Անճըլըսէն հայկական պարի արհեստավարժ մեկնաբաններ, ղեկավարութեամբ Անահիտ Տէր – Գրիգորեանի:

***

ԵՐԱՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱՏԵՍՈՒԶԻՆ ԱՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ «ԱԼԵՔ ԵՒ ՌՈԶ ՓԻԼԻՊՈՍ» ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Երեւանի պետական համալսարանի վերատեսուչ Ռաֆիկ Մարտիրոսեան, որ Հայ ճարտարապետներու եւ գիտնականներու ընկերակցութեան հրաւէրով Լոս Անճըլըս ժամանած էր, այցելած է Հոլիվուտի «Ալէք եւ Ռոզ Փիլիպոս» ազգային վարժարանը, ուր հանդիպում ունեցած է առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանի, Ազգային վարչութեան ատենապետ Վաչէ Մատէոսեանի եւ ազգային վարժարաններու տնօրէններուն հետ: Հանդիպումի ընթացքին արծարծուած են կրթական մարզին մէջ համագործակցութեան կարելիութիւնները: Ռաֆիկ Մարտիրոսեան պատրաստակամութիւն յայտնած է Երեւանի համալսարանին մէջ ուսանելու կարելիութիւններ ընծայելու ազգային վարժարաններու ղեկավարներուն, իսկ Ազգային վարչութեան ատենապետը եւ տնօրէնները օգտակար գըտած են յատուկ ծրագիրներով Երեւանէն դասախօսներ հրաւիրել եւ զարգացնել համագործակցութիւնը:

ԼՐԱՏՈՒ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԼԷՐՈՒԻԹԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ձեմարանի 75-ամեակի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցած է Ձեմարանի բակին մէջ, Մայիս 1-ին, հովանաւորութեամբ կաթողիկէ Հայոց կաթողիկոս-պատրիարք Յովհ. Պետրոս ԺԲ. Գասպարեանի եւ նախագահութեամբ Մերձաւոր Արեւելքի Յիսուսեան Հայրերու: Հանդիսութեան առաջին բաժնին մէջ գոհաբանական պատարագ մատուցանուած է, ապա յոբելենական վարչութեան անունով խօսք առած է Րաֆֆի Յովհաննէսեան, Ֆրանսերէն արտայայտուած է Հայր Եան Պրոնվելա որ դրուատած է Յիսուսեան Ձեմարանի գործունէութիւնը: Ուղերձներով հանդէս եկած են Ձեմարանի նախկին եւ ներկայ ուսուցիչներէն՝ Լեւոն Նորաիրեան, Գուրգէն Տէյիրմէնճեան եւ փրոֆ. Պուսթանի: Եզրափակիչ խօսքը արտասանած է Ձեմարանի տնօրէնը՝ Հ. Սահակ Քէշիշեան, պատմականն ընելով երեք քառորդ դարու անոր վաստակին:

***

ՊԼԷՐՈՒԻԹԻ Նչան Փալանճեան Ձեմարանի «Վասպուրական» սրահին մէջ, Մայիս 8-ին Համազգայինի տեղւոյն Կոմիտաս մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ համերգ մը տեղի ունեցած է, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Բացումը կատարած է դաշնակահար Արտա Քէշիշեան, յայտնուած են թաւջութակահար Նարինէ Ցարուխեան – Ստեփանեան, դաշնակահար Իզապէլ Դայեայեանի ընկերակցութեամբ, դաշնակահար Արմինէ Ապաճեան – Պաամաճեան, ջութակահար Երուանդ Երկանեան ընկերակցութեամբ դաշնակահար Թամար Գապազեանի, երգիչ Գէորգ Պէպէճեան, կիթառահար Մկո Միքայէլեան, խմբավար – շէֆնահար Զաքար Քէշիշեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ

ԳԻՈՐԳ ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ

78 տարեկանին մահացած է ծանօթ բանասէր եւ պատմաբան Մատենադարանի վաստակաւոր աշխատակից Գ. Աբգարեան: Ծնած է Արթիկի Հառիճ գիւղը, Բ. Աչխարհամարտին ընդմիջուած ուսումը աւարտելէ ետք մասնագիտացած է Հայոց պատմութեան եւ միջնադարեան գրականութեան մէջ: 1955-ին սկսած է աշխատիլ Մատենադարանին մէջ. 1965-ին Սերէոոսի պատմութեան իր ուսումնասիրութեան համար արժանացած է բանասիրական գիտութիւններու տոքթորի աստիճանին: Այդ ուսումնասիրութիւնը լոյս տեսած է 1979-ին: Երկար տարիներ գրաքննիչ էր Մաղաքիա արեղայի, Փ. Բիւզանդի, Եւսեբիոս Կեսարացիի գործերուն քննարկումով: Հեղինակ է պատմա – բանասիրական տասնեակ աշխատասիրութիւններու: Իր յօդուածները լոյս տեսած են նաեւ ռուսական, եւրոպական թերթերու մէջ:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը Մայիս 21-ի թիւով կը տեղեկացնէ թէ մայիս 24-ին կը տօնուի Ե. Թումանեանի ծնդեան 125-ամեակը՝ Արմենուհի Թումանեան: Այն հիմնադիր տնօրէնն էր բանաստեղծին Դսեղի տուն – թանգարանին, տասնամեակներ է վեր: Ե. Թումանեանի Երեւանի տուն – թանգարանին տնօրէնութեան մակագրակատարին մէջ ըսուած է որ Ա. Թումանեան «Թումանեան գերդաստանին թերեւս ամենաթումանեանական մոհիկան» էր:

LIVRES REÇUS

PEUT-ON GUERIR DU GENOCIDE ?

GILLES LUSSAC

Editions de l'Association Freudienne Internationale, Paris, Avril 1998.

L'ouvrage rassemble autour d'un Historique du génocide des Arméniens une série d'études qui mettent à contribution l'histoire, l'anthropologie et la psychanalyse pour tenter d'éclairer le phénomène.

ԻՐ ԹԱՐՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Բաժնուեցանք: Ես լռեցի տան ճամբան եւ չուտով հասայ տեղս: Ներս մտայ անվանդ ու «Թախտս» բարձրացայ: Ցոգնութենէս եւ յուզումէս սիրտս կրկին կը թրախէր, բայց, գոհ էի որ առաքելութիւնս լրիւին լրիվին եւ անվտանգ կատարեցի: Կարծես ծանր բեռ մը ուսերէս վար դրած էր, այնպէս թեթեւ կը զգայի ես զիս:

Անկողին մտայ, բայց քուն չունէի: Ինծի համար իրական տանջանք մըն էր այս նորեկին պարագան: Հայ մըն էր, անշուշտ

(Շար. Ա. էջէն)

է Լ. Ղարաբաղի հարցը: Ժ. Շիրաք արտայայտած է իր զօրակցութիւնը ամբողջական (փաթէթային) լուծման տարբերակին:

Վ. Օսկանեան հանդիպումներ ունեցած է նաեւ Հարիրիի եւ լիբանանցի իր պաշտօնակիցին հետ:

***

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՑՑԵԼԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Եւրոպական Միութեան պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Հանս վան տեր Պրոք, ժամանած է Հայաստան: Օգակայանը տեղի ունեցած աստիճին վան տեր Պրոք բացատրելով իրենց այցելութեան նպատակը ըսած է թէ կառավարական շրջանակներու հետ հանդիպումներու ընթացքին կը քննարկուին Հայաստան – Եւրոպական Միութիւն յարաբերութիւնները: Պատուիրակութիւնը հանդիպումներ կ'ունենայ Ազգ. Ժողովի նախագահին, վարչապետին, Արտաքին նախարարին եւ Հանրապետութեան նախագահին հետ:

***

ՀԱՅ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ

«Աչխարհի խաչմերուկ» խորհրդաժողովին մասնակցելու համար Պոլիս գտնուղ Հայաստանի Արդիւնաբերութեան եւ Առեւտուրի նախարար Գառնիկ Նազարեան եւ Արտաքին փոխ-նախարար Սերգէյ Մանասարեան պատասխանելով տեղացի լրագրողներու հարցումներուն, ըսած են թէ ցեղասպանութեան ծանօթ բանաճեւի քուէարկութեան հարցը Ցըբանասիին կը վերաբերի ու հայ եւ թուրք ժողովուրդները ունին հասարակաց պատմութիւն և ապագան առողջ հիմքերու վրայ դնելու համար պէտք չէ անտեսել այդ երեւոյթը: Ինչ կը վերաբերի Լ. Ղարաբաղի հարցին, անոնք յայտնած են թէ կողմնակից են խնդրին առանց նախապայմանի և Լ. Ղարաբաղի որպէս լիիրաւ կողմ ընդունմամբ կարգաւորման: Այլ հարցումի մըն ալ պատասխանելով Ս. Մանասարեան ըսած է թէ ռուսական իր 300 հրթիռներու Հայաստան տեղափոխումը դեռ կը դանուի դուռ խօսակցութեան, մակարդակին եւ պաշտօնական որեւէ նախաձեռնութիւն չկայ. աւելցուցած է թէ Երեւան երբեք չի դիմեր միջազգային պատասխանատուութեանց հակառնայ քայլերու:

***

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի թիւ 3 ընտրատարածքին մէջ Մայիս 31-ին տեղի ունեցած է երեսփոխանական լրացուցիչ տեղի ընտրութիւն: Արձանագրուած ըլլալով հանդերձ որոշ խախտումներ պաշտօնական որեւէ բողոք չէ ներկայացուած: Առաջին տուեալներով երեսփոխան ընտրուած է «Հանրապետական» կուսակցութենէն Մարտին Սարգսեան ձայներու 57,9%-ով:

***

«ՑԵՄԵՆՏ» ՓՈՒԹՊՈԼԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Մայիս 31-ին «Հրազդան» մարզադաշտը տեղի ունեցած մայրաքաղաքի «Երեւան» եւ Արարատ «Ցեմենտ» խումբերու միջեւ Հայաստանի բաժակի պայքարը աւարտած է արարատեան խումբին ի նպաստ: Այս վերջինը 3 – 1 պարտութեան մատնելով Հայաստանի այս տարուան ախոյեան «Երեւան»ը դարձած է բաժակակիր, միանգամայն ձեռք ձգելով եւ րոպայի բաժակակիրներու բաժակի մրցաշարքին մասնակցելու իրաւունքը:

ԱՆԳԱՐԱ – ԲԱՔՈՒ ԿԱՊԵՐԸ ԵՒ ՂԱՐԱԲաղԻ ՀԱՐՑԸ

Թուրքիոյ Պաշտպանութեան նախարար եւ փոխ – վարչապետ Ի. Սէզկին առանց այլեւայլի իր երկրին զօրակցութիւնը արտայայտած է Ազրբէջանի: Ան ըսած է թէ Թուրքիա Հայաստանի հետ իր սահմանները պիտի չբանայ այնքան ատեն որ Ղարաբաղի հարցը լուծումի մը չհանգած է: Թուրք նախարարը այս յայտարարութիւնը ըրած է Ազրբէջանի Ա. Հանրապետութեան 80-ամեակին առթիւ Անգարա ժամանած ազրբէջանական պատուիրակութեան հետ հանդիպումէն առաջ, չեշտելով որ Թուրքիա Ղարաբաղի հարցը իրը կը նկատէ: Ան աւելցուցած է թէ Ազրբէջանի հետ Թուրքիա զգացական կապեր ունի որոնք հիմնուած են պատմական փոխադարձ պատասխանատուութիւններու վրայ:

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թասումեան եւ զաւակները՝ Ազատ, Վիգէն եւ Եսթեր,

Պ. Գլօա Ճամճեան եւ զաւակները՝ Ժան – Ֆիլիփ եւ Տէր եւ Տիկին Ժիլպէր Ժամկոչեան եւ զաւակը՝ Էմիլի

ինչպէս նաեւ Փորթուկալեան, Զուլեմեան (Լիոն) եւ Քէչիչեան (Նիւ – Եորք) ընտանիքները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները

սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ – մօր, նանիին եւ ապրպականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՉՈՒՀԻ ԱՃԷՄԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Փորթուկալեան)

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 31-ին, 86 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յունիս 5, ժամը 15·15-ին Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին

31-33, rue Saint-Just, Arnouville

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սարսէլի վերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ» – *Մեր ցաւակցութիւնները Թասումեան եւ Ճամճեան ընտանիքներուն:*

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB-Paris IDF

SOIREE THEATRALE

Le Comité de Paris
Ile-de-France de l'UGAB
présente
la **LECTURE PUBLIQUE**
pour la première fois,

d'une pièce
de Hagop Baronian
en français

Une nouvelle adaptation proposée
par **GERALD PAPASIAN**
de la pièce
«Adamnapouje Arévéliane»
de Hagop Baronian,
intitulée en français
Dentiste à l'Orientale

dans une traduction
de **Gérald Papasian**
et **Marc-Olivier Girard**

Gérald Papasian et les comédiens présents
dialogueront ensuite avec l'assistance

le Lundi 8 Juin à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian,
118, rue de Courcelles,
75017 PARIS
(Métro : Courcelles)

UGAB — UGAB — UGAB —

Ամավերջի Հանդէս

Կարոյա Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը սիրով կը հրաւիրէ ծնողներն ու բարեկամները, իր Միօրեայ զպրոցին հանդէսին, Կիրակի, Յունիս 14, ժամը 16-ին

17, rue Bleue, 75009 PARIS

Թատրոն, երգչախումբ, պարախումբ եւ այլն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՐՈՅԱ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թաղէոսեան մասնաճիւղը կարեւոր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները Շաբաթ, Յունիս 6, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Մշակոյթի Տան

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ

կատարողութեամբ՝

Դպրոցասէր վարժարանի աշակերտութեան կիրակի, Յունիս 7-ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷԼ. – *Տիկին Խոժէնի Յովսէփեան զաւակները ու թոռները իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ – հօր՝ Յովհաննէս Յովսէփեանի մահուան 6-րդ տարելիցին առթիւ 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»-ին:*

***

Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան (Տէհսիէն) իրենց սանահօր՝ Միսաք Միրզէ – Ղազարեանի մահուան քառասունքին առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրեն իր շատ սիրելի «Յառաջ»-ին, ինչպէս նաեւ սանամօր՝ Արտեմիս Ղազարեանի յիշատակին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վիճնի Սեւան մասնաճիւղի տարեկան պաշտահանդէսը «Ժէման», Յունիս 14-ին, Կիրակի, կէսօրէն սկսեալ, մասնակցութեամբ՝ Կ. Խաչի պզրոցի աշակերտներուն եւ Անի նուագախումբին:

Հայկական ճոխ ճաշացուցակ եւ վիճակահանութիւն:

Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս ակնք հաճելի օր մը անցընելու:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SPECTACLE
de fin d'année scolaire

La Croix Bleue des Arméniens de France, section ASTRIG d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le Bel est heureuse de vous inviter au spectacle de fin d'année scolaire, interprété par les enfants de l'école, qui aura lieu

le dimanche 14 Juin à partir de 15 h
dans la salle «Jacques Brel» à Gonesse.

Venez très nombreux encourager tous les enfants !

UGAB-Paris - IDF

FETE DE L'ECOLE

Le Comité de Paris
Ile-de-France de l'UGAB
organise
la FETE DE L'ECOLE
le Samedi 6 juin à 20 heures
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 PARIS
(M° Courcelles)

UGAB-MARSEILLE

DINER DANSANT

SAMEDI 6 JUIN

Nous serons heureux de vous accueillir *le Samedi 6 Juin à 20 heures* au siège de l'UGAB. Un avant goût de vacances, avec cette soirée «*ARMENO-GRECQUE*».

— *Ambiance musicale entraînante assurée au son du «Bouzouki».*
— *Musique arménienne et grecque.*

Prix : Membres 200 F, non-membres 250 F, jeunes et étudiants 150 F.

Réservation indispensable avant le 2 Juin au 04 91 22 10 45.

U G A B — 327, Boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

Le Conseil d'Administration convie la Communauté Arménienne à une rencontre suite à la

Reconnaissance publique du Génocide arménien de 1915 par la France

votée par l'Assemblée Nationale de la République Française le 29 Mai 1998
En présence de 8 députés de Marseille
et de Mme **Hasmig Soghomonian**
Consul Général de la République d'Arménie en France
le **Lundi 8 Juin à 19h30**

Cette rencontre sera suivie d'un verre de l'amitié.

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

CONFERENCE — PROJECTION

ROME / ARMENIE

Projection de l'EXPOSITION
qui se tiendra au Printemps 1999
au VATICAN

par **CLAUDE MUTAFIAN**
Historien, Maître de Conférences
à l'Université Paris XIII
le Vendredi 5 Juin à 20 heures 45

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax : 01 43 78 66 64

---

l'Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes
«Khatchadour ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
vous invite à sa

Fête Annuelle
suivie de la **Kermesse**

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

le Dimanche 14 Juin de 14h30 à 19h

Dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado —
13008 MARSEILLE

Tirage de la **TOMBOLA** sur place
avec de nombreux lots

Après la messe à **12 heures 30**
un buffet froid sera proposé

Venez nombreux,

encourager nos élèves et déguster
les spécialités arméniennes
dans une ambiance familiale

Քաջալերեցէք ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ
եւ Ազգային Դաստիարակութիւնը

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 5
VENDREDI
5 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ԼԻՇԱՒԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.390 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.390

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՑ�originՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ.Ի ՀԵՏ

«Ձումհուրիյէթ»ի չաբաթական թիւին (Մայիս 29) մէջ ամբողջ էջ մը գրաւած է Պոլսոյ պատրիարքական ընտրութեան երկու թեկնածուներէն Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանի հետ Լէյլա Թավշանօղլուի կատարած հարցազրոյցը: Պատասխանելով լրագրողուհիին հարցումներուն, ան կը բացատրէ պատրիարքական ընտրութեան սկզբունքները, ապա կ'ըսէ որ կը բնական ժողովը իր պատրաստութիւնները աւարտած ըլլալով հանդերձ, կուսակալութեան արտօնութիւնը չունենալով, չեն կրցած ընտրութիւնը կատարել: Անմիջապէս որ պայմանները, 15 օրէն ընտրութիւնը կրնայ տեղի ունենալ:

Ձրոյցին մեծ մասը միսիոնարական եւ ուղղափառութեան դործունէութեան մասին է, առանց առընչուելու Հայաստանեայց եկեղեցիին: Իսկ վերջին մասին մէջ Մեսրոպ Արք. կը յանդիմանայ հոդեւորական պատրաստող ատենաբանական բարձրադոյն ուսումնարանի մը բացակայութեան վրայ: Կ'ըսէ. «Փափաքելի էր որ ինչպէս մահմետական համայնքը ունի կրօնական բազմաթիւ դպրոցներ ու աստուածաբանական ֆաքիւլթէներ, Թուրքիոյ հայ, ասորի, յոյն համայնքները ալ ունենային Ազգային կրթութեան նախարարութեան կապուած իրենց աստուածաբանական ֆաքիւլթէները: Այսօր Թուրքիոյ մէջ գանազան եկեղեցիներու պատկանող շուրջ 100 հազար բրիտանական կայ, բայց ոչ իսկ մէկ վարժարան մը»:

Մեսրոպ Արք. խօսելով Պոլսոյ Հայ եկեղեցիին կարիքներուն մասին, կ'ըսէ թէ ներկայիս կրօնաւորներու մէջին տարիքը 60-էն վեր է, իսկ առնուազն 20 նոր կրօնաւորներու պէտք կայ բոլոր եկեղեցիները կարենալ բաց պահելու համար:

Խօսելէ ետք համայնքին չատ մօտ գտնուելու իր կացութեան, Շնորհք պատրիարքի օրինակելի ընթացքին մասին, պատասխանելով «երբ ընտրութիւ, Թրքահայութեան ամէնէն երիտասարդ պատրիարքը պիտի հանդիսանաք» հարցումին, կ'ըսէ, «Որպէս այդ պատմութեան ըլլալ կ'ըլլար, բայց տարբեր է իրականութիւնը: 1700-էն ի վեր 35 պատրիարք ունեցած ենք: Ամէնէն նշանաւորները ընտրուած են 35 – 37 տարեկանին: 40 – 45 տարեկան 11 պատրիարք ունեցած ենք: իսկ 70-էն վեր ընտրուած են միայն երկուքը»:

Մեսրոպ Արք. ինք 42 տարեկան է:

ԲԱԲՈՒԻ ՄԷՋ ՔԱՐԻԽՂԱՏԱՐԻ ՎԷՃ

Յունիս 2-ին Բաքուի մէջ բացուած է կասպից ծովու քարիւղի եւ կազի միջազգային ժողովաճառը: Նախագահ Հ. Ալիեւ բացման իր ելոյթին մէջ կրկնած է թէ իրենք կողմնակից են քարիւղը Թուրքիոյ ճամբով փոխադրելու: Այս հաստատումին պատասխան խօսքով հանդէս եկած է Ռուսաստանի Ուժանիւթի փոխ – նախարար Վ. Ղարիբով եւ ըսած թէ Բաքու – Ձէյհան խողովակաշարը 3,5 միլիառ տոլար կ'արժէ եւ թէ եթէ Թուրքիոյ այդ տարողութեամբ նուէր մը ընել փափաքողներ կան, թող հրամմեն: Ան աւելցուցած է թէ Բաքու – Նովորոսիսկ քարիւղատարը արդէն կը գործէ եւ ի հարկին կրնայ 40 միլիոն թոն աւելցնել տարողութիւնը:

Ռուս փոխ – նախարարին այս միջամտութիւնը Բաքուի քաղաքական շրջանակներու կողմէ սպառնալիք մը նկատուած է ադրբէջանական նախընտրութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուսիս 3/4)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՀՐԱԺԱՐԱՒ

Ղարաբաղի նախագահը յայտարարած է Յունիս 3-ին. – «ԼՂՀ կառավարութիւնում ստեղծուած ճգնաժամն արդէն յաղթահարուած է, կայ ԼՂՀ վարչապետի ղիմումը հրաժարականի մասին, որն ամենայն հաւանականութեամբ ես կ'ընդունեմ», մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին: Ըստ նախագահին, Լէոնար Պետրոսեան չէ կրցած կառավարութեան մէջ համախոհներու համախմբում մը ստեղծել ինչ որ պատճառ եղած է տնտեսական հարցերու զարգացման տարբեր մօտեցումներու կացութիւն մը ստեղծելու: Ա. Ղուկասեան չեշտած է թէ երբ մարդ չուզեր աշխատիլ, ինք չի կրնար պարտադրել, կը ջանայ համոզել եւ այդքան: Անկարելի չի նկատուիր որ վարչապետի պաշտօնն ալ ինք վարէ: Նախագահը չէ ծածկած նաեւ որ ընկերային դետնի վրայ լուրջ խնդիրներ կան, որոնք չեն լուծուիր որովհետեւ կարելիութիւնները սահմանափակ են: Վարկեր, ներդրումներ չկան, նուազադոյն է Սփիւռքի օգնութիւնը: Ըստ նախագահին, Ղարաբաղէն արտագաղթին պատճառը միայն ընկերա-տնտեսական չէ, պէտք է նաեւ պաշտպանութեան քաղաքացիներու իրաւունքները եւ այդ մարզին մէջ, կարեւոր է զանգուածային լրատուութեան մարմիններու դերը:

*
**

ՏԵՂԱՏԱՐԱՓ ԱՆՁՐԵՒ ՏԱՒՈՒՇԻ ՇՐՋԱՆԸ

Յունիս 2-ի իրիկունը, զօրաւոր քամիի ընկերակցութեամբ տեղացած առատ անձրեւին պատճառած ողողումները մեծ վնասներ պատճառած են Տաւուշի շրջանը, յատկապէս Իջեւան քաղաքի տնտեսութեան, էնոքատան, Գեղահովիտ, Դանճաքար, Լուսահովիտ եւ Վերին Ծաղկաւան համայնքներուն: Ազատեւ գետին մակարդակը 1 մեթր բարձրացած է: Տարերքի ընթացքին շրջանին մէջ եղեկտրականութեան եւ ըմպելի ջուրի մատակարարումն ալ խզուած է: Օպերատիւ հարցերու նախարար Շահէն Գարամանուկեանի դլխաւորութեամբ յատուկ յանձնաժողով մը կազմուած է ստուգելու հասարի վնասներու տարողութիւնը եւ կազմակերպելու համար օգնութիւնը՝ տուժածներուն:

*
**

ՀՆԶԱԿԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԼՂՀ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան պատուիրակութիւն մը դլխաւորութեամբ Հայաստանի վարիչ մարմնի ատենապետ Լեռնէսթ Սողոմոնեանի, ԼՂՀ գացած է: Նախագահ Ա. Ղուկասեանի հետ տեսակցութեան ընթացքին Արցախ – Սփիւռք յարաբերութիւններու զարգացման առընչուող հարցերու շրջանակին մէջ արծարծուած է նաեւ Ստեփանակերտի մէջ կուսակցութեան դրասենեակ բանալու հարցը: Պատուիրակութիւնը նոյն օրը, Յունիս 1-ին ընդունուած է նաեւ ԼՂՀ Ազգ. Ժողովի նախագահ Օ. Եսայեանի կողմէ:

*
**

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔԸ ԲԱՔՈՒԻ ԻՍԿԱԿԱՆ ԴԻՐՔՈՐՈՇՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Վերջերս Սոֆիա տեղի ունեցած «Տրանսեւրասիական համագործակցութիւնը եւ ապահովութիւնը հարաւային Կովկասի մէջ» թեմայով ժողովին մասնակցած ադրբեջանցի լրագրողները արժեւորած են Բաքուի իսկական դիրքը Հայաստանի նոր իշխանութեանց նկատմամբ: Անոնց համաձայն Ադրբեջանի դեկավարութեան իսկական մօտեցումը տարբեր է պաշտօնականէն եւ դոհ է Քոչարեանի նման խօսակից մը ունենալէ որմէ կարելի է յստակ պատասխաններ ստանալ՝ «այո»ն «այո» է եւ «ոչ»ն ալ «ոչ» ու միայն նման յստակ կեցուածքն է որ կրնայ Ղարաբաղեան հարցը արագ լուծումի յանդեցնել:

*
**

«ՀՕՄ»Ի ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ

Մայիս 29-ին բացուած է «ՀՕՄ»ի դիտաժողովը «Հայրենիք եւ Սփիւռք ԻՄ. դարու չեմին» թեմայով: Մասնակցած են Սփիւռքի մասնաճիւղերէն ներկայացուցիչներ ալ: ՀՕՄ-ի Հայաստանի ատենապետուհին Ալվարդ Պետրոսեան իր ելոյթով ընդդծած է մասնաւոր կարեւորութիւնը հայ կիներու կողմէ բարեսիրական նախաձեռնութեան ազգային գաղափար յանդեցնելուն:

*
**

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Մոսկուայի մերձակայ Կոտովօ քաղաքին մէջ վերջ դտած է տամիոյի հաշմարհային ախոյեանութիւնը: Հայկ. միակ մեասլը ապահոված է երեւանցի Վ. Յովոյեան (62 քկ.) արժանանալով պրոնզի: Ծաղումով հայ այլ մարզիկ մը՝ Ա. Բիլոսեան (52 քկ.) որ կը ներկայացնէր Ռուսաստանը, չհաճած է ոսկի մեասլ, հանդիսանալով իր դասակարդին ախոյեանը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՓՓՒ ԿԱՊԸ ՇԻՆԾՈՒ ԷՐ

Թրքական լրատուիւռները Ապրիլ 26-ին յայտնած էին թէ ՓՓՒ-ի ղեկավար Բ. դէմք Շ. Սաքըք որ ձերբակալուած էր Թրքական ուժերու կողմէ եւ կը հարցաքննուէր, խօսած էր իր կազմակերպութեան ու Հայաստանի միջեւ կապերու մասին: Պոլսոյ «Ակօս»ը Մայիս 29-ի թիւով կը տեղեկացնէ թէ սխալ էին այդ վկայութիւնները: Տիյարպէքիրի պետականութիւնը ապահովութեան դատարանին առջեւ կատարած իր բացայայտումներուն ընթացքին Շ. Սաքըք ըսած է որ Հայաստանի մէջ իրենց յարմար միջավայր դտած չըլլալով հրաժարած են հոնկէ: Ան աւելցուցած է որ խեղաթիւրուած են մամլոյ կողմէ արուած տեղեկութիւնները եւ թէ ինք ծանօթ չէ Հայաստանի ու իր կազմակերպութեան միջեւ որեւէ կապի:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ, ԹՈՒՐՔԻՍ ԿԸ ՀԱԿԱԶԴԷ

ՖՐԱՆՍԱ ԻԶՄԻՐԷՆ Կ'ԱՐՏԱՔՍՈՒԻ

Թուրքիա արդէն իսկ ձեռնարկած է պատժամիջոցներու Ֆրանսայի դէմ, իբրեւ հետեւանք հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման Ազգային ժողովին կողմէ, Մայիս 29-ին: Այսպէս, առաջարկներէ հեռացուած են ֆրանսական երկու ընկերութիւններ Իզմիրի մեթրոյի շինութեան համար եւ Ֆրանսա պիտի չկարենայ նաեւ մասնակցիլ Իզմիրի օդանավակայանին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻի Ա.ՀԱՒՈՐ ԱՐԿԱԾ մը պատահած է Գերմանիա Յունիս 3-ին, որու հետեւանքով աւելի քան 120 մեռեալ կար եւ 300 վիրաւոր որոնց 200-ը՝ ծանր վիճակի մէջ: Միւնիխ – Համպուրկ ճեպընթացն է որ ժամական 200 քիլոմեթր արագութեամբ դիծէն ելած է, բախած կամուրջի մը յենասիւնին եւ կամուրջը վրած է չորս կառախումբերու վրայ: Ըստ ուղեվարին որ ողջ մնացած է, ճեպընթացը ոչ մէկ արդելքի հանդիպած էր մինչեւ դիծէն ելլելը: Երկրին մէջ, ընդհատած է Իտալիա կատարած այցելութիւնը եւ վերադարձած, Յունիս 4-ին Գերմանիոյ մէջ բոլոր դրօշակները կէս պարզուած էին, մինչ Յունիս 3-էն 4 լուսնալիք ամբողջ դիշերն ալ փրկարարներ կը ջանային դիակներ յայտնաբերել: Արկածը պատահած է ժամը 11-ին չուրջ Էշէտէ (Հիւսիսային Գերմանիա): Գերմանիոյ երկաթուղային պատմութեան մէջ, պատահածը աննախընթաց է:

Էի – ՓՐԱՆՍԻ տաքնասը լուծուած չէը Յունիս 4-ին եւ գործադուլը կը շարունակուէր, բայց նոր հանդիպում մը նախատեսուած էր նոյն իրիկունը տնօրէնութեան եւ սենտիքաներու միջեւ եւ մըթնոլորտը նոյնքան լարուած չէր: 4-րդ օրն ըլլալով ուրեմն էտ – Փրանսի օգտագործողները թռիչք չէին առներ: Այս գործադուլին դուղընթաց անակնկալ գործադուլի մըն ալ ձեռնարկած էին ճամպրուկներու պաշտօնեաները, ինչ որ նոր բարդութիւններ եւ յապաղումներ կը պատճառէր այն ճամբորդներուն որոնք այլ դիծերու օդանաւով փարիզ կը հասնէին, կարծելով որ փրկուած են: Դեռ կայ էՒ-Ա-Թէ-Փէ-ի եւ երկաթուղիի գործադուլը Յունիս 4-ին եւ 5-ին, բայց կըրկնուղ դալ չարթու: Սենտիքայի մը ներկայացուցիչը չվարանեցաւ ըսելու թէ չարժումին դիտակցաբար կը ձեռնարկեն բաժակի օրերուն, որովհետեւ այդ շրջանին աւելի ճնշում կրնան բանեցնել: Մնաց որ Ֆրանսայի քաղաքական պատասխանատուներն իսկ (օրինակ՝ Սեկէն) չի վարանիր հատատաելու թէ աշխարհի բոլոր հեռատեսիլներու վրայ, Ֆրանսան ծիծաղելի է:

Ալ Ժիի ԺԻՄ-ի (Իսլամական Ձինեալ Խմբակ) պետը սպաննուած է Յունիս 2-ին բանակին հետ տեղի ունեցած գործողութեան մը ընթացքին: Մոհամետ Քիլայլի ծանօթ՝ «Այաշի» ծածկանունով պատասխանատուն կը նկատուի Ոայիսի եւ Պէնթալլի ջարդերուն:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ Մ. Եըլմազ յայտարարեց թէ պիտի հրաժարի 1998-ի վերջ, կազմակերպելու համար 1999 Ապրիլի երեսփոխանական կանխահաս ընտրութիւնները: Սկզբունքով անոնք տեղի պիտի ունենային 2000-ին:

ԹԵՀՐԱՆի ՄԷՋ, խորհրդաւոր պայթումներ տեղի կ'ունենան եւ վերջին 48 ժամերուն հինգ մեռեալներ կային (Յունիս 2 – 3): Այս ահաբեկչական արարքները պատահած են Խոմէյնիի մահուան 9-րդ տարելիցին արարողութեանց վազորդայնին:

ՄԱՅԻՍԵԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Մայիսի կէսերուն Լոս – Անճըլըսի մէջ, եռուզեռի օրեր էին: Նախ կար Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի կազմակերպած գիտա–հաւաքը, Հայաստանի պատմական քա–ղաքներուն նուիրուած չորքին երրորդը (Շաթաթ, Մայիս 16): Վանէն ու Մուշ – Պիթլիսէն եաք, նիւթը այս անգամ Խար–բերդն էր եւ աւելի լայն առումով՝ Տուի–քը: Տասներկու գիտաշխատ մէկ օրուան մէջ, խիտ յայտագիր մը, իրիկունը՝ ար–դի հայ պատմութեան ամպհովն օժան–դակ մարմնի կողմէ (Հայ Կրթական Հիմ–նարկ) կազմակերպուած ընդունելութիւն մը, եւ այլն: Փրոֆ. Յովհաննէսեանին այս չորքը պէտք է խոստովանիլ, որ շատ լայն աշխատանքի կ'արժանանայ գաղու–թին մէջ (հինգ հարիւր հոգի սրահի մը մէջ, ամբողջ օր մը՝ յաւիւտեանս ունկնդրութեամբ հետեւեցան նիստերուն: ուրիշ ո՞ւր կարելի է երեւակայել այդքան ապաւորիչ հաստարակութիւն): Պատճա–ռը՝ չօշափուած նիւթերու դանդաղու–թիւնն է հաւանաբար, ինչպէս մօտեցու–մին ձեւը, մասամբ՝ ժողովրդական, մա–սամբ՝ մասնագիտացած: Զեկուցումները պիտի ապուին հետզհետէ եւ ընթերցողը առիթը պիտի ունենայ տեղեկանալու ա–նոնց կարեւորութեան լինչպէս համապար–փակութեան:

Յաջորդ օրը (Մայիս 17, Կիրակի) կար Հայաստանցի բանաստեղծուհի, տաժամա–պէս Լոս – Անճըլըս հաստատուած Վիո–լետ Գրիգորեանին նուիրուած ցերեկոյթ մը, կէնտէյլի Իրանահայ Միութեան սը–րահին մէջ: Խօսք առին Անահիտ Աբա–մունի եւ տողերս առորագրողը: Ներկա–յացուցին գործը, հաղորդեցին իրենց կրած ապաւորութիւնը անկէ: Կարդաց–ուեցան (Ա. Աբամունիի կողմէ) երկար հատուածներ: Վերջաւորութեան բեմ բարձրացաւ բանաստեղծուհին ինքը, շը–նորհակալութիւններ յայտնեց, ու խօսքը չարունակեց «Շնորհակալ եմ բայց չնոր–հապարա չեմ» ճկուն գանգեւով մը, որմէ եաք սկսաւ ընդլայնել իր խօսքը, պարզելով իր կենսափորձը եւ նուազ չա–փով՝ բանաստեղծութեան մասին իր մ–բըռնումները: Այս ցերեկոյթին առիթով վերատպուած էր ու տրամադրելի՝ Վիոլետ Գրիգորեանի Երեւանեան հատորին մէկ նոր տարբերակը ամբողջացած, վերնա–դիր՝ «Ճչմարիտ, ճչմարիտ ասում եմ», եւ երկրորդ ղրքոյկ մըն ալ, այս մէկը՝ նոր լոյս տեսած, Իշխան Ճինպաշեանի էջադրումով ու ձեւաւորումով, վերնա–դիր՝ «Քազաքը» (Վ. Գ. չէր պիտեր, որ այդ վերնագրով դարպդուին կազմող դիրք մը լոյս տեսած էր արդէն իսկ ասկէ 35 տարի առաջ, բայց զուգադիպութիւնը հետաքրքրական է): Կ'ենթադրեմ, որ եր–կու դիրքերն ալ ուզդին համար տրա–մադրելի են:

Երկուշաբթի, Մայիս 18–ին ուրիշ հան–դիպում մը կազմակերպուած էր, այս ան–գամ՝ «Բաց Նամակ»ի խմբակին հերթա–կան հանդիպումներէն, «Գրական Անկիւն» ընդհանուր վերնագիրով (կազմակերպիչ–ներն են «Բաց Նամակ» երկամսեայ հր–ատարակիչները՝ Լիլիպաէթ Գրիգորեան եւ Գուրգէն Ազգումանեան): Երեկոն նը–ւիրուած էր Գրիգոր Պըլտեանին: Վեր–ջինս պիտի կարդար իր գործերէն ու պի–տի պատասխաներ հարցումներու: Ներ–կայ թղթակցութիւնը կը գրեմ մասնաւո–րապէս այս երեկոյեան վրայ ծանրանալու նպատակով: Միւս երկուքին մասնակից էի եւ պէտք է ուրիշներ անդրադառնան: Բայց ինծի այնպէս կը թուի, որ Գրիգոր Պըլտեանի երեկոն ունէր նաեւ պատմա–կան ընոյթ, գոնէ ես այդ տպաւորու–թիւնը քաղեցի անկէ եւ այդ է պատճա–ռը, որ կ'ուզեմ քիչ մը երկար անոր մա–սին խօսիլ: Ամբողջական ըլլալու համար, պէտք է աւելցնեմ, որ յաջորդ օրը՝ Մայիս 19–ին, Վարդան Մատթէոսեան (որ Լոս–Անճըլըս կը գտնուէր Խարբերդի գիտա–ժողովին մասնակցելու հրաւէրով) պիտի խօսէր նոյն «Գրական Անկիւն»ի բեմէն, Կոստան Զարեանի մասին: Հո՛ն չէի այդ իրիկունը, բայց կարծեմ՝ առիթն է ծա–նուցանելու, որ տասը տարի աշխատելէ եաք՝ Վարդանը վերջապէս Զարեանի մա–սին իր հետազօտութիւնները պիտի ամ–փոփէ ի մօտոյ լոյս տեսնելիք հատորով մը (Մելիտինեցի Մրցանակ, Անթիլիաս):

Պիտի զամ հիմա Գրիգոր Պըլտեանի երեկոյեան: Հեղինակը կարդաց նախ՝ պիջլին չրջանին գրուած արձակ քերթ–ուածներ, եւ անմիջապէս եաքը՝ իր երկ–րորդ «Մանտրա»ն, ամբողջութեամբ (թե–րեւս զանգաուելով փակագիծներու մէջ գտնուածը): Հարցումներու բաժինէն եաքը, կարդաց իր նոր լոյս տեսած ար–ձակ գործէն («Հարուածը») հատուած մը:

«Մանտրա»յի բարձրաձայն ընթերցումը չատ ապաւորիչ պահ մըն էր: Նոյնքան ապաւորիչ՝ Գ. Պըլտեանի բացատրու–թիւնները ատկէ եաք: Կ'ուզեմ լսել առա–ջին մտածումը, որ անցաւ մտքիս: Նոյն–իսկ եթէ դիտէի, թէ «պերպանց պեղեց–կութեան ապարիչ» վայելքը զգալի է բարձրաձայն ընթերցումով, այն՝ որ կ'ը–նես դուն քեզի համար, միշտ խորհած էի ատով հանդերձ, որ արդի բանաստեղծու–թիւնը աչքին համար գրուած է, եւ ոչ թէ ականջին, ու Գ. Պըլտեանինը՝ նոյնպէս: Այդպարագային այդ իրիկունը, թերեւս առաջին անգամ ըլլալով, թէ կական էր նաեւ գործին «կատարում»ը: Դիտմամբ կը գործածեմ այս բառը, որովհետեւ այդ իրիկունը՝ Գ. Պ.ին կողմէ չատ մը նը–չումներ այդ ուղղութեամբ կ'երթային նաեւ: Ի վերջոյ «Մանտրա»ներու վեր–ջին էջին՝ գրուած է. «մի՛ կարդար / լսէ»: Երկրորդ նկատողութիւնը, առընչուած նախորդին, կը վերաբերի Մանտրաներու ընդհանուր յօրինումին: Ընթերցողը պի–տի Գ. Պ.ի կարգ մը կարեւոր գործերու կառուցուածքային հիւսքին գերազանց նչանակութիւնը: Զափազանց հետաքրքր–րական էր լսել դինքը, երբ կը բացատրէր թէ այդ ձգտումը կը համապատասխաներ ի. դարու արուեստի խորագոյն ձգտում–ներէն մէկուն: Զայներու բազմազանու–թիւն, թեմաներու առընթերադրում ու զարգացում, լեզուական ու իմաստային տարրերու բաչխում, վերադարձ, ար–ձագանգում: Եւ այս բոլորը՝ նորահնար, պիտի ըսէի՝ ինքնահնար «օրէնք»ներու համաձայն: Որպէսզի գործը ըլլայ ինքն իր մէջ, այսինքն ինքն իր կառուցուած–քին մէջ ապահիչ ամբողջութիւն մը: Նաեւ անչուչա լեզուական խրախճանք մը: Այս–ինչն հետաքրքրականը թերեւս այն բազ–դատութիւնն է, զոր առաջարկեց հեղի–նակը ի. դարու արուեստին մէջ ապահիչ ամբողջութեան գաղափարը բացատրե–լու առեն: Բացատրութիւնը կը յղէր ի հարկէ՝ dodécaphoniste երաժիշտներուն, որոնք ինչպէս ծանօթ է՝ երաժշտական «օրէնք»ները փոխեցին, ձայները կազմա–կերպելու նոր համակարգ մը հնարեցին, բայց կառուցուածքային չեշտ, երբեմն չափազանցուած ախորժակներով, մա–նաւանդ՝ Շէօնպէրկի պարագային: «Զա–փազանցուած» կ'ըսեմ, որովհետեւ ձայ–ներու կազմակերպութեան նորահնար օրէնքները, անոնց համակարգային բաշ–խումը, վերազարձներն ու արձագանգնե–րը տեղ մը կուգայ՝ ուր ականջի եւ զմ–բռնումի կարողութիւններէն անդին են: Բայց կը մէջբերեմ նորէն Գ. Պ. «ականջը մինակ / խոռոչին մէջ / կը սիրէ ամենա–կենսալին»:

Երկրորդ բաղդատութիւնը, նոյնպէս հեղինակին կողմէ առաջարկուած, բա–նաստեղծական կալուածին կը պատկա–նէր: Կուզար իրրեւ հակապդեցութիւն հարցումի մը (դրուած Վիոլետ Գրիգոր–եանին կողմէ), թէ՝ ի՞նչ են կապերը բա–նաստեղծական այս ըմբռնումին ի միջի այլոց՝ Թոմաս Էլիոթի «the Wast Land»–ին հետ (տպուած 1922–ին, տարիներու մամուռի ու ոքնանքի արդիւնք): Եւ հոս ալ՝ Գ. Պ. բացատրեց, թէ քնական է՝ մասնաւոր ապդեցութիւն մը չկար, բայց որ ինքը լայն չափով ուսումնասիրած էր Էզրա Փաունտի «cantos»ները, այսպէս տալով dodécaphoniste երաժշտութենէն եաք՝ երկրորդ օրինակ մը ի. դարու բարձ–րագոյն արուեստի, որուն մէջ բազմաթիւ տարրեր կը միջամտեն, անցեալէն եւ ներ–կայէն, յաճախ՝ անյարիր, կ'արձագան–գեն իրարու, կը մտնեն անճանաչելի ճար–տարապետութեան մը մէջ, կը ստեղծեն համապատասխանումներու իրենց իւրա–յատուկ աշխարհը, ուր ներկան՝ կը հանդիպի ապա–ռիչ ամբողջութեան մը: Այնչուչա ուրիշ հարցումներ ալ եղան, որոնք կը վե–րաբերէին հետագնդուած նպատակին ա–ւելի քան թէ բանաստեղծութեան ընդհա–նուր յօրինումին: Մէկ հատիկ բանաձեւ մը պիտի պահեմ հեղինակին պարզաբա–նումէն, կարծեմ՝ յատուկ Բ. Մահարա–յին. «մարմինը բերել մոցնել լեզուին մէջ»:

Գ. Պ. տուաւ նաեւ բացատրութիւն–ներ «արձակ քերթուած»ի մասին, նոյն–քան չհապրզրզական: Սեռ մըն է, զոր կը մշակէ ան տասը տարիէ ի վեր ու ըն–թերցողը այդ չարքէն քանի մը հատը կար–դացած է «Միտք եւ Արուեստ»ի էջերէն: Հետաքրքրական կերպով՝ «արձակ քեր–թուած»ը այն վայրն է, ուր վերոյիչեալ սպառիչ ամբողջութեան մտահոդութիւնը չի բանիր: «Արձակ» է ուրեմն ո՛չ թէ մի–այն դասական ձեւերուն նկատմամբ իր ազատութեամբ, բայց նաեւ բազմաձայ–նային ու կազմակերպչական հրամայա–կանէն զերծ կացուցուելուն պատճառով: Մեծ մխաորներ կանգնեցնելու անդրա–ժեշտութիւնը չէ, որ կը սիրէ հոս: Այլ աւելի նուրբ ու նոյնքան գժուար աշխա–տանք մը բանաստեղծութեան սահմաննե–րը փորձելու համար: Գ. Պ. կարդաց օրինակ «Ջնջում» վերնագրով անտիպ գը–րութիւն մը, որ կրնար նոյնքան փորձա–րութիւն ըլլալ, կամ արձակ քերթուած այն չափով՝ որ Սարաֆեանի «Վէնոյեի Աստուծ» արձակ քերթուած է: Շատ յայտնի էր հոս աշխատանքը բանաստեղ–ծութեան սահմաններուն վրայ, հոն ուր բանաստեղծութիւն ըսուածը կը կորսնչ–ցնէ գրեթէ իր յատկանիշները, կը դառ–նայ լայն իմաստով՝ գրութիւն, որ սա–կայն իր կարգին գրութիւններու ամբողջ կալուածը հարցադրման կ'ենթարկէ, այ–սինքն նաեւ՝ գրելը: Եւ ծայրէ ծայր, ինչ–ալ ըլլայ քերթուածը, փորձուածը, գը–րութիւնը միշտ ... «պերպանց պեղեց–կութիւն» մը:

ՄԱՐԿ ՆՇԱՆԵԱՆ

ՓԱՒԹՊՈԼ

32 ԽՈՒՄԲԵՐ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՏԻՐԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆԻ ՏԻՏՂՈՍԻՆ

Չորեքչաբթի, Յունիս 10–ին, իրիկունը ժամը 17·30–ին, Փարիզի մօտ Սէն Տընիի նորակերտ հսկայ մարզադաշտին վրայ կը սկսի Աչխարհի 16–րդ Բաժակի ուսա–տական մրցաչարքը: Աչխարհի բաժակ··· կը թարգմանուի՝ Փութպոլի աչխարհի ախոյեանութեան, պետութիւններու ազգա–յին խումբերու մէջեւ:

Բոլոր տոմսերը ծախուած են արդէն քանի մը չաբաթներէ ի վեր: Ութսուն հա–զար հանդիսականներ ներկայ պիտի ըլլան Սէն Տընի: Անոնց մէջ՝ պետական անձ–նաւորութիւններ, Ֆրանսայի կամ մէջազ–գային:

Աչխարհի բաժակը կը նկատուի 20–րդ դարու վերջին հսկայ հաւաքական ճեմ–նարկը: Որպէսզի ան տեղի ունենայ խա–զալ պայմաններու տակ. եւրոպական քանի մը երկիրներու ապահովական ապա–տարկութիւնները, քանի մը չաբաթներէ ի վեր արդէն, աչխատանքի վրայ են. կը վախցուի ահաբեկչական գործողութիւն–ներէ: Եղած են ձերբակալութիւններ:

Հսկայ ճեմարկի մը՝ ոչ միայն մարզա–կան տեսակէտով: Կարեւոր է ան նաեւ տնտեսական դետնի վրայ: Մեծ դրամա–գլուխներ նետուած են հրապարակին վը–րայ, յուսալով նոյնքան չօշափելի չաճեր: Առաջին չաբքին վրայ են անշուչտ հեռա–տեսիլի ընկերութիւնները:

Բացման յայտագիրին մարզական բա–ժինը Սկովտիա – Պրազիլ խաղն է: Վի–ճակահանութիւնն է որ որոչած է Պրա–զիլի հակառակորդը: Լաւ «աչխատած» է վիճակահանութիւնը: Մեծ է այս երկու երկիրներուն աւանդը Փութպոլի պատ–մութեան մէջ:

⁂

Պրազիլ չորս անգամներ չահած է բա–ժակը, վերջինը՝ չորս տարի առաջ Մէյց–հալ – Նահանգներուն մէջ: Սկովտիա բա–ժակ չէ չահած, բայց եղած է Փութպոլի բրիտանական օրրաններէն մէկը, մանա–ւանդ՝ խաղակերպի մը՝ որուն հետեւե–ցան յետոյ եւրոպական երկիրներ ինչպէս Աւստրիա եւ Հունգարիա ու դուրս բերին երկար ժամանակ անպարտելի մնա–ցած խումբեր: Կ'ակնարկենք դնդակին ցած բարձրութեամբ փոխանակումներուն (փաս), պետնին վրայէն կամ պետնին մօ–տէն: Այդ խաղակերպը, ի զորու դարուն սկիզբէն ի վեր սկովտիական խումբերու մէջ, ընդունուած է եւ կը կիրարկուի ներկայիս բոլորին կողմէ: Նոյնիսկ Անգ–լիացիներուն կողմէ՝ որոնք օդէն, երկար փոխանակումներու վրայ հիմնած էին ի–րենց խաղակերպը: Վերջակէտ՝ այս թէքնիք ակնարկին...

Ո՞վ պիտի յաղթէ Յունիս 10–ին: Հա–ւասար արդիւնք մը անակնկալ մը պիտի ըլլար մեզի համար, բայց տրամաբանու–թիւնը եւ Պրազիլի համբաւը կը ստիպեն որ նախատեսուի աչխարհի ախոյեաննե–րուն ի նպաստ առաջին արդիւնք մը:

⁂

Աչխարհի բաժակի զոռզական մրցում–ներուն մասնակցեցան 189 երկիրներ՝ ո–րոնց մէջ, առաջին անգամ ըլլալով Հա–յաստանն ալ:

Եթեսուն խումբեր որակուած են ասա–տական մրցաչարքին. անոնց հետ՝ Պրա–զիլ, իրրեւ ախոյեան եւ Ֆրանսա, իրրեւ կազմակերպիչ:

32 խումբերը չաչխատած են 8 խմբակ–ներու մէջ· լաւագոյնները – իւրաքանչիւր խմբակէն առաջինը եւ երկրորդը – կ'անցնեն 1/8 եզրափակիչ:

Յիչենք որ կարեւոր երկիրներ չկրցան որակուիլ ասպրասական մրցաչարքին: Զի–նաստան, Շուէյտ, Փորթուկալ, Ռուսիա, Ուրուկուայ: Թուրքիա ալ չյաջողեցաւ զոռզական չրջանէն անդին անցնիլ: Նոյն–ն պարագան Ազրբէջանի, Վրաստանի եւ, նախկին Խորհրդային Միութեան բոլոր հանրապետութիւններուն, ի մէջ առեալ Հայաստանը:

⁂

Անտեղի չըլլար յիչել որ Աչխարհի բա–ժակին ծնունդ տուողները Ֆրանսացիներ եղած են: Մրցաչարքը տեղի կ'ունենայ չորս տարին անգամ մը. սկիզբը՝ 1930. Մոնթեվիտէոյի մէջ: Առաջին ախոյեանը՝ Ուրուկուայ՝ որ արդէն չահած էր 1924–ի Ողիմպիականի թուրնուան, Փարիզ եւ ցոյց տուած թէ Հարաւային Ամերիկայի մէջ լաւ Փութպոլ կը խաղան...

Աչխարհի Բաժակը ուրեմն հիմնուած է Ֆրանսացիներու ջանքերով, Հանրի Տըլոնէի եւ Ժիւլ Ռիմէի նախաձեռնութեամբ: Այս վերջինը Փութպոլի թէ՛ Ֆրանսական եւ թէ՛ միջազգային դաչնակցութեան նախագահն էր պատերազմէն առաջ եւ Հանրի Տըլոնէ դաչնակցութեան քար–տուղարը եւ, կը պատմուի՝ նախագահին չատ մրցակիցը այնպէս որ չատեն չէ թէ ո՛վ է Բաժակին «հայրը»: Այսուհան–դերձ, բաժակը, սկիզբէն, մկրտուած էր Ժիւլ Ռիմէի անունով: Այս մանրամա–նութիւնն ալ պատմութեան համար...

⁂

32 խումբեր պիտի չանան ուրեմն, Յու–նիս 10–էն սկսեալ, չաբաթուիլ աւարտա–կան մրցաչարքին մէջ ու հասնիլ վերջ–նական խաղին, Յուլիս 12–ին:

Անչուչտ բոլորն ալ, չեն կրնար լրջօրէն ունենալ այդ չանսկնութիւնը:

Շատերու կարծիքն է որ Պրազիլ, ան–գամ մը եւս պիտի պարտադրէ իր մըր–ցակիցներուն արագաչարժ, անակնկալ–ներով հարուստ խաղակերպ մը եւ պիտի վերանորոգէ իր տիտղոսը: Այսուհան–դերձ կան ուրիչ մասնակիցներ՝ որոնք իրաւացիօրէն կրնան յուսալ տիրանալու այս 16–րդ Բաժակին: Անոնցներ՝ Գերմա–նիա, միչտ պատրաստ, լաւ պինուած երբ հարց ըլլայ այսպիսի մրցաչարքերուն,

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԻԼ («Յառաջ»). –

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութեան տարեկան ձեռնարկներէն կը բեւեռադրոյնը արտասանութեան մրցումն է բացուած բոլոր հայկական ղպրոցներու կամ դասընթացքներու առջեւ, առօրեայ կամ չարաթօրեայ:

13–րդ անգամը ըլլալով տեղի ունեցաւ Կիրակի, Մայիս 23–ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: «Վասպուրական» սրահը լայնօրէն լեցուած էր քաջարեր հասարակութեամբ մը: Այս տարի, մասնակցող ղպրոցներու թիւը վեց էր՝ Համազգային, Հայ Մշակոյթի Տուն – Կապոյտ Ծաչ, Սահակ Մեսրոպ Սէն Ժերմէ, Դաւիթեան (Վալանս), Աբովեան եւ Ս. Փրկիչ (Լա Սիոթա): Քիչ մը յուսախար ըլլալու իրաւունք ունի Պոլսահայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ոչ, ինչպէս չէր սպասեց Անի Յովսէփեան, առեղին բացատրական նամակներով հրաւիրած է բոլոր հաստատութիւնները ներկայ:

Բացատրութեան կամ ոչ մասնակցութեան որեւէ պատճառաբանութիւն լուրջ չէ: Անտարբերութեան հետեւանք կրնայ ըլլալ միայն: Եւ անտարբերութիւնը հայ լեզուին, հայ խօսքին հանդէպ, հայ լեզուն եւ հայ խօսքը ուսուցանողներու կողմէ ծանր է: Կը բացատրուի մասամբ ղպրոցներէն կամ դասընթացքներէն ներս ուսումնական ծրագրի բացակայութեամբ, դասատուներու որակումի հարցով, պատասխանատուներու դիտակցութեամբ եւայլն...: Ամէն պարագայի մէջ կացութեան մը պատկերն է, մտայնութեան մը ցոլացումն է:

Վեց ղպրոց, երեսուներեօթը մասնակցող աշակերտ, բաժնուած, լաւ տարիքներու չորս մակարդակի, նախ արտասանեցին պարտադրիչ բանաստեղծութիւն մը: Վեցէն ինը տարեկաններըն՝ «Ո՞վ ներկեր է» (Մուրատեան), իննէն տասնըմէկ տարեկաններըն՝ «Հպարտ հայորդի», տասնըմէկէն տասնըհինգ տարեկաններըն՝ «Ուսուցիչներ» (Մարի Հրեշտակեան) եւ տասնըհինգէն տասնը վեց տարեկաններըն՝ «Պանդուխտ Որդին» (Աւետիք Իսահակեան): Ապա, դատակազմը, բաղկացած տիկիններէ՝ Թիւլիմէ Եըլմազեանէ, Նուշի Գուզուլեանէ, Մարի Հրեշտակեան – Գաբոյեանէ, Սեդա Սիմոնեանէ եւ Պր. Սիմոն Մնակեանէ, առաջին ընտրութիւն մը ըրաւ առնելով իւրաքանչիւր մակարդակէն հինգ լաւագոյնները որոնք երկրորդ անգամ բեմ պիտի ելլեն արտասանելու «պզտիկ բանաստեղծութիւն մը»:

Կրտսերներու խումբէն առաջնութիւնը շահեցաւ՝ Ալեքսանդր Պետոնի (Համազգային ղպրոց), երկրորդ եղաւ՝ Համբիկ Յովսէփեան (Դաւիթեան ղպրոց, Վալանս), երրորդ մրցանակը ստացաւ՝ Սէլի Թովմասեան (Հայ Մշակոյթի Տան – Կապոյտ Ծաչի ղպրոց): Վեցէն ինը տարեկաններու խումբէն վարձատրուեցան առաջին Սիրափի Պօյաճեան (Դաւիթեան ղպրոց, Վալանս), երկրորդ Րաֆֆի Ճապարեան (Հայ Մշակոյթի Տան – Կապոյտ Ծաչի ղպրոց), երրորդ Սարգիս Մարգարեան (Դաւիթեան ղպրոց, Վալանս): Ցաջորդ խումբէն երեք առաջին տեղերը դրաւեցին, կարգաւ, Արմէն Մելքոնեան (Համազգային ղպրոց), Լիլիթ Գալեմճեան (Մ. Ամալեան ղպրոց), Յակոբ Գալեմճեան (Համազգային ղպրոց): Մեծերու խումբէն առաջին եկաւ՝ Իշխան Սահմերճեան (Համազգային ղպրոց), երկրորդ՝ Սիլվի Պոյաճեան (Դաւիթեան ղպրոց, Վալանս) եւ երրորդ՝ Միրանտա Պիրկին (Համազգային ղպրոց):

Դատակազմը երկու յատուկ մրցանակներ բաշխեց: Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Սիմիթեան կտակէն հազար ֆրանքի մրցանակ մը ստացաւ մրցումին լաւագոյն արտասանողը՝ Հուրի Գարագիւլեան (Հայ Մշակոյթի Տան – Կապոյտ Ծաչի ղպրոց): Իսկ փոքրերու խումբէն լաւագոյն արտասանողը՝ Լիլիթ Թովմասեան (Համազգային ղպրոց) ստացաւ հինգ հարիւր ֆրանքի մրցանակ մը, նուէր Տիկին Նուշի Գուզուլեանի:

Օրուան յատուկ բաժինը մասնակցեցան «Գարուն» մանկապատանեկան երգիչ նուագախումբէն, որ կը ղեկավարեն Տէր եւ Տիկին Ծաչին եւ Թիւլիմէ Եըլմազեան, նուագածուներ եւ մեներգողներ: Խումբին ընտանիքէն՝ Վահան (դաշնակ), Անդրանիկ (դաշնակ, փող) եւ Արմենուհի (դաշնակ), Մատլէն Տէկոյեան (ջութակ), Գարբէն Ռէյո (դաշնակ), Նինա Մկրտիչեան (դաշնակ), Մարք Կիրակոսեան (դաշնակ), Գարին Պօղեան (դաշնակ): Նուագածուին դասական կտորներ: Մեներ գեցին, յատկապէս Կոմիտասէն, Ալիս Կուլիփեան եւ Անի Եըլմազեան: Այս վերջինը քաջալերական ընթացքի մէջ է:

Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը որ նիւթական զոհողութիւններու առջեւ կանգ չառներ, այս տարի եւս մասնակցող ղպրոցներուն նուիրեց մէկական բաժակ, մրցանակաւորներուն՝ Հայաստանի քաղաքէսը ներկայացնող ոսկիէ եւ արծաթէ մետալներ, իսկ միւսներուն եւս յատուկ նուէրներ:

Այս ձեռնարկին միտքը եւ բաղուկը Անի Յովսէփեանն է, միութեան քարտուղարուհին, որ ձեռնհասօրէն եւ խանդավառ հունչով վարեց ցերեկոյթը: Մէկ ծայրէն միւսը, օգնական ունենալով Վարդուհի Մալճեան:

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութեան նախագահը՝ Սարգիս Տուրսունեան իր բացման խօսքին մէջ չեշտեց հայերէն լեզուի աշակերտութեան կարեւորութիւնը կանուխէն ըսելով՝ «ծաղիկին արմատը խոնարհ պէտք է տնկել»: Վեր առաւ ուսուցիչներուն դերը, ծնողքներուն դաստիարակութիւնը եւ միջավայրի ազդեցութիւնը հայ միտքը եւ հոգին պատրաստելու համար:

Տարօն Եպիսկոպոս Ձէրէճեան, Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ Փոխանորդը Հարաւային Ֆրանսայի համար, գնահատեց Պոլսահայ Մշակութային Միութեան յարատեւ եւ գիտակից ճիգերը հայկական արժէքներն ու բարքերը պահպանելու աշխատանքին մէջ: Քաջալերեց բոլոր մասնակցող աշակերտները եւ ղպրոցներու պատասխանատուներն ու ուսուցիչները: Տարօն Եպիսկոպոս Ձէրէճեան կոչ ըրաւ հաւաքական ծրագիրներու չուրջ համախմբուիլ եւ միշտ յառաջանալ գաղութի ընդհանրական չահերու տեսլերով:

Վալանսի հայ գաղութի հոգեւոր հովիւ՝ Նարեկ Ա. Քհնյ. Վարդանեան, որ կը ղեկավարէր Դաւիթեան ղպրոցի պատասխանատուութիւնը, իր գոհունակութիւնը յայտնեց վայելած ըլլալու զօտեպնդիչ պահեր չնորհիւ պատանիներու որոնք ծաղկեցուցին, ըսաւ, մեր մեծաքանչը ապրեցուցին հայ խօսքը: Նարեկ Ա. Քահանայ Վարդանեան եւ Մակար Եպիսկ. Քհնյ. Նաճարեան Պահպանիչով եւ «Հայր Մեր»ով, երգուած հաւաքաբար, փակեցին ձեռնարկը:

Ապա, աշակերտներն ու բոլոր ներկաները վայելեցին Պոլսահայ Մշակութային Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբի պատրաստած ընդունելութիւնը, Հայ Մշակոյթի Տան «Տարօն» սրահին մէջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

PUBLICATIONS REÇUES

ARMENIAN FORUM
A Journal of Contemporary Affairs
Number I, Spring, 1998

Gomidas Institute, Post Office Box 208, Princeton, New-Jersey 08542-0208 (U.S.A.)

ԻՐ ԹԱՐՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

– Աչխատասէ՞ր, տակո՞ւն: Ինձի նայէ, մաօ, գլուխս կը կոտրեմ «խաթրդ» չեմ կոտրեր, ամա եթէ խաբուիմ ձեռքէս չես պատիր, անոր տեղը քեզ կը քաշեմ «զոռով» հոս կը բերեմ:

– Կ'երաշխաւորեմ, որ ինձմէ լաւ աչխատաւոր է, ըսի Թուխթակարար, առանց դիտնալու թէ Աւօն ի՞նչ արժէք ունէր իրեւ աչխատաւոր:

Երկու օր ետք, բարեբաստիկ յաջողութեամբ մը Աւօն կրցայ հնձանէ քաղաք բերել եւ Մուխթառենց Հաճի աղային ներկայացնել, Ալօ անունով:

Աւօն՝ նոր անունով Ալօ, իմ յոյսերս լիովին արդարացուց, ճակատս պայծառացուց: Ոչ միայն իրրեւ աչխատաւոր՝ այլեւ իբրեւ ընկեր եւ խորհրդատու: Մուխթառենց Հաճի աղան գոհ էր ճիշդ առնին լաւ գործաւոր մը ճարած ըլլալուն համար, ես չատ աւելի գոհ էի դասատու մը, փորձ ղեկավար մը գտած ըլլալուս համար:

Իրիկունները, երբ կարճ ժամանակով կ'առանձնանայինք մեր ախոռը, դուրսը, կամ կոյրին խրճիթը, ան մերթ խանդաղատութեամբ, մերթ ախորժութեամբ, յաճախ զայրոյթով կը խօսէր ինծի անծանօթ բաներու մասնի: Անոր լայն գիտելիքներուն զով կը զգայի իմ աղքատութիւնս:

– Եզակի մարդ է, կ'ըսէր կոյրը, երբ առանձին կ'ըլլայինք:

Մեծ, ահռելի, արիւնոտ ծրագիրներ ունէր իր գանկին մէջ: Այնքան մահ եւ արիւն տեսած էր, որ այլեւս վախ չէր զգար: Իր խոչոր եւ կարմրած աչքերուն մէջ կարելի էր կարդալ այդ բոլորը: Գործակիցներ, հասակակիցներ, «աչխատասէր» ընդունակ տարրեր կը փնտռէր, եւ կը հաւատար, թէ կարելի էր գտնել: Մութ անկիւնները, փչերու կամ ղեղակներու տակ իրենց ինքնութիւնը պահած ուխտաւորները կային, իր համոզումով:

«Թուրքը հնձած էր մեր արտը՝ սակայն ցորեանի գլուխներ կային հողին վրայ, անշքմար, անհրաժեշտ էր «պաշախ» մը: Հոն՝ «արեւելեան կողմն աչխարհին» արիւնի ու մոխիրներու մէջէն ծնած էր «մանուկ Հայաստանը»: Արեւմուտքի մէջ տեղի կ'ունենային բախտորոշ դէպքեր:

Ամէն երեկոյ երբ աղային թերթը զաղտագողի իրեն կը հասցնէին, տասը վայրկեան մէջ վերէն վար կը լափէր լուրերու բաժինը, ուրախութենէն աչքերը կը ճառագայթէին: «Վանիկ, պատրաստուէ, մկաններդ զօրացուր, մօտ ատենէն գործի պիտի սկսիս», կ'ըսէր:

*
**

Ամրան առաջին ամիսն էինք: Թշուառ բարմութիւններ ցուրտի ,ձիւնի, խաստութիւն չունէ՝ օրերու սարսափէն ազատած էին: Աղամօրդուն ողնահարը տաքցած էր եւ սովին մահաչունչ ատուերը օր աւուր կ'անհետանար:

Թուրքն ալ ստիպուած էր աչխատիլ, սովէն չմեռնելու համար:

Հունձքը տեղ –տեղ դեղնած էր արդէն: Շուտով քաղը տեղի կ'ունենար եւ բարմութիւնները հացի երես կը տեսնէին:

Օրերը յառաջացան: Հունձքը հասաւ, քաղը սկսաւ: Կալերու վրայ ցորենի, գարիի խուրձերը դէզ – դէզ բարձրացան: Այդ օրերուն իրիկուն մը Աւօն պիս իր մօտը կանչեց:

– Վանիկ, ըսաւ չէչտակի նայելով աչքերուս, այսօր գործ մը կատարելու առաջին փորձը պիտի ընես, տեսնենք ո՞րքան նով ընդունակ ես աչխատանքին: Այս եւ բեկոյ դիչերուան «էզան»ը կանչելէ ետք, կ'իջնես մեծ կալերը եւ Հաչիմ աղային դէզերը կրակի կուտաս: Կրնա՞ս:

Կանգնած տեղս մոմիա դարձայ: Իրեն կը նայէի պիշ – պիշ, առանց տեղէս չարժելու, առանց բառ մը արտասանելու: Վայրկեան չտեւեց, քրտինքը արդէն ողողած էր ամբողջ մարմինս: Կը զգայի, որ ջուրի կայլակներ չափիկիս ներքեւ, ուսերէս վար կը գլորէին: Կարծես ձեռքս ատրճանակ մը տուած էին եւ կը սպասէին, որ մէկու մը վրայ քաչեմ:

– Ի՞նչ, կը վախնա՞ս, յարեց Աւօն: Հապա ի՞նչ կը կարծես: Վրէժ, վրէժ կը բարբառիս ամէն օր, վրէժը ի՞նչպէս կը լուծուի: Ու լուցկիի տուփը որ ինծի երկարած էր եւ ձեռքը օդին մէջ դեռ կը մնար՝ ետ քաչեց ու զժգոհ քայլը փոխեց մեկնելու: Ես, բնազդաբար բռնեցի իր թեւը եւ լուցկին առի ձեռքէն: «Կ'երթամ, կ'ընեմ», ըսի կակազելով:

Վարանոտ նայուածք մը պատցուց վրաս ու կասկածոտ բաժնուեցաւ, ինձմէ առանց բառ մը արտասանելու:

Բառական յանդուգն ձեռնարկ մըն էր, դոր պիտի կատարէի: Իմ աչքիս, Հաչիմ աղային դէզերը հրդեհելը հաւասար էր քաղաքը կործանելու: Այս հրէշը սարսափը եղած էր Հայերուն: Հիմա, որ հայ չէր մնացեր, սարսափը զարձած էր Քիւրտերուն, նոյնիսկ Թուրքերուն:

Օրը մթնեց: Գիչերը կը յառաջանար: Իմ սարսափն ալ անոր հետ կը բազմապատկուէր: Աչիկա տանձ, խնձոր գողնալու, թուրք լաճերը ծեծելու չէր նմաներ: Լուսին չկար: Երկնքի պատատին վրայ աստղերը կը պսպղային եւ Յարդագողը ձգած էր իր լայն ճամբան: Վարը խոր ձորին մէջէն Արածանին կը հոսէր, հանդարտ, միանուագ ֆչոցով մը: Գորտերու եւ սխիներու միօրինակ աղմուկը բռնած էր չրջապատը:

Հոճան իր վերջին «էզան» ճայնեց: Հաւատացեալները աղօթեցին եւ անկողին մտան: Խաղաղութիւնը կատարեալ էր: Օրհասական ժամը հասած համարելով դուրս ելայ տունէն ու բռնեցի Հաչիմ աղային դէզերը տանող բարակ ճամբան: Վախս հետզհետէ կը բարձրանար: Չեքերս խրած էի զօտիիս մէջ, անոնց գողը գտնելու համար: Դէմքս չէի տեսներ, բայց վստահաբար պատանքի գոյն ունեցած պէտք է ըլլար:

Այո, ամէն օր մտածեր էի, ամէն հեղ որ կոյրը, կամ Աւօն հայրենասիրութենէ կամ պարտականութիւններու մասին խօսեր էին, միչտ պատրաստակամութիւն յայտնած էի: Եւ ահա յանձնառութեան մը ճամբուն վրայ, ինչո՞ւ ընկրկիլ ու վախնալ: Կը թուի, թէ մարմինս յօժար էր, սիրտս էր տակաւ...

Լուցկիին տուփը պինդ բռնած ափիս մէջ, անվստահ հասայ Հաչիմ աղային դէզերուն: Շուրջս զննեցի, բան չկար, բան չնշմարեցի: Շատ հեռուն լոյսի ցոլք մը կը պլպլար, հովիւներու վառած խրոյկը անշուշտ:

Զգոյշ եւ համբուած քայլերով մօտեցայ ցորենի մեծդի դէզի մը ու ճաճապարանքով երկու տեղէ կրակը տուի: Շուտով չիղերը սկսան ճրճռալ, մուխը բարձրացաւ, բոցերու լեզուակներ վեր երկնցած դէզի դէզին կատարը:

(Շար. 21)

ՀՀ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայում Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանութիւնը տեղեկացնում է, որ համաձայն ՀՀ կառավարութեան որոշման, սկսել է ՀՀ քաղաքացիների անձնագրերի փոխանակումը: Նախկին ԽՍՀՄ արտաքսահմանեան անձնագիր ունեցող բոլոր ՀՀ քաղաքացիները որոնք չունեն Ֆրանսայի կամ այլ երկրի քաղաքացիութիւն, 1998 թ. ընթացքում պէտք է փոխանակեն իրենց անձնագրերը ՀՀ քաղաքացու անձնագրով:

ՀՀ քաղաքացու անձնագրի ձեւակերպումը կատարւում է դեսպանութիւնում հաշուառուած լինելու դէպքում: Հակառակ դէպքում անհրաժեշտ է հաշուառուել սահմանուած կարգով: Անձնագիրը ստանալու համար լրացւում է սահմանուած ձեւի դիմում, ներկայացւում են այլ փաստաթղթեր:

Փաստաթղթերը ընդունելու եւ բոլոր հետաքրքրող հարցերը ճշդելու համար Յունիսին Մարսէյլ կ'այցելի Ֆրանսայում ՀՀ հիւպատոս Յասմիկ Սողոմոնեանը, որի հետ կարող էք հանդիպել Մարսէյլի մշակոյթի տանը, Յունիսի 8, 9 եւ 10, ժամը 10–ին 18:

Հասցէն՝
12-14, rue St-Bazile — 13001 Marseille
Հեռաձայն՝
04. 91. 30. 15. 09

Մանրամասն տեղեկութիւնների համար դիմել Ֆրանսայում ՀՀ դեսպանութիւն:

Հասցէն՝
9, rue Viète, 75017 PARIS
Հեռաձայն՝
01 42 12 98 00 / 01 42 12 98 02

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Քաջալերուած 1995–ին իւր մանուկին արձակուրդի յաջողութենէն, Նորմանտիի ծովեզերեայ Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնի ճաշարանը եւ խոհանոցը Հայ Մայրերու արամադրութեան տակ պիտի դնենք, 1998 Յուլիս 4–էն սկսեալ: Մենեակները ապահովելու համար բարեհաճեցէք հեռաձայնել՝

Թողին Նաւասարդեան
01 – 39 – 85 – 36 – 53
կամ՝
Ժագլին Պարկէրճեան
01 – 43 – 33 – 60 – 52
կամ՝
Արձակուրդի կայան (Յուլիս 4–էն)
02 – 31 – 21 – 77 – 63

Տեղերը սահմանափակ ըլլալուն պատճառաւ, կը խնդրուի այժմէն ժամադրուիլ առանց ապասելու վերջին օրերուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Le Centre Culturel SAINT MESROB

aura le plaisir de recevoir

BEATRICE KASBARIAN-BRICOUT

le Jeudi 11 Juin à 20 heures 45

pour la **présentation** et la **signature** de son livre :

«A LA DECOUVERTE DE L'ARMENIE»

(Un guide historique et culturel de l'Arménie et de l'Artsakh)

au Centre Culturel St-Mesrob
10 bis, rue Thouin, Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine, Monge

—— **Entrée libre** ——

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր ամուսնոյն՝ վարուժան Միւնասեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Տիկին Շաքէ Մինասեան 100 տոլար կը նուիրի «Յառաջ»ին:

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB-Paris IDF

SOIREE THEATRALE

Le Comité de Paris Ile-de-France de l'UGAB
présente
la **LECTURE PUBLIQUE**
pour la première fois,

d'une pièce de Hagop Baronian en français

Une nouvelle adaptation proposée par **GERALD PAPASIAN**
de la pièce
«Adamnapoujn Arévéliann»
de Hagop Baronian,
intitulée en français
Dentiste à l'Orientale

dans une traduction de **Gérald Papasian** et **Marc-Olivier Girard**
avec la participation de **Jacky NERCESSIAN**

Gérald Papasian et les comédiens présents dialogueront ensuite avec l'assistance

le Lundi 8 Juin à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian,
118, rue de Courcelles,
75017 PARIS
(Métro : Courcelles)

UGAB — UGAB — UGAB —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ

կատարողութեամբ՝

Դպրոցասէր վարժարանի աշակերտութեան կիրակի, Յունիս 7–ին:

երկուշաբթի, Յունիս 8, տօն է Սրբոց սուսանացն Հռիփսիմեանց:

Այս առթիւ, ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

Le Conseil d'Administration convie la Communauté Arménienne à une rencontre suite à la

Reconnaissance publique du Génocide arménien de 1915 par la France

votée par l'Assemblée Nationale de la République Française le 29 Mai 1998

En présence de 8 députés de Marseille et de Mme **Hasmig Soghomonian**
Consul Général de la République d'Arménie en France

le **Lundi 8 Juin à 19h30**

Cette rencontre sera suivie d'un verre de l'amitié.

L'U. C. J. A. présente la 2ème édition du tournoi

SPORT - FOI - ARMENITE

Volley-ball, Basket-ball,
Tennis de table, Football

Samedi 20 et Dimanche 21 juin

Stade «Alain Mimoun»
Issy-les-Moulineaux

Sous la présidence d'honneur et la présence effective de
M. ANDRE SANTINI
et *M. JEAN DJORKAEFF*

Renseignements et inscriptions des équipes :
U. C. J. A.
Tél. : 01. 47. 36. 02. 50;
Fax : 01. 46. 44. 64. 04.

Nombreuses récompenses.

Grand tirage : un aller-retour Paris-Vienne en avion.

l'Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes

«Khatchadour ABOVIAN»

de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille

vous invite à sa

Fête Annuelle

suivie de la **Kermesse**

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

le Dimanche 14 Juin de 14h30 à 19h

Dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado — 13008 MARSEILLE

Tirage de la **TOMBOLA** sur place avec de nombreux lots

Après la messe à **12 heures 30** un buffet froid sera proposé

Venez nombreux,

encourager nos élèves et déguster les spécialités arméniennes dans une ambiance familiale

Բաջալերեցէք ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ եւ Ազգային Դաստիարակութիւնը

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT EN GRECE

DU 8 AU 30 JUILLET

Camp adressé aux adolescents nés entre le 01/01/82 et 31/12/83.

Départ en train jusqu'à Venise et bateau pour Corfou

Programme : **Randonnées, visites des sites et monuments historiques. jeux de plage etc.**

Circuit: **Ile de Corfou**

Puis retour en bateau jusqu'à Venise et train.

Prix : 4 700 F

Renseignements et inscriptions:
C.B.A.F. : 01. 48. 24. 46. 57.

Places limitées.

ԾՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս թաղական մասնաճիւղը կարեւոր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները Շաբաթ, Յունիս 6, առաւօտեան ժամը 10·30–ին, Մշակոյթի Տունն

17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ 70

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆԻ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
եւ
ՀԱՑ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը ներկայացնեն

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ՈՒՐԻՇԻ ՀԱՄԱՐ»Ը

Թեմադիր՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Յունիս 11, 12, 13, ժամը ճիշդ 20·45–ին
եւ կիրակի Յունիս 14, ժամը ճիշդ 16–ին եւ 20·45–ին

THEATRE ESPACE ACTEUR
14 bis, rue Sainte-Isaure, 75018 PARIS — M° JULES JOFFRIN & SIMPLON
Renseignements: 01. 42. 73. 28. 37

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

FETE CHAMPETRE

JOURNEE DE LA SOLIDARITE ENTRE LES GENERATIONS
à la Maison de RETRAITE de **MONTMORENCY**
—— 50, avenue Charles de Gaulle ——
Dimanche 7 Juin à partir de 11 heures

ANIMATION
MARTEN YORGANTZ
et son orchestre
Partie artistique ESSAï
VIKEN
EVELYNE ALTOUNIAN
La troupe de danse «ASTRIG» d'Arnouville

GRANDE TOMBOLA DOUBLE CHANCE

Bar — Buffet — Ambiance arménienne

TOUTES DISPOSITIONS SONT PREVUES EN CAS D'INTEMPERIES

ENTREE GRATUITE

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 6
SAMEDI
6 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում) 1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·391 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.391

ՖՐԱՆՍԱ ՉԱՆՔ ՉԻ ԽՆԱՅԵՐ ՍԻՐՏԸ ԱՌՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ... ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐԸ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՏԱՅ ԱԼԻԵԻ, ՈՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ՓՈԽՈՒԻ

Յունիս 3–ին, Բաքու ժամանած էր Ֆրանսայի Ճարտարարուեստի Ենթանախարար՝ Գրիսթիան Փիէրէ եւ չնորհիւ իր թափած ճիգերուն կրցած է ապահովել, որ Ֆրանսական ձեռնարկութիւնները պիտի կարենան շարունակել իրենց նեղբրումները Ադրբեջան, հակառակ Ադրբեջանի կառավարութեան պաշտօնական բողոքին Ֆրանսայի Ազգային ժողովի քուէարկած բանաձեւին։ Խօսակցութեան ընթացքին, Ալիեւ ըսած է որ քարիւղի Թոթալ ընկերութիւնը չատ հաւանաբար կարենայ հետազօտութեան արտօնութիւն ունենալ Կասպից ծովու մէջ։ Գ. Փիէրէ վստահեցուցած է Ալիեւը որ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը Ադրբեջանի եւ Թուրքիոյ նկատմամբ չի փոխուիր բանաձեւի քուէարկութենէն ետք։ Ներկայիս Թոթալ բանակցութեան մէջ է որպէսզի կարենայ գործող դառնալ եւ Հ. Ալիեւ ապահովութիւն տուած է որ «ժամուր բան չէ, կրնանք ձեզի գոհացում տալ»։ Թոթալ մասնակցութիւններ ունի Կասպից ծովու մէջ, թայց դեռ գործող չէ։

Ալիեւ այդ խօսքերէն ետք, ուղած է գիտնալ թէ Ֆրանսա պիտի չարունակէ՞ իր ճիգերը նոյն ուղղութեամբ Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման համար, Մինսկի խումբին չորեքշաբթիին մէջ, ուր Ֆրանսա համանախագահ է։ Բողոք ալ բարձրացուցած է Ազգային ժողովի բանաձեւին դէմ Հայերու «իբրեւ թէ ցեղասպանութեան» մասին։ Բաքուի Մարհրդարանը նոյեմբեր մըն ալ պիտի ղրկէ Ազգային ժողովին եւ երեսփոխաններ ալ, աւելցուցած է Ալիեւ, որպէսզի Ծերակոյտը եւ Ֆրանսական կառավարութիւնը նկատի առնեն Ադրբեջանի դիրքը։ Ցաւ յայտնած է որ ուշադրութիւն չի տրուիր Հայերու դործած չարդերուն 1992 — 93–ին Ղարաբաղի հակամարտութեան ընթացքին եւ «ցեղասպանութեան» կարգ մը արարքներու որոշ դիւղերու մէջ։ Փիէրէ ապահովութիւն տուած է. — «Հաւանական բանաձեւ մը որ կրնայ ընդունուիլ Մարհրդարանին կողմէ (յամ՝ Ազգային Ժողով + Ծերակոյտ) որեւէ ձեւով քաղաքական նորութիւն չի բերեր ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի միջազգային քաղաքականութեան»։ Նշուած է. — «Խորհրդարանական նախաձեռնութիւն մըն է։ Միջազգային հաղաքականութիւն տանողը կառավարութիւնն է։ Յայտարարութիւնը ազդեցութիւն չունի Ֆրանսական հաղաքականութեան վրայ Թուրքիոյ եւ Ադրբեջանի նկատմամբ եւ որեւէ հետեւանք պիտի չունենայ Ադրբեջանի հետ յարաբերութիւններուն վրայ»։

Ֆրանսայի նախարարը դեռ աւելցուցած է. — «1915–ի դէպքերը պէտք է թողուլ պատմաբաններու գնահատումին, այսօրուան Թուրքիան չի կրնար պատասխանատու նկատուիլ Օսմանեան կայսրութեան արարքներուն։ Ֆրանսա չի մոռնար չորս կամի թոլոր ժողովուրդներուն, որոնց մէջ Ադրբեջանցի ժողովուրդը, ծանր տառապանքներ»։

Փիէրէ ըսած է որ Ֆրանսա կողմնակից է որ բանակցութեամբ կարգադրուի Ղարաբաղի հարցը Մինսկի խումբին առաջնորդութեամբ։ Շիրաքէն անձնական նամակ մըն ալ յանձնած է Ալիեւի։

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

Յունիս 4–ի չաթաթաթերթերը սեղմ տարբերով տեղ կուտան Ազգային ժողովի Մայիս 29–ի քուէարկութեան։ Մեր տեսածներէն են՝

«L'EVENEMENT DU JEUDI»

Շաբաթական նիւթերու էջին մէջ քանի մը տողով նշուած է ճանաչումը, 83 տարեան յապաղումին չեչտումով։ Կը յիշուին ցեղասպանութիւն որակումին տալուին արժանի չնկատուած այլ օրինակներ, ինչպէս կարմիր-մորթիներու, ափրիկեան ժողովուրդներու պարագաները, եւն.։ Կ'ըսուի թէ զոհ հաւաքականութիւնները իրենց ցեղասպանութիւններուն ճանաչումին համար յաւիտենութիւնը ունին իրենց առջեւ։

«LE NOUVEL OBSERVATEUR»

Ժան Տանիէլ չաթաթական ակնարկներու սիւնակներուն մէջ տեղ տուած է նիւթին, յիշելով որ Կ. Տըֆէո երկար տեսակ ճանաչումի խոստում տուած էր Մարսէյլի հայ գաղութին։ Վերջերս նոյն խոստումները կրկնած էր վարչապետ Լ. Ժոսփէն իր ընտրարշաւին ընթացքին։ Լըբազրողը ապա կը յիշէ Պ. Լեւուխի հարցը, հրեայ անձնաւորութիւններու խոտճասը որով հանդերձ սակայն Ֆրանսայի երեսփոխանները նախապատիւ նկատեցին բարոյականի թելադրանքին անսալ։

Ժ. Տանիէլի կարծիքով, աւելի յարմար կ'ըլլար քաղաքական ու աչխարհաքաղաքական իրականութիւնները նկատի առնելով նախապատրաստական աչխատանք մը տանիլ Անգարայի ու Պոլսոյ մտաւորականներուն մօտ։ Ոմանք առաջարկած էին հայ, յոյն եւ Թուրք արուեստագէտներ, դրողներ, գիտնականներ հրաւիրել Փարիզ որպէսզի հանդիպում ունենան։ Ժ. Լանկ կը վարանէր նախաձեռնութիւնը առնելու։ Ներկայիս խնդրոյ առարկայ են Ֆրանքեւ-Թուրք յարաբերութիւնները որոնք հիմնականն են ապագային համար։

«L'EXPRESS»

Շաբաթաթերթը քուէարկութեան լուրը կուտայ առաւելապէս Անգարայի տեսանկիւնէն։ «Ֆրանսա Անգարայի մէջ անբարձալի անձնաւորութիւն» խորագրուած տողերուն ընկերացած է Թուրք գինուորներու լուսանկար մըն ալ։ Ըսուածը այն է որ Անգարա վիրաւորուած արժանապատուութեամբ կը հակազդէ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի ճանաչումին ու ինչպէս քանիցս զգուշացուցած էր Թրքական կառավարութիւնը, կրնան տուժել Ֆրանսական ընկերութիւնները որոնք Թուրքիոյ մէջ գործող օտարներու գլխաւոր տեղը կը գրաւեն։ Նոյն ապառնալիքին ենթակայ է Ֆրանսական գինական ճարտարարուեստն ալ որ մեծ քանակութեամբ զրանք կուտայ Թրքական բանակին։ Տեղ տրուած է նաեւ ճանաչումէն ծնած Անգարայի վախին որ իր գիւանագէտներուն դէմ ահաբեկչական յարձակումներու նոր ալիք մը ծայր կ'առնէ։

*
**

«LE MONDE»

(5 Juin)

KIOSQUE

JOURS TENDUS
ENTRE ANKARA ET PARIS

Մամուլի իր արձագանգներու բաժնին մէն, Թերթը կ'անդրադառնայ Անգարայի հակազդեցութեանց Ֆրանսայի Ազգ. ժողովի քուէարկութենէն ետք։ Մարի Ժեկո նախ կ'ըսէ որ եթէ նոյնիսկ Թուրքիա վճռատպէս դէմ կը մնայ «ցեղասպանութիւն» բառի գործածութեան, կ'ընդունի Ջարդերու եւ տեղահանութեան դոյութիւնը 1915–էն 1917, բայց կը մերժէ 1,3 միլիոն զոհերու թիւը զոր յառաջ կը քչեն հայ պատմաբանները։ Լրագրողը կ'աւելցնէ որ Թուրք ընկերութիւնը յառաջդիմութիւն արձանագրած է այս հարցին նկատմամբ, դլխաւորաբար դիւանները բացումով եւ բազմաթիւ հատորներու հրատարակութիւններով պատմութեան այդ չրջանին վրայ, թէեւ Հայերու Ջարդը թապու նիւթ մը կը մնայ։

Ապա, Մ. Ժեկո կը խօսի Թուրք թերթերու դրած տողերուն մասին, չեչտելով թէ օրաթերթերը կատաղած են ու կուտայ կարգ մը թերթերու խորագրերը եւ խմբագրականներու կարծիքը ինչ կը վերաբերի անհրաժեչտ հակազդեցութեանց։ Կուտայ նաեւ Տիգրան Նազարեանի («Հիւրրիյէթ»ի երեւանի թղթակից) թղթակցութենէն հատուածներ (տես՝ Բ. էջի Ա. յօդուածը)։

«LE PROGRES»

(1er Juin)

RUBRIQUE «*VOTRE OPINION*»

Լիոնի օրաթերթին այս սիւնակին մէջ յաջորդաբար արտայայտուած էին նախ՝ Ժ. Փ. Պրէթ, ապա տեղւոյն Թուրք հիւպատոսը (տես՝ «Յառաջ», Մայիս 7 եւ 30 / 31)։ Թուրք հիւպատոսին դրութիւնը առիթ տուած է որ պատասխաններ դրուին եւ Լիոնի օրաթերթը հրատարակած է Տոքթ. Ցակոբ Գարագեայի եւ Պիւլիւքեան հիմնադիկ նախագահ՝ վրոֆ. Փիէր Մարիոնի դրութիւնները, ուր անոնք դեռ վստահ կը թուին ապացուցանելու համար Հայոց ցեղասպանութիւնը։

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻԻ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՆԱՄԱԿՈՎ ՄԸ ԴԻՄԱԾ Ժ. ՇԻՐԱՔԻ

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը Ս. Տէմիրէլ, ըստ Արտաքին գործերու նախարարութեան բանբեր դեսպան Ն. Ուճքանի, նամակով մը դիմած է Ֆրանսայի նախագահ Ժ. Շիրաքի որպէսզի իր հեղինակութիւնը գործածէ արգելք ըլլալու համար Հայերու ցեղասպանութեան օրէնքին Ծերակոյտին կողմէ եւս քուէարկութեան։

Նամակը ունի հետեւեալ թովանդակութիւնը.

«Կը փափաքիմ ձեր ուշադրութեան յանձնել Թուրքիոյ հանրապետութեան պետութեան ու ժողովուրդին զգացումները, Ֆրանսայի Ազգային ժողովին Մայիս 29–ի նիստին ընդունուած Հայերու կործեցեալ ցեղասպանութեան բանաձեւին առընչութեամբ։

Նաեւ կը ներ ամէն երկրի պատմութեան մէջ կան տխուր դէպքեր։ Պատմական իրողութեան ընթացքին, էր որ Ա. աշխարհամարտին, 1915–ին, Հայերը արտաքին գրգռութիւններով ժողովուրդին ու պետական ուժերու դէմ ըրտութեան դիմեցին որուն հետեւեցաւ Հայերու ռազմական գօտիէն հեռու վայրեր փոխադրութիւնը ինչ որ պատճառ եղաւ երկու կողմէն ալ ծանր կորուստներու։ Այսուհանդերձ, այս իրողութեան անտեսումն ու խնդրոյ առարկայ պատահարներուն "Հայերու ցեղասպանութիւն" որակումը ո՛չ խղճի, ո՛չ բազաքական բարոյականի եւ ոչ ալ իրաւագիտական չափանիշներու յարիր է։ Արդէն, 83 տարուան ընթացքին միակ փաստ մը իսկ կարելի չէ եղած յայտնաբերել որ փաստէր թէ պատահածը ցեղասպանութիւն էր։

Պէտք է պատմութեան ձգել պատմական դէպքերը դատելու գործը։ Ֆրանսայի Ազգային ժողովին այս որոշումը զիս կը մտահոգէ, բանի որ կրնայ խրախուսել այն շրջանակները որոնք կը հետապնդեն պատմութիւնը քշնամութեան աղբիւրի վերածելու եւ խրախուսել նաեւ ահաբեկչական արարքները։ Յատկապէս կ'ուզեմ շեշտել որ բացի քուրքեւֆրանսական ամէն մարզի մէջ արագօրէն զարգացող յարաբերութիւնները խանգարելու եւ Կովկասի մէջ խաղաղութիւնն ու կայունութիւնը խոչընդոտելու ձգտողներէ, ոչ ոքի օգտակար այս վճիռը վիրաւորած է արեան Թուրքիոյ, նոյնիսկ ալ Ֆրանսայի մեր 300 հազար հայրենակիցները։

Ֆրանսայի Ազգային ժողովը ամէն առումով սխալ ճայլ մը առած է։ Կը շարունակեմ փայփայել յոյսը թէ այս սխալը իրաւական չետագայ հոլովոյթին մէջ պիտի սրբագրուի եւ պիտի կանխարգիլուի ստուերումը մեր փոխադարձ յարաբերութիւններու աւերին մէջ։ Ցաւով կը տեսնեմ որ 1998 Փետրուար 19 — 20–ի այցիս ընթացքին ձեզի հետ մեծ հանոյքով հաստատած

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՎԱՂԸ

«ՅԱՌԱՋ–ՄԻՏՔ ԵՒ ՍԸՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (238) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

Ընդառաջում — Գ.Ր. ՊԼԻՏԵԱՆ
Correspondance croisée — J. PAULHAN — A. LUBIN

Ի՛ՆՉ ԳՐԵՑԻՆ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐ

Ֆրանսայի Ազգ. ժողովի Մայիս 29-ի քուէարկութիւնը Թուրք մամուլին մէջ բազմաթիւ յօդուածներու, քրոնիկներու ալ նիւթ եղաւ: Անոնց հեղինակները եղածին մէջ յաճախ կը չեշտեն Լ. Տէր – Պետրոսեան – Ռ. Քոչարեան տարբերութիւնը ցեղասպանութեան խնդրին նկատմամբ: Ասով յանգանքի որոշ բաժին մըն ալ կը վերապրեն Թուրքիոյ, քանի որ հարկաւոր արձագանգը չէ տրուած առենին ա-ռաջինին տարած քաղաքականութեան: Եւ առիկա պատճառներէն եղած է որ Անգարա այսօր իր դէմ խօսակից զտնէ Ռ. Քոչարեանի նման անզիջող անձնաւորութիւն մը: Մայիս 30-ի «Միլլիյէթ»ին մէջ Ե. Տողան «Անգարայի համար Պետրոսեանական հաշուեցոյց» խորագրուած գրութեամբ նախ չզմեղնող կը նկատէ որ հակառակ Անգարայի ապզարարութեան Ֆրանսայի ո՛չ հանրապետութեան նախագահը, ո՛չ վարչապետը միակ երեսփոխանի մը հետ իսկ չեն տեսնուած Մայիս 29-ի քուէարկութեան մասին: Աւելի հետաքրքրական է գրածը որ կ'առընչուի Հայաստանի նախագահական ընտրութեան նախօրեակին. այդ չրջանին Լ. Տէր – Պետրոսեան գլխաւոր իր խորհրդականը ղրկած է Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Մ. Գարաեալչընի: Խորհրդականը կ'ըսէ. «Օգնեցէ՛ք Լ. Տէր – Պետրոսեանին: Ան Օսմանեան օրերէն ի վեր հայկական անկախութեան պաշտպան Հ.Յ.Դ.ն փակեց: Դաշնակցականներուն ԱՄՆ-ու Հայերէն ղրկուած գումարները աւելի են, բայց Հայաստանի եկամուտը: Հարուստ Հայերը իրենց դատին սատար են նիւթական-նով: Ես ալ նախկին դաշնակցական մըն եմ, սակայն միւս թեկնածուն՝ Ռ. Քոչարեան կարծր կեցուածքի կողմնակից է: Եթէ ան ընտրուի, շատ գլխու ցաւ կ'ունենաք»: Անկարելի է հասկնալ թէ թուրք լրագրողը ո՛ր ընտրութեան մասին կը խօսի, Լ. Տէր – Պետրոսեանի խորհրդականին խօսքն ալ չակերտելով, երբ Հայաստանի նախագահական երեք ընտրութիւններուն ո՛չ մէկուն Լ. Տէր – Պետրոսեան եւ Ռ. Քոչարեան մրցակիցներ եղած են:

Երկու նախագահներուն ազդեցութեան գօտիներուն կ'անդրադառնայ նոյն թերթին Յունիս 1-ի թիւին մէջ, նախկին դեսպան Շ. Էլչքառաղ եւս: Կ'ըսէ թէ Հայկական Սփիւռքը լայն չափով զօրակից էր Ռ. Քոչարեանի, ինչ որ իր անմիջական ազդեցութիւնը ունեցաւ Ֆրանսայի վրայ: Ֆրանսահայ գաղութին հակազդեցութեան կը վերապրէ նաեւ Օսմանեան կայսրութեան 700-ամեակի նշումին զօրակցելու նախագահ Շիրաքի մերժումն ալ, աւելցնելով որ ան միշտ խուսափած ըլլալով հանդերձ Թուրքիա այցելել, Սեպտեմբերին Երեւան պիտի այցելէ: Այս հաստատումները եւ նախագահ Միթերանի օրով ցեղասպանութիւնը օրինականացընելու միշտ ապարդիւն ձգտած փորձերը իրեն եղրակացնել կուտան որ Ֆրանսայի կառավարութիւնը առանձնած է Քոչարեանի քաղաքականութեան դործակատարի պաշտօնը:

Գրութեան վերջին պարբերութեան մէջ Շ. Էլչքառաղ եւս կը չեշտէ ճանաչումին նախընթացի արժէքը որուն պիտի հետեւին հայկական պահանջներու այլ քայլեր: Հ.Յ.Դ.ի նպատակն է, կ'ըսէ ցեղասպանութիւնը ընդունիլ տալ արեւմտեան այլ խորհրդարաններու եւս, ապա ՄԱԿ-ին վաւերացնել ու անցնիլ հատուցում պահանջելու հանդրուանին: Իակ առոր պիտի յաջորդէ Արեւմտահայաստանի հիմնումին համար Թուրքիոյ ներկայացուելիք հողային պահանջը: Այս նկատումներով կարեւոր կը նկատէ որ Ֆրանսայի դէմ Թրքական հակազդեցութիւնները տարհամոզիչ ըլլան եւ անոնց ուժգնութիւնը որոշուի իր մատնանշած իրականութիւններու լոյսին տակ:

Նոյն օրուան «Հիւրրիյէթ»ին մէջ Ֆ. Թընչէլ գրութիւնը խորագրուած է «Ֆրանսա մոռցաւ Փիէռ Լոթին»: Հետաքրքրական է այն առումով որ լաւ օրինակ մը կ'ըլլայ «քառասուն լեռնէ չուր բերել»ու ասացուածքին: Լրագրողուհին կը զարմանայ ու կ'ափսոսայ որ Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումը քուէարկող Ֆրանսայի երեսփոխանները անտեսած, կամ մոռցած են իրենց հայրենակիցին տառապանքը որուն կը պատմեն Ա. աշխարհամարտի Հայերու չարաշարումները: Զէ՞ որ ան պատմած է թէ ինչպէ՛ս Օսմանեան կայսրութեան Հայերը ռուսական դրաման օրերուն չվարանեցան լրտեսութիւն ընելու ու մասնակցեցան Թուրքերու տուները հրկիզելու, զանոնք չարչարելու, սպաննելու արարքներուն. ապա հարց առած է թէ աշխարհի ո՞ր ժողովուրդը ուժգնօրէն չի ճնշեր իր չարքերէն յայտնուած նման չարաշահում: Գրութիւնը կ'աւարտի ըսելով որ Սփիւռքի այս կարգի նախաձեռնութիւնները որոնք կը վրդովեն նոյնիսկ Հայաստանի լրջամիտ քաղաքական դէմքերը, կը դառնայնեն Թուրքիոյ Հայերը:

Հայերու այդ զանգուածին առընչուած է «Միլլիյէթ»ի Յունիս 1-ի թիւին մէջ Թ. Աքեալի գրութեան վերջին մասն ալ: Նախ կը չնորհաւորէ Պոլսոյ պատրիարքարանն ու հայ հայրենակիցները որոնք պատրիարքարանի հիմնարկութեան 545-րդ տարեդարձին առիթը մեծ հանդիսութիւն կատարած ու քննադատած են Ֆրանսայի Ազգային ժողովին քուէարկումը: Ապա նիւթը կ'առընչէ պատրիարքի ընտրութեան հարկաւոր պաշտօնական արտօնութեան որ տակաւին չէ տրուած, քանի որ «Ներքին գործերու նախարարութեան կը թգ մը պաշտօնեաներ առանց անդրադառնալու փոխուած ժամանակին ու պայմաններուն, անցեալի որոշ սովորամոլութեամբ հարցեր կը ստեղծեն: Մինչդեռ նախարարութիւնը կը տեղեկացնէ թէ պէտք չէ ուշացնել արտօնութիւնը: Կը մտածուի նիւթը փոխանցել վարչապետ Եըլմազի, որպէսզի պատրիարքի ընտրութեան արտօնութիւնը տրուի "վարչապետին հրահանգով":

Առանց ատոր ի պէտք է արտօնութիւնը հասնի անյապաղ ու մեր հայ հայրենակիցներուն որպէս համայնք ունեցած վիճքի հարցերն ալ լուծում գտնեն» կ'ըսէ Թ. Աքեալ:

Այս օրերու Թրքական մամուլին մէջ ամէնէն ուշագրաւ գրութիւնն է ընկերաբան դասախօս Մ. Սոյսալի «Մեծ հայրեր ու թոռներ» խորագրուած էջը: Ան ի մէջ այլոց կը գրէ. «Անոնք Իրենց մեծ հայրերուն յիշատակին տիրութիւն պիտի ընեն, հապա մե՞նք:

Մանաւանդ երբ ունինք օսմանեան առաքինութիւններ զոր առասպելականացուցած ենք, ինչպէս՝ փոքրամասնութիւններու հաւատալիքներուն յարգանքն ու լայնախոհութիւնը: Այս տեսակէտով, դուրսէն դրամ ստանալը ապարդիւն վերածած կարգ մը տխմարներու պարբերաբար ըսածին պէս «Ցեղասպանութիւնը Օսմանցիին գործն է, մեզի ի՞նչ» ըսելով պրծիլ չի վայելեր: Մեր հայրերն ու մեծ հայրերը օսմանցի չէի՞ն: Նոյնիսկ եթէ անհատապէս մեր մեծ հայրերէն ոմանք ուղղակի կապ ունեցած չեն պատահարներուն հետ, մեր հասարակաց պատասխանատուութիւնը չ'հարցին վրայ հակիլ ազգովին ու ճշմարտութիւնները պարզել ամբողջ աշխարհի աչքին առջեւ:

Յատկապէս ճշմարտութեան եւ իրաւունքի յարաբերութեան տեսանկիւնէն»:

*
**

«Հիւրրիյէթ» (Մայիս 31) Երեւանի իր թղթակիցին Տիգրան Նազարեանի միջոցով ընդունուած բանաձեւին մասին հարցումներ ուղղած է Երեւանցիներու որոնց պատասխաններուն հիմնուելով կը խորագրէ. «Կարծեցեալ ցեղասպանութիւնը Հայ ժողովուրդին հոգը չէ»: Գրութեամբ ըսուածը այն է որ տասը Երեւանցիներէ ութը բոլորովին անտարբեր գտնուած է 1915-ի պատահարներուն նկատմամբ, եւ սելով որ ներկան իրենց իսկական ցեղասպանութեան մը ազդեցութիւնը կը զործէ երբ երկրին անտանելի պայմանները պատճառ եղած են որ բնակչութեան կէսը արտագաղթէ:

Տ. Նազարեան ատորագրութեամբ հակիրճ գրութիւնը 80%-ի համեմատութեամբ ալ չզոհանալով երեւնցի Ռ. Ա.ի մը ըսել կուտայ թէ իր արտայայտութիւնը կը ցոլացնէ Հայաստանի բնակչութեան մեծամասնութեան տեսակէտները թէ Ռ. Քոչարեանի ջերմ յարաբերութիւնները Սփիւռքին ու Հ.Յ.Դ.ի հետ, վախ կը պատճառեն իրենց, քանի որ ամէն անգամ երբ յարաբերութիւնները սերտացած են երկրին փորձանք մը պատահած է: Եւ թէ Սփիւռքի Հայերը միայն իրենց չահերը կը մտածեն, առանց խորհելու երկրին վիճակը:

Թղթակցութեան վերջին նշումն ալ այն է որ մինչ Թուրքիոյ մէջ ամէն մարդ հետաքրքրուած է նախագահական ընտրութիւններով, Հայաստանի երեսփոխանները Ազգային ժողովի չէնքին մէջ իրենց մէկ ընկերոջ տարեդարձը կը տօնէին ու երեկոյեան միայն տեղեկացան Ֆրանսայի Ազգային ժողովի քուէարկութեան:

Գրութեան ընկերացած են երկու լուսանկարներ ալ. մէկը զովացուցիչ խմիչքներու պահեստ մը կը ներկայացնէ, մակագրուած է «Հայաստան աննդելէնի եւ ուժանիւթի նեղութեան մէջ կարօտ է Թրքական ապրանքներու»: Միւսը ցոյց կուտայ «փողոցի Հայը» որ ինչպէս կ'ըսէ թերթը, «ոչ թէ ցեղասպանութեամբ, այլ առօրեայի անհատնում հարցերով հետաքրքրուած է», մինչդեռ լուսանկարը կը վերաբերի հանրային պարտէզի մը ծառերուն տակ նարտի խաղացող այրերու խումբի մը որ Երեւանի չաճախատկէպ տեսարաններէն մէկը կը կազմէ:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ ԴՊՐՈՑ

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»). –

Ուրբաթ, Մայիս 29-ին, մինչ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովը կը քուէարկէր 1915-ի հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումը, Մարսէյլի մէջ քանի մը ժամ յետոյ, հանդիսաւոր արարողութեամբ, կատարուեցաւ հիմնարկէքը նոր ուսումնարանի մը: Խորհրդանշական զուգադիպութիւն մը: Սերունդի մը պատմութիւնը կը վերահաստատուի եւ ուրիշ սերունդ մը կը դնէ գալիք սերունդներու պատրաստութեան, կերտումի եւ յանձնառութեան հիմնական քարը՝ դպրոցը:

Տասը տարիներու յարատեւ աշխատանքի մը արդիւնքն է այս պահը, ըսաւ Ս. Գլինճեան՝ Համազգային դպրոցի մատակարար խորհուրդի նախագահը, իր բացման խօսքին մէջ, եւ ընդգծեց ծնողքներն աշակերտները, ուսումնական կազմն անօրկնութիւնը իւրաքանչիւրին բերած բաժինը այս օրուան յաջողութեան համար: Ապա, հպանցիկ ակնարկով մը համազգայինի պատմականը լրաւ: Ստեղծուած է, յիշել, 1928-ին մասնորականներու փաղանգի մը կողմէ, որոնց մէջ՝ Նիկոլ Աղբալեան, Լեւոն Շանթ, եւ նպատակ ունենալով ցեղասպանութենէն ազատած որբերուն, համախմբուած կայաններու մէջ, ապահովել ուսում եւ դաստիարակութիւն: Ապա, չարժումը կը տարածուի եւ կը զարգանայ ամբողջ Սփիւռքի մէջ մշակութային, դաստիրակչական, հրատարակչական եւ այլ հաստատութիւններով: Ցետոյ, Ս. Գլինճեան վեր առաւ Մարսէյլի քաղաքապետ Ժան – Գլօտ Կոմէնի, որ զարգոց հասաւ եւ դիմաւորուեցաւ ծափահարութիւններով, ներկրումը եւ քաղաքական որոշումը որուն չնորհիւ քաղաքապետական խորհուրդը 1997 Դեկտեմբեր 18-ի իր նիստին մէջ քուէարկեց միաձայնութեամբ տեղեկագիր մը որ Համազգային – Ֆրանս Հայկական Կրթական եւ Մշակութային Միութեան տրամադրութեան տակ կը դնէ չինութեան պայմանագրով, իննըսունեւինը տարուան համար, չուրջ եօթը հազար հինդ հարիւր մեթր քառակուսի հողամաս մը, տարեկան խորհրդանշական վարձքով մը: Ջերմ չնորհակալութիւններ յայտնեց քաղաքապետին եւ իր գործակիցներուն որոնք յաջողեցուցին ձեռնարկը որ այս զարգոցին ընդմիջէն պատիւ կը բերէ համայն գաղութին: Մեծ իւազործումի մը պատեհութիւնը ունինք, յայտարարեց Եպիսկոպոսը, յուսանք որ ան լլայ մեր երիտասարդութեան տենչերուն եւ սպասումներուն նպատակը:

Ճառերէն յետոյ, հողամասին կեդրոնը տեղի ունեցաւ հիմնարկէքի բուն արարողութիւնը: Տօրօն Եպիսկոպոս ձէրձեան սրսուակի մը մէջ, զրաւ Միւռոն եւ հետեւեալ արձանագրութիւնը՝ «La Sainte Huile de toutes les grâces incorporée dans la Fondation de la nouvelle école Hamazkaïne, foyer des connaissances et des lumières, temple de la science et du patrimoine spirituel franco - arménien»: Երգուեցան ու արտասանուեցան օրհնութեան չարականներն ու աղօթքները: Քաղաքապետ Ժան – Գլօտ Կոմէն դետնեց սրսուակը եւ կնքեց զարին մէջ, ընդհանուր ծափահարութիւններու եւ խանդավառութեան մէջ:

Հոծ բազմութիւն մը, զարգոցի արարկերտութիւնը, Մարսէյլի երեք Հայ եկեղեցիներու զանգակները միասնաբար ղօղանջեցին:

Ներկաներուն ի ներկայութեան Ռ. Քոչարեան ելոյթ մը ունեցաւ ուր ըսաւ թէ Հայաստանի ներկայ ղեկավարութիւնը ամէն ջանք պիտի թափէ որ Հայաստանի Հանրապետութիւնը ամրանայ, ինչպէս նաեւ Հայ Դատի արդար լուծումը գտնուի: Ան ըսաւ թէ Հայաստանի ներկայ ղեկավարութիւնը ամէն ջանք պիտի թափէ որ Հայաստանի Հանրապետութիւնը ամրանայ, ինչպէս նաեւ Հայ Դատի արդար լուծումը գտնուի: Ան ըսաւ թէ Հայաստանի ներկայ ղեկավարութիւնը ամէն ջանք պիտի թափէ որ Հայաստանի Հանրապետութիւնը ամրանայ, ինչպէս նաեւ Հայ Դատի արդար լուծումը գտնուի:

Իտալահայ Աւետարանի

ԼԵՓՈՒՈՒՄԻ ԱՃԻՒՆԵՐԷՆ ՄԱՍ ՄԸ ՄԻՄԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅՕՀԱՐԱԿԸ

ՄԻԼԱՆՕ («Յառաջ»). – Մայիս 21-ին, առաւր բազմութիւն մը եկած էր Հայ Տուն, լսելու համար Ապրիլ 24-ի առիթով երեւան այցելած յանձնախումբին տեղեկատուութիւնը եւ տեսնելու այդ առիթով քաշուած տեսերիզը:

Ապրիլ 24-ի ոգեկոչումին ներկայ ըլլալու համար Իտալիայէն Երեւան գացած էին Միլանոյի Քաղաքապետական խորհուրդին նախագահ տէ Թարոլիս, Հ.Հ. դեսպանատան գործավար Գագիկ Պալասեան եւ Իտալիոյ Հայոց Միութեան վարչական անդամ Փիէրօ Քիւշիքեան:

Անոնք իրենց հետ տարած էին Եոհան Լեփեւուի (Իտալիա մեռած եւ Մեռած) աճիւնէրէն մաս մը, զետեղելու համար Ծիծեռնակաբերդի Հայերու ցեղասպանութեան թանգարանին մէջ, ինչպէս եղած էր անցեալ տարի Արմին Վեգներու աճիւններուն համար:

Տէ Թարոլիս, որուն ջանքերով Միլանոյի քաղաքապետութիւնը, մէկ ձեռնպահութեամբ, իր ամբողջական ձեւին մէջ թէր քուէարկած էր Հայերու ցեղասպանութիւնը ճանչնալու օրակարգին, խօսեցաւ Հայաստան ըրած իր ճամբորդութեան մասին: Շատ ազդուած էր Ապրիլ 24-ի ոգեկոչումին ներկայ ըլլալով եւ չատ յուզիչ եւ նպաստաւոր տպաւորութիւն ունեցած էր կառավարութեան անդամներու, հոգեւորականներու եւ մանաւանդ ժողովուրդին խուռն մասնակցութենէն:

Պատած էր Երեւան քաղաքի տեսարժան վայրերը, հնութիւնները, Մատենադարանը, Ակադեմիան, Արտաքին գործոց նախարարութիւնը էջմիածինը եւ այլն, ինչպէս նաեւ ուելի համեստ վայրեր. ճամբաներ, մեծ չուկան եւայլն, եւ իր քաղաքապետական փորձառութեան ճամբով անդրադարձած էր քաղաքի մը կազմակերպչական լաւ եւ դէշ երեւոյթներուն: Ընդհանուր կերպով՝ դրական տպաւորութիւն: Կարեւոր անձերու հետ մշակած էր Իտալիոյ այս մեծ քաղաքին եւ Հայաստանի հետ գործնական ծրագիրներ եւ կապեր ստեղծելու տպաւորի հաւանականութիւն:

Հարցումի մը պատասխանելով, պատմեց այցելութիւնը թուրք հիւպատոսին ու էս – Անճըլըսի իր պաշտօնակիցէն ստացած փաքսէ մը լմացած էր, նախորդ օրը եղած քաղաքապետական ժողովին կողմէ Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումը, եւ եկած էր գանգատելու եւ լուսաբանելու պինքը որ ցեղասպանութիւն տեղի չէ ունեցած, տակի հայկական հնարք է եւ այդպիսի կեղծիքի մը ճանաչումը՝ վտանգաւոր: Անշուշտ ինք հակազդած եւ ներկայացուցած է իր մտածումը եւ ժխտողականութեան մը անհեթեթութիւնը:

Վերջաւորութեան, Հայ Տան նախագահուհի Տիկին Արմինէ Սրապեանի յանձնեց, ի թերեւ յիշատակ իր այցելութեան, ցեղասպանութեան ճանաչման օրակարգի պատճէնը եւ քուէարկութեան-արդիւնքին դրութիւնը, անդրերէն լեզուով:

Ապա, Քիւշիքեան ներկայացուց Երեւանի ճամբորդութեան ընթացքին պատկերահանուած տեսերիզը: Գլխաւոր մասը, բնականաբար, Ապրիլ 24-ի ոգեկոչումն էր: Ծիծեռնակաբերդ հաւաքուած բազմահազար ժողովուրդը, ցեղասպանութեան թանգարանը ուր՝ Լեփեւուի թողը, ղպալիօքէն յուզուած, կը կրէր ձեռքերուն մէջ իր մեծ հօրը ամիւններէն, զետեղելու համար պատրաստուած որմնախորշին մէջ, անունը կրող քարատախտակի մը ներքեւ, միւս հայասէրներու կողքին. Արմէն Վեկներէն, Ֆրանց Վերֆելի եւ Լոյտա Պլայմի:

Տպաւորիչ եւ յուզող էրիկուն մը:

*
**

«Հայ Տուն»-ի մէջ, Մայիս 29, Ուրբաթ ժամը 21-ին, Իտալիոյ Հայոց Միութեան Յանձնախումբ Մայիս 28-ի 80-ամեակը: Դժբախտաբար, նման հաւաքոյթներու սովորական ներկայ պակաս ներու թիւը չկար: Հազիւ 50 հոգի:

Սարգսարապատի եւ անոր յաջորդող Մայիս 28-ի պատմական վերյիշումները ներկայացնելու համար, հրաւիրուած էր Յունաստանի Սելանիկ քաղաքի երիտասարդ հոգեւոր հովիւ Տէր Վրդ. Տողրամաճեանը:

Հանդէսը բացաւ Իտալիոյ Հայոց Միութեան քարտուղար՝ Ալէքօ Պէզիքեան: Ներկաները յոտնկայս մասնակցեցան փոքր երգչախումբին կողմէ երգուած Հայաստանի փառերգ «Մեր Հայրենիք»-ի: Ապա Ա. Պէզիքեան կարդաց Հռոմի Հ.Հ. դեսպանատան հեռագիրը եւ հրաւիրեց Պր. Պալեանը կարգալու համար Հայաստանի նախագահ Քոչարեանի յայտարարութիւնը Մայիս 28-ի 80-ամեակին առթիւ:

Խօսքը առաւ օրուան բանախօս Տողրամաճեան Վրդ.-ին: Ան ներկայացուց Հայաստանի եւ Հայոց քաղաքական եւ ընկերային ծանր վիճակը 1045-ի եւ 1375-ի պետականութեան թաւալումէն վերջ: Գագիկ Բ.-ի եւ Աննի անհետմով Բագրատունեաց վերջաւորութիւնը, Լեւոն Ե.-ի եւ Կիլիկեան Թագաւորութեան վերջաւորութիւնը, սկիզբ առած էին վեց դար տեւող հայկական պետականութեան բացակայութեան: Իսկ մեր դարուն մէջ, 1915-ի Հայոց ցեղասպանութիւնը եւ տարագրութիւնը Թրքահայաստանի մէջ, սոված եւ հիւանդագին բնակչութիւնը եւ դպրթականութիւնը արեւելեան Հայաստանի մէջ, հիմնովին վտանգի մէջ դրած էին Հայոց. իսկ գոյութիւնը: Այսպիսի անել եւ վտանգաւոր կացութեան մէջ եղաւ թուրք բանակին յարձակումը արեւելեան Հայաստանի վրայ, որպէսզի վերջնապէս բնաջնջուի հոն բնակող Հայութիւնը եւ այդ հողերը կամուրջը կազմեն թրքական քէմալական պետութեան եւ ասիական հողերու վրայ բնակող ցեղակից ժողովուրդներու միջեւ, հիմնելով բանիթուրանիզմը:

Ա՛յս բոլորը նկատի առնելով է որ աւելի լման կ՛ունենայ Սարգսարապատը եւ անոր յաջորդող Մայիս 28-ի կարեւորութիւնը, որ սկիզբ առաւ հայկական նոր պետականութեան մը: Ապա չարունակեց պատմական եղելութիւններու ընթացքը եւ անոնց վերլուծումը:

Երգչախումբը երգեց Սարգսարապատ, էրերունի եւայլն: Ձոխ հիւրասիրութիւն մը եւ ներկաներուն մասնակցութեամբ զանազան երգեր, ստեղծեցին դուարթ եւ խանդավառ միջավայր մը:

Վ. Բ.

ՇԱԻԻԼ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

1998-ի առաջին ամիսները, հայկական Շաւիլին համար յատկանշական երեք տարբեր բնոյթի մշակութային ձեռնարկներով: Անոնք, տմէն անգամ, եկեղեցիին կից սրահին մէջ, համախմբեցին 20-էն 30 հանդիսականներ, ինչ որ անհամարելի թիւ մը չէ այդ փոքր գաղութին համար: Այս երեկոյթներէն առաջինը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Մարտ 28-ին, օրուան հիւր ունենալով «Ափա»ն («Հայ մարմիկներու օժանդակ մարմին»ը): Հիմնուած 1989-ին, հայ – ադրբեջանական պատերազմի սկիզբին, իր նպատակը եղած է գանազան ձեւի օգնութիւն յուցաբերել հայ մարտիկին որ կը կռուի յանուն իր երկրի պաշտպանութեան՝ Մոնթէ Մելքոնեանը հանդիսանալով այդ մարտիկին տիպարը:

Միութեան նախագահ՝ Փիրայր Տէտէեան եւ գործօն անդամ՝ Աշոտ Շմաւոնեան տեսերիզի մը յուցադրութեամբ, ներկայացուցին իրենց կազմակերպութեան աշխատանքին ամփոփ պատկեր մը. դեղերու, հագուստեղէնի եւ ղինուորին յատուկ պիտոյքներու առաքում եւ բաշխում: Քանի մը ցնցիչ պատկերներ յոյց կուտային ինչ դժուար պայմաններու տակ տեղի կ՛ունենային վիրաւոր ղինուորին դարմանումները՝ յաճախ պատերազմի դաշտին իսկ վրայ, փոխադրութեան միջոցի չգոյութենէ ...: «ԱՓԱ»ն վճռած է իր օգնութիւնը չարունակել, յորչափ տեղւոյն վրայ պահանջը կը զգացուի:

Երկրորդ ձեռնարկին հրաւիրեալն էր հայրենի զրականագէտ – քննադատ ու թարգմանիչ՝ Ալէքսանդր Թոփչեան: Ան, Ապրիլ 23-ին, դասախօսեց «Ռուբէն Սեւակ, Սիամանթօ եւ Դ. Վարուժան՝ երեք նահատակ բանաստեղծները» թեմայով: Հակառակ ընտրուած նիւթին ընդարձակ բնոյթին, բանախօսը յաջողեցաւ համապարփակ պատկեր մը ներկայացնել այդ տաղանդներու հանճարէն ու իրենց կեանքին ղրուագներ պատմելով, ցոյց տալ այն սերտ թարեկամութիւնը որ զիրենք կը միացներ եւ որ տեւեց մինչեւ սպանդանոց ... ապացոյց «Տողեկաւոք» քերդուածը զոր Ռուբէն Սեւակ ձօնած էր Սիամանթոյին՝ իբր յարդանքի տուրք: Հետաքրքրական էր նաեւ լմանալ մեզի անծանօթ դէպքի մը մասին որ Ալէքսանդր Թոփչեան յաջողած էր պարզաբանել իր տարած հետազօտութիւններով. այն է որ երբ 1907-ին, Պոլսոյ մէջ հայ մատենագրականութեան ներկայութեամբ, մեծ չուքով կը նշուէր հայ զիրերու զիւտին 1500-ամեակը, հանդիսութեան ներկայ էր նաեւ Թալատթ փաշան՝ Հայոց յետագայ ցեղասպան ... Հաւաքոյթը աւարտեցաւ ընթերցումովը այն յուզիչ նամակին զոր Ռուբէն Սեւակ գրած էր իր սիրելի կնոջ՝ Եաննային 1909-ին, Ատանայի ջարդերուն վաղորդայնին: (Նշենք որ Ռ. Սեւակի նամականին լոյս տեսած է Երեւան 1996-ին, Աբրահամ Ալիքեանի թարգմանութեամբ եւ Ալէքսանդր Թոփչեանի խմբագրութեամբ):

Վերջին հանդիպումը տեղի ունեցաւ Շաբաթ Մայիս 16-ին, օրուան հիւրերն էին պատմաբան՝ Նիլ Ակորճ եւ իրաւագէտ, փարիզի համալսարանի դասախօս՝ Շառլ տը Լեափինէ որոնք զուգահեռ մը հիւսեցին երկու ցեղասպանութիւններու միջեւ, մին Վանեցինը՝ գործուած 1794-ին, իսկ միւսը՝ հայկականը: Դասախօսները, հիմնուելով այդ ժամանակուան դիւաններու եւ փիլիսոփայ՝ Հելէն Փիրալեանի հետազօտութիւններու վրայ, հասան այն եզրակացութեան որ այս երկու ոճիրներն ալ գործադրուած են նոյն նպատակով՝ փոքրամասնութեան մը ոչընչացումը: Նիլ Ակորճ, իր մեկնաբանութեան մէջ բացատրեց ժխտումի կարեւորութիւնը ժողովուրդի մը հոգեկան ժառանգութեան վրայ, զայն բաղդատելով սիտայի մանրէին, եւ չեշտը դրաւ ճանչման եւ դատապարտման անհրաժեշտութեան վրայ:

Շառլ տը Լեափինէ, իր կարգին եւ լուրջ դիտականի մօտեցումով, պատմականը ըրաւ երկու հարիւր տարի առաջ Վանայ մէջ պատահած դէպքերուն, որոնք 700 հազար բնակչութեան վրայ 200·000 զոհեր լալած էին՝ մանուկներն ծերերուն: Ան գտաւ չատ մը հասարակաց եզրեր Վանայ եւ հայկական ցեղասպանութիւններու միջեւ: Արդէն 1995-ին, ելոյթ ունենալով Լիոնի Պիւլլիւքեան հիմնարկի պիտաժողովին «ցեղափոխական դաշտախարախօսութիւն եւ ժխտում» նիւթով, Պ. տը Լեափինէ մեծ հետաքրքրութիւն առեղծած էր, մանաւանդ բազմաթիւ ներկայ Վանեցիներու մօտ: Ու, եզրակացնելով, ըսաւ որ Թուրքիոյ ժխտական կեցուածքին դէմ Հայերը պարտին անսկուն կամքով պայքարիլ, ճանչցումը հասցնելով մինչեւ Լա Հէյի միջազգային տաեան ու ՄԱԿ-ի ընդհանուր ժողով, ափսոսալով նոյն ատեն որ այդ ուղղութեամբ անտեսուած էր Ծիծեռնակաբերդի ցեղասպանութեան թանգարանին մէջ:

Շաւիլի այս երեք ձեռնարկները կ՛ապացուցեն որ Եկեղեցւոյ Մշակութային յանձնախումբը ճիշդ չի խնայեր որեւ հետաքրքրութիւն մը ստեղծելու այս պաղուհին նկատ, ինչ որ անկասկած չնորհաւորելի է:

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

ՔՆԱՑԷ'Ք ՓՈԽԱՆԱԿ ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ

Գործի ընթացքին քնանալը վատթրութիւ, կամ առնուազն խիստ սակաւ մը ստանալու պատճառ է բազմաթիւ հաստատութիւններու մէջ: Այսօրհանդերձ, որոշ ձեռնարկութիւններ սկսած են բոլորովին այլ ընթացք ցոյց տալ, իրենց պաշտօնէութեան տրամադրելով ծածկոյթներ ու բարձեր: Գանասան մէջ ճարտարապետներու դրասենեակ մը որպէս թեմիջօրէի հանգստարան, պարապ սրբատ մը դրած է պաշտօնեաներու տրամադրութեան տակ: Ուրիշներ նոր գործատեղիներու համար արդէն նկատի կ՛ունենան քնանալու սենեակը, կամ սենեակները: Նոյնիսկ բրիտանական օդային պիծերու ընկերութիւնը ծրագրած է կարգադրութիւն մը որ թոյլ պիտի տայ երկարատեւ թռիչքներու օգաչուներուն քընանալու պահեր ունենալ:

Անշուշտ ըսել չէ որ այն հաստատութիւններուն մէջ ուր նման կարգադրութիւն չկայ, աշխատողները երբեք չեն քնանար: Պոսթընի համալսարանէն քունի մասնագէտ մը կը յայտնէ թէ չատ աշխատողներ խոստովանած են իրեն քնացած ըլլալ գործի ժամերուն, դիմելով դանազան հնարքներու: Կան որ մրափ մը առած են իրենց ինքնաշարժին, կամ պարապ դրասենեակի մը մէջ: Ձեղուած է նաեւ թէ դրասենեակի այն պաշտօնեաները որոնք աշխատանքի սովորական ժամ մը չունին, իրենց գործի վայրին մէջ կը քնանան 20%-ի համեմատութեամբ: Քունի հարցերու ուսումնասիրութեան հիմնարկի մը համաձայն, աշխատող չափահասներու 56%-ը օրուան ընթացքին քուն կ՛ունենան:

Հարցին կարեւոր երեսը այն է որ գործին տեղը քնանալ, չափաւ անապահովութեան հարցեր կը ստեղծէ: 1994-ին կատարուած ուսումնասիրութիւն մը ցոյց տուած է որ օգնականը ճամբու իր արդիւնքին հասնելէ առաջ օգաչուներու 40 վայրկեաններոց մրափ մը նկատելի ձեւով կ՛աւելցնէ անոնց զգօնութիւնը, երկարատեւ թռիչքներու ընթացքին:

Քնանալու այս կարգի կարգադրութիւններ չարք մը հարցեր կը ներկայացնեն: Ի՞նչպէս լուծելու է վայրի խնդիրը. քունի սրահ մը տրամադրել ընդհանուրի՞ն, թէ անջատել այրերու եւ կիներու քնարանները: Ամէն մարդ պէտք է իր անձնական բա՞ժը քերէ. ի՞նչ ընել երբ խռկացողներ դանուին: Ընկերութիւնները հարց կուտան նաեւ թէ ի՞նչ միջոց պէտք է կիրարկել քնացողները արթնցնելու համար, առանց խանգարելու քունը չարունակողները:

Այն հաստատութիւնները որոնք պաշտօնականացուցած են յետմիջօրէի քունը, կը վկայեն թէ դրական փորձառութիւն մըն է: Անշուշտ անխուսափելի են չարաշահումները, սակայն փոքրամասնութիւն կը կազմեն անոնք:

ՔԱՂՀԱՆ

ղեկիներու հոգեւոր պետերը, կրօնական դասը, Լիբանանի ընդհանուր հիւպատոսը, երեսփոխանները, Թաղամասի քաղաքապետները, քաղաքապետական Խորհուրդի անդամները ներկայ գտնուեցան հանդիսութեան:

*
**

Միշտ հոգեկան ցնծութեան եւ սրտի ամենախոր գոհունակութեան առիթ կ՛ընծայէ կրթական նոր օճախի մը հիմնարկէքը:

Դպրոցին գերը նուիրական է: Հոն կը դաստիարակուին հասնող սերունդներու միտքերն ու հոգիները: Աւելի նուիրական է հայ դպրոցին գերը, հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ: Հայ դպրոցը, Սփիւռքի տարածքին վրայ, հզօրագոյն կռուանն է եւ անառիկ ամրոցը Հայուն գոյութեան եւ տեւականութեան: Հայ դպրոցը ինքնութեան բերդ է:

Ամէն նոր դպրոց լուսեղէն սիւն մըն է Հայուն ապրելու չէնքը կանգուն պահող: Ամէն նոր դպրոց, նոր ապագայ մըն է հայօրէն ապրելու, եւ ստեղծագործելու:

Հայ տղան կամ հայ աղջիկը անգամ մը որ անցնի հայ դպրոցի բովէն, ապա ուր որ ալ երթայ, ինչ պայմաններու մէջ ալ գտնուի, պիտի չմոռնայ իր հայութիւնը եւ հպարտութեամբ պիտի յայտարարէ թէ ինք հայ ծնած է մարդկութեան մէջ եւ ինք հայ կնքած է պատմութեան էջը:

Բարի երթ եւ յաջողութեան ամէն մաղթանք Մարսէյլի Համազգայինի դպրոցի նոր կառոյցին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

էի: Վստահելով մեր ազնիւական բարեկամութեան եւ թուրքեւփրանսական յարաբերութիւններու ձեր կողմէ տրուած կարեւորութեան, կը հաւատամ որ յատկապէս ազդեցիկ պիտի ըլլայ եթէ օրէնդիր իշխանութիւններու մօտ ձեր ներգործութիւնը գործածէիք»:

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ երկաթուղային ահաւոր արկածէն ետք, ընկերութիւնը՝ Տօյչէ Պահն հրապարակէն քաշեց նոյն տեսակի 60 ճեպընթացներ (համապատասխան Փըրանսական Թէ-Ժէ-Վէ-ին): Էշէտէի ա-ղէտէն 95 դիակները կարելի եղած էր դանել մինչեւ Յունիս 5, որոնց ինքնութիւնը ճշդելն ալ շատ բարդ է: Վախ կայ որ ուրիշ մարմիններ ալ յայտնաբերուին: Կը կարծուի որ կառախումբ մը պիծէն ելած է արկածին վայրէն վեց քիլոմէթր առաջ, բայց չարունակած է իր երթը միւս կառախումբերուն հետ մինչեւ քանդումը կամուրջին յենասիւնին: Այդ պատճառաւ է որ չոգեքարշը անվնաս մնացած է: Վիրաւորներու թիւը 45 է, որոնցմէ 12 հոգի շատ ծանր վիճակի մէջ:

ԷՒ – ՖՐԱՆՍԻ գործադուլը կը շարունակուէր 60էն 70% համեմատութեամբ Յունիս 5–ին եւ բանակցութիւնները ոչ մէկ յառաջդիմութիւն արձանագրած էին, հակառակ նախորդ օրուան մասնակի բաւատեսութեան: Նոր տեսակցութիւն մը նախատեսուած էր Յունիս 5, ժամը 18–ին, բայց, ամէն ինչ, կ'ըսէր սենտիքայի պատասխանատուն, դերոյէն պէտք է սկսիլ: Երկաթուղին ալ զգալի խանգարումներ ունէր նոյն օրը գործադուլի զանազան չարժումներու հետեւանքով:

ՎԱՌԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՈՒՀԻ եան փխրի սպանութեան ամբաստանեալներուն դատավարութեան 5–րդ չաբաթը մեծ անակնկալի առիթ տուաւ Յունիս 4–ին, երբ ենթադրեալ մարդասպաններէն մէկը՝ Լիւսիէն Ֆէբրի խոստովանեցաւ թէ ինք է մարդասպանը, մեղմացուց ընկերներուն դերը, բայց մերժեց տալ ապազրողին անունը, իր ընտանեկան պատասխանատուութեան մտահոգութեամբ:

Լ. ԺՈՍՓԷՆ ջնջեց «պաշտպանութեան դաղտնիք»ի դրութիւնը էլիզէի հեռաձայնային ունկնդրութիւններուն կապակցութեամբ, ինչպէս տարի մըն է կը պահանջէր դատաւոր Վալա որ կը զբաղի այդ հարցով:

ՍՈՒՐԻԱ. 225 քաղաքական բանտարկեալ ազատ արձակած է ըստ լիբանանեան «Ան – Նահար» թերթին որ կը թուէր «հաւաստի աղբիւրներ»: Ազատ արձակուածներու մէջ են սուրիական համայնավար լուծուած կուսակցութեան (հերձուած ճիւղ) ընդհ. քարտուղարը որ 17 տարի է բանտն է:

ԳՈԼՈՄՊԻՈՑ մէջ 25 պատանդներ ջարդուած են: Ասոնք պիւղացիներ էին առեւանգուած «ինքնապաշտպանութեան» ծայրայեղ ալ խումբերու կողմէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Տիկին Մաքրուհի Ղազարոսեան 1000 Ֆր.:

***

ՄԻԼԱՆՕ. – Տիկին Սօնա Իպիշեան 1000 ֆրանք:

***

ՓԱՐԻԶ. – Օննիկ Թորոսեան 500 Ֆր.: ֆրանք:

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB-Paris IDF

SOIREE THEATRALE

Le Comité de Paris
Ile-de-France de l'UGAB
présente
la **LECTURE PUBLIQUE**
pour la première fois,

d'une pièce de Hagop Baronian en français

Une nouvelle adaptation proposée
par **GERALD PAPASIAN**
de la pièce
«Adamnapoujn Arévéliann»
de Hagop Baronian,
intitulée en français
Dentiste à l'Orientale

dans une traduction
de **Gérald Papasian**
et **Marc-Olivier Girard**
avec la participation de
Jacky NERCESSIAN

Gérald Papasian et les comédiens présents
dialogueront ensuite avec l'assistance

le Lundi 8 Juin à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian,
118, rue de Courcelles,
75017 PARIS
(Métro : Courcelles)

UGAB — UGAB — UGAB —

Ամավերջի Հանդէս

Կապոյտ Ասչի Փարիզի մասնաճիւղը սիրով կը հրաւիրէ ծնողներն ու բարեկամները, իր Միօրեայ ղպրոցին հանդէսին, կիրակի, Յունիս 14, ժամը 16–ին

17, rue Bleue, 75009 PARIS

Թատրոն, երգչախումբ, պարախումբ եւ այլն:

Le Centre Culturel SAINT MESROB

aura le plaisir de recevoir

BEATRICE KASBARIAN-BRICOUT

le Jeudi 11 Juin à 20 heures 45

pour la **présentation** et la **signature** de son livre :

«A LA DECOUVERTE DE L'ARMENIE»

(Un guide historique et culturel de l'Arménie et de l'Artsakh)

au Centre Culturel St-Mesrob
10 bis, rue Thouin, Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine, Monge

Entrée libre

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Ասչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Մարտիրոսեան եւ Իլլրիխ ընտանիքներուն Էօժէն Իլլրիխի մահուան առթիւ:

PARIS - EREVAN - PARIS

à partir de

3250 F

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 96. 10. 10;
Fax : 01. 42. 96. 18. 77

SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté — 69003 LYON
Tél. : 04. 78. 60. 13. 66;
Fax : 04. 78. 60. 92. 26.

Demandez notre brochure pour des séjours individuels et en groupe.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երկուշաբթի, Յունիս 8, տօն է Սրբոց սուսանացն Հռիփսիմեանց:

Այս առթիւ, ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:

l'Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes

«Khatchadour ABOVIAN»

de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille

vous invite à sa

Fête Annuelle

suivie de la **Kermesse**

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

le Dimanche 14 Juin de 14h30 à 19h

Dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado — 13008 MARSEILLE

Tirage de la **TOMBOLA** sur place avec de nombreux lots

Après la messe à **12 heures 30** un buffet froid sera proposé

Venez nombreux,

encourager nos élèves et déguster les spécialités arméniennes dans une ambiance familiale

Ֆաջալերեցէք ՀԱՑ ԼԵԶՈՒՆ եւ Ազգային Դաստիարակութիւնը

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Ասչի Վէյէնի Սեւան մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը «Ժխման», Յունիս 14–ին, կիրակի, կէսօրէն սկսեալ, մասնակցութեամբ՝ Կ. Ասչի ղպրոցի աշակերտներուն եւ Անի նուագախումբին:

Հայկական ճոխ ճաշացուցակ եւ վիճակահանութիւն:

Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս եկէք հաճելի օր մը անցընելու:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

l'*ECOLE TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Moulineaux*
organise sa

FETE CHAMPETRE ANNUELLE

le Dimanche 14 Juin à partir de 12 heures
dans les jardins de l'Ecole
19-27, Sentier des Epinettes — Issy-les-Moulineaux
Métro : Mairie d'Issy — Autobus : 169, arrêt Défense - Egalité.

Animation :
HAGOP et son orchestre
avec les chanteurs *VAHRAM* et *ALIK*
ainsi que
l'Orchestre *CHIRAZ* avec les chanteurs
SETA
YERVANT
et *CAROLINE*

Buffet : Spécialités arméniennes
• *Stands de jeux*
• *lotterie*
• *attractions*
• *surprises...*

ENTREE GRATUITE

Camp pour retraités - Thollon-les-Mémises - 74500 EVIAN -

La maison de vacances, La Source, des Eglises Evangéliques Arméniennes de France, organise chaque année un séjour de trois semaines pour personnes retraitées et vous invite à venir vous détendre et vous reposer dans une ambiance familiale, chrétienne et arménienne.
Située à 1000 mètres d'altitude, en Haute Savoie, La Source jouit d'un environnement privilégié, face au lac Léman d'un côté et de la chaîne des Mémises de l'autre.
Les possibilités d'excursions et de promenades sont nombreuses, la région étant particulièrement agréable en été.

du 11 juin au 3 juillet
possibilité de fragmenter les séjours
Prix de la pension : 200F / jour (chambre seule)
170F / jour (chambre à 2-3 lits)

Pour vous inscrire ou pour plus de renseignements veuillez téléphoner à Madame Tahmissian Marie 01 46 60 32 86

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison
Siège social 7 Place des Ursules
Saint-Etienne 04 77 33 71 37

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 7
DIMANCHE
7 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 238

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում) 1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 19·392 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.392

ՀՆԴԱՒԱՋՈՒՄ

Գրեց՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԱԼԼՏԵԱՆ

ԿԱՅԱՐԱՆ

Դանդաղ, զարձզարձիկ սանդուխներէն վեր յանկարծ, բախող դէմքիս, ընդարձակ ու ներքին միջոց մը, որ կը բացուի յատակէն, պատերէն, մեռաղէ սիւներէն, լայնալիճ պատուհաններէն մինչեւ կամարները որոնք կ'երթան կրել ապակիէ ծածքը, մոխրագոյն, դորչ կամ կապոյտի լոյսերէն թափանցուած։ փոշոտ աղմուկ, արձագանդի զարնուող ալիքներ, առկախ գոյացութիւն մը հնչեղ, անդադար թաւալող ու դիզուող ինքն իր վրան, լուսագդի, յայտարարութեանց, տառերու խառնաչփոթ հեւքի խորքին։ Բան մը մեռաղային, թանձր ու կենդանի նոյն ատեն։

Այս էր մօտաւորապէս որ առաջին անգամ տեսած եմ ու կը մնայ մտքիս մէջ, տեղէն որ կոչուեցաւ կայարան։ Զիս խռովողը այն ատեն եւ հիմա, զարպաններէն անդին, քարափներու առջեւէն սկսող երկաթուղիները չէին, սողսկող, ծառի մը արմատներուն պէս միաւորուող հեռաւոր բունի մը, ոչ ալ գնացքներու մեկնումները թելադրող զանգերը, իրենց բացախիոզ կարմիր ու անդոհիչ լոյսերով։ Այլ պարզապէս այս չունէչն անդին պարածածանող տարածութիւնը, խստօրէն ամփոփուած, բայց տեղ մը, անսպասելի ուղղութեամբ մը բաց, տեսակ մը վսեմ ճդումով մը դէպի այլուր։

Իոլորն ալ նախորդ դարու կառոյցներ, հին կայսրութեան մը անսահման հեռաստանները կապող մայրաքաղաքին, ոչինչ այնքան զարմանալի կը թուի որքան քաղաքին կայարանները։ Արդեօ՞ք որովհետեւ Պէյրութը իր զաւառայնութեամբ կամ դաղթային չինուածքով չունէր նման չէնքեր որոնց առջեւ երեւակայութիւնս երազէր հեռաւոր երկիրներ կամ որոնք նչէին քաղաքին սահմանները։ Հիմա իրենց հսկայական ժամացոյցով, ճակատի իրենց քարէ սիւներով, ապա ատուերուա անցքերով, դէպի քարափները տանող օդային ճանապարհով՝ անոնք մտքիս մէջ, մարմնիս չուրջ կը կազմեն կենդանի տեղապաշխում մը։ Ճամբորդութեան հեռանկարները դիս չեն հմայեր, այդ փախուստը տեղերէն, տարաշխարհայնութեան այդ կարօտախտը, որ աշխարհը կը դարձնէ մակերես ու ամփոփելի հաւաքածոյ մը տպաւորութիւններու, այս հոսանքը քաղաքին դէպի դուրս, մէկ խօսքով՝ ճամբորդութեան սէրը ոչինչ ունի յանկուցիչ, արկածախնդրական կամ ճակատագրական։ Գիտեմ, ամէն մեկնում այլեւս վերադարձ մը կ'ենթադրէ արդէն, հոս, միայն հոս, եւ այլուր, եթէ կայ, կը դանուի տեղ մը, որ պիտի ներսը կոչեմ։

Զիս գրաւողը հանդոյցն է, փեթակը, հանդիպման վայրը, ժամանման ու մեկնումի, հեռաւորի ու մօտաւորի, քաղաքի ու զաւառի, հողի ու երկնքի, համայնատրոփ իրականութեան ու մինակութեան այս փոխանցումը, որուն արտաքին բայց նոյն ատեն թանձր պատկերն է տեսական երթուդարձը դէմքերու, պայուսակներու, անուններու, կոչերու, խուճապը, տենդը, հրմշտուքը, երբեմն հասնդոլին յոդնութեամբ թաթաւուն հանդիստը, սպասողին աչքերու պարապ պչնումը, յափրանքն ու լքումը դիշերային ժամերուն, երբ ուշացած ուելածուներ իրենց դեղին–կանաչ մեքենաներով կը փոչեծծեն, կը մաքրեն յատակը ու կը լեցնեն միջոցը աղմուկով։ Բայց հակառակ այս մշտական մաքրութեան, կայարանը կը մնայ չչուկով, ճայներով, փոչով լեցուն եւ մարդկային մնացորդ խլեակներու, սլքտացող ատուերներու, արդիլուած սէրերու այն բաց ու ինկած տեղը, ուր ամէն մարդ ոչ ոքն է, ամէն մարդ ուրիչը միսին, տրուած՝ փոխանակութեան մը խաղին։

Բայց ինչ որ թերեւս կը խուսափի վայրին ըմբռնումէն, պիտի ըսէի, այն ալ անոր դետինն է, անոր բանատեղին։ Որքան անցորդ, որքան նայուածքներ, որքան դէմքեր ու դէպքեր, որքան լեզուներ ու անուններ։ Ամբողջ զանգրածած մը յիշողութեան, պատմութիւններու, բառերու որոնք կը սուրան իրար դէմ, կը մօտենան, կը չփուին իրարու, կ'ողջագուրուին, կը հոտուըտան, կը ճչան, յետոյ կը հեռանան իրարմէ, պարդելով պատկերը բնախօսական, տեղագրական վիպումի մը, որուն մէջ ես ալ ուրիչներու կարդին կը պահեմ անանունութիւնս, ոչոքութիւնս, կը քալեմ ամբոխէն, երերուն ընթացքով կը կրեմ հսկայ միջոցին անապատը, ոչ թէ նուաճելով զայն այլ տրուելով, յանձնուելով անոր ձեւին, եւ կը սպասեմ, սրճարանի մը սեղանին առջեւ, ժամանակաւոր կայք հաստատողի անփութութեամբ ու առերեւոյթ անտարբերութեամբ մը շրջապատին հանդէպ, ականջս՝ հեռաւոր ու մօտիկցող դղրդիւններուն, անտեսանելի բարձրախօսէ մը եկող հատ ու կենտ, անհասկնալի ծանուցումներուն, մէկը չունը կը փնտռէ, միւսը ամուսինը, գնացքը պիտի 5 վայրկեան ուշացում ունենայ, աչքս ժամացոյցի սլաքին, որ յաւիտենականօրէն նոյն կէտերէն կ'անցնի, որոնք նոյն վիճակները չեն, նոյն ոստումները, նոյն օրերը, մտներս սեղանին վրայ, ակամայ կշռոյթ մը յօրիներ են ու կը կրկնեն, անհասար, ծանր ու արագ, տարուած՝ թերեւս ընդյատակեայ քաղաքին ցցումներէն, կոտրտուղ դղրդիւններէն, տեսական թրթռացումներէն ուր կ'ապրինք, կը բանինք ու կը մեռնինք, մինչեւ որ զարպասներէն մէկուն սեմին՝ յայտնուի հրաչքը· դէմք մը, անուն մը, մէկը, մարմնի մը մէջ, որուն չուրջ մոռցուած, դրեթէ անզգայացած, վերացական զարձած միջոցը պատուհաններէն, մեռաղէ սիւներէն մինչեւ տանիքի ապակի ծածքը կը կազմեն ապրելի ու կորնչելի պահ մը, տիեզերք մը, քերթուած մը։

ՑԱՅՏԱՂԲԻՒՐ

Ինչպէ՞ս գրել երբ չունիս պատմութիւն, կ'ըսէր։

Իսկ ես կը կրկնեմ հին խօսքը, երբ կ'անցնիմ Ժան Կուժոնի ցայտաղբիւրին առջեւէն, կը չրջանցեմ անոր բոլորակը, կը քալեմ ծառերուն կողքէն· աւազանի ջուրին մէջ կեղտոտ թուղթի ու պարապ թիթեղէ քոքա–քոլայի, գրեչուրի տուփեր կը ծփան, փոշիի խաւի մը, թափած տերեւներու քով։ Կը հետեւիմ բազմածալ ջրվէժի աղմուկին, տեսակ մը մեքենական զղղոց մը, որ հեղուկի փայլող ու ինկող ծաւալները կը ձդեն կխսակլոր, չրթունքի նմանող եզերքներուն, այսպէս, սանդուխ առ սանդուխ, կորերը հետզհետէ պզտիկցող, մինչեւ վերի հարթակին վրայ բացուող պրոնզէ բաժակաձեւ անօթը, կանաչցած, բորբոսած՝ ուրկէ կը ժայթքէ ջուրը։

Ասոր վրան, տաղաւարի մը պէս, քառանկիւն կառոյցն է, իր քանդակներով· կիսամերկ կիներ, թերեւս նոյն կինը կամ դիցաբանական ջրանոյշներ, նայատներ, դուցէ մուսաներ, այլազան դիրքերով, ուսն ի վար կուժէն ցայտեցնող բացակայ ջուրի վէմք մը։ Աւելի վեր, ճակատ մը նորէն, քառանկիւն, դոր ճուաձեւ մը կը սեղմէ, որուն մէջ քիչ մը ակաղեմական ընկղմանումով, կը քանդակուին ջրային ուրիչ էակներ, մարմնի ուրուագիծերը հազիւ անջատուած քարի մակերեսէն, կարծես անկէ դուրս եկող, ինչպէս դէմք մը, ուս մը, բազուկ մը դանդաղօրէն կը փարձրանան ջուրերու խորունկէն, կը հպին մակերեսին, բայց կը մնան հոն վարը։

Ցետոյ՝ տանիքին դմբէթը, ոսկեզօծ պղտմանո՞վ թէ քնարով մը աւարտող։

Պզտիկ տաճար մը, մէկ խօսքով՝ նուիրուած ջուրի աստուածուհիի մը պաշտամունքին, այնպէս ինչպէս կը սիրէր արեւելահառ արքան, որուն ծառայող քուրմերը մեկներ են չատոնց· բայց կը մնայ յաւիտենական ցեղը տատրակներուն, որ կը թառչին տանիքին վրայ, կ'իջնեն ցայտաղբիւրի լայնչէ, ափսէաձեւ գուռին մէջ, կ'օստոստեն, զիրար կը կտցահարեն, հետամուտ յետին հատիկին, ամէնէն փոքր հացի կտորին, մոխրագոյն կը մնչեն, տենդոտ, խռովկան, մեհեանին չուրջ դեղերող, արտակարգ յայտնութեան մը սպասող եւ միայն մարմին, սեռ ու հեչտանք հեռապնդող ամբոխներուն պէս, ապա՝ իրենց տեսական թռիչքներով ու կափկափով կը մկրատեն երկինքը։

Ջուրին հրապոյրը։

Ցայտաղբիւրը ժամադրավայրն է ամէն գոյնէ, ամէն երկրէ, ամէն ցեղախումբէ բազմութեան մը, որ կը խռնուի հոն, կը նստի եզերքի քարէ նըստարաններուն վրայ, կը կոթնի ծառերու բուներուն, կը ծխէ, կը թքնէ, կը հայհոյէ, կը սլքտայ, ոստիկաններու հեռաւոր բայց աչալուրջ ուչադրութեան տակ. երբեմն կասկածելի հոտեր կ'անցնին, քրտինքի, հաչիչի, այլազան թմրեցուցիչի, կը խառնուին փողոցային երաժիչտներու միօրինակ ռիթմերուն, որ կը թնդան, կը հեւան, կը ճապղին, կը տքան, մէկէն կաղուցի դիմող չարժումի մը տենդով կը սուրան· սահնակներու վրայով արձակուած տըղաք կը ցատքեն նստարաններէն, կ'ոստնուն, կը սլանան, կ'իյնան, մինչ զարտապօրտները կը նետեն լուտանքի, արհամարհանքի, հեղնանքի խօսքեր, տեսական կռուըտուքի մը մէջ անդէմ, անորոչ մէկու մը հետ։

Իսկ ջուրերը կարծես եօթներորդ երկինքն ի վար, ծալ ի ծալ կը թաւալին, կը գլորին, պահ մը կը փայլին արեւուն, կ'իյնեն վար, փրփուր, պղպջակ, ալեծփում, յետոյ վերստին կը բարձրանան, նորէն հասնելու համար պրոնզէ բաժակի բերնին, պսպղալով, թարմացած խողովակներու երկար ու մեքենական ճամբորդութեամբ, կը թափին վարի աւազանին մէջ ճողփացող, լողալ ձեւացնող չուներու վրայ, մինչեւ որ կարծես սպառեն արեւը, հրապարակի չուքերը խառնան, քայլերն ու աղմուկը հետզհետէ նուազին. եւ ծառերուն տակէն կը բուսնի լոյսի թափանցիկութիւն մը, որ մշուշին մէջ գոլորշիի վտիտ կոյտ մը կը թուի։

Ցմեռը կ'ամայանայ հրապարակը, անցորդները կը զգուշանան բացէն, հովու ու ցուրտի հոսանքներէն։ Ջուրերը կը լռեն, կարծես կան, բայց կը լռեն։ Ցայտաղբիւրի սանդխաւոր աւազանները պարապ են եւ դեղին, օդրա քարերը ծակոտկէն են դրեթէ, հեղուկի խոնաւորութենէն ու քաղաքի սպառնալիքէն կրծուած. վերը, սիւներու կողքերէն կը չարունակեն նայիլ, իրենց բացակայ բիբերով, ջրանոյշները, աւելի կին քան կոյս, իրենց լայնչի կոնքերով, դիրդ իրանով, այնքան նման մօտակայ փողոցներու դոներուն սպասող խռիպ պոռնիկներուն, որոնք թոչակառուի կարդը անցնելէ առաջ իրենց կեղծատամաւոր ժպիտները կը փորձեն տակաւին արժեւորել, մինչ իրենց քարեղէն քոյրերը մշտապէս ուսամարմ իրենց կուժերէն վար կը հոսեցնեն խուրձեր ջուրերու, որոնք չատոնց արդէն չկան, ջուրի քողեր, պատ

կերներ, ընթածիրեր, ինչպէս երբեմն հին քաղաքակրթութիւններէ կը մնան ուրիշ լեզուներու մէջ անցած, այնտեղ կիսովի այլափոխուած բառեր, որոնք այլեւս ոչ ոք կրնան յուղել, ոչ մէկ աչխարհ կրնան կոչել, այն պահէն սկսեալ երբ զաղրեցան անցնելէ բերնէ բերան, զաղրեցան ընդդիմախօսելէ իրարու, զրկուեցան բախում ու դէպք մը ըլլալու իրենց խորքէն, պատմութենէն որ կրնային նշանակել:

Երբ ջուրերը չկան այլեւս, երբ կայ միայն անոնց սպասումը, տեսակ մը երկար ու դատարկ տեւողութիւն, անձրեւին ու մշուշին, կուժերը կ'առկա-խեն, կը պարածածանեն հեաքը, զիծը, հունը զօրութեան մը որ կեանք կը կոչենք, որովհետեւ չունինք ուրիշ բառ, ներկայութիւն կը կոչենք, մինչդեռ ոչինչ կայ բացի նշաններէն: Զօրութիւն մը՝ որ կրնայ քայքայուիլ զրուագէ զրուագ, կը կասի անունէ անուն, կը ցատքէ տողէ տող, բայց որուն օտա-րութիւնը ինձմէ կը մնայ ամբողջ:

Տեսեր եմ սակայն, անգամ մը, ցայտաղբիւրը իր հիմն ի վեր զրեթէ առկախ, օդին մէջ, քանի կամ աւելի մեթր խորութեամբ փոսի մը վերեւ, յենած չորս բարակ սիւներու, որոնց վրայ կարծես կ'երերար այդ օրերուն, երբ քաղաքի կեդրոնական այդ մասի չուկաներու փոխադրութեամբ Պալթա-ըլի տաղաւարները, մետաղային ու ապակի համաչափութիւն մը լեցուն աղ-մուկով, առեւտուրով ու ապրանքով, քանդուած էին: Ցայտաղբիւրը հարկ էր մնար իր տեղը, իր պատմական պատուանդանին վրայ:

Պարապը, որուն մէջ կը կանդնէր, կը պաշպանէր կարծես, եւ տուեր էր անոր իր յղացման բացարձակ թափանցկութիւնը. զիծերու, ձեւերու, ծա-ւալներու ամբողջութիւն մը, վերացական, վերացուած զրեթէ, անջատուած իր չենքէն, իրեն առընթեր զանուող ու այլեւս անգոյ չէնքերու առկայութե-նէն, մերկացած, մաքրուած, զերծած հողեղէն ծանրութենէն, թէեւ հսկայ փոսի խորքին, ան տեսակ մը տեսանելի դարձած դաղափար մըն էր ցայ-տաղբիւրի, զայն առեղծողի մտքին կամ աչքին մէջ:

Հեռուէն կը դիտէի զայն, ինչպէս կիրակնօրեայ հետաքրքիր ամբոխը, որ ամէն բան կը վերածէ տեսարանի ու տեսութեան, տարուած, հմայուած քիչ մը արդի թեքնիքականութեամբ որ ցայտաղբիւրը կը պահպանէր իր տեղը, զայն զրեթէ զրկելով, կշռելով, թէեւ նոյն ատեն կը խլէր, կը փրցնէր զայն իր վաղնջական հողէն. բան մը տեղի կ'ունենար զայն ատեն, որ կ'ահաբեկէր ան-կասկած, կը խռովէր զիս իր հմայքին մէջ իսկ. քայքայուեր էր այն կապը որ կար տեղին ու հողին, շրջապատին ու երկնքին միջեւ, այն կապը որ անցեր էր մարդէն, որ մնացեր էր երկար ատեն, եւ հիմա կտրուելու վրայ էր, որպէս-զի հաստատուէր նոր կապ մը: Ի՞նչ է վայր մը որ կը զանդուի: Ի՞նչ է այն որ կը յօրինուի նախորդին տեղ: Նոյնութի՞ւնը յուչարձանին՝ շրջապատի կա-տարեալ այլակերպումին մէջ: Ի՞նչ է նոյնութիւնը, առանց ինքնութեան:

Ոչինչ կը կապէր զիս այդ տեղին: Նախկինը այլեւս լուսանկարային զո-յութիւն մը ունէր, որուն մօտիկ ոչ սիրած էի, ոչ ատած, որ չէր խտացած մէջս, չէր կազմաւորած զիս, դառնալու համար փորձառութեան գեհին, այն որ կայ, այն որ կը մոռնաս, հարկ է մոռնաս, որպէսզի գոյութիւնը հնարա-ւոր դառնայ:

Գիշերը, երբ կը դառնամ ասդին, կը կտրեմ գետն ու կամուրջները, կ'անցնիմ ցայտաղբիւրի բոլորակը եզերելով, պահ մը կը թափանցեմ միջոց մը, որ կը թուի ամայք մը, ցամաքութիւն մը, անչօշափելի մթնոլորտ մը, ընտանի, մտերիմ, բայց անբառ: Երկինքը կը լայննայ կարծես աւելի ու աւե-լի, թեքող դէպի արեւմուտք, դէպի Ֆորումի թիթեղի նմանող անհեթեթ զուխքներն ու բացատտանը, դէպի Սէն–Թ'էօսթաչ եկեղեցիին անաւարտ ճա-կատը, որուն լուսաւորուած երփնապակիներուն վրայ՝ ապայժմէ սուրբեր դեռ աւետարանի դրուագները կը պատմեն, կը պազատին, de tenebroso lacu, կ'աղօթեն՝ ջրով կիզու զմեղս մեր, lacrimosa կը մորմոքին, մկրտութիւն կ'աղերսեն՝ անապական զղեստ փոխարէն տալով մեզ:

Կը քալեմ քարերուն վրայէն, սառեբոտ սալիկներ, մարմար, խճաքարի զուչակումներ, հիւանդ ծառերէն ինկած, կոնծած տերեւներ. կը զծեմ անոնց վրայ անտեսանելի ճամբայ մը, որ նոր է ամէն անգամուն, որ կը կրկնէ միշտ ուրիշ մը, եւ պիտեմ որ ասիկա պատմութիւն մը չի յօրիներ ինծի, տեսակ մը սեզան, որուն կռթնէի, որ ժառանգէի, որ ատէի կամ սիրէի, որմէ ուզէի զերծիլ ու տանէի հետս:

Ցո՞ւրտը, ապականութեան գոլորշի՞ն, մշո՞ւշը որ մէկէն կը ծածկէ տա-նիքներուն մէկ մասն ու ծառաստանը, վայրին յանկարծակի այլափոխո՞ւմը, ինչպէս անսպասելի լուսարձակում մը մէկ անգամէն կը յայտնաբերէ խորտա-կումի մը պատկերը, ծովերուն տակ:

Կ'արձագանգէ բան մը, չեմ գիտեր ի՞նչ, կանոնաւոր ռիթմով մը, թափ-ուող, ընդհատուող, յետոյ կրկին վիժող ու արձագանգող, իջնող, ընդարձակ-ուող, հոր՝ որ ըլլար հազորդ ուրիշ ջրային բաւիղներու, արձագանգող ճող-փիւնի մը, հոսանքի մը, արձագանգող ինքն իրեն: Կարծես լեցուող աւազան մը, լեցուող ջրամբար մը, որուն մէկ անկիւնը մնացած ըլլամ: Մօտիկ չունէի մը, ապրող խոնաւութեան մը, մութ ու մակընթացող ջուրի զգայութիւն մը կ'ողողէ զիս, այն որ կը հոսի ամէն կողմէ, կը ծփայ, կը վարանի կարծես, կասեցաւ զրեթէ, բայց, ոչ, հեզհեզ կը զառնայ որոշ, ստոյգ մրմունջ, կը զրաւէ, ողնայարս ի վեր կը բարձրանայ, մինչեւ ծոծրակս, բերանս: Կարելի չէ զրել, կ'ըսեմ, առանց պատմութեան, կը կրկնեմ, զուցէ անճկութիւն մը փարատելու յոյսով, ո՛չ, կարելի է, կարելի է միայն զրել, ձեռքերով, բերնով նշաններ զծել, կ'ըսեմ, բայց կարելի չէ խօսիլ ողողումին մէջ:

Գիշերը հոն կը բանար իր ընդարձակ ամպհովանին, երկինքն ի վար կախ-ուած վարագոյրները, ծալքեր ու քօղ ու ծանրութիւն բեհեզի ինչպէս չուչանա-զարդ ու կապոյտ քղամիդը Լուդովիկոսներու: Լռութեան տաղաւար՝ մչուղ-պէս աղմկոտ ու փոշի ազացող քաղաքին մէջ:

Տեսայ օր մը, հոն, պալատի անջրպետին մէջ, պազալթէ հարթութիւն-ներէն վեր ժայթքող ցայտաղբիւրներու վէմքն ի քով. ցայտքերուն՝ ստուերի ու լոյսի փազփզում մըն էր, տեսողական չօչափում մը զրեթէ, պայծառու-թիւն մը թափանցուած մթութեամբ: Եւ անոնց մէջ կ'իջնէր ան, ապակիէ բուրգը, կը կազմէր առկախ երկրաչափական քառակուսիներով յօրինուած հնգանկիւն մը: Լուսանցիկ: Գրեթէ անոսր զանգուած մը: Եգիպտական ա-ւաղներէն ու արեւներէն փոխադրուած էր այստեղ, զաղթային արշաւանքնե-րէն ետք, թեթեւցեր, վերածուեր էր պատկերի: Ոչ իսկ պատկերի: Այլ բիւ-րեղային, պարապ, երեւակայութեամբ ուրուագծուած ու ամբօրէն կղպուած ձեւի մը, իր միակ ու իսկական անթափանցութեան՝ որ ինքզինք կը հանդի-սաւորէ միայն, քանի որ սպառած է այլեւս զաղափարը, զայն նուաճած իր կատարեալ եղողութեամբ:

Կը մնար միայն կանգուն, վերթեւեփ անվերկայելին:

Ան էր: Խուսափուկ ու խիտ, խտացեալ ու այերային կոթողումը, որ ոչինչն ու ատոր աղէտը կը զարձնէր երեւելի: Տեսանելի կը զարձնէր բոլոր-տիքը: Ահա պալատի վերին յարկերուն արձաններու չքերթը դէպի մթին կա-տարներ. ցուիքներու կուռ զիծերը, տանիքներուն գինակ մութ կապարը. անատուղ, ամպոտ ու ապականած երկինքը: Բուրգը չէր ծածկած նախագոյն չէնատանը թագաւորներու, կայսրերու, իչխանուհիներու, կոմսուհիներու, օրէնսդիրներու արքունիքին, որ տեսակ մը վերնախաւ է անտեսանելիօրէն մակարդակուող մեր զլխուն: Ան կը յայտնաբերէր միջոցը: Կը ստեղծէր զայն, որ չկար նախապէս, այո, այդ միջոցը չէր եղած նախապէս, ո՛չ Ֆայէթի արձանի օրերուն, ո՛չ զուքսերու, մարեչալներու ազմկոտ երեկոյթ-ներուն, երբ ճիաքարշ կառքեր զարպասներէն կը մտնէին, կը դոփէին, կը կանգնէին մէկէն: Բուրգը հաւաքեր էր ամբողջ երեւելին ու աներեւոյթը իր չուրջ, ինչպէս միակ աստղ մը կը յօրինէ դիւերը: Ամրան տաքին՝ թանգարան-ներու խոնաւորութեան մէջ զովութիւն ու ստուերի անտառ փնտռող մարդոց պէս կ'երթայինք այնտեղ գտնել բացութիւնն ու առքը վայրին, այն որ կը զրա-ւէ, կը քաշէ իրեն, կը զերեվարէ ու կ'ազատագրէ նոյն ատեն:

Կառուցում մը պարապի:

Ա՞յս էր:

Շատ հին ձեւի մը ցանկութիւնը. այնքան պարզ՝ որ կը թուէր անկարելի, բայց ձեւի մը որ կամեցեր էին, ուզեր էին իրրեւ այդ, մտաբերեր ու տա-րանկեր էին: Ձեւի մը՝ որ մտածուած, փոխաբերուած էր, պիտի ըսէի, զարձեր էր ուրիշը իր խակ կերպին:

Արուե՞ստը:

Բազմանկիւն մը՝ պարզապէս զրուած հոն, քարերու հին ու հարթ տա-ծութեան վրայ, որ ոչինչ կ'աւելցնէր, ոչինչ կը պակսեցնէր, ո՛չ զարդ ո՛չ զեղչ, այլ միայն այլափոխում:

Ցուզումը այստեղ չէ՞ր գտներ իր ընդոծին հեռարձակումը ճիգին մէջ, որ պէտք էր ընէի, երեւակայութենս ջղաձգօրէն պէտք էր բռնայի, ընդլայնէի, ջուրերու քուարձային մթութենէն մինչեւ չեզ, ուղղաձիգ կատարը. սեւ զա-պաթը աւելի պատրանք էր քան տեսանելի հեռակէտ. հոն մտքին պրկումը կ'ամփոփուէր եւ մղումը կ'ազատուէր զիծերու ճզդութենէն, կը հանգչէր զոյ-ներու, երեւոյթներու այլափոխուող ու զանակուող հոսանքին մէջ, փոշե-ցըրցքնումին, կարծես թէ այլեւս բոլոր պատկերները հնարաւոր էին, բոլոր կերպարները կարելի, բոլոր դէպքերն ու զրուագները՝ ընդունելի:

Կառուցուած պարապը ձեւին կ'արձակէր ու կը զրաւէր իրեն երկինքն ու հորիզոնները: Մանկութիւնը կրնար այստեղ զգայութիւններու իր ցանցերը նետել, կրնայի երազել ու զառնալ տուն, վերադառնալ:

Իսկ հոն, չատ վարը, կարծես պահուած, դեզերող, պտըտող, լուսանը-կարուող ամբոխէն կամ ցայտաղբիւրի եզերքին պառկող մարմիններէն պաշ-պանուած, զանոնք զուցէ ներքաշող իրեն եւ ցոլացուած այդ վարի ջուրերու հայելիէն, օհ, չէի տեսեր, բնաւ չէի տեսած,

(հմայքի կեդրոնին, չեզրի մը պէս կայ քունը)

իրրեւ ներքին խուսակէտ մը որ կը չենի ոչինչի, կը մնայ առկախ, օդին մէջ, զուցէ ինչպէս կեանքը մահուան չեցած, կար,

չէի տեսած, կայ եզեր անյայտ կէտը, բացակայ կէտը, անզոն,

այո, ան որ էր ու չէր, ինչպէս կեանքը ինչպէս մահը, ինչպէս երեւակայութիւնը, ինչպէս պարապը, ան՝ որմէ կը բխէր, որուն վրայ կը կանգնէր ամբողջը եւ որ չկար ամբողջին մէջ, այլ միայն ներքին ծայրակէտ մըն էր, խորանային զոց մը, վայր մը անհունօրէն խուսափող զետինէն, ինկող վար, մշտապէս իջնող քաոս ու մնացող, մշտապէս ուրուային կրկնազրու-թիւն, բազմափաղփղող, բազմապատկուող իր տենղերով, զլխապտոյտ տուող վայելքի ճիչ որ կը սուրայ զէպի հիասքանչ ու ահազնաց ներզօրութիւնը վերին:

Տակը, չպատկանող այդ բուրգին, ստորոտին
(ասոր համար կ'առանձնացնեմ այս կտորը)

սալարկներու բազմակէտ հարթութեան ներքեւ, ինչպէս Կիպէի աւազներուն ու նմանօրինակ վաւերական ամէն կառոյցի՝ զրան ոլորապտոյտ հերթին վար, չարժասանդուխներու, սրահներու, ժամադրավայրի, զրամատան, սրճա-րաններու, ճաշարաններու, խանութներու, ցուցասրահներու, լոմայախոհ սեղանաւորի, ֆասթ–ֆուտերու, պէտքարաններու, լոտացարաններու, կար-միր ճերմակ սեղաններու, աթոռներու, քասքէթներու, աղմուկի, ոռնաձայ-նի, կէրլէնեան, Շանէլեան նողկալից հոտերու, քրտինքի քսուրռուտքի լարիւ-րինթոսը. մաքուր, անչուչտ, մաքրաջրուած, սրբուած, սրբացուած զրեթէ. մարմարէ պատերուն, բաւիղներուն, փորոտիքին՝ կը չողան, կը փայլատա-կեն կրկնապատկուած՝ բազմատպուած պատկերները Մոնա Լիզայի անխու-սափելի ժպիտներուն, կաւէ ու զաճէ կրկնօրինակները փիտիասի արձաննե-րու հռոմէական նմանութիւններուն, Սամոթրակէի մանրանկար յաղթանակ-ներ, Կարուսէլի կամարներ, Եգիպական փալլոններ, փիւնիկեան այրուելի տախտակներ. վերջապէս, վերադառնալու համար մեր սկիզբին՝ փոքրացուած, պատչաճեցուած կեանքի ու մահուան մեր արձակունակ պայմաններուն՝ փո-րաւոնային ոսկեզօծ մոմիաները:

Գ. Գ.

ՎԻՊԱԿԷՏ

Քաղաքը, երկիրը խօսեցան անոր մասին, օրերով, թերթերու սիւնակնե-րով, հետզհետէ լռեցին: Կը կառուցուէր բուրգը, հին պալատի հրապարակին, ճիշդ հոն ուր առենին կը կանգնէր Լաֆայէթի արձանը, դասական կաղապա-րով. ճին՝ բաշը հովուն, իսկ ինք Մարքիզ Մարի Ժոզէֆ Փօլ Իվ Ռոք Նայ-ուածքը դէպի հեռաւոր Ամերիկանները, որոնք զինք զրկեր էին հոս, տեղատուր պատուանդանին վրայ, ուրկէ կ'իչխէր երկաթէ ցանկով մը պաշտպանուած որդնոտ պարտէզին:

Շուները կը մռնչէին, կը թափանցէին արգիլուած անտառէ մը կարծես, կը վազվզէին թուփէ թուփ, կը հոտուըտային, կը բարձրացնէին իրենց եռեւի ոտքերէն մին, կը միզէին նստարաններու յենակներուն, ծառերու բուներուն, որ ծառէ անաչատ քաղաքի այս կեդրոնին կ'ածէին հիւանդ քերթողներու թոքերուն ու կոկորդին նստած վարակէ բուսականութեան նման: Անոնց տէ-րերը, տիրուհիները, մեծ քաղաքներուն յատուկ դիչերային սլքատացող սիլու-էթները կը դեղերէին կարծես աննպատակ, իրենց չուրջը ածող մթնաչխարհը պեղողի ու հնագէտի տենդով, բայց խուլ մղումներէ մչտուած, հետամուտ՝ անիմաց բանի մը, որ կը սկսի միսէն ու կ'աւարտի փոխանակուած ու մոռ-ցուած բառով մը:

Տակը, չպատկանող այդ բուրգին, ստորոտին
(ասոր համար կ'առանձնացնեմ այս կտորը)

սալարկներու բազմակէտ հարթութեան ներքեւ, ինչպէս Կիպէի աւազներուն ու նմանօրինակ վաւերական ամէն կառոյցի՝ զրան ոլորապտոյտ հերթին վար, չարժասանդուխներու, սրահներու, ժամադրավայրի, զրամատան, սրճա-րաններու, ճաշարաններու, խանութներու, ցուցասրահներու, լոմայախոհ սեղանաւորի, ֆասթ–ֆուտերու, պէտքարաններու, լոտացարաններու, կար-միր ճերմակ սեղաններու, աթոռներու, քասքէթներու, աղմուկի, ոռնաձայ-նի, կէրլէնեան, Շանէլեան նողկալից հոտերու, քրտինքի քսուրռուտքի լարիւ-րինթոսը. մաքուր, անչուչտ, մաքրաջրուած, սրբուած, սրբացուած զրեթէ. մարմարէ պատերուն, բաւիղներուն, փորոտիքին՝ կը չողան, կը փայլատա-կեն կրկնապատկուած՝ բազմատպուած պատկերները Մոնա Լիզայի անխու-սափելի ժպիտներուն, կաւէ ու զաճէ կրկնօրինակները փիտիասի արձաննե-րու հռոմէական նմանութիւններուն, Սամոթրակէի մանրանկար յաղթանակ-ներ, Կարուսէլի կամարներ, Եգիպական փալլոններ, փիւնիկեան այրուելի տախտակներ. վերջապէս, վերադառնալու համար մեր սկիզբին՝ փոքրացուած, պատչաճեցուած կեանքի ու մահուան մեր արձակունակ պայմաններուն՝ փո-րաւոնային ոսկեզօծ մոմիաները:

Գ. Գ.

Correspondance croisée

Jean Paulhan - Armen Lubin

NDLR. — Dans le numéro de Février 1998 de notre supplément mensuel, nous avions publié quelques unes des lettres échangées entre Armen Lubin et Louise Servicen. A ce propos, nous avions fait remarquer que l'écrivain d'expression arménienne —Chahan Chahnour—, le poète d'expression française —Armen Lubin— était aussi un remarquable épistolier. Tout au long d'une vie douloureuse trainée d'hôpital en hospice, d'hospice en sana et pour finir en maison de retraite, il a entretenu une abondante correspondance avec des écrivains français comme Henri Thomas —la plus riche— André Dhôtel, André Salmon, Jacques Brenner, Jean Paulhan et aussi, moins fournie avec Jules Supervielle, André Gide, Georges Duhamel, Arthur Adamov, Antonin Artaud et d'autres. Si nous trouvons dans ses archives quasi toutes celles qu'il a reçues, il n'en est pas de même, malheureusement, à quelques exceptions près de celles qu'il a écrites.

C'est grâce aux photocopies qu'a eu l'amabilité de nous remettre la famille de Jean Paulhan, que nous pouvons aujourd'hui publier quelques unes des lettres échangées. Comme on le constatera, celles de Jean Paulhan, moins régulières, sont essentiellement de brèves missives, sans pour autant manquer d'intérêt.

---

le 16 *Septembre* 1948

Cher ami

Nous voici de retour à Paris. Mais ma femme, toujours très souffrante et, j'en ai peur, plus fatiguée que reposée de ce mois de vacances.

Je suis tout heureux des poèmes de vous, que me remet Henri Th. Merci. Je vais les envoyer à la composition.

Ce sont les trois derniers que je préfère. (Sana de Bidart, *surtout, me paraît merveilleux*).

Comme il serait bon de vous revoir !

A vous
J. P.

Pessac, le 20 Sept. 1948

Cher et grand ami,

Les vœux de santé que nous formulons ici, ne sont sans doute pas plus efficaces que les autres, mais je vous assure que les allongés du sana les formulent d'une façon toute particulière. Et c'est de cette façon-là que j'adresse mes meilleurs vœux de guérison à Madame Paulhan.

Et pour vous, je ne puis rien souhaiter de plus beau, que la possibilité de voir, dans votre propre maison, ce que j'ai vu au sana de Labenne: *la guérison quasi instantanée et radicale d'une malade,* que tout le monde croyait perdue irrémédiablement. C'était une jeune fille. Allongée depuis huit ans. Eblouie par ce retour à la vie, elle battait des paupières. Elle chancelait. Sa voix était tremblante et humide de toutes les larmes que la gorge refoulait. Avec cette absence de pudeur qui n'appartient qu'aux allongés, elle retroussait ses jupes très haut sur ses cuisses, pour montrer à la ronde ses innombrables fistules, toutes déssechées. Autour de son corps martyrisé par les chirurgiens, flottait sa robe, devenue subitement trop large, par suite de la disparition du «gâteau» (on appelle «gâteau» le ventre énorme et très dur des péritonites tuberculeuses). Sa main gauche avait seulement trois doigts, tandis que la droite n'avait plus que le pouce, «oublié» par les chirurgiens. Oh! quel sourire elle adressait à l'infirmier en chef, quel bon sourire qui essaye de consoler le brave homme, qui avait eu le tort de dire: «Si jamais elle guérit celle-là, eh bien, je me fais couper les c...!». La journée était chaude. C'était pendant l'été 46. Si un jour vous passez par Labenne-Océan, vous verrez une plaque de marbre qui commémore la résurrection de Madeleine Langlois.

C'est d'ailleurs la seule résurrection qui me fut donnée à voir, dans l'espace de dix ans. Mes poèmes qui se rapportent à cette vie d'hôpital, ne pouvaient pas connaître un sort meilleur, que l'accueil amical des «Cahiers». J'en suis heureux. Plus que je ne saurais dire.

Ayez l'obligeance de faire en sorte, que les épreuves arrivent ici, à Pessac. Celles de *l'Affaire Toc-Toc* avaient été expédiées, par les Editions Gallimard, à mon ancienne adresse à Labenne, en sorte qu'elles me sont parvenues avec un grand retard. Je n'ai pas pu soigner les épreuves, faute de temps. La ponctuation, surtout, en est défectueuse. Dans ma précipitation, j'ai laissé passer des phrases de deux lignes, sans la moindre virgule. Pardonnez-moi d'être si malhabile.

vôtre, de tout cœur
ARMEN LUBIN

• Votre note sur Artaud était merveilleuse, dans 84. Elle était la plus profonde, et la plus complète. Sa concision n'était nullement dépourvue d'une émotion très communicative. Comme on doit être heureux chez Bisiaux !

• Un soir que mes deux compagnons (nous sommes trois par chambre) broyaient du noir, et me relancaient («Mr Armen, racontez-nous une histoire!»), je leur ai donné lecture de «l'équarissage pour tous». Ah! Mr Paulhan, quel beau succès! Mes deux gaillards étaient contents, joyeux, mais très étonnés aussi. Le premier, qui pèse 90 kilos, est un chaudronnier de Calais, surnommé Cerdan; le deuxième est un matelot-mécanicien de Brest, paralysé des deux hanches (double coxalgie). Mais leur joie se transforma en une grande colère, lorsque la veilleuse a voulu éteindre la lumière, l'extinction des feux ayant sonné. Cerdan gueulait. «Je suis chez moi, après tout!». Et c'était dit sans rire. Maintenant ils me réclament d'autres histoires de mon «livre rouge».

---

le 5 *Septembre* 1950

Cher Armen Lubin,

Est-ce que ça va ainsi? Dois-je en demander un à G. G. ? Peut-être, faire authentifier ma signature sur celui-là ? (en ce cas, renvoyez-le moi et sitôt rentré à Paris —vers le 15— *je m'en occuperai).*

H. Th. de retour (après nombre de déceptions) du Midi, me promet un ms. de vous. Très impatient.

J'ai été, depuis six mois, occupé de maladies (les miennes) beaucoup plus qu'il ne faut. Il me semble que mes yeux vont mieux.

Les Cahiers *n'ont pas encore paru : c'est qu'ils étaient sous le coup d'un procès. Dans une étude sur Proust, Briand faisait état des lettres dans lesquelles Proust s'accuse d'avoir hâté la mort de sa mère par les relations incestueuses qu'il a eues avec elle. Or, les héritiers de Proust ne l'entendent pas de cette oreille. J'ai peur que G. G. ne cède au chantage.*

Que pensez-vous de St John Perse ? (*Nous lui faisons un N° d'hommage*).

Avec amitié
JEAN PAULHAN

Brinville
par Ponthierry
(*S. & Marne*)

Il y a un prix que vous devriez bien avoir l'an prochain : le prix Rivarol (*de* 50.000*F., pour les étrangers écrivant en français*). *Je demanderait à G. G. de bien se hâter.*

(*Cela aiderait aussi pour la naturalisation, qui est en général très lente*).

Il pleut sans arrêt. Mais (*disent les paysans d'ici*) *c'est une pluie qui ne mouille pas. Mystérieuse.*

Pessac, le 12 Sépt. 1950

Bien cher Monsieur Paulhan,

Je vous remercie beaucoup pour l'attestation, tout en m'excusant de vous avoir dérangé. Je ne pense pas qu'il soit indispensable de faire légaliser votre signature (la feuille des Instructions n'en parle pas) mais si on nous le demande, je vous le dirai.

Le mieux que vous constatez dans l'état de vos yeux, me fait grand plaisir. Ces histoires-là sont très ennuyeuses, pour ne pas dire plus. Est-ce le seul avantage d'une séparation? — Je ne puis vous imaginer sous un autre aspect, que celui qui était le vôtre en Sept. 39. Vous étiez éclatant de santé!

Vous avez dû recevoir mon FAR (entendez: *F*ouiller *A*vec *R*ien). A propos de FAR, je viens de faire une découverte dans «La Gazette des Lettres». On y citait quelques vers d'une complainte bretonne, dont voici le début: «De l'Armen jusqu'à Penmarc'h / Est-ce vrai que tous les phares / Sont des cierges pour ceux-là / Qui gémissent dans le Raz?». Saviez-vous que mon prénom désignait le phare le plus avancé de la France? Pas gaie, cette histoire! Me voici condamné aux tempêtes perpétuelles! Croyez-vous que mon FAR puisse tenir le coup?

J'ai envoyé, à Thomas, une petite chronique d'où la poésie n'est pas tout à fait absente. Si Thomas trouve que mon texte est assez amusant, il vous le montrera certainement. Mais j'ai perdu beaucoup de mon sourire. Pour ce qui est de Proust, je souhaite que sa nouvelle confession n'ait aucune ressemblance avec les Oeuvres Complètes de Marie-Ange Malausséna. Mais que de procès !

Le prix Rivarol? Eh bien, je ferai ce que vous me direz de faire. Je suppose (ai-je tort?) que vous n'attachez pas d'importance aux prix littéraires (moi je n'y attache pas) mais que, par ce biais, vous essayez de me sauver d'un danger effroyable. Thomas a dû vous en parler. Le danger qui me menace, et qu'il faut éviter à tout prix, est celui-ci: les malades comme moi sont relégués, un jour ou l'autre, dans un de ces asiles d'incurables, qui sont des poubelles fétides.

J'arrête ici. Je risque de vous importuner en écrivant des choses par trop lugubres (alors que tout dans votre lettre, absolument tout, était plein de gentillesse).

Au revoir, cher Monsieur Paulhan. Je vous renouvelle tous mes remercîments et vous adresse mes meilleures salutations.

Vôtre, de tout cœur,
ARMEN LUBIN

---

le 18 Déc. 1950

Bien cher Monsieur Paulhan,

Supervielle m'a fait comprendre, avec sa délicatesse habituelle, que le titre de mon recueil «Fouiller Avec Rien» ne lui semblait pas très heureux. Il m'invitait, en parlant aussi en votre nom, d'en choisir un autre.

Si cette lettre charmante m'a fait écarquiller les yeux, c'est uniquement parce qu'elle disait ceci: «ne négligez pas un conseil de Paulhan». Non seulement je ne néglige pas vos conseils, mais je les sollicite pour les suivre de mon mieux. C'est une vérité vraie, cela !

Que diriez-vous si on mettait sur la couverture: «Sainte Patience» ? Ainsi s'appelle un des poèmes du recueil, publié d'ailleurs dans «Les Cahiers de la Pleiade». Les poèmes se rapportent à la vie des hôpitaux forment *le corps* du recueil, et il est certain que la patience (la sainte) joue un rôle primordial dans cette vie de souffrances qui dure depuis onze ans.

Si vous n'êtes pas d'accord pour SAINTE PATIENCE, ayez l'obligeance de me le dire, sans la moindre hésitation. J'en trouverai bien un autre.

Comment allez-vous, Monsieur Paulhan? Ici, les pins sont blancs de neige, parce que Noël n'est pas loin. Nos grands pins très sages respectent les bonnes traditions.

Vôtre de tout cœur,
ARMEN LUBIN

Avec quel plaisir immense j'ai lu votre Sartre dans «La Table Ronde»! Ces choses-là devaient être dites, et vous seul pouviez les dire avec autant de perfection.

---

le 3 Janvier 1951

Bien cher Monsieur Paulhan,

J. Supervielle m'avait fait savoir (en parlant aussi en votre nom) que mon titre «Fouiller Avec Rien» ne lui semblait pas très heureux. Je vous ai écrit aussitôt pour proposer le titre suivant : SAINTE PATIENCE.

N'ayant pas reçu de réponse, je viens vous redemander ce que vous pensez de mon nouveau titre. Dois-je en chercher un autre?

Comme les Editions Gallimard viennent de m'envoyer les épreuves de mon recueil, il est bon (n'est-ce pas?) que cette question de titre soit résolue.

Malheureusement les épreuves étaient incomplètes. Les quatre poèmes que j'avais envoyés peu après le volume, et que Thomas vous avait remis en septembre, n'avaient pas été joints au volume. Ces quatre pièces s'intitulaient : 1) *Monique;* 2) *Les Vitrines les plus belles;* 3) *Le désert d'un seul coup;* 4) *Minuit.* Vous en souvenez-vous?

Je vais donc les recopier et les envoyer à M. Festy, en même temps que les épreuves corrigées. N'est-ce pas bien ainsi?

Je vous présente toutes mes excuses pour ces dérangements. Ces dérangements ne vous feront-ils pas dire... «Sainte Patience!». Alors, nous serons d'accord tout à fait.

Vôtre, de tout cœur,
ARMEN LUBIN

Vendredi

Bien cher ami

Pardon de mon retard.

Ah oui, fouiller... *me semblait détestable (à cause du sens second, érotique) mais* Sainte-Patience *est très beau.*

Je me souviens très bien des quatre pièces. Elles ont dû être remises avec un ●▸

peu de retard, et s'égarer dans les bureaux. Oui, renvoyez-les d'urgence.

*
**

Hier, la neige s'est mise à tomber sur les 9 heures. Aussitôt, le parc en face a fermé ses grilles, pour les rouvrir sitôt après: le quatrième flocon ayant été le dernier. Depuis, on ne sait pourquoi, il fait tiède et même chaud.

Qu'aurez-vous pensé du numéro Perse? (*Vous avez dû le recevoir déjà*). *Dans les prochains* Cahiers, *un merveilleux Larbaud, une* Enfantine *inédite* (*V. L. l'ayant jugée «trop intime»*).

Je vous souhaite une bonne, et bonne année. Avec amitié.

JEAN P.

---

le 7 Février 1953

Cher Armen,

Je suis impatient d'aller vous voir. Mais pour l'instant très bien cloué à ma chambre par une sciatique compliquée de (traitement par les) Rayons X. D'ailleurs je prends aussi des remèdes contre les rayons.

On a bien besoin de vous pour la NRF. Que vous la lisiez, que vous y songiez. Je pensais qu'elle passerait un peu inaperçue. Pas du tout.

Avec amitié
Jean P.

---

le 12 Février 1953

Cher Monsieur Paulhan,

Cet hôpital-ci a un grand défaut — il y a des médecins là-dedans! Lorsque j'arrive à les éviter, en amorçant un virage acrobatique, je tombe sur un danger encore plus grand — sur des *spécialistes*. Chaque jour ils me découvrent une maladie nouvelle qui ne demandait d'ailleurs qu'à se manifester. Toutes ces manifestations diaboliques me retiennent au lit, alors que je devrais faire le mur pour aller vous serrer la main, et pour vous dire que Madeleine Follain m'a tout raconté. Voici un petit bout de notre conversation:

— Comprenez donc, Madeleine, qu'il m'était impossible d'écrire à J. P., pour ne pas avoir l'air de l'inviter ici. Je ne veux absolument pas le déranger.

= Il faut lui écrire quand-même.

— Vous parlez à votre aise.! Il neige partout. Les inondations chassent le Roi des Belges jusqu'à Nice. Moi je ne veux pas aggraver la situation.

= Il faut lui écrire quand-même.

— Voui ! Mais moi je n'ai pas de conversation, et lui, il a la sciatique. Je ne saurais lui dire qu'un simple «merci», et ce n'est guère suffisant !

= Il faut lui écrire quand-même.

— Ah! j'ai écouté à la radio vos deux derniers entretiens, tout étonné de votre nouvelle voix (celle qui se trouvait dans votre bureau, en 39, était une voix debout). J'étais ému. Mes compagnons de chambre (deux étudiants aux jugements tranchants) ont dit de Mallet : «Il nous les brise, celui-là!». J'ai dû leur expliquer que «celui-là» était un grand lettré, et un fameux *spécialiste* des interviews radiophoniques. Mais comme les jeunes sorbonnards n'avaient pas tout à fait tort, et que je ne voulais pas les heurter beaucoup, j'ai ajouté : «Spécialiste comme un toubib». Trop sévère ?

Le Chagall est épatant. Saviez-vous que j'aimais passionnément la peinture ? Quand j'étais lycéen, je donnais des caricatures dans les journaux. Maintenant, c'est changé, je suis moi-même une caricature par mon physique. N'ai-je pas quelques bonnes raisons pour regretter le lycée ?

Vôtre, de tout cœur
ARMEN

Je pense que vous avez reçu mes poèmes, envoyés de Pessac peu avant mon Transfert. Oui ?

Salle Funck-Brentano
Pavillon Letrille I
Hôpital Raymond-Poincaré
GARCHES (S & O)

---

le 8 Mars 1954

Cher Monsieur Paulhan,

Vous avez peut-être reçu vers la fin Janvier, le manuscrit de mon nouveau livre: *Transfert Nocturne*. Les cours chapitres qui le composent, ne sont pas peu fiers, eux qui furent si bien accueillis chez vous. Malgré leur mine hagarde, ils passaient dans les deux *NRF* et *Les Cahiers*, comme les membres d'une même famille (ils traitent le même sujet). Mais l'hôte qui reçoit des membres séparément, se trouve gêné parfois devant une famille nombreuse qui se présente au complet. C'est comme en politique. On tient à son député, mais on se passerait volontiers de la Chambre. Est-ce le cas ici? Je serais très heureux de savoir si vous acceptez la République telle que, ou si vous réclamez la révision de la Constitution.

Comment vous sentez-vous au sortir de ce rude hiver? Ici, le soleil brille entre deux ondées et les oiseaux sont en plein Répétition Générale. Mais vous savez, n'est-ce pas, que *sana* ne signifie pas *campagne*, et que *patrie* ne peut être confondue avec *constitution*. Oh l'arc-en-ciel d'heureuses conciliations !

Vôtre, de tout cœur
ARMEN LUBIN

C'est mon fidèle Thomas qui devait vous remettre mon manuscrit, lors de son passage à Paris.

---

le 28 Mars

Cher Armen

C'est ce petit accident aux yeux qui a tout embrouillé. Ce n'est pas à moi qu'H. Thomas a remis le ms., *mais à Dominique Aury qui (sans doute pour ménager mes yeux) ne m'a rien dit, a dû voyager, s'en est allée à Lausanne, pendant que j'étais dans le Midi. Mais promet de nous rapporter après-demain* Transfert nocturne *et de le présenter en même temps à G. G. Je vous tiendrai au courant, bien impatient moi-même. Avec amitié*

JEAN PAULHAN

A dire vrai, il m'arrivait —il m'arrive encore— de n'y voir rien du tout pendant des cinq à quinze minutes. Ce n'est pas grave (m'assure-t-on) mais très vexant.

Je suis inquiet et ennuyé pour Henri Th. Vous a-t-il écrit? D'avoir été forcé de revenir à la BBC, c'est pour lui une chose grave, et qu'il supporte mal.

Samedi

Cher Armen

Naturellement, tout aurait pu mieux se passer, mais enfin ça n'est déjà pas si mal. J'avais fait quelques petites visites (comme un candidat à l'Académie). Mais Henri Troyat trouvait TN *obscur, Daniel-Rops trop triste, et Mauriac se demandait: «est-ce que vraiment les choses se passent comme ça?». Finalement Gabriel Marcel, Schlumberger, et Supervielle (par correspondance) ont bien voté. Tout le monde a été heureux.*

Je songeais à vous. N'y a-t-il rien de nouveau, ne sortirez-vous jamais de ce sana? Je vous embrasse.

Jean P.

Et quand nous donnerez-vous de nouveau quelque chose pour la nrf ?

Je suis bien près de vous.

---

le 9 juillet 1955

Cher Monsieur Paulhan,

Je n'ai point oublié la phrase finale de votre dernière lettre : Quand nous donnerez-vous de nouveau quelque chose pour la NRF?». Ne rien vous montrer, c'est de l'incorrection. Mais c'est une honte que d'être un écrivain comme moi, incapable de satisfaire l'ami qu'on voudrait toujours combler, l'ami dont on voudrait justifier la confiance.

Entre cette incorrection et cette honte, quelle route choisir ?

Voyez ! j'ai pris celle qui monte vers Pessac, en contournant la Nationale. Cette route-ci est nette de toute souillure, idéalement silencieuse, avec des villas bâties en retrait, des jardins fleuris. Et quel soleil à 7 heures du matin, en été !

Bien entendu, je n'ai pas pu monter jusqu'à Pessac. Mon *Auréole* monte-elle assez haut? Mais c'est pourtant, de tous mes inédits, le meilleur. Celui qui décrit simplement le lever du soleil, en cette saison de grandes vacances.

Vôtre, de tout cœur,
ARMEN

Ne vous donnez surtout pas la peine de m'écrire sur cette «affaire». Si d'ici un mois je n'ai pas de nouvelle de mon *Auréole*, je saurais qu'elle n'a pas tenu sur la tête de la Sainte. Matinée.

Paris, le 17 Septembre 1955

Mon cher Armen,

*Vous ai-je dit combien j'aimais l'*Auréole. *Merci. Vous en recevrez bientôt les épreuves.*

Que devenez-vous? Je n'ai pas pu bouger de Paris cet été: ma femme très gravement *souffrante. Mais je vais tâcher de m'envoler, vers le* 5 *Octobre.*

Amitié
JEAN PAULHAN

---

le 19 Sept. 1955

Bien cher Monsieur Paulhan,

Votre billet qui arrive à l'instant, me bouleverse à tel point que je vous réponds sans perdre une minute.

Si vos paroles ont une importance capitale pour moi, votre silence n'est pas du tout sans signification, puisque vous lisez mes poèmes, j'en suis sûr, avec toute votre sympathie. Or, comme je ne recevais aucune réponse à mon *Auréole*, j'étais en droit de penser que ce poème vous avait déplu. Résultat: — je l'ai démoli sans hésitation. Car plus je le lisais, plus je lui trouvais des imperfections graves, et me reprochais sévèrement de vous avoir envoyé un texte aussi médiocre.

Mais bien entendu, je ne l'avais défait que pour refaire. C'est fait depuis quelques semaines, et vous trouverez ci-joint la version définitive de l'*Auréole*.

Maintenant *je vous prie instamment* de comparer celui-ci avec le texte que vous tenez chez vous. *N'ai-je pas raison de donner ma préférence à cette dernière version?* Est-ce que je me trompe en la trouvant meilleure? Quoi qu'il en soit, votre choix sera le mien. Seulement je vous prie de me juger *avec sévérité*.

Pardonnez, cher Monsieur Paulhan, la brièvité de cette lettre rédigée en grande hâte, et croyez-moi

tout à vous
ARMEN LUBIN

Le *Claudel* de Supervielle était fameux! Quel poète! ah quel poète admirable. Et il lui dit ses quatre vérités, par dessus le marché! J'étais rayonnant de joie.

L'AUREOLE

Rien qu'à l'auréole de son icône
Je reconnais la maison de l'amour.
Maison originelle maintenant et toujours
Qui vient à ma rencontre à chacun de mes pas
Quand je passe par la route qui me mène loin,
Quand je passe avec ma jeunesse en moins.

Des arbres versent l'arôme ici et là,
Dans l'intervalle le soleil tombe en éclats.
Oui, je reconnais, là je deviens tout rampant,
Mais la maison de l'amour a ses propres plans,
Elle est seule à s'ouvrir aux dieux transparents
Quand je passe par là de mon pas de piéton,
Seule mon ombre déformée reste Vieillard Siméon.
Elle reste comme boulet aux chevilles du piéton
Et vous savez, vous, chevelure pour icône,
Que bu par vous, le jour frémit, fortune faite,
Alors que je passe en suppliant: Faites, faites
Que l'ombre me sauve si le rêve m'égare,
Que l'ombre pailletée efface mon Vieillard.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 9
MARDI
9 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում) 1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·393 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.393

ԵՒԼԹՄ.

ՍԵՒԾՈՎԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ

Սեւծովեան անտեսական գործակցութեան եւլթայի վեհաժողովին անդամ երկիրներու ղեկավարները Յունիս 5–ին առաքած են կանոնադրութիւն մը որ կը հետեւի կազմակերպութեան հիմնական կարեւորութիւնը: Հոն տեղ տրուած է պետութիւններու եւ հիմնարկներու միջեւ բարեկամութեան, փոխադարձ յարգանքի եւ ոտահաւասարութեան սկզբունքներուն: Նշուած է որ կազմակերպութեան մշտական պիւրօ մարմինը Արտաքին գործերու նախարարներու խորհուրդն է, իսկ պիւրոյին կը գոյանայ անդամ երկիրներու վարչարարներէն: Ընդունուած հռչակագիրը կը նախատեսէ ընդլայնել գործակցութիւնը, նոր ոլորտներ ներգրաւելով: Վեհաժողովը եղրափակած է Ուկրանիոյ նախագահ Լ. Կուչմա: Նախագահ Ռ. Քոչարեան հանդիպումներ ունեցած է Պուլկարիոյ, Վրաստանի, Ուկրանիոյ, Թուրքիոյ նախագահներուն, ինչպէս նաեւ Յունաստանի վարչապետին հետ: Եւլթա գտնուած են «Սեւ ծովեան անտեսական համագործակցութեան» անդամ 11 պետութիւններու ղեկավարները կամ վարչապետները: Այդ երկիրներն են. – Ալպանիա, Հայաստան, Պուլկարիա, Վրաստան, Ազրբեջան, Յունաստան, Մոլդովա, Ռուսաստան, Ռումանիա, Թուրքիա, Ուկրանիա: «Ֆիկարօ» Յունիս 6–ին կ'անդրադառնար եւլթայի եւ անկէ առաջ ալ ընթացող գումարուած ժողովներուն, ծանրանալով զլխաւորաբար քարիւղի պայքարին վրայ:

Նիւթ եղած է նաեւ Ղարաբաղը: Ալիեւի համար միանական ուժի գեհնին վրայ զլխաւոր խոչընդոտն է՝ «զինեալ հակամարտութիւնը, յարձակողական անջատողականութիւնը եւ ազգայնամոլութիւնը չքնաին մէջ»: Ընդհանուր ազդարարութիւն մը եղած է ժողովին թէ պատերազմը կը սպառնայ չքնաին բարգաւաճման: Նշարնածէ ալ ծանրացած է «ցեղային բրտութեան վերայայտնութեան» վրայ որ կրնայ կասեցնել նաեւ քարիւղային ծրագրերը զէպի արեւմտեան շուկաները: Ապալնիոյ ներկայացուցիչն ալ խօսած է Քոսովոյի մասին:

*
**

Եւլթայի վեհաժողովին նիւթ եղած է կասպից ծովու քարիւղին փոխադրութեան խնդիրն ալ որուն ամէնէն ուշադիր հետեւողներէն է Անգարա: Ծանօթ է որ Թուրքիա հետամուտ է բաքու – ճէյհան քարիւղատարի մը որ մեծ եկամուտ պիտի ապահովէ իրեն: Այս ակնկալութիւնը ամուր հիմերու վրայ դնելու մտադրութեամբ ուղած է որ միջազգային ընդհթով փաստաթուղթ մը գոնուի. այս նպատակով Անգարա առաջարկած է որ Հ. Ալիեւ պատրաստէ նիւթ կէտ բաղկացած առարկայ մը, բայց այս վերջինը մերժած է: Անգարայի առաջարկը կը նշէր թէ քարիւղատարը բաքուէն ճէյհան պիտի երկարի, Թուրքիա – Ազրբեջան – Ղազախստան – Վրաստան անցքի իրաւունք պիտի տան անոր, մինչեւ որոշ թուական մը ուժանիւթի նախարարները գործնական հարցերը լուծած պիտի ըլլան:

Ալիեւ մերժած է պատրաստել այդ փաստաթուղթը, մեծ յուսախաբութիւն պատճառելով Անգարայի. մերժումը բացատրած է անով որ քարիւղի բաժնեհաէր միջազգային ընկերութիւնները կողմնակից չեն քարիւղատարին այդ երթուղիին, այդ պատճառով, մինչեւ որ դանոնք չհամոզէ, ի կրնար փաստաթուղթ ստորագրել: Կրկնած է թէ արեւմտեան ընկերութիւնները կը նախընտրեն փոխադրութիւնը Պոլսոյ եւ Տարտանէլի նեղուցներէն կատարել քարիւղատար նաւերով, քանի որ Թուրքիոյ բուռն հակազդեցութեան բախած է արդէն:

Յունիս 7–ին արդէլք ըլլալու համար նեղուցները քարիւղի փոխադրութեան նպատակներուն, բոլոր ցոյց մը տեղի ունեցած է Վոսփորի վրայ հսկիւրաւոր նաւերու մասնակցութեամբ:

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ – Ս. ՏԷՄԻՐԷԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԵՒԼԹԱՅԻ ՄԷՋ

Սեւծովեան գործակցութեան եւլթայի վեհաժողովին Ուկրանիոյ նախագահ Լ. Կուչմայի միջնորդութեամբ հակիրճ տեսակցութիւն մը ունեցած են Հայաստանի եւ Թուրքիոյ նախագահները: Այս մասին ամէնէն լայն տեղեկութիւնը տուած է Թուրք մամուլը, Ա. Էջէն խորագրելով լուրը: Յունիս 5–ի առաւօտեան այդ հանդիպումին Ռ. Քոչարեան յայտնելով որ կ'ուզեն Թուրքիոյ հետ հարցերը կարգադրել եւ համաձայնութեան գալ, ուելցուցած է. «ես երիտասարդ ղեկավար մըն եմ որ կ'ուզէ պատմութեան գերին չըլլալ, սակայն անկարելի է առանց պատմութեան առընչուած հարցերը լուծելու շրջանցել զայն»: Թուրքիոյ նախագահը կը պատասխանէ. «պատմութիւնը քշնամանքի աղբիւր դարձնել հարցեր կը ստեղծէ: Գոհ եմ որ կ'ուզէք մեզի հետ ձեր յարաբերութիւնները զարգացնել: Սակայն Ադրբեջանի հողերը հայկական գրաւման տակ են· պէտք է նախ այդ գրաւումին վերջ տաք: Թուրքիա շատ դիրքաւորգած է այդ գրաւումին ընդդէմ»: Քոչարեան կը կրկնէ թէ պատմութենէն փոխանցուած ծանր բեռը մէջտեղէն վերցընելու համար պէտք է պատմութիւնը վիճարկումի նիւթ դարձնել: Ս. Տէմիրէլ կը պատասխանէ. «Թուրքիա մեծ պետութիւն է: Չի կրնար զգացումներով շարժիլ: Հայաստանի նման տակաւին միայն վեց տարեկան պետութեան մը հետ արդէն մեծ ոչ մէկ հարց կրնաք ունենալ: Ադրբեջանական հողերու գրաւումով 1·5 միլիոն մարդ գաղթական դարձաւ: Հայաստան աշխարհին հետ կապ ունենալու համար Թուրքիոյ կարօտ է, քանի որ չորս կողմէն փակուած երկիր է: Այդ պատճառով լուծեցէ՛ք Ադրբեջանցիներու հետ ձեր հարցերը»: Թուրք լրագրողը որ կը հաղորդէ այս երկխօսութիւնը, կը գրէ թէ այս կէտին վրայ Ռ. Քոչարեան մէկդի ձգած է դիւանագիտական նրբավարութիւնը ու ըսած. «հողերու գրաւումը պատերազմին հետեւանքն է: Եթէ այդ քիւրով Ադրբեջանցիներ տեղահան եղան, մեզմէ ալ հինգ հարիւր հազար հոգի գաղթելու պարտաւորուեցան»:

Լրագրողը Ռ. Քոչարեանի արտայայտութեան մէջ ամէնէն վտանգաւորը կը նկատէ այն որ «Մինսկի խումբին միջնորդութեան դերը անգօր է այլեւս»: Այս արտայայտութեան վրայ հիմնուելով կ'եզրակացնէ թէ «Հայաստան կրնայ շրջանին մէջ նորանոր խնդիրներ յարուցանել»:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 6/8)

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԱՄՆ ՄԵԿՆԱԾ

Յունիս 6–ին, Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեանի զլխաւորած հայկական պատուիրակութիւնը Միացեալ – Նահանգներ մեկնած է մասնակցելու հանդիսութիւններուն Նիւ–Եորք գումարուելիք Թմրեցուցիչներու դէմ պայքարի միջազգային համագումարին: Յունիս 9–ին եւլոյթ կ'ունենայ նաեւ Հայաստանի Արտաքին նախարարը: Նախատեսուած են նաեւ Վ. Օսկանեանի չարք մը տեսակցութիւններ Նիւ–Եորքի եւ Ուաշինկթընի մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՖ. – ՖՐԱՆՍԻ օդաչուներու գործադուլը իր երկրորդ շաբաթը թեւակոխեց Յունիս 8–ին եւ անել կացութիւն մը ստեղծուած էր կողմերը անդիմող մնալով: Օդաչուները տրամադրութիւն յայտնեցին միայն, սերտ ժամը վերսկսել Մունիխալի մրցումներուն հետեւիլ ուզող մարդասէրները: Ժոսփէն, առայժմ անդամ ըլլալով արտայայտուեցաւ Յունիս 5–ին, չհաւատալով թէ փութալի բաժակը չի վնասեր, որովհետեւ ոչ Ֆրանսացիները, ոչ ալ Եւրոպացիները էհ – Ֆրանսին պէտք ունին: Նոյն օրը իր զօրակցութիւնը յայտնեց անօդրկնութեան: Այս վերջինն ալ յայտարարեց թէ այլեւս հասկացողութեան իր բոլոր կարելիութիւնները սպառած է եւ կարեւոր որոշումներ պիտի տայ: Ցիշենք որ այս գործադուլը ծայր առաւ որովհետեւ էհ – Ֆրանս ոկսած էր ղրակաև արդիւնքներ ձեռք ձգել եւ այդ ուղղութեամբ չարունակելու եւ մրցակցութեան դէմ դնելու համար, կ'ուզէր 500 միլիոն ֆրանքի խնայողութիւն մը ընել, օդաչուներէն պահանջելով որոշ զոհողութիւններ: Այժմ, ընկերութիւնը 800 միլիոն ֆրանքի վնաս մը արձանագրած է (օրական՝ 100 միլիոն): Յունիս 8–ին, թռիչքներու միայն 25%–ը ապահովուած էր, զլխաւորաբար դաւառի վրայ:

ՆԻՒ – ԵՈՐՔԻ մէջ, Յունիս 8–ին կը բացուէր ՄԱԿ–ի մէկ թացառիկ ժողովը Թմրեցուցիչի վերաբերող: Շերաք գոնդորով գնաց, համոզեց որ մասնակցին նաեւ Գլինթըն եւ Թոնի Պլէր: Ներկայիս, պաշտօնական տուեալներու համաձայն, 190 միլիոն անձ Թմրեցուցիչ կը գործածէն, բայց այս թիւը ամէն օր կը բարձրանայ: Շերաք դէմ է Թմրեցուցիչի գործածութեան օրինականացման եւ այս պատճառով չուրջ 1000 հոգի ցոյց մը ըրին Փարիզ Յունիս 7–ին, պահանջելով որ օրինականացուի այդ նիւթին չուրջ վիճարկումը եւ ընդունի առողջապահութեան օրինագիրքին թիւ 630 յօդուածը որ ոչ միայն կը պատժէ գործածութիւնը այլեւ անոր մասին արտայայտութիւնները եթէ դատապարտող բնոյթ չունին:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ արդէն ուելի քան 2500 հոգի մեռած է տօթէն: Ջերմաստիճանը 50 աստիճանէն ուելի է:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ «Ֆրանս 2» կայանի տնօրէնը՝ Ալպէր տիւ Ռուա հրաժարականը տուաւ հպիւ տարի մը մնալէ ետք պաշտօնին ղլուխը: Այս մասին հարցաղրոյց մը տուած է «Լիպերասիոն»ի (Յունիս 8) ուր կը բացատրէ, չատ խիստ խօսքերով, իր հրաժարման պատճառները: Կ'ըսէ թէ «Ֆրանս 2»ի մէջ, մտայնութիւնը փտած է եւ թէ ի վիճակի չէր կատարելու իր ծրագրած բարեփոխումները: Եթէ անհատապէս, կ'ըսէ, չատեր հոյակապ են, հաւաքաբար ատելի են: Ինչ կը վերաբերի պատասխանատուութեան իր բաժնին, կ'ընդունի թէ սխալներ գործած է թերագնահատելով Պրինս Մազիւրի ժողովրդականութիւնը, չանդրադառնալով Պիլալեանի արհամարհող լրբութեան քանդիչ ազդեցութեան, խորհելով թէ կրնելի է գործել համոզելով ոչ թէ պարտադրելով: Այն հարցումին թէ ինչո՞ւ անհատած է պատկերի հարցերը եւ պահած է, օրինակ, Պիլալեանը, Ա. տիւ Ռուա կը պատասխանէ. – «Անցեալ ամառ, մարտադրութիւնս էր թէ Պիլալեանը թէ Մաղիւրը փոխել: Չկրցայ ընել պատճառներով զորս չեմ ուզեր բացատրել»: Լրագրողը դիտող դեռ հարց կուտայ. – «Ի՞նչ բանի կը վերագրէք ժամը 20–ի լրատուութեան ունկնդրութեան անկումը» ու Ա. տիւ Ռուա կ'ըսէ. – «Պիլալեանի անժողովրդականութեան, «Ֆրանս 2»ի ընդհանուր առմամբ բացասական պատկերին, դեռ չենք կրցած խորացած լրատուութիւն մը կատարել, նոյնիսկ եթէ կը բարելաւուի»: Անյաջողութիւնը կը վերագրէ նաեւ կայանի կանոնադրին որ կը սահմանափակէ տնօրէնութեան պատասխանատուութիւնը:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ մէկ ճեպընթացին մէջ ռումբ մը պայթած է որու հետեւանքով 23 մեռեալ կայ եւ քանի մը տասնեակ վիրաւորներ: Փաքիստան Հնդկաստանը կ'մադրաստանէ:

ԹԵՀՐԱՆի քաղաքապետը՝ Ղարպաչի զոլորովին հերքեց կաշառակերութեան մեղադրանքները որոնք կ'ըլլան իրեն դէմ: Ներկայիս ան կը գտուի եւ ամբաստանուած է «խարեբայութեան, դէշ մտադրութեան, ապօրինի մուտքերու, գեղծարարութեան» համար: Իրականին մէջ, գրաւարկ կը ծառայէ պահպանողական Խամանէի եւ չափաւոր նախագահ Խաթամիի միջեւ:

ԵԼՑԻՆ Պոն հասած էր Յունիս 8–ին: Ռուսակցութեան նիւթն է զլխաւորաբար Ռուսաստանի դրամական տագնապը, բայց հաւանական չէր որ Քոհլ օգնութեան հասնէր:

ՅՈՒԹՊՈՒԼի Համաշխարհային Բաժակի առաջին մրցումները կը սկսին Յունիս 10–ին: Նախորդ օրը՝ Յունիս 9–ին, հսկայ տօնակատարութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Գոնդորտի հրապարակը: Զորս հսկաններ, նոյնքան ցամաքամաս ներկայացնող, պիտի զլխաւորեն փարիզեան տողանցքները: Բեմադրութիւնը կատարած է Ժան – Փասքալ Լեւի Թրիմէ, երաժշտութեան հեղինակն է Թեքթոր Ձատու: Տողանցքները պիտի հանին Գոնդորտ ուր Օպէլիսքն ալ ծպտուած պիտի ըլլայ:

Շ. ՄԻՑՈՆ առաջին հանրաժողով մը գումարած էր Յունիս 6–ին, Փարիզի Փալէ տէ Գոնկրէին մէջ, պաշտօնապէս ծնունդ տալով իր նոր կուսակցութեան՝ Այջը: Կոչ ըրաւ որ կազմուի այլի միակ մեծ կուսակցութիւն մը, չեշտելով թէ հոն գործ չունին օտարատեացները, հակասեմականները, ցեղապաշտները:

ԹՒՆԻՍի Ռոլան Կառոսի միջազգային մրցումներուն յաղթական ելան երկու Սպանացիներ՝ կիներու մէջ Արանցա Սանչէզ, այրերու մէջ ալ Գարլոս Մոյա (այս վերջինին մրցակիցն ալ Սպանացի էր):

ՁԵՂՈՒՄ. – Մայիս 21–ի մեր թիւին մէջ, Տոքթոր Սիմոնեանի հետ հարցազրոյցին (Բ. Էջ) Գ. սիւնակի գլուխի վերջին տողերը պէտք է ըլլան. – «հակառակ առոր բժիշկ Փ. Պալեան տարուած 600 քիլօ ապրանքը պետուեց» եւլն, եւլն, եւ ոչ թէ «600 հազար արժէքով»ը ինչ որ պատճառ եղած է որ Պ. Քուշկեան սխալ մեկնաբանութիւն մը տայ (տես՝ այսօրուան թիւին Բ. սիւնակի առաջին մասին 4–րդ պարբերութեան վերջին 6–7 տողերը):

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՏՆՕՐԷՆ՝ Ա. ՓՈՒՇԿԵԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ. _ «*Արմէնփրէս*»ի Մայիս 12–ի («*Յառաջ*», Մայիս 13) հաղորդումին մէջ տեղ գտած էր լուրը թէ Երեւանի «Էրեբունի» հիւանդանոցին վարչութիւնը չէր փափաքեր այսուհետեւ գործակցիլ Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան (UMAF) հետ: Առաջին լուսաբանութեան մը համար զրոյցի հրաւիրեցինք խնդրոյ առարկայ Միութեան հիմնադիր, ու ամէնէն ծանօթ անդամներէն բժիշկ Սերժ Սիմոնեանը որ ներկայիս պատուոյ նախագահն է նոյն Միութեան (տե՛ս «*Յառաջ*», Մայիս 21): Նոյն ատեն գրաւոր հարցումներով դիմեցինք Էրեբունիի գլխաւոր տնօրէն բժիշկ Ա. Փուշկեանին, ունենալու համար երկրորդ կողմին ալ բացատրութիւնները: Ստացած ըլլալով իր պատասխանները, կը հրատարակենք ըստորեւ. _

***

Հ. _ Կրնա՞ք բացատրել թէ ինչ էր պատճառը Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան տրուած ձեր վերջնագիրին:

Պ. _ Նախ չնորհակալութիւն «Յառաջ» թերթի խմբագրութեանը ինձ տրուած հնարաւորութեան համար, եւ, քանի որ, հնարաւորութիւնը ընձեռնուած է՝ առաջին հերթին ցանկանում եմ իմ խորին չնորհակալութիւնը յայտնել Ֆրանսահայ համայնքին «Էրեբունի» բժշկական կենտրոնին յատկացուած նշանակալից օգնութեան համար UMAF կազմակերպութեան միջոցով:

Այժմ թոյլ տուէք պատասխանել ձեր հարցերին:

«Էրեբունի» բժշկական կենտրոնը երբէք չի հրաժարուել եւ չի հրաժարուում համագործակցել Ֆրանսայի Հայ Բժիշկների Միութեան հետ, այլ հրաժարում է աշխատել ներկայիս UMAF–ի գործող բիւրոյի անդամների, մասնաւորապէս Ս. Սիմոնեանի, Ժագ Երուանդի, Ս. Գազանճեանի հետ, քանի որ նրանք երկու տարի առաջ հրաժարուեցին «Էրեբունի» բժշկական կենտրոնի հետ համագործակցելուց եւ ուղղեցին իրենց ջանքերը Միքայէլեան Ինստիտուտին, փորձելով մեզանից գաղտնի խափանել Էրեբունի – Henri Mondor ժումլաժը, որի լսատեղծմանը իրենք ընդհանրապէս չէին մասնակցել: Ժումլաժի պայմանագիրը կնքուել էր Գէորգ Արգարեանի նախագահութեան օրօք, բժիշկ Յ. Գուլումճեանի նախաձեռնութեամբ:

Ոչ ոք չի արգելում Ս. Սիմոնեանին վիրահատելու որեւէ այլ հիւանդանոցում, բայց Էրեբունի հիւանդանոցը չի հանդուրժում, երբ մեր յարգելի Սփիւռքահայութեան կողմից Էրեբունիի ծրագրերի զարգացման համար տարեկան պարահանդէսներում հաւաքուած զումարները անարդարացի եւ թաքուն ձեւով ուղղուեն մէկ այլ հիւանդանոց դուս մէկ անձի կամայական ցանկութեան պատճառով:

Հարկ եմ համարում նշել եւ այն փաստը, որ Գէորգ Արգարեանի նախագահութեան աւարտից յետոյ UMAF–ի բիւրոն ոչ մի լուրջ եւ նպատակային ծրագիր չի իրագործել: Իսկ այն, որ Ս. Սիմոնեանին չյաջողուեց բարձրացնել «Էրեբունի» բժշկական կենտրոնի վիրահատական ծառայութիւնների մակարդակը, պատճառ էր նրան, որ մեր իրաքանչիւր վիրաբոյժ կատարել եւ կատարում է այդ պարզ վիրահատութիւնները, որոնք ոչ մի նորամուծութիւն իրենցից չէին ներկայացնում:

Իսկ Ձեր այն հարցին, յարգելի խմբագիր, թէ Պ. Սիմոնեանին վճարո՞ւմ էին վիրահատութեան համար, չատ հետաքրքիր է նրա պատասխանը «նկարներ նուիրելու» վերաբերեալ, երբ որ այդ նկարները արժէին մի քանի հարիւր տոլարներ, իսկ «եւ այլն» չարաշահումները թողնում ենք նրա խղճին:

Հ. _ Կը հաւատա՞ք թէ իսկապէս այնքան ծանր է այդ պատճառը որ կը մոռցընէ շուրջ տասը տարուան ամուցած աշխատանքն ու 30–35 միլիոն ֆրանկի գործիքներու, դեղօրայքի ու սարքաւորումներու օժանդակութիւնը:

Պ. _ Իսկ ո՞վ ասեց, որ մենք մոռացել ենք Սփիւռքի եւ UMAF–ի օգնութիւնը:

UMAF կազմակերպութիւնը Ֆրանսայի Սփիւռքի հսկայական օգնութեան չնորհիւ լուրջ ներդրումներ է կատարել հայ ժողովրդի առողջապահութիւնը բարելաւելու համար «Էրեբունի» բժշկական կենտրոնի միջոցով, որոնց ծանրակշիռ մասը իրագործուել է բժիշկ Գ. Աբգարեանի նախագահութեան օրօք: Դրանք են անեսթեզիոլոգիայի եւ բժանիմացիայի ծրագրերը, ORL ծրագիրը, լաբորատոր ծրագիրը, ծննդօգնութիւնը, X–RAY ծրագիրը, Henri Mondor _ EREBOUNI համագործակցութիւնը:

Եւ այսօր մենք հպարտութեամբ ուզում ենք նշել, որ բոլոր այս ծառայութիւնները միակն են եւ չարունակում են մնալ միակը եւ լաւագոյնը Հայաստանում:

Շատ տարօրինակ ձեւով չարունակաբար նշւում է 30–35 միլիոն ֆրանքի օգնութիւնը «Էրեբունի» բժշկական կենտրոնին, կարծես թէ Պ. Սիմոնեանը և Գազանճեանը իրենք էլ ատոյգ չգիտեն թէ որքան է եղել օգնութիւնը: Ես անձամբ վերջին տարիների ընթացքում ոչ մի ֆինանսական փաստաթուղթ չեմ ստացել UMAF–ի կողմից այդ գումարների ծախսի մասին եւ չեմ կարող այն հաստատել: Օրինակ, թարմ փաստ՝ յօդուածում նշուած 600 հազար ֆրանք արժէքով օգնութիւնը «Էրեբունի» բժշկական կենտրոնի ատամնաբուժարանին բժիշկ Պալեանի կողմից, ճշմարիտ չէ, իսկ թէ ո՞ւմ է յանձնուած այդ օգնութիւնը հարցրէք բժիշկ Պալեանին:

Յոյսով եմ, որ UMAF–ի բիւրոն Ձեր թերթում վերջապէս կը հրապարակի իր վերջին տարիների գործունէութեան հաշուետուութիւնը ի լուր Ֆրանսահայ համայնքի եւ բոլորի:

Հ. _ Չէ՞ք կարծեր որ նոյն Միութեան նիւթական ու աշխատանքի օժանդակութիւնը մերժել պատճառ պիտի ըլլայ որ հիւանդներու մաս մը տուժէ:

Պ. _ Ո՛չ, չեմ կարծում, քանի որ մեր բոլոր ծրագրերը գործում են եւ չարունակուում են ղեկավարուել բժիշկներ Ելիա Կարապետեանի, Գէորգ Աբգարեանի, Գէորգ Քեվենեկեանի (Լիոն), Գալա Գուլումճեանի, Ժան–Լուի Զատիկեանի, Յովհաննէս Գուլումճեանի կողմից, ինչպէս նաեւ Henri Mondor հիւանդանոցի առաջատար մասնագէտների կողմից տնօրէն Պրինս Սուտանի ղեկավարութեամբ, յենուելով «Էրեբունի» հիւանդանոցի հզօր բժշկական ուժի վրայ:

Հ. _ Ձեր գլխաւորած հիւանդանոցին բժշկական կազմը համաձա՞յն է Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան հետ գործակցութեան վերջ տալու ձեր որոշումին. թէ նման որոշումներու իրաւունքը միայն տնօրէնին կը պատկանի:

Պ. _ «Էրեբունի» հիւանդանոցի բժշկական կազմը որոշում է կայացրել դադարեցնել համագործակցութիւնը UMAF–ի ներկայ գործող բիւրոյի հետ մինչեւ նոր բիւրոյի եւ նոր նախագահի ընտրութիւնները:

Հ. _ Սփիւռքի հետ գործակցելու, անոր կարելիութիւններէն օգտուելու մասին վերջին օրերու յաճախակի կրկնութիւններուն ետեւ, այս միջադէպը չէ՞ք խորհիր որ ջլատող պարագայ մը կրնայ հանդիսանալ:

Պ. _ Ներկայումս «Էրեբունի» բժշկական կենտրոնը սերտօրէն համագործակցում է հետեւեալ ծրագրերով՝

- ICU Anesthesiology — Henri Mondor Hospital, Créteil, France;
- ICU — Henri Mondor Hospital, Créteil, France;
- SAMU programm — Henri Mondor Hospital, Créteil, France;
- Neurology CAMCCO, Canada, UCLA Epilepsy Unit, USA;
- Arthroscopic Surgery — Bay Area Friends of Armenia, USA;
- Maternity Home AHIA/UCLA Medical Center, USA;
- Homepathy — School of Homepathy, Germany;
- Laparascopic Surgery — Office of the Mayor, Vienne, Austria, UCLA, USA;
- Blood Bank — AHIA & ARPA, USA;
- Women's Reproductive Health Center — AHIA/UCLA;
- Ultrasound programm — AGBU, Thomas Jefferson University, Philadelphia, USA;
- Neonatology — UCLA, USA;
- Tomographic Scanner programm — SOS Arménie, Nice, France;
- College of Nursing — AHIA/UCLA, USA, Henri Mondor Hospital, Créteil, France, County Hospital Ryhov, Jonkoping, Sweden.

Ինչպէս տեսնում էք «Էրեբունի» բժշկական կենտրոնը աւելի է ամրապնդում իր կապերը Սփիւռքի ու մէջազգային կազմակերպութիւնների հետ եւ ջլատման մասին խօսք անգամ լինել չի կարող:

Ջլատող պարագան միայն եւ միայն պէտք է տեսնել UMAF–ի գործող բիւրոյի մէջ:

Յարգանքներով եւ բարի մաղթանքներով՝

Փրոֆ. Ա. Մ. ՓՈՒՇԿԵԱՆ
«Էրեբունի» Բժշկական Կենտրոնի Գլխաւոր տնօրէն,
ՀՀ Ազգային Ժողովի Երեսփոխան

Փրոֆ. Ա. Կ. ՇՈՒՔՈՒՐԵԱՆ
ORL Բաժանմունքի տնօրէն,
Հայաստանի Պետական Բժշկական Համալսարանի փոխ–տնօրէն

Փրոֆ. Գ. Գ. ՄԽՈՑԵԱՆ
ICU բաժնի տնօրէն
Երեւան Խաղաքի գլխաւոր մասնագէտ

Փրոֆ. Թ. Ի. ԳԱԼՍՏԵԱՆ
Լաբորատորիայի տնօրէն

Փրոֆ. Հ. Հ. ՄՈԿԱՑԵԱՆ
Գինեկոլոգիայի բաժնի տնօրէն

Մ. Ս. ՍԻՄՈՆԵԱՆ
X–RAY բաժնի տնօրէն

Ս. Լ. ՃԱՂԱՐԵԱՆ
Ատամնաբուժարանի տնօրէն

P. S. Յօդուածում նշուած անձնական մեղադրանքներին պատասխանելը պատուիրս ցածր եմ համարում:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՁԼԷՐԵԱՆ

Ամիսներէ ի վեր Ֆրանսահայ գաղութը հետաքրքրութեամբ կը սպասէր Ազգային Ժողովի օրակարգին վրայ ներկայանալիք հայկական ցեղասպանութեան վերաբերեալ առաջարկին: Քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր սովորութիւն եղած էր արդէն որ ամէն Ապրիլ կամ Մայիս ամսուն, պաշտօնի վրայ չզտնուող ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը օրուան կառավարութիւնէն հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումը պահանջէր: Օրուան կառավարութեան բանբերն ալ մերթ ճարպիկօրէն, մերթ անճարակ կերպով «ցաւ կը

յայտնէր» աւելցնելով թէ «Ֆրանսա 1915–ին պատահած ողբերգութիւնը չ՚ժխտեր»:

Շատերու պէս մենք ալ անցեալ Ապրիլ ամսուն սկիզբը Յորհրդարանի «Ֆրանսա – Հայաստան Բարեկամութիւն» խմբակին բացիկ մը ստացանք ուր կը յիշուէր թէ հայկական ցեղասպանութեան անպատիժ մնալը Բ. համաշխարհային պատերազմին Հրեաներու ցեղասպանութեան առիթ ըլլած էր: Նկատի առնելով վերջին ամիսներուն եւրոպական ակրութիւններու յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ, դեռ 10 – 12 օրեր առաջ վարիզահայ ծանօթ անձէ մը կ՚լսէինք թէ «ցեղասպանութեան ճանաչումին համար երբեք պահը այսքան պատրաստ չէր եղած»: Այսուհանդերձ նկատի առնելով հետեւանքները, վերապահ էինք: Ի վերջոյ, Մայիս 29, Ուրբաթ օր ժամը 11·40–ին Ֆրանսայի Ազգային ժողովը – հազիւ երեք տասնեակ մը երեսփոխաններու ներկայութեան – ի մեծ հրճուանք թէ Ազգ. Ժողովին մէջ եւ դուրսը գտնուող Փարիզէն թէ Լիոնէն, Մարսէյլէն եւ Կրընոպլէն եկած մեր հայրենակիցներուն, միաձայնութեամբ քուէարկեց որ «Ֆրանսա հրապարակաւ կը ճանչնայ 1915–ի ցեղասպանութիւնը»: Ո՞վ է Հայ ժողովուրդի բնաջնջումի պատասխանատուն, ո՞ւր պատահած է ցեղասպանութիւնը, ոչ մէկ բառ ասելի չվերացնելու համար ՕԹՄԱՆ–ի մեծ դաշնակից, Հաւատարիմ եւ «վաղեմի» բարեկամ Թուրքիոյ ղեկավարները:

Թուրք պետութիւնը, ինչպէս նախորդ տարիներուն, այս անգամ ալ չանցաւ դիմած էր Ֆրանսայի հետ կնքուած պինուորական եւ առեւտրական համաձայնութիւնները ջնջելու սպառնալիքով: Վարչապետ Մէսուտ Եըլմազի նամակը ուղղուած՝ Լիոնէլ Ժոսփէնի, Թուրք կառավարութեան հայկական հարցի նկատմամբ որդեգրած քաղաքականութեան արտացոլացումն է, մանաւանդ երբ ան Ֆրանսական Ազգ. Ժողովի կողմէ հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչում մը «պատմական ճշմարտութիւններու խեղաթիւրիմ» կ՚որակէ (1):

Թուրքիոյ կողմէ այսքան բուռն հակազեցութիւն մը զուր տեղը չէ: Ան չատ լաւ գիտէ թէ Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ ցեղասպանութեան ճանաչում մը չատ աւելի ծանր կը կշռէ եւրոպայի միւս ակրութիւններուն կրնայ օրինակ հանդիսանալ, ինչպէս Անգլիա, Գերմանիա, Իտալիա: Այս է հետեւաբար ղլխաւոր պատճառը որ Թուրք պետութեան ղեկավարները իրար անցած են: Ֆրանսա որ սոյն որոշումով պատմական ղրական քայլ մը առած է երկար տարիներ առաջ պէտք էր որ կատարած ըլլար: Այդպէս, Ֆրանսա այն երեք դաշնակից պետութիւններէն մին էր որ 1915 Մայիս 24–ին «Մարդկութեան եւ քաղաքակրթութեան դէմ կատարուած հայկական կոտորածները կը դատապարտէր» եւ բարձր: Դրան կ՚ապզպարարէր որ «սոյն ոճիրները կազմակերպողները պատեհագոյնին եւ պատասխանատու պիտի նկատուին»: Հետեւաբար, չատ երկար յապաղումով է մէյն որ այսօր գոնէ մեծ ոճիրին պատասխանատուն պաշտօնապէս, բայց մէյմէյն բարոյապէս, կը դատապարտուի:

Ազգային Ժողովին այս որոշումը անշուշտ բաւարար չէ: Անհրաժեշտ է Վերակացութիւն մը որ ի վերջոյ պիտի յանգի կառավարութեան պաշտօնական դիրքորոշումին: Տարակոյս չկայ թէ Թուրքիա նոր խաղաքարտեր պիտի դրծածէ չարունակութիւնը վիժեցնելու համար: Շատ ճիշդ է երբ Թուրքիա կը սպառնայ ըսելով թէ «նոյնիսկ եթէ ամբողջ աշխարհը ընդունի, Թուրքիա չի կրնար ընդունել»: Թուրքիոյ նման պետութիւն մը որ իր տիրապետութեան ենթարկուած ոչ – իսլամ ժողովուրդները դարերով կեղեքելէ, կողոպտելէ յետոյ դեռ կը յանդգնի պատմական բոլոր վկայութիւնները հերքել ու կարգ մը պատհապաշտ եւ նենգամիտ պատմաբաններ կաշառելով նոյնիսկ իր ուրոյն փաստաթուղթերը ուրանալ, այդ տէրութիւնը որքա՞ն կրնայ Եւրոպական Միութեան սկզբունքները յարգել:

Հիմա, հարցը այն է որ Ֆրանսական կառավարութիւնը քաջութիւնը ունենայ այս որոշումը օրինականացնելու մարզկայէն իրաւունքներու իր դարաւոր սկզբունքներուն հաւատարիմ մնալով: Սպասենք եւ տեսնե՛նք:

(1) Տե՛ս «Փիգարօ» Մայիս 30/31 1998

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍՈՒԹԵԱՆ Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՆՇՈՒՄԸ

Լոս – Անճըլըս «Ապարատ» Հանդըսութեան Տան «Տէօմմէճեան» սրահին մէջ, Մայիս 15–ին, նշուած է Հայաստանի Լոս – Անճըլըսի հիւպատոսութեան հիմնադրութեան 3–րդ տարեդարձը, մասնակցութեամբ 550 հոգիի: Ներկայ եղած են հայ յարանուանութեանց, կուսակցութիւններու եւ զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները: Բացումը կատարած է Սալվի Թիւֆէնքեան: Հանդիսութիւնը վարած է Հերմինէ Ճանոյեան: Խօսք առնողները չեշտած են զաղութին մէջ հետզհետէ զարգացող միասնականութեան մթնոլորտը: Տեսերիզով ներկաներուն փոխանցուած են Հայաստանի Արտաքին նախարար Վարդան Օսկանեանի, նախկին աւագ հիւպատոս Արմէն Բայբուրդեանի, Ուաչինկթընի դեսպան Ռոպէրն Շուգարեանի եւ ԼՂՀ–ի հանրային կապերու գրասենեակի տնօրէն Թեւան Պօղոսեանի շնորհաւորական խօսքերը: Աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան իր խօսքին մէջ չեշտած է Գալիֆորնիոյ հայ համայնքի ներգրաւումը հիւպատոսութեան հիմնադրութեան մէջ եւ շեշտակալութիւն յայտնած անոր մնայուն աջակցութեան համար: Գեղարուեստական բաժինին հանդէս եկած են երգահան Ռոբեր Ամիրխանեան, երգչուհի Նունէ Եսայեան եւ «Սփիւռք» քառեակը:

***

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓոԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Հոլիվուտի Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ «Սողանալեան» սրահին մէջ, Մայիս 15 – 16–ին, դումարուած է հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի 26–րդ Ազգային երեսփոխանական ժողովը, նախագահութեամբ առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանի եւ մասնակցութեամբ հոգեւորական եւ աշխարհական երեսփոխանութիւններու, ազգային վարժարաններու տնօրէններու, խնամակալ եւ ուսումնական խորհուրդներու ներկայացուցիչներուն: Բացումը կատարելով Առաջնորդը նշած է թեմին հոգեւոր, կրթական, մշակութային եւ ընկերային ծառայութեան տարածքներու հետզհետէ ծաւալումը: Յատկապէս չեշտելով Գալիֆորնիոյ նահանգին անդին՝ Լաս Վեկասի, Եութայի, Գոլորատոյի եւ Փորթլենտի գաղութներէն հոգեւոր մատակարարութեան նոր խնդրանքները եւ դիմումները, Առաջնորդը նշած է թէ անոնց գոհացում տալու համար անհրաժեշտ է նոր հոգեւորականներու պատրաստութիւնը: Կարդացուած է Արամ Ա. Կաթողիկոսին ողջոյնի պիրը, ուր չեշտը դրուած է հայկական վարժարաններու դերին վրայ: Խօսք առած է Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան անդամ Արսէն Դանիէլեան: Ան նուիրահաւ կարդացուած են Առաջնորդին, Կրօնական ժողովին եւ Ազգային Վարչութեան միամեայ գործունէութեանց տեղեկագիրները եւ ժողովականները մշակած են եկեղեցական, կրթական, տնտեսական եւ կազմակերպական ապագայի ծրագիրները: Հուսկ՝ կատարուած է Կրօնական ժողովի եւ Ազգային Վարչութեան ընտրութիւնը:

ՌՈՊԵՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Լոս – Անճըլըսի Պոլսահայ Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 20–ին, տեղի ունեցած է «Մարմարա»ի խմբագրապետ Ռոպէր Հատտէճեանի մամուլի ասուլիսը, որուն ներկայ եղած են գաղութին հայկական մամուլի գրեթէ բոլոր ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ մտաւորականներ եւ արուեստագէտներ: Բացումը կատարելով Սիմոն Աճըիլաչ ներկայացուցած է Հատտէճեան գրագէտն ու հրապարակագիրը: Օշին Քէշիշեան ներկայացուցած է փրոֆ. Սուրէն Դանիէլեանը (Հայաստանէն), որ ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է Ռոպէր Հատտէճեանի մասին, նշելով որ քանի մը օրէն կը տօնուի Ռոպէր Հատտէճեանի ծննդեան 70–ամեակը եւ գրական գործունէութեան 50–ամեակը: Խօսք առնելով Ռ. Հատտէճեան անդրադարձած է Պոլսահայ գրական եւ մշակութային կեանքին: Խօսելով «Մարմարա»ի մասին, ան ըսած է թէ թերթին խմբագրութիւնը կը կատարուի իր եւ Մաքրուհի Պ. Ցակոբեանի կողմէ, իսկ թեքնիք աշխատանքը կը տանին իր երկու որդիները: Իրենք կը կատարեն նաեւ թերթին տպագրութիւնը եւ անձնակազմը կը բաղկանայ 12 հոգիէ: Թերթին տպաքանակը 2000 է: Հատտէճեան արեւմտահայերէնի չատագովներէն է եւ ըստ իրեն, հակառակ արեւելահայերէնին տեղ տալու անհրաժեշտութեան, պէտք է անպարտ պահել ու պաշտպանել արեւմտահայերէնը: Անդրադառնալով հայկական թերթերուն, ինչպէս նաեւ դպրոցներուն եւ գրական կեանքին ապագային, Հատտէճեան ցաւով նշած է թէ այսօր նոր գրողները չեն յայտնաբերուիր, ինչպէս Պոլիսը ունէր անցեալին. փրոֆ. Սուրէն Դանիէլեան, իր կարգին, անդրադարձած է հայերէն լեզուին առընչուող հարցերուն, արեւմտահայ եւ արեւելահայ լեզուաճիւղերուն:

***

ՄԱՅԻՍԵԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 80–ԱՄԵԱԿԸ

Կլէնտէյլի «Վըրտիկօ փարք»ին մէջ, Մայիս 25–ին, նշուած է Մայիս 28–ի 80–ամեակը, առաւօտեան ժամը 11–էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 6: Շուրջ հինգ հազար Հայեր ներկայ եղած են փառատօն – դաշտահանդէսին, որ կազմակերպուած է Հ. Ե. դաշնակցութեան կողմէ: Օրուան ընթացքին գործադրուած է յատուկ յայտագիր մը, որուն մասնակցած են երգիչներ Ցարուհի Փամպուքճեան, Նունէ Եսայեան, Վազօ եւ Սոկրատ:

***

ՄԱՅԻՍ 28–Ի ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Էնճինոյի Ֆերահեան Ազգային վարժարանի «Ափեհսեան» սրահին մէջ, Մայիս 23–ին, տեղի ունեցած է Մայիսեան Անկախութեան նուիրուած խրախճանքը, որուն ներկայ եղած են 600 հոգի: Խօսք առնելով Յակիկ Թիթիզեան անդրադարձած է Մայիս 28–ի խորհուրդին: Երեկոյթը խանդավառած է երգիչ Ցովիկ Գրիգորեան:

Նոյն օրը, 27 նորապսակներ իրենց երդումը կատարելով անցած են Հ. Ց. Դ.–ի շարքերը: Խօսք առած են նորապսակներուն կնքահայրը՝ Ափեհս Իսպէնճեան եւ Հ. Ց. Դ. Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Վիդէն Ցովսէփեան:

ԼՐԱՏՈՒ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԹՈՐՈՆԹՈՑի Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 22–ին, տօնուած է Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 80–րդ տարեդարձը, 600 հոգիի ներկայութեան, կազմակերպութեամբ Հ.Ց.Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան կոմիտէին: Հանդիսավար՝ Մաթիկոս Տէր–Ոսկեհանի մէկ վայրկեան յոռնկայա լըռութեամբ նահատակներու յիշատակը յարգելու հրաւիրէն ետք, Սեւան Տէմիրճեան փոխանցած է Հ.Ց.Դ. ԳԵՄ–ի Սիմոն Զաւարեան մասնաճիւղի եւ Գոնատայի Պատանեկան Միութեան Քրիստափոր Միքայէլեան մասնաճիւղի խօսքը: Խօսքը առած է նաեւ դեսպանատան խորհրդական՝ Եղուարդ Ղոլոյեան որ կարդացած է դեսպան Լեւոն Բարխուդարեանի ուղերձը: Հ. Ց. Դ. Ս. Թէհլիրեան կոմիտէի անունով խօսք առած է Գր. Շիթիլեան, օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Արցախի ազատագրական մարտերու մասնակից, վաշտի հրամանատար, հերոսութեան չքանշանակիր, մասնագիտութեամբ դերասանուհի՝ Ժաննա Գալըստեան: Ան 45 վայրկեան ազգայնասէր եւ հոյժ ունեցած է: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Երկրորդ ձեռնարկ մըն ալ տեղի ունեցած է յաջորդ օրը խրախճանքի ընթացքով: Մայիս 24–ի առաւօտեան հոգեհանգիստը կատարուած է Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ կից վերջերս գնուած հոդաշէրտին: Այս առթիւ, ՀՕՄ–ի Ռուբինա մասնաճիւղի վարչութիւնը յուշանուէրով մը պատուած է Արցախի հերոսուհին:

***

ՄՈՆՐԻԱԼԻ «Իմիլ Լէքօ» (Սէն – Լօրան) սրահին մէջ, Մայիս 24–ին տօնուած է Մայիս 28–ի 80–ամեակը կազմակերպութեամբ տեղւոյն Միհրան Փափազեան եւ Լաւալի Սարգիս Զէյթլեան կոմիտէներու, որոնց անունով խօսք առած է Մհեր Գարագաշեան: Ելոյթ ունեցած են Ժաննա Գալըստեան, Լ. Բարխուդարեան, եւ գլխաւոր բանախօսը՝ փրոֆ. Ռիչըրտ Ցովհաննէսեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

***

ՊԼԷՏՐՈՒԹի «Ցովհ. Պօղոսեան» եւ Այնճարի «Հետուիկ» սրահներուն մէջ Մայիս 15 – 16 եւ 17–ին ելոյթ ունեցած է «Նոր Երգ» երգչախումբը դեկավարութեամբ Ներսէս Պալապանեանի: Ներկայացուած են հնագոյն հայ հոգեւոր երաժշտութեան ժառանգութեան կողքին նոր յօրինուած ու արդի նուագարաններով երգեր հնչեցնող հոգեւոր եւ ազգային երգեր: «Նոր Երգ» խումբը հիմնուած է 1993–ին, նախաձեռնութեամբ հայ աւետարանական Զանից Միութեան:

***

ՊՈՒՍՈՑ Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 20, առաջին անգամ ըլլալով համերգ մը տուած է Լութակահար Մելիքճան Զաման, 16 տարեկան: Առաջին կտորէն իսկ, ան ցոյց տուած է թէ այլեւս փակած է աշակերտական շրջանը եւ բռնած է արուեստագէտ դառնալու ճամբան: Ցայտագրին մաս կազմած են Մոցարթի, Զայքովսկիի, Կոմիտասի գործերը:

ԻՐ ԹԱՐՄ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ

Հապճեպով ետ դարձայ եւ բռնեցի ճոպանիջի ճամբան, տարբեր ուղղութեամբ տուն հասնելու համար: Երբ «դարձդարձիկը» հասայ, ուրկէ կ'երեւային կալերը, ետ դարձայ անգամ մըն ալ նայելու, զարմանքով տեսայ որ երկրորդ տեղէ մըն ալ կրակն ու ծուխը կը բարձրանային:

Ցուն հասնելէ առաջ, ճամբուս վրայ դադայ Աւոն: «Վարձքդ կատար, Վանիկ», ըսաւ եւ համբուրեց ճակատս: Ապա ձեռքէս բռնեց ու եռեւէն քաշեց: «Դէհ, հիմա երթանք հրդեհը մարելու, հոն ալ յոյժ պէտք է տաս քու ճարպիկութիւնդ»:

– Ո՞վ հրդեհեց միւս կալերը, հարցուցի անհամբեր:

– Եթէ դու չէիր, սատանաները ըլլալու են անպատճառ, ըսաւ ծիծաղելով:

Վերադարձանք մուխ ու բոցերու մէջ կորած կալերը: Խուժանը, ամանք հագած, ամանք մերկ, որը բոպիկ, որը գլխարաց անճոռնի հարայ – հրոցներով, նախնական միջոցներով կը փորձէին տահմանափակել չարիքը: Մարդ ու կին, ծեր ու երիտասարդ, ամէնքը լծուած էին աշխատանքի: Շատեր կուժերով ու սափորներով ջուր կը կրէին, ուրիշներ՝ մէկ դէպք միւսէն զատելու, բաժնելու փորձեր կ'ընէին:

Զարմանքով եւ հիացումով կը դիտէի Աւոն, որ արտակարգ ճիգեր կը վորձէր հրդեհին դէմ պայքարելու համար: Ո՞վ կրնար կասկածիլ, թէ այդ մարդը, որ թեւերը մինչեւ արմուկները հրդեհին մէջ մխրճելով դէպին անվնաս խուրձերը դուրս կը քաշէր, այն մարդն էր՝ որ սարքած էր այս «մզեմեթ»ը:

Ամբողջ դիշերը եւ յաջորդ ցերեկը չըրդհին լայնածաւալ ալիքները իրենց մահաբոյր աւերը գործեցին: Հաշիւ աղային, Պուռնուսուզին – եւ ուրիշներու – բերքին մեծագի դէպերը մոխրակոյտի վերածուեցան:

Ժամեր անդուլ, սովը աւելի սաստկութեամբ սղոսկեցաւ «ունեւոր» տուներէն ներս՝ ու իր աւերը գործեց: Հացը դարձեալ եղաւ ձիւաւոր, մարդիկ հետիոտն վազեցին, բայց երբեք չհասան անոր եռեւէն: «Հայը գնաց, խէր պերեքէք իրեն հետ տարաւ» – կ'ըսէին բանիմացները... Եւ իրօք, Հայը մեկնելէն ասդին, այդ երկրամասը կուշտ հացի երես չէր տեսած:

Նախախնամութեան արդար եւ օրինաւոր դատաստա՞նն էր:

Այդ երեկոյ մենք զարձեալ հաւաքուած էինք կոյրին քնակարանը: Ուրախ էր կոյրը, ուրախ, զուարթ էր Աւոն: Ուրախ էի ես ալ: Մասնաւոր գոհունակութիւն մը կը զգայի, քանի որ ինծի վստահուած գործը լիովին եւ ժամանակին կատարած էի: Այժմ կրնայի հպարտ եւ համարձակ նայիլ անոնց աչքերուն: Հիմա զգացած վախիս փոխարէն տարօրինակ համարձակութիւն մը կար մէջս: «Ցաղթանակ»էս զինուցած էի, ու ինծի կը թուէր, թէ ինչ «զործ» ալ յանձնուէր՝ կրնայի կատարել անվախ, համարձակ:

Օդի կը խմէին ու ցած ձայնով կ'ուրախանային: Ուրիշ՞ ճարած էին այդ խըմիչքը, ան ալ այդ օրերուն, ինծի համար մութ էր, հետաքրքրուելու պէտքն իսկ չէի զգար...

Այդ երեկոյ, մենք միայն «հրդեհ»ին յաղթանակը չէ, որ կը տօնէինք, այլեւ աւելի կարեւոր եւ ցնցող դէպքի մը: Այն իրիկունը երբ ես Հաշիմ աղային կալերը հրկիզելու գործողութեամբ զբաղած էի, նոյն դիշերը Ագածանիի աղ ափը, պատմական կամուրջին քով, – հոն ուր հազարաւոր հայ անմեղներ Ջարդուած էին, խորհրդաւոր պարապաներու տակ սպանուած էին երկու ծանօթ հրէշներ: Կ'ըսէին թէ անոնց դիակները չարաչար յօշոտուած էին եւ անոնց վրայ գրուած էր մէկ – մէկ թուղթ, հետեւեալ արձանագրութեամբ. – «Գազաններ, դուք անմեղները կոտորեցիք, մենք մեղաւորներէն հատուցում կը պահանջենք...»:

Ու ջարդարարներուն երեւակայութիւնը թեւ առած կը թուէր: Անոնց դէմքերուն վրայ կարելի էր կարդալ սարսափը: Անոնք իրենց իւրաքանչիւր քայլափոխին կը տեսնէին վրէժխնդիր «Ֆեսայիններ»: Սէնէն անվախ կարծուածն ալ իրիկունը մայրամուտէն հետ դուռը ամուր կը փակէր:

Փոքր դէպք մը՝ բայց սարսափը պատած էր ամէն կողմ:

Որո՞նք էին այդ յանդուգն քաջերը, հա՞յ թէ քիւրտ, ինծի համար կարեւոր չէր: Ինդիրը այն էր, որ երկու համբաւաւոր հրէշներ՝ որոնք տեւական սարսափը եղած էին այդ չրջանին, իրրեւ ջարդարար, սպանուած էին մսագործի դանակներով...

Այդ իրիկուն մեր ուրախութեան կը մասնակցէին երեք խորհրդաւոր մարդիկ, – ինծի անծանօթ: Ովքե՞ր էին, ուրկէ՞ կուգային եւ ո՞ւր կ'երթային, Աւոն ե՞րբ ճանչցած էր զանոնք եւ ո՞ւր ... երբէ՞ն ի վեր անոնց միջեւ այդքան ծանօթութիւն եւ մտերմութիւն:

Ինծի կը թուէր, թէ կը զանուէի զաւերներու խմբակի մը մէջ ու իմ պարտականութիւնս էր միայն նայիլ, լսել, հետեւիլ:

Սէնն պարապայի մէջ, այս երեք անծանօթները, հասարակ մարդու երեւոյթ չունէին:

Անոնց խօսակցութեան, չարժուճեւին մէջ կէնիք, չեշտ ու վճռականութիւն կար: Իրենց լեզուն ալ (հայերէն) վարժապետի լեզու էր:

Քանի անգամ փորձեցի խօսքի մէջ մըտնել, բաներ մըն ալ ես ըսելու համար, բայց չհամարձակեցայ: Կը վախնայի, որ ծիծաղելի կը դառնամ իրենց առջեւ: Մեր ուրախութիւնը տեւեց մինչեւ ուշ դիշեր: Երբ ոտքի ելանք մեկնելու, կոյրը բոլորս օրհնեց եւ զանազան մաղթանքներ ըրաւ: «Եկուր մանչս, ըսաւ, եկուր, կ'ուզեմ քեզ ողջագուրել: Կրակի մկրտութիւնդ յաջողացուցիր, կը չնորհաւորեմ: Կատարած գործովդ գոյց տուիր, որ արժանի զաւակն ես մեհեաններուդ»:

Երկիւղածութեամբ բռնեցի ձեռքը եւ համբուրեցի...

Աւերակներուն ծայրամասը երեք անծանօթները «դիշեր բարի» ըսին ու բաժնուեցան: Ես ու Աւոն ուղղուեցանք դէպի մեր թաղամասը: Ճամբու ընթացքին ուդեղի քաներ մը հարցնել Աւոյին, նորեկներու մասին, բայց չհամարձակեցայ: Ինքն էր, որ խօսքը բացաւ: «Վանիկ, – ըսաւ մեղմ ձայնով, – ինչ որ տեսար ու լսեցիր այս իրիկուն ոչ ոքի պիտի ըսես. ոչ իսկ Աստղիկին»:

(Շար. 22)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 13, ժօղ է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ ելանցն ի վիրապէն:

Ակս առթիւ, ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:

Croix Rouge

Communiqué à nos amis

Encouragés par le succès des vacances d'été depuis 1995, nous mettrons à la disposition des mères arméniennes, la cuisine et la salle de restaurant du Centre balnéaire de la Croix Rouge Arménienne de Normandie à partir du **4 Juillet 1998.**

Pour retenir les chambres téléphoner aux numéros :

Rosine Navassartian
01. 39. 85. 36. 53
Jacqueline Barguirdjian
01. 43. 33. 60. 52
ou le Centre de Vacances
(à partir du 4 Juillet)
02. 31. 21. 77. 63.

Les places étant limitées, veuillez nous contacter dès à présent, sans attendre les derniers jours.

Le Centre Culturel SAINT MESROB

aura le plaisir de recevoir

BEATRICE KASBARIAN-BRICOUT

le Jeudi 11 Juin à 20 heures 45

pour la **présentation** et la **signature** de son livre :

«A LA DECOUVERTE DE L'ARMENIE»

(Un guide historique et culturel de l'Arménie et de l'Artsakh)

au Centre Culturel St-Mesrob
10 bis, rue Thouin, Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine, Monge

—— **Entrée libre** ——

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.–

1000 *Ֆր. Պր. Տոլք Տէր – Յակոբեան, 200 Ֆր. Օր. Մարիոն Հաքուն Տիկին Բարուհի Փափազեանի յիշատակին:*

500 *Ֆր. Տէր և Տիկին Ս. Տամլամեանէ իրենց սիրեցեալ զաւմիկին՝ Յարութիւն Տամլամեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առիթով:*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SPECTACLE
de fin d'année scolaire

La Croix Bleue des Arméniens de France, section ASTRIG d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le Bel est heureuse de vous inviter au spectacle de fin d'année scolaire, interprété par les enfants de l'école, qui aura lieu

le dimanche 14 Juin à partir de 15 h
dans la salle «Jacques Brel» à Gonesse.

Venez très nombreux encourager tous les enfants !

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վիէնէ Սեւան մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը «Ժէմման», Յունիս 14–ին, կիրակի, կէսօրէն ակսեալ, մասնակցութեամբ՝ Կ. Խաչի դպրոցի աշակերտներուն եւ Անի նուագախումբին:

Հայկական ճոխ ճաշացուցակ եւ վիճակահանութիւն:

Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս ակնջ հաճելի օր մը անցընելու:

Ամավերջի Հանդէս

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը սիրով կը հրաւիրէ ծնողներն ու բարեկամները, իր Միօրեայ դպրոցին հանդէսին, կիրակի, Յունիս 14, ժամը 16–ին

17, rue Bleue, 75009 PARIS

Թատրոն, երգչախումբ, պարախումբ եւ այլն:

l'Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes
«Khatchadour ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
vous invite à sa

Fête Annuelle
suivie de la **Kermesse**

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

le Dimanche 14 Juin de 14h30 à 19h
Dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado — 13008 MARSEILLE

Tirage de la **TOMBOLA** sur place avec de nombreux lots

Après la messe à **12 heures 30** un buffet froid sera proposé

Venez nombreux, encourager nos élèves et déguster les spécialités arméniennes dans une ambiance familiale

Ֆրաչպերեցէք ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ եւ Ազգային Դաստիարակութիւնը

DATE A RETENIR

Dimanche 6 Décembre à 15 h 30
Concert exceptionnel
à l'Auditorium
Palais du Pharo
XXe ANNIVERSAIRE DE LA CHORALE SAHAK-MESROP
Direction : KHATCHIG YILMAZIAN
Les détails ultérieurement.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Camp du Nor-Seround

DU 1er AU 15 AOUT

Le camp du Nor's :
Notre vocation est d'accueillir des jeunes Arméniens de France et d'Europe chaque été dans un site privilégié et de leur offrir dans une ambiance de joie et de fête une prise de conscience de leur identité franco-arménienne.

La Rochelle
Le camp du Nor Seround est situé cette année à La Rochelle. Cette ville propose pendant la période estivale de nombreuses animations mais aussi un nombre d'activités très important (Karting, Canoë Kayak...).

L'hébergement :
Les locaux ne se trouvent qu'à 200 mètres de la plages et le centre ville est à moins d'un kilomètre. On trouve à l'intérieur des chambres confortables équipées de mezzanine, douche, terrasse avec vue sur mer.

Les activités :
Les activités proposées dans cette région sont très nombreuses et très variées: canoë kayak, piscine, tennis, karting, V.T.T., équitation, visite en bateau, football, ping-pong...

Les visites :
La région du Poitou-Charente est réputée pour ses villes attrayantes du bord de mer: île de Ré, île d'Oléron, La Baule, Les Sables d'Olonne, Royan...

Le prix :
Nos prix comprennent la pension complète ainsi que toutes les activités.
Le prix du séjour est de 2 700 F pour 15 jours, et 1 500 F pour 1 semaine.

Inscriptions: 17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 01 42 46 29 74 / Fax : 01 48 00 94 51.

l'*ECOLE TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Moulineaux*
organise sa

FETE CHAMPETRE ANNUELLE

le Dimanche 14 Juin à partir de 12 heures
dans les jardins de l'Ecole
19-27, Sentier des Epinettes — Issy-les-Moulineaux
Métro : Mairie d'Issy — Autobus : 169, arrêt Défense - Egalité.

Animation :
HAGOP et son orchestre
avec les chanteurs VAHRAM et ALIK
ainsi que
l'Orchestre CHIRAZ avec les chanteurs
SETA
YERVANT
et CAROLINE

Buffet : Spécialités arméniennes
• *Stands de jeux*
• *lotterie*
• *attractions*
• *surprises...*

ENTREE GRATUITE

l'ARMENIE

avec l'UCFAF

Du 3 au 17 Août 1998

RESERVEZ VOS VACANCES POUR L'ARMENIE

14 jours du 3 au 17 août 1998

Nouveau prix :

8590 F + visa + taxe aéroport Erevan — prix sans surprise

Conditions particulières pour les inscriptions de Province

présence à Etchmiadzine pour le 15 Août

Avion Paris — Erevan — Paris (Armenian Air Lines). Transfert de l'aéroport Zvartnotz à l'Hôtel Armenia 2*** (centre ville, chambre 2 lits avec douche, WC, TV et frigo). Pension complète. Excursions guidées et quotidiennes. 1 spectacle (ou plus). Excursion inédite dans le Zanguezour à la magnifique nature: visite des célèbres monastères de Tadev et Noravank. A Erévan et ses alentours (musées, la ville, Dzidzernagapert, Madénadaran). Sites historiques et églises (Garni-Keghart, Etchmiadzine, Ochagan...), Sardarabad. Lac Sevan. Spectacles (selon possibilités). Gumri, Vanadzor. Rencontres y compris avec l'Arménie profonde.

INSCRIPTIONS JUSQU'AU 17 JUILLET (dans la limite des places disponibles)

Paris/Ile-de-France: 6, Cité du Wauxhall 75010 Paris —
Tél. : 01. 42. 08. 76. 49 (mardi soir de 18h à 22h, autres jours de 16h à 19h)
PAR COURRIER UNIQUEMENT: *Mme Yazidjian, 29-33, ave. Pasteur 93100 Montreuil*

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ 70

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
եւ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը ներկայացնեն

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ
«ՈՒՐԻՇԻ ՀԱՄԱՐ»Ը

ԹԵՄԱԴԻՐ՝ ԱՐԹԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Յունիս 11, 12, 13, ժամը ճիշդ 20·45–ին
եւ կիրակի Յունիս 14, ժամը ճիշդ 16–ին եւ 20·45–ին

THEATRE ESPACE ACTEUR
14 bis, rue Sainte-Isaure, 75018 PARIS — M° JULES JOFFRIN & SIMPLON
Renseignements: 01. 42. 73. 28. 37

ՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 10
MERCREDI
10 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԸ ՄԻԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·250 Ֆ· — Վեցամսեայ : 635 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·500 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում) 1·350 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·

73ԴՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·394 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.394

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուն֊ի 8 / 9)

ԼՂՀ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

ԼՂՀ Պաշտպանութեան նախարարը Ս· Բաբայեան Յունիս 5֊ին մամուլի ասու֊լիսի մը ընթացքին մերժած է այն պըն֊դումները թէ իր պատճառով է կառավա֊րութեան տագնապը: Այդ պնդումները ան կոչած է իր անձը վարկաբեկելու միջոց֊ներ, առանց նշելու անոնց հեղինակները: Անդրադառնալով վարչապետութեան պաշտօնին նկրտելու իր կեցուածքին մա֊սին մամուլի դրածներուն, Ս· Բաբայեան յայտ֊նած է թէ կրնար այդ պաշտօնը ստանձ֊նել, բայց ներկայի «արուեստականօրէն չափազանցուած կացութեան մէջ» պիտի չընէր ատիկա, նոյնիսկ եթէ նախագահ Ա· Պետրոսեան զայն առաջարկէր իրեն: Այ֊սուհանդերձ, ըսելով թէ մաս պիտի չկազ֊մէ նոր կառավարութեան, աւելցուցած է թէ անտարբեր պիտի չմնայ: Խօսելով ե֊րեքը՝ կ· Բաբայեանի Ներքին նախարա֊րի պաշտօնէն հրաժարելուն մասին, ան ըսած է թէ պետական չահերով առնուած քայլ էր:

*
**

Նոյն նիւթին մասին նախագահ Ռ· Քո֊չարեան պատասխանելով հարցումի մը ըսած է թէ եղածը փոքր հարց մըն էր որուն լուծումը քիչ մը ուշանալով այս տարողութիւնը առաւ: Եթէ մէկ – երկու չաթի առաջ կարգաւորուէր, այսօրուան կացութիւնը ստեղծուած չէր ըլլար: «Հայց հարցը կարգաւորուելու է· նոր կառավարութեան կազմ կը լինի: Կարե֊որ է նաեւ որ կը լինեն կառուցուածքա֊յին փոփոխութիւններ որոնք իրօք հա֊ւասցնել են Ղարաբաղում» աւելցուցած է Հայաստանի նախագահը:

*
**

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Սահմանադրական փոփոխութիւններու յանձնաժողովին Յունիս 6֊ի Ա· նիստին ա֊ռիթով Ռ· Քոչարեան իր բացման խօս֊քին մէջ ծանրացած է նախաձեռնութեան կարեւորութեան վրայ, ապա ամփոփած կատարելի փոփոխութիւնները: Փոփոխու֊թիւններուն առաջին նպատակը իշխանու֊թեան ճիւղերուն միջեւ հաւասարակշռը֊ուած յարաբերութիւններ ստեղծելն է: Ռ· Քոչարեան յատկապէս անընդունելի կը նկատէ Սահմանադրութեան նախագա֊հին վերապահած այն իրաւունքը որով ան կրնայ Ազգային Ժողովին նա֊խագահին ու վարչապետին հետ, կրնայ լուծել Ազգային Ժողովը: Ռ· Քոչարեանի կարծիքով անհրաժեշտ են որոշ սահմա֊նափակումներ եւ նախագահին իշխանու֊թեան համար հակակշռի համակարգ մը պէտք է գործէ: Պէտք է աւելի յատակաց֊նին գործառոյթը և դատական իշխանութիւն֊ներու փոխադարձ յարաբերութիւնները: Նախագահը կողմնակից է նաեւ որ Սահմա֊նադրութենէն հանուի երկքաղաքացիու֊թեան արգելքը եւ օրէնքով մշակուի այդ հնդիրը:

*
**

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Կաշառակերութեան ամբաստանու֊թեամբ Յունիս 2֊ին ձերբակալուած են «Հայենրգո»ի գործադիր տնօրէնի պաշ֊տօնակատար Ստեփան Ասլանեան, տնօ֊րէնի տեղակալ Արշաւիր Մարտիրոսեան եւ գլխաւոր հաշուապահ Մանուկ Զօհ֊րապեան: Բնակութեան վայրէն չհեռա֊նալու խոստում առնուած է յիշեալ ձեռ֊նարկութեան կապուած «Բարձրավոլթ եղեկտրական ցանցեր»ու տնօրէն Թիրայր Փափազեանէ եւ «Լար»ի տնօրէն Գ· Յո֊վհաննէսէ:

Այս կարգադրութիւնները արգիւնք են այն նախաքննութեան որով պարզուած է որ Գ· Յովակիմեան 1996 – 97֊ին «Հա֊յհներգո»ի եւ «Բարձրավոլթ եղեկտրական ցանցեր»ու հետ կնքուած պայմանագրե֊րով աշխատանքներ կատարած է ու անոնց փոխարժէքը առնէն եւ ամբողջութեամբ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Նիժերիոյ մէնատէրը՝ Սանի Ապաչա մեռած է Յունիս 8֊ին, իբրեւ հետեւանք սրտի սուր տագնապի մը: 54 տարեկան, Ապաչա երկիրը կը վարէր 1993֊էն ի վեր բաւական բիրտ ձեւով, կանոնաւոր կեր֊պով կը մաքրադործէր իր ընդդիմադիր֊ները: Նիժերիա քարիւղ արտադրող 5֊րդ երկիրն է ՕՓԷՓ֊ի եւ աշխարհի ամէնէն աղքատներէն մէկը եւ շուրջ 100 միլիոն բնակիչները թշուառութեան մէջ կ'ապ֊րին:

Տ· ՊԻԼԱԼԵԱՆ հարցազրոյցով մը կը պատասխանէ «Լիպերասիոն»ի մէջ լոյս տեսած նախորդ օրուան Ա· տիւ Ռուայի մեղադրանքներուն իրեն հասցէին: Ինչ կը վերաբերի «լրբութեան» եւ «արհամար֊հանքին» կ'ընդունի որ խօսելու որոշ կերպ֊ուածքին մը ունի, անկեղծ չեշտ մը, բայց կը սիրէ այն մարդիկը զոր կը յանդի֊մանէ: Խորքին մէջ, համամիտ է Ա· տիւ Ռուայի որոշ դաղափարներուն, բայց պայքարած է բարեփոխման դինուորական բնոյթին դէմ՝ 15 վայրկեան լուր, 12 վայրկեան խորհրդածութիւն, ութ վայր֊կեան՝ յայտնաբերում եւ Ա· տիւ Ռուա հասկցեր է, որովհետեւ, կ'ըսէ Պիլալեան՝ «խելացի է»: «Ֆրանս 2» կայանի խըմ֊բագրութիւնը անդեկավարելի էէ, կը ապահէ մէկուն որ ի վիճակի ըլլայ դինքը դեկավարելու: Այն հարցումին թէ՝ թեկ֊նածո՞ւ է այդ խմբագրութեան գլուխն անցնելու, կը պատասխանէ. – «Եթէ դի֊մում ընլայ, պատրաստ եմ պատասխա֊նատուութիւններս ստանձնելու, որովհե֊տեւ դիտող չեմ կրնար մնալ, անցորդ չեմ»: Պիլալեան հարցազրոյց մըն ալ տը֊ւած է «Ֆիկարօ»ի (Յունիս 9) ուր մօ֊տաւորապէս նոյն բաները կ'ըսէ: Միւս կողմէ, Ալպէր տիւ Ռուա «անողոք» նա֊մակ մը ղրկած է խմբագրութեան 60 ան֊դամներուն, ուր կը չեշտէ. – «Այս ձա֊խողութիւնը իմս է, բայց նաեւ ձերն է» ու կը պատապարակ խմբագիրներուն եր֊կերեսութիւնը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ – ԵՐՈՒՄԱՂԷՄԻ մէջ Հըր֊եանները նոր զղդուածի մը դիմած են դրաւելով հինգ յարկաբաժինները արաբա֊կան թաղամասին մէջ: Հաստած են դին֊ւած եւ առաւօտեան ժամը 2֊ին արթըն֊ցնելով բնակիչը զայն վռնտած են, մինչ բնակարանին տէրը կը պնդէր որ ծախած չէր:

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀ ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ.Ի ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՁԱՆԱԶՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻԻ

Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին Մայիս 29֊ի քուէարկութեան մասին «Ռոյթըր» դործակալութիւնը հարցազրոյց մը կա֊տարած է Պոլսոյ պատրիարքական տեղա֊պահ Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանի հետ: Ան լսած է թէ ամէն անդամ որ Հայաս֊տան, Թուրքիա եւ Սփիւռքը տարակար֊ծելք դանուին, Պոլսոյ հայ համայնքը բա֊խումին մէջտեղը կը դտնէ ինքզինք: «Ես 1915֊ի պատահարները թէ հայկական եւ թէ թրքական գիրերէ կարդացի: Երկու կողմն ալ չափազանցած է: Ցատակ է որ սարսափելի ու շատ խոսուր են պատահար֊ները» ըսած է: Ապա հարց տուած է թէ երբ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ վերաբերող նիւթ մը խնդրոյ առարկայ է, ինչո՞ւ Ֆրանսա անակնկալ այս քայլին դիմած է: Ի վերջոյ «Հայաստան եւ Թուրքիա ունին իրենց կառավարութիւնները· ինչո՞ւ ըսվ ըսվի չեն գար այս հարցերուն մասին խօ֊սակցելու համար»:

Մեսրոպ Արք. բացատրած է թէ ամէն թրքահայ երեք բազկացուցիչ ունի իր ինք֊նութեան մէջ· Թուրք քաղաքացի է, կը կրէ հայկական ժառանգութիւնը եւ քրիս֊տոնեայ է 99% համեմատութեամբ մահ֊մետական երկրի մը մէջ:

Խօսելով իր դաղութին մասին, Մու֊թաֆեան Արք. ըսած է թէ իրենք Սփիւռ֊քի մէկ մասը չեն նկատեր իրենք դիրենք, քանի որ այդ հողին զաւակներն են ու հոն կը դտնուէին նոյնիսկ Օսմանեան կայսրու֊թենէն առաջ: Նշելով թէ կրնան միաց֊ման կապ մը ըլլալ երկու երկիրներուն, անոնց մշակոյթներուն միջեւ, ան ըսած է «մեր ապագայ պատմութիւնը պէտք չէ անցեալի պատահարներով անելի մաս֊նուի: Ապագան հայ եւ թուրք երիտասարդ սերունդներուն կը պատկանի· Այդ֊ը շարունակելով, ապագայի եւ լաւա֊գոյն աշխարհի մը ոչ մէկ յոյս կ'ունե֊նանք»:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(9 Juin)

L'Arménie sème la zizanie

ANKARA VEUT DISSUADER PARIS DE RECONNAITRE LE GENOCIDE ARMENIEN

Ֆիկարօ֊ի Պոլսոյ թղթակիցը էրիք Պիկկալա կը պատմէ որ առանցի ակ֊նոյավաճառ մը՝ Թուրան Զէօմլէք իր քարկութիւնը արտայայտելու համար Ֆրանսայի Ազգ· Ժողովի քուէարկութե֊նէն եառք, ակնոցի Ֆրանսական չրջա֊նակներու ամբողջ պահեստը փողոց թա֊փած է եւ կրակի տուած: Ուզած է բո֊դոքել Ֆրանսայի զօրակցութեան «ահա֊բեկիչներուն» (ակնարկ սպանուած Թուրք դեսպաններուն): Թէեւ, կը գրէ լրագրողը, հակաֆրանսական յոյցերը սահմանափակ են, քանի մը խմբագրա֊կան եւ քանի մը կոչ՝ պօյքոթի ենթարկե֊լու Ֆրանսական ապրանքները: Ի դէպ, ցորչակ Ծերակոյտն ալ չէ քուէարկած բանաձեւը օրէնքի ուժ չունի եւ Թուրքե֊րը կ'ուզեն այս կացութենէն օդտուիլ: Ըստ Անատոլու դործակալութեան, Թուրք խորհրդականներ Ֆրանսայի իրենց պաշ֊տօնակիցներուն պիտի հանդիպին այս շաբաթ, համոդելու համար որ արդելա֊կեն օրէնքը մինչեւ Ծերակոյտ:

Բայց եւ այնպէս Անգարա չանտեսեր փոխադարձութիւնները, եթէ օրէնքը վա֊ւերացուի: Դէտ մը կ'ըսէ.– «Եթէ Ծերա֊կոյտը վաւերացնէ, կը նշանակէ որ Ֆը֊րանսա փոխած է իր քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ հանդէպ: Ամէն պարագայի մէջ, ներկայ քաղաքականութիւնը չի կրնար չարունակուիլ»: Կը նախատեսուի խնդրոյ առարկայ ընել «Ֆրանսա – Թուր֊քիա 2000» ծրագիրը, որ ծաւալուն հա֊մագործակցութիւն մըն է անտեսական, մշակութային եւ քաղաքական մարդերու մէջ: Տնտեսական գետնի վրայ է որ Ֆը֊րանսա ամէնէն աւելի կրնայ կորսնցը֊նել, ներդրում ընդ օտար երրորդ պե֊տութիւնն է տարեկան 21 միլիառ Ֆր· արժէքի փոխանակութեամբ: 70֊ական թուականներուն (պէտք է ըլլայ 1973 Փե֊տրուարին) նման քէն մը տասը տարի դրած էր վերջ դնելու համար: «Այն չրջանն էր, կ'ըսէ թարգման մը, երբ տեղին չէր ըսել թէ Ֆրանսայի բարեկամ֊ներ ունինք եւ Ֆրանսական բոլոր ընդու֊նելութիւններուն, Պոլիս թէ Անգարա, Թուրքերը չէին երթար»: Թղթակիցը կ'ա֊ւելցնէ որ այդ խղումը տեղի կ'ունենար իրրեւ հետեւանք հայկ· մարտիրոսու֊թիւնը ոդեկոչող յուշարձանի մը բաց֊ման:

Ճշդենք որ բացումը չէր որ պատճառ եղաւ այդ խղումին, այլ այդ բացումին Երիտասարդութեան եւ Մարդանքի նա֊խարար տոքթ· Ժողէֆ Գոմիթիի եւ ե֊րեսփոխան–քաղաքապետ Կասթոն Տէֆէ֊ի ներկայութիւնը: Անգարա ետ կանչեց իր դեսպանը: Նախապէս բաւական ճըն֊շումներ եղած էին այդ առենուան Արտա֊քին նախարար՝ Մ· Շուման վրայ որ դիմած էր նախագահ Փոմփիտու որպէս֊զի արգելք հանդիսանայ եւ Փոմփիտու պատասխանած էր՝ «Գոմիթի ընելիքը դիտէ»:

ԱՆԳԱՐԱՑԻ «ԿԱՐՄԻՐ ՅԱՆԿԸ»

Անգարա որոշած է կարմիր ցանկի վը֊րայ առնել Ֆրանսան եթէ Ծերակոյտն ալ քուէարկէ Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումի օրէնքը: Նոյն ցանկին մէս թեկնածուն Ռուասսաոնն է, Կիպրոսի վաճառելի էՍ–300 հրթիռներուն պատ֊ճառով: Անգարայի դունաւոր ցանկերը ո֊րոշիչ դեր կը կատարեն արտաքին յա֊րաբերութիւններուն համար: Հարաւային Ափրիկէն արդէն կարմիր ցանկին վրայ է հակաթուրք ընթացքին պատճառով, իսկ Գերմանիա՝ դեղին: Կարմիր ցան֊կին վրայի երկիրներուն դէմ խիստ մի֊ջոցներ ձեռք կ'առնուին, իսկ դեղիններ֊ուն՝ «ուշադիր լաւատեսութեան» քա֊ղաքականութիւն մը կը կիրարկուի:

ստանալու համար չուրջ 12 միլիոն դրամ կաշառք տուած է Մ· Զօհրապեանին, 18 հազար տոլար ալ Ժ· Փափազեանին: Անոնվերջինիս խոստովանութեամբ, 18 հազար տոլարին 10 հազարը լինք տուած է Ս· Ասլանեանին: Իսկ ան 13 հազար տոլար կաշառք ալ ստացած է ծծմբական թթու ձեռք բերելու ընթացքին:

*
**

ԿԱՐԵՒՈՐ Է ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՍԿՍԻԼԸ

Պատասխանելով հեռատեսիլի թղթակի֊ցի մը հարցումին թէ Ֆրանսայի նախա֊գահին Ղարաբաղի համար ամբողջական լուծումի նախընտրութիւնը կարելի՞ է Մինսկի նախագահութեան մօտ կեցուած֊քի փոփոխութիւն նկատել, Ռ· Քոչարեան ըսած է թէ կանուխ է այդ մասին խօսե֊լու համար եւ թէ կարեւորը Ադրբէջանի կեցուածքին մէջ փոփոխութիւններ տես֊նելն է: Ան աւելցուցած է որ հաշտու֊թեան հովովոյթին վերակսիլը ոչ թէ որեւէ կողմի, այլ բոլորին չաղթանակը պէտք է նկատուի:

*
**

ԵՐԱԽԱՑ ՄԸ ՁՈՀ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ ՀՐԴԵՀԻ

Յունիս 7֊ին, հանրակառք մը որ կի֊րակնօրեայ արձակուրդի մեկնող դպրո֊ցականներ եւ ընկերացող ուսուցիչներ կը փոխադրէր, Նուպարաշէնի – Բարձրա֊շէնի ճամբուն վրայ կրակ առած է: Հրդե֊հէն զանազան աստիճանի այրուածքներ ստացած են անոնցմէ 20֊ը ու փոխադրը֊ուած Երեւանի եւ Արտաշատի հիւանդա֊նոցները: Ծանր վիրաւորներէն 12֊ամ֊եայ Յովակիմ Յակոբեան հիւանդանոցը մահացած է Յունիս 8֊ին: Ուրիշ ինը վիրաւորներու վիճակն ալ ծանր նկատ֊ուած է բժիշկներու կողմէ:

Ինչ կը վերաբերի հրդեհի պատճառ֊ներուն, պարզուած է որ հանրակառքի ընդունարանին մէջ պայթում մը պատա֊հած է Նուպարաշէնի վառելանիւթի մը կայանը զայն լեցնելէն չուրջ 7–8 հա֊րիւր մեթր հեռու: Աւելի մանրամասն հետաքննութեան համար կազմուած է յանձնաժողով մը:

*
**

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԴԷՄ Է ԿԱՆԽԱՀԱՍ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ

Նախագահ Ռ· Քոչարեան, Յունիս 8֊ին, որպէս Ազգ· Ժողովի մեծամասնու֊թիւն ներկայացնող երեսփոխանական խմբակցութիւն, հանդիպում մը ունե֊ցած է «Երկրապահ»ներու ներկայացու֊ցիչներուն հետ: Ան ներկայացնելով իր դիրքորոշումը Ազգ· Ժողովի յառաջի֊կայ գործունէութեան կապակցութեամբ, ըսած է թէ Խորհրդարան լուծելը բաւա֊կան վտանգաւոր քայլ է երկրի մը հա֊մար եւ այդ քայլը ընդհանրապէս վե֊րապահուած է տագնապի պարագանե֊րուն: Ըստ իրեն, ճիշդ կ'ըլլայ նոր ընտ֊րութիւններ կազմակերպել նախապէս սահմանուած թուականներուն, ընդու֊նելով հանդերձ չարք մը կարեւորագոյն օրէնքներ, որոնք հիմք կը հանդիսանան նոր ընտրութիւններուն:

ՉՈՐԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ ԱՐՑԱԽԻ ՊԱՅՔԱՐԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԽԱՉԻԿ ԹԱՕԼԻՕԼԵԱՆ

Մայիս 2–3–ին, Քէմպըրճի (Մասաչուսեց) Շէրաթոն Քոմֆնթը պանդոկին մէջ տեղի ունեցաւ Չորեան հիմնարկի կազմակերպած գիտաժողովը: Առիթը՝ Արցախի ազատագրական պայքարի տասնամեակն էր, որ նշուեցաւ ամերիկացի եւ եւրոպացի, հայ եւ օտար գիտնականներու կողմէ՝ զեկուցումներով, որով նպատակն էր այդ պայքարի անցեալը, ներկան եւ ապագան:

Չորեան հիմնարկին կողմէ գիտաժողովին թացումը կատարեց ընկերաբանութեան պրոֆ. Լեւոն Չորպաճեան, առնպատ Չորեանի վարչական յանձնախումբին:

Առաջին խօսողն էր ծնունդով Ֆրանսահայ պրոֆ. Ստեփան Աստուրեան, որ պատմութիւն կը դասաւանդէ Գալիֆորնիոյ մէջ: Ան ներկայացուց Ադրբեջանի «պատմաբան» կոչեցեալներու մօտեցումը՝ հանդէպ Արցախի պատմութեան: Մերկայուց անոնց յերիւրած խեղաթիւրումները, թէ՛ հեռաւոր, թէ՛ մօտաւոր անցեալի մասին, որոնց նպատակներն են ազերի – Թուրքերը վերածել բնիկ ժողովուրդներու չառաւիղ, իսկ հայութիւնը ներկայացնել իբր օտար տարր: Յոյժ տուաւ թէ ինչպէս անոնք կ'իւրացնեն քրիստոնեայ Ալուանները անցեալը: Կը պնդեն թէ անոնց թագաւորութիւնը աւելի ընդարձակ էր քան է պատմական ճշմարտութիւնը, եւ ուրեմն՝ թէ ան կ'ընդգրկէր Արցախը: Ապա նաեւ կը պնդեն թէ անոնք չճանչցան հայութեան մէջ այլ՝ խլամացան եւ ձուլուեցան եկուոր Թուրք – Թաթար ցեղախումբերուն մէջ, առեղծելով ազերի ազգը իբր իսկական ժառանգորդը Արցախին եւ Ուտիքին, ապա նաև պահանջատէրը՝ Հարաւային Զանգեզուրին: Ցաւելեալ, կը պնդեն թէ հայութիւնը միշտ փոքրամասնութիւն մըն էր այս չրջաններուն մէջ, մինչեւ 19–րդ դարու սկիզբը, երբ Հայերը եկան տեղաւորուելու Ղարաբաղի մէջ, իբր պարսկաստանէն ներգաղթող մանր գաղութատէր ազգ, գործիք՝ այն մեծ գաղութակալ պետութեան, որ ցարական կայսրութիւնն էր:

Փրոֆ. Աստուրեան մանրամասնեց ազերբեջանցի պատմաբանները՝ Զիա Բունիաթովի եւ մանաւանդ Ֆարիտա Մահմետովայի ճիգերը, հայութիւնը իբրեւ աշխարհակալ ազգ ներկայացնելու: Ասիկա, ընդգծեց ան, սովորական խեղաթիւրում մը չէ: Թերեւս նեղելի է լսել որ ամէն ազգի պատմաբանները կողմնակալ վճիռներ կ'արձակեն երբեմն: Սակայն Ադրբեջանցիներու «պատմագրական դպրոց»ի մօտեցումը մանրատիպարը եւ չափնակութիւնն է քեմալական Թուրքիոյ յատուկ պատմաբանութեան: Այս երկու երկիրներուն մէջ պատմութեան խեղաթիւրումը անձերու նախաձեռնութեամբ չի կատարուիր, – այդ խեղաթիւրումը պետութեան պաշտօնական քաղաքականութիւնն է, որ մանրամասնօրէն կը ծրագրուի եւ կը կիրարկուի իբրեւ քաղաքական արարք, առանց գիտնականի յատուկ խղճմտութեան:

Փրոֆ. Աստուրեան իր խօսքը փակեց, հիմնուելով մեծ հոգեվերլուծող Ֆրէօյտի այն կարծիքին վրայ թէ «ճնշուածը կը վերադառնայ»: Ֆրէօյտի վարկածը սա էր, յաճախ՝ անձերու կը պարտադրուի ճնշել խոցի մը վրայ, պայն հրել «վար», զիտակցութենէն անդին, ենթագիտակցութեան մէջ, մոռնալ զայն, եւ մոռնալ նոյնիսկ որ ատիպողաբար կարեւոր բան մը մոռացումի ենթարկուեցաւ: Անոր վրայ կը տեղադրուի կեղծ պատում մը: Սակայն պատմագիտական վերլուծումին մէջ, կը տեսնենք որ ճնշուածը՝ այս պարագային Արցախի հայութեան իրական դոյութիւնը, երբեմն կը թօթափէ մոռացումի վճիռը եւ կեղծ պատումները, ի միջի այլոց խորհրդային ժողովուրդներու վերադրուած «եղբայրական» կապը, եւ կը ծառանայ իբրեւ այժմէական հարց:

Օրուան երկրորդ խօսողն էր հայաստանցի մարզպան տոքթոր Լեւոն Աբրահամեան, որ 1988–ի ցոյցերուն իբրեւ մկայ եւ մասնակից՝ ներկայացուց այդ ճակատագրական տարուան ընթացքին կատարուող հասարակական, հոգեբանական փոփոխութիւնները, իրենց բազմաձեւ հանդրուաններով: Ան նախ ընդգծեց՝ որ Արցախի հայութեան դիմադրական պայքարի վերջին հանդրուանը նորութիւն է, սակայն փաստօրէն ան երբեք չէր դադրած դիմադրելէ, պայքարելէ, եւ միշտ խմբուած էր աւանդական ընտրանիի մը առանձական մասնակցութեամբ օժանդակած զեկավար դասակարգին չուրջ: Այս մասնութիւնը, որ կարեւոր չափով կը չարունակուի, մինչեւ այսօր, կը յարատեւէ, օրինակ, Ռոպէր Քոչարեանի նախագահութեան եւ մօտեցումներուն մէջ, հասատատ տոքթոր Աբրահամեան: Ան զգարացաւ Մելիքի նախատիպարն է: Համայնավար եւ աւտոնոմիստական զեկավարներու նկարագիրն ու փորձառութիւնը կը համադրուին իր մէջ Մելիքի կապարին մէջ:

Ապա մանրամասնեց Հայաստանի Ղարաբաղ Կոմիտէի անցեալը, վերլուծելով 1988–ին յայտնաբերուած ուրիշ տիպարներ ու գործածուած խորհրդանիշները: Պարզեց չարժումին «ներքին տրամաբանութիւնը» այնպէս ինչպէս որ ան ներկայացաւ՝ Երեւանի հրապարակներուն վրայ: Հետաքրքրական վերլուծումով մը պատկերացուց Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի մօտեցումը՝ իբր տահմանադրական թեֆըրդոլոգ: Ան մարդ մըն էր, եւ է՛, հասատատ Աբրահամեան, որ օրէնքի, գործուած օրէնքի, տահմանադրութեանց վերլուծողն է, ինչպէս անցեալին էր հին ձեռագիրներու վերլուծող: Ցաճախ անգիտացուած է թէ՛ հայ, թէ՛ օտար դէպերու կողմէ, ըսաւ տոքթոր Աբրահամեան, թէ որքա՞ն կարեւոր եղաւ Տէր – Պետրոսեանի համար իր հասկցած ձեւով գործել, նոյնիսկ ա՛յն պարագաներուն, երբ ուրիշներ օրէնքի կամ արդարութեան ոգիի զանցում կը տեսնէին իր արարքներուն մէջ: Պէտք է հասկնալ, ըսաւ տոքթոր Աբրահամեան, որ ճիշդ այնպէս, ինչպէս Քոչարեանի անձնական – քաղաքական նկարագիրը ղարաբաղցի հայութեան աւանդական մտածելակերպի մարմնաւորումն է, նմանապէս Տէր – Պետրոսեանի նկարագիրը, մօտեցումը, գործելակերպը կը մարմնացնեն արդի երեւանցի հայութեան մէկ կարեւոր հատուածին մօտեցումը:

Հապճեպ վերլուծելէ ետք Պարոյր Հայրիկեանի մարմնացուցած տիպարը, իբր յախուռն, անմիջապէս անկախութիւն պահանջող անձի, որ Երեւանի հրապարակներուն վրայ ցոյց կատարողներու միայն 2 – 3 տոկոսին համոզումներուն կը համապատէր 1988–ի Փետրուարին, տոքթոր Աբրահամեան ապա վերլուծեց Վազգէն Մանուկեանը: Զայն որակեց «Նարկիսականն ազգայնապաշտ», անձ մը՝ որուն համդէպ բարձր համարում ունէր հրապարակին ցուցարար ժողովուրդի մէկ կարեւոր հատուածը: Մանուկեան կը մարմնացնէր այն օրերուն Հայաստանի մէջ չատ տարածուած, հիմնովին հակախորհրդային ազգայնականութիւնը, որ իրապաշտ կը նկատէր ինքզինք, կը հաստատէր թէ ռուս – խորհրդային պետութիւնը յաւիտենապէս հայ ազգին բարեկամը չէ, ոչ ալ թուրք պետութիւնը՝ յաւիտենապէս հայ ազգին թշնամին: Այս վերջին կէտը յաճախ կ'անտեսուի, չեչտեց տոքթոր Աբրահամեան, – Մանուկեանի մարմնաւորած մօտեցումը կը մերժէր խորհրդային Միութեան, ռուս–հայ բարեկամութեան վերադրուած մչտնջենական բնոյթը, եւ իբր այդ կը նկատէր իրապաշտ: Սակայն, աւելցուց ան, այդ «իրապաշտութիւնը» նաեւ կ'ենթադրէր Թուրքիոյ հետ չէզոք կապերու ստեղծման կարելիութիւնը, որ Անգարա չարաշնեց, հակառակ անոր որ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի եւ Ժիրայր Լիպարիտեանի արտաքին քաղաքականութիւնը կը միտէր Մանուկեանի առաջարկած վարկածը իրականացնել:

Տոքթոր Աբրահամեան նաեւ վերլուծեց այլ տիպար մը՝ Սամսոն Ղազարեանի եւ Ֆետայիական չարժման տիպարը, – «Արդեօք ովքե՞ր ենք մենք», «Ֆետայի՞ներ» պոատացող հատուածին ղեկավարը: Հակիրճ խօսեցաւ կենսաղարտով մտահոգուցարարներու (օրինակ՝ Խաչիկ Ստամպոլցեանի) ապա նոյնիսկ հայ փաշխաներու մասին, որոնք մի քանի ամիս դործունէութիւն ցուցադրելէ ետք անհետացան: Եզրակացուց որ 1988–ի Փետրուարէն՝ Նոյեմբեր, այս զանազան տիպարներու եւ հատուածներու չիումը սկսաւ հոգ պատրաստել պետութենէն անկախ «սիվիլ» ընկերութեան մը, որ կրնար տահմանադրական քծախնդրութեամբ գործել:

Շարաթ առաւօտ երրորդ խօսողն էր Պր. Ռոպըրթ օ' Դրիդորեան, ամերիկացին, արեւելահայերէն խօսող, Հայաստան ապրած եւ աշխատած երիտասարդ վերլուծող մը, որ ներկայիս Հարվըրտ համալսարանին մէջ կ'աշակերտէ փրոֆ. Ձէյմս Ռասըլի: Ան ներկայացուց օրագրութիւն մը, որ 1919–ի ամրան գրի առած է դաչնակցական ղարաբաղցի գործիչ մը, Միսաք Գաբրիէլի Տէր – Դանիէլեան, ծանօթ պատմութեան՝ իր «Սրամայիս» ծածկանունով: Օրագրութիւնը գործօն, պատասխանատու, լաւ տեսնող անձի մը դիտանկիւնէն կուտայ ծանր վիճակին պատկերը, – անօգնական, գաղթականներով լեցուն Երեւան, դաւադիր Անգլիացիներ՝ որոնք զօրավար Անդրանիկի դէմ ղարաբաղ երթը կատեցուցին, ապա՝ Օսմանեան բանակի դասալիքներով օժտուած ազգրբեջանական բանակը, Շուշիի ջարդերը, եւայլն: Գրիդորեանի վերլուծումը, ինչպէս Արամայիսի օրագիրը, կը պարզեն թէ որքա՜ն կործանիչ դեր ունեցան Անգլիացիները այդ օրերուն:

Գրիդորեան, որ հրատարակութեան համար կը խմբագրէ եւ կը պատրաստէ այս օրագիրը, ընդգծեց թէ արդէն իսկ անոր պարզած դասերը լաւ սերտուած են Արցախի ներկայ զեկավարութեան կողմէ: Եթէ այդ զեկավարութիւնը զբաղի դէպերու եւ միջնորդներու վատահիլ դէմ կը դանէ, պատճառներէն մէկն ալ պատմական յիշողութիւնն է: 1919–ին Անգլիա դաւաճանեց իր փոքր դաչնակիցին, Հայուն, ի չահ Թուրքիոյ եւ Ադրբեջանի: Եթէ Անգլիա չի միջամտեր, ըսաւ Գրիդորեան, տեղացի Հայերը եւ Անդրանիկի զոհատանները պիտի մաքառէին, թերեւս մինչեւ յաղթանակ, Ադրբեջանցիներու լաւ զինուած եւ օսմանեան սպաներու կողմէ յաճախ զեկավարուած բանակին դէմ: Այսօր, աւելցուց Գրիդորեան, նշմարելի են որոշ զուգահեռներ: Հայաստան կը խաղայ անցեալին նմանող դեր մը, – մէկ կողմէն, իր բանակը Անդրանիկի զոհատաներու դերը կը կատարէ, միւս կողմէ՝ կան երկրաչարժի զոհերը, ապատանեալները, անտեսական տագնապը, որոնք կը տկարացնեն Հայաստանը, թէեւ բաներախտաբար ոչ այնքա՜ն, ինչպէս 1919–ին: կան նաեւ տարբերութիւններ: 1918 – 1919–ին Շուշին ունէր քաղքեցի, անզէն հայ բնակչութիւն, որ ի վերջոյ չարդուեցաւ: Ղարաբաղի դիւղերը, զինուած (թէեւ միշտ պէտք ունէին փամփուշտի եւ մթերքի), կրցան դիմադրել: Առեղծ մը Խորհրդային Միութիւնը օժանդակեց ազգրբեջանական օմօնականներուն, ինչպէս անցեալին՝ Անգլիացիները: Պատմութիւնը ցոյց կուտայ, ինչպէս կը փաստէ Արամայիսի օրագրութիւնը, թէ որքա՜ն անյոյս էր 1919–ի ամառը, – եւ սակայն, Ղարաբաղը դիմացաւ:

Կէսօրէ ետք առաջին խօսողը եղաւ Ռազմիկ Փանոսեան, դանատաբնակ, ներկայիս Լոնտոնի մեծ համալսարանին մէջ քաղաքային դիտութեանց տոքթորայի թեկնածու, որ վերջին տարիներուն Հայաստանի մէջ իր թեզին յատուկ ուսումնասիրութիւններ կատարած է: Ան խօսեցաւ Հ. Հ. Շ.–ի, Հ. Յ. Դ.–ի եւ քիչ մըն ալ Ռ. Ա. Կ.–ի մասին, բնութագրելով Սփիւռք – Հայաստան կապերու հանդէպ անոնց որդեգրած դիրքերը: Ընդգծեց որ Սփիւռքին համար 1988–ի չարժումը աճակնկալ մըն էր, ո՛չ մէկ կազմակերպութիւն պատրաստ վերլուծում – դիրքաւորում չունէր, իսկ Հայաստանի համար իսկական ըմփիւռքը մեծ անծանօթ մըն էր: Եղան երկկողմանի խարխարումներ եւ սխալներ: Հ.Յ.Դ.–ի եւ Սփիւռքի համար վանթուրքական միտումները ամենածանր վտանգը կը թուէին, մինչ երեւանի համար, Մոսկուան եւ անոր հակումներ հաշիւ բաքուի եւ ընդդէմ Ղարաբաղի, կը թուէր չատ աւելի ծանրակչիռ: Իրաքանչիւրը՝ չատուկ փորձառութեան մը արդիւնք:

Փանոսեան մանրամասնօրէն պարզեց Հ.Հ.Շ. – Հ.Յ.Դ.–ի միջեւ բացուող խըրամատին պատճառները, – օրինակ Գորբաչովի հանդէպ բարձր համարում ունէր, ինչպէս ունէին արեւմուտքի պետութիւնները ու մտաւորականները, մինչ Հայաստանի մէջ 1988–ի Դեկտեմբերէն ետք ան կը նկատուէր կեղծ խոստումներու հեղինակ անվստահելի մը: Տուաւ ուրուագիծ մը այն հարցերուն (Հայ Դատ – Եղեռնի հետապնդում, օրինակ) որոնց մասին տարակարծիք էին Հ.Հ.Շ. եւ Հ.Յ.Դ., Հայաստանի կառավարութիւնը եւ Սփիւռքի ղեկավարութիւնը: Ապա նչեց Հ.Հ.Շ. – Հ.Յ.Դ. պայքարի պահանջները, եւ այդ պայքարի պատճառները, որոնցմէ մէկն էր Արցախի հարցը (միացո՞ւմ, կայունացո՞ւմ, պիչո՞ւմ), բայց մի՛այն մէկը: Ներկայիս, եզրակացուց ան, Հ.Հ.Շ.–ն չատ ակնյացած է, սակայն պէտք չէ հապճեպ եզրակացնել որ Սփիւռք – Հայաստան իրարմէ տարբերող թեքադրութիւնները, նախավարկածները եւ մտայուռութիւնները լուծարքի ենթարկուած են: Ցուսալի երեւոյթը այն է, որ թէ՛ Սփիւռքի, թէ՛ Հայաստանի մէջ 1988–ի միտքի ենթադրութիւնները անհետացած են, եւ այսօր հայութեան այս երկու հատուածները զիրար չատ աւելի լաւ կը ճանչնան, քան՝ անցեալին:

(Շար. 1)

Ո՛Վ, Ի՛ՆՉ Կ'ՈՒԶԷՐ ԼՂՀ ՎԱՐՉԱՊԵՏԷՆ

Մայիսի վերջին օրերուն, գրեթէ հապճեպ ատարուած ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեանի Ֆրանսա այցը, Երեւանէն հասնող լուրեր տեղեկացուցին թէ Սահակեանի մէջ քաղաքական փոփոխութիւններ կը սպասուէին: Փոփոխութիւններ որոնք կը կեդրոնանային գլխաւորաբար վարչապետ Լ. Պետրոսեանի անձին չուրջ: Նման բան բաւական անսպասելի էր չատ չատերու համար, քանի որ Ղարաբաղի պատերազմի ու խաղաղութեան չրջանները ընթացքով օրինակը նկատուած էր ծայրայեղութիւններէ հեռու, հաւասարակչիռ, ժողովուրդին հարցերով մտահոգ իշխանութիւններու: Ճիշդ է որ ըՍփիւռքի թաղմութիւններուն համար երեւանի հետ եղածին չափ անմիջական չէ Սահակեանի կապը ու տակիա պատճառ է որ չատ բաներ մնան մանրամասնութեան աստիճաններու վրայ ու չհասնին այս ափերը: Մանաւանդ որ Սփիւռքին համար Ղարաբաղի չուրերուն աղբիւրն ալ Երեւանն է դրեթէ միչտ, ինչ որ անպայման հոմանիշ չէ ուղղակի հաղորդակցութեան:

Այս կացութեան մէջ դժուար է լրիւ հասկնալ ու ճիշդ մեկնաբանել ԼՂՀ վարչապետին անձին վրայ կեդրոնացած կլճիմը: Անոր հրաժարականին մասին հասած չուկերէն եաք, Մայիս 28 – 29–ի հայաստանեան մամուլը աւելի տեղեկութիւն հաղորդեց: «Հայաստանի Հանրապետութիւն», «Առաւօտ» Մայիս 28–ի թիւերով կ'արձագանգէին ԼՂՀ Արտգրքարանին Ազգային ապահովութեան յանձնախումբի նախագահ Մ. Պետրոսեանի Մայիս 27–ի զրոյցին որուն հիմնական նիւթը եղած է իշխանութեան ճգնաժամը:

Մ. Պետրոսեան ըսած է թէ կառավարութեան գործունէութենէն լուրջ դժգոհութիւն կայ թէ՛ ժողովուրդէն, թէ՛ պետական կառոյցի մը պատասխանատուներէն մէկ 5%–ը զրական գտած է այդ գործունէութիւնը: Որպէս դժգոհութեան պատճառ, կը նչուին կրթական, տնտեսական, ընկերային մարզերու մէջ գործած գործունէութիւնը:

Հարցը կը ներկայացուի հետեւեալ ձեւով. մեկնելով յատկապէս ԼՂՀ–ի յատուկ պայմաններէն, անհրաժեչտ է ունենալ ոչ ընթացիկ մեթոտներով աչխատող «հմուտ» եւ «հնարամիտ» կազմակերպիչներ: Իսկ կառավարութեան ներկայի կազմը չի համապատասխաներ այս չափանիչներուն. Ասկէ ալ կը հետեւի որ անհրաժեչտ են ղեկավարներու փոփոխութիւնները: Լրագրողի մը այն հարցումին թէ ինչո՛ւ խնդիրը այսօր հրապարակ կը գրուի, մինչ

(Շար. 1)

չէր քննադատուած կառավարութեան գործունէութիւնը, Մ. Պետրոսեան կը պատասխանէ թէ ժամանակը անդադար նոր պահանջներ կը ներկայացէ եւ այսօր հարկ է զօրակ տալ տնտեսութեան որպէսզի հակառակորդը վերակայութիւն ձեռք չձգէ: Իսկ տակավին կարելի չէ ընթացիկ մեթոտներով: «Պէտք են նոր, ստեղծագործական, հնարամիտ մօտեցումներ, անհրաժեշտ են ուժեղ եւ շնորհալի անհատականութիւններ»: Այս ըսելէ ետք Մ. Պետրոսեան կ'աւելցնէ թէ տարնապը անձերու հետ կապուած հարց չէ եւ ուղղուած չէ վարչապետ Լ. Պետրոսեանի որոշ վատակը ոչ ոք կը ժխտէ: Ան կըրնայ այլ պաշտօն տանձնել ու չարունակել օգտակար ըլլալ. բայց պէտք է փոխին սկզբունքները, գործելակերպը. այլ խօսքով՝ ընդարձակ մը անխուսափելի է ներքին քաղաքականութեան մէջ:

Հարկատր դեկավարի տիպարին մասին խօսելով, Մ. Պետրոսեան կը չեշտէ «կազմակերպական տաղանդը» ու իր շուրջը խելամիտ մարդիկ խմբելու կարողութիւնը: Անմիջապէս ալ օրինակ կուտայ Պաշտպանութեան նախարար Սամուէլ Բաբայեանը, ըսելով որ «նրա պէս մարդիկ հարիւր տարիմն մէկ են գտնուում»: Այսքանն բաւական յստակ կը գառնայ թէ ինչ որ ալ ըլլայ կնճիռին հիմը, անոր մէջ կայ վարչապետ – պաշտպանութեան նախարար հակադրութիւն մը:

Լրագրող մը («Առաւօտ») հարց կուտայ թէ երկրին նախագահը ի՞նչ վերաբերում ունի պարզուած կացութեան նկատմամբ: Մ. Պետրոսեան կ'ըսէ թէ ան եւս «համամիտ է կառավարութեան գործունէութեան մէջ յիշեալ սկզբունքներով շրջադարձ կատարելու գաղափարին»: Հասնող յայտարական լուրերը հաստատեցին այս ըսուածը երբ մինչեւ իսկ Ա. Ղուկասեան տրամադրութիւն յայտնած էր ինք ատանձնելու վարչապետի պաշտօնն ալ:

Յաջորդ պարբերութեամբ աւելի յստակ կը գառնայ խնդրոյ առարկայ կնճիռին մէջ Պաշտպանութեան նախարարին տեղը երբ յանձնաժողովի նախագահը կ'ըսէ թէ իր ներկայացուցած գաղափարներուն 80 – 90%–ը Ս. Բաբայեանինն է: Ան՝ Պաշտպանութեան նախարարը, կը ներկայացնի «տիրոջ զգացողութեամբ» մէկը որ «պտցաւ է վերաբերում ընդհանուր հոգսերին». նաեւ կ'ըսուի որ անոր գլխաւոր թուլութեամբ նախարարներ հանդիպած կեանք չեն ունենար եւ տեւական աշխատանքային պրպտումներու մէջ կ'ըլլան: Այս արտայայտութիւնը արդէն Ս. Բաբայեանը կը զետեղէ վարչապետութեան ճամբուն վրայ, ինչ որ միւթքերու մէջ տեղ կը բանայ կնճիռին առընչուած նոր հարցականի մը. եղածը արդեօք խորքին մէջ մրցակցութիւն մը չէ՞ վարչապետ Լ. Պետրոսեանի ու Պաշտպանութեան նախարար Ս. Բաբայեանի միջեւ, այս վերջինին նաեւ քաղաքական մարզին առընչուած ձգտումներով:

Յաջորդ օրուան «Հայէ»ը (Մայիս 29) «ինչո՞ւ է Լիոնար Պետրոսեանը Հայաստանում» խորագրուած Արմինէ Ալեքսանեանի դրութեամբ քիչ մը եւս կը պրպտէ նիւթը: Կ'ըսուի թէ ԼՂՀ վարչապետը հանդիպումներ ունեցած է Հայաստանի նախագահին, Ազգային ժողովի նախագահին, նախարարներու հետ: Ցեւոյ չշուէնները կը սկսին շրջիլ թէ «Լ. Պետրոսեանին պարզապէս վտարել են Ղարաբաղից: Տրուում էր եւ վտարողի անունը՝ ԼՂՀ Պաշտպանութեան նախարար Ս. Բաբայեան»:

Գրութեամբ տրուած յաւելեալ տեղեկութիւններով կ'ըսուի որ Լ. Պետրոսեան չարժման տարիներուն Ստեփանակերտի քաղաքային զործկոմի նախագահն էր բայց արագօրէն անջատուեցաւ թէ՛ համայնավար զեկավարներէն եւ թէ ԼՂՀ–ի դաշնակցական զեկավարներէն: Ինք կը նկատուէր «Հայաստանի մարդը» ու նշանակուած էր Հայաստանի Ցատուկ ծրագրերի վարչութեան պետ. իսկ այդ վարչութիւնը զլխաւորաբար Արցախի տնտեսական խնդիրներով կը զբաղէր: Ա. Ալեքսանեան կը զրէ թէ «ըստ բուրերու» ԼՂՀ նախագահական ընտրութեան չրջանին ծագած է Ռ. Քոչարեան – Ս. Բաբայեան հակադրութիւնը: Նոյնիսկ կ'ըսուի որ նախագահի թեկնածուներուն համար նուազագոյն 35 վայրկեանի պայմանը զրուած է որպէսզի երիտասարդ զօրավարը – Ս. Բաբայեան – չհկրտի այդ պաշտօնին: Ցետոյ, կացութիւնը հանդարտած կը նկատուի երբ այս վերջինին եղբայրը Կարօ Բաբայեան Ներքին զործերու նախարար կը նշանակուի, իսկ Լ. Պետրոսեան վարչապետ:

Ռ. Քոչարեանի Հայաստանի վարչապետ նշանակումով, ըստ Սահմանադրութեան, նախագահի պաշտօնակատար կը զառնայ վարչապետը: Ընտրուած նախագահը կը նկատուի Ս. Բաբայեանի «մարդը»: Իսկ Լ. Պետրոսեանի վարչապետութեան մասին կը տրուի «ազմուկ չբարձրացնելու համար» բացատրութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի այսօրուան կացութեան, Ա. Ալեքսանեան հարց կուտայ թէ երբ նախագահը իրաւասու է հրամանագրով մը վարչապետին պաշտօնին վերջ տալու, ինչո՞ւ կը յապաղեցնէ հրամանագիրը: օրպէս պատասխան, երեք կարելիութիւն կը նչէ. կամ ԼՂՀ–ի մէջ զգալի համաձայնութեան պատրանքը կ'ուզէն ստեղծել ու քօղարկել հակասութիւնները, կամ Ս. Բաբայեան այնքան ամուր չի զղար ինքզինք, եւ կամ Ռ. Քոչարեան միշտ պնահատանք ունի ԼՂՀ անձնակազմին նկատմամբ: Եզրակացութիւնը այն է որ ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, որոշ է որ Ս. Բաբայեան ձէր – տիրական զարձած է Ղարաբաղի մէջ: Ա. Ալեքսանեան մինչեւ իսկ անկարելի չի նկատեր անոր նկրտումը Հայաստանի յաջորդ նախագահի պաշտօնին:

Վստահաբար յառաջիկայ օրերուն աւելի պիտի յստականայ կացութիւնը, երբ Յունիս 4–ին արդէն լրատուականները կը հաղորդէին թէ Ա. Ղուկասեան ընդունած է վարչապետ Լ. Պետրոսեանի հրաժարականը: Կ'ըսուէր թէ հաւանական է նաեւ որ նախագահը ստանձնէ նաեւ վարչապետին պարտականութիւնը: Իսկ վերջին պահուն հասաւ Ներքին զործերու նախարար Կ. Բաբայեանի հրաժարականին լուրը:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

Ս. ՓՐԿԻՉ (Պոլիս) Հիւանդանոցին 166–րդ տարեդարձը տօնուած է Մայիս 24–ին, նախ կրօնական հանդիսութեամբ մատրան մէջ, ապա, արարողութիւններու աւարտին բազմութիւնը հաւաքուած է հիւանդանոցին թաղօթեայ մասնաբաժինը մասնակցելու համար սիրոյ սեղանին: Ցայտագրին բացումը կատարած է Մելքոն Գարաքէօզ որ նախ ողջունած է օրուան հիւր երեսփոխանը՝ Ալի Թալիպ Իօզտէմիր: Օրուան խօսնակը՝ Արման Մազլեան յիշեցէ եղաք թէ 17 տարիէ ի վեր այդ զերը կը կատարէ, հակիրճ պատմականը ըրած է հիւանդանոցին, հիմնուած 1832–ին կարապետ Ամիրա Պալեանի ճարտարապետութեամբ եւ Յարութիւն Ամիրա Պէզճեանի ծախքով: Երեսփոխան Ս. Թ. Իօզտէմիր ջերմ արտայատութիւններ ունեցած է, նշելով թէ հայ ժողովուրդը յարգանքի, սիրոյ եւ մտիկ չհատցնող զուարթեան արժանի ժողովուրդ մըն է, աւելցնելով թէ եկած է որովհետեւ հրաւիրատութիւնը կը զգայ Հայերու բարեկամութիւնը վայելելով եւ թէ Խորհրդարանին մէջ իրենց հրամանին ներքեւ է: Հոգաբարձութեան ատենադպիրը՝ Գրիգոր Տէօշէմէճեան ներկայացուցած է ամփոփ տեղեկագրութիւն մը: Ներկայիս մնայուն 389 բնակիչ ունին: Հիւանդանոցի պիւտճէն 700 միլիառ (չուրջ 15 միլիոն ֆրանք) լիրա է, ճշդելով որ այդ զումարը կը հաւասարակշռուի նուէրներով, Բժշկապետ Արման Զաքըրօղլու ներկայացուցած է բժշկական կացութիւնը, յայտնած թէ հիւանդոց դիմողներու թիւը աւելցած է: Գեղարուեստական յայտագրէ մը ետք, փակման խօսքը արտասանած են Շահան Արք. Սվաճեան եւ Մեսրոպ Արք. Մուրթաֆեան:

***

ՊՏՑՐՈՒԹԻ Հայ կաթողիկէ Ս. Աղնէս վարժարանի սրահին մէջ, Մայիս 17–ին, ամբողջ օրը միօրեայ սեմինար մը տեղի ունեցած է «Հայեցի դաստիարակութեան չուրջ խորհրդածութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ» թեմայով, կազմակերպութեամբ Լիբանանի Հ. Ց. Դ. երիտասարդական եւ Զաւարեանական ուսանողական միութիւններուն: Իրենց մասնակցութիւնը բերած են 23 վարժարաններ իրենց տնօրէններով եւ հայերէն ու հայկական նիւթեր դասաւանդող ուսուցիչ – ուսուցչուհիներով: Բացումը կատարած է Յովսէփ Տէր – Գէորգեան, յաջորդարար խօսք առած են Գրիգոր Շահինեան եւ Կարին Զօհրապեան: Սեմինարը ունեցած է երկու բաժին եւ զեկուցումներ ներկայացուցած են Մանուշակ Պօյաճեան, Ժիրայր Դանիէլեան, Զաւէն Մարլեան, Վարդան Եպիսկոպոս Աչդարեան, Գեղանի Էթիւմէզեան, Պեպօ Սիմոնեան:

***

ԳՈՒՄԳԱԲՈՒՐԻ (Պոլիս) Պզտճեան սրահին մէջ, Մայիս 21–ին եւ 22–ին յաջորդական եղյմներ ունեցած է Լուսաւորիչ Դպրաց Դասը մեծ յաջողութիւն արձանագրելով: Նոյն սրահին մէջ, Մայիս 24–ին ալ համերգ մը տուած է Սայաթ Նովա մանկապատանեկան երգչախումբը, նոյնքան յաջողութիւն արձանագրելով:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

բաղձալի վարչապետին նկատմամբ: Եզրակացութիւնը այն է որ ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, որոշ է որ Ս. Բաբայեան ձէր – տիրական զարձած է Ղարաբաղի մէջ: Ա. Ալեքսանեան մինչեւ իսկ անկարելի չի նկատեր անոր նկրտումը Հայաստանի յաջորդ նախագահի պաշտօնին:

Վստահաբար յառաջիկայ օրերուն աւելի պիտի յստականայ կացութիւնը, երբ Յունիս 4–ին արդէն լրատուականները կը հաղորդէին թէ Ա. Ղուկասեան ընդունած է վարչապետ Լ. Պետրոսեանի հրաժարականը: Կ'ըսուէր թէ հաւանական է նաեւ որ նախագահը ստանձնէ նաեւ վարչապետին պարտականութիւնը: Իսկ վերջին պահուն հասաւ Ներքին զործերու նախարար Կ. Բաբայեանի հրաժարականին լուրը:

ՍԱՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ԻՐ ԹԱՐՄ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ

Գլուխս չարժեցի իբրեւ հաւանութեան նշան:

– Անոնք որ տեսար կոյրին տնակին մէջ, մեզի հետ, հրաչքով ազատած Հայեր են: Քալ, յանդուգն գործի ընդունակ: Կ'ապրին Թուրք անունի տակ: Շուտով աւելի մօտէն կը ծանօթանաս եւ շատ բաներ կը սորվիս: Անոնք երկաթէ, քարէ մարդիկ են: Անոնց հետ կարելի է դժոխք իսկ երթալ:

Շատ դոհ մնացի, որ Աւոն այսքանը վստահեցաւ ինծի: Իմ հետաքրքրութիւնս վոխին դոհացած կ'ըլլար, եթէ, օրինակ, «բաներ» մըն ալ ըսէր սպանուածներու եւ անոնց հեղինակներու մասին: Անշուշտ իրաւունք էր այդ բոլորին, բայց այդ մասին բան մը չըսաւ ինծի:

Բաժնուեցանք: Տուն մտայ, տանիք բարձրացայ եւ անկողինիս վրայ փռուեցայ: Կրնայի՞ քնանալ: Ձակատագրի ի՞նչ խաղ էր, որ վիս այս քաղաքը ձգեց եւ այսպիսի ղէպքերու մասնակից դարձուց: Հրաչքով վերապրած մատի վրայ համրուելիք բեկորներ, որոնց սիրտը կը բարախէր եւ բազուկները կը գործէին տառապում պահանջելու համար:

Ի՞նչպէս կարելի էր քման հատուցում տանալ ջարդարարին, այնքան հրէշային ոճիրներէ վերջ: Բայց, ինչ որ կը կատարուէր, ղարձեալ մխիթարութիւն մըն էր:

Օրեր անցան ու չարաթներ: Ականատես եղայ նոր եւ ցնցող դէպքերու: Կատարեալ անիշխանութիւն կը տիրէր բոլոր ճակատներուն վրայ: Սովի եւ անօթութեան մղձաւանջին հետ յայտնուեցաւ նոր եւ ահաւոր պատուհաս մը – համաճարակ...

Օրական հարիւրներով կը վռնուէին փողոց, պատերուն տակ, հոս ու հոն ու այդպէս ալ կը մնային: Տէր չկար, հաւաքող չկար: Քաղաքը սկսաւ նեխիլ: Այս չարիքն ու պատուհասը լման ըլլալու համար յայտնուեցաւ «զրդլան»ը:

Ի՞նչ էր «զրդլան»: Բանիմացները կ'ըսէին թէ Աստուծոյ կողմէ ղրկուած ահաւոր կենդանի մըն է, որ եկած էր Հայերու վրէժը լուծելու: Քաղաքին միւթթին, որուն հեղինակութիւնը կը տարածուէր շատ հեռուները, հաստատած էր այս պարագան: Իրականին մէջ մարդկային նեխած միս կերած ու կատղած բորենիներ ու գայլեր էին, որ համարձակօրէն կը մանէին քաղաքին զանազան թաղերը եւ ամէն օր մարդ կը յօշոտէին ու կ'ուտէին:

Տեղական իշխանութիւնները, համաճարակին տարածումը խափանելու համար, ըստ զաշտի մը մէջ քանի մը մեծկակ ախոռաններ չինեցին, հոն լեցնել տուին այդ զիսանները: Այն թշուառը, որ թեեւուն տաք կիր: Այն թշուառը, որ թեթեւ տաքութիւն մը կ'ունենար, վարակուած կը նկատէին եւ ողջ ողջ եփուն կիրին մէջ կը նետէին: Լեռներու վրայ, ձորերու մէջ տարիներով տասնեակներով «փիրարի»ներ (փախստական) տուն տեղ եղած, կը զարնէին, կը թալանէին, կը կողոպտէին:

Այս կացութիւնը շատ կը նպաստէր մեր աչխատանքներուն ու ատոր համար ալ մերիններուն կ'ուճապարէին որքան կարելի էր օգտուիլ առիթէն:

Ահա այդ օրերուն էր, որ Աւոն զարձեալ պիտ իր մօտը կանչեց: «Շատ կարեւոր ըսելիք ունիմ», ըսաւ: Այլայլած եւրեւոյթ մը ունէր (առաջին անգամն էր որ այդպէս կը տեսնէի զինքը): «Լսէ վանիկ, յարեց խորհրդաւոր կերպով, վաղը գիշեր քաղաքէն երկրորդ ապացոյցը պիտի տաս: Կը ճանչնա՞ս Սրբ Հաւանը, կամ ուրիշ անունով Քէլ Հասանը: Այս այն հրէշն է, որ կը պարծենայ թէ չատ Հայեր ջարդած է: Համաճարակը չէրցաւ մաքրել այս ճիւաղը, մաքրելու հաշիւը քեզի ձգեցինք: Կրնա՞ս ... Սատուդեցինք, որ վաղը կը մեկնի Սեւիլար: Մեր հաշուով իրիկուան Գայլաձոր կը հանի դիւերուան «էզան»ը կանչելէ վերջ: Աւոնին կ'իմնաս Գայլաձոր, դիրք կը բռնես «Ծակ քար»ին մօտիկը եւ հոն ալ հաշիւը կը մաքրես...

Չէի կրնար «ոչ» պատասխանել, թէեւ տաժանելի զործ մըն էր, որ ինծի կը յանձնուէր:

– Աւ սա դաշոյնը եւ այս սրուակը: Դաշոյնը դիտես ինչու համար է: Սրուակին հեղուկը պիտի պրկէ ջիղերդ, պիտի զօրացնէ մկաններդ: Մէկ անոր պարունակութիւնը Սրբ Հասանին հանդիպելէ առաջ: Դէ՛հ, յաջողութիւն եւ քաջութիւն:

Աւոնց բառ մը արտասանելու, մեքենարար ձեռքէն առի երկսայր դաշոյնն ու սրուակը, երկուքն ալ խրեցի գօտիս մէջ եւ հապճեպով տուն դարձի:

Մտածելով դիւերուան «կատարելիք»իս մասին՝ կը սարսռայի: Ապրած օրերուս մէջ չատ տաք ու պաղ բաներ տեսած էի, բայց այս մարդասպանութիւնը իրրեւ զործ եզակի պիտի ըլլար...

... Է՛, մեծ փափաք ունէի, որ ինծի ալ «զործ» մը տային, գիս ալ մարդու տեղ դնէին ու ահա պատեհութիւնը: Այս զործը յանդգնութիւն, քաջութիւն կը պահանջէր:

Ամէն անգամ, որ չար ընկերակամբ կուզար պղտորել միտքս, կը յիշէի իմ մեծխօսիկ արտայայտութիւններս: Աչքիս առջեւ կը ցցուէր Աւոն՝ իր պատկառելի կերպարանքով: Կը ցցուէին նորեկները, կոյրը, Աստղիկը, նոյնիսկ Սիսէն:

Օ՛, ոչ, եթէ մեռնիլս իսկ գիտնամ, զարձեալ նահանջի անպատուութիւնը յանձն չեմ առներ:

Իրիկունը հասաւ: Օրը մթնեց: Աստղերը սկսան փայլիլ երկնակամարին վրայ: Փողոցները զատարկ էին: Արդէն այդ եղանակին չատ քիչ մարդ կը զբաղուէր քաղաքը, ինչ որ նպատատուր էր ինծի համար:

Միտքս ամբողջութեամբ կլանուած էր կատարելիքովս: Կը ճանչնայի Սրբ Կամ Քէլ Հասանը: Բարձրահասակ, թիկնեղ, վազրի պէս անվախ եւ արիւնարբու: Իր պատմածին նայելով, մաղերուն համրանքին չափ մարդ մորթած էր ան: Անշուշտ Հայեր: Եւ ահա, այդպիսի հրէշ մը մաքրելու զործը ինծի յանձնուած էր, ան ալ դաշոյնով:

Ժամանակին կարդի զրի ամէն ինչ, դուրս ելայ տունէն ու բռնեցի Գայլաձորի ճամբան, որ կը սկսի Բ. քաղաքի ճիշդ տակէն, կ'երկարի մինչեւ «Թալապլի» կոչուած այգիները: Իսկ «Ծակ քար»ը քաղաքը այգիներուն կապող նեղ անցքի մը վրայ ամեհի ժայռ մըն է, զոր առէնին փորած, ծակած են ղէպի զետը եւ այգիները երկարող ճամբան կարճեցնելու համար:

Նկատելով, որ կրնայի պատահական անցորդներէ նշմարուիլ, դուրս ելայ լայն ճամբէն եւ ոլոր – մոլոր արահետներ կրնելէ ետք, հասայ «Ծակ քար»ը ու դիրք բռնեցի անոր կից խոռոչի մը մէջ:

(Շար. 23)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 13, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Եկանոցն ի վիրապէն:

Այս առթիւ, ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր հօր՝ Միհրան Թէօլէօլեանի *յիշատակին վրոփ. Խաչիկ Թէօլէօլեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիանի ՄԱՐԴԱՐԵԱՆ եւ ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ամէնօրեայ Վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ղպրոցի բարգաւաճման համար.– Ռուանէն Տէր եւ Տիկին Փապաճ Ալաճան եւ իրենց բարեկամները՝ Սարգիս Պապաճանեանի մահուան առթիւ 950 Ֆր.:

***

Սեդր եւ Եւա Մխիթեանի ամուսնութեան առթիւ, Պր. Վաղինակ Մխիթեան 3000 Ֆր. ղպրոցին: Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սանճեան 1000 Ֆր. ղպրոցին, Պր. Ֆրանսուա Պէսէ 500 Ֆր. ղպրոցին: Տէր եւ Տիկին Արմ Գոհարեան եւ Փիէր Կապուճեան 300 Ֆր.: Օր. Մարիա Պլանքէ 250 Ֆր. ղպրոցին, Տիկին Սիրվարդ Կաճիքեան 100 Ֆր. ղպրոցին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB-Paris IDF

Le Comité de Paris —
Ile-de-France de l'UGAB
présente

LA FETE DE LA MUSIQUE

Au programme :
musique arménienne,
musique classique
(Mozart — J. S. Bach —
Chostakovitch — Scarlatti —
Komitas — A. Katchatrian —
J. Trulhar — C. Tedesco — Barrios...)

le Dimanche 21 Juin

— à 16 heures
Léa Cresci (violon) — **Frédéric Schneider** (violon) — **Marie Jonjit** (piano) — **Thomas Kechikian** (piano) **Sophie Kechikian** (piano) — **Anahid Kantarci** (flûte).

— à 17 heures 30
Céline A. Roumian (piano) — **Gévork Gyumdzian** (ténor) — **Tristan Manoukian** (guitare) — **Sidonie Euvremer** (flûte) — **Sévan Manoukian** (Soprano) — **Iris Torossian** (harpe).

— à 20 heures 30
DUO ZEPURE
PUZANT FINDIKIAN
interprète des chansons exraites de son répertoire
La Troupe de danse «B A I D Z A R» de l'UGAB-Paris

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 Paris (Métro: Courcelles)

UGAB — UGAB — UGAB —

Le Centre Culturel SAINT MESROB

aura le plaisir de recevoir
BEATRICE KASBARIAN-BRICOUT
le Jeudi 11 Juin à 20 heures 45
pour la **présentation** et la **signature** de son livre :

«A LA DECOUVERTE DE L'ARMENIE»

(Un guide historique et culturel de l'Arménie et de l'Artsakh)
au Centre Culturel St-Mesrob
10 bis, rue Thouin, Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine, Monge

—— **Entrée libre** ——

l'Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes
«Khatchadour ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
vous invite à sa

Fête Annuelle
suivie de la **Kermesse**

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

le Dimanche 14 Juin de 14h30 à 19h
Dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado —
13008 MARSEILLE
Tirage de la **TOMBOLA** sur place avec de nombreux lots

Après la messe à **12 heures 30** un buffet froid sera proposé

Venez nombreux, encourager nos élèves et déguster les spécialités arméniennes dans une ambiance familiale

Քաջալերեցէք ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ եւ Ազգային Դաստիարակութիւնը

Ամավերջի Հանդէս

Կաղոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը սիրով կը հրաւիրէ ծնողներն ու բարեկամները, իր Մխօրեայ ղպրոցին հանդէսին, Կիրակի, Յունիս 14, ժամը 16–ին

17, rue Bleue, 75009 PARIS

Թատրոն, երգչախումբ, պարախումբ եւ այլն:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SPECTACLE
de fin d'année scolaire

La Croix Bleue des Arméniens de France, section ASTRIG d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le Bel est heureuse de vous inviter au spectacle de fin d'année scolaire, interprété par les enfants de l'école, qui aura lieu

le dimanche 14 Juin à partir de 15 h
dans la salle «Jacques Brel» à Gonesse.

Venez très nombreux encourager tous les enfants !

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կաղոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մանաւիւղի տարեկան գաշտահանդէսը «Փէման», Յունիս 14–ին, Կիրակի, կէսօրէն սկսեալ, մասնակցութեամբ՝ Կ. Խաչի ղպրոցի աշակերտներուն եւ Անի նուագախումբին:

Հայկական ճոխ ճաշացուցակ եւ վիճակահանութիւն:

Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս հակէք հաճելի օր մը անցընելու:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT EN GRECE
DU 8 AU 30 JUILLET

Camp adressé aux adolescents nés entre le 01/01/82 et 31/12/83.

Départ en train jusqu'à Venise et bateau pour Corfou

Programme : Randonnées, visites des sites et monuments historiques. jeux de plage etc.

Circuit: Ile de Corfou

Puis retour en bateau jusqu'à Venise et train.

Prix : 4 700 F

Renseignements et inscriptions:
C.B.A.F. : 01. 48. 24. 46. 57.

Places limitées.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ 70

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
եւ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը ներկայացնեն

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ
«ՈՒՐԻՇԻ ՀԱՄԱՐ»Ը

Թեմադիր՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Յունիս 11, 12, 13, ժամը ճիշդ 20·45–ին
եւ կիրակի Յունիս 14, ժամը ճիշդ 16–ին եւ 20·45–ին

THEATRE ESPACE ACTEUR
14 bis, rue Sainte-Isaure, 75018 PARIS — M° JULES JOFFRIN & SIMPLON
Renseignements: 01. 42. 73. 28. 37

150 Ancienne route de Beaujeu - GLEIZE BP 421
69653 Villefranche sur Saône
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Offre d'emploi

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche, dans le cadre d'un emploi-jeune ou contrat à durée déterminée à mi-temps, un(e) collaborateur (trice) qualifié(e) dans le domaine de la communication et montage de dossiers administratifs (connaissance de l'arménien et de l'anglais souhaitée ainsi que de l'outil informatique).

Ecrire à C.B.A.F. —
Conseil d'Administration :
17, rue Bleue — 75009 PARIS.

Compte tenu du succès enregistré en 1997
l'*Association* « *MACHTOTZ* » organise

SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN

LE CAIRE / EGYPTE 2-23 JUILLET 1998
POUR LES JEUNES DE 10-16 ANS
sous le patronage de l'Archevêque Z. Tchintchinian

- **Hébergement par des familles arménophones;**
- **Des cours d'arménien: 20 heures par semaine**
  - **par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN,** avec sa méthode audiovisuelle pour les débutants francophones;
  - **par professeurs qualifiés et méthode classique pour les autres niveaux.**
- **Encadrement et assistance assurés;**
- **Plusieurs excursions et du sport sont prévus.**

PARTICIPATION : 4950 F. tout compris.
INSCRIPTIONS : 01 47 50 97 51.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 11
JEUDI
11 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում) 1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·395 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.395

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԿԱՅԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԹԱԼԱԱԹ...

Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին Մայիս 29-ի քուէարկութեան տրուած հակազդեցութիւններուն մէջ անկարելի է անուշադրութեան մատնել Պոլսոյ հայ համայնքին շռայլուած հարապատութեան, սիրոյ արտայայտութիւնները: Զեմ դիտեր թէ անմիջական չփումներու ընթացքին, կամ հեռաձեռքի հայկական նիւթով յայտագիրներու որոնք Թրքական լայնախոհութեան, ազատամտութեան նորածագ արտայայտութիւնը պէտք է նկատուին, կը կրկնուի՞ն նոյն կաղապարները:

Զգայական պատեհանով ու ղղացականը թիրախ առած այդ չռայլումները Թուրքիոյ Հայերը ցոյց կուտան որպէս երկրին ու անոր հաւաքականութեան անբաժանելի, անօտարելի մասնիկը: Կը յիշուի անոր յատկապէս մշակութային մասնակցութիւնը երէկուան ու այսօրուան պետութիւններուն: Երբեմն նաեւ կը յիշուի քաղաքական ներկայութիւնը, օսմանեան իշխանութեան որպէս հաւատարիմ տարր:

Այս երեւոյթը, բնականաբար, արուածքին սպառումի ապրանք է մեծ մասով: Տեղացիին համար մեծ նշանակութիւն պէտք չէ ունենայ երբ ան անհատական և մանաւանդ հաւաքական — համայնքային կեանքին մէջ ամէնօրեայ իր փորձառութեամբ անդադար փաստը կ'ունենայ իրեն յատկացուած տեղին ու արժեւորութիւն: Աւելորդ է մխրճուիլ օսմանեան դիւանները, պատմութեան հատորներու մէջ. ներկայի իրավիճակը կը բաւէ առողջ դատումի հասնելու: Ջուտ ներհայկական հարցի մը՝ պատրիարքական ընտրութեան նորագոյն օրինակը շատ բան կ'ըսէ այս մասին: Աւարտած է աւանդական սուգի քառասնօրեան, աւարտած են ընտրութեան պատրաստութիւնները, բայց պաշտօնական արտօնութեան բացակայութիւնը արգելք է ընտրութիւնը կատարելու: Եւ իրաւ թէ այդ արտօնութիւնն ալ ձեւական է ընդամէնը...: Տարօրինակը թուրք քաղաքական դէմքերու եւ լրագրողներու այն միամիտ, կամ անտարբեր անտեսումն է, որով ընդհանրապէս կը դիտանայ հարազատութեան տարազներով, առանց պահ մը մտածելու որ իրենց ոչ թուրք ընթերցողները կրնան խօսքերու քով արարքներ ալ դետեղելու չափ հորիզոն ունենալ:

Քաղաքական դէմքերու եւ լրագրողներու կողմէ Պոլսոյ հայութեան ուղղուած ջերմեռանդ արտայայտութիւնները ներկայի աւեւլներու թելադրանքէն զատ, պատմական զուգահեռներ ալ կը ներշնչեն, մանաւանդ իրենց անսովոր չեշտումով: Այսպէս է որ, օրինակ, յիշողութիւնները մէկ կը թարմանայ 1913-ի անչնորհ հայ տառերու դիւտին 1500-ամեակի վառաւոր նշումներուն նաեւ ժամանակի Արաքսի գործերու նախաբար Թալաաթ պէյին ներկայութիւնը եւ «կուռ» ելոյթը: Այդ նախաբարը ուրիշ մեկէ չէ այլ 1915-ի Թալաաթ վեզան...: Վկայութիւնը կը պատկանի Անայիսէ (Եւփիմէ Աւետեան) որ «Ճուչերս» (*) հատորին մէջ (էջ 203 — 204) երկարօրէն կը նկարագրէ այդ ոճրին մեծ խանդավառութիւնը, մինչեւ իսկ Գումգափուի, Եէնի գափուի ջրհանկիրներու հրճանակին մէջ: Պոլսոյ Մայր եկեղեցիի սրահին բեմէն խուռներամ բազմութեան դիմելով Ներքին գործերու այդ նախարարը նոյն լրբանհաւորին մեծարանքը հրամցուցած է հայ ժողովուրդին, ի միջի այլոց ըսելով. «Մենք յեղափոխութիւնը մեր հայ եղբայրներէն սորվեցանք. անոնք մեզ արթնցուցին, ազատութեան ճամբան ցոյց տուին»:

Երբ ծանօթ է որ այդ ճամբան երկու տարի ետք ո՛ւր առաջնորդած է Թալաաթի 1913-ի «հայ եղբայրները», անկարելի է չուրախանալ որ այսօրուան խընկարկոտին մէջ տեղ չեն գտներ սորվելու — սորվեցնելու նշումներ ու հայ համայնքին մեծարումը կը գոհանայ հարազատութեան գործօնով:

Ա. Թ.

(*) Փարիզ, 1949:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒ ԹՐՔԱՀԱՅՈՒ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ

Թուրք մամուլը լայն արձագանգ տուաւ ու կը շարունակէ տալ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին Մայիս 29-ի քուէարկութեան որով հրապարակաւ կը ճանչնար 1915-ի Հայերու ցեղասպանութիւնը: Այս մամուլին արեւմուտք հասնող քանի մը անուններէն անդին մնացած փաստաթիւ թերթերէ ծաւալուն քաղուածք մը ներկայացուցած է Պոլսոյ «Ակօս»ը (Ճունիս 5): Աւելի քան երեք տասնեակ լեցլեցկատարուած մկրչբերումներ ամբողջական դաղափար մը կուտան թէ նիւթը ինչ ընկալում ունեցած է թուրք հանրային կարծիքը ճեւաւորողներու կողմէ:

Զարմանալի ոչինչ ունի տեսնել որ այդ ընկալումին ու արուած արձագանգին մէջ դլխաւոր տեղը կը գրաւէ մոլեռանդութեան հասնող հակահայ կեցուածքը, իր բոլոր ենթադրելի արտայայտութիւններով: Այս խումբին մաս կազմող դրութիւնները թշնամութեան,ատելութեան, կոյր դատումներու, քաղաքական «սխալ» հաշուարկներու ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը բեռցնեն հայկական ըմբոստութեան, Հայաստանի նոր ղեկավարութեան ու արեւմուտքին: Առաջինը տաք անկիւնը նստած, կուշտ փորով, կ'անտես Հայաստանի ներկան ու չի դադրիր անցեալը չհարկելէ: Հայաստանի նոր ղեկավարութիւնը որ առանց այլեւայլի կը մարմնաւորուի նախագահ Ռ. Քոչարեանի անձով, զուրկ է քաղաքական հեռատեսութենէ, անկարող՝ կշռադատուած վարքագիծ որոշելու եւ ունի աւելորդ, նոյնիսկ վնասակար յանդգնութիւն մը: Այս վերադրումներուն յաճախ կը յաջորդէ բաղդատական մը ալ, նախորդ նախագահին խոհեմ, չափաւոր, «իրապաշտ» ընթացքին հետ. կան նաեւ աւելցընողներ թէ այդ ընթացքը ոչ մէկ արժէք ներկայացուց Անգարայի համար որ այսօր Լեւոն Տէր — Պետրոսեանը մոմով փնտռելու վիճակին մատնուած է, անհետաոտ ու միշտ աւելին պահանջող իր կեցուածքով: Ինչ կը վերաբերի Արեւմուտքին, այս պարագային Ֆրանսայի, աւանդական հակաթուրք դիծն է որ յայտնուած է անգամ մը եւս, Թուրքիոյ առջեւ պատնէշ բարձրացնելու առիթը չփախցնելու միտումով:

Ընդհանուր այս պատկերին մէջ առանձին ուշադրութեան արժանի է Հ. Ձէլիք առորագրուած դրութիւն մը որ լոյս տեսած է Մայիս 30-ի «Փոսթա» թերթին մէջ: «Շատ մեղք եղաւ» խորագրուած էջը կ'ափսոսայ հայերուն ցաւը վխրուն յարաբերութիւններուն Ցըղային Ազգային Ժողովին քուէարկութեամբ արուած հարուածին, ապա տեղ կուտայ ենթադրելի հեռանկարներու: Կ'ըսէ թէ Թուրքիա այսուհետեւ բաքսի նպաստ աւելի չեշտուած նախաձեռնութիւններու պիտի դիմէ ու նոյնիսկ կըրնայ նոյ խնդրոյ առարկայ ըլլալ զինուորական ուղղակի զօրակցութիւնը: Անգարան նոր փորձերու դէմ որպէս վճռակամութեան փաստ, յաւելեալ զօրամասեր պիտի ղրկէ հայկական սահմանը, ինչ որ փոխադարձ նոյն բնոյթի քայլերու պիտի մղէ Մոսկուան. ջրջանին լարուած կացութիւնը պիտի ազդէ Բաքու — Ճէյհան քարիւղատարին, վնասելով Թուրքիոյ շահերուն: Եւ վերջապէս, «կրնայ վտանգ սպառնալ Թուրքիոյ Հայերուն կեանքի ապահովութեան: Ծայրայեղ տարրեր ռռնիք պիտի ուզեն այս զարգացումները գործիք դարձնել, կրնան որպէս թիրախ ընտրել հայկական եկեղեցիներ, դպրոցներ, գործատեղիներ»:

«Ակօս»ի քաղուածքին մէջ կան բաւականին իրապաշտ մօտեցումի արտայայտութիւններ ալ, բնականաբար զուտ փոքրամասնութեան կարգավիճակով: Անոնք հասկցուցած են թելադրել որ կիրքը, մոռացուած ենթակայութիւնները եւ «կուռ» ելոյթը: Այդ նախաբարը ուրիշ մեկէ չէ այլ 1915-ի Թալաաթ վեզան...: Վկայութիւնը կը պատկանի Անայիսէ (Եւփիմէ Աւետեան) որ «Ճուչերս» (*) հատորին մէջ (էջ 203 — 204) երկարօրէն կը նկարագրէ այդ ոճրին մեծ խանդավառութիւնը, մինչեւ իսկ Գումգափուի, Եէնի գափուի ջրհանկիրներու հրճանակին մէջ: Պոլսոյ Մայր եկեղեցիի սրահին բեմէն խուռներամ բազմութեան դիմելով Ներքին գործերու այդ նախաբարը նոյն լրբանհաւորին մեծարանքը հրամցուցած է հայ ժողովուրդին, ի միջի այլոց ըսելով. «Մենք յեղափոխութիւնը մեր հայ եղբայրներէն սորվեցանք. անոնք մեզ արթնցուցին, ազատութեան ճամբան ցոյց տուին»:

Երբ ծանօթ է որ այդ ճամբան երկու տարի ետք ո՛ւր առաջնորդած է Թալաաթի 1913-ի «հայ եղբայրները», անկարելի է չուրախանալ որ այսօրուան խընկարկոտին մէջ տեղ չեն գտներ սորվելու — սորվեցնելու նշումներ ու հայ համայնքին մեծարումը կը գոհանայ հարազատութեան գործօնով:

Ա. Թ.

(*) Փարիզ, 1949:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ցունիս 10-ին Ֆրանսայի մէջ, դլխաւորաբար անչուշտ, վարիզեան արուարձան՝ Սէն — Տընիի նոր մարզադաշտին մէջ, Ցունիս 10-ին, կը մասնակցին 32 խումբեր: Նախորդ օրը, Ցունիս 9-ին, Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենար մեծ ծանակատարութիւն մը որ ժամը 14-էն իսկ անդամալոյծ կ'ընէր Փարիզի կեդրոնը, բազմաթիւ թաղեր եւ փողոցներ փակ կը մնային երթեւեկին: Ժամը 18·30-էն չորս տարբեր ուղղութիւններէն չորս հսկաներ, ամէն մէկը մասնակցող մէկ ցամաքամաս ներկայացնող, կը դլխաւորէին առաջնցքները որոնք ժամը 22-ին պիտի հասնէին Գոնդորտի հրապարակը վերջին հանդիսութեան մը համար: Այս ամբողջը չգտաւ ոչ ակնկալուած բազմութիւնը (200 հազար փոխանակ մէկ միլիոնի) ոչ ալ յաջողութիւնը: Պէտք է խոստովանիլ որ անճաշակութեան, մինչեւ իսկ տգեղութեան ահաւոր յուցադրութիւն մըն էր եւ իսկապէս հարց կը ծագի որ ինչպէ՞ս կարելի է նման ընտրութիւն մը ընել: Աւելցնենք որ այս ֆիասկոն 52 միլիոն ֆրանք արժած է: Տօնակատարութիւնն ալ վերջ գտած է միջադէպերով, ապահովութեան ուժերէն 25 հոգի վիրաւորուած է, որոնցմէ մէկը շատ ծանր վիճակի մէջ է: Ցունիս 10-ին, առաջին մրցումը դէմ առ դէմ կը հանէր Պրազիլ եւ Սկովտիա: Առաջինը նախորդ մրցաշարքին բաժակակիրն է եւ այս անգամ ալ մարզասէրներուն նախընտրութիւնը կը վայելէ եւ հերոսն ալ կը նկատուի իր խաղացողներէն՝ Ռոնալտօ:

ԷՒ — ՖՐԱՆՍԻ օդաչուներու պօրձադուլը կը շարունակուէր Ցունիս 10-ին: Կորուստը արդէն մէկ միլիառ ֆրանքը կ'անցնի: Ընկերութեան վարչական խորհուրդը որ պիտի հաւաքուէր Ցունիս 10-ին եւ կարեւոր որոշումներ տար, նիստը յետաձգեց Ցունիս 13-ին:

ԾԻՐԱՆԱՒՈՐ ԱԿՈՒՄԹԻՆՕ ԳԱՋԱՐՕԼԻ, վաթիկանի երբեմնի «Արտաքին նախարար» մեռաւ 83 տարեկանին: Կենսական դեր խաղացած է Ս. Աթոռի դէպի Արեւելեան Եւրոպա քաղաքականութեան մէջ, նաեւ Գուպայի նկատմամբ:

ԵՈՒՐԻ ՃՈՐՔԱՑԻՖ լայն տեղ կը գրաւէ այս օրերուն մեխաներու մէջ, ոչ միայն յօդուածներով, տեսակցութիւններով այլեւ նկարներով, մինչեւ իսկ Տէսին իր Հայ մօր ընտանիքին հետ:

ԼՂՀ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Ցունիս 9-ին, նախագահ Ա. Ղուկասեանի հրաւէրով դումարուած Ազգային Ժողովի արտահերթ նիստին ներկայ պատուած են 33 երեսփոխաններէն 27-ը եւ լրատուներու ներկայացուցիչներ. օրակարգին վրայ դրուած են «Նախագահի մասին» եւ «կառավարութեան մասին» օրէնքներուն մէջ փոփոխութեան նախագահին ներկայացուցած օրինագիծերը: Ըստ ներկայացուած առաջարկին, վարչապետին հրաժարականէն ետք այդ պաշտօնն ալ պիտի ստանձնէր նախագահը: Առաջարկները որոնք քննուած էին յանձնաժողովներուն կողմէ, ժխտական քուէ ստացած են: Երեսփոխանները համոզում յայտնած են որ ներկայիս ճգնաժամ չկայ, բայց ան իրականութիւն կը դառնայ, եւ կը խորհին նայ նախագահին օրինագիծին ընդունուելու պարագային:

Նախագահին օրինագիծերուն դէմ արտայայտուած են դիւղատնտեսութեան, ֆինանսավարկային, կրթութեան եւ դիտութեան, արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովները: Քուէարկութեամբ մերժուած է Ա. Ղուկասեանի առաջին օրինագիծը: Նախագահի աշխատակազմի դեկավար Կ. Բաբուրեան յիշեցուցած է թէ մերժումի պարագային նախագահը կրնայ Մորհրդարանը ցրուել: Ի պատասխան իրեն, կրթութեան եւ դիտութեան յանձնաժողովին նախագահը ըսած է թէ Մորհրդարանը իրաւունք ունի էընդունելու, կամ մշակումի համար վերադարձնելու օրինագիծը. իսկ երեսփոխանները ըսած են թէ Մորհրդարանի ցրումը տնտեսական ճգնաժամը կը վերածէ քաղաքականի: Պաշտպանութեան յանձնաժողովին նախագահին համաձայն Ա. Ղուկասեան խոստացած է հրաժարիլ եթէ մերժուին իր առաջարկները:

Փոխ — վարչապետ Ժ. Պօղոսեան անմասն նկատած է օրակարգի երկրորդ կէտին՝ «կառավարութեան մասին» օրէնքին փոփոխութիւնը քննարկել:

«Ֆիկարօ» յաւելուածով մը (Ցունիս 10) կը խօսի իր մասին եւ կը տեղեկացնէ որ այս օրերուն կը կարդայ, կրկին ու կրկին «Հայերու 40 օրերը» (ըսել կ'ուզէ Մուսա Լերան) որուն հեղինակն այ եղած է վայցել մը, փոխանակ վերֆէլի...:

պահանջած լրջութեամբ: Այդպէս է, օրինակ, Ցունիս 1-ի «Ճուռմհուրիյէթ»ին մէջ Մ. Պալպալի էջը ուր հարկաւոր նըկատուած է խաղի ջղալ, Հայաստանի հետ մնայուն խաղաղութեան մը գետինը չօշափել: Ուրիշ մը՝ Ս. Ելլուըըմ («Ռատիքալ», Մայիս 31) մերժելով հանդերձ Թուրքիոյ կատարուած պատմական վերադրումները, կը թելադրէ պատմութեան խնդրոյ առարկայ չերտը լուրջ քննութեան առարկայ դարձնել, սխալները անկեղծօրէն ընդունիլ ու առարկայական կեցուածքով մը դէպքերը յանձնել միջազգային հանրային կարծիքին ուշադրութեան: Կ'ըսէ թէ անհրաժեշտ է պետութեան դիւաններու բացումը:

Վերջին կէտ մը նկատառումն է Պոլսոյ հայ համայնքին: Թուրք մամուլը չորքորթութեան հասնող արտայայտութիւններով կը կրկնէ ու կը կրկնէ անոր հետ ընդհանուրին մեղրանման յարաբերութիւնները, արտաքին աղդակներէ, ղրկըռութիւններէ չտարուելու, անոնց հարկաւոր պատասխանը տալու անոր զգօնութիւնը: Կը վկայակոչուին «եղբայրական, աւանդական, սերտ կապերը», Հայերու բերած մշակութային, տնտեսական նըպաստները, եւայլն: Բոլորը գոհ են որ Ֆրանսայի վերջին քուէարկութեան առթիւ Թրքահայութիւնը «տեղին» հակազդեցութիւն ցոյց տուած է: Թ. Աթէշ «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ (Ցունիս 2) կը դրէ ի միջի այլոց որ «ժողովուրդին գերիշխանութեան յենած, լաիք ու արդիական քրիստոնեական հանրապետութիւնը յաւիտենական է: Պիտի ապրի, բազմագոյն ու հարուստ իր խճանկարով ազուն մաս կը կազմեն ծագումով հայ հայրենակիցները»: Անշուշտ աւելորդ է ընդարձակ քաղուածքին մէջ նշում մը գտնել այդքան փայփայուած հայ համայնքին պատրիարքական ընտրութեան ձգձգումի երեւոյթին մասին այ...:

Հոս այ ուշադրաւ բացառութիւն է Ելտայի դրութենէն կատարուած մէջբերում մը. «Էֆ Կիւնէմ»ի Մայիս 30-ի թիւին մէջ ան գրած է. «Ցեղասպանութեան մասին նոյնիսկ կարելի չէ մտածել որ տեսակէտ արտայայտեն Թուրքիոյ Հայերը: Գոնէ իմ տարեկիցներս Սփիւռքի Հայերէն տեղեկացան անոր: Իսկ Թուրքիոյ մէջ հայ մը միայն իրաւունք ունի "բուն ցեղասպանութիւնը Հայերը գործած են" ըսելու: ... Զգենք Քիւրտերն ու Հայերը, թուրք ընդդիմադիրներ իսկ իրենց մտածումներուն պատճառով կը պատժուին կանխատեսանաւ»:

Որպէս Պոլիս ապրող Հայու «կարելի» առաւելադոյն արտայայտութիւն, յարմարադոյնն է այս ակնարկը վակել «Ակօս»ի խմբագիր Հրանդ Տինքի նոյն թիւին «Հոդեվիճակս է» խորագրուած դրութեամբ ուր կը խտացնէ Թրքահայուն հակազդեցութիւնը. ան կը դրէ. «Զանգրացայ մամուլի կարգ մը գրչակիրներու «Մեր Հայերը» շողոմաքաւութիւններէն ալ, «մեր ոճրին դաւանեանները» գրգռութենէն ալ: Յոգնեցայ քէ՛ ստարումէն որ սովորական, կամ հասարակ բաղաքացի ըլլալս կը մոռցնէ, եւ քէ՛ այն ազգագրումէն որ խեղդելու աստիճանին կը հասնի...»:

ՊԱՔԱԼՕՐԷԱ 1998

«Նախ Պաքալօրէաղ յաջողէ՛,...». Պաքալօրէան Ֆրանսացիներուն համար կը մնայ «ռեֆերանս»ի քննութիւնը, հակառակ անոր որ չատ անգամ խնդրոյ առարկայ եղած է, վերատեսութիւններու ենթարկուած է, կրած է բարեփոխումները, հարստացած է նոր «սեռի»ներով եւ այլն...: Վերջին բարենորոգումը կատարուեցաւ 1995–ին՝ ընդհանուր ուսուցման պաքալօրէա մը երեք ««սեռի»ներով ԷՍ (գիտական), ԷԼ (գրական) եւ Ը – ԷՍ (ընկերային տնտեսութիւն), թեքնոլոժիք պաքալօրէա մը եւ արհեստապիտական պաքալօրէա մը տասնեակ ճիւղերով: Լուսաւորութեան նախարարը՝ Գլօտ Ա-լէկրը, իր կարգին, խոստացաւ պաքալօրէայի բարեփոխում մը առընչուած լիակներու ուսուցումներուն տրուելիք նոր բովանդակութիւններուն եւ նոր նպատակներուն հետ:

Ըստ աւանդութեան, խմաստասիրութեան պարտականութեամբ է որ, զուտ ֆրանսական մասնայատկութիւն մը, կը բացուին առաջին խումբի ըսուած նիւթերը: Այս տարի Յունիս 15–ին: Թեկնածուներու ընդհանուր թիւն է չորս վեց հարիւր քան հազար, որոնցմէ յիսուն տարիւրը եւ քիչ մը աւելին կը ներկայանան ընդհանուր պաքալօրէայի «սեռի»ներուն: Շուրջ հարիւր հազար թեկնածուներով արհեստապիտական պաքալօրէան առեղծուած 1985–ին, տարուէ տարի կ'արձանագրէ թեկնածուներու թիւի յաւելում: Այս պաքալօրէան կը պատրաստուի արհեստապիտական լիսէներուն մէջ, երկու տարուան ընթացքին, Պէ–Ը–Փէ–է–ն, եւ կը հաչուէ քառասունինը տարբեր մասնաղիտութիւններ:

1998–ի թեկնածու աշակերտներուն, թեկնածու «պաշըլիէ»ներուն պէտք է աւելցնել շուրջ հինգ հարիւր հազար աշակերտ առաջին դասարաններուն որոնք պիտի ներկայացնեն Ֆրանսերէնի քննութիւնը, գրաւոր եւ բերանացի, ի հաչիւ 1999–ի պաքալօրէայի նատաչրջանին:

Պաքալօրէայի քննութիւններուն, ամէն տարի, չուրջ չորս միլիոն քնադիրներ կը տրբագրուին: Ընդհանուր ծախքը կը բարձրանայ երկու միլիառ ֆրանքի: Երբ դիտենք թէ մէկ միլիառ ֆրանքով հինգ լիսէ կը կառուցուի կամ մէկ համալսարան կը վճնուի, ամէն մեկնաբանութիւններու դուռ կը բանայ պաքալօրէան:

Նախավերջինը այս հազարամեակին, պաքալօրէան միշտ կը պահէ մոզական հրապոյր մը:

⁂

Ահաւասիկ քանի մը թիւերով, հայերէնը ներկայացնողները պաքալօրէային, էքս – Մարսէյլ Ակադեմիի մէջ. ընտրովի նիւթ (օփսիոն), քննութիւնը գրաւոր է, եօթը թեկնածու որոնցմէ մէկին ալ չ'ներկայացած – բերանացի որպէս Ա, Բ. կամ Գ. լեզու՝ տասնըմէկ թեկնածու գրաւոր, որպէս Ա. կամ Բ. լեզու՝ ութ թեկնածու – թեքնոլոժիք պաքալօրէային՝ մէկ թեկնածու, արհեստապիտական պաքալօրէային՝ մէկ թեկնածու Պի – Թի – ԷՍ–ին՝ մէկ թեկնածու: Այս թիւերուն վրայ պէտք է աւելցնել երեք թեկնածու եկած Նիսէն: Ընդհանուր թիւն է թեկնածուներուն՝ երեսունեւերկու. սակայն կան աշակերտներ որոնք կը ներկայացնեն հայերէնը եւ գրաւորին եւ բերանացիին, պարագան է Համազգայինի դպրոցին չորս թեկնածուներուն («սեռի» Ը – ԷՍ), ինչ որ ընդհանուր թիւը կը նուազեցնէ նոյնքանով:

Եւ դեռ կը խօսինք լեզուի, դպրոցի, դպրոցաշինութեան մասին: Ովքե՞ր կը խօսին: Առաւելաբար անոնք որոնք իրենց զաւակները ուրիշ դպրոցներ կը ղրկեն: Ցաւալի վիճակ մըն է: Տխուր պատկեր մըն է: Ե՞րբ պիտի դիտակցինք որ Հայ դատը նախ կը սկսի լեզուի պայքարով, պահպանումով, գործածութեամբ: Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումը, միայն քաղաքական պահանջ մը պէտք չէ ըլլայ, այլ նաեւ ինքնութեան պայքար մը որուն վէմն է՝ լեզուն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԻՓԵԱՆ

ՋՕՐԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ ԱՐՑԱԽԻ ՊԱՅԿԱՐԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԽԱՉԻԿ ԹԻՕԼԷՕԼԵԱՆ

Ասոնք առաւ Անդրանիկ Գասպարեան, Ազգարհապրական գիտութիւններու տոքթորայի թեկնածու՝ Ռաֆիկըս Համալսրանին մէջ, որ երկար ժամանակ ապրած ու գործած է Արցախի մէջ: Ընդգծեց որ չատերու համար Արցախի ժողովուրդը մեծ անձանօթ մըն է, պայքարը երեւան – բաքուի պայքար մը կը նկատուի, կամ կը դիտուի իբր վինուորական եւ քաղաքական պայքար: Սակայն կարեւոր է նաեւ հասկնալ Արցախի յատուկ ազգայնական ոգին, որ նախապայմանն է այդ հաւաքականութեան ծառացումին եւ ղեմադրական վճռակամութեան:

Ապա ան վերլուծեց «մենք մեր սարերն ենք» կարգախօսի ազգարհապրական, հոգերանական եւ քաղաքական իմաստներն ու հետեւանքները: Օրինակ՝ հաւաքականութեան մը նոյնացումը բնութեան հետ՝ կ'արտօնէ ազգ – բնութիւն միաձուլումը, կը սատարէ մօտեցումի մը՝ որ կ'անտեսէ ընկերային եւ դասակարգային բաժանումները, եւայլն: Պատմեց դրուագներ, տեսակցութիւններ, որոնք ցոյց կուտան թէ որքան նոյնացուած են անկախութեան համար մղուած քաղաքական պայքարը եւ հողի, տոհմական տունի, նոյնիսկ քարանձաւի մը համար մղուած կռիւը:

Կիրակի առաւօտ առաջին խօսք առնողն էր Պր. Ռիչըրտ Կիրակոսեան, որ Ուաշինկթընի մէջ աշխատած է իբր վերլուծող, Ամերիկեան ծերակոյտի յանձնախումբերէն մէկուն համար, ապա նաեւ իբր համուտ կազմող – խմբագիր, հայ գործ յանձնախումբի հրատարակած Անդրանկավկաս տեղեկատուական ամսաթերթին: Իր նիւթն էր զարթարձեան պայքարի միջազգայնացումը, զոր ենթարկեց խորհրդածանց վերլուծումի: Պարզեց թէ հիմնովին՝ Արեւմուտքի վարիչ տարրերն ու մեհեանները չեն ուզեր ընդունիլ եւ հասկընալ պայքարի իսկական բնոյթը, կը նախընտրեն զայն ներկայացնել «հին, էթնիքական, նահնական, վրէժխնդրական» պիտակներով, եւ կամ «ծայրայեղ ազգայնամոլութիւն» որակումով: Ապա բացատրեց Արեւմուտքի միջամտութիւնները ու միջնորդութեան փորձերը՝ Արցախի, Գոնիայի, Սոմալիայի մէջ: Ընդգծեց որ արեւմուտքի յանձնառումները չեն կըրնար բոլորովին վատահելի թուիլ հայութեան, արուած ըլլալով անցեալը, հեռուոր կամ մօտաւոր: Ցոյց տուաւ որ չատ աւելի դիւրին է միջնորդել եւ խաղաղարար դեր կիրարկել երբ պատերազմը երկու անկախ պետութիւններու միջեւ է, եւ հակոդութեան գօտին՝ սահման մըն է: Շատ աւելի դժուար է նոյնը կատարել, երբ պետութեան մը օրինական սահմաններէն ներս փոքրամասնութեան մը իրաւունքները պահպանելն է խնդրոյ առարկան:

Պր. Կիրակոսեան մանրամասնօրէն տրաւ պատկերը Իրանի, Թուրքիոյ, Եւրոպական Միութեան, Ամերիկայի այլազան միջնորդական փորձերուն: Շեշտեց թէ ամէն «միջնորդ» յուսախաբ մնացած է, չէ ապահոված իր փնտռած արդիւնքներն ու չահերը: Որքան ատեն որ Ազգրբէյան չի մերժէ ուղղակի բանակցիլ Արցախի հետ, եւ որքան ատեն որ իսկապէս վստահելի ապահովութեան երաշխաւորում կարելի չէ չրջանին մէջ, այնքան ատեն կը յարատեւէ զինեալ ճակատումը, եղրակացուց ան: Ցարդ ոչ միայն իսկական չէզոք միջնորդ չկայ, այլ չկայ նաեւ կամքը եւ պատրաստակամութիւնը, լրջօրէն երաշխաւորելու ապագայ համաձայնութեան մը արդար կիրարկումը: Պարզեց Ամերիկայի կիրարկած մարզաձէր (հիմաթէր) օգնութեան քաղաքականութիւնը, ապա նաեւ հայկական լոպիական երկու կազմակերպութիւններու մասնակի այլ նշանակալից չյաջողութիւնները:

Իր խօսքը փակեց, անկեղծօրէն ըսելով թէ երկու կողմերն ալ կը փայփայեն անիրագործելի երազներ: Միջազգային զբօսյթը, Ամերիկան քայց նաեւ Ռուսիան չեն ուզեր վաւերացնել Ղարաբաղ – Արցախի կամ Ջէչէնիոյ, կամ Աբխազիոյ (ո՞վ կը յիշէ Պիաֆրան) օրինական անջատումը, անկախութիւնը, ուրիշ պետութեան մը հետ միացումը: Այս եզրակացութեան -յանգելով, Ազգրբէյան կը մերժէ նոյնիսկ ուղղակի եւ առանց կեղծ միջնորդներու խօսիլ Արցախի հետ, եւ իր կարգին կ'երազէ թէ պիտի տիրանայ Արցախին, առանց փոփոխութիւններու ենթարկուելու: Սակայն, ըսաւ Պր. Կիրակոսեան, ուրիշ չափազանց պետութիւններու կարգին (Սպանիա, իր Պասքերով եւ Քաթալաններով), հարաւային Ափրիկէ, (իր Զուլու հզօր եւ այլամերժ ցեղախումբով), Ազրբէյան ալ պիտի ստիպուի մտածել՝ դաշնակցային պետութեան մը վերածուելու մասին, որուն միաւորներէն պիտի ըլլան Արցախցիներու, Լեզգիներու եւ Թալիշներու շրջանները, ապա կեդրոնացած դրօյթի մը մէջ, եւ որոնց պիտի չկարենայ կոպիտ ձեւով ոտրապետել ազերի տարրը: Գիտակցելով հանդերձ թէ չատեր անհատականն կամ անբաղձալի կը նկատեն նման վերիսնարանք, Կիրակոսեան ներկայացուց այս վերլուծումը: (Դասախօսութեան չյողորդ ասուլիսի ընթացքին, այս տողերը տարբերը որոշ չափով երկրորդեց Կիրակոսեանի եզրակացութեան, հիմնուելով ոպանացի վերլուծողներու հետ իր ունեցած տեսակցութեանց վրայ):

Յաջորդ ելոյթը անգլիացի պատմաբան Էմօնտ Հէրցիկինն էր: Զայն պիտի ներկայացնեմ աւելի վար՝ Արմէն Այվազեանի ելոյթի ամփոփման կողքին, քանզի անոնց միջեւ կային կապեր՝ որոնք նման կարգազանց ներկայացում կ'արդարացընէին:

Յաջորդ խօսողը եղաւ Տոքթոր Մարգար Մելքոնեան՝ Գալիֆորնիայէն: Ան փիլիսոփայութեան տոքթորա ունի. հեղինակն է երկու գրքերու, ունի ծանօթ մարքսական հակում, եւ եղբայրն է Մոնթէ Մելքոնեանի: Իր ղեկուցումը ունէր տարբեր հակում եւ մօտեցում, որ ներկաներէն չատերուն համար անակնկալ մըն էր: Ան 1988–ի չարժումը կամ չարժումները ներկայացուց իբրեւ տիրապետութեան դէմ դիմադրութիւն, – Արցախի մէջ՝ հակա – ազրբէյանական, անշուշտ: Սակայն Հայաստանի մէջ, ըստ իրեն, միայն հակա – ռուս կամ հակա – խորհրդային չարժում մը չէր պատահածը, այլ՝ տիրապետութեան, տոմինասիոնի դէմ, զոր կիրարկողներու ազգութիւնը չէր միակ կարեւոր, յատկանչական կէտը:

Այս տարազումին վրայ հիմնուելով եւ զայն իբր մեկնակէտ գործածելով՝ Մելքոնեան վերլուծեց բազմաթիւ երեւոյթներ: Այսօր, ըսաւ ան, երբ Լենինի պատկերին տեղ «Մարըլօրօ մարդը» (սիկարէթի յայտարարութեանց մէջ) կը սկսի տիրապետել նախկին Խորհրդային Միութեան, պէտք չէ անպիտանալ որ նոր, անդութ, անպատասխանատու տիրապետութեան մը սկսած է ենթարկուիլ Հայաստան, որուն կը պարտադրուի դրամատիրական նոր դրօյթ մը, – որո՞ւն կողմէ: Արեւմուտքի, ռուս մաֆիական դրամատիրութեան, ապա նաեւ անոնց Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայ կրկնօրինակներու կողմէ: 1988–ին ազատութեան համար մղուող պայքարը միայն ազգայնական բնոյթ չունէր, այլ ունէր նաեւ ընկերային – քաղաքական աւելի լայն բնոյթ: Օրինակ ոմանք կ'ուզէին փրկել Հայաստանի բնութիւնը եւ Սեւանայ լիճը, ուրիշներ՝ երաշխաւորել անձի իրաւունքներու ապահովութիւնը: Անցեալ տասնամեակին՝ բնութիւնն ալ, իրաւունքներն ալ ոտնակոխուեցան: Խորհրդային Միութիւնը նզովելու ժամանակը անցաւ, ուրեմն հետեւ Հայեր հասկցան որ եթէ խորհրդային չրջանին պետութիւնը կ'անտեսէր բնութիւնը եւ մարդկային իրաւունքները, ան գոնէ գործ եւ տնտեսական բարօրութիւն կը փերէր երկրին, մինչ այսօր՝ մաֆիաները եւ անգործ անհատները նոյնքան եւ աւելի վնաս կը բերեն Հայաստանի բնութեան, կոթողներուն, եւայլն: Այլ խօսքով, ըսաւ Մելքոնեան, եթէ 1988–ի չարժումը պիտի ներկայացուի իբր հակա – խորհրդային չարժում, ան պէտք չէ նաեւ ներկայացուի, դիտմամբ կամ պատահաբար, իբր նոր, իբր թէ աւելի արդար դրամատիրական եւ ժողովրդավարական կարգերու գալուստ: Այդ չէ իրականութիւնը, եւ Հայաստան այցելող խղճամիտ անձ մը՝ որ կը ծանօթանայ պարզ ժողովուրդին եւ բնութեան, կը նշմարէ որ այդ չէ:

Ապա, աւելցուց Մելքոնեան, ընդգծելով իսկապէս չատ կարեւոր կէտ մը, պէտք չէ նոյնիսկ այսպանել խորհրդային անցեալը, իբր զուտ հակա – ազգայնական անցեալ, ոչ ալ պէտք է ողջունել յետ – 1988–եան չրջանը, իբր զուտ, ազգայնական ոգիի փառապանծ չրջան: Ընդհակառակն: Ցոյց տուաւ որ Խորհրդային Միութեան հանրապետութիւնները հիմնաւորեցին, ստեղծեցին նոր ազգային ոգի մը, – այո՛, ռուսախօս ընտրանի մը կար, ռուսացում կար, սակայն կար նաեւ նոյնքան եւ պատմութեան համար աւելի չատակնչական զարգացում մը:

Իրաքանչիւր հանրապետութեան մէջ, ներառեալ՝ Հայաստանի մէջ, զոյացաւ գրագէտ, քիչ թէ չատ գիտակից, բարօրութիւն վայելող, տեղական պետութեան եւ դիւանակալութեան (պիւրօքրասի–ի) տիրապետող հատւածականութիւն մը, – ազգի մը կորիզը եւ պետութեան մը նախակառոյցը, որ չարաբաղծօրէն զարգացաւ եւ ուժեղացաւ խորհրդային հակոդութեան տակ, այսինքն՝ համամնաւոր եւ հակա – ազգային կարգերու տիրապետութեան ընթացքին: Այդ նախակառոյցը այսօրուան Հայաստանի պետական կառոյցը կարելի դարձուց, – չատ աւելի կազմակերպ, քան ա՛յն՝ որ 1918–ի Մայիսին ստիպուեցաւ Հայաստանի ղեկը իր ձեռքը առնել, ցարական Ռուսիոյ փլուզումէն ետք:

Եւ վերջապէս, աւելցուց Մելքոնեան, պէտք չէ հաւատալ որ 1988 – 1998 չրջանը պարզապէս «ազգային» ոգիի չաղթանակի տասնամեակը կը նչէ Հայաստանի մէջ: Նախ՝ հիասթափումը, ապա՝ անդութ դրամատիրութեան հոսանքը կը չլատեն ազգային ոգին եւ ռազմական տարրը, մանաւանդ երբ հայութիւնը այլեւս ռուս, կամ ազրբէյանցի, կամ համամնաւոր տէրը չի տեսներ եւ չայտներ իբր իր վրայ իշխող, այլ՝ իր ազգակիցները: Ազգակիցներ՝ որոնք մասամբ տիպարուած, մասամբ ալ անձնական հարստութիւն ապահովելու համար, զարաւոր գործատուներ գործադրկի կընէն, երկրի գործարաններու մեքենաները՝ դէպի Իրան կ'արտածեն, իսկ իրենց նոր հարստութիւնը՝ Զուիցերիա: Այս պայմաններուն տակ, ժողովուրդը այսօր Հայաստանը կը տեսնէ իբր անհատատակուած երկիր: 1988–էն առաջ կային բազմաթիւ ճնշումներ, տիրապետումներ, եւ սակայն կար նաեւ հաւատարակչռուած, կայուն ընկերային եւ տնտեսական կեանք: Տասը տարի ետքի նուաճումներու կողքին տեղծուած է անապահովութեան, անկայունութեան, անհատատարութեան, վիճակ մը՝ որուն մէջ ազգային եւ միջազգային դրամատիրութիւնը նոր տէրերու դերը կը տատնձնէ: Նման ընկերայնօրէն եւ տնտեսականօրէն անկայուն վիճակ, անպատասխանատու սակայն տեղացի դերիչխան, նոր, մաֆիական – դրամատիրական ընտրանի մը տիրապետութեան տակ, կը տատարէ երկու անբաղձալի տարբերակներէ մէկին կամ միւսին զարգացման, – կամ կը չլատէ ազգային ոգին, քանզի ազգին տէրերը անվտանգ հելիներ են, կամ կը պանծացնէ ազգը «փրկելու կոչուող» ծայրայեղականներու նոր եւ վտանգաւոր տիրապետութեան:

(Շար. 2)

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՇՔԱՆՇԱՆՆԵՐՈՒՆ Բ. ՄԱՍԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մայիս 26-ի Բ. հրամանագրով մը չքանշաններով ու մեդալներով պարգեւատրած է Ներքին գործերու եւ Ազգային ապահովութեան, Պաշտպանութեան նախարարութիւններու շարք մը ծառայողներ:

*
**

Ա. աստիճանի «Մարտական խաչ»ով պարգեւատրուած են.

ԱԼԵՔՍԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ – *Երեւփոխան*

ՀՐԱՉԵԱՑ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ – *Կազմամակերպուած յանցաւորութեան դէմ պայքարի ղեկավար վարչութեան պետի տեղակալ, գնդապետ*

ԱՒՆՕ ՄԿՐՏՉԵԱՆ – *Բերդաճորի ինքնապաշտպանութեան խորհուրդի նախագահ (յետ մահու)*

ՎԱՀԱՆ ՇԻՒՆԱՆԵԱՆ – *Պաշտպանութեան նախարարի տեղակալ*

ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ – *Պաշտպանութեան փոխ – նախարար գեներալ – մայոր*

*
**

Բ. աստիճանի «Մարտական խաչ»ով պարգեւատրուած են.

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳՆՈՒՆԻ – *Ազգ. բարերար*

ԴԱՒԻԿ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ – *Գումարտակի հրամանատար կապիտան (յետ մահու)*

ԱՐՄԷՆ ԴԱՒԲԻՆԵԱՆ – *Ներքին գործերու եւ Ազգային ապահովութեան նախարարութեան Ա. գլխաւոր վարչութեան պետ, գնդապետ*

ՄՈՒՐԱՏ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ – *Զօրամասի հրամանատար, գնդապետ*

ԳԵՂԱՄ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ – *Պաշտպանութեան նախարարութեան անձնակազմի հետ աշխատանքի վարչութեան պետ, գնդապետ*

ՀԱՅԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ – *Ներքին գործերու եւ Ազգային ապահովութեան նախարարի Ա. տեղակալ, գեներալ – մայոր*

ՌՈՒՇԱՆ ՂԱՐԻԲԵԱՆ – *Զօրամասի նշանառու, չարքային*

ԱՐՈՒԻԴ ՄԱՆԿԱՍԱՐԱՆ – *Բերդաճորի ինքնապաշտպանութեան խորհուրդի մարտիկ*

ԼԷՈՆԻԴ ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՎ – *Զինեալ ուժերու գլխաւոր կեդրոնի վարչութեան պետ, գեներալ – մայոր*

ՀԵՆՐԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ – *Զօրամասի հրամանատար, փոխ – գնդապետ*

ՋԱՄԲՈՒԼԱԹ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ – *Ուղղաթիռի հրամանատար (յետ մահու)*

ՎԱԼԵՐԻ ՉԻԹՉԵԱՆ – *Զօրամասի հրամանատար, փոխ – գնդապետ (յետ մահու)*

*
**

Արիութեան մետալով պարգեւատրուած են.

ԱՐՄԷՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ – *Սահմանապահ զօրքերու Բ. Ջոկատի պետ, փոխ – գնդապետ*

ՀՐԱՆԴ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ – *Երեւանի Շահումեանի ներքին գործերու բաժնի հարաւ – արեւմտեան թաղամասի քաղաքացիական ծառայութեան խումբի աւագ տեսուչ, կապիտան (յետ մահու)*

ՀՐԱՆԴ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ – *Մարտական պատրաստութեան վարչութեան պետի տեղակալ, գնդապետ*

ՎԼԱԴԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ – *Աբովեանի ներքին գործերու քրէական հետաքննութեան բաժնի աւագ պատասխանատու, քաղաքացիական կապիտան (յետ մահու)*

ԴԱՐԵԳԻՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ – *Քաղաքացիական ջոկատի հրամանատարի տեղակալ, քաղաքացիական կապիտան (յետ մահու)*

ԳԷՈՐԳ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ – *Պաշտպանութեան նախարարութեան վերստուգիչ յանձնաժողովի նախագահի տեղակալ, փոխ – գնդապետ*

ԿԱՐԻՆ ԴՈՒՐԻՆԵԱՆ – *Կապանի սահմանապահ վաշտի հետախոյզ (յետ մահու)*

ՎԱՉԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ – *Զօրամասի դասակի հրամանատար (յետ մահու)*

ՎԱՂԻՆԱԿ ՁԱՔԱՐԵԱՆ – *Կամաւորականի ջոկատի մարտիկ (յետ մահու)*

ԱՐՄԱՆ ՁՕՀՐԱՊԵԱՆ – *«Ազգային լիգէոն» կամաւորական ջոկատի մարտիկ (յետ մահու)*

ԱՐԹՈՒՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ – *Քաղաքացիական չարքային (յետ մահու)*

ԵԴՈՒԱՐԴ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ – *Ալաբկիրթի զինուորական կոմիսարիատի բաժնի պետ:*

(Մնացեալը յաջորդով)

ՓԱՐԻԶ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԵՒ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՄՊԻՈՆԸ

1997 Նոյեմբեր 30-ին, Գոլէժ տը Ֆրանսը որ կը համախմբէ 50 վրոֆէսէօրներ այնքան տարբեր ճիւղերու մէջ, ինչպէս մաթեմաթիքական եւ գրական, քուէարկեց ստեղծումը «Թրքական եւ օսմանեան ուսումնասիրութիւններ»ու ամպիոնի մը: Ծանօթ էր որ այդ ամպիոնը կոչուած էր գրաւուելու Ժիլ Վայնշթայնի կողմէ, թէեւ իր անունը պաշտօնապէս չէր ըսուած, ամպիոնը պէտք է վաւերացուի նախարարութեան կողմէ եւ քուէարկութիւնը – ընդհանրապէս ղուա ճեական – Վայնշթայնի անուան չուրջ տեղի պէտք է ունենար Յունիս 28-ին, բայց, հաւանաբար յետաձգուի վերամուտին: Մինչ այդ սակայն, յայտնաբերուած է թեկնածուին ժխտողական (հակասիոնիք) դիմագիծը. Ան հեղինակն էր յօդուածի մը լոյս տեսած «Հիսթուար» պարբերականի 1995 Ապրիլի թիւին մէջ, ուր կարելի էր կարդալ, ի մէջ այլոց. – «ցարդ վիճաբանը չունինք կառավարական այդ մասնակցութեան» (հարցը կը վերաբերի անցեալ օսմանեան կառավարութեան եւ Հայերու ցեղասպանութեան): Այդ պատճառ եղաւ որ Գոլէժին բազմաթիւ անդամներ, մասնաւորաբար Բարոյագիտութեան Կոմիտէի նախագահը, բուռն հակազդեցութիւն ունենան, անդրադառնալով որ թեկնածու մը ներկայացուած է առանց նշելու անոր բոլոր կողմերը եւ ներկայիս վոթորիկի պէս հով մը կը փչէ եւ քուէարկութիւնը – Յունիս 28-ին կամ վերամուտին – կրնայ աղմկալի ըլլալ: Հարկ է չանտեսել թէ ֆրանսական ամէնէն երեւելի հաստատութիւններէն մէկն է եւ թէ բազմաթիւ անդամներ դէպ աչքով կը նային ժխտողի մը մուտքին եւ հետեւանքները հաստատութեան բարոյական համբաւին վրայ: Գոլէժին վարչական պատասխանատուն, տարի մըն է հոչակաւոր բիւզանդագէտ՝ Ժիլպէր Տակրոն է եւ զարմանալի է որ ի պին մրոտելու իր համբաւը, կը պաշտպանէ Վայնշթայնը, պնդելով նոյնիսկ որ այդ խօսքերը ժխտողական բնոյթ չունին եւ թէ տեղի չի տար «Հայ դատի միջամտութեան»:

Ա՛յս է կացութիւնը, Փ. Տէվէճեան ոգեկոչեց հարցը Ազգային ժողովին առջեւ ցեղասպանութեան քուէարկութեան օրը (Մայիս 29): Հարցը հրապարակի վրայ է, հարկ է պայքարիլ մինչեւ ծայրը եւ դասալիք չըլլալ:

Գ. Մ.

ԻՐ ԹԱՐՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Մինաքս անդադար կը դործէր: Սրտին զարկերը հատ – հատ կ՚երեւի էր համրել, նոյնիսկ լսել: Ձեռքերուս վրայ ժամ կար: Ա՛խ, եթէ կարենայի յաջողութեամբ դէպ լուսն հանել այս գործը, լեռնին վարձատրուած պիտի ըլլայի: Այն ատեն կրնայի «մարդ» կոչուիլ եւ բոլորին հիացում ներշնչել ... Ո՛հ, Հայոց սուրբեր, դուք օգնեցէք ինծի, կորով, ուժ, քաջութիւն տուէք ինծի...

«Մակ քար»ին ճիշդ մօտիկը զարնելու կամ զոհուելու կը սպասեմ ... Բարձր ժայռին տակէն Արածանին կը հոսի միանուագ ֆշշոցով մը: Շուրջս դորեակ կրկոցը, եւ սխիներու միապաղաղ կանչը կը խանգարեն դիշերուան անդորրը: Ականջ կտրած՝ անթարթ, ակնդէտ կը սպասեմ:

Ժամը քանի՞ն էր: Չեմ դիտեր, քանի որ ժամացոյց չունէի: Ամէն չչուկի գլուխս դուրս կ՚երկարէի թաքստոցէս, դիրք կը բռնէի, ընելիքս կը ձեւաւորէի ու ապա կրկին կը քաշուէի տեղս: Կը դոշալ, ամբողջ մարմնովս, կը դողայի: Ամառուան այդ հեշտարար դիշերին կարծես թէ կը մսկի: Մաքէս կ՚ազօթէր, ոբո՛ւ, ես ալ չէի դիտեր: Կ՚ազօթէի, որ այս գործը չուտ վերջանար որպէսզի առանձի այս անլուր, անսպառ տանջանքէն...

Երեւակայութեանս մէջ կը պատկերէր Արջ Հասանը, իր ահարկու կերպարանքով, խոշոր կարմիր վագրի աչքերով եւ ծանր սարսուռ մը կը պատէր ամբողջ մարմինս:

Տէր Աստուած, խթանին դէմ կ՚ելլ զարնել չէ՞ր իմ այս հանդամանքս ... Աւոն ալ ինչո՞ւ այս անել կացութեան մէջ դրաւ...

Բայց եւ այնպէս ընկերկումը աւելի վատթար վիճակ մը կրնայ ստեղծել, լաւ էր Քէլ Հասանին առքերուն տակ տրորուիլ եւ մահանալ, քան ամօթալի նահանջ մը կատարել:

Աստուած իմ, ի՞նչ կը տեսնեմ, ի՞նչ կը լսեմ: Այս ի՞նչ տարօրինակ բաներ են որ կը դառնան իմ բոլորտիքս, աչքերուս դիմաց:

Արածանի ափերուն դորտերուն կրկոցը, սխիներուն կանչը, բարձրէն սուրացը, հանդիպակաց ծացող հովին սուլոցը, հանդիպակաց ծառերու տերեւներուն սօսափիւնը, բոլորը իրարու խառնուելով՝ կարծես թէ ծանօթ ձայներու վերածուելան ու սկսան ականջիս վար պոռալ, պղերսել: Որոշապէս կը լսէի այդ ձայները, բառ առ բառ կը հասկընայի անոնց խմաստը ... «Որդի, վրէժ, վրէ՛ժ որդի ... հօ՛րդ վրէժը, մօ՛րդ վրէժ ... հա՛յրդ վրէժը ... Ազգիդ, հարազատներո՛ւդ վրէժը ... դի՛դ ու մեռելներո՛ւդ վրէժը: Բոլորի՛ն վրէժ ...»:

Քիչ կը մնար, որ խենթեւնայի: Ո՞ւր ես, Քէլ Հասան, չուտ եկուր ... Ինձի այս ահեղ, այս զարհուրելի վայրենութիւնը: Եկուր: Կամ ես կամ դուն, կամ քու սատակդ եւ կամ իմ ամօթահար պարտութիւնս ու նաեւ մահս...

Ցիշեցի, որ Աւօն հեդուկ մը տուած էր ի հարկին խմելու համար: Գօտիէս հանեցի սրուակը ու ամբողջ պարունակութիւնը մէկ անգամէն պարպեցի կոկորդս ի վար: Ի՞նչ համ ունէր, չեմ դիտեր: Հոտէն հասկցայ, որ օղի էր: Ըմպելին այրեց լեզուս եւ քիմքերս, կճեց կոկորդս: Աչքերս արցունքոտեցան: Շունչս կարծես թէ պիտի բռնուէր:

Քանի մը վայրկեան եւս ես դիս պահայ:

Տարօրինակ: Ա՛լ չէի դողար: Վախս որոշ չափով փարատեցաւ: Կարծես թէ Արջ Հասանին ահարկու կերպարանքը աչքիս փոքրանալ սկսաւ: Երկայրի դաշոյնը, զոր հազար ձեւ դարձուցած էի փորձելու համար, այժմ հաստատ կպած էր ափիս, խէժի պէս փակած էր մատներուս եւ կարծես ինծի կ՚ըսէր. – Ահա այսպէս, զարկդ կ՚ըլլայ անվրիպելի:

Ոտքի ձայն, Ապա քթի տակէ թեթեւ մռնչուք մը: Կպայ ժայռին, շունչս բռնած, դանակը պինդ սեղմած ափիս մէջ:

– Օգնեցէ՛ք ինծի, Հայո՛ց սուրբերը...

Ան էր, Արջ Հասանը: Թիկնոց, հուժկու, ահարկու: Ճշմարիտ Գողիաթ մը, որ մութին մէջէն կը քալէր անհոգ, մռընտալով: Այնպէս կարծեցի, թէ մութ, կարկտաբեր ամպ մըն էր կամ հէքեաթներու մէջ պատմուած եօթը գլխանի դեւ մը, որ ինծի կը մօտենար:

Հասաւ քովս, ճիշդ մօտս:

Անզգալաբար դուրս նետուեցայ թաքստոցէս ու մութին մէջ դանակս ուժգնօրէն վարտեցի դէպի կուրծքը:

Ախտս ... Հարուածս իր բուն նպատակին չհասաւ: Դանակիս շեղբը խրեցաւ ալ թեւին լայն թեղանիքին մէջ ու վերջէն վար երկու մասի բաժնեց զայն: Մութին մէջ կրցայ նշմարել, որ սեւ գլխ մը դասակէն երկարեցաւ դէպի վար, ձեռքին մատները: Անտարակոյս վիրաւորուած էր:

Քէլ Հասանը չուարած այս անսպասելի անակնկալէն «այ» մը հառաչեց եւ փորձեց վիրաւոր ձեռքը երկարել խանչերին: Ժամանակ չտուի: Աւելի պաղարիւն ու հաստատ՝ երկրորդ հարուածս հասցուցի իր բուն նպատակին: Ո՞ւր կառչեցաւ դանակս, չեմ գիտեր, միայն այնքան տեսայ, որ կայծակէ զարնուած կաղնիի մը պէս երերաց, հոհոաց, ու ապա թաւալեցաւ ճամբուն վրայ:

Գործս վերջացաւ, կը մնար չտապով անհետացնել գիակը եւ մեկնիլ: Դանակիս արիւնը սրբեցի իր հագուստներուն վրայ, ու մէկ ոտքէն բռնած սկսայ հեւքաքաշել զայն: Ոտքի ձայն եւ դիմացս մութին մէջ, ստուերներ: Կանգ առի: Սարսափը անցաւ ոսկորներուս եւ երակներուս մէջէն: Ու չկրցայ անմիջապէս որոշում մը տալ, թէ ի՞նչ պէտք էր ընէի: Նոյն պահուն ականջիս հասաւ փրկարար ձայն մը – «Վարձքդ կատար, մանչս...»:

Զարմանք ... Աւոն եւ իր ընկերներն էին: Մօտեցան ինծի: Դեռ սարսափէս կը դողայի: «Հիմա ա՛լ տղամարդ կրնանք կոչել քիզ» ըսաւ Աւոն ու համբուրեց ճակատս: Միւսները հետեւեցան իր օրինակին ու դովեցին քաջութիւնս...

Գոհ էի: Վախս բոլորովին չքացած էր: Անհունօրէն հպարտ էի: Քէլ Հասանի պէս մէկը զոհանած էի, ալ ո՞վ կրնար կասկածիլ քաջութեանս վրայ:

Սատակին ձեռքերէն ոտքերէն բռնեցինք, տարինք մինչեւ մօտակայ ժայռի մը բարձունքը ու գլորեցինք խորունկ ձորն ի վար: Աւոն չուզեց, որ անոր պիղծ մարմինը եփրատի ջուրերուն յանձնուի: Վերադարձանք քաղաք եւ ամէն մէկս մէկ անկիւնէն՝ մեր տեղը հասանք անվտանգ:

Տուն մտայ, տանիք բարձրացայ: Տան մէջ մինակ էի: Ազգային ընտանիքին մեծ մասը «Ջրինջղի» պարտէզն էր: Մինակ էի եւ դիս խանգարող չկար: Եղանակը ամառ էր, օդը դով, երկինքը պայծառ, աստղածորան: Անկողինիս մէջ, կռնակի վրայ երկարած՝ կը դիտէի Ցարդզողը ու կը փորձէի համրել աստղերը:

(Շար. 24)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Փեփրոնիա Տէր – Սարգիսեան (Պէյրութ), Տոքթոր եւ Տիկին Վիզէն – Գեղամ Տէր – Սարգիսեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Ժան – Փիէր եւ Սիլվիա Պարսամեան (Պրիւսէլ), Անոյշ, Ազատ, Վահէ, Բաֆֆի կը ծանուցանեն որ հոգեհանդիսական պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Յունիս 14, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

իրենց քոյր, տալոյ, քեռկինին, հօրաքոյր, մօրաքոյր՝

ԼԵՆԱ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ-Ի

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի դիտումիէն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ամավերջի հանդէս

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը սիրով կը հրաւիրէ ծնողներն ու բարեկամները, իր Մխիթեայ Գպրոցին հանդէսին, Կիրակի, Յունիս 14, ժամը 16-ին

17, rue Bleue, 75009 PARIS

Թատրոն, երգչախումբ, պարախումբ եւ այլն։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 13, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Ելեռնցւոյ ի վիրապէն։

Այս առթիւ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի։

L'U. C. J. A. présente
la 2ème édition du tournoi

SPORT - FOI - ARMENITE

Volley-ball, Basket-ball,
Tennis de table, Football

Samedi 20 et Dimanche 21 juin

Stade «Alain Mimoun»
Issy-les-Moulineaux

Sous la présidence d'honneur
et la présence effective de
M. ANDRE SANTINI
et *M. JEAN DJORKAEFF*

Renseignements et inscriptions des équipes :

U. C. J. A.
Tél. : 01. 47. 36. 02. 50;
Fax : 01. 46. 44. 64. 04.

Nombreuses récompenses.

Grand tirage : un aller-retour Paris-Vienne en avion.

Tebrotzassère

Les Dames du Conseil d'Administration et la Direction de l'Ecole **Tebrotzassère** sont heureuses d'annocer que le Ministère del'Education Nationale vient d'accorder la mise sous Contrat d'Association avec l'Etat de la **classe de 4ème de leur Collège,** pour la **rentrée scolaire 98/99.**

Ainsi, sont sous Contrat Simple, les classes du Primaire, sous Contrat d'Association, les classes de 6ème, 5ème et 4ème.

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ ՄԵՐ ԹԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Քաջալերուած 1995-էն ի վեր ամառնային արձակուրդի յաջողութենէն, Նոր Մանչեսթրի Ժողովրդական Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնի ճաշասրանը եւ խոհանոցը Հայ Մայրերու տրամադրութեան տակ պիտի դնենք, 1998 Յուլիս 4-էն սկսեալ։ Սենեակները ապահովելու համար բարեհաճեցէք հեռաձայնել՝

Թոզին Նաւասարդեան
01 – 39 – 85 – 36 – 53

կամ՝
Ժագլին Պարկիրճեան
01 – 43 – 33 – 60 – 52

կամ՝
Արձակուրդի կայան (Յուլիս 4-էն)
02 – 31 – 21 – 77 – 63

Տեղերը սահմանափակ ըլլալուն պատճառաւ, կը խնդրուի այժմէն ժամադրուիլ առանց ապասելու վերջին օրերուն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղի տարեկան ղաշտահանդէսը «Ժէման», Յունիս 14-ին, Կիրակի, կէսօրէն սկսեալ; մասնակցութեամբ՝ Կ. Խաչի դպրոցի աշակերտներուն եւ Անի նուագախումբին։

Հայկական ճոխ ճաշացուցակ եւ վիճակահանութիւն։

Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս եկէք հաճելի օր մը անցընելու։

ՆՎԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱՔ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունիս 28

l'Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes
«Khatchadour ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
vous invite à sa

Fête Annuelle

suivie de la **Kermesse**

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌՈՒՄ

le Dimanche 14 Juin de 14h30 à 19h

Dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado — 13008 MARSEILLE

Tirage de la **TOMBOLA** sur place avec de nombreux lots

Après la messe à **12 heures 30** un buffet froid sera proposé

Venez nombreux, encourager nos élèves et déguster les spécialités arméniennes dans une ambiance familiale

Քաջալերեցէք ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ եւ Ազգային Դաստիարակութիւնը

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՏՈՒՆ

Pour la 21ème année consécutive !
la **M. C. A. d'ALFORTVILLE**
présente
son

GALA de Fin d'Année M.C.A. 98

sous la Présidence
de M. **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville

Samedi 20 Juin
à 20 heures 45 très précises

Salle des Fêtes,
22, rue Voltaire

La M.C.A. d'Alfortville :
une Culture Arménienne
dans la tradition et la modernité !

— Participation aux frais —

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax : 01 43 78 66 64

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SPECTACLE
de fin d'année scolaire

La Croix Bleue des Arméniens de France, section ASTRIG d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le Bel est heureuse de vous inviter au spectacle de fin d'année scolaire, interprété par les enfants de l'école, qui aura lieu

le dimanche 14 Juin à partir de 15 h
dans la salle «Jacques Brel» à Gonesse.

Venez très nombreux encourager tous les enfants !

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB-Paris IDF

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB
présente

LA FETE DE LA MUSIQUE

Au programme :
musique arménienne,
musique classique
(Mozart — J. S. Bach — Chostakovitch — Scarlatti — Komitas — A. Katchatrian — J. Trulhar — C. Tedesco — Barrios...)

le Dimanche 21 Juin

— à 16 heures
Léa Cresci (violon) — **Frédéric Schneider** (violon) — **Marie Jonjit** (piano) — **Thomas Kechikian** (piano) **Sophie Kechikian** (piano) — **Anahid Kantarci** (flûte).

— à 17 heures 30
Céline A. Roumian (piano) — **Gévork Gyumdzian** (ténor) — **Tristan Manoukian** (guitare) — **Sidonie Euvremer** (flûte) — **Sévan Manoukian** (Soprano) — **Iris Torossian** (harpe).

— à 20 heures 30
DUO ZEPURE PUZANT FINDIKIAN interprète des chansons exraites de son répertoire
La Troupe de danse «BAIDZAR» de l'UGAB-Paris

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 Paris (Métro: Courcelles)

UGAB — UGAB — UGAB —

MAISON NATIONALE ARMENIENNE

Société Anonyme en Liquidation Amiable
Au capital de 100.000 Francs
Siège de la Liquidation : 41, rue du Four — 75006 PARIS

R.C.S. PARIS B 612 018 366
Numéro de gestion 61 B 1836

AVIS DE CONVOCATION

Les actionnaires sont avisés qu'ils sont convoqués en Assemblée Générale Mixte:

Le Vendredi 26 Juin 1998, à 15 heures 30, dans les locaux de l'Ambassade de la République d'Arménie, à PARIS 17ème, 9, rue Viète

A l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :
- Point des procédures judiciaires pendantes;
- Approbation du procès verbal de l'Assemblée Générale Mixte du 27 Juin 1997;
- Demande d'apports en comptes-courant aux Actionnaires pou le financement des besoins de la Liquidation;
- Rapport de gestion sur les comptes annuels de l'Exercice clos le 31 Décembre 1997;
- Rapport général et spécial du Commissaire aux Comptes sur les comptes dudit Exercice;
- Approbation des comptes;
- Affectation des résultats;
- Quitus au Liquidateur;
- Fixation des honoraires du Liquidateur pour les exercices 1996 et 1997;
- Approbation, s'il y a lieu, des opérations pouvant tomber sous le coup de l'Article 101 de la Loi du 24 Juillet 1966;
- Perspectives de clôture des opérations de liquidation amiable;
- Questions diverses.

Tout actionnaire, quel que soit le nombre de ses actions, a le droit d'assister à cette Assemblée, de s'y faire représenter par un autre actionnaire ou par son conjoint, ou de voter par correspondance.

Une formule unique de vote par correspondance ou par procuration sera remise ou adressée à tout actionnaire qui en fera la demande par lettre recommandée avec accusé de réception, auprès de Maître Régis VALLIOT, Liquidateur Amiable, au plus tard, six jours avant la date de la réunion.

Les votes par correspondance ne seront pris en compte que pour les formulaires complétés et signés, parvenus à la Société trois jours au moins avant la date de la réunion.

Le texte des résolutions proposées à l'adoption de l'Assemblée et les documents prévus par la Loi seront tenus à la disposition des actionnaires en l'Etude de Maître Régis VALLIOT.

Maître Régis VALLIOT
Liquidateur Amiable
41, rue du Four
75006 PARIS

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 12
VENDREDI
12 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋԱԳԻՄ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցիրանայ : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 19·396 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 73e ANNEE — N° 19.396

«ՄԵՆՔ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ Կ'ԸՍԵՆՔ, ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՅԼ ՉԵՒ ԿԸ ՄՏԱԾԷ»

Կ'ԸՍԷ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ

«Միլիյէթ»ի խմբագրատեա կիւնէյի ձիվաօղլու Երեւանի նախագահական պալատին մէջ հարցազրոյց մը ունեցած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ: Թուրք լրագրողը նախ կը նկարագրէ չէնքին արտաքին յղկանակը ուր պարտէզին պատին առջեւ անզրաւութեան դէմ բողոքելու համար հացադուլի դիմած մայր ու զաւակ մը կը տեսնէ: Ասիկա իրեն համար լայնախոհութեան խորհրդանիշ մը կ'ըլլայ, մինչ իրեն ծանօթ են Հայաստանի նախագահին խստութեան յատկանիշները:

Հ. – Անկախ Հայաստանի հիմնումով, երբ տարի առաջ, դրական բայլերով սկիզբ առած էին Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները: Անկեղծօրէն մտապի՞ր էք զանոնք առաւել զարգացնելու:

Պ. – Կ'ուզեմ դիտնալ թէ դրական սկիզբ ըսելով ի՞նչ նկատի ունիք: Որովհետեւ միայն Հայաստանը լաւ ճանչնալով կրնի չէ նկատել թէ լաւ յարաբերութիւններ հաստատուած են: Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ դիւանագիտական կապերը տակաւին հաստատուած չեն, տնտեսական ուղղակի յարաբերութիւններ չկան, Թուրքիա փակած է իր սահմանը Հայաստանի դէմ:

Հ. – Սակայն կան փոխադարձ այցելութիւններ, փոքր բայլեր կը պատրաստեն աւելի մեծերը: Օրինակ, երկու երկրին գործի մարդիկը խորհուրդներ կազմած են...

Պ. – 1997–ին, վարչապետութեանս շրջանին, Թուրքիոյ եւ Հայաստանի առեւտուրը աւելցած էր 350% համեմատութեամբ: Նոյն շրջանին թէ՛ գործի մարդոց, թէ՛ առեւտրական ֆորումներու մակարդակին աւելի խիտ էին մեր յարաբերութիւնները: Մեր այս ընթացքին մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի ըլլայ: Ընդհակառակն, աւելի դործօն ըլլալ որոշած եմ: Ակնարկս այս է:

Հոս Թուրք լրագրողը կը նշէ թէ Թուրք մամուլը նախագահ Ռ. Քոչարեանի ժբխտական ընթացք վերագրած էր, նկարագրելով Եալթայի մէջ Ս. Տէմիրէլի հետ հանդիպումը, յատկապէս չեչեռելով որ հայութուրք յարաբերութիւններուն համար նախապայման կը նկատէ պատմութեան վերաբերող հարցերու վիճարկութիւն, եւայլն: Երբ այս բոլորը կը յիշեցնէ Հայաստանի նախագահին, ան կը պատասխանէ.

– Որոշ չափով տարբեր էին հոն ունեցած արտայայտութիւնները. ընդհանրապէս, ես կը հաւատամ որ մեր յարաբերութիւնները առանց նախապայմանի պէտք է զարգանան: Սակայն, ասիկա չի նշանակեր թէ օրակարգի պէտք չէ բերուին Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող հարցերը, ինչպէս 1915–ի վիճարկումը: Եթէ կան հարցեր, պէտք է տեսակցութեան նիւթ ըլլան: Մեր հաստատակաց պատմութեան դէպքերուն Թուրքիոյ տեսանկիւնը տարբեր է, Հայերունը՝ տարբեր: Մենք «ցեղասպանութիւն» կ'ըսենք, Թուրքիա այլ կերպ կը մտածէ: Մեր միջեւ տարիներէ ի վեր շարունակուղ պրկուած կացութեան պատճառներէն մէկը տարբեր տեսանկիւնի խնդիրն է: Ըսածս այն է որ եթէ սեղանի մը շուրջ նստինք, թերեւս կրնանք համոզել Թուրքիան. կամ թերեւս ան մեզ: Կրնանք իրար հասկնալ, հաստատակաց խնդիրներ լուծել: Նոյնիսկ Հայաստան եւ Թուրքիա կրնան դաշնակիցներ ըլլալ: Սակայն ալ կ'ուզեմ չեշտել. ես այս նիւթին վիճարկումը որպէս նախապայման չեմ առաջարկեր: Մեր յարաբերութիւնները բնականոն պայմաններով պիտի պարզուին:

Կ. Ձիվաօղլու կ'ուզէ որ նախագահ Ռ. Քոչարեան հասած է Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու համար նախապայման պարտադրողի տպաւորութիւն չգործելու կ'ջանայ: Այսուհանդերձ, կը հասկնայ որ քուն նախապայման դնողը Թուրքիան է որովհետեւ սահմաններ բանալու, տնտեսական շրջափակումը վերցնելու եւ Հայաստանի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատելու համար որպէս նախապայման կը ծանրանայ Ղարաբաղին ինքնորոշման յանձնումին վրայ: Ռ. Քոչարեան կը կրկնէ որ պատերազմի սկսողը Ազրպէյճանը եղած է ու պարտուած: Կացութիւնը կը նմանի կիպրոսի կացութեան:

Զրոյցին վերջին մասը կ'առընչուի ՓՔՔ–ի զօրակցութեան նիւթին:

Հ. – Ճի՞շդ է որ Հայաստան կը զօրակցի ՓՔՔ–ին. իսկ ի՞նչ է ԱՍԱԼԱ–յի նկատմամբ ձեր կեցուածքը:

Պ. – Ոչ մէկ ապացոյց կայ որ նեցուկ կուտանք ՓՔՔ–ի: Ակնկ վերջ ալ պիտի չըլլայ:

Հ. – Հապա ԱՍԱԼԱ՞ն:

Պ. – Չեմ հաւատար որ ահաբեկչական արարքներ օգուտ կ'ունենան: Սակայն, որպէս ահաբեկչութեան դէմ գործօն, այդ ահաբեկչութեան մղիչ պատճառներն ալ պէտք է անհետացուին: Ինչպէս ըսի, փոխանակ հարցերու վիճարկումէն խուսափելու, կրնանք քարեկամական մթնոլորտի մը մէջ երկխօսութեան նիւթ ընել զանոնք: Այս ձեւով կրնանք արդիւք ըլլալ այն արարքներուն դուրս ընդյատակեայ աշխարհը կրնայ արեւուն բերել: Կրնանք վստահ ըլլալ որ Հայաստան իրեն վիճակած պարտականութիւնը պիտի կատարէ որպէսզի նման դէպքեր չկրկնուին:

Կ. Ձիվաօղլու կ'աւարտէ, դրելով որ կը յուսար աւելի խիտ, նոյնիսկ իր պատասխաններով պատմութիւնը քրքրելու եւ առիւ ներքին քաղաքականութեան մէջ դրական կէտ ձեռք ձգելու հետամուտ Քոչարեան մը գտնել: Սակայն, խօսակից ունեցած է պատասխանատուութեան տէր ու իշխանութեան աթոռին վրայ ընդդիմութեան շրջանի արտայայտութիւնները մութեան շրջանի արտայայտութիւնները վերանայող դեկավար մը: Կ'ըսէ թէ Ռ. Քոչարեան Ղարաբաղի պատերազմին նախկին մէկ հրամանատարն է, պատերազմիկ նկարագրի տէր, սակայն այսօր կը զգայ թէ պետութիւն մը, միլիոնաւոր մարդոց ապրելակերպ, ապրուստի պատասխանատուութիւնը ստանձնել տարբեր տեսանկիւն կը պարտադրէ իրեն:

Թուրք լրագրողը ըսելով թէ երկրի մը համար մարտավարութիւն եւ քաղաքական դիծ ճշդել լրագրի մը սիւնակին տակ բողոքենէն ու լիազօրութենէն դուրս կը մնայ, սակայն իր դիտարկումները կրնան օգուտ մը ունենալ, այդ նպատակով ալ կ'եզրափակէ, կրկնելով ծանօթ դատումը թէ «պատմութեան մէջ յաւերժական թշնամութիւններ ու բարեկամութիւններ չկան, այլ՝ երկիրներու եւ ժողովուրդներու շահերը»:

Աւելցնենք որ հարցազրոյցին յարատեւութիւնը Ռ. Քոչարեանի ու Թուրք լրագրողին լուսանկարով դրաւած էր թերթին Ա. էջի ճակատը. ան նոյն իրիկունն ալ կը հեռաձայնէր «Քանալ տէ» կայանէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՒ – ՖՐԱՆՍԻ օդաչուներու դործադուլը վերջ գտաւ Յունիս 10–ին, կողմերը համաձայնութեան եկած ըլլալով վերջադրծ դիմումներով: Տնօրէնութիւնը հրաժարեցաւ աշխատավարձերու դրութեան երկու մակարդակներէն (սկնակներու եւ հիներու), օդաչուները ընդունեցան աշխատավարձերու անփոփոխութիւնը եօթը տարուան վրայ, նաեւ եօթը տարուան վրայ համաձայնութիւն դոյացաւ աշխատավարձի նուազում բաժնեթուղթի փոփարէն, բայց կամաւոր կերպով: Սեպտեմբերին ընկերութեան դրամագլուխին 20%–ը սակարան կը մտնէ:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ ՄԷՋ կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ եւ Ալպանացիներու աջորը կը չարունակուի: Հազարաւորներ արդէն Ալպանիա հասած են, մինչ Քոսովոյի Ալպանացիներու քաղաքական կուսակցութիւնները ՕԹԱՆ–ի «անմիջական միջամտութիւնը» կը պահանջեն առաջքն առնելու համար արիւնահեղութեան: Միլոսեվիչ ալ կը կրկնէ որ կ'ուզէ վերջ տալ դաւադին «ահաբեկչութեան»: Երեք ամիսներու ընթացքին արդէն 300 մեռեալ կայ: Միջազգային ճնշումը չի մեղմանար Սերպիոյ նախագահին վրայ, բայց կը թուի որ մեծ օգուտ մը չունի, Թոնի Պլէր կը խորհի որ Միլոսեվիչը որպէսզի եա կենայ, պէտք է պինուորական սպառնալիքի ենթարկուի:

ԱՐԺԱՆԹԻՆի նախկին մենատէրը՝ Խորկէ Վիտելա ձերբակալուած է «մարդկութեան դէմ ոճիր»ի ամբաստանութեամբ: Այդ ոճիրները դործած է իր իշխանութեան շրջանին 1976–էն 1983 անչափահասներու վրայ: Մասնակցած է հինդ մանուկներու առեւանդումին իրենց մօր բանտարկութեան ընթացքին: Նորածիններու առեւանդումը եւ անոնց յանձնումը ոստիկաններու ընտանիքներու մէջ միակ ոճիրն է, Ա,ժանթինի, որ անժամանցելի չէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՄԱՆ ՀԱՐՑԸ ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԱՆԳԼԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՔԷՆԹԸՐՊԸՐԻՒ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ընդառաջելով Արամ Ա. Կաթողիկոսի առաջարկին, Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոս Ճորճ Քարի Անգլիոյ Խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման բանաձեւ մը՝ որդեգրելու համար Խորհրդարանին կողմէ: Այդարեւ, իր եօթեայ պաշտօնավարման ընթացքին, որպէս հիւրը Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին, Արամ Ա. յաճախակի առիթներով, յատկապէս իր առանձին խօսակցութեան ընթացքին, Արքեպիսկոպոսին ուշադրութեան յանձնած է Հայկական ցեղասպանութեան ճանչման հարցը, յայտնելով որ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովէն ետք Անգլիոյ Խորհրդարանին կողմէ նման կեցուածք մը մեծապէս դրական քայլ կրնայ ըլլալ, որպէս արտայայտութիւն մարդկային իրաւանց նկատմամբ Անգլիոյ ժողովուրդին ցուցաբերած յատուկ նախանձախնդրութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ՀԵՐՈՒՄԸ

Հայերու ցեղասպանութեան Ֆրանսական Ազգային Ժողովին կողմէ քուէարկութեան թուրք մամուլի արձագանգներուն կարպին, Յունիս 6–ի թիւով տեղ տուած էինք «Հիւրրիյէթ»ի Երեւանի թղթակիցին՝ Տիգրան Նազարեանի տորպեդրած էջին: Ան խորագրուած էր «Կարծեցեալ ցեղասպանութիւնը հայ ժողովուրդին հոգը չէ»: Ու որպէս ապացոյց այդ խորագրին, Երեւանցիներէ մէջբերումներու տեղ տրուած էր ուր կ'ըսուէր թէ Սիվիւրքի Հայերը իրենց շահը կը մտածեն, թէ իսկական ցեղասպանութիւնը այսօր կը պոծուի երբ բնակչութեան կէսը արտագաղթած է, եւայլն:

Յունիս 2–ի «Ազգ»ին Ա. էջին վրայ Թրքահայ Թերթին այս հրապարակումին ակնարկող հերքում մը տեղ գտած է. անոր հեղինակը նոյն Տիգրան Նազարեանն է: Կ'ըսէ թէ «Հիւրրիյէթ»ը իր տորպեդրով յօդուած տպած է, բայց կը յայտարարէ որ ինք նիւթին հետ ոչ մէկ առնչութիւն ունի եւ թէ հրապարակումը «այդ թերթի մովկովեան թղթակցի հիւանդ երեւակայութեան արդիւնք է»:

*
**

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 9 / 11)

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆԸ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Յունիս 9–ին Տեղեկատուութեան եւ դրահրատարակչութեան վարչութիւնը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

Յունիս 10–ին տեղի ունեցան Համաշխարհային Բաժակի առաջին մրցումները Սէն–Տընիի նոր մարզադաշտը եւ Մոնփելիէ: Առաջին մրցումին Պրազիլ 2 – 1 յաղթեց Սկովտիոյ, երկրորդին՝ Նորվեկիա եւ Մարոք 2 – 2 հաւասար մնացին, ինչ որ շատ դրական արդիւնք մը կը նկատուի Մարոքի համար, նկատի առնելով Նորվեկիոյ անպարտելիի համբաւը: Առաջին այս օրերէն արդէն դժգոհութիւններ ծայր տուած են: Տանեակ հազարաւոր հետեւորդներ որոնք նախապէս ապսպրած եւ վճարած էին իրենց տոմսերը ոչ մէկ տոմսի երես տեսած են: Ասիկա պարագան է Պելժիացիներու, Հոլանտացիներու, Ճափոնցիներու: Քննութիւն բացուած է, բայց եղածը դարմանելու համար ուշ է:

ԹԱՒԷԹԻԶՄ

Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ ՄԵԾ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Յունիս 9–ին Պելկրատ վերջ դտած աթլեթիզմի Եւրոպայի բաժակի խաղերուն, եռացատքի ոճին մէջ դիմբեցի Արմէն Մարտիրոսեան 16·75 մ. ոստումով մը խլած է բաժակը, իսկ հեռացատքի մէջ ալ երրորդ հանդիսացած է 7·96 մ.ով:

Իսկ պատանի մարզուհիները Ագնիս Մըկըրտչեան (400 մ. վազք) եւ Թաթիանա Յովհաննիսեան (հեռացատք) համապատասխանաբար 3–րդ եւ 5–րդ հանդիսացած են իրենց դասակարգի մրցումներուն:

ՋՕՐԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ ԱՐՑԱԽԻ ՊԱՅՔԱՐԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Ցաղորդ խօսք առնողն էր Արթիւր Մարտիրոսեան: Թիֆլիս ծնած, Լենինկրատ ուսանած այս հայորդին Ամերիկայի մէջ կ'աւարտէ հանրածանօթ Եէյլ համալսարանը եւ ներկայիս միջազգային հարցեր վերլուծողի դիրք ունի, Հարվըրտ համալսարանի կառոյցներէն մէկուն մէջ: Ան ներկայացուց հմուտ, այլ նաեւ չատ տեսական վերլուծում մը, որուն ընթացքին ընդգծեց բազմաթիւ հարցեր, զորս կարելի չէ ամփոփ ձեւով ներկայացնել թղթակցութեան մը մէջ:

Նախ՝ պնդեց որ իւրաքանչիւր պետութեան յատուկ արտաքին քաղաքականութիւնը (ֆորէյն փոլիսի) մէկ բան է, միջազգային դրօշքը, կարգը կամ սիմպոլը (ինքըրնէշընըլ օրտըր)՝ տարբեր: Երբեմն՝ Ամերիկայի նման հզօր պետութիւններ գրեթէ կը տիրապետեն միջազգային կարգի քաղաքական, օրինական, անտեսական կամ նոյնիսկ բարոյական կեանքի ծալքերուն, այնքան որ այդ միջազգային կարգը գրեթէ նոյնացած կը թուի արտաքին քաղաքականութեան հետ, սակայն այս տիրապետումը ամբողջական չէ: Նոր երեւցող, ակար կառոյցները (Հայաստան, Արցախ) կը ստիպուին ենթարկուիլ միջազգային կառոյցին (օրինակ՝ ոչ իսկ Երեւան ճանչցած է Արցախը): Բայց եւ այնպէս մեծ ու մանաւանդ փոքր պետութիւններու արտաքին քաղաքականութեան հիմնական նպատակներէն մէկն է սորվիլ օգտագործել միջազգային սիմպոլի առթած կարելիութիւնները, մէկ կողմէն, եւ խուսափիլ անոր պարտադրած սահմանումներէն, կարելի եղածին չափ:

Ապա, Մարտիրոսեան նկարագրեց միջազգային դրօշքի միաւորներէն մէկը՝ շրջանային դրօշքը, որ կը գոյանայ Անդրկովկասի մէջ: Ամերիկա, Ռուսիա, Թուրքիա, Իրան, Վրաստան, Ադրբեջան, Հայաստան, Արցախ, Աբխազիա, եւայլն: Բարդութեան պատճառներէն մէկն ալ այն է, ըսաւ վերլուծողը, որ շրջանային կարգին մաս կազմող միաւորներէն ոմանք «ազգային» դաղափարէն անդին անցած են, մանաւանդ՝ Ամերիկան, – կը դործածէն ազդայինի դաղափարը, սակայն ուրիչ շահեր կը դերակայեն իրենց դործունէութեան մէջ: Կան նաեւ ազդայնապաշտ դաղափարներով դործող պետութիւններ (օրինակ՝ Թուրքիա) եւ ազդային – պետութեան ձգտողներ (Արցախ, Աբխազիա): Միջազգային եւ շրջանային դրօշքները այս երեք տարբեր միաւորները համադրելու չատ դժուարութիւն ունին: Ռիչըրտ Կիրակոսեանի նման, Մարտիրոսեանն ալ ընդգծեց որ, միջազգային դրօշքը աւելի «հանգիստ» եւ արդիւնաւէտ կը գործէ, երբ կը փորձէ երկու համահաւասար պետութիւններ հաշտեցնել եւ ոչ՝ պետութեան մը պահակատուած հատուածները:

Ըստ Մարտիրոսեանի տեսական վերլուծումին, բարդութիւն ստեղծող ազդակներէն մէկն ալ այն է, որ միջազգային դրօշքը նախապատուութիւն կամ առանձնահատկութիւն կուտայ որոշ հարցերու, իսկ ուրիչ միաւորներ՝ տարբեր հարցերու: Օրինակ՝ միջազգային սիմպոլը իր դոյութիւնը կ'արդարացնէ հրադադար միջնորդելով: Անդրազգային շահեր հետապնդող դեր պետութիւն մը, Ամերիկան, կ'ուզէ ստեղծել իր դրամատիրական – ժողովրդավարական կարգերու դերակայութիւնը ընդունող տարածք: Քարիւղի ընկերութիւնները կ'ուզեն կայունութիւն՝ ոչպէսզի արտածեն քարիւղ, հոգ չէ թէ ժողովրդավար կամ ոչիքթաթորական պետութիւններէն: Մանր ժողովուրդներ կ'ուզեն ազգային, անկախ, նոր սահմաններով օժտուած պետութիւններ: Այս նախընտրութիւնները դիւրաւ համատեղելի չեն, որովհետեւ տակարկութեան եւ զիջողութեան նոյն տարածքին չեն պատկանիր:

Ապա, չեղելով դէպի տարբեր նիւթ, Մարտիրոսեան անցաւ տեսականէն՝ դէպի մեկին եւ անակնկալ հաստատումներու: Ընդգծեց որ Ադրբեջանի եւ Թուրքիոյ կիրարկած պլօֆատը միջազգային օրէնքներու դէմ է: Նշեց որ Ամերիկեան Գոնկրէսի թիւ 907 օրէնքը, որ անցաւ շնորհիւ հայկական լոպիի աշխատանքներուն, Ադրբեջանը «կը պատժէ» (գոնէ՝ կը սատէ) ո՛չ մարդասիրական սկզբունքներու հիման վրայ (օրինակ՝ 1992–ի ահաւոր ձմրան պարտադրած վիճակը, Հայաստանի մէջ), այլ որուհետեւ ան կ'ոտնակոխէ միջազգային սիմպոլի հիմնաքար մը: Այդ հիմնաքարն է, – պլօֆատ արտօնելի է միայն երբ Միացեալ Ազգերը այդպէսին կը նկատեն պետութեան մը վարքագիծը եւ կը դատապարտեն զայն: Այնուհանդերձ Միացեալ Ազգերը չեն կրնար Արցախը դատապարտել իբր նման պետութիւն, քանզի ան ճանչցուած չէ՛ իբր պետութիւն, իսկ Հայաստանի դատապարտումն ալ խնդիրը չէ եղած երբեք:

Ուրեմն, Մարտիրոսեան եզրակացուց, կենսական է որ Հայաստան տեղի չտայ միջազգային օրինականութեան դէմ դործադրուող այս պլօֆատին, որուն դէմ է ամերիկեան Գոնկրէսը, եւ որուն զօրավիգ են՝ Սպիտակ Տունը, Արտաքին դործոց նախարարը եւ քարիւղի ընկերութիւնները: Պէտք է սատարել հայկական լոպիներուն եւ կարելի եղածին չափ խրացնել ամերիկեան համակարգի մէջ կայացող կարծիքներու այս բաժանումը, մինչեւ որ պետութեան բոլոր մասերը ընդունին պլօֆատի մասին միջազգային սկզբունքը:

Ապա, ըսաւ Մարտիրոսեան, եթէ Հայաստան եւ Սփիւռք յանձնուին պլօֆատի ճնշումին, թող գիտակցին որ յաջորդ պլօֆատով մը Ադրբեջան Զանգեզուրը եւ Սեւանայ լիճի արեւելեան ափը պիտի պահանջէ Հայաստանէն: Առաջին պլօֆատին տեղի տուողը չատ օպտութիւն թող չակնկալէ միջազգային դրօշքէն: Ճիշդ է, որ երկրորդ պահանջ մը, որ կ'ոտնձգէ Հայաստանի սահմաններուն ամբողջականութեան դէմ, պահանջելով Զանգեզուրն եւ Սեւանի չրջանները, ըստ միջազգային սկզբունքի չատ աւելի՛ դատապարտելի պիտի ըլլայ, քան ներկայի պլօֆատը: Սակայն, ինչպէս հիւսիսային կիպրոսը դտնուող Թուրքիան չատ լաւ կը դիտակցի, սաստում եւ դատապարտում արդիւնաւէտ չեն ըլլար անպայման: Ուրեմն, եզրակացուց դասախօսողը, պլօֆատին դիմադրելու ճղնաժամն է այսօր, ոչ՝ վաղը: Սփիւռքին եւ Հայաստանի կը մնայ վճռակամութիւն, բոլոր ճակատներու եւ մարդերու վրայ, ներկայիս: Վճռակամութիւն, լօպիական պայքարի: Վճռակամութիւն՝ Սփիւռքին Հայաստան տեսական օժանդակութիւն ուղարկելու, որպէսզի ան չվիժի: Վճռակամութիւն եւ հմտութիւն՝ Հայաստանի պետութեան կողմէ, միջազգային օրէնք ոտնակոխող պլօֆատի դէմ աւելի ազդու օրինական եւ քաղաքական պայքար մղելու:

Այժմ խօսողներու բնականոն կարգը զանցելով, պէտք է ներկայացնել Կիրակի առաւօտ զեկուցող փրոֆ. Խոմօնտ Հերցիկի խօսքը, որ ուղղակի եւ անուղղակի կապեր ունէր Կիրակի կէսօրէ վերջ խօսող, հայաստանցի մասնագէտ՝ Արմէն Ալվազեանի խօսքին հետ, որուն պիտի անդրադառնանք վարը:

Խոմօնտ Հերցիկ, Իրանի եւ Մէջին – Արեւելքի ու Անդրկովկասի պատմութեան դասախօս է Մանչեսթըրի համալսարանին մէջ, ապա նաեւ մաս կը կազմէ Անդլիոյ «Միջազգային Հարցերու Հետազօտութեան Արքայական Հիմնարկ»ին, աւելի ծանօթ իբր Չէթհըմ Հաուս, որ այս մարզին մէջ տիրապետող դեր կը խաղայ, կը մկրտէ չատ պետական եւ Պիզնէս աշխարհէն մարդիկ եւ կարծիքներ: Հերցիկ իր աւարտաճառը դրած է Օքսֆորտի համալսարանին մէջ: Ռուսահած է, ի միջի այլոց, հայադէտ փրոֆէսէօր Զարլզ Տաուսէթի հետ, եւ իբր աւարտաճառի նիւթ ընտրած է «Նոր Զուղայի հայ համայնքը, 1603 – 1750 թուականներուն»: Ներկայիս՝ Կովկասեան հարցերու մասնագէտ կը նկատուի:

Փրոֆ. Հերցիկի դեկուցումին առաջին խօսքը մեր ժուլմը մըն էր, «Անդրկովկաս» բառի մերժումը: «Անդր» նախդիրը պարզապէս Կովկասը երկուքի կը բաժնէ, ըսաւ ան, Ռուսիոյ տեսանկիւնէն: Վրացիին համար, օրինակ, այդ «անդր» նախդիրը պարզապէս կը նշանակէ որ զայն դործածող մէկնարանը դիտակցօրէն կամ անդիտակցօրէն կ'ողդեգրէ ռուսական տեսանկիւնը: Այդ տեսանկիւնէն՝ Վրաստան, Հայաստան եւ Ադրբեջան «անդր» են, լեռնաշղթային միւս կողմը: Սակայն չրջանի ուրիշ կարեւոր դերակատարներու համար – օրինակ, Իրանի – այդ «անդր»ը նոյնիմաստ չէ: Եւ ուրեմն՝ Հերցիկ դործածեց «Կովկաս» բառը:

Երբ դիտաժողով մը կը վերլուծէ մօտակայ անցեալը, ըսաւ Հերցիկ, օրինակ՝ 1988–ին յաջորդող տասնամեակը, անպայման այդ անցեալը կ'օգտագործէ, կռահելու համար դոնէ մօտաւոր, թերեւս նաեւ հեռաւոր ապագան, ուժերու եւ ընթացքներու հաւանական չառաւելը դծելու յոյսով: Մօտաւոր ապագայի վերլուծումին առաջին հատատումը սա է, – կովկասեան պետութիւնները կը տարբերակուին իրարմէ, եւ պիտի չարունակեն աւելի արագօրէն ընել այդ: Տարբեր արտաքին կապեր եւ դաչնակիցներ կը վերնոռեն, – մէկուն համար Իրանը կարեւոր է, միւսին համար՝ Թուրքիան, ամէնուն համար՝ Ռուսիան եւ Ամերիկան: Ապագային՝ չրջանային համակարգը պիտի ըլլայ միջազգային համակարգին հետ աեղա եւ բարդ կապեր ունեցող հանդոյց մը: 1991ին, Ամերիկայի Արտաքին դործոց նախարարութիւնը կը կարծէր որ իր չրջանային սադրարը՝ Թուրքիան պիտի ըլլար տիրապետող կամ միահեծան (հէկէմօն) պետութիւն, Աբխազէն Կովկաս եւ Կասպից ծով: Ներկայիս յստակ է որ աւելի բարդ համակարգի մը պիտի պատկանի չրջանը, եւ որ իւրաքանչիւր պետութիւն պիտի ունենայ միւսներէն տարբեր դաչնակիցներ:

Երկրորդ հատատումը սա է, – համաչխարհայնօրէն տարածուող հակում մը, որ քաղաքական կապերու «անտեսականացում»ն է, Կովկասի մէջ ալ իր զօրքն պիտի ըլլայ: Այս մեկը, բոլորին հասկնալի է պատճառներով, ի վնաս Հայաստանի: Այդ, եթէ 1988 – 1991–ին Թուրքիոյ տիրապետութիւնը չրջանին կը թուէր ըլլալ մօտաւոր ապագայի ամենամեծ վտանգը, ներկայիս անտեսականացումն է նմանօրինակ վտանգի դեր ստանձնողը:

Երրորդ հիմնահարցը, ըսաւ Հերցիկ, մեծ առեղծուածն է, Ռուսիոյ դեռ – չդուռնակուող անկումի հարցը: Ամերիկան նոյնիսկ ինքզինքին եւ յաճախ ուրիշներուն կը հաւատացնէ թէ Ռուսիոյ տնտեսական, քաղաքական եւ զինուորական կայունացումը բաղձալի է, սակայն իրականութիւնը այն է որ Ամերիկայի գործակցութիւնը ելլինի եւ անոր նեցուկ մասիանեցուն հետ, դրեթէ կ'երաշխաւորէ Ռուսիոյ չարունակուող անկումը: Հերցիկ ըսաւ որ ինք չի կասկածիր որ օր մը այդ անկումը պիտի կասի եւ Ռուսիա նոյնիսկ պիտի սկսի վերստին կարեւոր ուժ մը դառնալ Կովկասի մէջ, ուժ մը՝ որ կրնայ օդտակար ըլլալ իր դաչնակից Հայաստանին: Սակայն, ընդգծեց Հերցիկ, պէտք չէ ապագան վարդագոյն ակնոցներով դիտել: Իր կարծիքով Հայաստանի ամենամեծ դաչնակիցը դեռ դոնէ տասը տարի, եւ ամենաչատը՝ մինչեւ 25 տարի պիտի ունենայ տնտեսական եւ քաղաքական կեանքի չյստիչ անկայունութիւն եւ անկում, որուն խորհրդանիշը Չէչէնիոյ ֆիասքօն է:

Զորրորդ իրականութիւնը, ըստ Հերցիկի, միւս նախկին համայնավար հանրապետութիւններու զարմանալի կայունութիւնն է: 1992–ի դարնան, ըսաւ ան, չատ մը մասնագէտներ կը հաւատային որ Տաճիկիստանը կրնայ անհետանալ քարտէսէն, տարբաղադրուիլ, իսկ ուրիչ երկիրներ, ի միջի այլոց Կովկասեան պետութիւնները՝ չատ անորոշ վիճակ ունէին: Վրաստանն ու Ադրբեջանը կը մնան անկայուն, սակայն ներկայիս դժուար է հաւատալ որ Աբխազիոյ, Օսէթիոյ եւ Արցախի տէ ֆաքթօ անջատումը պիտի վերջացուի: Պիտի դտնուին այլ լուծումներ:

Հինգերորդ դոյացած են նոր ընտրանիներ, որուն մէջ զօրաւոր ներկայութիւն են նախկին համայնավարները, և այս ընտրանիները կ'ըմբռնեն ուժի եւ անպատասխանատուութեան նոր, յատկանշական խառնուրդ մը: Կը ձերբակալեն և կը բանտարկեն հակառակորդները, եւ (օրինակ՝ Ադրբեջանի մէջ) կը սարքեն, կը բեմադրեն «ընտրութիւն» կոչեցեալ անիրական դէպքեր: Այս նորելուկ ընտրանիները ուժեղ կը փարին իրենց ուժին եւ հարստութեան: Համայնավար դեկավարներ, դոնէ Խրուչչովի օրերէն ի վեր, ժողովուրդի մասնակի բարօրութեան համար պատասխանատուութիւն մը ստանձնած էին: Նոր տէրերը սիրով չուկային կը զիջին այդ պատասխանատուութիւնը: Արդիւնք՝ քաղաքական ուժը տնտեսական ընտրանիի մը ձեռքն է եւ պիտի մնայ, քանզի յեղաշրջող, յեղափոխական կարելիութիւն ուներող ուժեր չկան, ոչ իսկ ազգայնական կուսակցութիւններու մօտ (նկատի ունեցաւ Հ.Յ.Դ.ն եւ Էլչիպէյի ադրբեջանական – ազգայնական կազմակերպութիւնը):

Վեցերորդ, այս զօրաւոր ընտրանիները կը պաշտպանեն իրենց պետութիւնները եւ անոնց անձեռնմխելիութիւնը: Որեւէ անկախութեան կամ նոյնիսկ իսկական ինքնավարութեան հակամէտ չրջան կը մերժեն: Ոչ միայն Կովկասի մէջ, այլ մինուրեք կայ այն վախը՝ որ անջատումը (օրինակ՝ Ղարաբաղի), ոչ միայն քաղաքական եւ աշխարհագրական, այլ բնակերային նոր չարժումներու առիթ կուտայ, կը սպառնայ նոր ընտրանիներու չահութաբեր տիրապետութեան: Նոր դեկավարները չեն մոռնար որ Խորհրդային Միութեան անկումին սատարեցին հանրապետութիւններու եւ ինքնավար չրջանների ազգայնական – անջատողական հակումները, Արցախէն՝ Լիթուանիա, Մոլդովայէն՝ Զչէչնիա: Այժմ՝ նոր հանրապետութիւնները պիտի չարաւնեն որ Արցախի նման ինքնավար, դործնականօրէն անկախ չրջաններ յաջողին աւելի՛ն ընել, քանզի այդ պիտի պատճառէր ներքին անդիմադրելի դժդոհութիւն, – օրինակ՝ Ալիեւի չահարեր տիրապետութեան չատ բան ներեց Ադրբեջանցին, սակայն Արցախի իսկական անկախութիւնը՝ պիտի չներուէր:

Նկատի ունենալով այս տուեալները, Հերցիկ մօտայ ապագայ մը դուչակեց, ընդունելով հանդերձ որոշ բարելաւումներու կարելիութիւնը: Ամերիկա, Ռուսիա եւ միջազգային համակարգը, կրնան արտօնել չատ մը տեսակի ինքնավարութիւններ, սակայն ոչ Արցախի օրինական անկախութիւն, լսաւ ան, որովհետեւ այդ անընդունելի է քարիւղով օժտուած, Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի բարեկամ Ադրբեջանին, եւ, ըստ իրեն՝ քարիւղն աւելի կարեւոր, նման օրինական անջոկում կը նկատուի համաչխարհային անկայունութեան նախակարապետ, քանզի աչխարհի նախկին զաղութատէրերը եւ նուաճողները չատ լաւ գիտեն թէ խառն բնակչութիւններով եւ անարդար սահմաններով օժտուած չրջաններն ու պետութիւնները բազմաթիւ են: Ուրեմն՝ պիտի չարունակէն պնդել որ սահմանները անձեռնմխելի են: Ցոյս կայ սակայն որ նոր գիւտեր կատարուին, ինքնավարութեան մարդին մէջ: (Կ'արժէ ընդգծել որ Հերցիկի դասախօսութեան յաջորդող ասուլիսի ընթացքին ունկնդիրներ, ի միջի այլոց այս տողերը ստորագրողը, յիշեցին թէ Ադրբեջանի պարագային բաւարար պիտի չըլլայ Արցախի «ինքնավար» դրօշքի վերահաստատումը: Պէտք պիտի ըլլայ, առնուազն, «ապանական լուծումը», – այսինքն՝ Ադրբեջանի սահմանադրութեան վերանայում, ստեղծելով դաչնակցային նոր պետութիւն, որուն մէջ Պասքերու սահմանադրականօրէն կիսանկախ չրջանին զուգահեռը կիսանկախ Արցախ մը կրնայ ըլլալ, թերեւս, Ներկայիս, քանի մը երկիրներ կը գտնուին նման վերանայումներու սեմին:

Վիճակը պիտի փոխուէր, ըսաւ Հերցիկ, եթէ Ռուսիոյ մէջ բանակը զօրաւոր մնար եւ Ռուսիոյ Արտաքին դործոց նախարարութեան մէջ ուժեղ մնային «աչխարհակալ» հակում ունեցողները, անոնք՝ որոնք կը հաւատան թէ Ռուսիոյ չահերը կը պահանջեն միջամտում, սահմանակից երկիրներու ներքին իրավիճակին: Սակայն այդ հակումը օրէ օր կը տկարանայ, հաստատեց Հերցիկ, իսկ բանակը ապիտաւոր պատկեր կը ներկայացնէ Հայաստան, հակառակ անոր որ իր մչակոյթը եւ անտեսական նոր դրօշքը զինք Արեւմուտքին կը կապեն, կը չարունակէ Ռուսիան դիտել իբր վտանգելի եւ պատմական դաչնակից: Ապագայի պատմութիւնը այդեօք պիտի արդարացնէ՞ այդ վերահաստատութիւնը: Հայաստան եւ Արցախ ինքզինքին կը մեկուսացնեն, Ռուսիոյ եւ Իրանի հետ իրենց քաղաքական դաչնակցութեամբ: Որքան ալ հակնկալի են այդ մօտեցումի պատճառները, ըսաւ Հերցիկ, նման ինքնամեկուսացում պատմական սըխալ մըն է, թէ՛ տնտեսական, թէ՛ ալ քաղաքական դետնի վրայ:

Այս բաւական տխուր պատկերը, ներկայացուած մեղմ եւ տրամաբանական ոճով, մարդու մը կողմէ որ իրեն տնէ, յայտնօրէն չերմ զդացումներ ունի հայութեան հանդէպ, տխրեցուց չատեր եւ ընդվզեցուց ուրիշներ: Ընթերցողը կընայ կռահել հակաճառութիւնները: Անոնցմէ մէկն ալ Արմէն Ալվազեանինն էր, ոչ չատ համոզիչ: Հայաստան պլօֆատի են-թակայ է, – սակայն մեկուսացած չէ, ըսաւ ան, իբր փաստ ներկայացնելով Հայաստանի կապերը Իրանի, Սուրիոյ, դիպատոսի, արաբական եւ եւրոպական կարգ մը երկիրներու հետ:

(Շար. 3)

ԻՄԱՖ-Ի ՁՇԳՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

«Յառաջ»ի Յունիս 9–ի թիւին մէջ լոյս տեսած փրոֆ. Քուչկեանի մոլորեցնող վկայութիւններուն առընչութեամբ ԻՄԱՖ–ի վարչութիւնը կարեւոր կը նկատէ հետեւեալ ճշգրտումները ընել, լուսաբանելու համար ընթերցողը այն վէճին մասին որով էրեբունի հիւանդանոցը կը հակադրուի ԻՄԱՖ–ի։

Փրոֆ. Քուչկեան կ'ընդունի որ 1997ին միակողմանիօրէն խզած է ԻՄԱՖ–ի հետ գործակցութիւնը որովհետեւ չէ հանդուրժած մեր ընկերակցութեան անկախութեան որուն գործունէութիւնը կ'ոչընչի իր բիւրոյին կողմէ, հոն ուր անհրաժեշտ եւ օգտակար կը նկատուի։

Նշենք, այսուհանդերձ, թէ ԻՄԱՖ 1997–ին եւ 1998–ին շարունակած է էրեբունիի իր աշխատանքը, բայց ընդհանուր վերաբերմունքի բաժինէն։ Փրոֆէսէօր Քուչկեան 1998 Մայիսին արդիւնքը որ ամսագրոյները՝ Ազուլեան եւ Տէր – Մարկոսեան եւ փրոթէզիսթ Փ. Պալեան աշխատին առաջնահերթ բաժինին մէջ որ հիւանդանոցին մէջ հաստատուած էր մեր ընկերակցութեան կողմէ. պատրուակը այն էր որ անոնք ղրկուած էին ԻՄԱՖ–ի վարչութեան կողմէ։ Ասով հանդերձ, ան չմերժեց 600 քիլոկրամնոց արքաւորումները որոնք նոյն առիթով տարուած էին...։

Ինչ կը վերաբերի էրեբունի – Հ. Մոնթր զուգորդումին, այս վերջինին եւ Հանրային օժանդակութեան հետ չվերջնր ունեցողը ԻՄԱՖ–ն էր, որպէսզի նոյեմբեր 1997–ի սկիզբի պայմանագիրը։ երկու ժողովներ տեղի ունեցան, մէկը Հանրային օժանդակութեան գրասենեակը, միւսը՝ հիւանդանոցին մէջ, ԻՄԱՖ–ի, հիւանդանոցին տնօրէն Պ. Սուտանի, Հանրային օժանդակութեան պատասխանատու Տիկին Օ. Մարլիկի մասնակցութեամբ եւ նոր համաձայնագիր մը (փրոթոքոլ) պէտք է ստորագրուէր Փարիզ, փրոֆ. Քուչկեանի ներկայութեան։ Մեր երկրորդ ժողովէն ետք միայն Պ. Սուտան մեզի տեղեկացուց որ փրոֆ. Քուչկեան հետապահճներով մը կը մերժէր այդ զուգորդումին մէջ ԻՄԱՖ–ի հետ ամէն գործակցութիւն։

Զանազան պարահանդէսներով հանգանակուած գումարներու գործածութեան մէջ երբեք, ո՛չ մէկ չարաշահում կատարած է։ Մեր նպատակները միշտ կանխատեսուած, հաւատարմօրէն գործադրուած են եւ տեսագրութիւնները ցոյց տրուած՝ նուիրատուներուն։ ԻՄԱՖ–ի համար էրեբունին Հայաստանի բժշկական միակ կառոյցը չէ որ մեր օգնութեան պէտք ունի, մանաւանդ որ ան տարիներով առանձնաչնորհեալ մը եղած է։ Որպէս օրինակ յիշենք 1996–ի պարահանդէսը որով 350 հազար ֆրանքի գումար մը գոյացած էր որուն 2/3–ը յատկացուեցաւ էրեբունիի (քիմ – ականջ – կոկորդի եւ ատամնաբուժական բաժին) եւ միայն 1/3–ը Միքայէլեան հիմնարկին, վերապրուժարանի անոր ծրագրին կէսին որպէս մասնակցութիւն։

Բժիշկ Աբգարեանի նախագահութեան ատեանն ի վեր ծրագրի բացակայութեան մասին եղած վերագրումին առնչութեամբ ըսենք որ ԻՄԱՖ–ի յայտարարական բիւրօները չարունակեցին օգնել էրեբունիին։ 1990–էն ի վեր վարչութեան դռները անզգամ բժիշկները՝ երուանդի ու Գագանճանի կողմէ 1993–էն ի վեր հետեւեալ իրագործումները եղած են էրեբունիի մէջ.

– Թթուածինի կեդրոն,
– Նիւթական միջոցներու տարեկան օժանդակութիւն աչք – քիթ – կոկորդի եւ ատամնաբուժական բաժիններով,
– Շողանկարումի (մամոկրաֆի, էքոկրաֆի, ռակրային – թոքային) բաժին
– Գործիքներ եւ դեղեր
– Մարզասէրական դեղարանի մը բացում
– Պատրաստութեան վարժընթացներ էրեբունի – Հ. Մոնթոր զուգորդումի շրջանակին մէջ, համբորդական, բնակութեան ծախքերուն ստանձնումով։

Բժիշկ Ս. Սիմոնեանի արհեստավարժական մակարդակին մասին ըսուածները կը թողունք անոնց տիրոջ պատասխանատուութեան։ Այսուհանդերձ, կ'ուզենք անպայման չեշտել որ Մալաթիա, Միքայէլեան եւ Ստեփանակերտի հիւանդանոցները մեծապէս գնահատած են անոր մասնագիտական արժէքը եւ հայ անձնաւորութիւններու մեծ մասը իրեն դիմած են երբ առողջական հարց մը ունեցած են։ Եթէ էրեբունիի վիրաբոյժները, հակառակը ըլլալով միւս մասնագէտներուն, չեն ուզած զարգանալ, առիկա միմիայն այն պատճառով է որ մեծ հաւատք ունէին խորհրդային վիրաբուժութեան եւ չէին վախնար ֆրանքեւհայկական վիրաբուժական գործակցութիւն մը։

Ինչ կը վերաբերի բժիշկ Սիմոնեանի ենթադրեալ պատուազիներուն, Հայաստանի մէջ սովորութիւն է չնորհակալ ըլլալ բժիշկին։ Շատեր երախտագիտութեան արտայայտութիւններու թիւրթ եղած են։ Ինչ երբեք բան մը ուզած է։ Ոմանք նկարներ կամ գոնեակ, ուրիշներ դրամական պարզեւ տուած են։ Նկարները եւ գոնեաքը ֆրանսա բերուած են, դրամը բաշխուած է Հայաստանի մէջ։

Պէտք է չեչտել որ ԻՄԱՖ–ի յաջորդական Բիւրօներուն նիւթական հաշուետուութիւնները կանոնաւորապէս միշտ վաւերացուած են ընդհանուր ժողովներուն եւ միայն կը հետաքրքրեն ընկերակցութեան անդամները։ Անտեղի է կասկածի ենթարկել հաւաքուած դրամարներուն գործածութիւնը։ Փրոֆ. Քուչկեան բարերով եւ թիւերով կը խաղայ երբ երդիծանքի առարկայ կ'ընէ 30 կամ 35 միլիոն ֆրանքի գումարը, որովհետեւ մենք երբեք դրամ չենք տուած էրեբունիին, այլ 30 – 35 միլիոն ֆրանքի ապրանք տարած ենք։

ԻՄԱՖ–ի օժանդակութեան մերժումէն, զժվախտաբար, հիւանդները պիտի տուժեն, ինչ որ ցաւալի է։ Ըսենք որ ԻՄԱՖ–ի անդամ փրոֆ. Ե. Կարապետեան պիտի չարունակէ աշխատիլ, գործակցելով ընկերութեանս ներկայի բիւրոյին որուն զօրավիգ է։ Իսկ բժիշկները՝ Զաւիկեան, Գուլոյեմեան եւ Աբգարեանի կը մաղթենք որ չարունակեն իրենց անձնական աշխատանքը, քանի որ զանազան պատճառներով (բացակայութիւն կամ հրաժարում) այլեւս չեն մասնակցիր ԻՄԱՖ–ի գործունէութեան։

Որպէս եզրակացութիւն՝ փրոֆ. Քուչկեանի ամբաստանութիւնները արդիւնք են ԻՄԱՖ–ը չախչախելու տրամադրութեան մը, որպէս վտխադարձութիւն՝ այլ հիւանդանոցներու մէջ եւս, ինչպէս՝ Միքայէլեան հիմնարկին, գործունէութիւն տանելու բիւրոյի որոշումին։ Փրոֆ. Քուչկեանի ու իր կազմին այս ապերախտութիւնը մէկ հարուածով չընջած է ութամեայ արդիւնաւոր գործունէութիւն մը։ Հակառակ ատոր, ԻՄԱՖ հպարտ է էրեբունիի իր երկարգործումներով եւ կը յուսայ չարունակել իր մասնակցութիւնն ու գործակցութիւնը երբ տեղական պատասխանատուները թոյլ տան։

ԻՄԱՖ ժողովրդավարական ընկերակցութիւն մըն է որ պիտի չարունակէ գործել ի նպաստ հայ ժողովուրդին եւ փրոֆ. Քուչկեանի «ԻՄԱՖ–ին խերը պիտի աւիծեմ» խօսքը չէ որ մեզ եւս պիտի կեցնէ մեր աղնուական արարքը առաջ տանելէ։

ԻՄԱՖԻ ԲԻՒՐՕ

(*Տոքթորներ՝ Սերժ Գագանճեան – նախագահ, Իվան Քէօլէեան – փոխ – նախագահ, Ժապ Երուանդ – գանձապահ, Միքէլ Շահինեան – բարտուղար, Շաւարշ Թորոսեան – փոխ – գանձապահ, Միքէլ Տէրվիշեան – Անիէս Պալասթր – փոխ – բարտուղար, Անահիտ Մամաս – փոխ – բարտուղար եւ Սերժ Սիմոնեան – պատուոյ նախագահի հանդամանքով*)

*
**

ԽՄԲ. «Յառաջ»ի

Ամէն բանէ առաջ եւ ետք տխուր երեւոյթ է երեւանի էրեբունի հիւանդանոցին եւ փրանսահայ բժշկական միութեան հակադրութիւնը, մանաւանդ երբ անկարելի է կարողական ընդհանրացումի մը նախընթացը չնշմարել հոն։ Այս կէտը առաւել եւս կը շեշտուի երբ հակառակ գործադրուած յայտնի ճիգին, չեն յաջողիր համոզիչ ըլլալ փրոֆ. Ա. Քուչկեանի պատասխանները ու նոր հարցումներու ծնունդ կուտան, նախ իրենց լուրջիւններով։

Այսպէս է, երբ օրինակ, էրեբունիի տնօրէնը իրենց (բանի որ կը վայելէ իր կազմին համամտութիւնն ալ) մերժումին մէջ կը զանագանէ ԻՄԱՖ–ը եւ անոր վարչութիւնը. միեւնոյն «*Արմէնփրէս*»ի լուրէն ետք ոչ մէկ պրեագրութիւն կատարուած էր այս պարագան ճշդող։ Նոյնպէս, ոչ իսկ տկար արդարացում է բժիշկ Սիմոնեանի վիրահատելու արգելքը բացատրել տարեկան պարհանդէսներու եկամուտին «*անարատահանդէսներու գործածութեան*» պղտ հասցէի տրամադրումով։ Երբէ՞ն ի վեր Սփիւռքի կազմակերպութիւն մը ինք իրաւասու ալ չի նկատուիր ի՛ր հանգանակած գումարը ի՛ր յարմար դատած ծրագրին յատկացնելու։ Կամ ա՞յլ աստիճան անկարող, միամիտ են ԻՄԱՖ–ի վարչութեան անդամները որ միակ անձ մը կը յաջողի բնացնել զանոնք ու «թաֆուն» կարգադրութիւններ ը՞ալ...։

Շուրջ տասնամեակի մը հայաստանեան փորձառութեամբ, ապահովաբար ոչ ոք պիտի գտնուի որ էրեբունիի վիրաբոյժներուն մակարդակին մասին կասկած ունենայ։ Բիչ մը ամէն հարցի մէջ–գլխակառուցեն մինչեւ քժշկութիւն – "մենք գիտենք" ի ամէն առիթով կրկնուած լոզունգը բաւական չափով պերճախօս է հաստեւս։

Եւ որպէս վերջին կէտ, կարելի չէ ընդծաղով մը չկարդալ վիրահատութիւններուն վտխարէն ընկարներ նուէր ստանալու բժիշկ Սիմոնեանի եղած վերագրումները, այդ ընկարներուն "բանի մը հարիւր տոլար" գնահատումը եւ իր անձնական մեղադրանքներուն պատասխանելը իր պատիւէն ցած համարելու փրոֆ. Ա. Քուչկեանի յետ գրութիւնը։

Շեշտելէ ետք հակադրութեան տխուր բնոյթը, այս բանավէնը փակող եզրակացութիւնը այն կրնայ ըլլալ որ հակառակ բոլոր ափսոսանքներուն, ի վերջոյ ոչ ոքի կարելի է օժանդակութիւն, զօրակցութիւն պարտադրել երբ չկայ ընդառաջելու տրամադրութիւն։ Թէ հիւանդներ պիտի տուժեն, ատիկա ապահովաբար յետին մաքրամասնութիւն է էրեբունիի վարչական կազմին համար երբ մինչեւ իսկ Առողջապահութեան նախարար Գ. Ստամբոլցեան «*Յառաջ*»ի ուղղուած հեռապատճէնով մը լման զօրակցութիւն յայտնած է Ա. Քուչկեանին, վկայելով որ գինք կը ճանչնայ որպէս «*լաւ ընկեր եւ դեկավար*» և թէ իրենց միջեւ «*ոչ մի հարց չի եղել եւ լինել չի կարող*»։

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՇՔԱՆՇԱՆՆԵՐՈՒՆ Բ. ՄԱՍԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀՐԱՉՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ – *Էջմիածնի երկրպագ հաստատուն կամաւորական ջոկատի մարտիկ (յետ մահու)*

ԳԷՈՐԳ ՀԱՃՐԱՊԵՏԵԱՆ – *Զօրամասի հրամանատարի տեղակալ*

ԱՐՄԷՆ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ – *Զօրամասի հետախուզական խումբի հրամանատար (յետ մահու)*

ԱՐԹՈՒՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ – *Զօրամասի գումարտակի հրամանատար*

ՎԱՂԵՐԻ ԽԱՄԲԱՐԵԱՆ – *Այգեստանի կամաւորական ջոկատի հրամանատար (յետ մահու)*

ԳԵՂԱՄ ՂԱԲԻԲԵԱՆ – *Դասակի հրամանատար, չարքային (յետ մահու)*

ՆՈՐԱՉՐ ՄԱՆԱՍԱՐԵԱՆ – *Բերդաձորի ինքնապաշտպանութեան խորհուրդի մարտիկ (յետ մահու)*

ԱՐԱ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ – *Քաղաքապօրքի ջոկատի չարքային (յետ մահու)*

ՀԱՄԼԵԹ ՄԻՆԱՍԵԱՆ – *Պաշտպանութեան կոմիտէի հետախուզութեան բաժնի ղեկաւար մասնագէտ, կապիտան (յետ մահու)*

ԱՇՈՏ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ – *Կաղմակերպուած յանցաւորութեան դէմ պայքարի ղեկաւար վարչութեան պետ, քաղաքապօրքի վոխ – դնդապետ*

ԱՇՈՏ ՄԿՐՏՉԵԱՆ – *Հրչէջ պահպանութեան ջոկատի հրամանատար, ներքին ծառայութեան չարքային (յետ մահու)*

ԱՐԱ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ – *Երեւանի կայազօրքի տպալի տան պետ, մայոր*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՇԱՀԻՆԵԱՆ – *Զօրամասի ատաղ հետախոյզ, չարքային (յետ մահու)*

ՌՈՒՍԼԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ – *Ներքին զօրքերու վարչութեան ուսումնական գումարտակի Բ. ուսումնական վաշտի հրամանատարի տեղակալ, կապիտան (յետ մահու)*

ՅՈՒՆԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ – *Քրէական հետախուզութեան վարչութեան պետ, քաղաքապօրքի մայոր*

ԱՐՄԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ – *68617 զօրամասի դնդացրորդ, չարքային (յետ մահու)*

ԱՐՏԱՇԷՍ ՓԱՐԱՄԱԶԱՆԵԱՆ – *«Ս. պայքարի եղբայրութիւն» կամաւորական ջոկատի մարտիկ (յետ մահու)*

ՍԱՐԳԻՍ ՔՈԼՈՋԵԱՆ – *Երեւանի քաղաքապօրքի ջոկատի կապի միլիցիոներ (յետ մահու)*

Մարտական ծառայութեան ընթացքին պարգեւատրուած են.

ԲԱԱՆՑԻ ԱԶՈՑԵԱՆ – *Զինուորական ուժերու գլխաւոր կեդրոնի հետախուզութեան վարչութեան պետ, դնդապետ*

ԼԵՒՈՆ ԲԱԲԱՑԵԱՆՑ – *Ներքին գործերու եւ Ազգ. ապահովութեան նախարարութեան վարչութեան պետ, դնդապետ*

ԱՇՈՏ ԲԱԴԱԼԵԱՆ – *Ներքին գործերու եւ Ազգային ապահովութեան նախարարութեան յատուկ մարտական ուսուցանման վարչութեան պետի Ա. տեղակալ*

ԱՐԱՁԻԿ ԳԱԼՍՏԵԱՆ – *«Սասնայ ծռեր» կամաւորական ջոկատի մարտիկ*

ԳՐԻԳՈՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ – *Ներքին գործերու եւ Ազգահովութեան նախարարի Ա. տեղակալ, գնդապետ – մայոր*

ԵՂՒԱՐԴ ԳԷՈՐԳԵԱՆ – *Պաշտպանութեան նախարարութեան քաղերու վարչութեան պետ, գնդապետ*

ՌԱՖԻԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆ – *Ներքին գործերու եւ Ազգահովութեան նախարարութեան հօթներորդ վարչութեան պետ, գնդապետ*

ԱԻԱԳ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ – *Պաշտպանութեան նախարարութեան գործերու կառավարիչ, գնդապետ*

ՍՕՍ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ – *Արարատի երկրապահ կամաւորական ջոկատի մարտիկ*

ԳՈՐԻԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ – *Ներքին գործերու եւ Ազգահովութեան նախարարի տեղակալ, գնդապետ – մայոր*

ՅՈՒՍԻԿ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ – *Արագածի երկրապահ կամաւորական ջոկատի մարտիկ*

ԿԱՐԻՆԷ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ – *Երկրապահհանրու միութեան Շէնգաւիթի բաժնի պետ*

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅՈՒՆԱՆԵԱՆ – *Ներքին գործերու եւ Ազգահովութեան նախարարի տեղակալ, քաղաքապօրքի գնդապետ*

ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՏՆԻՇԵԱՆ – *Ներքին գործերու եւ Ազգահովութեան նախարարութեան «Ա» վարչութեան ղեկավար, ենթագնդապետ*

ԱՐԾՐՈՒՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ – *Ներքին գործերու եւ Ազգահովութեան նախարարի տեղակալ, գնդապետ – մայոր*

ԱՒԱՆԻՏ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ – *«Անահիտ» կամաւորական ջոկատի հրամանատար*

ՔԱՋԻԿ ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ – *Պաշտպանութեան նախարարութեան օդային ուժերու վարչութեան պետ, գնդապետ*

Ա.ՑՏՍ. ՍԵՐՈՐԵԱՆ – *Ներքին գործերու եւ Ազգահովութեան նախարարութեան 5163 զօրամասի բուժական կազմէն, կապիտան*

ՌԱԶՄԻԿ ՍԻՄՈՆԵԱՆ – *Ներքին գործերու եւ Ազգահովութեան նախարարութեան Գ. գլխաւոր վարչութեան պետ, գնդապետ*

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՎԱԴԻԼԵԱՆ – *Ներքին գործերու եւ Ազգահովութեան նախարարութեան Տաւուշի մարզային ներքին գործերու վարչութեան պետ, քաղաքապօրքի գնդապետ*

ԱՐԱՄ ՏԷՐ – ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ – *Ներքին գործերու եւ ազգահովութեան նախարարութեան Երեւանի կեդրոնի ներքին գործերու բաժնի պետ, քաղաքապօրքի գնդապետ։*

(Շար. Ա. էջէն)

Նիստ գումարելով ընդունած է Գլխաւոր խմբագիր Համլէթ Գասպարեանի հրաժարականը, Աւտաքին նախարարութեան մէջ այլ պաշտօն ստանձնելուն հետեւանքով: Իրեն յաջորդ նշանակուած է հեռատեսիլի լրագրող Տիգրան Նազլալեան:

*
**

«ԻՐԱԻՈՒՆՔ»Ի ԽՄԲԱԳԻՐԸ ԴԱՏԱԽԱԶՈՒԹԻԻՆ ՀՐԱԻԻՐՈՒԱԾ

«Իրաւունք» *թերթի խմբագիր Հայկ Բաբուխանեան Յունիս 9–ին հրաւիրուած է դատախազութիւն, քանի որ Ազգային Ժողովի նախագահ Ս. Յարութիւնեան պատէ առած է զինք. պատճառը այն է որ խմբագիրը հեռատեսիլի «Մամուլի ակումբ» հաղորդումէն 1995–ի խորհրդարանական ընտրութեան ընթացքին կատարուած լուրջ ապօրինութիւններու մասին խօսած է: Իսկ Ս. Յարութիւնեան անոր արտայայտութիւնները նկատած է Ազգային Ժողովի նկատմամբ կատարուած դրպարտութիւն: Հ. Բաբուխանեան նաեւ պնակալարներէն է (փոխ – նախագահ) ՍԻՄ–ի (Սահմանադրական Իրաւունքի Միութիւն) որուն դրասենեակէն ըսուած է որ իրենք պնդումները հմտնաւորելու բաւարար փաստ ունին:*

*
**

ԱՄՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի ԱՄՆ դեսպանատունը Յունիս 10–ին հանդէս եկած է յայտարարութեամբ մը, առընչուած՝ Ապրիլ 28–ին դեսպանատան աշխատակից Մ. Լիդեկի պատճառ եղած միջադէպին: Այս վերջինը հայ մամուլին մէջ ծանրօրէն քննադատուած էր իր բնակած տան պարտէզէն ծիրան գողցող տղեկ մը խոշտանգած ըլլալուն պատճառով: Դեսպանատան յայտարարութիւնը իր տարբերակը կու տայ պատահարին ուր դեսպանատան պաշտօնեան ոչ մէկ մեղք ունի: Նոյն օրը Հայաստանի գատախազը Ազգ. Ժողովին մէջ յայտնած է թէ գործը մոռցուած չէ եւ օրէնքի չրջանակին մէջ իր լուծումը կը գտնէ:

*
**

ՍԱՀՄԱՆԱՑԻՆ ՄԻԶԱԴԷՊ

Յունիս 9–ին ազերբէյճանական զինեալ ուժեր հրազէնի կրակ բացած են Վայքի Բարձրունի բնակավայրի պաշտպանական դիրքերուն վրայ: Պատասխան կրակէն ետք հանդարտութիւն տիրած է:

*
**

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՑՑԵԼԱԾ ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՐԱՆԱՆԵՐՈՒՆ

Ռ. Քոչարեան այցելած է Նուպարաշէն – Բագրատաշէն ճամբուն վրայ արկածի ենթարկուած հանրակառքին ճամբորդ 15 պատանիներուն որոնք այրուածքներ ունենալով հիւանդանոցը կը գտնուին: Նախագահը զրուցած է տղոց հարազատներուն հետ ու երաշխաւորած պետութեան աջակցութիւնը մինչեւ անոնց ամբողջական ապաքինումը:

le 5 Juillet

GRANDE FETE CHAMPETRE
KHANASSOR

à l'initiative de la FRA Dachnaktsoutioun
Groupe «Arghoutian»

et de la Croix Bleue Section Chaville

— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

Messe de Requiem
en l'Eglise Arménienne de Chaville
Recueillement sur la tombe
du Prince Arghoutian

Rassemblement à 13 heures
au Cimetière de Chaville

— Ambiance —
Buffet —
Jeux —
Concours
Ping-Pong, Boules, Volley, Tavlou
Stands jeux enfants

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 13, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ ելանոցն ի վիրապէն:

Այս առթիւ, ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Հիմնուած 1879–ին

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1998 - 1999-Ի ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ԲԱԺԻՆ, 3 դասարան

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ ԲԱԺԻՆ, 5 դասարան
(sous Contrat-Simple)

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳԻ Ա. Բ. Գ. դասարաններ
(sous Contrat d'Association)

եւ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳԻ ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ Դ. դասարան

Հայ լեզուի եւ մշակոյթի դասաւանդման գուգահեռ Պետական լման Ծրագիր:

1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY
Tél.: 01. 43. 81. 01. 72

INSCRIPTIONS pour la rentrée 1998/99

ECOLE
FRANCO - ARMENIENNE
TEBROTZASSERE

MATERNELLE — 3 classes

PRIMAIRE — 5 classes
sous Contrat-Simple
avec l'Education Nationale

COLLEGE — 4 classes
6è — 5è — 4è
sous Contrat d'Association
avec l'Education Nationale

CLASSE de 3ème

ENSEIGNEMENT DE L'ARMENIEN:
LANGUE — CULTURE — CIVILISATION
ET
LE PROGRAMME FRANÇAIS
DE L'EDUCATION NATIONALE

1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY
Tél.: 01. 43. 81. 01. 72

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Ծաչի Վիճնի Սեւան մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը «Ժխման», Յունիս 14–ին, կիրակի, կէսօրէն սկսեալ, մասնակցութեամբ՝ Կ. Ծաչի դպրոցի աշակերտներուն եւ Անի նուագախումբին:

Հայկական ճոխ ճաշացուցակ եւ վիճակահանութիւն:

Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս եկէք հաճելի օր մը անցընելու:

Ամավերջի Հանդէս

Կապոյտ Ծաչի Փարիզի մասնաճիւղը սիրով կը հրաւիրէ ծնողներն ու բարեկամները, իր Միջօրեայ դպրոցին հանդէսին, կիրակի, Յունիս 14, ժամը 15–ին

17, rue Bleue, 75009 PARIS

Թատրոն, երգչախումբ, պարախումբ եւ այլն:

ՎԱՃԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունիս 28

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SPECTACLE
de fin d'année scolaire

La Croix Bleue des Arméniens de France, section ASTRIG d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le Bel est heureuse de vous inviter au spectacle de fin d'année scolaire, interprété par les enfants de l'école, qui aura lieu

le dimanche 14 Juin à partir de 15 h
dans la salle «Jacques Brel» à Gonesse.

Venez très nombreux encourager tous les enfants !

L'U. C. J. A. présente
la 2ème édition du tournoi
SPORT - FOI - ARMENITE

Volley-ball, Basket-ball,
Tennis de table, Football

Samedi 20 et Dimanche 21 juin
Stade «Alain Mimoun»
Issy-les-Moulineaux

Sous la présidence d'honneur
et la présence effective de
M. ANDRE SANTINI
et *M. JEAN DJORKAEFF*

Renseignements et inscriptions
des équipes :
U. C. J. A.
Tél. : 01. 47. 36. 02. 50;
Fax : 01. 46. 44. 64. 04.

Nombreuses récompenses.
Grand tirage : un aller-retour
Paris-Vienne en avion.

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Pour la 21ème année consécutive !
la **M. C. A. d'ALFORTVILLE**
présente
son
GALA de Fin d'Année M.C.A. 98
sous la Présidence
de M. **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville

Samedi 20 Juin
à 20 heures 45 très précises

Salle des Fêtes,
22, rue Voltaire

La M.C.A. d'Alfortville :
une Culture Arménienne
dans la tradition et la modernité !

— Participation aux frais —

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB-Paris IDF

Le Comité de Paris —
Ile-de-France de l'UGAB
présente

LA FETE DE LA MUSIQUE

Au programme :
musique arménienne,
musique classique
(Mozart — J. S. Bach —
Chostakovitch — Scarlatti —
Komitas — A. Katchatrian —
J. Trulhar — C. Tedesco — Barrios...)

le Dimanche 21 Juin

— à 16 heures
Léa Cresci (violon) — **Frédéric Schneider** (violon) — **Marie Jonjit** (piano) — **Thomas Kechikian** (piano) **Sophie Kechikian** (piano) — **Anahid Kantarci** (flûte).

— à 17 heures 30
Céline Antonin-Roumian (piano) — **Gévork Gyumdzian** (ténor) — **Tristan Manoukian** (guitare) — **Sidonie Euvremer** (flûte) — **Sévan Manoukian** (Soprano) — **Iris Torossian** (harpe).

— à 20 heures 30
DUO ZEPURE
PUZANT FINDIKIAN
interprète des chansons exraites de son répertoire
La Troupe de danse «BAIDZAR» de l'UGAB-Paris

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 Paris (Métro: Courcelles)

UGAB — UGAB — UGAB —

l'Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes
«Khatchadour ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
vous invite à sa
Fête Annuelle
suivie de la **Kermesse**
ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ
le Dimanche 14 Juin de 14h30 à 19h
Dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado —
13008 MARSEILLE

Tirage de la **TOMBOLA** sur place avec de nombreux lots

Après la messe à **12 heures 30** un buffet froid sera proposé

Venez nombreux, encourager nos élèves et déguster les spécialités arméniennes dans une ambiance familiale

Քաջալերեցէք ՀԱՑ ԼԵԶՈՒՆ
եւ Ազգային Դաստիարակութիւնը

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ 70

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆԻ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
եւ
ՀԱՑ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը ներկայացնեն

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ
«ՈՒՐԻՇԻ ՀԱՄԱՐ»Ը

Թեմադիր՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Յունիս 12, 13, ժամը ճիշդ 20·45–ին
եւ Կիրակի Յունիս 14, ժամը ճիշդ 16–ին եւ 20·45–ին
THEATRE ESPACE ACTEUR
14 bis, rue Sainte-Isaure, 75018 PARIS — M° JULES JOFFRIN & SIMPLON
Renseignements : 01. 42. 73. 28. 37

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 13-14
SAMEDI - DIMANCHE
13-14 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅՐԱՒԱՌ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ԵՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·397 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.397

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐԱԿՈՒԱՅ ԱՐԵԱՆ հարցին մէջ, դատախազը այն եզրակացութեան եկաւ որ Ժորժինա Տիւֆուա, Լօրան Ֆապիւա եւ Խմոն Հերվէն դատի քաշելու պատճառ չկայ, ինչ որ անակնկալ մըն ալ չէ։ Ծանօթ է որ 1985–ին, առաջինը ընկերային հարցերու նախարարուհի էր, երկրորդը՝ վարչապետ, երրորդն ալ Առողջապահութեան նախարար եւ երբ գայթակղութիւնը ծագեցաւ, քննութեան առ առնուեցան (1992)։

ԻՎ ՄՈՆԹԱՆԻ դիակին քննութեան հաճախայն Օռոռ Տրոսար իր աղջիկը չէ։ Ծանօթ է որ ինը տարիներէ ի վեր կը լարունակուի այս տղեղ բանավէճը եւ ի վերջոյ Փարիզի Վերաքննիչ Ատեանը հրամանած էր որ Մոնթանի աճիւնները քննուին որպէսզի ծնաբանական բաղդատութիւն մը թոյլ տայ որ յայտնաբերուի ճշմարտութիւնը։ Արդ, երեք տարբեր փորձագէտներու քննութիւնները յանգած են նոյն եզրակացութեան Իվ Մոնթան Օռոռի հայրը չէ։ Մայրը սակայն որոշած է չհրաժարիլ իր պայքարէն եւ կը չարունակէ պնդել։ Պէտք է ըսել որ այս ամբողջը չատ անախորժ հոգեվիճակ մը կը ստեղծեն Օռոռի համար եւ եթէ մայրը կը ստէր, չատ դէշ ծառայութիւն մը ըրած է իր աղջկան։ Լիպերասիոն երեք էջ նուիրած էր հարցին (Յունիս 12) հրատարակելով նաեւ փորձագէտներու տեղեկագիրները։

ԻՐԱՆի մէջ, վարչակարգը կը խստանայ, պահպանողականներու եւ չափաւորներու պայքարը սուր բնոյթ կ'առնէ։ Յունիս 10–ին, Արդարադատութիւնը դադրեցուցած է երկու օրաթերթեր որոնք նոր նախագահին՝ Խաթամիի կողմնակից կը նկատուէին։ Առաջինը՝ Ժամէհ, բացէ ի բաց կը պաշտպանէր Խաթամին։ Թերթին տնօրէնը դատապարտուած է նաեւ 16 միլիոն ռիալ (32·000 Ֆր.) տուգանք վճարելու։ Երկրորդ թերթը, նաեւ Խաթամիի կողմնակից կոզարէշ–Ռուզն է որ կը դադրի հրատարակած ըլլալով յօդուած մը արտաքսման դատուող Իրանեան դիւանագիտական ներկայացուցիչներու վերադարձին մասին։ Այս դադրեցումները տեղի կ'ունենան մինչ կը չարունակուի Թեհրանի քաղաքապետին դատավարութիւնը։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մէջ գործազրկութիւնը նոր նուազում մը արձանագրած է։ Այժմ համեմատութիւնը 10,9% է գործօն բնակչութեան, մինչ Ապրիլին 11,4% էր։

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ԿԸ ՊԱՐՉԷ ՍՓԻՒՌՔԻ, ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՋՈՒԱՆԴՔԸ

Հայաստանի Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան Նիւ – Եորքի մէջ Յունիս 8–ին հանդիպում ունեցած է տեղւոյն գաղութին ներկայացուցիչներուն հետ ու իր ելոյթով պարզած՝ գլխաւորաբար Սփիւռքի, Թուրքիոյ եւ Ղարաբաղի առընչուած իրենց քաղաքականութեան արմատական դիծերը։ Ընթացիկին բաւական տարբեր ու մանաւանդ կարեւոր ելոյթ մը եղած է ատիկա, ներփակելով ամբողջ հայութիւնը հետաքրքրող հարցերու մասին իշխանութեան մօտեցումի սկզբունքները։

Վ. Օսկանեան նախ ըսած է թէ մօտ օրէն Արտաքին գործերու նախարարութեան կազմին մէջ պիտի սկսի գործել Սփիւռքի բաժին մը զոր պիտի գլխաւորէ Ենթանախարար մը։ Ասիկա արդիւնք է Սփիւռքի հետ տարուած նախկին սխալ քաղաքականութիւնը սրբագրելու ամէնէն առաջ Ռ. Քոչարեանի փափաքին։ Ան կ'ուզէ զարկ տալ միութեան եւ գործակցութեան։ Սփիւռքի կարողականութեան ոչ խակ կէսը օգտագործուած է, կիսրախուսած նախկին սխալ հոլովոյթին պատճառով։ Վ. Օսկանեան հրաւիրած է ԱՄՆ–ու հայկական կազմակերպութիւններն ու խմբակումները որ համակարգեն ջանքերը, յետոյ ընդհանուր հանդիպումներ ունենալու համար Հայաստանի մէջ։

Հայաստանի բոլոր նախարարութիւնները արտաքին յարաբերութիւններու բաժիններ ունին որոնք կը գործակցին Արտաքին գործերու նախարարութեան հետ։ Սփիւռքի բոլոր մարզերը – տնտեսական, կրթական, եւայլն, – այդ բաժիններուն մէջ պիտի գտնեն իրեն խօսակիցները։

Խօսելով հայեցակարգ յարաբերութիւններու մասին, Վ. Օսկանեան կրկնած է թէ 1915–ը մաս կը կազմէ Հայաստանի Արտաքին քաղաքականութեան, առանց որ ան վնասէ Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններուն։ «Ճակատում մը չէ Թուրքիոյ հետ, այլ՝ յետագայ յարաբերութիւններու ճամբան բանալու արարք մը» որակած է Հայաստանի նախարարը, 1915–ին օրակարգի բերուելու երեւոյթը։ Ան ողջունելով Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին ճանաչումը, ըսած է թէ հետագային ան պիտի ըլլայ որ այլ երկիրներ հետեւին այդ օրինակին ու ճնշում բանեցնեն Թուրքիոյ վրայ։

Ըսելով որ հակառակ Թուրքիոյ կիրարկած չընչափակումին Հայաստան միշտ պատրաստ գտնուած է դիւանագիտական ու առեւտրական յարաբերութիւն հաստատելու, ափսոսացած է որ ոչ մէկ արդիւնք ձեռք ձգած են։

Վ. Օսկանեան խօսելով Ղարաբաղի հարցին մասին, հոս եւս յայտնած է թէ նոր մօտեցումներ կան Հայաստանի կողմէ։ Փուլ առ փուլ լուծումի տարբերակը մերժուած է եւ տարածք պիտի չյանձնուի առանց Ղարաբաղի օրինավիճակը որոշելու։ Բանակցութիւնները պիտի տարուէին հիմնական այն տուեալով որ Ղարաբաղ մաս պիտի չկազմէ Ազրբեջանին։ Վ. Օսկանեան չեչտած է. «Թէ՛ Հայաստան, թէ՛ Ղարաբաղ կը հաւատան որ այս երկրորդը օրինաւոր, մշակութային եւ պատմական իրաւունքի բնի Հայաստանի միանալու կամ անկախ ըլլալու»։

Ասիկա բացատրած է որ միացումը յարմար լուծումը չէ, քանի որ պիտի չընդունուի Ազրբեջանի կողմէ։ Հայաստան եւ Ղարաբաղ կրնան յօժարիլ Ազրբեջանի հետ միայն հորիզոնական կապերու, ինչ որ համապատասխան է անկախութեան։ Բայց այս դիրքորոշումը պէտք է անպայման փոխադարձ ըլլայ։ Հակառակ պարագային «Հայաստան պիտի մտածէ միացումի կամ Ղարաբաղի անկախութեան մասին» ըսած է Վ. Օսկանեան։ Ան նախապատրաստուելու, Շիրաքի, ՄԱԿ–ի ընդհ. քարտուղար Քոֆի Անանի, Ռուսաստանի Արտաքին նախարարին եւ ԱՄՆ–ու Արտաքին գործոց նախարարին Մ. Թալպոթի հետ հանդիպումներուն կրկնած է թէ Հայաստան անկեղծօրէն լուծում կը փնտռէ Ղարաբաղի հարցին, սակայն պիտի չընդունի Օ–ԻՍ–Ըլ–ի առաջարկածը։

Վրաստանի, Ազրբեջանի ու Թուրքիոյ մէջեւ վերջերս կայացած գործակցութեան համաձայնութիւնը նախարարը մէկոց նկատած է Հայաստանի վրայ ճնշում բանեցնելու, քանի որ Վրաստան եւ Թուրքիա կ'ուզեն որ քարիւղատարը իրենց տարածքէն անցնի։ Այսուհանդերձ, ոչինչ փոխուած է Վրաստանի եւ Իրանի հետ Հայաստանի քաղաքականութեան մէջ։ Աւելի քան երբեք հզօր են Ռուսաստանի հետ յարաբերութիւնները։ Ապահովութեան տեսակէտէն չատ կարեւոր է ռուսական զօրարաժիններու ներկայութիւնը։ Այս պարագան Վ. Օսկանեան յայտնած է ԱՄՆ–ու եւ այլ երկիրներու։ «Մեր ապահովութեան մօտեցումին նախապայմանն է օգտագործել ապահովութեան ամէն տեսակի կարգադրութիւն։ Ատիկա արգելք չէ ՕԹԱՆ–ի հետ եւս ապահովութեան կարգադրութեան։ Իսկ Ազրբեջանի պարագային, ՕԹԱՆ–ի հետ գործակցութիւնը Ռուսաստանը շրջանակէն դուրս վանող տարր է որ բեւեռացումի կ'առաջնորդէ» ըսած է Հայաստանի Արտաքին գործոց նախարարը։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄՈՒԿԵՐԸ

Թուրք փրոֆ. Ս. Սոնյէլ որ անգլիական դիւաններուը պրպտելով Հայերու ցեղասպանութեան մասին անգլերէն հատոր մը գրի առած է, պնդած է որ նոյն այդ դիւաններէն կ'անհետանան այն փաստաթուղթերը որոնք Հայերու ցեղասպանութեան տեսակէտը կը հերքեն։

Պատմական այս յայտարարութիւնը կատարուած է «Հիւրրիյէթ» (Յունիս 11) թերթին. Ս. Սոնյէլ ըսած է նաեւ թէ գոյութիւն ունեցող փաստաթուղթերուն մէկ մասն ալ կեղծ է։ Ան խօսելով 1920–ի անցքերուն մասին, կ'ըսէ թէ դաշնակից ուժերը 1915–ի պատասխանատուները դատելու նպատակով, որպէս վաւերաթուղթ հաւաքեցին ինչ որ կար, թալանեցին օսմանեան դիւանները ու այդ բոլորը 1924–ին փոխադրեցին Լոնտոն։

Ըսելով որ ինք 1967–էն ի վեր մէկ–մէկ աչքէ անցուցած է ԺԹ. դարէն մինչեւ 1967 շրջանի փաստաթուղթերը, կը նշէ որ 1915–ի Թուրք գեկավարներու հայկական քաղաքականութեան մասին միայն զրական բաներ կան հոն։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՊԱՏԺԷ ՖՐԱՆՍԱՆ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ԱՇՆԱՆ ԿԸ ՅԵՏԱՁԳԷ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻԾԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս կը ապացուէր, Անգարա ձեռնարկեց այն պատժամիջոցներուն զոր նախատեսած էր Մայիս 30–էն իսկ, երբ նախորդ օրը Ֆրանսայի Ազգային Ժողովը կը քուէարկէր օրէնքի այն առաջարկը որով Ֆրանսա հրապարակաւ կը ճանչնար հայկական ցեղասպանութիւնը։

Ուրբաթ, Յունիս 12–ին, Թուրք մամուլը, բայց նաեւ ֆրանսական մեծաթերները լայն տեղ կուտային հարցին։ Աւելցուն իսկ, Եւրոպա Մէկ ճայնասփիւռի կայանը կը հաղորդէր թէ Թուրքիա չեղեալ կը համարի 10 միլիառ տոլարի պայմանագրեր, գլխաւորաբար զինամթերքի մարզին մէջ։ Այս առընչութեամբ, նոյն կայանէն արտայայտուեցաւ Ալֆոթվիլի երեսփոխան–քաղաքապետ՝ Ռընէ Ռուէք, գոմանք յայտնելով եւ աւելցնելով թէ Թուրքիա իր այս ընթացքով չատ մեծ սխալ կը գործէ, Ֆրանսայի նպատակը այդ չէր։ «Ֆիկարօ» լուրը տալէ ետք իր առաջին էջին վրայ, առանձին յօդուած մը կը հրատարակէ տնտեսական իր յաւելուածին մէջ, զոր ստորագրած է Պոլսոյ իր թղթակիցը՝ Էրիք Պիչկալա։ Կը գրէ թէ Ալտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարած է որ Ֆրանսայի հետ զինամթերքի առկախ բոլոր պայմանագրերը արգելքի տակ կ'առնուին։ Ֆրանսան որ պէնք ծախող երրորդ պետութիւնն է աշխարհի մէջ, դուրս պիտի մնայ զինուորական հայթայթումի բոլոր առաջարկներէն ցորչափ կը տեւէ խորհրդարանական Ֆրանսական գործընթացը։

Ծանօթ է որ Մայիս 29–ին Ազգային Ժողովը քուէարկեց հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումը, բայց չի բաւեր եւ որպէսզի օրէնքի ուժ ստանայ, հարկ է որ վաւերացուի նաեւ Ծերակոյտին մէջ։ Արդ, Ծերակոյտը այդ հարցը չէ դրած իր ներկայ օրակարգին վրայ, եւ ըստ Ծերակոյտի իսկ աղբիւրներուն պիտի չդնէ «Հոկտեմբերէն առաջ»…։ Եթէ վաւերացուի, այդ պարագային, Անգարա վերջնապէս կը ջնջէ բոլոր պայմանագրերը։

Անցեալ չաբթու պէտք է վերջնական բնոյթ ստանար Մարսին ստորագրուած համաձայնագիրը մը որ կը վերաբերէր 10 հազար հակահրատայլ հրթիռներու միասնական արտադրութեան։ 2,6 միլիառ Ֆ.ի պայմանագրին խօսակցութիւնները չեն տեւած ցնոր տնօրինութիւն։ Ֆրանսայի

ՋՕՐԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ ԱՐՑԱԽԻ ՊԱՅՔԱՐԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՄԱՔԻԿ ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ

Ա.Մվազեան պատմագէտ է, մասնագէտ՝ 18–րդ դարուն Արցախի, Զափանի եւ Սիւնեաց աշխարհի մէջ մղուած ազատագրական պատերազմներուն: «Պատմաբանասիրական Հանդէս»ի մէջ հրատարակած է ուսումնասիրութիւններ, Դաւիթ Բէկի ղեկավարած չարժումի ըմբռնեան եւ բարմաթիւ յաջողութիւններու մասին, թէ՛ պարսկական, թէ՛ Օսմանեան բանակներուն դէմ: Անգլերէնով գրած է գրքոյկ մը, որ կը միտի փաստել թէ ինչպէս, ի պատասխան 1720–ական թուականներու հայկական ազնուրական յաջողութիւններուն, երկու իսլամ պետութիւններն ալ ցուցաբերեցին բնաջնջողական վերաբերում, տասնեակ հազարաւոր Հայեր ջարդելով: 1994–էն ետք ունեցած է դիւանագիտական պաշտօններ, Աւստրիոյ մէջ եւ այլուր: Իբրեւ Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւններու անդամ, այցելած է Ռուսիա, Ամերիկա, Յունաստան, Իտալիա եւ Թուրքիա: Իր խօսքը վճռական էր, նոյնքա՛ն հաւատացող՝ յաջողութեան կարելիութեան, որքան վհատեցնող էր Հերզիկի զեկուցումը:

Ա.Մվազեան մատնանշեց հայութեան համար կենսական, սակայն ցարդ գրեթէ գոյութիւն չունեցող մտածելակերպի մը եւ կառոյցի մը կարեւորութիւնը, – «ռազմավարական» (սթրաթեժիք) մտածումի կարեւորութիւնը: Ըսել ուզեց թէ հայութիւնը, մանաւանդ Հայաստանը, չունի անկախ կառոյց մը որ կը համատեղէ պատմաբաններ, քաղաքական գիտութեան եւ միւս ընկերային գիտութիւններու մասնագէտներ, ապա նաեւ կառավարութեան պաշտօնեաներ, որոնք տեսական եւ դործնական վերլուծումներով, վէճերով եւ կարծիքներու փոխանակութեամբ կը ստեղծեն լուրջ պետական ռազմավարութեան մը (եւ ո՛չ ժամանակաւոր քաղաքականութեան) առողջ հիմքեր: Այս տողերը ստորագրողին երկու կէտ յատկանշական թուեցան, – (Ա.) Ա.Մվազեան անցաւ վեց ամիսը անցուցած էր Սթան Փորտ համալսարանի մէջ, իրբեւ այցելու պրոֆեսոր, ուր անկասկած տեսած էր թէ ինչպէ՞ս հոն գոյութիւն ունեցող աւկախ հիմնարկ – կառոյցը կը սատարէ նման ռազմավարական մօտեցումի ստեղծման, մասնագէտներ եւ դիւանագէտները համախմբելով, անկախ օրուան – Գլինթընի կամ այլ – կառավարութենէն: (Բ.) Յայտնօրէն, Ա.Մվազեան, որ միջին աստիճան (ոչ բարձրաստիճան) դիրք ունեցած է իր խորհրդատու – դիւանագէտ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի կառավարութեան մէջ, դժգոհ էր ռազմավարական եւ հաւաքական մտածումի բացակայութենէն, ինչ որ առիթ տուած էր որ մէկ կամ երկու անձերու ռազմավարական մտածելակերպը (Տէր – Պետրոսեանի եւ Լիպարիտեանի) տիրապետէ եւ համոզիչ թուի: Ինք պէտքը կը տեսնէ, եւ կ'ընդգծէ կարեւորութիւնը, զանազան մասնագիտութիւններ եւ կարծիքներ ունեցող մարդոց մտածումը համադրող կառոյցի մը:

Նման կառոյց կենսական է Հայաստանի (նաեւ միւս կովկասեան պետութիւններուն) համար, ըստ Ա.Մվազեանի, քանի Ամերիկայի ցարդ տիրապետող վերլուծումները եւ ապագայի մասին կռահումները (որոնք երկնքէն պատգամաւոր մարգարէացումի պէս կը հնչեն ամէնուրեք) սխալ են համոզիչ թուիլ նոյնիսկ Հայաստանի մէջ: Պատճառը՝ հակաճառող ռազմավերլուծական առողջ մտածումի բացակայութիւնն է: Ամերիկայի «վերլուծումը» երկու մաս ունի, ըստ իրեն, – (Ա.) Հայ – ազերի եւ այլ պայքարներ կոչը ազգայնապաշտութիւն եւ նախնական էթնիքականութիւն կը մարմնացնեն, անցեալին կը պատկանին, պէտք է գաղապարուին, մերժուին, անտեսուին: (Բ.) – Ապագան կը պատկանի տնտեսական բարօրութեան, որ պէտք ունի ամերիկեան ոճի դրամատիրութեան, որ պէտք ունի ժամն եւ ապահով քարիւղի: Ահա ա՛յս է, ըստ Ա.Մվազեան, ամերիկեան մօտեցումը, որ՝ չնորհիւ Ամերիկայի բազմատեսակ ուժին եւ յաջողութիւններուն, սկսած է վտանգաւոր չափերով ընդունիլ: Բայց եթէ քննենք զայն, կը տեսնանք, նշեց Ա.Մվազեան, որ հոն կովկասեան երկիրներու ռազմավարական շահերը ոչ մէկ տեղ ունին, նոյնիսկ Ազրպէյճանի հարստաբեր քարիւղը միայն տնտեսական ծիրին մէջ կը դնահատուի:

Ապա ան ներկայացուց խիստ հետաքրքրական, երկար, շատ արագ ընթերցուած վերլուծում – դասախօսութիւն մը, ուր կը ջատագովուէր կովկասեան պետութիւններու, մանաւանդ Հայաստանի, իսկական շահերուն վրայ հիմնուած (աւելի ճիշդ՝ հիմնուելիք) ռազմավարութիւն մը: Կարելի չէ անոր բոլոր ծալքերն ու նրբութիւնները ամփոփել հոս, սակայն կ'արժէ տալ նմոյշ մը: Օրինակ, ըսաւ Ա.Մվազեան, Ազրպէյճանի համար հսկայ կարեւորութիւն ունի Նախիջեւանը: Այո՛, ամէն մարդ իրը թէ կը գիտակցի այդ կէտին: Սակայն ամերիկեան վերլուծումը հաղիւ թէ կ'ակնարկէ ատոր: Ըստ Ազրպէյճանի համար հարցը միայն Արցախը չէ, այլ՝ ըստ իրենց իսկ, Զանգեզուրի միջոցով Նախիջեւանի եւ Թուրքիոյ հետ ուղղակի կապ հաստատելը: Ամերիկեան տարբերակը հետեւաբար չընդունէր որ Հայաստանի պետութիւնը եւ տարածքային անձեռնմխելիութիւնը վտանգուած են, Ազրպէյճանի հասկացողութեամբ սահմանուած շահերու կողմէ: Ամէն տեսակի փաստ կայ որ Ազրպէյճան իր շահերը միայն Արցախի վերաբերեալ չի սահմաններ, – սակայն այդ փաստերը կ'անտեսուին ոչ միայն Ամերիկայի տարածած, այսպէս կոչուած արեւմտեան վերլուծումներու մէջ, այլ նոյնիսկ «անցեալ եօթը տարիներուն» (իր խօսքն է) Հայաստանի մէջ: Միայն ամէն տեսակի Հայ եւ հետաքրքրուող օտար մասնագէտներու համատեղութեամբ ստեղծուած, հեղինակաւոր եւ բազմակողմանի հակավարկած մը կամ տարբեր վերլուծում մը կրնայ պայթեցնել ոչ միայն Ամերիկան, այլեւ բազմաթիւ կովկասեան քաղաքացիներ: Թերեւս տրամաբանական թուի օր մը եզրակացնել՝ թէ հարցը լուծելի է միայն եթէ երկու կողմերն ալ ընդունին որ իրենց շահերու պահանջած լուծումը անընդունելի է միւս կողմին եւ անդործադրելի, եւ ուրեմն երկու կողմերն ալ յանկարծ կրնան դիմել ընդվզեցուցիչ գիջումներու, – օրինակ՝ Արցախը կրնայ փոխանակուիլ Նախիջեւանին հետ, քնակչութիւններու փոխանակում տեղի կ'ունենայ, եւայլն: Պէտք չէ խրտչիլ նոյնիսկ ամէնէն անհաւանական թուող եզրակացութիւններէն, պէտք է պաղարիւն մօտենալ անոնց, սակայն միա՛յն երբ վերստահ կրնանք ըլլալ որ շահերու իրատես եւ բազմակողմանի վերլուծում մը կատարուած է: Ցարդ, ըստ Ա.Մվազեանի, ոչ Ազրպէյճանը, ոչ ալ Հայաստանը իրագործած են նման վերլուծում:

Ցետոյ, ըստ պատմաբանին, ներկայ վիճակը կ'արտօնէ Ամերիկային, նաեւ՝ Թուրքիոյ, որ մարանչող կողմերը, մանաւանդ Հայաստանը, մեղադրուին իրր անիրատես եւ նախնական հաւատքականութիւններ, որոնք պէտք է դաս սորվին իրենց մեծերէն եւ պատրաստ ըլլան կատարելու անոնց թելադրած զիջումները, հիմնուած իրր թէ առողջ եւ ամբողջական վերլուծումներու վրայ: Միջոցին, իբրեւ մեծ պետութիւններ, մանաւանդ Ամերիկան, բոլորովին զերծ կը մնան պատասխանատուութենէ: (Դասախօսութեան յաջորդող ասուլիսի ընթացքին նշուեցաւ թէ նոյնը եուկոսլաւիոյ պարագան է, – հոն ալ մանաւանդ Սերպերը, նաեւ փոքր չափով միւսները կ'օրակուէին ազդայնապաշտ վայրենիներ, մինչ մեծ պետութիւններու, մանաւանդ Գերմանիոյ եւ Ամերիկայի մեղսակից եւ մեղաւոր դերը կ'անտեսուի, մասամբ որովհետեւ Սերպերը չունին ռազմավարական եւ քաղաքական լուրջ վերլուծում, բանբերներ եւ Արեւմուտքի մէջ քաղաքական մտածող լոպիներ):

Ապա Ա.Մվազեան խօսեցաւ «Պաշտպանութեան վարդապետութեան» (տիփֆենս տօքթրին կամ տօքթրին տը էֆանս–ի) մասին: Պաշտպանուիլ կը նշանակէ նախատեսել թշնամիի զործունէութեան բոլոր կարելի տարբերակները: Ցատակ է որ Թուրքիա Հայաստան չի ներխուժեր, որքան ատեն որ կան ռուսական զօրքեր, թէեւ սակաւաթիւ, – ըստ իրեն, 4300 դինուոր եւ Միկ 23 օդանաւերու մկկ ջոկատ: Սակայն, աւելցուց, Թուրքիա եւ Ազրպէյճան կրնան հրահրել Նախիջեւանի բնակչութեան վախերը (քանդի ա՛ն ալ չըջապատուած եւ պաշարուած կը զգայ ինքզինք, հակառակ անոր որ մեթրք կը ատանայ թէ՛ Թուրքիային, թէ՛ Իրանէն): Այդ հրահրումը կրնայ առթել նախիջեւանեան մեծածաւալ յարձակում (ոչ միայն սահմանային կրակոց) Հայաստանի թիկունքին: Թուրքիա շատ լաւ գիտէ թէ նման յարձակում պիտի առթէր Հայաստանի բանակի յաղթական հակայարձակումը, եւ ճիշդ ա՛յդ է որ, իր կարգին, պիտի առթէր Թուրքիոյ բանակի դէպի Նախիջեւան ներխուժումը: Նման ներխուժում պիտի նմանցուի հիւսիսային Կիպրոսի գրաւումին: Պիտի ըսուի թէ Նախիջեւանի բնակչութեան փրկումին համար կը կատարուի ան: Պիտի չգատարուի Ամերիկայի կողմէ, կամ՝ պիտի ատատուի միայն, եւ Կիպրոս գիտէ նման ատատումի «արժէք»ը: Արդի՞նք, – ատրիւնահեղութիւն Նախիջեւանի եւ անոր սահմանակից Հայաստանեան շրջաններու մէջ, եւ թրքական զօրք որ կը հաստատի Նախիջեւանի մէջ եւ կը սպառնայ Հայաստանի: Ի՞նչ է հայրենիքի ռազմավարական եւ պաշտպանողական նախապատրաստութիւնը, նման կարելի (չըսելու համար հաւանական) քայլի մը դէմ: Ձկայ, փաստօրէն, որովհետեւ պէտք է գործ վերլուծումը չէ կատարուած պետական մտածողութեան մակարդակի վրայ:

Ա.Մվազեան, համաձայնելով Արթիւր Մուրթիրոսեանի վերլուծումին, ըսաւ որ Արցախի ապահովութիւնը Զանգեզուրի ապահովութիւնն ալ է: Կարեւոր է ոչ միայն Արցախի, այլ հարաւային Հայաստանի ապահովութեան համար: Զանգեզուրի չըջանը նեղ է, տեղեր կան ուր մէկ ծայրէն (Նախիջեւան) միւսը (1991–ական Ազրպէյճան) տարածքը 40 քիլոմեթր լայն է միայն: Պաշտպանողական տեսութիւնը եւ Ղափան քաղաքի կրած ռմբակոծումը երկուքն ալ կը պարտադրեն որ մինչեւ վերջնական լուծում, թշնամիին թնդանօթները, հրթիռները եւ հրասայլերը կարելի եղածին չափ հեռու պահուին Զանգեզուրի նեղ հողամասէն:

Ապա, աւելցուց Ա.Մվազեան (արձագանգելով արեւմտահայութեան յատուկ մտածելակերպին) Հայաստանի ռազմավարական մօտեցումը պէտք է պատմութիւնը սերտելով փորձէ հասկնալ հայութեան եւ փոքրամանութիւններու հանդէպ Թուրքիոյ երկարատեւ մօտեցումը, – ոչ 1991–էն, ոչ 1915–էն, ոչ իսկ 1894–էն կը սկսի Թուրքիոյ Ջարդարար մօտեցումը, ըսաւ պատմաբանը: Իր ուժին հակառակող բնակչութիւններ կը բնաջնջէ կամ կը տեղահանէ Թուրքիան, հնուց (կ'ենթադրեմ կ'անդրադառնար վերը յիշուած 1720–ական Թուականներու Դաւիթ Բէկեան պայքարի ընթացքին կատարուած Ջարդերուն): Թուրքիա չի վարանիր: Երբ առիթը ներկայանայ՝ կը հարուածէ, կը դրաւէ, կը յափշտակէ, կը Ջարդէ, կը տեղահանէ, – Հայաստան կամ Իրաք, Քիւրտ կամ Հայ կամ Յոյն (կարելի է յիշել նաեւ 1938–ի Սանճաղը): Բարձր պատեհապաշտութիւնը որ Թրքական ռազմավարական քաղաքականութեան մաս կը կազմէ, եւ որու կրկին ու կրկին կը ներկ Արեւմուտքը, պարզ պատեհապաշտութիւն չէ, քանզի Թուրքիա միշտ պատրաստ է այդպէս չարժելու, երբ առիթը ներկայանայ: Զմոռնանք, աւելցուց ան, որ Թուրքիոյ պլոֆատը Հայաստանի դէմ միջազգային օրէնքի որոշ հասկացողութեամբ կարելի է նկատել պատերազմական, կամ գոնէ յարձակողական արարք, որ ներկայ իրավիճակի առթած պատեհութիւնը կ'օգտագործէ, տնտեսութիւնը կը տկարացնէ, Հայերու արտագաղթը (այսինքն, տեսակ մը ազգահանումը) կը քաջալերէ:

Նման իրավիճակի մը մէջ Ա.Մվազեան կենսական նկատեց Եղեռնի հարցի անդադար յարուցանումը Արեւմուտքի մէջ, ձեւով մը հակադարձելու, եւ Թուրքիոյ համեմատաբար տկար «ճակատին» վրայ ճնշում բանեցնելու նպատակով: «Ժակ» որակեց այն հայկական քաղաքական մտածելակերպը, որ կը մտածէ թէ Թուրքիան կարելի է սիրաշահիլ՝ Եղեռնը անտեսելով:

Նմանապէս խակ եւ անիրատես որակեց՝ մէջազգային երաշխաւորումներու վստահիլ: Տալով տուեալներ արեւմտեան վաւերաթուղթերէ, ցոյց տուաւ որ արեւմտեան վերլուծողներ կը նախատեսեն որ ազդու զօրաթաժին մը՝ որ տրադաարին պիտի կարենար հակել Արցախի մէջ, պիտի արժէր տարին 300 միլիոն տոլար, սակայն պաշտօնական պիւտճէին մէջ նախատեսուած է ... 30 միլիոնի յատկացում: Մէջբերելով նախատեսուած տրադադարեան համաձայնութեան մէկ յօդուածը (25,3) որ Մինսկի կողմէ մշակուած է (սակայն անշուշտ չէ վաւերացուած Երեւանի կողմէ) ոչ մէկ լուրջ հաւաստիք չկայ որ անոնք աւելի վստահելի պիտի ըլլան, քան Սոմալիոյ մէջ անցեալին գործող ուժերը: Այս բոլորը, ըստ իրեն (տրադադար, եւայլն) պատրուակ մըն է, Հայաստանը համոզելու որ իր կարգին Ազրպէյճը համոզէ տեղի տալ:

Եզրափակեց, կրկնելով թէ պէտք է հետաքրքրական ըլլալ, թէ՛ ապագայի, թէ՛ անցեալի հանդէպ, – այսինքն՝ միայն ներկային, անմիջականէն մեկնելով պէտք չէ եզրակացութիւններու յանգիլ հեռաւոր ապագայի մասին: Սակայն այդ «հեռաւոր» անցեալի վրան ալ յենուող ռազմավարական համազրիչ վերլուծումն է որ կը մերժուի Ամերիկայէն, որ մերժուած եւ նախորդ կառավարութեան կողմէ: Այդ երբեք պէտք չէ կրկնուի:

Մէջանկեալ, խորհրդածութիւն մը, այս տողերը ստորագրողին կողմէ: Ցայտնի էր, Ա.Մվազեանի համար հրատապ հարց է ռազմավարական տեսութեան իր նախընտրած տարբերակը: Հերզիկի, որոշ Հայերու եւ Արեւմուտքի համար ճիշդ հակառնեայ է ճշմարտութիւնը, – երկիրներ յաւիտենական չահեր եւ բարեկամներ չունին, ամէն ինչ կը փոխուի, նեղ կան է հիմնահիմը, որ նաեւ մեկնակէտը պէտք է ըլլայ ազգային ռազմավարութեան: Պիտի արժէր այս երկու մօտեցումներուն յատուկ անջատ գիտաժողով մը դումարել, մեկտեղելով հայաստանցի, սփիւռքահայ, հրեայ եւ այլ մտանգտանները, քանզի Իսրայէլ ալ այսօր այս նո՛յն վէճի փորձառութիւնը կ'ապրի:

Եւ վերջապէս, նկատելի էր որ Ա.Մվազեանի եւ սփիւռքեան հայութեան, մանաւանդ Հ.Յ.Դ.–ի տեսութիւններուն մէջ կայ բաւական համընկնում, մեկ տարբերութեամբ, – Արցախի հարը, ինքնին, չունէր Ա.Մվազեանի համար այն ինքնուրոյն եւ ինքնաբաւ արժէքը որ Գասպարեան, օրինակ, կը մտանանչէր: Ա.Մվազեանի համար Արցախի կարեւորութիւնը այն է, որ անոր բնակչութեան ապահովութիւնը պէտք է երաշխաւորել, եւ որ անոր դիրքը Զանգեզուրի ապահովութիւնը կարելի կը դարձնէ: Եթէ, սակայն, համաչափարհային վստահելի դաշինքով Արցախ եւ Նախիջեւանի հողը կարելի ըլլայ փոխանակել, ամբողջական եւ ռազմավարականօրէն ապահով Հայաստան մը ստեղծելով, այդ միջոցը ընդունելի կրնայ դտնուիլ Ա.Մվազեանին (եւ բազմաթիւ ուրիշներու) համար: Այլ հարց, որ տեւանական չէ:

Գիտաժողովի վերջին խօսքն էր կարդալ Օհանջանեան, Արց տէկն: 1957–ին Սան–Ֆրանսիսկոյ ծնած, Երեւանի Փոլիթեքնիքը ուսանած այս տարի 1995–ին ընտրուած է անդամ Արցախի Խորհրդարանին, ստանալով իր ընտրաշրջանի քուէներուն 98 տոկոսը, ամէնէն բարձրը՝ որ ստացած է ոեւէ երեսփոխան: Հիմնադիրն է «Հելսինքիի Քաղաքացիներու Խորհուրդի» Հայկական մասնաճիւղին: Գործակցած է Զեխիոյ մեծահամբաւ Վասլաւ Հաւէլին հետ, այս միութեան միջազգայնացման համար: Կարեւոր դեր խաղացած է արցախահայ եւ ազերի պատանիներու փոխանակութիւնը իրականացնելու գործին մէջ (ցարդ 100 հայ եւ 250 ազերի փոխանակուած են): Ցայտնօրէն, այն սակաւաթիւ Արցախահայերէն է որ երկրամասէն եւ Երեւանէն անդին ալ որոշ փորձառութիւն եւ հասկացողութիւն ունի:

Իր զեկուցումը հակիրճ էր, պատրաստի եւ վերլուծումի խառնուրդ: Հաստատեց որ

ԳՂՋՈՒԹՔ ԳՂՋՈՒԹ

ԼՈՆԴՈՆ ժամանած է, Յունիս 5–ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Սրամ Ա. Կաթողիկոսը ընդառաջելով Անկլիքան Եկեղեցւոյ պետ՝ Քէնթըրպըրիի Ճորճ Քարիի հրաւէրին: Ունեցած է զանազան հանդիպումներ, նոյն իրիկունն ալ Լամպէթ Փալասի Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցած է մէջ – եկեղեցական արարողութիւն մը: Նախապէս, Սրամ Ա. համալսարանի ակրիեան եւ արեւելագիտութեան բաժանմունքին մէջ զատախօսութիւն մը տուած է նիւթ ունենալով. – «Կործանին տեղը ուղղերը Մխլին – Արեւելքի մէջ»: Յունիս 7–ին, Քէնթըրպըրիի Մայր Տաճարին մէջ, Սրամ Կաթողիկոս պարզեւատրուած է Ս. Օգոստինոսի աստիճանի չքանչանով ու անկլիքան եկեղեցւոյ բարձրագոյն կարգի չքանչան է: Այս ոյժգնութեան ընթացքին Կաթողիկոսին կ'ընկերանային հիւսիսային Ամերիկայի արեւելեան թեմի առաջնորդը՝ Օշական Եպիսկոպոս Զոլոյեան, Գանատայի առաջնորդական փոխանորդ՝ Խաժակ Եպիսկ. Յակոբեան, հիւսիսային Ամերիկայի արեւմտեան թեմի առաջնորդ՝ Մուշեղ Եպիսկ. Մարտիրոսեան եւ գաւազանակիրը Մաշտոց արեղայ Զօպանեան:

արցախեան պայքարը առթեց վոփոխութիւններու չարք մը, – Ղարաբաղի, Ադրբեջանի, Հայաստանի եւ Խորհրդային Միութեան մէջ: Ամէն մարդ գիտէ որ միս երեք փոփոխութիւնները վերջացած են, պատմութեան կողմէ վաւերացուած հարցեր են, սակայն Բաքու եւ Արեւմուտք Արցախի հարցով կը յամառին ներկայացնել առաջարկներ՝ որոնք կը միտին չքնաղը վերադարձնել անցեալին: Անկարելի է: Այսօրուան Արցախը «վոխուած ընկերութիւն» մըն է, աւելի փոքր քան առաջ, տնտեսական ծանր վիճակի մէջ, չատ բանի պէտք ղղացող, – սակայն ոչ Ադրբեջանի քաղաքացիութեան վերադառնալու: Այդ նոյնքան խորթ եւ տարօրինակ չղացք է, որքան առաջարկել՝ որ Արցախցիք Խորհրդային Միութեան քաղաքացի ըլլան: Արդէն նոր սերունդ մը կայ որ Ադրբեջանցիի սիրապետութիւնը չ'ճանչցած իսկ, կամ չի կիշեր:

Նշեց Արցախի նուաճումները: Ընդդիմադէց Սահեփանակերտի վերաչինումը, իրրեւ փաստ Արցախի ժողովուրդի մնալու եւ դիմանալու վճռակամութեան, ապա նաեւ չեչտելու համար թէ կարեւոր է Սփիւռքի հայութեան տնտեսական նպաստը, յատկապէս նման նորոգումներու: (Ա. Թ., – Ցայտնօրէն, թափանցիկ խօսքերով, Օհանջանեան կը թելադրէ որ Սփիւռքի ազդայնական ուժերու պատասխանատուութիւնն է Արցախի օժանդակել, որպէսզի ան արագօրէն տեղւոյն անտիպալի, անմերժելի, տէ ֆաքթօ տէրը ըլլայ տնտեսական եւ բնակչային, ոչ միայն ռազմական գետնի վրայ, – եւ իրր այդ, աւելի հաւանական թուրձ անոր տեւականացումը իրր անկախ միաւոր):

Օհանջանեան վակեց իր խօսքը, ըսելով որ դիմումներ կարելի են, մանաւանդ եթէ փոխ – դիմումներ ըլլան, սակայն անոնք հաւանական չեն, որքան տակն որ Ադրբեջանն կը մերժէ ընդունիլ ամէնէն պարզ իրականութիւնը եւ կը մերժէ ուղղակի բանակցիլ Արցախի հետ: (Ա. Թ. Ռուսիա տիպուեցաւ ընդունիլ որ տէ ֆաքթօ Չէչնիա մը կայ, Իսրայէլ՝ որ պաղեստինեան միաւոր մը կայ, սակայն Ամերիկա՝ Արցախին 12 միլիոն տոլարի յատկացում մը կատարելով հանդերձ, չի պնդեր Ադրբեջանի որ ան բանակցի Արցախի հետ, ուղղակի):

Այս թղթակցութիւնը չկրցաւ մանրամասնօրէն անդրադառնալ այն ասուլիսներուն կամ հարց – պատասխաններուն, որոնք տեղի ունեցան բաւական բարձր մակարդակի վրայ: Յատկանշական էր Հայ եւ օտար, սփիւռքցի, հայաստանցի եւ արցախցի անձերու ներկայութիւնը, ապա նաեւ, ուշիմ եւ նոյնիսկ հմուտ ունկնդիրներու աչխոյժ մասնակցութիւնը: Կը թուէր որ ներկաները սրտով եւ մաւնաւոր մտքով կը նախատեսէին Ռոպէր Քոչարեանի օրով Հայաստանի մէջ կատարուող եւ կատարուելիք վերանայումներն ու վերարժեւորումները:

(Շար. 4 եւ վերջին մաս)

ՄԱՄՈՒԼ

«VAR-MATIN»

(30 Mai)

RESCAPE DU GENOCIDE VAGHINAG MISKDJIAN A SURVECU AU MASSACRE DES ARMENIENS A KONYA

Լիոնի մեր հաւատարիմ աշխատակիցը, Վաղինակ Միսքճեան, 89 տարեկան, այսօր քաշուած է Սէն–Ռաֆայէլի հատուցեան տունը: Այդ առթիւ, տեղւոյն «Վար–Մաթէն» օրաթերթը բաւական երկար անդրադարձած է իր անցեալին, 1915–ի ցեղասպանութեան օրերուն: Կը յիշուի որ իր հայրը եւ հօրեղբայրը սիգարեթի գործարանատէր էին Անդարայի նպարեղէնի վաճառատուներէն մէկուն: Օր մը կանչուեցան ոստիկանատուն եւ այլեւս երբեք մէջտեղ չելան: Վ. Միսքճեան կը նկարագրէ աքսորը, տեղահանութեան ծրագիրը, պայմանները եւ իր ընտանիքին մնացորդացին հետ իր կեանքը Գոնիա, հուսկ Պոլիս Օսմանեան կայսրութեան պարտութենէն ետք:

ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՑ ՄԵՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՑ

ԺԸՆԵՒ («Ցառաջ»). – Պատրաստութիւնները կը տեսնուին ոգեկոչելու համար, Յուլիս 24–ին 75–ամեակը Լօզանի դաշնագրին որ վոխարինեց 1920 Օգոստոս 10–ի Սեւրի դաշնագիրը: Հայերուն, Յոյներուն եւ Քիւրտերուն համար ան ազգային աղէտ մը կը ներկայացնէ, բայց Թուրքիոյ համար դիւանագիտական յաղթանակ մըն է որ հիմն լուկ է քեմալական Հանրապետութեան իր ներկայ սահմաններուն մէջ: Ուրեմն, Անպարա վոխգաքեացաւ ղէպքը տօնել Լօզանի մէջ, Ռիւմլին պալատը ուր ստորագրուեցաւ դաշնագիրը, մասնակցութեամբ զուիցերական լիքանութեանց, ինչպէս նաեւ ստորագրող դվխաւոր երկիրներու, մասնաւորաբար Ֆրանսա եւ Մեծն – Բրիտանիա, կառավարութեանց ներկայացուցիչներուն: Դիմումը կատարուեցաւ տարւոյս սկիզբը Պէրնի Թուրքիոյ դեսպանին կողմէ: Պատասխանը տրուեցաւ քանի մը օր առաջ Վոյի նահանգին, որու մայրաքաղաքն է Լօզան, կառավարութեան կողմէ եւ կըրկնակ մերժում մըն է: Ռիւմլին պալատը (որ Աբրեհամ-եւ Պատմութեան թանգարան դարձած է) պիտի չարամադրուի այդ առթիւ եւ զուիցերական իշխանութիւնները ալ պաշտօնապէս պիտի չմասնակցին թրքական ոգեկոչումին: Թուրքերը կրնան այդ հանդիսութիւնը կազմակերպել, օրինակ պանդոկի մը մէջ: Այս մերժումին որպէս գլխաւոր դրդապատճառ կը տրուի Քիւրտերու հետ բախումներու մտավախութիւնը: Անոնք քանի մը հազար են ըրջանին մէջ եւ իրենք ալ ոգեկոչման գոյց մը կը պատրաստեն: Նախաձեռնութիւնը ստանձնած է քիւրտ երիտասարդ իրաւագէտներու Միութիւնը, որու կը նախագահէ Իմմէթ Շէրիֆ Վանլի, դրող եւ նախկին պաշտօնատար Լօզանի ատենակալութեան մէջ: Սիմպոզիում մը պիտի համախմբէ պանդոկի մը մէջ, Յուլիս 24–ին եւ 25–ին, չուրջ տասնեակ մը երկիրներու պատմաբաններ, իրաւագէտներ, քաղաքագէտներ, եւ խորհրդարանականներ: Թեմա պիտի ունենայ Լօզանի դաշնագիրը եւ քիւրտ ժողովուրդի իրաւունքներու ժխտումը: Յայտագիրը կ'ընդգրկէ դեկուցում մը հայկական հարցին մասին Սեւրի դաշնագրէն (1920) ցին մասին (1923) եւ վիճարկում մը Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց վրայ:

Զուիցերիոյ Հայերն ալ գործի անցած են: Իշխանութեանց ուղղուած նամակով մը, գաղութին ղեկավարները կը յիշեցնեն որ Լօզանի դաշնագիրը ամբողջովին զոհ Հայաստանը, 1915–ի ցեղասպանութեան վերապրողը վերածելով անհայրենիք գաղթականներու: Ուրեմն, պաշտօնական ոչնակատարութիւն մը Թուրքիոյ կողմէ պիտի համապատասխանէր լռելեայն ընդունմանը Հայոց ցեղասպանութեան: Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Իտալիոյ եւ այլ երկիրներու հայկական միութիւններ նոյնմասին նամակներ ղրկած են այդ երկիրներու զուիցերական պատուիրակներուն:

Փարիզի Ցոյն Պատմական ընկերութիւնը նմանօրինակ նամակ մը գրած է Ֆրանսայի զուիցերական դեսպանատան, յիշեցնելով որ Լօզանի դաշնագիրը վերջ դրաւ աւելի քան 3000–ամեայ հելլենական ներկայութեան Փոքր Ասիա եւ պատճառեցաւ աւելի քան մէկ միլիոն Ցոյներու աքսորին, Իզմիրէն Տրապիզոն:

ԱՐՄԱՆ ԿԱՄՊԱՐ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵԻՐՈՊԱՑԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆԱՑԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Հոգեզալուստի տօնական չորս օրերուն, Մայիս 29–էն Յունիս 1, Լիոնի մէջ տեղի ունեցան Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Եւրոպայի Երիտասարդացի 10–րդ համագումարները եւ մարզական խաղերը:

Լոնտոնէն, Հոլանտայէն, Պելժիայէն, Զուիցերիայէն, Իտալիայէն եւ անշուշտ, Ֆրանսայի բոլոր ըրջաններէն հարիւրաւոր երիտասարդներ, աղջիկ եւ տղայ, եւ միութենականներ, խումբ առ խումբ Մայիս 29–ի յետ միջօրէէն սկսեալ անհուն խանդավառութեամբ ժամանեցին Լիոն–Պրոնի պանդոկը՝ «Նովոթէլ»:

Դիտելով եւ ապրելով անոնց եռուզեռը, ողջագուրումները եւ ուրախութիւնները, կտրելի չէր չյուզուիլ եւ չքաղչանալ... կարելի չէր դնահատանքի անհուն զգացումները չտածել բոլոր անոնց, որոնք լքած իրենց «եւրոպական հանդիստը», պիչերը ցերեկին խառնած, անասկարկ նուիրումով կը կազմակերպեն նման հանդիպումներ...

Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Լիոնի մասնաճիւղին նախագահը Պ. Ժագ Էքմէքճեան, իր պլխաւոր գործակիցներուն՝ ՊՊ. Ժագ Կարապետեանի, Վազգէն Էսքիճեանի, Սարգօ Վարդանեանի, Շահան Ֆէթթէլեանի եւ Տիկին Մարլէն Պամպաճեանի գործակցութեամբ, նաեւ՝ այն բոլոր նուիրեալ միութենականներու օգնութեամբ, հանդիսութեան ընկերային եւ մարզական բոլոր մանրամասնութիւնները լաւագոյնս կազմակերպած էին:

Մարզական խաղերը՝ արահի փութպոլ, վոլեպոլ, պասքէթպոլ (աղջիկ եւ տղայ) եւ փինկ–փոնկ, տեղի ունեցան Վ.օ–ան–Վելէնի քաղաքապետարանի զոյգ մարզարաններուն մէջ, Մայիս 30, Շաբաթ օր, առաւօտեան ժամը 8–էն սկսեալ:

Ժամը 10–ին, պահ մը դադար առնելով քաղաքապետարանի եւ Հ.Բ.Ը.Մ.–ի ներկայացուցիչները եւ բազմաթիւ երիտասարդներ, քաղաքապետարանի կից գտնուող Բ. Աչխարհամարտի զոհերուն նուիրուած յուշարձանին ծաղիկ դնեցին:

Շաբաթ օր, երեկոյեան մինչեւ ժամը 6·30–ը գումարի մրցումները տեղի ունեցան եղրայրական խանդավառութեամբ եւ յաճախ ալ սուր մրցակցութեամբ... չէ՞ որ երիտասարդ եւ տաքարիւն են...:

Նոյնպէս, Շաբաթ դիշեր, Մէկլանի պանդոկ «Մերքիւր»ի չքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ երիտասարդներու ծանօթացման խրախճանք – պարահանդէսը:

Ոեւէ մէկը, եթէ խուզարկու աչքերով ու միտումով չըլլէր սրահներուն մէջ եւ դիտէր այդ տղոց եւ աղջիկներուն ուրախութիւնն ու խանդավառութիւնը, հայկական որքան երջանկութիւն կ'ապրէր... այո, միակ կարեւորը հայկականն է վաղնդի, մնացեալը «եւրոպական ունայնութիւն» է:

Կիրակի օր, Ֆրանսայի բոլոր չորս նահանգներէն եկած բազմահարիւր հանդիսականներու ներկայութեան տեղի ունեցան կէս–աւարտական եւ աւարտական մրցումները, մինչեւ ե՛ւ աւելի խանդավառութեամբ ե՛ւ սուր մրցակցութեամբ:

Մրցումներու աւարտին, մարզարանին մէջ, յաղթական եւ աւարտական խումբերը ստացան իրենց բաժակները:

Կիրակի դիչեր, վ.օ–ան–Վելէնի «Շարլի Շափլէն» մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ 10–րդ հանդիպումի փակման մեծ պարահանդէսը:

Հսկայ սրահը ամբողջութեամբ լեցուն էր. «կայծակ» նուագախումբը եւ երիտասարդութիւնը, կարծէք իրարու հետ համաձայնած, մէկը նուագով, միւսը պարելով, գիրար կը խանդավառէին ու կը կատղեցնէին...:

Կէս գիչերին, զաղարի մը ընթացքին, Հ.Բ.Ը.Մ. Շրջ. Յանձնաժողովի նախագահ Տոքթ. Էմի Ադամեան խօսք առնելով վեր առաւ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին կողմէ ցեղասպանութեան ճանաչման յաղագրծ իրականութիւնը եւ չեչտը դրաւ ապագային հայ երիտասարդութեան բեռնուելիք թիկունքին վրայ սրբազան այդ պայքարին: Շնորհաւորեց եւ քաջալերեց 10–րդ հանդիպումը կազմակերպող բոլոր նուիրեալները եւ մասնակցող երիտասարդները:

Խօսք առաւ նաեւ Լիոնի մասնաճիւղին նախագահը՝ Պ. Ժագ Էքմէքճեան եւ մասնակցող բոլոր մասնաճիւղերու պըլիտաւոր պատասխանատուները բեմ հրաւիրեց (չուրջ 20 հոգի) եւ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին:

Ապա, իր խօսքը կեդրոնացնելով Հ.Բ.Ը.Մ.–ի այս մեծ հանդիպումներու 10–ամեակի նչանակութեան, ազդուած եւ ջերմ արտայայտութիւններով, շնորհակալութիւն եւ երախտադիտութիւն յայտնեց Պր. Անդրանիկ Քէչիչեանին, որ Փարիսէն, ապա Եւրոպայէ, Հ.Բ.Ը.Մ.ի Երիտասարդացի առեղծումին եւ չարժումին նախաձեռնողը եւ յարատեւ Ջանքերով յաղողցնողը եղած էր, 1984 թուականէն ի վեր: Գնահատանքի որպէս մնայուն արտայայտութիւն, մասնաճիւղերու պատասխանատուները, Լոնտոնէն մինչեւ Ժընեւ եւ Ֆրանսա, զատ – զատ յուչանուէրներով, պատուեցին Պր. Ա. Քէչիչեանը:

Հ.Բ.Ը.Մ.ի Երիտասարդական չարժումի ստեղծման առընչութեամբ, մեր մի քանի հարցումներուն, Պր. Ա. Քէչիչեան, հետեւեալ եւ ամփոփ ձեւով պատասխանեց. –

«...Աբեմտեան Հայ Սփիւռքի մէջ գործող բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ միութիւններուն ուսոց պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ, երիտասարդացնել իրենց չրջանակները... Երկար տարեն, որպէս հայ գոյատեւելու համար, ուրիշ ելք չկայ...

Մեր, Հ.Բ.Ը.Մ.ի պարագային, այսօրուան երիտասարդացի այս յաղող իրականացումը եթէ՝ Փարիզի մեր վերին դեկավարութենէն, Պ.Պ.՝ Էմի Ադամեան, Յակոբ Գասարճեանի, Վահէ Ճարմատարեանի, Լեւոն Քէպապճեանի եւ անշուշտ նաեւ, Նիւ – Եորքի Կեդրոնէն, մէկթը Պերճ Սեդրակեանի անվերապահ եւ մեծածախք նեցուկը չըլլար, չատ դժուար է որ յաղողէր...

Արդարօրէն պէտք է ընդունիլ նաեւ հայ մամուլին, մասնաւորաբար «Ցառաջ» օրաթերթին, 1982–էն ի վեր, անսակարկ քաջալերանքը...

«...Իսկ, «ի՞նչ կը մնայ», կամ «ի՞նչ մնաց այս բոլորէն» հարցումին, կրնամ անհուն պոհունակութեամբ յայտնել թէ՝ նախ դրեթէ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի բոլոր վարչութիւններուն մէջ, նախկին եւ «Հին երիտասարդներէն», չատեր եռուն գործունէութիւն եւ պատասխանատուութիւններ ստանձնած են ... իսկ ամենահիանալի՞ն, որ տակաւին չէ յայտնուած հրապարակաւ եւ «չուքին մէջ պահուըտած» է ... Այս հանդիպումներուն եւ ծանօթացումներուն չնորհիւ, տակի 45 օր առաջ, 70–րդ զոյգը ամուսնացաւ եւ, բոլորն ալ յաւ ընտանիքներ կազմեցին եւ՛ զաւակներ ալ ունեցան ... առաւել, կան նաեւ 15 – 18 զոյգեր ալ, որոնք՝ «փուռէն ելած տաք հացի պէս» պատրաստ, կը ծրագրեն իրենց ամուսնութիւնը...

... Ահա՛ գանկը եւ իր հունձքը...

Որպէս թղթակից, բոլոր երեւոյթներէն եւ իրականութիւններէն լիացած, մեծով եւ պզտիկով, կը չնորհաւորենք բոլոր նուիրեալները եւ կ'ըսենք. –

– Վարձքերնիդ կատար տղաք:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Մրցումներու աւարտական արդիւնքները.–

1 – Փութպոլ – Հոլանտան յաղթեց Լիոնի:

2 – Պասքէթ, տղոց – Ժընեւը յաղթեց Լոնտոնի:

3 – Պասքէթ, աղջիկները – Լիոն յաղթեց Լոնտոնի:

4 – Վոլի, տղոց – Պելժիա յաղթեց Լիոնի:

5 – Վոլի, աղջիկներ – Հոլանտա յաղթեց Մարսէյլի:

6 – Փինկ – փոնկ – Արշակ Թաշճեան, յաղթեց Սէն Թատասեանցին: Երկուքն ալ Լոնտոնէն:

(Շար. Ա. էջէն)

դաֆական դէմքերը պէտք է չափեն հարցին կարեւորութիւնը»:

Նոյն է կացութիւնը ոչ պինուորական գետնի վրայ ալ: Անցեալ շաբթու Սեժուէքէն է որ դուրս ձգուած էր Իմիրի մեթրոյի չուկայէն:

Նոյն օրուան «Վա Թրիպիւն» ալ լայն տեղ կուտայ Թուրքիոյ հակազդեցութեանց, նկարներով ալ տալով «պատժամիջոցներու» ցանկը: Ֆրանսայի Պաշտպանութեան նախարարը ճշդած էր թէեւ Էօրօսաթորի սալոնի բացման որ այս հարցին կապակցութեամբ տարբերութիւն մը կայ Ֆրանսայի Ազգային ժողովին եւ կառավարութեան միջեւ:

*
**

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Երեսփոխան Մ. Սոյալ գլխաւորած Թուրք խորհրդականներու պատուիրակութիւնը, որ Փարիզ կը գտնուէր ցեղասպանութեան բանաձեւին Ծերակոյտին կողմէ եւս քուէարկութեան արգելք ըլլալու համար, տեսակցութիւն ունեցած է Ծերակոյտի նախագահ Ռ. Մոնորիի հետ: Այս վերջինը, ըստ Թուրք մամուլին, չեզոած է թէ եթէ կառավարութիւնը ճնշում չբանեցնէ, չատ հաւանական չէ Ծերակոյտին վաւերացումը:

Նախագահը ըսած է նաեւ. «ես որպէս Ծերակոյտի նախագահ կրնամ քացայայտօրէն ըսել ձեզի թէ մենք այս բանաձեւին կողմնակից չենք, որովհետեւ չենք փափաքիր ֆրանք-թուրք յարաբերութիւններու ճանր պատճառով վատթարացումը: Դուք ալ մի՛ չափազանցէք: Թուրքիայէն լուրեր կը հասնին թէ Ֆրանսա դուրս պիտի ձգուի առեւտրական ծրագիրներէ: Այս կարգի նախաձեռնութիւններ կը դժուարացնեն մեր գործը: Կը խնդրեմ որ չդիմէք այնպիսի բայլերու որոնք մեր գործը կը դժուարացնեն»:

«Մըլլիյէթ»ի խմբագրապետն ալ օրագրին սիւնակին նիւթը ըրած է Ծերակոյտի քուէարկութիւնը (Յունիս 12): Ըսելէ ետք թէ խորքին մէջ այնքան ալ ծանր չեն կըշռել Ֆրանսայի կողմէ Թուրքիոյ ներկայացուած պատճառաբանութիւնները եւ թէ պէտք չէ մոռնալ որ բանաձեւը պատրաստողը իշխանութեան գլուխ գտնուղ կուսակցութիւնն է, ան կը գրէ. «Բանաձեւը Ծերակոյտին կանոնակարգի բաւիղներուն մէջ մոլորեցնելու եւ մոռացութեան մատնելու հաւանականութիւնը աւելի կրնայ գրգռել հայկական ղոպին:... Ձանոնք կանգնեցնելու խմէնէն լաւ ձեւն է Եւրոպայի դէմ ճակատ յարդարելու չափ ազդեցիկ ըլլալ Հայաստանի վրայ: Երեւանի մէջ կանգնած է "Մայր Հայաստանի" արձանը: Ատիկա կը նշանակէ որ Հայաստան հայրենիքին է հաշխարհացրիւ համայն հայութեան: Իրողին ներքը ձեռած են Երեւանի մօր: Այդ Մայրը ձեռքը թուր մը ունի: Կա՛մ պէտք է թուրը անկէ առնել, կամ թուրին դէմ թուր բաշել...»:

Թրքական հոր հոգինոց պատուիրակութիւնը հանդիպում ունեցած է Արտաքին գործերու նախարար Հ. Վեարինի հետ ալ: Միջազգային իրաւաբանութեան դասախօս Մ. Սոյալ առաջարկած է որ խնդրոյ առարկայ բանաձեւը Սահմանադրական Ատեան յղուի, ստուգելու համար թէ Սահմանադրութեան յարիր է: Ֆրանսայի նախարարը պատասխանած է որ առաջարկը կիրարկելի չէ որպէս քաղաքական արարք: Ան հնչած է թէ եզածը ոչնչէ ձեւով չի կրնար առընչուիլ Ներկայի Թուրքիոյ հետ, ինչպէս նշած էր Ս. Պետերբուրգի մէջ ալ Լ. Ժոպիւս:

*
**

Ֆրանսայի Թրքական միութիւնները ցեղասպանութեան բանաձեւին քուէարկութեան դէմ բողոքի ցոյց մը կը կազմակերպեն Յունիս 20-ին, Էնվալիտի հրապարակին վրայ: Հրաւէր ուղղուած է նաեւ Եւրոպայի այլ երկիրներու Թուրքերուն որ մեծ թիւով մասնակցին:

ՓՈՒԹՊՕԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

Յունիս 11-ին տեղի ունեցան երկու մրցումներ Պորտօ եւ Թուլուզ:

Պորտոյի մէջ Իտալիա եւ Չիլի կրցան 2 – 2 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգել բայց խաղը եւ մանաւանդ իրաւարարը խնդրոյ առարկայ եղան: Իտալիա կրցած էր առաջին կէտ մը նշանակել խաղին 6-րդ վայրկեանէն իսկ, մինչ Չիլի առաջին կիսախաղին վերջին վայրկեաններուն եւ Բ. կիսախաղին առաջին վայրկեաններուն երկու յաջորդական կոլերով յաղթական կը դառնար: Իտալիան փրկողը եղաւ փենալթի մը եւ այդ է որ վէճի նիւթ է: Ըստ ոմանց նիժերացի իրաւարարը կողմնակալութիւն ցոյց տուած է փենալթի մը չնորհելով Իտալիոյ, ինչ որ թոյլ տուաւ հաւասար արդիւնք մը:

Հաւասար՝ 1 – 1 մնացին նաեւ Գամբրուն եւ Աւստրիա Թուլուզի մէջ:

SAMEDI 20 JUIN
à 20 heures 30

le Dr ARMEN AKHNAZARIAN
Spécialiste de l'architecture arménienne,
Président fondateur
de l'Association de la Recherche
sur l'Architecture Arménienne
à Aachen en Allemagne,
Un vrai passionné d'anciens monuments
évoquera

Les monuments historiques arméniens de Kelbadjar

Il est intéressant de savoir que la région de Kelbadjar renferme, aujourd'hui encore, de multiples traces du patrimoine arménien méconnues du monde scientifique.
Notre conférencier a effectué un véritable travail d'inventaire des vestiges d'une civilisation dont l'existence sur ces terres remonte à l'Antiquité.

Nous vous convions à cette conférence (avec projection de diapos) organisée par le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB
au
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro : Courcelles)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT EN GRECE

DU 8 AU 30 JUILLET

Camp adressé aux adolescents nés entre le 01/01/82 et 31/12/83.

Départ en train jusqu'à Venise et bateau pour Corfou

***Programme* : Randonnées, visites des sites et monuments historiques. jeux de plage etc.**

***Circuit:* Ile de Corfou**

Puis retour en bateau jusqu'à Venise et train.

Prix : 4 700 F

Renseignements et inscriptions:
C.B.A.F. : 01. 48. 24. 46. 57.

Places limitées.

le 5 Juillet

GRANDE FETE CHAMPETRE *KHANASSOR*

à l'initiative de la FRA Dachnaktsoutioun Groupe «Arghoutian»
et de la Croix Bleue Section Chaville

— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

Messe de Requiem
en l'Eglise Arménienne de Chaville
Recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian

Rassemblement à 13 heures
au Cimetière de Chaville

— Ambiance —
Buffet —
Jeux —
Concours
Ping-Pong, Boules, Volley, Tavlou
Stands jeux enfants

PARIS - EREVAN - PARIS

à partir de

3250 F

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 96. 10. 10;
Fax : 01. 42. 96. 18. 77

SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté — 69003 LYON
Tél. : 04. 78. 60. 13. 66;
Fax : 04. 78. 60. 92. 26.

Demandez notre brochure pour des séjours individuels et en groupe.

UGAB-Paris - IDF

Café - Théâtre

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB
présente
« CAFE - THEATRE »
joué
par la troupe de théâtre de l'UGAB
le Samedi 27 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS
P.A.F. Adulte: 250 F. /
enfant: (-18 ans) 150 F.
Places limitées.
Réservations par téléphone
au **01. 42. 27. 12. 26.**
au plus tard le **mardi 23 juin**
Les réservations doivent être confirmées par le règlement correspondant à l'UGAB :
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

L'U. C. J. A. présente
la 2ème édition du tournoi

SPORT - FOI - ARMENITE

Volley-ball, Basket-ball,
Tennis de table, Football

Samedi 20 et Dimanche 21 juin
Stade «Alain Mimoun»
Issy-les-Moulineaux

Sous la présidence d'honneur et la présence effective de
M. ANDRE SANTINI
et *M. JEAN DJORKAEFF*

Renseignements et inscriptions des équipes :
U. C. J. A.
Tél. : 01. 47. 36. 02. 50;
Fax : 01. 46. 44. 64. 04.

Nombreuses récompenses.
Grand tirage : un aller-retour Paris-Vienne en avion.

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

Pour la 21ème année consécutive !
la **M. C. A. d'ALFORTVILLE**
présente
son
GALA de Fin d'Année
M.C.A. 98
sous la Présidence
de M. **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville
Samedi 20 Juin
à 20 heures 45 très précises

Salle des Fêtes,
22, rue Voltaire

La M.C.A. d'Alfortville :
une Culture Arménienne
dans la tradition et la modernité !

— Participation aux frais —

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

Ամառվան Հանդէս

Կարպոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը սիրով կը հրաւիրէ ծնողներն ու բարեկամները, իր Մխիթեան դպրոցին հանդէսին, Կիրակի, Յունիս 14, ժամը 15-ին

17, rue Bleue, 75009 PARIS

Թատրոն, երգ-չախուռմբ, պարախումբ եւ այլն:

FONDATION LEA ET NAPOLEON BULLUKIAN

Subvention 1998

OFFRE
AUX ASSOCIATIONS ARMENIENNES
DE BIENFAISANCE
RELEVANT DE L'EGLISE D'ETCHMIADZINE

ENVOYER UN DOSSIER AVANT LE **30 JUIN 1998 A :**
FONDATION L.N. BULLUKIAN
18, rue Louis Tourte
69410 CHAMPAGNE au MONT-D'OR

les Coupons d'Alsace

21, av. d'Helvétie
25203 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10

Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93

65, avenue Jean Jaures
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 16
MARDI
16 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋԱԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·250 Ֆ· — Վեցամսեայ : 635 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ· (ամէնօդեայ առաքում)
1·350 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·

73ԵՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·398 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.398

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՏԱԼԻՆ ՄԻՒՍ ԵՐԵՍԸ

Ֆրանսայի Ազգ· ժողովին Մայիս 29–ի քուէարկութեան առթած խանդավառութեան ալիքը չէ հանդարտած տակաւին ու հասած են Թրքական լուրջ հակազդեցութիւնները: Հայկական լրատուիւնները ամէն օր տեղ կու տան դահունակութեան արձագանգներու եւ չնորհակալութեան, եւ– պախտպիտութեամբ բանաձեւուած պատ փութկոտութեամբ բանաձեւուած արտայայտութիւններու. անոնք հասարակաց են մեծաւորներէն մինչեւ յետին փոքրաւորին: Հասարակաց՝ նաեւ վըրէթ կամաւոր այն մոռացումը թէ եղած ըլլացած ընթացակարգի մը որուն երկրորդը բաւական վիճելի դիծերով կը ներկայանայ:

1915–ի Հայերու ցեղասպանութեան բանաձեւը որմէ զեղչուած պատասխանատուին ու վայրին լրացումը կատարուեցաւ նոյնիսկ պատասխանատուին յարուցած ազմուկով, ճիշդ է որ միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ Ազգ· ժողովին կողմէ. բայց որպէսզի այն ի հարկին նկատառելի քաղաքական արարք դառնայ, պէտք է կառավարութեան հանութիւնը վայելէ, փոխադրուելու համար Վերակոյսին օրակարգին, վաւերացուելի այդ ժողովէն ալ:

Այս հոլովոյթին մէջ առաջին քար մը ինկած է արդէն· մինչ կը սպասուէր որ Վերակոյսին օրակարգին վրայ արձակուրդէն առաջ տեղ տրուէր անոր, յայտնի դարձաւ որ ձգուած է աշնան նստաշրջանին: Սեպտեմբե՞ր, Հոկտեմբե՞ր: կարելի՞ է մտածել որ ընկերային, տնտեսական լուրջ հարցերու զուգահեռ, Վերակոյսին օրակարգը անյապաղ հիւրընկալէ Հայերու ցեղասպանութեան բանաձեւը:

Մանաւանդ որ Թրքական հակազդեցութիւնները արդէն սկսած են ներկայանալ, քաղաքական նախաձեռնութիւնները եաք տնտեսական լրենց ամբողջ կարողականութեամբ ալ: Ըսե՛նք որ դիւանագիտական պատշաճ լեզու մը անհրաժեշտ պատասխանները հայթայթեց Ս. Տէմիրէլի ժ. Շիրաքին ուղղած նամակին որով կը խնդրէր նախագահի հեղինակութիւնը դործի լծել, ազդելու համար Վերակոյսին: Թուրք երեսփոխաններու պատուիրակութեան առաքելութիւնն ալ վճռական դեր չունենայ հանրօրէն, քանի որ ազդելու, ճնշելու գործելակերպին վրայ հիմնուած անոր միջնորդութիւնը առաւելապէս կրնայ ծառայել տեսնելու թէ ժողովրդավար կարգեր ի՛նչ ընկալում ունին Անգարայէն: Այն մայրաքաղաքին որ Արեւմուտքին ամէն մերժումին կամ տատամսումին դէմ ամէն անգամ քիչ մը աւելի եռանդով կը կանայ փառը տալ թէ արդիական երկիր է, այս տհամանումին բոլոր չափանիշները իւրացուցած:

Սակայն, նոյնքան դիւրին չրջանցելի չէ, ապահովաբար, տնտեսական գործօնը որ Անգարայի հզօրագոյն «զէնք»ն է: Արդէն ան տեղեկացուց որ կ'առկախ է միլիառներու հասնող առեւտրական գործառնութիւններ, անոնց ճակատագիրը կապելով Վերակոյսին քուէարկութեան: Այս հանգրուանին դժուար չէ անդրադառնալ որ ոչ մէկ երկրի պարագային օրինակը տրուած է տնտեսական–բարոյական ճակատումին մէջ երկրորդին յաղթանակին:

Հարցը, պարզ է որ չի վերաբերիր արձանագրուած յաջողութեան անտեսումին, կամ թերագնահատումին: Նոյնիսկ եթէ ոչ մէկ յաջորդական քայլ արձանագրելի բանաձեւին ընթացակարգին մէջ, ոչինչ կրնայ ժխտել որ աշխարհի մեծագոյն պետութիւններէն մէկուն Ազգ· ժողովը հրապարակաւ ճանչցած է 1915–ի իրականութիւնը· ասիկա՝ նախընթացի արժէքէն մինչեւ յետագայ հեռանկարները, թէ՛ Սեւրէն, թէ՛ Հայաստանին համար:

Այսուհանդերձ, թերեւս աւելորդ չէ զգօնութիւնը ունենալ խանդավառութեան պոռթկումը, յաջողութեան մէջ բաժին գտնելու մրցումը եւ երախտադիտութեան քիչ մը չափս տարազները յետաձգելու եւ նախ ծրագրելու աւելի լուրջ ու աւելի անյետաձգելի հակաքայլեր:

Ասիկա անհրաժեշտ է նպատակին իրագործումէն զատ այլ պատճառներով ալ· որպէսզի վաղը այս մարդին մէջ կատարուածն ու չկատարուածը միայն Ֆրանսայի քաղաքականութեան հովերով բացատրելու հարկադրանքին տակ չզտնուինք ու առով անտրութեան նոր փաստ մը չունենանք:

Ս· Թ·

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԳԱԺԱԿ

Շարաթավերջի հանդիպումներու արդիւնքներն էին·–

Ուրբաթ, Յունիս 12–ին, Ֆրանսա (Մարսէյլի մէջ) փառաւոր յաղթանակ մը տարաւ Հարաւի Ափրիկէի դէմ՝ 3 – 0, նոյն օրը Դանիա յաղթեց Սաուտի Արաբիոյ 1 – 0 Լանսի մէջ եւ Փարակուայ ու Պուլկարիա 0 – 0 հաւասար մնացին, Մոնփելիէ:

Շաբաթ, Յունիս 13–ին, Սպանիա պարտուեցաւ Նիժերիայէն 2 – 3 Նանթի մէջ, Սէն – Տընիի մարզադաշտին մէջ Հոլանտա եւ Պելժիա ժամգոյն խաղով մը միայն 0 – 0 արդիւնքով կրցան վերջացնել խաղը, մինչ Մեքսիքա կը յաղթէր Հարաւային Գորիէյայի, Լիոնի մէջ:

Կիրակի, Յունիս 14, Սէն – Թ'էթիէնի մէջ, Եուկոսլաւիա յաղթեց Պարսկաստանի 1 – 0, Թուլուզի մէջ, Գերմանիան 1 – 0 յաղթեց Ճաւոնի, Հուակ Ինտիաթիան 3 – 1 պարտութեան մատնեց Ճամաիքան Լանսի մէջ:

*
**

ԾԱՆՐ ՄԻԶԱԴԷՊԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Դեռ չաբաթ մը չանցած, առաջին չատ ծանր միջադէպերը տեղի ունեցան Կիրակի, Յունիս 14–ին Մարսէյլ, ուր յաջորդ օրը տեղի կ'ունենար Անգլիա – Թունիզ մրցումը:

Կէսօրէ վերջն իսկ, առաջին բախումները տեղի ունեցան անգլիացի «մարզասէրներու» որոնց բուն որակումը՝ խուլիկան է, եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ, ապատնգլիացի եւ Թունիզցի մարզաւէրներու, որոնց հուսկ միացան, ի–րիկուան դէմ Մարսէյլի արուարձաններու երիտասարդները: Ամէնէն ծանր բախումները տեղի ունեցան Վիէօ – Փոռ ու 15 խանութ եւ սրճարան ալ թալանի ենթարկուեցան: 46 վիրաւոր կար, որոնց մէկ երկու հոգի, մէկը՝ Անգլիացի չատ ծանր վիճակի մէջ են: Ոստիկանները կը վկայեն որ Անգլիացիներէն չատեր այնքան գինով էին որ ի վիճակի իսկ չէին իրենց անուն – մականունը յայտնելու: Ձերբակալուած ալ կատարուած են: Նոյն իրիկունը նախատեսուած նուագահանդէսը ջնջուած է: Նախորդ գիշերն ալ, Շաբաթ, միջադէպեր տեղի ունեցած են, Փրատոյի վրայ պատահած արկածի մը հետեւանքով: Ըստ նահանգապետին մեծ սխալ էր անգլիական խումբին մրցումը նշանակել երկուշաբթի օր մը, ազատ ասպարէզ տալով ամբողջ ուիք – էնտին Անգլիացիներուն, սրճարաններն ալ արտօնութիւն ըստացած ըլլալով բաց մնալու մինչեւ առաւօտեան ժամը 4:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ծանր կերպով քննադատեց Ֆրանսան անոր կիպրական քաղաքականութեան համար եւ սպառնաց ռեւտրական պատժամիջոցներ ձեռք առնել Ֆրանսայի դէմ: Աթէնք կը մեղադրէ Ֆրանսան որ նախ կղզիին վերամիացումը կ'ուզէ նախքան անոր անդամակցութիւնը Եւրոպական Միութեան: Յունաստանի Արտաքին նախարարը ըսած է նաեւ որ կրնան ընթացք չտալ 40 Միրաժ – 2000 օդանաւերու գնման պայմանագրին:

ԷՐԻՔ ԹԱՊԱՐԼԻ, Ֆրանսայի մեծ նաւատին, ծովի հերոսը անհետացաւ Յունիս 12–ի գիշերը, դործողութեան մը ընթացքին ծովն իյնալով իր փէն–Տիւիք համբաւաւոր նաւէն, երբ չորս ընկերներու հետ դէպի Սկովտիա կ'երթայինէ: Բոլոր փնտռտուքները ի դերեւ ելան եւ ենթէ դեռ Յունիս 15–ին ալ նոր փնտռտուքներ կ'ըլլային, պարզապէս փորձեր էին գիակը յայտնաբերելու համար: 66 տարեկան, Թապարլի առասպելական ոիպար մըն էր եւ ամբողջ Ֆրանսան ցնցուած է: Ծովի ուրիշ սիրտհար մը, նախկին նաւարար եւ ակադեմական Ժան–Ֆրանսուա Տընիօ կ'ուզէ որ ազգային յուղարկաւորութիւն կատարուի Նոթր–Տամ կամ Սէն–Լուի տէ կ'Էնվալիտ:

ԲԵԼԱՌՈՒՍԻՈՑ մէջ մեծ գայթակղութիւն մը ծագած է, նախագահը՝ Լուկաչենկօ որոշած ըլլալով իրենց բնակավայրերէն արտաքսել բոլոր օտար դեսպանները, ստիպողական աշխատանքներ կատարելու պատրուակով: Առջի օր, երբ Միացեալ–Նահանգներու դեսպանը ուզած է դեսպանատան չէնքը մտնել, չէ կրցած· բանուոր մը կը փակէր ղըռները: Ըստ 1961–ի Վիէննայի պայմանագրութեան, Բելառուսիա իրաւունք չունի դեսպանները տեղահան ընելու եւ այլ տեղ տեղաւորելու առանց իրենց համաձայնութեան, բայց նախագահին հոդը չէ: Հակառակ Ռուսաստանի, Ֆրանսայի, Միացեալ–Նահանգներու, Լիտուանիոյ, Լեհաստանի բուռն բողոքներուն, որոշումը չի փոխուիր:

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(15 Juin)

L'OEIL DE WILLEM

Թերթը գիպուկ ծաղրանկար մը հրատարակած է իր 6–րդ էջին վրայ, որու հեղինակն է՝ Վիլլէմ: Ան կը ներկայացնէ Թուրքերը եւ Ֆրանսան: Առաջինները կ'ըսեն Ֆրանսայի· –

Puisque la France nous accuse de génocide, la Turquie n'achètera plus ses armes chez vous.

Ու Ֆրանսային, զանազան գէնքերու դաթալոգ մը իր ձեռքին կը պատասխանէ· –

«C'est malin ! On a tout ce qu'il faut pour réussir votre génocide pas cher».

*
**

«LE FIGARO»

(15 Juin)

TURQUIE

Նամականիի բաժնին մէջ հրատարակուած է Շերպան Տեմիրճիուի նամակէն հատուած մը, ուր ան կը գրէ· – «Թուրքիա կը յամառի մերժել ընդունիլ իր տըխուր անցեալը Հայերու ցեղասպանութեան վերաբերեալ: Այսպէս այս ոչ–եւ–րոպացի երկիրը կը հաստատէ Եւրոպական Միութեան իրաւացի մերժումը իր անդամակցութեան ժողովրդավար երկիրներու այս կազմակերպութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ՃՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 13 / 15)

Լ Ղ Հ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Լ.Ղ.Հ նախագահ Ա. Ղուկասեան Յունիս 13–ի մամուլի ասուլիսին յայտարարած է թէ «կառավարութեան որոշակի լարուածութիւնը յաղթահարուած է» եւ թէ իր հրամանագրով վարչապետ նշանակուած է Ժ. Պօղոսեան որ կը վարէր փոխ – վարչապետի պաշտօնը: Ասուլիսին ներկայ գտնուած են Պաշտպանութեան նախարարը, Ազգային Ժողովի նախագահը եւ նոր նշանակուած վարչապետը: Այս վերջինը 10 օրուան ընթացքին պիտի ներկայացնէ կառավարութեան նոր կազմը: Ծանր առնելով Պաշտպանութեան նախարար Ս· Բարսեղեան չէչտած է թէ անհրաժեշտ է բարելաւել ժողովուրդին ընկերային վիճակը: Ան ըսած է թէ իրեն համար դժուար է տեսնել որ բանակէն վերադարձող զինուորը անգործութեան պատճառով կը հեռանայ: Անհոգ, որպէսզի է իր անձնական հակառակութիւններուն մասին չդրսող գրոյցները: Բաժնելով անոր կարծիքը, Ա· Ղուկասեան ալ աւելցուցած է· «ցանկացած իրավիճակից մենք պատրաստ դուրս կը գանք: Բացառում են հակասութիւնները ներանձնական յարաբերութիւններում, բանի դեռ ունենք ընդհանուր խնդիրներ եւ ազգային շահեր»:

*
**

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԱՏԱԽԱԶԻՆ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ Ն· ՋԱԽՈՑԵԱՆԻՆ

Ազգային Ժողովի Յունիս 10–ի նիստին դլխաւոր դատախազ Հենրիկ Խաչատրեան առեանին դիմած է երեսփոխան Նուէր Ջախոյեանը ամբաստանելով եւ ձերբակալելու համաձայնութիւն ուղելով: Ան մանրամասնած է երեսփոխանին դրամաշորթութեան արարքները որոնք կատարուած են Երեւանի «Լիլիթ» սրճարանին եւ ոսկեղէնի «Երեւան» տօնատաճառին տպօրինաբար տիրանալու նպատակով, պաշտօնական դիրքը չարաչահելու ճամբով: Ամբաստանութեան մաս կը կազմեն դրամաշորթութենէն զատ, ահաբեկումի, բռնադրաւումի արարքներ: Ենթական

(Շար·ը Դ· էջ)

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հինդշաբթի, Յունիս 11–ի իրիկունը, Թրքական հեռատեսիլի Գանալ – Տէ կայանը ներկայացուցած է «Տուրում» յայտագրի չարքին «Բարեկամական մէկտեղում» խորագրուած ծրագիր մը որու նախաձեռնած էր «Միլիյէթ»ի խմբագրապետը՝ Կիւների Ճիվաօղլու (ան որ հարցազրոյց մը ունեցած էր նախագահ Ռ· Քոչարեանի հետ եւ զոր թարգմանաբար ներկայացուցինք Ուրբաթ, Յունիս 12–ի մեր թիւով):

Սփռումը տեւած է չուրջ երեք ժամ եւ տրուած է Գումգարաւի Պէգճեան Սամիրա սրահէն: Մանրամասնութիւնները կու տանք յետագային:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԱՍԻՈՑ ՏԱՓԱՍՏԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՈՒՋԲԵԿՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Հ. Բ. Ը. Մ.–ի Նիւ – Եորքի կեդրոնէն լոյս տեսնող «AGBU News Magazine» անգլերէն եռամսեայ գունաթուղթ հանդէսի նոյեմբեր թիւին մէջ (Մարտ, 1998), իրրեւ պվհաւոր թղթածրար, չափական տեսութիւն մը հրատարակուած է խորհրդային նախկին հանրապետութիւններէն Ուզբեկստանի հայ գաղութին անցեալի պատմութեան եւ մերօրեայ իրավիճակին մասին: Լուսանկարներով ու այժմէական տեղեկութիւններով հարուստ այս թղթակցութեան մէջ, AGBU–ի շրջան լրագրողը՝ Տէյվիտ Զէյնեան լուսարձակի տակ կ'առնէ անտեսուած, դրեթէ մոռցուած ու իր ճակատագրին հետ միայնակ մնացած 40·000–ի հասնող հայ գաղութի մը ներկան, ուր չեն պակսիր ձեռներէց ու ընկերային բարեաւէտ գիրքի հասած տարրեր ալ: Զէյնեան կը փորձէ վեր առնել ճիղը, զոր ի գործ կը դնեն այնտեղ ոմանք՝ Հայ Ոգին կարենալ առկայծ պահելու համար կեդր. Ասիոյ այդ խուլ տափաստաններուն մէջ…:

*
**

Նախապատրաստութեան մը մէջ, ամերիկահայ լրագրողը ընդհանուր բնութագրումը կը կատարէ Ուզբեկստանի նորանկախ հանրապետութեան, որուն 22 միլիոն բնակչութեան մէջ բնիկ Ուզբեկները կը կազմեն 71% տոկոս մը: Կան բաւական մեծ թիւով Ռուսեր (8·4%), Տաճիկներ, Ղազախներ, Թաթարներ, Կորէացիներ եւայլն: Իսլամական կրօնքն ու բարքերը թէեւ առկայծ, սակայն բացարձակապէս չեն հունաւորեր պետութեան քաղաքական, ընկերային կամ տնտեսական դրօնծունէութեան ուղեծիրը; Նախագահ Իսլամ Քարիմովի վարչակարգը ամբողջն կառչած կը մնայ աշխարհիկ գաղափարախօսութեան սկզբունքներուն: Մայրաքաղաք Տաշքենդ մահմետականներու գործունէութիւնն ալ ենթակայ է հետապնդումի եւ խիստ պատիժներու:

Պատմութեան ընթացքին Ուզբեկստան բազմիցս տէր փոխած է ու նուաճուած աշխարհակալ ուժերու կողմէ: Երկրին տարածքը շրջան մը մաս կազմած է Պարսից Կայսրութեան: Ն. Ք. 4–րդ դարուն ալ գրաւուած է Մեծն Աղեքսանդր Մակեդոնացիի կողմէ: Աւելի ուշ, 7 – 9–րդ դարերուն, Արաբները են որ տիրապետած են այնտեղ, հոն ներմուծելով մահմետական կրօնքը: 13–րդ դարուն Կուզան Մոնկոլները, որոնք Լենկ–Թիմուրի աշխարհատասան կայսրութիւնը ձեւաւորելով՝ մայրաքաղաք կը դարձնեն Սամարղանդը: Թիմուրի հարստութեան անկումէն ետք, Ուզբեկստանի տարածքը (Թիւրքիստան) կը բաժնուի կարգ մը խանութիւններու (Պուխարա, Քոքանտ, Խիվա), աւելի ուշ, 19–րդ դարու վերջերը ամբողջովին կը ցարերու համար ռուսական կայսրութեան:

1924 – 1991, համայնավար վարչակարգի տարիներուն, 447·000 քառակուսի քիլոմեթր տարածքով Ուզբեկստան մաս կը կազմէ Խորհրդային Միութեան: Հիմա, յետ – անկախութեան նորագոյն շրջանին, երկիրը տակաւ կը ճգնի թօթափել անցեալի յոռի բարքերը ու կերտել նոր Ուզբեկստան մը, «ընութեամբ՝ ամբողջատիրական, նկարագրով՝ ազգային եւ ուղղութեամբ՝ պահպանողական» դիմագիծով:

*
**

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԵՏՔԵՐ ԿԵԴՐ. ԱՍԻՈՑ ՄԷՋ

Զէյնեան սկիզբէն իսկ դիտել կուտայ թէ Հայերը օտարականներ չեն սեպուիր կեդր. Ասիոյ մէջ, այնտեղ ապրած կամ հոնկէ անցած ըլլալով հարիւրաւոր տարիներ առաջ, երբեմն վայելելով նոյնիսկ առեւտրական առանձնաշնորհումներ: Պատմական հնագոյն աղբիւրները Հայերու գործօն ներկայութեան կ'ակնարկեն մանաւանդ պարսկական կայսրութեան ծաղկուն օրերուն, երբ այնքան չհարթեր ու բանուկ զարճած էր կեդր. Ասիան խաչաձեւող մեսաքի ճամբան;

14–րդ դարուն հայկական փոքր գաղութներ գոյութիւն ունեցած են այնտեղ, ընդհուպ մինչեւ Լենկ – Թիմուրի օրերը, որուն կը վերագրուի հայ բանտարկեալներ Սամարղանդ փոխադրելու ու զանոնք «անհետացնելու» թշնամական արարք մըն ալ:

Հայկական թէ ռուսական աղբիւրներ համաձայն են, որ 1890–ին աւելի քան 4000 Հայեր կ'ապրէին կեդր. Ասիոյ չորս քանը. թիւ մը, որ 1917–ին բարձրացած էր 25·000–ի: Հայերու գլխաւոր կեդրոններ եղած են ուզբէկական Պուխարա, Անդիժան, Քոքանտ եւ Տաշքենդ քաղաքները, ուր անոնք զբաղած են առեւտուրով եւ վաճառականութեամբ, բայց նաեւ՝ քարիւղի եւ ածուխի ճարտարարուեստով, երկրագործութեամբ եւ հանքագործութեամբ:

Զէյնեան կը վկայակոչէ արխիւային կարդ մը տուեալներ, որոնց համաձայն 19–րդ դարու երկրորդ կիսուն հայազգի գործատէրեր ճարտարարուեստական կարեւոր հիմնարկներ գլխաւորած են չորս քանին մէջ: Առանց չարքին, գործրինակ, Տէր – Յովհաննէսով սեփականատէրը եղած է չորս քանի աղի մեծագոյն հանքերուն, իր արտադրութեան քանակը հասցնելով տարեկան 12 թոնի:

Երկրագործական կալուածին մէջ, Աւագով եւ Տէր – Մկրտիչեան համբաւած են Քոքանտի տարածքին մէջ բամպակի մշակումին առընչուած իրենց ներդրումներով, մինչ չինարարական մարզին մէջ ալ փայլած են Աատուրով, Գասպարով եւ Յակորով՝ կառուցելով չոգեկառքի կայանները, կամուրջներ եւ բամպակի հակայ պահեստներ: «Ոսկ» վերջածանցով այս մականունները ցոյց կուտան ռուսական զօրաւոր ազդեցութիւն մը չորս քանի Հայերուն վրայ, որոնք ցարական Ռուսիոյ կողմէ կեդր. Ասիա գործուղուած են յաճախ՝ զարկ տալու համար տեղական ճարտարարուեստին եւ բարեկարգելու երկրագործութիւնը:

Այլ բնագաւառներու մէջ եւս, կեդր. Ասիոյ Հայերը տիրական դիրք գրաւած են երբեմն: Դարուս սկիզբը, Տաշկենդի մէջ գործող երկու դեղարաններուն տէրերը Հայեր եղած են: Քոքանտի մէջ ալ Հայեր սեփականատէր եղած են կահոյքի վաճառատուններու, կերպասեղէնի գործատուներու եւ ալիւրի չաղացքներու: Այս միեւնոյն ժամանակաշրջանին, կեդր. Ասիոյ մէջ գոյութիւն ունեցած են 8 հայկական եկեղեցիներ, ծխական դպրոցներով միասին: Ռուսական հին հրատարակութիւնները կը նշեն, թէ հայազգի Աբրիեւ կառուցած ապա բանեցուցած է Աշխապատի (Թիւրքմէնստանի այժմու մայրաքաղաքը) էլեկտրական ուժանիւթի առաջին կայանը, մինչ Կուլիչամբարով (ա'յս ալ հայազգի) 1874 – 1913 դրի ստեղծած է 65 գիտական յօդուածներ՝ կեդր. Ասիոյ մէջ ջրային պաշարներու հանքային պարունակութեանց մասին:

Մշակոյթի մարզէն ներս, Անդրանիկ եւ Ագնիւ Սողոմոնեան զոյգը 1900–ին հիմնած է հայկական շրջուն թատերախումբ մը, ելոյթներ ունենալով կեդր. Ասիոյ հայարնակ քաղաքներուն մէջ: Նոյն շրջանին, դերասանական գործունէութիւն ծաւալած են նաեւ Ա. Վրոյր, Յովհ. Աբէլեան, Սիրանույշ եւ Ազմէն Ազմէնեան՝ Սամարղանդի եւ Քոքանտի մէջ: Զէյնեան տակաւին կ'աւելցնէ, թէ համայնավար վարչակարգի հաստատումէն ետք եւս Հայերը չարունակած են Ուզբեկստանի մշակութային կեանքին բերած իրենց նպաստը: Ան մասնաւորաբար կը յիշատակէ Թամարա Պետրոսեանը (Թամարա Խանում), որ տարիներով գեկավարած է երկրին Ազգային Պարահանդէսը, ազգագրական բազմատիպ համադրումներով: Իր կարգին, Ս. Բալասանեան իր անունը կապած է Տաճիկստանի երաժշտական պատմութեան, յօրինած ըլլալով տաճկերէն առաջին օփերային եղանակը, 1939–ին: Շարժանկարի աշխարհէն ներս ալ մի՛ տա կը յիշատակուի Համօ Բէկնազարեանի անունը, որ քանալի դեր կատարած է Կնդր. Ասիոյ սինեմարուեստի բնագաւառին մէջ, արտադրելով ուզբէկերէն եւ տաճկերէն լեզուով չարք մը ֆիլմեր:

*
**

ՈՒՋԲԵԿՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ԾՈՑԻՆ ՄԷՋ

Առանձնաբար կեդրոնանալով Ուզբեկստանի Հայոց մերօրեայ կացութեան վերլոյ, AGBU–ի թղթակիցը կը նշէ, թէ հաւաստի աղբիւրներու համաձայն Ուզբեկահայերու թիւը ներկայիս կը հասնի 40·000–ի, որուն կէսը կայք հաստատած է Տաշկենդ, 12·000–ն ալ՝ Սամարղանդ: Անոնք կ'աշխատին պատշաճել երկրին նոր իրականութեան, քայլ պահելով հզօր փոփոխութիւններու հետ, որոնք կը յատկանշեն յետ – խորհրդային շրջանը: Հիմա, համայնավար կուսակցութեան անդամ ըլլալու պէտք չկայ՝ կեանքի մէջ յաջողելու համար:

Սամարղանդի բնակիչներէն Անտրէ Աղեկեան սակէս կ'արտայայտուի. – «Յաջողութիւն արձանագրելու համար՝ հարկ է կատարելապէս ճարտար ըլլալ արդեգրած կալուածիդ մէջ: Հարկ է ուրիշները գերազանցել: Ու Հայերս ղա'ւ հասկցած ենք այս ճշմարտութիւնը»: Աղեկեան, որ արհեստավարժ տարր մըն է պատկերասփիւռային ծանուցումներու կալուածին մէջ, կը պատմէ թէ գործի սկսած է նախ իրրեւ էմէրեամեն, յետոյ արագօրէն բարձրանալու համար առպարէզին սանդխամատերէն…: 30–ը նոր բոլորած, ալփոյժ գործունէութիւն ունի ան գաղութին կեանքին մէջ ալ:

Զէյնեանի համաձայն, բազմաթիւ Հայեր տնտեսական ու ընկերային բարեաւէտ դիրքեր գրաւած են Ուզբեկստանի մէջ: Անոնցմէ մին, Լմմա անունով 40–ամեայ տիկին մը, խոհարարուհի իր ձիրքերը վերածած է չահաբեր գործի՝ Տաշքենդի մէջ հիմնելով «Էմմա ճաշարանը»: Հայկական ու տեղական ճաշատեսակներով համբաւուած այս ճաշարանին մէջ երբեմն ժըշտական եռանդամ խմբակ մը հայկական մեղեդիները կը նուագէ: Ու ճաշարանը, կ'աւելցնէ Զէյնեան, մէկն է միայն այն տասնեակ հայկական ճաշարաններէն, որոնք Տաշքենդի, Սամարղանդի եւ այլ քաղաքներու մէջ, արեւմտեան դիւանագէտի մը խոկ հաստատումով՝ «բացառապէս լաւագոյն վայրերն են համոյքով ճաշելու, դիչերային զբօսավայրերու պերճանքէն անդին»:

23 տարեկան այլ քայուհի մը, Ռուզանա Սողոմոնեան, Տաշքենդի պետական պատկերասփիւռի անդլերէն յայտագիրներու դնահատուած հաղորդավարուհին է: Զէյնեանի համար՝ ան եւս «խորտակած է ցեղային արգելքը» ու գրաւած չատերու կողմէ բաղձալի պատուանքի դիրք մը, չաթաթական երկու անգամ երեւնալով ճերմակ պատուհին վրայ ու հարցազրոյցներ վարելով օտար դիւանագէտներու, գործարարներու եւ բարձրատեսիճան դէմքերու հետ: Տաշքենդ ծնած Ռուզանան ինքզինք կը համարի «100 տոկոսով հայ», խոստովանելով հանդերձ թէ ըզգուած կը մնայ հայերէն խօսելու կարողութենէն…:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՀՈՒՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԵԼԷՍԻ ՄԷՋ

ՀՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ԼՈՍ – ԱՆՃԼԵԼԷՍԻ ՄԷՋ

Մայիս 29–ին Լոս – Անճլըլըս ժամանած է Հայաստանի նախագահի խորհրդական եւ Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնի ներկայացուցիչ Վահան Յովհաննիսեան: Մայիս 30–ի առաւօտեան, Հայաստանի Լոս – Անճլըլըսի հիւպատոսութիւնը նախաճաշ – հանդիպում մը կազմակերպած է հիւրին հետ, «Սմրոզիա» ճաշարանին մէջ, ուր ներկայ եղած են գաղութին հայկական մամուլի, կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ հիւպատոսարանին զօրավիգ բարերար եւ գործարար անձնաւորութիւնները:

Մայիս 31–ի երեկոյեան, Փասատինայի Սիվիք Օփերտուրիումին մէջ նչուած է Հայաստանի Անկախութեան 80–ամեակը: Ներկայ եղած են չուրջ 3000 հոգի, որոնց կարգին հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, Հայաստանի աւագ հիւպատոսը, հայկական զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները: Հանդիսութիւնը վարած է Լիլիթ Պաղտասարեան: Խօսք առնելով աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան, ի մէջ այլոց ըսած է. «Այսօր աւելի քան երբեք մեր ժողովուրդը, նրա նախագահ Ռոբերթ Քոչարեանը, նոր ձեւաւորուած կառավարութիւնը վճռական են եւ հաստատակամ ազատութեան, միասնութեան, մեր անկախութեան, ժողովրդավարութեան հզօրացման ճանապարհին ամուր կանգնելու, վճռական են պաշտպանելու Արցախի դատը»: Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէի կողմէ խօսք առնելով Վիգէն Յովսէփեան ըսած է թէ «ըստիւնքեան պայմաններուն տակ բացթողումները անհամեմատօրէն կը վնասեն մեր աչխատանքներուն, թէ պէտք է հեռու մնանք խծծանքներէ ու բամբասանքէ, անձնականացուած տեսութենէ ու թերնամանքէ, թէ պիտի չարունակենք միասնականութիւնը խախտող եւ գաղութային մեր անդորրը խանգարող որեւէ փորձ»:

Օրուան գլխաւոր բանախօսը Վահան Յովհաննիսեան, անդրադարնալէ ետք Հայաստանի մէջ Մայիս 28–ին տեղի ունեցած ոնտախմբութիւններուն, խօսելով Հայաստանի առաջին հանրապետութեան մասին ըսած է թէ մենք այդ հանրապետութեան օրով ունէինք այն ինչ որ ցաւօք սրտի մինչեւ այս վերջին ամիսները չունէինք երկար տասնամեակներէ ի վեր: Մենք ունէինք բարոյական ղեկավարութիւն: Ամէնէն ծանր պայմաններուն՝ 1919 – 1920 թուականներուն, Հայ ժողովուրդը կը վստահէր իր կառավարութեան:

*
**

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ ԼՈՍ – ԱՆՃԼԵԼԷՍԻ ՄԷՋ

Վէն Նայսի Ս. Պետրոս Եկեղեցւոյ «Գաբակէօղեան» սրահին մէջ, Մայիս 22–ին, տեղի ունեցած է Ռոպէր Հատտէճեանի գրական գործունէութեան 50–ամեայ յոբելեանը, որուն ներկայ եղած են 500 հոգի: Պոլսահայ Միութեան Մշակութային Յանձնախումբին անունով բացումը կատարած է տաճնապետ տոքթոր Արթօ Էսեան: Օշին Քէչիչեան ներկայացուցած է Երեւանի պետական համալսարանի դասախօս փրոֆ. Սուրէն Դանիէլեանը, որ մօտէն ծանօթ է Սիվիւրքի հայ գրականութեան եւ իր ուսումնասիրութեանց առանցքը գարձուցած է Պոլսոյ հայ գրականութիւնը: Փրոֆ. Դանիէլեան ներկայացուցած է Բ. Աչխարհամարտէն առք պոլսահայ գրականութեան մէջ յայտնաբերուած նոր միտումները: Նչած է մըխիթարեաններու չունչին տակ հասակ ստացած անուններըը (Գեղամ Սեւան, Զահրատ, Մրամեան), որոնց կեդրոնական մղիչ ուժը հանդիսացած է Ռոպէր Հատտէճեան: Ըսած է թէ մենք քիչ գրողներ ունեցած ենք որ փիլիսոփայական խոհեր ունենան մարդու ներչիարհի մասին եւ այդ քիչերէն է Ռոպէր Հատտէճեան: Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած են երգիչ Արամ Ամատեան եւ Սիլվա Կոմիկեան, որ հատուածներ արտասանած է Հատտէճեանի եւ այլ գրողներու գործերէ: «Ռոպէր Հատտէճեան, ներչիարհի գեղարուեստական քննութիւն» հատորի դինեձոնի արարողութենէն ետք խօսք առնելով յոբելեարը նչած է. «50 տարի հայ գրականութեան ծառայեցի. 50 միլիոն տոլար ալ չահէի, այսքան երկնիկ պիտի չզայի»: Ապա խօսքը ուղղելով տեղւոյն իր պաշտօնակից լրագրող – խմբագրիներուն, Հատտէճեան յորդորած է որ աւելի տեղ յատկացնեն գեղարուեստական եւ մչակութային լուրերուն եւ աւելի սէր ցուցաբերուի հայ գիրին ու գրականութեան հանդէպ:

Մայիս 23–ին, Պոլսահայ Միութեան կեդրոնին մէջ տրուած է ողջերթի ճաշ մը ի պատիւ Ռոպէր Հատտէճեանի: Հանդիսութիւնը վարած է Յակոբ Ծերունեան: Վարչութեան տեղեկագիրը Աւետիս Թէքէօղլեան ներկայացուցած է Պոլսահայ Միութեան վարչութեան առընթեր տարբեր յանձնախումբերու գործունէութիւնները: Սրտի խօսք արտասանած են Գաբրիէլ Մոլոյեան («Մասիս» չաբաթաթերթ), Օշին Քէչիչեան («Արմիսներն Օպզըվըր» անգլիատառ չաբաթաթերթ), Ժան Գոսագեան («Ասպարէզ»), Գրիգոր Շէնեան («Նոր կեանք»), Հենրիկ Անտեան («Սիփաս» երգչախումբ), Երուանդ Տօնիկեան («Հայրենիքի» Միութիւն), բանաստեղծուհի Քնարիկ Պօյաճեան ըզգատած է Ռոպէր Հատտէճեանի գրական եւ հրատարակչական վաստակը: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութեան մէջ հիմնելով «Էմմա ճաշարանը»: Հայկական ու տեղական ճաշատեսակներով համբաւուած այս ճաշարանին մէջ երբեմն ժըշտական եռանդամ խմբակ մը հայկական մեղեդիները կը նուագէ: Ու ճաշարանը, կ'աւելցնէ Զէյնեան, մէկն է միայն այն տասնեակ հայկական ճաշարաններէն, որոնք Տաշքենդի, Սամարղանդի եւ այլ քաղաքներու մէջ, արեւմտեան դիւանագէտի մը խոկ հաստատումով՝ «բացառապէս լաւագոյն վայրերն են համոյքով ճաշելու, դիչերային զբօսավայրերու պերճանքէն անդին»:

23 տարեկան այլ քայուհի մը, Ռուզանա Սողոմոնեան, Տաշքենդի պետական պատկերասփիւռի անդլերէն յայտագիրներու դնահատուած հաղորդավարուհին է: Զէյնեանի համար՝ ան եւս «խորտակած է ցեղային արգելքը» ու գրաւած չատերու կողմէ բաղձալի պատուանքի դիրք մը, չաթաթական երկու անգամ երեւնալով ճերմակ պատուհին վրայ ու հարցազրոյցներ վարելով օտար դիւանագէտներու, գործարարներու եւ բարձրատեսիճան դէմքերու հետ: Տաշքենդ ծնած Ռուզանան ինքզինք կը համարի «100 տոկոսով հայ», խոստովանելով հանդերձ թէ ըզգուած կը մնայ հայերէն խօսելու կարողութենէն…:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՀՈՒՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

թենէն եաք փրոֆ. Սուրէն Դանիէլեան անդրադարձած է Հատտէճեանի վաստակին եւ արժանիքներուն: Հուսկ՝ չնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է յոբելեարը:

***

ԽԱՉՔԱՐ – ՅՈՒՇԱԿՈԹՈՂԻ ՁԵՏԵՂՈՒՄ

Կլենտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, Մայիս 31–ին, տեղի ունեցած է խաչքար – յուշակոթողի մը զետեղման արարողութիւնը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ: Քրիստոնէութիւնը Հայաստանի պետական կրօնք հռչակման 1700–ամեակին առթիւ եւ իր հանգուցեալ ծնողաց՝ Յովհաննէս եւ Սոֆիա Ջաքարեանի յիշատակին խաչքարը նուիրած է Արթուր Ջաքարեան: Անոնց սրճադէզն առաջ քարը բերուած է Հայաստանէն, յղկուած, քանդակուած եւ զարդարուած է հայ ժողովուրդի հայրենասիրութիւնը, ազատատենչութիւնը եւ յաւերժութիւնը խորհրդանշող բազմաթիւ զարդապատկերներով, ձեռամբ քանդակագործ Գասպար Ղարիբեանի:

***

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ՝ «ՄԱՅՐԸ ԵՒ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ» ՆԻՒԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

Կլենտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 12–ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, Մայրերու Օրուան առթիւ: Ռամկիկ Քահանայ Խաչատուրեան տուած է օրուան դասախօս Ռիթա Որբերեանի կենսագրականը: «Մայրը եւ Մայրերու Օրը» նիւթին շուրջ խօսելով Ռիթա Որբերեան իր մէջ այլոց ըսած է. «Ամերիկայի մէջ Մայրերու Օրը հաստատուած է չահադիտական նպատակներով: Այսօհանդերձ մենք կը տարուինք անով, որ կը յիշենք այս տօնը, որովհետեւ ան մեզի յաւելեալ առիթ կուտայ մեր պատասխանատուութիւնները յիշելու հանդէպ մօր: Նաեւ որովհետեւ, մեր կեանքի բարիքներուն բերմամբ, հազուագիւտ մեր զգացումները կը յայտնենք մեր մայրերուն: Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած են եկեղեցւոյ պարոյ եւ սարկաւագաց խումբը եւ կարգ մը մեներգիչներ: Փակման խօսքը արտասանած է Գրիգոր Վրդ. Զիֆթճեան, անդրադառնալով կնոջ դերին մեր կեանքին մէջ: Յաւարտ դասախօսութեան, եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղիս ունեցած է հիւրասիրութիւն մը:

***

Հ·Օ·Մ·–Ի 88–ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄ

Կլենտէյլի Հայ կեդրոնին մէջ, Մայիս 22–ին, նշուած է Հ·Օ·Մ·–ի 88–ամեակը: Բացումը կատարած է Շուշան Փլաթքին: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Թեմին առաջնորդը Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան: Հ·Օ·Մ·–ի կեդր· վարչութեան խօսքը փոխանցած է Հայկուշ Գեղինեան – Քոհլըը, անդրադառնալով Միութեան իրագործած ծրագիրներէն ոմանց: Հ·Ց·Դ· կեդր· կոմիտէի կողմէ խօսք առնելով Գօզօ Աչըգեան անդրադարձած է Հ·Օ·Մ·–ի առաքելութեան: Հայաստանի ատեպ հիւպատոսին կինը՝ Եւգենիա Մելքոնեան, խօսք առնելով ըսած է. «Որպէս երախտապարտ Հայուհի գլուխ եմ խոնարհում ձեր ազգանուէր ծառայութիւնների առջեւ: Հպարտ ենք միութեան անցեալով, ներկայով եւ վստահ ենք որ համազգային բարձր գաղափարներով տոգորուած բեղնաւոր ձեր վաստակը կը փոխանցէք ձեր զաւակներին, անմար պահելով ազգային մտածողութեան ջահը»: Շրջ· Վարչութեան խօսքը փոխանցած է Մարի Աբրահեան: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՑԱԽԻ

Արցախի ազատագրական պայքարի 10–ամեակին առթիւ, ազգային վեց վարժարաններու աշակերտները հանգանակութիւն կատարած են, ի նպաստ Արցախի իրենց սերնդակից քոյրերուն եւ եղբայրներուն կրթութեան: Հաւաքուած ընդհանուր գումարը՝ 9157 տոլար, ազգային վարժարաններու խնամակալ մարմնի առենապետ Վիքէն Յովսէփեան յանձնած է Հ·Օ·Մ·–ի Ամերիկայի Շրջ· Վարչութեան առենապետուհի Ալիս Մաթէոսեանին, որ Արցախ մեկնելով այդ գումարը յանձնած է կրթական պատասխանատուներուն, յատկացուելու համար Հադրութի, Մարտակերտի, Շուշիի, Ասկերանի, Մարտունիի, Մարտունիի ղպրոցներուն:

***

ԿՐԹԱՍԻՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կլենտէյլի «Անոյշ» ճաշարանին մէջ, Մայիս 2–ին, տեղի ունեցած է Հալէպի Կրթասիրաց վարժարանի նախկին սաներու Միութեան ճաշ – պարահանդէսը, որուն ներկայ եղած են 300 հոգի: Բացումը կատարելով առենապետ Նուարդ Յակոբեան նշած է թէ Կրթասիրաց վարժարանը իր յատուկ տեղը ունի Սուրիա–Հայ գաղութի կեանքին մէջ, տուած է ուսուցիչներ, անօրէններ, բժիշկներ, դրողներ եւ գործարար մարդիկ, որոնք իրենց գործունէութեամբ պատիւ կը բերեն ղպրոցին եւ ազգին: Սրտի խօսք արտասանած է 1928–ի չրջանաւարտ Մեսրոպ Մեսրոպեան: Միութեան առենապետը զնահատանքի յուշատախտակ մը յանձնած է օրուան նախագահ, բարերար եւ մեկենաս Յարութիւն Սիմոնեանին, որ գնահատելով կրթասիրացի գործունէութիւնը, հինգ հազար տոլար նուիրած է Միութեան:

***

ՄԱՐՏԻԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Կլենտէյլի մէջ, Մայիս 21–ին, իր մահկանացուն կնքած է բարերար Մարտիկ Յովսէփեան: Ողբացեալը եղած է Իրանահայ Միութեան խնամակալութեան անդամ, Հայ Կրթական Հիմնարկութեան առենապետ: Թեհրանի մէջ իր վաղամեայ զաւկին անունով կառուցանել տուած է Վաչէ Յովսէփեան վարժարանը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Սուրբ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, ուր զամբանական մը խօսած է առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկ. Մարտիրոսեան:

***

ՀԱՄԵՐԳ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱՅՄԱՆ 1700–ԱՄԵԱԿԻՆ

Կլենտէյլի Պրէսբըն եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 3ին, տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, նուիրուած՝ Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700–ամեակին: Մասնակցած են «Նայիրի» Արուեստից կեդրոնի պատանիներու երգչախումբը եւ սենեկային նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Սեդրակ Տէր–Ղազարեանի: Ցայտագրի առաջին բաժնին մեկնաբանուած են Ճիւլանենի փերկոլեզիի գործերը: Երկրորդ բաժնին, Կունոյի եւ Մոցարթի գործերու կողքին, մեկնաբանուած են Կոմիտասեան պատարագէն հատուածները: Մենեղջներով հանդէս եկած են Մարինէ Տէր–Ղազարեան, Անահիտ Զատոյեան, Լուսինէ Գալստեան եւ պատանի Սուրէն Հազարեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՀԱՐՈՒԱԾԸ ԳՐԻԳՈՐ ՊՐԼՏԵԱՆ

«Մաշթոց» մատենաշար թիւ Դ.

ՄԱՅԻՍ 28–Ի 80–ԱՄԵԱԿԸ ՊԷՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

«Միացեալ եւ անկախ Հայաստանը անդառնալի երազ չէ···
Համբերութի՛ւն ի՛մ ազգ:
Համբերութիւն եւ հառա՛տ···»
Ահարոնեան

1915–ին, քսաներորդ դարու առաջին ցեղասպանութեան ծանր հարուածէն երբեք տարի հետ, երկրորդ եւ վերջնական հարուած մը հասցնելու թափը փչրուեցաւ Ղարաքիլիսէի, Բաշ–Ապարանի եւ Սարդարապատի դիմադրական ճակատներուն վրայ:

Հայ ժողովուրդը հարուստ է տօներով, բայց տօներ կան, որոնք սոսկ ազգային հերոսներու կամ պատմական դէպքերու նշումներ ըլլալէ անդին կը ծառայեն սերունդներ ոգեւորելու եւ օրինակ ու կեանքի փարոս հանդիսանալու նպատակին:

Այդպիսի տօներէն մէկն է «Մայիս 28»–ը, Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման օրը: Յարգանքով կու գանք խոնարհելու արիաբանց այն սերունդի յիշատակին առջեւ՝ որ ամէն բանէ առաջ ու ամէն բանէ աւելի հողը սիրեց, հողը պաշտեց ու հողը՝ հոգիէն բխող անմահական մղումով մը վերածեց հայրենիքի:

Հայ պետականութեան, Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան հռչակման 80–րդ տարեդարձի առթիւ, զերման ազատարանական Ալթ–Լուցով եկեղեցւոյ մէջ, երեկոյեան ժամը 18–ին, տեղի ունեցաւ ժամերգութիւն եւ գոհաբանական մաղթանք Հայաստանի Հանրապետութեան կայունութեան եւ բարգաւաճման համար:

Հինգշաբթի, Մայիս 28, երեկոյեան ժամը 19·30–ին, Պէրլինի Հայ համայնքի «Հայ Տան» մէջ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 80–րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ՝ Սերովբէ Վրդ· Խաչատեանի, Առաջնորդարանի ներկայացուցիչ ի Պէրլին եւ հոգեւոր հովիւ հիւսիսային Գերմանիոյ:

Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը, պէրլինաբնակ եւ հայաստանաբնակ Հայեր: Մեր սրբազան Եռապետը սրահին մէկ անկիւնը տեղ գտած, բայց Հայաստանի Հանրապետութեան կերտիչներուն նկարները բացակայ էին սրահէն: Կարելի՞ է տօնել Հայաստանի անկախութեան օրը առանց Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիր Հ·Ց·Դ· գործիչ Արամ Մանուկեանի նկարի ներկայութեան:

Յատնկայս ներկաներուն կողմէ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը· օրուան բանախօսն էր Պոնի դեսպան Պ· Տոքթ· Աչոտ Ոսկանեան, նիւթ ունենալով «Սարդարապատի հերոսամարտը եւ Հայոց պետականութիւնը 20–րդ դարուն»:

Հիւր բանախօսը իր ճառը բնորոշեց այսպէս, «ես ահա այսօր կ'ուզենայի կենտրոնանալ ոչ թէ իսկապէս պատմական առանձին անցքերի վրայ, այլ հարցտալ մեզ, թէ ի՞նչ է նշանակելու մեզ համար Սարդարապատի ճակատամարտը եւ ի՞նչ է տուել Սարդարապատի ճակատամարտը»: Ան ծանրացաւ Սարդարապատի ճակատամարտի պատմական արժէքին վրայ եւ եզրակացուց· «Առանց Սարդարապատի, մենք այսօր պիտի չունենայինք մեր Հայաստանի Հանրապետութիւնը» եւ սեղմ դիծերով բնութագրեց Յոհ· Հայաստանի եւ ներկայ Հայաստանի Հանրապետութեան պատմականը···:

Տօնակատարութիւնը տեւեց մինչեւ ուշ դիշեր· եղան հարցումներ եւ մի քանի քննադատութիւններ, իսկ օրուան թարգմանիչը՝ Օր· Էլզը Հարթման չատ վարժ եւ վարպետօրէն կատարեց իր պարտականութիւնը:

Գեղարուեստական ոչ մէկ յայտագիր գործադրուեցաւ, հանդէսը փակուեցաւ ներկաներուն կողմէ երգուած «Սարդարապատ»ով:

Մենք մշտական յիշած ենք եւ կրկին կը յիշենք, Մայիս 28–ով նուիրագործուած Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի գաղափարականը ամէն մէկ Հայու խօսքն ու իտէալն է:

Մայիս 28–ը մասնաւոր տէր մը չունի, այլ ունի ընդհանրական տէր մը, որ կը կոչուի Հայութիւն: Ուստի ան կը պատկանի բոլոր Հայերուն, առաքելական, կաթոլիկէ, բողոքական հոն–չհաւատացեալ, ռամկավար, դաշնակցական, համայնավար, անկուսակցական, հարուստ եւ աղքատ···:

ՀԱՄՕ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԻՐ ԹԱՐՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Այդ պահուն ես կը նմանէի աղքատ, տկլոր մարդու մը որ յանկարծ մեծ դանձի մը կը տիրանայ: Քուն չունէի: Ուրախութիւնը համակած էր ամբողջ էութիւնս:

Կ'ըսեն, թէ չարերը աստղ չունին: Եթէ ունին՝ սրտանց գոհ էի որ չարագործի մը աստղը խաւարած էի, ցեղիս մէկուկէս միլիոն փայլուն, պայղուն աստղերուն դիմաց այս մէկը իրօք միլիոնատուութիւն մըն էր ինծի համար:

Անուշա հոգիները կը հրճուէին եփրատի ջուրերուն վրայ: Կարծես թէ հայրս, մայրս, եղբայրներս, քոյրերս, – ծանօթներ եւ անծանօթներ, – միլոցին մէջ, դիմացս կանգնած՝ կ'օրհնէին զիս···

Այս դէպքին յաջորդ օրը խաղաղ անցաւ: Երկրորդ օրը լուր տարածուեցաւ, թէ Արլ Հասանը կորսուած էր ··· Սեփուլարին լուր եկած էր, թէ նոյն իրիկունը վերադարձած էր: Դէպի «Թալապի»ները երկարող ճամբուն վրայ արեան հետքեր տեսնուած էին: Երրորդ օրը հօտաղները գայլաճարի մէջ գտած էին անոր յօշոտած դիակը:

Ոստիկաններ ու ահպին բազմութիւն փութացին ոճիրին վայրը ու սատակը բերին քաղաք: Կ'ըսէին, թէ ոսկանութիւնը եղած էր զարհուրելի եւ մնացեալը լրացուցեր էին ագռաւները:

Բերնէ – բերան պատմութիւններ կը պտըտէին ոճրագործին կամ ոճրագործներուն ինքնութեան մասին: Շատերուն համար զարմանալ քիւրտերն էին հեղինակները, ուրիշներ կ'երեւակայէին մութ եւ զօրաւոր թաթ մը, որ այս բոլորը կը կատարէր բացառիկ վարպետութեամբ:

Վախը, որ առնի մը համար չքացած էր մէջս, կամաց – կամաց բարձրացուց իր սեւ պլուխը: Հանդարտ չէի: Փողոցէն անցած առնես կարծես բոլորը ինծի կը նայէին:

Քանի մը օր եաք ուրիշ ցնցող դէպք մը եկաւ մոխիրներու տակ թաղելու քիչ Հասանին պատմութիւնը: Խնուացի եւ ալաչկերտցի «մուհաճիրները» հաւաքաբար ալաչկերտցի էին միքթիին ամարանոց – յարձակեր էին միքթիին ամարանոց – ապարանքին վրայ, Նորխի գիւղին մէջ, մահացու կերպով ծեծեր, խոշտանգեր էին եւ միքթիին եւ տղաքները, թալանի տուեր էին կանանոցը եւ հարստութիւնը ու հոն ապաստանած՝ կը սպառնային ոստիկանութեան, եթէ փորձէր միջամտել: Այսպիսի դէպքէ մը եաք, ալ ո՞վ կը հետապնդէր թէ ինչպէս եւ ովքեր սպանած են Քէլ Հասանը:

Այնուհանդերձ իրարու հաւէս ինկան բանական գլուխները, այրուեցան բանական տուներ, քանդուեցան զանազան շինութիւններ:

Այս բոլորին մէջ ինչ որ ինծի անհասկընալի մնաց, այն է թէ ինչո՞ւ, Հաճի աղային մասին այլ «կարդադրութիւն մը» չէր ըլլար: Չէ՞ որ ան մեծագոյն դահիճներէն մէկն էր: Ամէն հեղ, երբ ես պարզ առաջարկ մը կ'ընէի այդ ուղղութեամբ, հայրիկը (կոյրը) եւ Աւոն կ'ընդհատեին: «Գործը կը վտանգենք, կ'ըսէին, կը վտանգենք նաեւ Աստղիկին կեանքը»:

Այդ օրերուն, կարծես կամաց – կամաց բախտին անիւը դարձեալ ի վնաս մեզի սկսած էր թաւալիլ: Արեւելքէն եւ արեւմուտքէն լաւ լուրեր չէին հասներ: Մեզի հասնող թերթերը մեծատառ խորագիրներով կ'աւետէին թրքական յաղթանակները: Մեր յոյս – հաւատք Հայաստանը օզակած էին մինչեւ Ալեքսանդրապոլ: Կարմիր մահիկն ու մուրճ – մանգաղը դաշնակցած՝ կը սպառնային մեր գոյութեան ··· Վարը, արեւմուտքի մէջ, Սաքարիայի յաղթանակը կը սպառնար ծով թափել Յոյները ու մնացեալները եւ թրքական հողը մաքրել «անհաւատ»ներէն···

Յարութիւն առած էր թրքական կիրքը, առելութիւնը, չարդարարի յատուկ ոխակալութիւնը: «Ջարդ, ըման ջարդ անհաւատներուն···» կ'աղաղակէին փողոցներուն մէջ ու «փանայիր» կը սարքէին իրենց հանդիպած հայ բեկորի մը գլխուն: Լուր տարածուեցաւ, որ Ֆ· քաղաքի հայկէր միսիոնար ամերիկացի Մըսթըր Ռիկսը վտարեր էին եւ կը ըսպասնային որբերը ամբողջութեամբ ըսպանդանոց առաջնորդել: Ցոյն գիրներ ու դաղթականներ ամէն օր հարիւրներով, հազարներով իրարու հետեւէ կը հասնէին անհուն թշուառութեան մէջ:

Մեզի համար եկեղեցին նորէն ամպրոպած էր, անհրաժեշտ էր փրկութեան միջոց մը մտածել:

Մեր հաւուն կարմը՝ որ սկսած էր ծռիլ, աւելի ծռեցաւ այդ օրերուն: Թուրքին ձայնը տարձրացաւ, թեւը երկարեցաւ, մերինը կարճցաւ:

Տեղական իշխանութիւնները սկսած էին աւելի լրջօրէն հետապրքրուիլ խորհրդաւոր սպանութիւններով: Խնուացի կամ ալաչկերտցի «մուհաճիր»ներու վրայ ուղղեցած կասկածները երկար չէին կրնար տեւել: Տակաւին բուն հեղինակներուն հետքը չէին գտած: Օր մը կրնար յայտնուիլ ամէն բան:

(Շար· 25)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

Շաբաթ, Յունիս 20, ժօղ է Սրբոցն Ներսիսի Մեծի Հայրապետին եւ Խաթայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

(Շար. Ա. Էջէն)

մերժած է բոլոր մեղադրանքները, իսկ Ազգային ժողովը դէմ քուէարկած է դատախազին դիմումին: Դատախազը բաւած է թէ իրենք քննութիւնը կը շարունակեն եւ անհատականի չէ որ ինք նոյն խնդրով կրկին մանէ Մորհրդարան: Ան աւելցուցած է որ հարցը քաղաքականացուած չէ, ինչպէս ամանք պնդած են եւ կատարուածը քրէական յանցագործութիւն է:

***

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Յունիս 12-ին հրամանագիրը ստորագրած է նախագահին առընթեր Ապահովութեան Խորհուրդի մասին: Անոր քարտուղարի պարտականութիւնները առժամապէս յանձնուած են նախագահի աշխատակազմի պետ Ա. Յարութիւնեանի:

***

ՍՓԻՒՌՔ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ

«Քաղաքական Ֆորում 1998» դիտաժողովին նիւթ եղած եւ քննարկուած են Սփիւռք – Հայաստան յարաբերութիւնները: Զեկուցումով հանդէս եկած է ՄԱԿ-ի փորձագէտ Եդուարդ Մելքոնեան: Անդրադարձած է Սփիւռքի արմատներուն եւ Սփիւռք – Հայաստան յարաբերութիւններու սկզբունքի կէտերուն:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՈՒՆԵՑԱԾ ԳՈՐԾԻ ՄԱՐԴՈՑ ՀԵՏ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Յունիս 12-ին վարչապետին, Տնտեսութեան, Առեւտուրի նախարարներուն, հարկային եւ մաքսային վարչութեան ղեկավարներուն հետ ընդունած է մօտ 70 գործարարներ: Շնչաւելով արդիւնաբերութիւնը զարգացնելու հրամայականը, ան աւելցուցած է թէ տարուան առաջին չորս ամիսներուն իջնախտող արդիւնքներ կան: Երկրին խառն ներքին արտադրութիւնը աւելցած է մօտ 5,4 տոկոս: Աչքառուցած է արտահանման գործի չրջանակներու հետաքրքրութիւնը եւ լուրջ բանակցութիւններ կը տարուին, ինչ կը վերաբերի ներքին ներդրումներու, պետութիւնը կը փորձէ իրախուսել զանոնք ու որոշած է արդիւնաբերողները մեծապէս հետաքրքրող ելեկտրականութեան գինը մէկ – մէկուկէս տարի կայուն պահել: «Գազպրոմ»-ի հետ նոր յարաբերութիւններու չնորհիւ ներածուող կազին գինը զեղչուած է: Պետութիւն – գործի մարդիկ յարաբերութիւններու մէջ լուրջ խնդիր է հարկերու վճարումը:

***

ԿՈՆԵԱԿԻ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ ՍԵՓԱԿԱՆԱՏՆՈՐՀՈՒԱԾ

Յունիս 12-ին ստորագրուած է Հայաստանի կառավարութեան ու «Փէրնօ – Ռիկար»-ի միջեւ երեւանի կոնեակի գործատան սեփականաչնորհման պայմանագիրը: Ինչպէս յայտարարուած էր, գործարքին վճարուելիքը 30 միլիոն տոլար է: Ստորագրութիւնը միշտ պիտի կատարուի Հայաստանեան նախանիւթով, չիշերուն վրայ միշտ պիտի նշուի «Ամէնիէն պրանտի» եւ «Ամէնիէն քոնեակ» բառերը: Գնողը առանց կառավարութեան համաձայնութեան իրաւունք չունի վաճառելու ընկերութեան 49%-էն աւելին. իսկ այդ պայմանաժամէն ետք ալ կրնայ վաճառել եթէ թեկնածուն ընդունի պայմանագրին բոլոր պարտաւորութիւնները:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SECTION DE DECINES

DIMANCHE 28 JUIN
à partir de 12 heures
au CENTRE AERE des MARAIS — Décines

GRANDE FETE CHAMPETRE

animée par
L'ORCHESTRE ARMENIA

Buffet de spécialités arméniennes —
Buvette — Tombola —
Stands de jeux pour enfants

En cas de pluie, la Fête se déroulera à la Salle des Fêtes de Décines

L'U. C. J. A. présente
la 2ème édition du tournoi

SPORT - FOI - ARMENITE

Volley-ball, Basket-ball,
Tennis de table, Football

Samedi 20 et Dimanche 21 juin
Stade «Alain Mimoun»
Issy-les-Moulineaux

Sous la présidence d'honneur
et la présence effective de
M. ANDRE SANTINI
et *M. JEAN DJORKAEFF*

Renseignements et inscriptions des équipes :
U. C. J. A.
Tél. : 01. 47. 36. 02. 50;
Fax : 01. 46. 44. 64. 04.

Nombreuses récompenses.

Grand tirage : un aller-retour Paris-Vienne en avion.

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Pour la 21ème année consécutive !
la **M. C. A. d'ALFORTVILLE**
présente
son

GALA de Fin d'Année M.C.A. 98

sous la Présidence
de M. **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville

Samedi 20 Juin
à 20 heures 45 très précises

Salle des Fêtes,
22, rue Voltaire

La M.C.A. d'Alfortville :
une Culture Arménienne
dans la tradition et la modernité !

— Participation aux frais —

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax : 01 43 78 66 64

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Մարզարեան եւ Փափազեան ամէնօրեայ վարժարանի խնամակալութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հեռաեւել նուիրատուութիւնները դպրոցի բարգաւաճման:

Ստեփան Տիւմէճեանի մահուան առթիւ վոխան ծաղկեպսակի. – Տիկին Արիս Դաւիթեան (Պանաօլէն) 5000 Ֆր., Ոմն՝ 5000 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժապ Մինասեան, Պր. Յակոբ Օհաննէսեան (Վուարօնէն), Տէր եւ Տիկին Ժան Ղազարեան (Նիսէն), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սարգիսեան եւ Սեւան Ձամբորդական դրասենեակը, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Մինասեան 1000-ական Ֆրանք, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Ամման Պահատուրեան, Տէր եւ Տիկին Սիլվէն Պոյաճեան, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Փասքալ Ղազարեան, Տիկին Գայթանճեան եւ զաւակները, Տիկին Ժապլին Մարկոսեան եւ Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Տիւմէճեան 500-ական Ֆր., Տիկին Արփինէ Տիւմէճեանէ մտերիմ ընկերուհիները 700 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ներսէս Թիւթիւնճեան 600 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Էքինճեան 400 Ֆր., Տիկին Մատլէն Պաամաճեան 300 Ֆր., Տիկին Էլսա Հէրվէ, Օր. Սիւզան Մամասը 200-ական Ֆրանք:

SAMEDI 20 JUIN
à 20 heures 30

le Dr ARMEN AKHNAZARIAN
Spécialiste de l'architecture arménienne,
Président fondateur
de l'Association de la Recherche
sur l'Architecture Arménienne
à Aachen en Allemagne,
Un vrai passionné d'anciens monuments
évoquera

Les monuments historiques arméniens de Kelbadjar

Il est intéressant de savoir que la région de Kelbadjar renferme, aujourd'hui encore, de multiples traces du patrimoine arménien méconnues du monde scientifique.

Notre conférencier a effectué un véritable travail d'inventaire des vestiges d'une civilisation dont l'existence sur ces terres remonte à l'Antiquité.

Nous vous convions à cette conférence (avec projection de diapos) organisée par le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB

au
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro : Courcelles)

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB-Paris IDF

Le Comité de Paris —
Ile-de-France de l'UGAB
présente

LA FETE DE LA MUSIQUE

Au programme :
musique arménienne,
musique classique
(Mozart — J. S. Bach — Chostakovitch — Scarlatti — Komitas — A. Katchatrian — J. Trulhar — C. Tedesco — Barrios...)

le Dimanche 21 Juin

— à 16 heures
Léa Cresci (violon) — **Frédéric Schneider** (violon) — **Marie Jonjit** (piano) — **Thomas Kechikian** (piano) **Sophie Kechikian** (piano) — **Anahid Kantarci** (flûte).

— à 17 heures 30
Céline Antonin-Roumian (piano) — **Gévork Gyumdzian** (ténor) — **Tristan Manoukian** (guitare) — **Sidonie Euvremer** (flûte) — **Sévan Manoukian** (Soprano) — **Iris Torossian** (harpe).

— à 20 heures 30
DUO ZEPURE
PUZANT FINDIKIAN
interprète des chansons exraites de son répertoire
La Troupe de danse «BAIDZAR» de l'UGAB-Paris

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 Paris (Métro: Courcelles)

UGAB — UGAB — UGAB —

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE BELLEFONTAINE (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et Les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant, de 2 hectares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et août, 350 enfants, encadrés d'une cinquaintaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sport, randonnée, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chants...).

Nous vous invitons à inscrire vos enfants auprès de la section la plus proche de votre domicile soit :

Alfortville	Mme Zabounian	**01 43 76 50 52**
Arnouville	Mme Altounian	**01 39 87 08 73**
Asnières	Mme Danoux	**01 42 42 85 87**
Bagneux	Mme Pekmezian	**01 46 63 10 48**
Chaville	Mme Der Kaloustian	**01 47 50 64 37**
Issy-les-Moulineaux	Mme Papazian	**01 46 42 90 68**
Paris	Mme Abousefian	**01 47 84 82 90**
Sevran	Mme Papazian	**01 43 83 87 68**
Décines	Mme Dolmadjian	**04 78 49 26 66**
Lyon	Mme Aghayekian	**04 78 45 17 55**
Grenoble	Mme Saboundjian	**04 76 49 17 16**
	Mme Andonian	**04 76 43 18 44**
Valence	Mme Baron	**04 75 40 12 49**
Vienne	Mme Reymond	**04 74 85 18 58**
St-Maurice de Beynost	Mme Goubation	**04 78 55 28 82**
Vaulx-en-Velin	Mme Djanikian	**04 78 80 27 43**
Marseille	Mme Gabrielian	**04 91 77 61 66**

La colonie organise une fête traditionnelle pour les parents **Samedi 15 août**. Venez nombreux.

Date du séjour :
Du 27 juillet au 20 août (date limite d'inscription: 1er juin)
Age des colons: pour participer les colons doivent être nés entre le 1/1/83 et le 31/12/91.
Prix: 3 300 F + voyage: 450 F (Paris et Marseille).

Croix Rouge

Communiqué à nos amis

Encouragés par le succès des vacances d'été depuis 1995, nous mettrons à la disposition des mères arméniennes, la cuisine et la salle de restaurant du Centre balnéaire de la Croix Rouge Arménienne de Normandie à partir du **4 Juillet 1998.**

Pour retenir les chambres téléphoner aux numéros :
Rosine Navassartian
01. 39. 85. 36. 53
Jacqueline Barguirdjian
01. 43. 33. 60. 52
ou le Centre de Vacances
(à partir du 4 Juillet)
02. 31. 21. 77. 63.

Les places étant limitées, veuillez nous contacter dès à présent, sans attendre les derniers jours.

ՋՈՒԵՔՇԱԲԹԻ
ՑՈՒՆԻՍ 17
MERCREDI
17 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Փարիզա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.399 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.399

Si la Turquie reconnaissait le génocide arménien...

Yves TERNON

En reconnaissant le génocide arménien, nos parlementaires ont rendu service aux gouvernements français d'aujourd'hui et de demain. La situation était devenue absurde. Nommé ministre, un homme politique n'était plus en mesure d'honorer ses engagements électoraux. Tous savaient qu'il y avait bien eu un génocide. Nul besoin d'être historien pour l'affirmer. Le rapport de René Rouquet remis à chaque député suffit, en trente pages, à lever toute ambiguïté et le Palais Bourbon connut un rare moment d'harmonie. La France était bien la patrie des droits de l'homme; on y parlait vrai.

Mais il ne faudrait pas oublier la Turquie. Comment l'aider à trouver l'issue du labyrinthe où elle s'est enfermée ? Avant d'être perpétré le crime était déjà inavouable, il était enrobé dans le mensonge. Lorsque Mustafa Kemal fait surgir la Turquie des décombres de l'Empire ottoman, il n'a pas le choix. Bien qu'il n'aime pas les Jeunes Turcs, il est contraint d'entretenir leur négation. Il lui faut, pour qu'il puisse survivre, donner à son pays un territoire et une identité. L'Anatolie devient à jamais terre turque et ses frontières ne sont pas négociables. L'identité turque fut façonnée par l'histoire, un récit mythique des origines; le Turc idéalisé, fondateur de toutes les civilisations, courageux, généreux, tolérant. Un pont fut tendu au-dessus de l'Empire ottoman corrompu et dégénéré, du conquérant seldjoukide de l'Anatolie au Ghazi fondateur de la Turquie moderne. Le génocide arménien n'avait pas sa place dans cette vision idéalisée de l'histoire turque. Le reconnaître aurait été menacer l'intégrité du territoire et altérer la pureté de l'image. C'est ainsi que, dans l'histoire racontée alors aux enfants et enseignée dans les universités, les Arméniens comme les Grecs disparurent d'Anatolie et que les Kurdes devinrent des «Turcs des montagnes».

Devant tant de déraison, l'historiographie turque contemporaine dut faire des concessions. Les Turcs n'arrivaient plus en Anatolie qu'au XIème siècle, l'islam reprenait sa place dans le récit et douze millions de Kurdes retrouvaient leur nom. Le génocide arménien demeure le dernier bastion du négationnisme turc, celui que l'on ne peut enlever sans menacer la forteresse. Pour le défendre tous les moyens sont bons: chantage économique, menaces diplomatiques, mobilisation des universitaires sommés de trouver de nouveaux arguments pour échapper à l'obsédante vérité. Ces gesticulations deviennent pitoyables. Faute de convaincre en ressassant depuis quatre-vingts ans les mêmes faux prétextes, le négationnisme d'Etat en vient à commémorer les victimes turques des Arméniens : le massacre des Turcs à Van en 1915 — transformant un mouvement d'autodéfense en une agression; le «génocide turco-azéri» perpétré d'avril à juillet 1918 par la commune bolchevique de Bakou, alors que des deux côtés on se massacra dans une guerre impitoyable; les victimes turques du terrorisme de l'ASALA etc... On exige de la France qu'elle avoue les massacres qu'elle a commis pendant la guerre d'Algérie, ce qu'elle ne cherche plus à dissimuler. Il eût été plus opportun, si l'on voulait nous accuser, de mentionner les tueries perpétrées en 1830 alors que l'Algérie était nominalement propriété du sultan, des meurtres collectifs qu'avouaient alors sans état d'âme les généraux français dans leur correspondance. Mais pourquoi demander aux négationnistes de faire de l'histoire ? Ils ne se situent pas sur ce terrain et ne réalisent même pas que le **tu quoque** n'a jamais dispensé d'un **mea culpa.**

Sans aveu, sans demande de pardon au nom de ceux dont elle doit supporter l'héritage, la Turquie ne sortira pas de l'impasse et cette incohérence initiale suivra sa logique. Il suffirait d'une vague de reconnaissances — et la France vient de l'initier — pour que la Turquie se retrouve prise au piège de son embargo et, à refuser vendeurs et acheteurs, menace son économie. Ce n'est pas en infiltrant des historiens aux ordres dans les universités — Patrick Devedjian vient de rappeler comment le Collège de France est manœuvré — qu'on maquillera en controverse une vérité établie. Aujourd'hui, les Etats soldent les comptes avec leur histoire. L'Allemagne a très vite donné l'exemple, même s'il est douloureux de «faire passer le passé». La France a attendu 1995 pour se pencher sans complaisance sur le temps de Vichy. Après s'être excusés d'avoir emprisonné les Japonais pendant la Seconde Guerre mondiale, les Etats-Unis battent leur coulpe jusqu'en Afrique. Le pape, après le roi d'Espagne, demande pardon aux Juifs, —prudent, il ne nomme pas là les «massacres arméniens» un génocide. Seule, inconsciente des ravages opérés par son obstination négationniste, la Turquie refuse de céder à l'évidence. Ce serait pourtant facile et à moindre prix. Le temps est passé où, convalescente, elle avait besoin pour guérir d'une histoire falsifiée.

Que la Turquie reconnaisse à son tour le génocide arménien et tout se remettra en place. Elle gagnera la reconnaissance des nations, soulagées de cesser ce jeu stupide des euphémismes diplomatiques, des circonlocutions et des périphrases, et conscientes de la transformation qu'elle opère par ce geste difficile. Les enfants turcs apprendront qu'un pays a ses moments de gloire et ses pages de honte. Les historiens n'auront plus à solliciter l'aide des juristes ou des parlementaires pour confirmer les preuves qu'ils administrent. L'aveu permettra de dissocier le crime de son explication. Car, s'il est indiscutable dans sa commission et dans sa dénomination , ce génocide demande à être commenté sans que la documentation soit dissimulée ou interdite d'accès, afin que deux peuples qui ont partagé huit siècles réapprennent à vivre en voisins, faute de pouvoir vivre ensemble. Ce qui ne peut manquer d'advenir n'est pas un rêve.

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Շաբաթավերջի թուրք մամուլին մէջ ցեղասպանութեան բանաձեւին քուէարկութեան նկատմամբ է բազմաթիւ մօտեցումներով: Գլխաւոր տուեալը որ մեծ մասով յաղթական խորագիրներ ներշնչած է, Թուրքիոյ կողմէ առկախուած պինա-մթերքի պնումներն են որոնց վոխարժէքը միլիառներու կը հասնի: Գլխաւորաբար ընթերցողը պիւրին միջոցներով տպաւորելու հետամուտ լրագրողներ Մայիս 29-ի քուէարկութեան տեղին վոխադարձութիւն կը նկատեն այդ առկախումը, խորհրդանշական ոճով չեչտելով ալ թէ Թուրքիա կարող է սպառնալիքներու արժանի պատասխանը տալու:

Այս էջերուն մէջ թուրք մամուլին ուշադրութենէն չէ վրիպած Ցունիս 13-ի «Ֆիկարօ»ին Ա. Էջէն այս մասին կատարուած լրատուութիւնը որ արժանացած է ակնկալուած պնդահատանքին:

Այսուհանդերձ, կան ընդհանուրէն տարբերող էջեր ալ: Այս առումով հետաքրքրական է յատկապէս Մերակոյտին դէմքերու հետ չփումներու առաքելութեամբ Փարիզ ղրկուած Հրօս Երեսփոխաններու պատուիրակութեան դեկավար Մ. Սոյսալի դժգոհութիւնը: «Սոյսալ զայրացած է Անգարայի» խորագրուած տեղեկատուութեան մէջ («Միլլիյէթ», Ցունիս 14) կ'ըսուի որ պինամթերքի գնումներուն Անգարայի կողմէ առկախումը «տխալ քայլ» մը նկատած է երեսփոխանը: Անոր կարծիքով, այդ յայտարարութեամբ Անգարա կարեւոր խաղաքարտ մը յանձնած է Ֆրանսայի հայկական լոպիին որ հարց պիտի տայ թէ Ֆրանսա տեղի՞ պիտի տայ քանի մը պայմանագրի: Կ'ըսէ թէ իր տեսակցութիւններուն ընթացքին Ֆրանսայի քաղաքական դէմքեր իրեն ըսած են թէ իրենց կարելին պիտի ընեն, բայց Թուրքիա պէտք չէ Ֆրանսան առեւտրական իր շրջանակէն դուրս ձգելով իրենց դործը դժուարացնէ: Մ. Սոյսալ դժգոհ է որ Անգարա հետեւելով Արտաքին Գործերու նախարար Ի. Սէգիլինի տեսակէտին, անմիջապէս յայտարարած է պնումները առկախելու որոշումը. մինչդեռ պէտք է իր կարծիքը առնէին:

Ինչ կը վերաբերի նիւթը Հայաստանին, անոր եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն առընչելու մօտեցումով գրուած էջերու, ուշագրաւ է նախկին դեսպան Շ. Էլէքտաղի գրութիւնը («Միլլիյէթ», Ցունիս 15): Ան կը կրկնէ Հայաստանի համար ցեղասպանութեան եւ Ղարաբաղի հարցերուն կարեւորութիւնը, աշխարհագրական ու անհեւսական պատճառներով Թուրքիոյ կարօտ ըլլալու պարագան, ապա Նախագահ Ռ. Քոչարեանի կը վերագրէ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին Մայիս 29-ի քուէարկութեան մէջ գլխաւոր դերը. ան է որ չարժման մղած է Սիւրէնքը որպէսզի Թուրքիոյ վրայ ճնշում կատարուի: Կ'ըսէ թէ Հակառակ իր անզօրութեան, Թուրքիոյ հանդէպ պահանջկոտ ընթացքին, Հայաստան կը յուսայ որ երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատուի, առեւտուրը զարգանայ եւ երեւանի համար պրծածելի ըլլան Թրքական տարածքները, նաւահանդիսաները, եւայլն:

Գրութիւնը կ'աւարտի խիստ կեցուածքի մը թելադրումով. պէտք է Թուրքիա անդիջող դառնալ. պէտք է վաղվայ օգտին տարածքը, անցագրի դիւրութիւն-ներուն վերջ տայ ու հարկաւոր միջոցներուն դիմել արդիլելու համար անպատշաճ առեւտուրը; եւ այնքան տեղն որ Ռ. Քոչարեան եւ Հայաստանի այլ դեկավարներ չհրաժարին ցեղասպանութիւնը միջազգային բեմին վրայ որպէս Թուրքիոյ դէմ ճնշումի միջոց գործածելու յամառութենէն ու վերջ չտան թշնամական տեսակէտներու, ապարդիւն է երկու երկիրներու յարաբերութեան մէջ բարելաւում մը յուսալ:

Նոյնմասամբ գրութիւն մը տորադրած է Շ. Սայլըն ալ («Հիւրրիյէթ», Ցունիս 14): Հետաքրքրական է կարդալ վերջին մասը ուր նիւթի կ'ըլլայ Թուրքիոյ Արտաքին գործերու եւ Ֆրանսայի Պաշտպանութեան նախարարներուն՝ Ի. Սէգիլինի ու Ա. Ռիշարի Պրիսէլի հանդիպումը, ՕԹԱՆ-ի ժողովին առիթով: Հանդիպումին նախաձեռնած է Ֆրանսայի նախարարը: Թէեւ յայտարարութիւն չէ կատարուած այս մասին, բայց լրագրողը տեղեկացած է թէ Ֆրանսացիները վերջին ծայր ղրկած են ցեղասպանութեան բանաձեւին քուէարկումին ու կատարուածը դարմանելու, նաեւ Թուրքիոյ հետ իրենց յարաբերութիւնները բարելաւելու համար իրենց կարելին պիտի ընեն որպէսզի օդնեն Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան հետ յարաբերութիւններուն:

Այս տուեալին հիման վրայ Շ. Սայլըն կ'եզրակացնէ. «կը նշանակէ որ իրենց հասկցած լեզուով խօսիլ պէտք է եղեր Հայերու կարծեցեալ ցեղասպանութեան պնդումներուն տէրերուն հետ որոնք շահաբեր կը նկատեն Թուրքիոյ ժամանակակից գործը»:

Թերթը նոյն թիւին մէջ 1895-ի «Փըթի Ժուռնալ»էն պատկերազարդ էջի մը տեղ տուած է, զայն ճօնելով Ֆրանսայի ծերակուտականներուն, քանի որ հոն նկարագրուած է թէ «Հայեր ինչպէս կը խողխողեն Թուրքերը Զէյթունի մէջ»:

Ցեղասպանութեան բանաձեւին առթիւ «Միլլիյէթ» Ցունիս 12-էն սկսած է ծանուցումով մը ներկայացնել «Հայկական թղթածրարը»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Է.Տ. ՊԱԼԱՏԻՒՐ բաւական լրարանգում առեղծած է քանի մը օրէ ի վեր «ազգային նախընտրութեան» շուրջ վիճարկումի մը իր առաջարկով, կ'ուզէ որ յանձնախումբ մը կազմուի, բայց նաեւ Ազգային ձակատին, որ ուսումնասիրէ հարցը որ է. — «Բնակո՞ն թէ անբնական է, օրինաւո՞ր թէ հակառակ աւանդական հանրապետական սկզբունքներուն կարգ մը նպաստներ վերապահել ազգայիններու եւ մերժել օտարներուն»: Եթէ Ազգային ձակատէն Պրիւնօ Մեկրէ սրտանց կ'ողջունէ այս դաղափարը, ձախը աղմուկ կը բարձրացնէ մինչ այը նոր երկընտրանքի մը մէջ խըրած է, որու բնաւ պէտք չունէր: Փարիզի Տէվէճեան կողմնակից է Պալատիւքի առաջարկին, կը խորհի որ պէտք էէ սահմանայի դիր տալ Ազգային ձակատին, անոր թոյլ կարգ մը դաղափարներու մենաշնորհը: Կողմնակից են նաեւ Շ. Միլլոն, Ֆիլիփ տը Վիլիէ, Սարքոզի եւ ուրիշներ: «Մոնտ» խմբագրականով մը՝ «սխալը», կը դատապարտէր Պալատիւքը:

Միլոսեւիչ Մոսկուա հասաւ ուր Ելցին պիտի փորձէ համոզել իր բարեկամը որ վերջ տալ Քոսովոյի Ալպանացիներուն հալածանքին: Ռուսաստան կը

(Շար.ը Դ. էջ)

ԿԵՆԴՐՈՆԱԿԱՆ ԱՍԻՈՅ ՏԱՓԱՍՏԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՈՒԶԲԷԿՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բարեբախտաբար, հայկական պատկանելիութեան զգացումը բոլորովին խամրած չէ երիտասարդ նոր սերունդին մօտ: Վերջին տարիներուն, Սամարղանդի մէջ կազմուած է արդէն հայկական փոքրաթիւ պարախումբ մը, որ տարին մէկ-երկու ելոյթ կունայ մեծ թիւով ներկաներու առջեւ: Այս նոյն խմբակին է որ կը հրատարակէ «Լոյս» անունով ռուսերէն լրատու պարբերաթերթ մըն ալ, հայրենի խապրիկներ փոխանցելով հեռաւոր քրոջուղներուն: Դեռ աւելին, կամաւոր երիտասարդներու ջանքերով Սամարղանդի հանրային դպրոցներէն մէկուն մէջ սկսած է գործել հայկական դասարան մը, ուր կը յաճախեն 7 – 10 տարեկան 120 հայ աշակերտներ, փորձելով ընտելանալ իրենց մայրենի լեզուին եւ պատմութեան: Դասարանին տեսուչը՝ Վալերի Միլոյեան այս կարգադրութեան մէջ կ'ուզէ տեսնել Ուզբէկ կրթական պատասխանատուներու բարեացակամ կեցուածքը: Հայերէն լեզուի դասատուն՝ Նելլի, որ Ղարաբաղէն Սամարղանդ եկած է 1987-ին, համոզում կը յայտնէ թէ «ամէն ինչ պէտք է ընել հին սընդնելու համար նոր սերունդը»: Ու կ'աւելցնէ որ անհրաժեշտօրէն պէտք ունին Հայաստանէն առաքելի դասագիրքերու: Ուզբէկահայ երիտասարդ մը, իր կարգին, կը չեշտէ.– «Մեր հայրերը պատեհութիւն չունեցան ու թերեւս ալ կարիքը չզգացին հայերէն սորվեցնելու մեզի: Ատիկա իրենց սխալը չէր: Հիմա ժամանակները փոխուած են այլեւս ու մենք Սովետական Միութեան մէջ չենք՝ ուր ռուսերէնը լեզուն առանձինն կը բաւարարէր բոլորը: Մեր հայրերուն նման սովետականացնելու մտադիր չենք»:

ՈՒԶԲԷԿԱՀԱՅԵՐՈՒ ՀԵՏ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Շօշափելու համար զաղութին բազկերակը ու ծանօթանալու համար անոր հեռանկարներուն, Տ. Զէնեան բազմաթիւ տեսակցութիւններ ունեցած է նոր, մինչեւ հին սերունդէն ուզբէկահայ դէմքերու հետ:

Անոնցմէ առաջինը՝ 68-ամեայ Ռուբէն Սաֆարովն է, որ 1987 – 1996 ղեկաւոր համբաւը էր եղած Տաշքենդի ռուսատառ «Պրաւտա Վոստոկա» լրագրին, մինչ ներկայս վարիչներէն մին է երկրագործական կազմածներ արտադրող ծանր ճարտարուեստի պետական գործատան մը: «Անցեալին համարկուեցաւ սովետական ընկերութեան մէջ, զայն ընդունելով որպէս կեանքի մէկ մը: Հիմա պատկանելով Ուզբէկստանի՝ պէտք է սորվինք պատշաճիլ նոր կացութեան», կը չեշտէ ան: Սաֆարով, որ իր յաջողութիւնը կը վերագրէ առատաձեռն ուսման եւ ցուցաբերած հաւատարմութեան, կը նշէ թէ 31 տարուայ իր գաւակը քանիցս Հայաստան ղրկած է հայերէն սորվեցնելու համար: Ցոյս ունի նաեւ՝ թէ ան օր մը կ'ամուսնանայ հայ աղջկան մը հետ...:

Սաֆարովի նման ուզբէկահայ հին սերունդին կը պատկանի նաեւ Տաշքենդի նախկին (1961 – 1967) ռատիկանապետ Ալեքսանդր Սարգիսեան: Ծնած Ղարաբաղ 1920-ին, երիտասարդ տարիքին կուգայ Տաշքենդ, ուր կը միանայ սովետական բանակին, հետզհետէ դրաւելով պատասխանատու պաշտօններ ու ամբողջ 25 տարի ծառայելով Ներքին Ապահովութեան ուժերու բաժանմունքին: «Անցեալին սովետահայեր էինք, հիմա հպարտ ուզբէկահայեր ենք» կ'ըսէ ան:

Զէնեանի մէկ այլ խօսակիցն ալ բնիկ սամարղանդցի բժիշկ Արծուիկ Դաւիթեանն է, «որ կը շարունակէ բնակիլ այն միեւնոյն տան մէջ, զոր իր մեծ հայրը (վերապրող մը 1895-ի համիտեան ջարդերէն) կառուցել տուած է 1902-ին»: Դաւիթեան շրջանառարտ է Սամարղանդի բժշկական հիմնարկէն՝ որպէս ներքին հիւանդութեանց մասնագէտ: Իր վնոջ, զաւկին եւ եղբօր հետ միասին, որոնք նոյնպէս բժիշկներ են, ան ներկայիս կը բանեցնէ բժշկական կեդրոն մը, ուր ծառայութիւնները կը մատուցուին ֆարտիոլոժիի, իւրոյոժիի եւ ընտանեկան առողջապահութեան վերաբերեալ: Հայ բժիշկին անմիջական ծրագիրներէն մէկն է հաստատել 50 անկողինով սեփական փոքր հիւանդանոց մը: Ըստ իրեն պետական հիւանդանոցները անաշխատ վիճակի մը մատնուած են երկրին մէջ, արդիականացումի պակասին ու մարդկային նոր ուժերու չգոյութեան պատճառով: «Ապագան, կ'ըսէ ան, անձնական կիրարկութեան եւ արդի սեփական հիւանդանոցներուն է»:

Բորիս Առաքելեան, որ երկար տարիներ վարիչ եղած է Տաշքենդի կօշիկի գործատան մը, ամերիկահայ լրագրողին կը բացատրէ թէ 1993-ին «աւելի լաւ կեանքի մը հեռանկարով» ընտանեօք կը զաղթէ Գալիֆորնիա: Շուտով կ'անդրադառնայ սակայն, թէ Ամերիկան կը վտանգէ իր ընտանիքին բարօյական հիմերը: Լաւագոյն լուծումը կը նկատէ վերադառնալ Տաշքենդ, ուր, օգտուելով սեփականաշնորհումի օրէնքներէն՝ ակը կը գառնայ կօշիկի գործատան: Ամնուհետեւ, Առաքելեան կը յաջողի բարեփոխել գործատան արտադրութիւնները ու նախկին վատորակ կօշիկներուն փոխարէն կը սկսի պատրաստել բանակային զինուորականներու յատուկ երկարաւիզ կօշիկները, օրական 500 զոյգ մինչեւ արտադրութեամբ: Կօշիկի այս գործատունը ունի 110 բանուոր, որոնց 20-ը Հայեր են:

Իր ապարբէզին մէջ յաջողած Հայ մըն է նաեւ Տաշքենդի փոխ – գատախազներէն Կրկոռի Առուստամեան, որ կը զեկավարէ քաղաքին Առեւտրական Առեանի իրաւաբաններու խմբակ մը: Ծնած Ադրբեջանի Կիրովաբադ քաղաքը, Առուստամեան օրէնդիրութիւն կ'ուսանի Տաշքենդի մէջ ու կը հաստատուի այնտեղ, մինչ իր հօրենական ընտանիքին միւս անդամները Բաքու կը մնան, մինչեւ 1988-ի հակահայկական պոկրոմները: Ինք այն հազուագիւտ Հայերէն է, որոնք կը շարունակեն պետական պաշտօն դրաւել Ուրբեկստանի մէջ: Հայ գատախազին պատգամը երիտասարդ սերունդին յստակ է ու մեկին.– «մասնագիտական ուսում ստանալ, սորվիլ ուզբեկերէն լեզուն ու չթողուլ այս երկիրը, որ գործի լայն պատեհութիւններ կ'ընծայէ երիտասարդ արհեստավարժներուն»:

«ԱՆՁԱՏՈՂԱԿԱՆ ՉԿԱՅ»

Կարգ մը Ուզբէկահայեր այս հաստատումը կատարած են Տ. Զէնեանին, բացատրելով թէ որեւէ խորհրդանութիւն ի գործ չի դրուիր երկրին փոքրամասնութեանց, այս պարագային՝ Հայերու նկատմամբ:

Շուրջ 25 տարիէ Սամարղանդ բնակող հայ ընտանիքի մը մայրը՝ Ցասմիկ Բալայեան, դիտել կուտայ նոյնիսկ թէ երբ 1984-ին վորձեցին ընտանեօք կայք հաստատել Հայաստան, ոչ – հայախօս իր զաւակները նախատնէքի ենթարկուեցան դպրոցին մէջ, հասակակից հայ երախտներու կողմէ, իրրեւ «ուզբէկներ»: Ու այս վրդովեցուցիչ պարագան պատճառ էր որ անոնք ստիպուէին վերադառնալ Սամարղանդ, 18 ամսուան հայրենական կեցութենէ մը ետք...:

Գաղութին երիցագոյն դէմքերէն, 83-ամեայ Անդրանիկ Պաղտասարեանի համար եւս՝ «հայ ըլլալը Ուզբէկստանի մէջ երբեք հարցեր չէ ստեղծած: Հալածանք կամ անջատողականութիւն չէ եղած: Բոլորս սովետական բաղաքացիներ եղած ենք ու վայելած միեւնոյն իրաւունքներն ու առանձնաշնորհումները»:

Պաղտասարեանի համար իր կեանքին ամէնէն երջանիկ պահերէն մէկը եղած է Սամարղանդի Հայկական եկեղեցիին վերատացումը՝ շուրջ 3 տարի առաջ (*):

Տաք ու պաղ օրեր տեսած, Պաղտասարեան կը պատմէ թէ ինչպէս 20-ական թուականներուն իր ընտանիքը Գորիսէն Սամարղանդ հասած, ապրուստի միջոցներ փնտռելու հեռանկարով: Այդ օրերուն, մեծ գաղութ մը ու երկու հայկական վարժարաններ կային քաղաքին մէջ: Հայոց Ս. Հռիփսիմէ եկեղեցին կը շարունակէ գործել 1903-էն ի վեր: Սովետական իշխանութիւնները 1937-ին կը փակեն այս եկեղեցին ու հոմիւը (Տ. Սողոմոն Քահանայ) Սիպերիա կ'աքսորեն, զայն ամբաստանելէ ետք իբրեւ ղրամաշորթ: 1940-ին կը բռնագրաւուին նաեւ հայկական վարժարանները ու կը վերածուին ռուսական դպրոցներու: Այսպէս է որ հարիւրաւոր հայ երախաները կը զրկուին իրենց մայրենի լեզուն սորվելու կարելիութենէն:

Պաղտասարեան, որ անցեալին հայկական դպրոցին մէջ հայերէն լեզու եւ գրականութիւն դասաւանդած է, յետագային կը կազմէ հայկական թատերախումբ մը ու ելոյթներ կուտայ կեդրոնական Ասիոյ մէջ: Բ. Աչխարհամարտէն ետք ալ դործօն մասնակցութիւն կը բերէ Ուզբէկստանի Ազգային Թատրոնի եւ Ուզբէկ Երաժշտական Կաճառի կազմաւորման: Իր արժեւորումով, ներկայիս Սամարղանդի Հայոց մեծամասնութիւնը հայախօս չէ:

Տաշքենդաբնակ 68-ամեայ նկարիչ Սուրէն Բաբայեան եւս, որ իր երիտասարդութիւնը Ղարաբաղի մէջ անցուցած է՝ նախքան Ուզբէկստան հաստատուիլը 1962-ին, կ'ըսէ թէ Ուզբէկները մեծ յարգանքով վերաբերած են իր հետ իբրեւ նկարիչ, ի տարբերութիւն Ազերիներուն, որոնք խավանած են նկարչական իր նախաձեռնութիւնները Ղարաբաղի մէջ:

Զէնեան իր տեսակցութեանց շարքը կը փակէ հանդիպումով մը ծերունազարդ նկարիչ Լազար Աղրեանի հետ (Սամարղանդ), որ յուզումով կը վկայակոչէ իր եղբայնի գործակցութիւնը Մարտիրոս Սարեանի հետ ու կ'աւելցնէ.– «Սարեան սրվեցուց ինծի ուժեղ ըլլալ, հաւատք ունենալ սեփական արուեստիս նկատմամբ ու երբեք չմոռնալ թէ հայ մըն եմ»:

87-ամեայ հայ նկարիչին ցանկութիւնն է իր գործերը մէկտեղուած տեսնել Հայաստանի մէկ, զոր «ապահով միակ վայրը» կը նկատէ իր թողնին:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

Հալէպ

(*) Սամարղանդի Հայոց Ս. Աստուածածին եկեղեցին հիմնովին վերանորոգուած ու պաշտամունքի բացուած է 1995 Օգոստոս 20-ին, ուզբէկահայ Արթիւր Մարտիրոսեանի լիագումար բարերարութեամբ: «Ծառայ»ի տրուած հարցազրոյցի մը մէջ, ան հետեւեալ ձեւով կը պատմէր կեդր. Ասիոյ մէջ եկեղեցի մը կառուցելու իր մտայղացումը.– «Երբ 1990-ին էջմիածին գացեր էի իմ աւագ գաւակը մկրտելու, ատիկա գուգադիպեցաւ եկեղեցական տօնի մը: Արարողութեան կը նախագահէր Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը: Մենք մկրտութենէն ետք մնացինք մինչեւ արարողութեան աւարտը: Գիտէք որ Մայր Տաճարէն վեհարան տանող ճամբուն երկայնքին բազմութիւնը շարուած կ'ըլլայ: Կաթողիկոսը կանցնի օրհնելով ժողովուրդը: Այդ բազմութեան մէջ հայրապետական աջը իմ գլխուս վրայ հանգչեցաւ եւ զիս օրհնեց: Այդ պահէն զգացի որ բան մը պէտք է ընեմ ժողովուրդիս համար: Նոյնիսկ խօսքով չեմ կրնար արտայայտել այդ գարմանալի զգացումը: Մինչեւ այդ պահը եկեղեցիին մասին մտածած չէի» (տե՛ս «Ծառայ», 1995 Սեպտեմբեր 5,), – Լ. Շ.:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ - ՀԱՒԱՔՈՂՔ ՄԱՐՍԷԼԻ ԵՐԵՍԻԹԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՄԱՐՍԷԼ (*Ծառայ*) –

Ազգային Ժողովին կողմէ 1915-ի ցեղասպանութեան հրապարակաւ ճանչցումի պատմական թուականէն տասը օր յետոյ, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը Յունիս 8-ին հանդիպում մը կազմակերպեց Մարսէյլի ութ եւ բեսփոխաններու հետ, ի ներկայութեան Հայաստանի Հանրապետութեան հիւպատոս՝ Ցասմիկ Սողոմոնեանի: Ժողովուրդը ոտքի ծայրէ ծայր լեցուցած էր վատուրական սրահը:

Բարեկամական եւ փոխանակումներու իրիկուն մը, ինչպէս նաեւ առիթ մը հաստաքարար «տօնելու» պատմական նշանակութիւն ունեցող դէպքը:

Մարսէյլի ութ երեսփոխանները, ասոնց բացառութեան, Կի Հերմիէ (համայնավար), Սիլվի Անտրիէօ եւ Մարիուս Մաս (ընկերվարական), Ռընօ Միւզլիէ (ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ), Ռոլան Պլում, Կի Թէպէի, Ժան-Ֆրանսուա Մարթէի եւ Ժան Ռօպէր (ԻՒ-ՏԷ-ԷՖ) ներկայ գտնուեցան, ինչպէս նաեւ Պուշէռ-Ռոն նահանգի Ընդհ. Խորհուրդի նոր նախագահը՝ Ֆրանսուա Պէրնարտինի եւ բազմաթիւ քաղաքական անձնաւորութիւններ՝ քաղաքապետի կոչականներ, Փրովանս – Ալփ – Գոթ մ'Ազիւռ Շրջանային Խորհուրդի անդամներ, Պուշ-տու-Ռոն նահանգի Ընդհ. Խորհուրդի անդամ, եւլն...:

Հանդիպումը բացաւ Ժակ Ուլուսեան յատկապէս հրաւիրելով հայկական միութիւնները, զաղութը բոլորուելու Ապրիլեան Եղեռնի կազմակերպիչ յանձնախումբին չուրջ, չարունակելու համար միակամ եւ մէկ ձայնով սկսած պահանջատիրական պայքարը:

Հիւպատոս Ցասմիկ Սողոմոնեան կարդաց Փարիզի Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանատան պաշտօնական յայտարարութիւնը որ լոյս տեսաւ հայկական մամուլին մէջ (տե՛ս «Ծառայ», Մայիս 29-ի թիւ):

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութեան նախագահը՝ Կարօ Ցովսէփեան ընդգծեց նախ դէպքին պատմական նշանակութիւնն ու տարողութիւնը եւ անկէ բխող հետեւանքները, մանաւանդ իրաւական դեռնի վրայ: Ցօսեցաւ քուէարկուած յօդուածին «նուազագոյն»ին մասին: Աւելցուց թէ Թուրքիա իր բուռն հակազդեցութիւններով լինք իսկ կ'ամբողջացնէ եւ կը տարաբդէ յօդուածը, 1915-էն առաջ եւ վերջ, Անատոլուի եւ Կիլիկիոյ մէջ պատահած դէպքերը, ջարդերը, տեղահանութիւնները՝ դիտակնօրէն ծրագրուած, կազմակերպուած եւ գործադրուած, եւ որոնք կը պատասխանատուութեան կանչեն Թուրքիան:

Ապա խօսք առաւ Ժան-Ֆրանսուա Մարթէի, որ ներկայացուց Ազգային Ժողովի մէջ ներկայացուած օրինագիծը, որ կը պատասխանատուութեան կանչէ Թուրքիան, ինչպէս նաեւ Ազգային Ժողովի մէջ ներկայացուած օրինագիծը՝

նեն 1948–ին ձեղուած ցեղասպանութեան [illegible] ընդդիմին: Ապա, դառնալով երեսփոխաններուն լսաւ՝ «սատարեցիք ճշմարտութեան յաղթանակին եւ ժխտականութեան պարտութեան. երանի այնպէս ըլլայ որ Ֆրանսայի օրինակին հետեւին այլ երկիրներ եւ օր մըն ալ Թուրքիան: Միայն այն ատեն է որ մէկ ու կէս միլիոն հաւատակիցները պիտի ստանան իրենց մահուան վկայագիրը եւ գտնեն վերջնական խաղաղութիւնը»:

Կարօ Յովսէփեան մէկ առ մէկ չնորհակալութեան խօսք ուղղեց երեսփոխաններուն եւ աւարտեց իր ճառը ըսելով՝ «Ձեր բունէն, ըլլայ աջէն կամ ձախէն, Ֆրանսայի Հանրապետութեան արտայայտութիւնն է հիմնուած համամարդկային իտէալներու վրայ որոնք կը հաշտեցնեն մարդուն հետ, բուէ մը որ պատիւ կը բերէ ձեր բաղաքական յանձնառութեան»:

Ցետոյ, յաջորդաբար խօսք առին [illegible] կուսակցութենէն ներկայացուցիչ մը: Ռբնօ Միւզլիէ յանուն էՒ-փէ-էՒ-ի, Սիլվի Աստրիէօ՝ ընկերվարականներու կողմէ, կը Թէսիէ յանուն ԻՒ-Տի-էՖ-ի եւ կը Հերմիէ յանուն հայամաքառնողներուն ու Ռոլան Պլում յանուն քաղաքապետ՝ Ժան-Գլօտ Կօտէնի: Երկու վերջին երեսփոխանները՝ կը Հերմիէ եւ Ռոլան Պլում որ Մայիս 29–ին Ազգ. Ժողովին մէջ ելոյթ ունեցան, խօսքերը յատկապէս ղնահատուեցան: Ռոլան Պլում, [illegible] ի մէջ այլոց, յայտարարեց.– «Ռուէարկութիւնը ունի իրաւական եւ դիւանագիտական հետեւանքներ: Միջազգային գետնի վրայ, Ֆրանսական կառավարութիւնը աշխատանք պէտք է կատարէ Թուրքիոյ մօտ որպէսզի այս վերջինը հրաժարի ժխտական կեցուածքէ մը եւ ընդունի ցեղասպանութեան իրականութիւնը: Եթէ այս երկիրը, օր մը կ'ուզէ անդամակցիլ Եւրոպական Միութեան, պէտք է ճանչնայ իր պատասխանատուութիւնը եւ ստանձնէ իր անցեալը: Գերմանիան անմիջապէս ընդունեցաւ իր պատասխանատուութիւնը Հրեաներու ցեղասպանութեան մէջ: Եթէ այսպէս չըլլար, այսօրուան Եւրոպան զոր կ'ապրինք, գոյութիւն չէր ունենար: Նոյնը ստիպուած է ընել Թուրքիան, եթէ կ'ուզէ ապագային իր լրիւ դերը խաղալ աշխարհի մէջ»: Կի Հերմիէ ըսաւ թէ Մայիս 29–ին, ուրբաններեք տարիներու երկար եւ կեղծաւոր լռութեան պատը ինկաւ, արարք մը որ չատոնց պէտք է կատարուէր քանի պատմութիւնը կը վերյիչ 1915–ին եւ յաջորդող տարիներուն հայ ժողովուրդի կրած ջարդերը, տառապանքները, անոնց հետեւող սիստեմատիք աշխարհագրութիւնը: Եւ, Միացեալ Ազգերու 1948 Դեկտ. 9–ի համագումարին ցեղասպանութիւն բառին տուած բովանդակութիւնը որ կու գայ հաստատելու թէ Հայերը զոհ եղան 20–րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան: Կի Հերմիէ չարունակելով աւելցուց՝ «Ազգ. ժողովը պէտք է ոչ միայն ճանչնար հայկական ցեղասպանութիւնը այլ մանաւանդ յըստակօրէն մատնանշէր մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրին յանցագործը՝ Երիտասարդ Թուրքերու կառավարութիւնը: Այնպէս կը թուի որ Արտաքին Հարցերու Յանձնախումբը մերժեց այս ճշդումը որ կրնար Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ, ինչպէս նաեւ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ պատգայ յարաբերութիւնները խանգարել: Հակառակն է որ ճիշդ է: Թուրքիոյ շահերուն ծառայել չէ ճշմարտութիւնը շրջանցել: Որքան ատեն որ Թուրքիա բաց աչքերով չնայի իր անցեալին, այնքան ատեն մուտք գործած պիտի չըլլայ ժողովրդավար երկիրներու ծիրին մէջ»:

Խօսք առաւ նաեւ Պուչ–ափու–Ռոն Նահանգի Ընդհանուր Խորհուրդի նախագահը՝ Ֆր. Պերնարտինի:

Ընդունելութեամբ մը եւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ չարունակուեցաւ ճեռնարկը:

***

Յունիս 9–ին, Սէն–Ժէրմէի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ սրահը, Թաղական Խորհուրդի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ նոյնանման «ապակեղրոցած» հաւաքոյթ մը, ներկայութեամբ 13–րդ եւ 14–րդ Թաղամասերու երեսփոխաններուն՝ Սիլվի Աստրիէօ եւ Մարիլիւս Մաս: Խօսք առին երկու երեսփոխանները, հիւպատոս՝ Յասմիկ Սողոմոնեան, Պուչ–ափու–Ռոն Նահանգի Ընդհ. Խորհուրդի նախագահը՝ Ֆր. Պերնարտինի, Լիւսիէնի Վիէկան, Կարօ Յովսէփեան եւ Թաղականութեան նախագահը՝ Պերճ Կապակեան: Ընդունելութեամբ մը վերջ գտաւ ճեռնարկը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐՀՆԵՐԳԻ ՄՐՑՈՒՄ

Մայր Աթոռի մամուլի ղեւանդն յայտնեցած է թէ 1700–ամեակի օրհնեցքի մրցում յայտարարուած է 1700–ամեակի յանձնաժողովին եւ երգահաններու եւ երաժիշտներու միութեան կողմէ: Պայմանաժամը մինչեւ Սեպտեմբեր 15 է: Սահմանուած է 2000 տոլարի միակ մրցանակ մը: Մրցոյթին կրնան մասնակցիլ միայն արհեստավարժ երգահանները, օրհնեցքը կըրնայ առաւելագոյն 5 վայրկեան տեւողութեամբ ըլլալ, խօսքերը կ'ընտրուին երգահաններուն կողմէ: Մասեղծագործութիւնները պէտք է ղրկուին հետեւեալ հասցէին.

Երգահաններու եւ Երաժիշտներու Միութիւն
375002 Երեւան 2, Դեմիրճեան 25
Հայաստան

Կարելի է յաւելեալ տեղեկութեան համար դիմել Միութեան 52–42–92 եւ 56–48–10 հեռաձայնի թիւերով, կամ 1700–ամեակի գրասենեակը՝ 28–74–83 (հեռաձայն), 374–2–151·700 (հեռապատճէն) թիւերով:

***

ՆԿԱՐԻԶՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան նախագահ ընտրուած է Գագիկ Ադրահամեան որ մինչ այդ նախագահի Ա. տեղակալ էր: Կը յաջորդէ Պօղոս Հայթայեանի որ հրաժարած է պաշտօնէն: Գ. Ադրահամեան 48 տարեկան է, ծնած է Երեւան եւ հոն ուսանած: Մասնակցած է հայաստանեան եւ միջազգային բազմաթիւ ցուցահանդէսներու:

***

ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԵՆԴՐՈՆ

Պաշտպանութեան նախարարութեան կեդրոնական դինուորական հիւանդանոցին մէջ բացուած է դիմա – ծնօտային առաջին բարդ փրոթէզներու բաժինը: Ան ստեղծուած է Ուաչինկթընի Ամերիկահայ Առողջապահութեան Միութեան ներկայացուցիչ փրոֆ. Հրաչ Աբրահամեանի ջանքերով:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿԵՑՄԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

«Հայնախագիծ» հիմնարկը որ պատրաստած է Հայաստանի տարերնակեցման դիմաւոր ուղղութիւնները, Յունիս 6–ին զայն ներկայացուցած է վարչապետին ու չորք մը նախարարներու: Հաշուի առնելով տարեկան 50 հազար հոգիի ազդը, ծրագիրը նկատի ունի 6·5 միլիոն բնակիչ: Հոն ներգրաւուած են բնական հարստութիւններու գտնուած վայրերը, ճամբաները, բնապահպանական վիճակը, կլիմայական պայմանները, Վարչապետը չատ կարեւոր գտած է նախագիծը: Աշխատանքը պիտի չարունակուի երբ նախարարութիւններէն ստացուին լրացուցիչ տուեալները:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԳՈՒՄԳԱԲՈՒՐ (Պուլիս) Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ, Մայիս 30–ին, երեկոյեան ժամերգութիւն մը տեղի ունեցած է պատրիարքական Աթոռին 537–րդ տարեդարձին առթիւ, նախագահութեամբ Մեսրոպ Արք.ի: Ադարտուեթեան ատարտին յանուն Հայոց պատրիարքութեան մամլոյ յայտարարութիւն մը կատարած է Մեսրոպ Արք. նախ պարզելով օրուան նպատակը, ապա, այն անհանդստութիւնը զոր կը զգան Թուրքիոյ Հայերը Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի քուէարկութեան առթիւ: Մեսրոպ Արք. ըսած է ի մէջ այլոց.– «Թուրքիոյ Հայերը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս, դարձեալ Մայիս ամսուան այս վերջին Շաբաթ օրը, կը տօնեն Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքարանի Ժաթիհ Սուլթան Մէհմէտի կողմէ հաստատման տարեդարձը: Ժաթիհ Սուլթան Մէհմէտ ուղիղ 537 տարիներ առաջ, երբ թագաւորական հրովարտակով պատրիարքական ատան կը յանձնէր Պրուսացի Յովակիմ Սրբազանին, կը զրաւէր իր հայ հպատակներուն սրտերը, այնպէս ինչպէս դրաւած էր Իսթանպուլը: Ի՜նչ մեղք որ մեր այս տարուան տօնակատարութիւններուն վրայ տուները ինկած է: Պատրիարքական Աթոռը, իր կրօնական կեդրոն ըլլալու բնոյթով, որքան ալ բըժախնդրութիւն ցոյց տայ քաղաքական նիւթերէ հեռու մնալու, այնուհանդերձ այսօր մենք, մեր կրօնաւորի ինքնութեան գուգահեռ, որպէս հարազատ հայրենակիցները Թուրքիոյ Հանրապետութեան, կը գիտակցինք մեր պարտականութեան: Այն օրինագիծը, որ երէկ ընդունուեցաւ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին կողմէ, կ'ուզենք յայտնել Թէ բոլոր Թուրք հայրենակիցներու նման, մեզ՝ Թուրքիոյ Հայերս ալ յուզման մատնած է: Ֆրանսայի Ազգային Ժողովը փոխանակ պատմականներուն Թողելու ցաւալի այն դէպքերը, որոնք պատմութեան ապրանքը դարձած են, [illegible] դամ մը եւս քաղաքական հարթամակարդակներու վրայ կը փոխադրէ, զայն զրծածելով ի չահ իրեն: Ֆրանսայի Խորհրդարանի այս անտեղի ընթացքը բացարձակապէս չենք ընդունիր եւ չենք իրացներ, այլ ընդհակառակն զայն կ'ողբակենք որպէս անտեղի եւ վնասարեր չարժում մը:*

***

ՊԻՑՐՈՒԹի Ամերիկեան համալսարանի Իսլամպլի Հուլ մէջ, Մայիս 21–ին իրենց տարեկան միացեալ ելոյթը ունեցած են Համազգայինի Գուսան երգչախումբը եւ «Հայաստան» նուագախումբը երաժիշտ Երուանդ Երկանեանի (Հայաստանէն) ճաւաքին տակ: Համերգին սկիզբը մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգուած է զուսան Նազան երգչուհի Լուիզա Պողոսլալեանի յիշատակը: Երեք ժամ տեւող յայտագրին վրայ տեղ գրաւած էին Մոնթէվերտիի, Ամուհեանի, Տիգրան Մանսուրեանի եւ այլոց գործերը:

***

ՊԼԷՋՈՒՆԻ (Պուլիս) Նարեկեան հանդիսարահին մէջ, Մայիս 31–ին, երգիչ Հայկ Քէչէճի եւ Ազարատ նուագախումբը յաջող համերգ մը տուած են: Քէչէճի երգացանկը կը բաղկանայ միայն հայկական երգերէ: Ազարատին Շահան Արք. հակիրճ խօսքերով ջատագոված է ժողովուրդներու եղբայրակցութիւնը:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Համազգայինի Ց. Մանուկեան գրադարանին մէջ, Մայիս 29ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղական մասնաճիւղին գաստիարակութիւն մը տուած է Տիկին Արուսեակ Սահակեան, Հայաստանէն, նիւթ ունենալով.– «Հայկական տարեկան տօներ եւ ծէսեր»:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Ցովնանեան սրահին մէջ, Մայիս 26–ին դասախօսութիւն մը տուած է տոքթ.–իրոփ. տիկին Շաքէ Թոքմանեան, կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.–ի «Ռուբինա» մասնաճիւղին: Դասախօսը ներկայացուցած է Հուրի Նաճարեան: Նիւթը եղած է.– «Կեանքի ճնշումը, ջղային վիճակը եւ հոգեկան ընկճուածութիւնը»: Դասախօսութեան ատարին եղած են հարցումներ:

ԱԽԹԱՄԱՐԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԿԸ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԻ՞

Պոլսոյ Առաջարական սենեակը որոշած է վերանորոգել Ախթամարի եկեղեցին որպէս պատրաստութիւն քրիստոնէութեան երկուհազարամեակի նշումներուն: Սենեակին վարչութեան նախագահը խօսելով այս մասին, ըսած է թէ վերանորոգումի աշխատանքներուն առընչուած օտարներու մտահոգութիւնները անտեղի են եւ թէ վերանորոգումը պիտի ծրագրուի պիտի ու մշակոյթի մարզի հեղինակութիւններու կողմէ: Ըստ «Ազօս»ի Յունիս 5–ի արձագանգին, վերանորոգումը պիտի տարուի Պոլսոյ Թէքէնիք համալսարանի դասախօսներուն կողմէ, որոնցմէ մէկը «ծագումով Հայ» է:

ԻՐ ԹԱՐՄ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱՓ ՄԻՐՋԷ

Ոտիկանութիւնը բաւական թիւով «մուհաճիր»ներ մաքրեց: Ոմանք կախազանով վճարեցին իրենց վերապրուած յանդգնքը, ուրիշներ բանտերու մութ ու խոնաւ նկուղներուն մէջ ծեծ եւ խոստովանանքի ենթակայ, դեռ ուրիշներ սափարհար՝ ահ ու դողի մէջ կ'ապրէին:

Իւրաքանչիւր դէպքէ ետք, ժանտարմները կը պաշարէին անոնց թաղականները, սպառնալիքով եւ ծեծով դուրս կը հանէին բոլորը եւ «խոստովանանք»ը կը սկսէր: Վա՛յ անոր՝ որ փոքր ընդդիմութիւն մը ցոյց տար. զայն կը համարէին յանցաւոր ու կը տանէին: Կը տանէին ու ալ չէր վերադառնար...

Օր մը սեւը եկաւ պատելու մեր հօրեղբօր: Մեր սիրելի Ջորեպան Ալոն (բուն անունով ձիաւոր Յաչօ) ինկած էր ոստիկանութեան ճանկը: Մեր ուժերէն վեր էր փրկել զինք: Զայն ձերբակալած էին քաղաքին կեդրոնը պատահական կռիւի մը ընթացքին:

Ձիաւոր Յաչոն Ջորեպանութիւն կ'ընէր Թուրք մեծ վաճառականի մը հաշուոյն: Իր վարած կարաւանը կ'երթար չատ հեռուները, կը տանէր բարիքներ, կը վերադառնար հազար բարիքներով: Իր բացակայութիւնը կը տեւէր 15 օր, յաճախ ամիս մը կամ ամիսներ:

Դէպքին օրը Յաչոն նոր վերադարձած կ'ըլլայ երկար ճամբորդութենէ մը: Ջորիները ձգած մեծ «Մէկյոան»ին վրայ, [illegible] արճաղանի մը առջեւ կը հանդիսանայ բաժակ մը օղիով: Ճանկարծ, իր աչքերուն դիմաց տեղի կ'ունենայ սրտաճմլիկ դէպք մը: Թուրք մը հետը 13–14 տարեկան տղեկ մը: Թուրքը զնած է լեցուն պարկ մը կորեկ ու կը ստիպէ տղեկին, որ չարկէ տուն տանի: Բայց տղեկը՝ վախտ, անուժ, աղապուն, չի կրնար դեռ նէն իսկ բարձրացնել:

Երկու հոգի կը վերցնեն ծանր պարկը եւ կը դնեն հէք տղեկին ուսերուն վրայ: Տղան պարկին ծանրութեան տակ կ'ընկճուի, ծունկի կուգայ, ապա դեմէն կը փռուի երեսի վրայ:

Թուրքը մէկ կողմ կը զլորէ պարկը, ոտքի կը կեցնէ տղեկը եւ կը սկսի պզտայլին կատաղութեամբ հարուածել անոր մերկ սրունքները:

Զոհին ալեխառն ազաղակներուն արձագանգը կը հասնի ամէն կողմ, կը գտնուի պատէ պատ: Ստուար բազմութիւն մը կը հաւաքուի դիտելու համար ողբերգութիւնը: Հոն է նաեւ մեր Յաչոն...

Թուրքը կը հայհոյէ ու չարունակ կը հարուածէ: Հէք տղեկը իր ցաւի գալարումներուն մէջ, կ'աղերսէ, կը պաղատի, ներկաներէն դութ կը հայցէ: Բայց, ո՞վ կը համարձակի խնդիրը ունենալ հանրածանօթ Թուրքի մը հետ, անձանօթ լաճի մը համար:

Յաչոյին Հայու սիրտն է միայն, որ կը խռովի: Ճանկարծ կը ճեղքէ հաւաքուածները, կը տանէր բարիքներ, կը վերադարձնէ պարկը տղեկին ուսերէն, կը զարնէ Թուրքին.–

– Հաճի Իսմայիլ, մեհեանները սիրոյն, կը տեսնես, որ այդ պարկը քանի մը անգամ աւելի ծանր է տղեկէն, հանդիստ ձգէ զայն, ես յանձն կ'առնեմ ուզած տեղդ տանիլ:

– Ո՛չ, կը պատասխանէ Թուրքը խիստ ու սպառնական: Ո՛չ, այս կեաւուրի լակոտը կամ պարկը չալակով տուն կը տանի եւ կամ սատակը այստեղ կը ձգեմ:

Կեաւուրի լակո՞տ: Հայու զաւա՞կ ուրեմն...

Յաչոն կը մնայ երկու սալքարի մէջ:

Փալաքչանքով կրկին կ'աղերսէ Թուրքէն, որ խնայէ տղեկին, քանի որ ինքը յանձն կ'առնէ պարկը իր տեղը հասցնել: Ի զուր, Թուրքը կը մնայ միշտ անդրդուելի:

Յաչոյին երակները կամաց կամաց կը սկսին ուռիլ: Աչքերը կը կարմրին, քթին ռունդերը կը բացուին: Աղերսական, անոյշ խօսքերը կամաց կամաց տեղի կուտան ծանր վոխանակումներու: Հայ արդեկ մը կը մահացնեն իր աչքերուն դիմաց, կարելի՞ էր հանդուրժել...

Եւ ահա կը պատահի անխուսափելին:

– Կը կարծես, թէ չե՞մ գիտեր՝ որ դուն ալ «կեաւուր» ես, կ'ըսէ Թուրքը քմծիծաղով մը:

– Է, այո, «կեաւուր» եմ, յետո՞յ...

– «Կեաւուր»ին բաժինը այս է, կ'ըսէ Թուրքը, վեր կը բարձրացնէ ձեռքին պատրաստ մտրակը եւ ուժին հարուածէ կ'իջեցնէ անոր դէմքին: Ճակատին ու դէմքին մէջտեղ կապոյտ երիզ մը կ'երկարի դէպի վար ու թաղմ արիւնը կը հոսի կուրծքին, դգեստներուն վրայ:

(Շար. 26)

(Շար. Ա· էջէն)

Չանայ անդամ մը եւս իրաւարարի դեր խաղալ, մինչ «15»երը ռազմավտրաճերով Քոսովոյի չուրջ կ՝ սպառնան Պելկրատի:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մաքսային սպասարկութիւնները Ռուսաստանէն եկող նաւու մը մէջ հրթիռի արձակման կազմածներ յայտնաբերած են: Ըստ Անգարայի, կրնան մաս կազմել հակօդային այն հրթիռներուն որոնք պիտի յանձնուին Կիպրոսի: Առայժմ Թուրքերը տրամադիր չէին գրաւել «Նաթաչա» նաւուն բեռը, մանաւանդ որ Թուրքիա ստորագրած է Մոնթրէօյի (1936) պայմանագիրը որ կը կարգաւորէ Վոսփորի եւ Տարտանէլի անցքը եւ ըստ որուն «խաղաղութեան ատեն, առեւտրական նաւերը անցքի ամբողջական ազատութիւն կը վայելեն»:

ՌԱԿԲՓ ՏՈՒՐԱՆ, Թուրք լրագրողը որ նաեւ «Լիպերասիոն»ի թղթակիցն է, բանտարկուած է Սարայի (Թեքիրտաղ) բանտը: Քրանսական օրաթերթին կ՝աչխատակցէր Մուսա Ագաէմիր ծածկանունով, հինգ տարիէ ի վեր: 1994–ին հրատարակած իր մէկ յօդուածին համար է քրտամէտ «Էօզկիւր Իւլքէ» թերթին մէջ (անկէ ի վեր արգիլուած) որ դատապարտուած է տասը ամիս բանտարկութեան: Վերջին թղթակցութեամբ մը («Լիպերասիոն», Յունիս 16) կ՝ըսէ թէ յանցաւոր չի գտար: Ներկայիս 67 լրագրող կայ թըրքական բանտերու մէջ: Ռ· Տուրանի հետ կատարուած հարցազրոյցի մը ընթացքին («Միլլիյէթ», Յունիս 16) ան կ՝ըսէ թէ թաղունները կան Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս քրտական խնդիրը, կրօնամոլութիւնը եւ հայկական հարցը: Այս նկարներուն մասին կայ միակ տեսակէտ մը որ պետականն է եւ երբ լրագրող մը հարցազրոյցի կ՝ենթարկէ այդ տեսակէտը, ինքզինք կը դնէ դատարանին առջեւ:

ՓՈՔՐ ՊՈՒԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿԱԺԱԿ

Երկուշաբթի, Յունիս 15–ին տեղի ունեցան երեք մրցումներ հետեւեալ արդիւնքներով.–

Մարսէյլի մէջ, Անգլիա 2 – 0 յաղթեց Թունուզի:

Լիոնի մէջ, Ռումանիա 1 – 0 յաղթեց Կոլոմպիայի:

Փարիզի (Փարք տէ Փրէնս) մէջ ալ Գերմանիա 2 – 0 յաղթեց Մէքսիկա–Նահանգներուն: Այս վերջին մրցումին առթիւ, հետաքրքրական էին նախապէս եղած խորհրդածութիւնները գերմանական խումբին մասին: Բոլոր մեծխաներու յանկերգն էր գերմանական խումբին «ծերացող» ընոյթը, քանի կը կրկնուէր որ տարիքի միջինը 30 է եւ բաժակի մասնակցող ամէնէն «ծեր»ն է: Ի դէպ երկու կողերէն մէկը նշանակողն ալ Գըլինման 34 տարեկան է:

ՄԻՇՏ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոյն օրը, ցերեկէն ետք, ծանր միջադէպեր պատահած էին Փրատօ (Մարսէյլ) ուր անգլիացի խուլիկանները սարսափ տարածած են քաղաքին մէջ: 15 հոգի եւս վիրաւորուած են, ձերբակալութիւններ կատարուած են եւ Ներքին նախարարը՝ Շըվէնման կը սպառնայ երկրէն արտաքսել նման նոր բռնութիւններու հեղինակները: Արդէն երկու հոգի դատուեցան, երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան եւ մէկ տարի ալ չեն կրնար Քրանսա գալ: Թուլուզ, ուր Յունիս 22–ին տեղի պիտի ունենայ Ռումանիա – Անգլիա մրցումը արդէն նախպտուչական միջոցներու դիմած է: Նուագախանդէս մը չեռաձգուած է եւ ապահովութեան յատկապէս ուժեր բերուած են: Փարիզի մէջ ալ, Յունիս 15–ին, միջադէպեր պատահած են, այս անգամ դերմանացի մարզասէրներու կողմէ, որոնք քարկոծած են ոստիկանները:

Անգլիա, իր վարչապետին եւ պանդան նախարարներու բերնով խստօրէն պատասխանած է անգլիացի այդ խառնակիչները որոնք կ՝անպատուեն երկիրը: Սքոթլանտ Եարտ նախապէս ալ լուր տրուած էր Քրանսական ոստիկանութեան որ նախպտուչական միջոցներու դիմէ: Անգլիա պատրաստ է նաեւ վնասուց հատուցում վճարելու:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 15/16)

Կ· ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ՝
«ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ»

Յունիս 15–ին պաշտօնապէս արձանագրուած է Հայաստանի 69–րդ կուսակցութիւնը Կ. Դեմիրճեանի նախագահութեամբ: Քարտուղարն է Համլեակ Յովհաննիսեան, քարտուղարի տեղակալը՝ Ռուբէն Մխրոյեան: Ա. նիստին զեկուցումով հանդէս եկած է կուսակցութիւններու, լրատուականներու և հանրային կազմակերպութիւններու արձանագրութեան վարչութեան պետ է. Մարգարեան, ներկայացնելով նոր կուսակցութեան նպատակները:

*
**

ՄԱՀ ՅՈՎՀ· ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

Յունիս 13–ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է Հայաստանի Ազգ· Ժողովի երեսփոխան, ֆինանս–վարկերու, պլուճէի եւ անտեսական հարցերու յանձնաժողովի անդամ Յովհաննէս Գրիգորեան: Ծնած էր 1962–ին Լենինական եւ աւարտած էր Երեւանի ժողովրդական անտեսութեան Հիմնարկի ֆինանսա – հաշուապահական համալսարանը: Երեսփոխան ընտրուած էր 1995–ին, մաս կազմած էր «Հանրապետութիւն» խմբակցութեան, որմէ հեռացած էր աւելի ուշ:

*
**

«ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԻԱՍՆՈՒԹԻՒՆ»
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍՏԸ

Երեւանի մէջ հերթական նիստը դումարուած է «Արդարութիւն եւ միասնութիւն» համագործակցութեան, որու մասնակցութեան կեդրոնը խիստ մտահոգութիւն յայտնած է ի տես մաֆիական համակարգի յառաջխաղացումին: Ըստ ասոր ան է թէ մաֆիական չրջանակին պատկանող որոշ դէմքեր քաղաքականութեան ճամբով եւ զանգուածային լրատուութեան միջոցներու օգտագործմամբ կը յաջողին հասնիլ իրենց նպատակին: Յատկապէս մատնանշուած է Երեւանի քոնեակի գործատան սեփականաշնորհման պարագան· ըսուած է թէ ռազմավարական նշանակութիւն ունեցող նման ձեռնարկութիւններու սեփականաշնորհումը պէտք է իրագործուի միայն Հանրապետութեան աւելի լայն շրջանակներու կողմէ քննարկումէ եւք:

*
**

ԹԱՓՕՆՆԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ ՎԷՃ ՄԸ

Հայաստանի «կանաչներու Միութեան» նախագահ Յակոբ Սանասարեան վերջերս յայտարարութեամբ մը կը դատապարտէր Քրանսան որ կը ծրագրէր իր չողարճակ թափօնները Հայաստան «արտածել»: Այս մասին Երեւանի Քրանսական դեսպանատունը յայտնած է թէ այդ մասին լուրերը բոլորովին անհիմն են եւ ունենալով այդ թափօններու վերամշակման յատուկ գործատուն («Լա Հակ») Քրանսա որեւէ կարիք չունի նման քայլի մը դիմելու:

L'U. C. J. A. présente
la 2ème édition du tournoi

SPORT - FOI - ARMENITE

Volley-ball, Basket-ball,
Tennis de table, Football

Samedi 20 et Dimanche 21 juin

Stade «Alain Mimoun»
Issy-les-Moulineaux

Sous la présidence d'honneur
et la présence effective de
M. ANDRE SANTINI
et *M. JEAN DJORKAEFF*

Renseignements et inscriptions
des équipes :

U. C. J. A.
Tél. : 01. 47. 36. 02. 50;
Fax : 01. 46. 44. 64. 04.

Nombreuses récompenses.

Grand tirage : un aller-retour
Paris-Vienne en avion.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 20, տօն Ս Սբոցն Ներսէսի Մեծի Հայրապետին եւ Խաթայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:

UGAB-Paris - IDF

Café - Théâtre

Le Comité de Paris —
Ile-de-France de l'UGAB
présente
« CAFE-THEATRE »
joué
par la troupe de théâtre de l'UGAB
le Samedi 27 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS
P.A.F. Adulte: 250 F. /
enfant: (-18 ans) 150 F.
Places limitées.
Réservations par téléphone
au **01. 42. 27. 12. 26.**
au plus tard le **mardi 23 juin**
Les réservations doivent être
confirmées par le règlement
correspondant à l'UGAB :
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Pour la 21ème année consécutive !
la **M. C. A. d'ALFORTVILLE**
présente
son
GALA de Fin d'Année
M.C.A. 98
sous la Présidence
de M. **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville
Samedi 20 Juin
à 20 heures 45 très précises

Salle des Fêtes,
22, rue Voltaire

La M.C.A. d'Alfortville :
une Culture Arménienne
dans la tradition et la modernité !

— Participation aux frais —

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

MAISON DES ETUDIANTS
ARMENIENS

Anciens résidents

En vue d'organiser le 70ème anniversaire de sa fondation, la Maison des Etudiants Arméniens met à jour le fichier de ses anciens résidents. Si vous êtes concerné ou si vous connaissez des personnes concernées, merci de transmettre vos coordonnées (nom, prénom, adresse, années de séjour à la Cité Universitaire, et facultativement, coordonnées professionnelles) à :

Anaïd Donabedian, Directrice, M.E.A.
57, Bd Jourdan, 75014 PARIS

Tél. : 01. 44. 16. 10. 60 —
Fax : 01. 44. 16. 10. 61
e-mail : donabed@ext.jussieu.fr

VOUS NOUS AIDEREZ A FAIRE
DE CET EVENEMENT UNE VRAIE FETE.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ 70

ԶՐՈՅՑ ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ–Ի

ՈՒՐԻՇԻ ՀԱՄԱՐ

Թատերական բեմադրութեան չուրջ

մասնակցութեամբ՝
Գրիգոր ՊՂՏԵԱՆ–ի
«Համազգային»ի «ԴԻՄԱԿ»
Թատերախումբի
եւ
Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան
Ուրբաթ, Յունիս 19, ժամը 20·30–ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

– Մուտքը ազատ է –

L'**INALCO** et la **Société des Etudes Arméniennes**
ont le plaisir de vous convier à la 7ème
JOURNEE ETUDES ARMENIENNES EN FRANCE
Lundi 22 Juin de 9h30 à 17h
dans les salons de l'INALCO,
2, rue de Lille — 75007 PARIS
Avec la participation de :
— **Marie Loussararian;**
— **Sylvia Topouzkhanian;**
— **Silvia Serrano;**
— **Gilles Lussac;**
— **Isabelle Augé;**
— **Dzovinar Kévonian;**
— **Vahé Tachjian;**
— **Gayaneh Armaghanian.**

A 12 h —
A l'occasion du Bicentenaire de l'enseignement de l'arménien à l'Ecole des Langues Orientales
— Allocution d'**André Bourgey,** Président de l'INALCO;
— Conférence de presse par **Anaïd Donabédian,** Maître de conférences, responsable de la section d'arménien de l'INALCO :
Présentation au public du cursus et des nouveaux diplômes nationaux d'arménien (licence, maîtrise).

UGAB — UGAB — UGAB –

UGAB-Paris IDF

Le Comité de Paris —
Ile-de-France de l'UGAB
présente
LA FETE DE LA MUSIQUE
Au programme :
musique arménienne,
musique classique
(Mozart — J. S. Bach —
Chostakovitch — Scarlatti —
Komitas — A. Katchatrian —
J. Trulhar — C. Tedesco — Barrios...)
le Dimanche 21 Juin
— à 16 heures
Léa Cresci (violon) — **Frédéric Schneider** (violon) — **Marie Jonjit** (piano) — **Thomas Kechikian** (piano) **Sophie Kechikian** (piano) — **Anahid Kantarci** (flûte).
— à 17 heures 30
Céline Antonin-Roumian (piano) — **Gévork Gyumdzian** (ténor) — **Tristan Manoukian** (guitare) — **Sidonie Euvremer** (flûte) — **Sévan Manoukian** (Soprano) — **Iris Torossian** (harpe).
— à 20 heures 30
DUO ZEPURE
PUZANT . FINDIKIAN
interprète des chansons exraites de son répertoire
La Troupe de danse «BAIDZAR» de l'UGAB-Paris
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 Paris (Métro: Courcelles)

UGAB — UGAB — UGAB –

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 18
JEUDI
18 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·250 Ֆ· — Վեցամսեայ : 635 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·500 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·

73ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 19·400 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.400

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՅԿ. ԹՂԹԱԾՐԱՐԸ»

*Ֆրանսայի Սպ· ժողովի Մայիս 29–ի քուէարկութեան թուրք մամուլի չընդունակին մէջ ունեցած անդրադարձներէն է Ա–քսան Լօյմէնի «Հայկական թղթածրարը» («Միլլիյէթ», Յունիս 12 – 16): Հոն յիշատակ ակնարկ մը կայ նախ հայկական լոպիներու դիմաւորարար 1980–էն ետք ցեղասպանութեան ճանաչումին ուղղուած աշխատանքին. լրագրողը որ հետեւած է Հ. Գիւլինճեանի (1982 Յունուար) Օրլիի դատավարութիւնները, մանրամասն կը պատմէ այդ օրերը: Ինչ որ ամէնէն հետաքրքրականն է յօդուածագրին մէջ, այն արժեւորումները, քննադատութիւններն են որոնք նիւթ ունին թրքական կողմին կեցուածքը, հոն նշմարուած փոփոխութիւնները: Ա. Լօյմէն կը գրէ· «1915–ի դէպքերուն նկատմամբ Թուրքիոյ անցեալի կեցուածքը կայուն չէ: Նախ չէ կրցած որոշել թէ ինչ դիրք պէտք է բռնէ ու կատարուած ամբաստանութիւններուն գոհացած է "ատանիկ բան չկայ, առտ ես գտոյը"ի ճման ընդհանուր պատասխաններ տալով»:

Այս ընթացքը կը կրկնուի մինչեւ 1985–ի Օրլիի դատավարութիւնը երբ 1915–ի նիւթին խուսափելու, ընդհ. պատասխաններ տալ կոհանալու փոխարէն Անգարա կ'առաջարկէ որ նիւթը քննարկուի պատմաբաններու կողմէ: Լրագրողը հարց կուտայ որ երբ հակառակ լուրերու թէ Ծեր. բակոյսը օրակարգի պիտի չբերէ Հայերու ցեղասպանութեան բանաձեւը, վտանգը նուազած չէ, ինչո՞ւ Թուրքիա պատմութեան էջերը չի քրքրեր ու ճշմարտութիւնը բացայայտեր: Ան կ'աւելցնէ թէ հարցին մասին վիճարկում բանալու առաջարկը Հայաստանի նախագահէն եկած է թուրք լրագրողին տրուած հարցազրոյցին ընթացքին: «Ինչո՞ւ ևոյն բաներ Ֆրանսայի հանրային կարծիքին ու ամբողջ աշխարհին մեծ չըլլաճ ըսողը» կը գրէ Ա. Լօյմէն:

Այսուհանդերձ, սխալ է կարծել որ յօդուածագրին յետադէմ էջերը կարեւոր նորութիւն մը կը բերեն այս ուղղութեամբ:

1915–ի առընչութեամբ Թուրքիոյ կեցուածքին փոփոխութիւնները ցոյց տալու համար Լօյմէն կը համեմատէ Գիւլինճեանի ու Օրլիի դատավարութիւնները: Երկրորդէն կը նկարագրէ թէ ինչ երկու լրագրող, ինչպէս դատարան մուտք գործած են, առարկայ չըլլալու համար Հայկու խուռներամ բազմութեան անդադար վերաբերումին. Ցրանսական ազատ հովութեան պատասխանատուները Մարսէյլի Թրքական հիւպատոսարանին լուր կուտան որ Թուրք լրագրողները էքսի մէջ պանդոկ մը չմնան, քանի որ իրենք չեն կրնար անոնց ապահովութիւնը երաշխաւորել: Կ'առաջարկեն դատարան ալ իրենք անձնական ու այդպէս ալ կ'ընեն: Թուրք լրագրողները դատարան կը տարին ամբաստանեալներու յատուկ կառքով մը ու չէնքին եռեւի դռնէն ներս կ'առնուին: Դատավճիռը որով Հ. Գիւլինճեան Պէրնի Թուրք դեսպանը վիրաւորելու յանցանքով երկու տարուան կը դատապարտուի, Լօյմէն հետեւանք կը նկատէ Թուրքիոյ անպատրաստ գտնուելուն: Կարելի էր, կ'ըսէ, փոխանակ «60 – 70 տարի առաջուան պատահարները այդ դատին հետ կապ չունին» ըսելու, հակափաստեր ներկայացնել, պնդումներուն պատասխանել:

Օրլիի դատին յատկացուած բաժինը խորացրուած է «Թուրքիոյ յակայարձակումը»: Ամենալայն տեղը տրուած է հոն Թուրքիոյ տեսակէտը ներկայացնելու պաշտօնով ներկայ Մ. Սոյսալի և ոյին: Այս վերջինը նոյն դատախոս – երեսփոխանն է որ Ազգային Ժողովի քըւարկութենէն ետք դիմաւորեց Փարիզ հասած Թրքական պատուիրակութիւնը որուն պարտականութիւնն էր խոչընդոտել բանաձեւին Ծերակոյտէն ալ վաւերացումը: Հետաքրքրական է տեսնել որ դատին Ֆրանսական մամուլի արձագանգներէն միակը «Ֆիկարօ»ի տողերն են որ տեղ գտած են Ա. Լօյմէնի յօդուածաշարքին մէջ: Այն տողերը ուր կ'ըսուի թէ Մ. Սոյսալ լաւագոյն ձեւով կատարած է ԱՄԱԼԱ–ի ու Հայերու ցեղասպանութեան պնդումներուն պատասխանելու Թուրք փրոֆէսօրներու վիճակած պարտականութիւնը: Թերթը եզրակացուցած է թէ «դիմացի կողմին ալ չեն պակսիր Հայերու պնդումները հերքելու փաստերը»:

Թուրք լրագրողը կ'ափսոսայ որ Թուրք իշխանութիւնները Օրլիի դատավարութեան առեղծուածութիւնը հատորով հրատարակելու քայլին չեն դիմած, ինչ որ ըրած են Հայերը 1921–էն, Ս. Թեհլիրեանի դատէն իսկ: Թուրքիոյ անտարբերութեան հետեւանք կը նկատէ ան Մայիս 29–ի քուէարկութիւնն ալ, քանի որ բանաձեւին պատրաստութեան չընդունին Թրքական ոչ մէկ հակազդեցութիւն հասած է: Մայիս 29–ի նիստի ելոյթներէն կատարուած մէկնաբանութիւնու տեղ տայէ ետք Ա. Լօյմէն կը գրէ թէ Ցրանսայի Ազգային Ժողովը երկու կողմին ալ սիրտը գային

ՀԱՅԵՒԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՒՐ ՔԱՅԼ ՄԸ

Ղարաբաղի պատերազմէն ի վեր, նեռաեալ հրազադարի տարիներն ալ, ընդհատումներէ ազատ ըլլալու իրաւունքը այն է որ ամբողջովին խզուած են Հայաստան – Ադրբեջան նոյնիսկ ոչ քաղաքական յարաբերութիւնները: Ճիշդ է որ Հոկտեմբեր 1992–ին այն ատեն դեռ ՀՀՇ–ի երեսփոխան Աշոտ Բլէհեան խաղաղութեան ճեռնարկելու անհասկնալի մղումով մը գացած էր Բաքու եւ վերադարձին յօդուածով մը գովերգած այդ մայրաքաղաքին առաւելութիւնները. անուղղակի կերպով առաջին փորձն էր ըրածը, յետագային նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի կողմէ հետապնդուած տեղի տալու քաղաքականութեան: Սակայն, Ա. Բլէհեանի այդը բաւական աղմուկ յարուցանելէ եւս դուրս մոռցուած էր, առանց չօշափելի արդիւնքի ալ յանգելու: Քաղաքական այս բնոյթի կապերու մաս կը կազմեն կողմերուն միջեւ գերիներու կամ պոհերու դիակներու փոխանակումի հանդիպումներն ալ որոնք տեղի կ'ունենան ընդհանրապէս միջազգային միջնորդութեան ջանքերով, առանց նոյնպէս կարեւոր արդիւնքի հասնելու:

Այս դիտոն մէջ նորագոյն առեալ է Լարիսա Յովհաննիսեանի Մայիս 17–էն 20 Բաքու կատարած այցը որպէս «Ընդդէմ իրաւական բռնութիւններու» հիմնադրամի գործադիր տնօրէն. գացած է մասնակցելու ՄԱԿ–ի ադրբեջանական բաժնին ու երկրին դեկավարութեան միասնաբար կազմակերպած համաժողովին ուրուն նիւթը եղած է «Կնոջ իրաւունքները – մարդու իրաւունքներ – կինը պինեալ պայքարին մէջ»: Մասնակցած են նաեւ Հայաստանէն երկու երեսփոխաններ: Այս մասնակցութեան առիթով «Ազգ» շաբաթաթերթին մէջ (Մայիս 27 – Յունիս 6) Լ. Յովհաննէսեանի հետ Մարինա Գրիգորեանի կողմէ կատարուած զրոյց մը հրատարակուած է:

Լ. Յովհաննիսեան Բաքու իրենց այցը կը նկատէ յաջողութեան եւ երկխօսութեան սկիզբ. այդպէս ալ յայտնած է առաջին օրուան իր ելոյթով: Կը չեշտէ որ «պաշտօնապէս առաջին հրաւէրն է» իրենց ուղղուածը որ ընդունուած է: Երկխօսութեան սկիզբ դնելու եւ աշխատանքի մը նայուն խումբերով այդ երկխօսութիւնը առաջ տանելու իր առաջարկը զրեթէ պայմաններ տալու ոճով կը զործէ դիւանագիտական միջազգային կազմակերպութիւններուն: Այս նախաբանէն ետք նեղ շրջանակով հանդիպում մըն ալ կ'ունենան, համաժողովի շրջանակէն դուրս, Ադրբեջանցիներու հետ: Մասնակից կ'ըլլան իրենք երեքը եւ չորս Ադրբեջանցիներ: Ըսելէ ետք թէ հանդիպումին բովանդակութիւնը խորհրդապահական է, լրագրողուհիին պնդումին վրայ կ'ուելցնէ թէ չօշափելի թեման եղած է աշխատանքի խումբերու կազմութիւնը: Կ'ըսէ նաեւ թէ իրենց այս քայլով զրոյցը քաղաքական զաշնէն փոխադրուած է հոգեբանական ոլորտ, դէպի բանակցութիւններու սեղանը:

«Ձեր պատրաստակամութիւնը փոխադարձութիւն գտա՞ւ» հարցումին դրական է տրուած պատասխանը: Հանդիպումը արդէն հոգեբանական բարեփոխումի մը ապրանչանը կազմելի է նկատել, մինչ քաղաքական դիրքորոշումները որոնք արտայայտուած են թէ՛ բեմէն, թէ քուլիսներու մէջ, զգալի նորութիւն չունին: Այսուհանդերձ, հայկական պատուիրակութիւնը նոյնիսկ «մի քիչ արտօնեալ վիճակում էր». ելոյթներու եւ կեցուածքներու ներկայացման համար իրենց ժամանակի ոչ մէկ սահմանափակում կատարուած է, եւայլն:

Լ. Յովհաննիսեան որ Բաքու ծնած է, կ'ըսէ թէ առաջին օրը որոշ լարուած մթնոլորտ մը կար երկու կողմերուն մէջ, բայց հետզհետէ ջերմացած է մթնոլորտը: Ան կը նկատէ թէ ադրբեջանական պատուիրակութեան դլխաւոր ելոյթով հանդէս եկած է Ռ. Ասլիմովա եւ յայտարարած որ Հայաստան, առաջին տեղը կը զրաւէ մարդկային զործարաններու վաճառքին մէջ: Կ'աւելցնէ ալ թէ այդ զործարանները կ'առնուին ադրբեջանցի պատանդներէն: Կը կրկնուին նաեւ ադրբեջանական հողերու 20%–ին զրաւման ու Հայաստանի մէջ ադրբեջանցի երեք հազար պատանդ գտնուելուն պնդումները: Իրենք անոնց հեղինակներուն կ'առաջարկեն ըսուածներուն մասին վաստերը հրապարակել, քանի որ որպէս մարդասիրական, մարդկային իրաւունքներու հետամուտ կազմակերպութիւն, իրենք չահագրգռուած են այդ փաստերով եւ կ'ուզեն քրէական հետապնդումի ձեռնարկել. կը զգացտրեն որ այդ պնդումները եւ եթէ կան փաստերը աւելի վնաս կը բերեն Հայաստանին եւ իրենք կը նախընտրեն անոնց բացայայտումը: Հարցը հոն է որ այդ տեսակի փաստեր չգտնուելով հանդերձ, Ադրբեջանցիները, մինչեւ իսկ զարգացած մարդիկ – բժիշկ, դիտնական, հմնարկի դեկավար – կը հաւատան պնդումներուն:

Հետաքրքրական է կարդալ նաեւ թէ յայտնապէս լրատուներով հակահայ կանոնաւոր քարոզչութիւն կը կատարւի. «նոյնիսկ ամենահեռաւոր թեման յանգեցուում է Ղարաբաղի հարցին եւ յանախ անցնում են բոլոր սահմանները» կ'ըսէ Լ. Յովհաննիսեան, օրինակներ ալ տալով: Կը պատմէ թէ հեռատեսիլէն մինչ համերգ մը կը հեռաձգուի, տալկով հաշմանդամ մը կը մտնէ ներս. պարուհին կը մօտենայ անոր, ձայներիզ մը կուտայ եւ արցունքը աչքին կը խոստանայ աւելի լաւ նուիրել երբ Ղարաբաղը վերջապէս ազատագրուի եւ թշնամիներէն մաքրուի: Լ. Յովհաննիսեան հաղորդումի մը ընթացքին ալ լաչինի նախկին բնակիչներ տեսած է որոնք ըսած են թէ հոնկէ մեկնած են Հայերու մուտքէն առաջ: Ինք ատիկա կը մեկնաբանէ այն տեսնուան դեկավարութիւնը մրոտելու եւ Ալիեւը բառարանելու ջանքով, բայց նաեւ չի հաւնար թէ Հայերու «զազանութիւններուն» մասին ի՞նչպէս կը խօսին, եթէ հոն չէին:

Որպէս ընդհանուր արժեւորում, հայ պատուիրակը կ'ըսէ թէ վերջին տարիներուն մէջս իրենց ըսուած էր թէ ամբողջ աշխարհը Հայերու դէմ տրամադրուած է. բայց իրենք բնաւ այդ տպաւորութիւնը չեն կրած: Բոլոր պատուիրակութիւններն ալ ջերմ վերաբերում ունեցած են հայաստանեանին, դնահատելով դրական խթանը որ բերած են իրենց մասնակցութեամբ: Ամպիոնէն միշտ ընդգծուած է որ լաւ օրինակ եղաւ այդ մասնակցութիւնը, ցոյց տալով որ ինչպէս պէտք է վարուիլ բարդ կացութեան մէջ: Ջերմօրէն ընդունուած է երկխօսութեան անոնց դադարման մասին:

Ըստ Լ. Յովհաննիսեանի, Ադրբեջանի ներկայ ղեկավարութիւնը ինքզինքը կը տեսնէ որպէս ազգային պետութեան ղեկավար, ինչ որ ինքնին նորութիւն մըն է: Ան կը նկատէ որ Ադրբեջանի ներկայ ղեկավարութիւնը ինքզինքը կը տեսնէ որպէս ազգային պետութեան ղեկավար, ինչ որ ինքնին նորութիւն մըն է: Ան կը նկատէ որ Ադրբեջանի ներկայ ղեկավարութիւնը ինքզինքը կը տեսնէ որպէս ազգային պետութեան ղեկավար, ինչ որ ինքնին նորութիւն մըն է:

Իտալահայ Լուսակալի

«ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ» ՄԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ 23-ՐԴ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՏՈՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԶԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

Յունիս 4–ի երեկոյեան, Միլանոյի Հայ Տան սրահին մէջ, բազմաթիւ հայ եւ իտալացի ունկնդիրներու ներկայութեան, տեղի ունեցաւ Հայկական Ճարտարապետութեան 23–րդ եւ վերջին հատորին ներկայացումը: Այդ շաբաթի թիւ 1–է՝ «Հաղթանակ» հրատարակուած էր 1968–ին:

Ուրեմն երեսուն տարիներու չարունակական աշխատանքի մը արդիւնքը Հայկական արուեստի ուսումնասիրութեան եւ վաւերադրութեան կեդրոնին, սկսած Միլանոյի մէջ եւ այժմ փոխադրուած Վենետիկ՝ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի պարտէզին մէջ գտնուող եւ Մխիթարեան ընտանիքին կողմէ վերանորոգուած եւ յարմարութիւններով օժտուած երկյարկանի շէնքին մէջ:

Հայ Տան սրահին խորքին, ներկաներուն դիմացը գտնուող պատին առջեւ, երկար երկու դրակալներու վրայ դետեղուած էր ցարդ հրատարակուած 22 հատորներու շարքը և անոնց մէկ կողմը, առանձին՝ 23րդ հատոր «Վաղարշապատ»ը որ կը զոյքը Ճարտարապետական այս չատ զեղեցիկ եւ դիտական արժէք ներկայացնող մենագրութիւններու շարքը:

Յակոբիկ Մանուկեան, կեդրոնին ժրաջան, հեռատես եւ մշակոյթի, մասնաւորապէս հայկական, զարգացումը եւ տարածումը իրրեւ նպատակ ունեցող վարիչ, բացաւ հանդիպումը: Յայտարարեց, դժբախտաբար, երկու կարեւոր անձերու բացակայութիւնը, որոնք վայել մը աւելի տուած պիտի ըլլային այս երեկոյեան, Հ. Լեւոն Զէքիեան՝ որ կազմակերպչական դիւրմացութեան մը հետեւանքով ուրիշ, անյետաձգելի յանձնառութիւն մը ունէր, եւ փրոֆ. Անահիտ Տէր – Մինասեան՝ որ արկածի մը հետեւանքով անկարող էր ներկայ ըլլալու: Յայտարարեց նաեւ որ «Վաղարշապատ» հատորին այսօրուան վաճառքէն եղած հասոյթը պիտի յատկացուէր Հայ Տան կարիքներուն:

Ապա մի առ մի խօսք առին կեդրոնին աշխատակիցները, իւրաքանչիւրը կեդրոնին վերաբերեալ նիւթի մը չուրջ:

– Ալփակօ Նովէլլօ. 30 տարուան աշխատանք.–

Կեդրոնին դիտական բազմամեայ անօրէնը ըսաւ. «Շատ ուրախ եմ որ կը զբաղիմ հայ եղրայրներու եւ իտալացի բանակամներու հետ այս սրահին մէջ ուր տարիներ չարունակ լրատուութիւնը բած ենք կեդրոնին կողմէ կատարուած աշխատանքին եւ կազմակերպած դասախոսութիւններ, միշտ նեցուկ եւ քաջալերութիւն ստանալով ներկաներուն կողմէ»:

Ցոյց տալով իր առաջ չարուած հատորները, ուրախութիւնը յայտնեց որ երեսուն տարիներ առաջ, զրեթէ արկածախնդրական ոգիով սկսուած առաջին հատորին յաջորդած էին ուրիշներ, մինչեւ այս 23–րդը, չարքին վերջին հատորը: Թէեւ այս հրատարակութեան վերջաւորութիւնը տխրութիւն կը պատճառէր, բայց նաեւ ուրախութիւն՝ տեսնելով նախկին աշխատակիցներուն յաջորդող երիտասարդ ճարտարապետներ, որոնք նոր մտածելակերպով, նոր աշխուժով, նոր կարելիութիւններով բայց նաեւ նոր դժուարութիւններ յաղթահարելու կամքով եւ մտային պատրաստութեամբ, կը չարունակեն գործը ի չահ համաշխարհային մշակոյթին եւ ի չահ հայ ժողովուրդի: «Այս ժողովուրդը որուն ծանօթացայ ըլլայ Հայաստանի մէջ կամ այլուր, իմ մէջ ապրեցուց եղբայրական սէր եւ յարգանք» ըսաւ:

Անցեալի գործունէութիւններու եւ անձերու վերյիշումէ, սկսելով Հայաստան կատարուած առաջին առաքելութեան պատուիրակութենէն, տուաւ առիթը յիշելու եւ յարգանքի տուրքը մատուցանելու համար այն անձերուն որոնք այսօր չկան. Արմէն Մանուկեան, Յարութիւն Գալանճեան, Արմէն Զարեան, Փաօլօ Գունէօ եւ անշուշտ, այս չարժումին չունչ տուող՝ Օննիկ Մանուկեանը: Ներկայ է Հրանդ Բամպակեանը՝ որուն համար առաջարկեց ծափահարութիւն մը: Հաւատարիմ իր համեստութեան, ինչպէս միշտ՝ այս անգամ ալ ուրիշներուն տուաւ յաջողութեան թաբենիշը, շուքի մէջ պահելով իր անձը:

– Գայեանէ Գազնաքի. 23 մենագրութիւններ:

Մանուկեան ընտանիքէն խոստումնալից ապագայ մը կը նշմարուի:

Ներկայ էին նաեւ Վենետիկի Հայ Կաթողիկէ Համայնքի հոգեւոր հովիւ Տ. Գէորգ Ծ. Վրդ. Գալուստեան, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Հայրապետ Տ. Կոմիտաս Վրդ. Մաքսուտ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՄԱՐՍԷԼ

Պոլսոյ Ս. Խաչ Դպրեվանքի նախկին սաները, որոնք այժմ հաստատուած են–րոպայի զանազան քաղաքներու մէջ, 15 տարիներ առաջ ունեցան դեղեցիկ գա–ղափարը՝ կազմելու միութիւն մը որ պի–տի կոչուէր «Ս. Խաչ Դպրեվանքի գոյու–թիւնը տեւականացնելու եւ համագոր–ծակցութեան միութիւն»: Այդ օրուընէ իսկ որոշելովհամախմբուիլ տարին ան–դամ մը տարբեր քաղաքներու մէջ, Հո–դեգալստեան չաբաթավերջին:

Մայիս 30–ին, Շաբաթ օր, Լիոնէն, Փարիզէն, Զուիցերիայէն, Գերմանիայէն եւ Պոլսէն ժամանած Դպրեվանքի նախկին սաները իրարմէ եկան Մարսէյլի մէջ: Նոյն երեկոյեան տեղի ունեցաւ համագումա–րը, որու ընթացքին եղան խորհրդակ–ցութիւններ· ա) Ս. Խաչ Դպրեվանքի նիւթական եւ բարոյական գոյութիւնը տեւականացնելու առընչութեամբ, բ) Ֆը–րանսայի միութեան յառաջիկայ ծրա–գիրներուն մասին:

Հոգեգալստեան կիրակին, առաւօտեան ժամերգութիւնը սկսաւ 8·30–ին: Պատա–րագը մատոյց Ս. Խաչ Դպրեվանքի նախ–կին սան Գերմանիոյ այժմու առաջնորդ Գարեգին Արք. Պէքճեան, որ քարոզի նիւթ առնելով Հոգեգալստեան գաղափա–րը, իմէջ այլոց չեշտեց թէ՝ առաքեալ–ները որոնք պարզ ձկնորսներ էին վեր–նատան մէջ հաւաքուելով փորձեցին զի–րար հասկնալ, զիրար սիրել, իրարու հետ գործակցիլ՝ ուրոյմէն լրենոյ յանձ–նուած սուրբ գործը տանելու, ներշնչը–ւած Ս. Հոգիէն: Նոյնպէս Ս. Հոգիէն ներշնչուած Թուրքիոյ Հայոց 81–րդ Պատրիարք՝ Գարեգին Արք. Խաչատուր–եան հիմքը դրած էր Ս. Խաչ Դպրեվան–քի, զաւառներէն հաւաքելով երախաներ, պատրաստել աշակերտներ՝ նուիրուած սուրբ գործի մը: Անցեալի այդ գաւառի տղաքը, միասին ապրելով, զիրար սիրե–լով, զիրար հասկնալով, դաստիարակ–ուելով եւ Դպրեվանքի ուսումը առանա–լով եղան երկկուան, այսօրուան եւ շատ հաւանաբար վաղուան պոլսահայ գաղու–թի ամէն տեսակի գործիչները:

Պատարագը երգեց Մարսէյլի Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարու – թեամբ՝ Խաչիկ Եըմպաղեանի (Դպրեվան–քի նախկին սան) :Քառաձայն, Կոմիտաս–եան պատարագը երգուեցաւ բացառիկ ոգեւորութեամբ, կարծէք իրենք եւս ներ–չնչուած ըլլային Ս. Հոգիէն, երկուս–տեք ներդաշնակութեամբ սարկաւագնե–րու հետ, որու բաժինը ստանձնած էին նոյնպէս Դպրեվանքի նախկին սաներէն Մեսրոպ Տուման (Փարիզէն) եւ Իսահակ Տէլիճէ (Լիոնէն) սարկաւագները, յի–շելով եւ յիշեցնելով անցեալի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ օրերը: Հոգեհանգստեան պաշ–տօն կատարուեցաւ Ս.Խաչ Դպրեվանքի վախճանեալ վանահայրերու՝ Գարեգին Արք. Խաչատուրեան, Շնորհք Արք. Գա–լուստեան, Գարեգին Արք. Գազանճեա–նի, նաեւ խնամակալ եւ սաներու հոգ–ւոյ համար:

Ցետ պատարագի ինչպէս զանազան վայ–րերէ եկած դպրեվանքցիներ, նոյնպէս եկեղեցին լեցուած ժողովուրդը խմբը–ւեցաւ մատուղի սեղաններու չուրջ:

Նոյն իրիկունը Լա Սիոթայի Սանթա – Կուսթա սրահին մէջ տղի ունեցաւ ճաշ–պարահանդէս մը: Գարեգին Արք. Պէք–ճեանի օրհնութենէն յետոյ երեկոյթին բացման խօսքը արտասանեց Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի առենապետ՝ Խաչիկ Եըմպաղեան եւ բաւ. – «Ունինք ե–րեք ուրախութիւն: Առաջինը՝ յուղում–նախառն ուրախութիւն մըն է: Այո առա–ւօտ կատարեցինք Հոգեհանգիստ վանա–հայրերու, խնամակալ եւ սաներու հոգի–ներուն համար, որ կու տայ պարտակա–նութիւնը կատարած ըլլալու ուրախու–թիւնը բայց յուղում է՝ քանի որ անցեալ տարիներու ընթացքին կորսնցուցինք շատ երիտասարդ ընկերներ, որոնք դեռ արեւին եւ լուսնին բացուելու տակ էին եւ իրենց գարնան օրերուն լքեցին մեզ եւ հեռացան: Երկրորդը՝ այսօր կը տօնենք Ս. Խաչ Դպրեվանքի 45–ամեակը: Այն Ս. Խաչ Դպրեվանքին որու շրջանաւարտ–ները եղան արժէքներ՝ եկեղեցական, կըր–թական, մշակութային, ընկերային եւ ազգային մարզերէն ներս արդարացնե–լով Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի ե–րազը, գարձան պոլսահայ եւ Սփիւռ–քի Հայութեան հպարտութիւնները: Իսկ երրորդը՝ Ս. Խաչ Դպրեվանքի միու–թեան 15–ամեակը կը տօնենք»: Հոս, Խ· Եըմպաղեան չեշտելով բաւ թէ միութեան անունն է՝ «Ս. Խաչ Դպրեվանքի գոյու–թիւնը տեւականացնելու եւ համագոր–ծակցութեան միութիւն», արդէն ցան–քեր կը թափուին գոյութիւնը շարունա–կելու համար, նիւթական թէ բարոյա–կան դեռնի վրայ եւ աւելցուց՝ «մենք այլեւս տնտեսապէս եւ ընկերային մար–զէն ներս որոշ տեղ մը հասած ըլլալով կը բանանք մեր դռները բոլոր Հայե–րուն, ի մասնաւորի կազմակերպութիւն–ներուն համագործակցելու եւ հետեւա–բար ուժերը միացնելու համար ի շահ ազգին»:

Ճաշին ընթացքին ունկնդրեցինք Ար–թօ Պէքճեանի արտասանութիւնները որ մեկնաբանեց Վ. Թէքէեանէ եւ Պ. Սեւա–կէ, նաեւ երգեց Մեսրոպ Տուման: Նը–ւագախումբի ոգեւորութեամբ խրախ–ճանքը, ջերմ եւ եղբայրական մթնոլոր–տի մը մէջ շարունակուեցաւ մինչեւ ա–րեւածագի ժամերը:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԻՓԵԱՆ

Հիմ Տէր–Մինասեանի գեկուցումը, վեր–լուծելով, քնականապար իր բացատրու–թիւններով, հատորին գրութիւնը:

Անոնք որ այս մենագրութիւններու շարքին եւ անոնց լեզուին ծանօթ են, պիտի անդրադառնան որ «Վաղարշա–պատ»ի Անահիտ Տէր–Մինասեանի ոճը, ներկայացման ձեւը, պարունակութիւնը կը տարբերին նախկիններու պարունա–կութենէն եւ կ'երթան աւելի հեռու, վերլուծելու համար տեղւոյն խմասրը, վայրը, տարածութիւնը՝ պատմաբանա–կան եւ մարդաբանական տեսանկիւնէ մը: Վաղարշապատ քաղաքը, հայ ժողովուր–դին համար խորհրդանշական կարեւոր արժէք մը կը ներկայացնէ, հիմնական կապ մը երկրին եւ ժողովուրդին միջեւ: Ասոր համար է որ Վաղարշապատ – էջ–միածինը– Հայերուն համար կը խորհըր–դանչ քաղաքական–ազգայնական պատ–կանելիութիւնը: Վաղարշապատ – էջմի–ածինը Հայերուն համար է՛ այն ինչ որ է Հռոմը կաթողիկէներուն, Երուսաղէ–մը՝ Հրեաներուն, Մէքքէն՝ մահմետա–կաններուն կամ Շէնարէչը՝ Հինդուներուն համար:

Բայց կը կարծեմ, որ նախընտրելի է Սեդրակ Մանուկեանի բացատրական խօսքերը եւ անոնց հասկնալիօրէն անկա–տար տեղափոխումը հոս, անբաւարար միջոց մը կ'ըլլայ կրկնելու համար Տէր–Մինասեանի գրութեան միտք–բանին: Ո–րով յանձնարարելի է ուղղակի կարդալ վաղարշապատ հատորին մէջ տեղ գտած գրութիւնը, հաճոյքը եւ խմասրը կա–տարեալ գարձնելու համար:

Սեդրակ Մանուկեան վերջացուց խօս–քը յիչելով այս մենագրութիւններուն դեղարուեստական եւ արուեստագիտա–կան գրոյմ տուող աշխատակից Հերման Վահրամեանը, որուն հետ վերջին առա–քելութիւնը Հայաստան ըրած են անկա–խութեան նախորդող տարիներուն:

– Արա Զարեան· վաղարշապատ՝ իբ–րեւ համադրութեան վայր·–

Վաղարշապատ քաղաքին կամ չրջա–նին մէջ կան չորս շատ կարեւոր եկեղե–ցական համալիրներ· Ս. Էջմիածին, Ս. Հռիփսիմէ, Ս. Գայեանէ եւ Ս. Շողա–կաթ: Աստնցմէ զատ կան նաեւ ուրիչ մեծ ու փոքր, ոմանք կիսով աւերուած, ու–րիշներ փլատակ՝ եկեղեցիներ: Այս չորս եկեղեցիներու ճարտարապետական իւ–րայատուկ ոճը սկիզբ առած է եւ մեկ–նակէտ եղած է նմանօրինակ ոճի տարած–ման: Զարեան տուաւ ճարտարապետա–կան մանրամասն ծանօթութիւններ:

Խորհրդային կարգավիճակի ժամա–նակ, ամբողջ քաղաքին տրուած էր Էջ–միածին անունը: Այսօր վերադարձուած է Վաղարշապատ անունը եւ Էջմիածի–նը կը ներկայացնէ Հայ Եկեղեցւոյ Ս. Աթոռը:

– Գալնաքի· Հայ Մշակոյթի Ուսում–նասիրութեան եւ Վաւերագրական Կեդ–րոնի նոր նպատակները·–

Ճարտարապետական մենագրութիննե–րու հրատարակութիւնը հասնելով իր լը–րումին, կեդրոնը՝ իբրեւ ապագայ գոր–ծունէութիւն ընտրած է հայկական պատ–մական եւ մշակութային կոթողներու պահպանման եւ վերաչինութեան ուսումա–սիրութիւնը, օգնելու համար բուն վե–րաչինութիւնը ստանձնող ազգային կամ միջազգային հաստատութիւններուն, քա–նի որ իր նիւթական միջոցները կարե–լութիւնը չեն տար ֆիզիքական միջա–մտութիւնը ընելու: Աւոր կողքին պի–տի չարունակէ հայկական մշակոյթի պարզացումի եւ տարածման գործը:

Այս վերջին գործունէութեան ծիրին մէջ է որ կը պատրաստուի կարեւոր յու–ցահանդէս մը Վենետիկի մէջ, քրիստո–նէութիւնը Հայաստանի պաշտօնական կրօնք հռչակման 1700–ամեակի առիթով: Շէնքը կամ պալատը որուն մէջ տեղի պի–տի ունենայ յուցահանդէսը, վերջնա–կանապէս որոշուած չէ: Բանակցութիւն–ներ կան կեդրոնին եւ Վենետօ Շրջա–նին մէջեւ: Ժամանակաշրջանը որոշ–ուած է Իտալիոյ, աւելի ճիշդ եկեղեցւոյ յոբելեանին («Ճիպիլէօ 2000») եւ 2001 թուականի մէջեւ: Յուցահանդէսին հա–մար պիտի կերարկուի մենագրութիւն–մը պիտի ներկայացնէ գրեթէ ամբողջ Հայկական պատմութիւնը: Գե–ղեցիկ, պարզ, ժողովուրդին դիւրահաս–ցած գրագոութիւնը: Գե–ղեցիկ, պարզ, ժողովուրդին դիւրահա–սանելի, բայց գիտական ամենալուրջ մօ–տեցումներուն վրայ հիմնուած: Կազմուած է գիտական կոմիտէ մը որուն անդամ–ները՝ գեկավարութեամբ փրոֆ. Ալիա–կօ Նովէլլոյի, հետեւեալներն են·– փրոֆ. էրմաննօ Արսլան՝ Միլանոյի հնագիտա–կան թանգարանի տնօրէն, փրոֆ. Ճիան–գաբլօ Պոլոնիէզի՝ Միլանոյի կաթողիկէ համալսարան, փրոֆ. Կապրիէլլա Ուլու–հոճեան՝ Պոլոնիայի համալսարան, փրոֆ. Ճիանանթոնիօ Ռոմանելլի՝ վենետիկեան թանգարաններու վերահսկիչ տնօրէն:

Ինչ կը վերաբերի ապագայի գործու–նէութեան, կեդրոնը արդէն կ'աշխատակ–ցի ԻԻՆԷՍՔՕ–յի եւ Ուորլտ Մոնիւմընթս Ֆաունտի ու Հայաստանի մէջ այն նա–խաձեռնութեան հետ որ ժամանակուան պատմական կոթողներու պահպանման եւ վերաչինութեան կոմիտէին ժառանգորդն է: Իտալիա այն երկիրներէն է ուր լաւա–գոյն կերպով զարգացած է կոթողներու պահպանման եւ վերաչինութեան գի–տարուեստը: Որով կեդրոնը, աշխատակ–ցելով Իտալիոյ համալսարաններուն հետ, Հայաստանի պիտի հայթայթէ այդ գործունէութեան հարկ եղած ծանօ–թութիւնները եւ պիտի կազմակերպէ հայ ճարտարապետներու մասնագիտական դա–սընթացքները:

Երիտասարդ աշխատակից, համալսա–րանի դասախօս Ճոնաթա Ռիցցիի միջո–ցաւ յայտնուեցաւ Ուորլտ Մոնիւմընթս Ֆաունտի միջնորդութեամբ կազմակեր–պել առաքելութիւն մը Անի, ուր եկե–ղեցիներու եւ կոթողներու այսօրուան վիճակին նկարահանումը եղած է, օգտա–գործելով նաեւ տեղւոյն թուրք ճարտա–րապետները: Սահիկներու միջոցաւ եղան շատ տպաւորիչ պատկերափոխումներ ուր Անիի այսօրուան եղերական վիճակը յա–ղիչ տպաւորութիւն մը թողուց: Ու–րեմն՝ Անիի պահպանումին միջազգայ–նացման մէջ կարեւոր քայլ մը:

Տրուած ըլլալով որ ապագայ գործու–նէութիւնները ծրագիրներ են, լաւ է ըս–պասել անոնց գործադրութեան հոլովոյ–թին որպէսզի նման լրատուական հաղոր–դագրութիւն մը առարկայական եւ չօշա–փելի արդիւնքներով ներկայացուի: Ինչ–պէս Յակոբիկ Մանուկեան կրկնեց, վա–ւերագրութենէ դէպի միջամտութիւն կ'անցնի կեդրոնին գործունէութեան ծի–րը: Յարդ, այս կեդրոնը յոյսախաբ չը–բաւ հայ եւ օտար դիտական աշխարհը, յոյսալի եւ մաղթելի է որ իր ապագայ գործունէութիւնն ալ ըլլայ արդիւնա–էտ:

Վ. Բ.

ԻՐ ԹԱՐՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Աչքն կը կապի այս անսպասելի հար–ւածէն: Իր վիրաւոր դէմքին հետ՝ նոյն–քան վիրաւորուած «ես»ը ամէն բան մոռ–ցընել կուտան իրեն ու դունտ մը սեւ ամպ դարձած՝ կը յարձակի Թուրքին վրայ: Ծունկերը տեղաւորած անոր փորին՝ չոր սալայատակին վրայ, երկաթի ծանրու–թիւն ունեցող մատներովը կը սեղմէ անոր կոկորդը:

Թուրքը, յանուն Ալլահին ու Մարգա–րէին օգնութիւն կ'աղերսէ ներկաներէն: Տասնեակներով Թուրքեր օգնութեան կը փութան, կը հրեն, կը հրմշտկեն ու կի–սամեռ Թուրքը կ'ազատեն անոր եղունգ–ներէն: Աչքն իրապէս բարկութենէն կատղած՝ կը գոռայ Թուրքին եռեւէն.

– Ինուսցի Ջորեպան քիւրտ Ալոյին ճի–տին պարտքը Թող ըլայ կոտրել ձեր բա–զուկները:

Բազմութեան մէջ կասկածոտ վախուռք մը ծայր կուտայ· «Իրա՞ւ Հայ է···»: Ցետոյ վայրի հռհռոց մը կը սկսի:

Հասար կուտան: Ամբոխ ու ժանտարմա կը պաշտպանեն զինքը եւ վայրենի ագա–ղակներով ու հրմշտուքով կ'առաջնորդեն պահականոց – բանտ:

Անկէ ի վեր հոն է անիկա, Թուրք ոս–տիկաններու թաթին ենթակայ: Ոչ մէկ ստոյգ վաւերական տեղեկութիւն իր մա–սին :Բերնէ բերան զրոյցներ կը չրջին ա–մէն օր, բայց ո՞րը իրաւ, ո՞րը սուտ···

Վատահ ենք իր վրայ: Գիտենք, որ եթէ պատառ – պատառ ընեն, դարձեալ ոչինչ կրնան կորզել իր բերնէն:

Մեր «պահեստը» մէջտեղ դրինք անուղ–ղակի միջոցներով զայն ազատելու հա–մար, բայց անօգուտ: Իր ազգային ազդե–ցութիւնը բաւական հեռուները կը հաս–նէր, բայց բոլոր ճիդերը ապարդիւն ան–ցան: «Եթէ խնուսցի քիւրտ մը ըլլար, դիւրին էր, բայց Հայ մըն է եւ հասարակ Հայ մը չէ», ըսած էին իրեն:

Արդարեւ, կը պատմէին թէ ըսեր է որ ինքը Հայ մըն է եւ թէ վերջին ապանու–թեանց հեղինակը ինքն է: Բայց ոսոխ–կանութիւնը չուզեր հաւատալ ու տասը համար ալ, ամէն օր, դիչեր ու ցերեկ ա–հաւոր տանջանքներու կ'ենթարկեն, բեր–նէն խոստովանութիւն մը քաշելու համար իր մեղսակիցներու մասին:

Անկէ ի վեր հոն է անիկա, Թուրք ոս–տիկաններու թաթին ենթակայ: Ոչ մէկ ստոյգ վաւերական տեղեկութիւն իր մա–սին :Բերնէ բերան զրոյցներ կը չրջին ա–մէն օր, բայց ո՞րը իրաւ, ո՞րը սուտ···

Վատահ ենք իր վրայ: Գիտենք, որ եթէ պատառ – պատառ ընեն, դարձեալ ոչինչ կրնան կորզել իր բերնէն:

Մեր «պահեստը» մէջտեղ դրինք անուղ–ղակի միջոցներով զայն ազատելու հա–մար, բայց անօգուտ: Իր ազգային ազդե–ցութիւնը բաւական հեռուները կը հաս–նէր, բայց բոլոր ճիդերը ապարդիւն ան–ցան: «Եթէ խնուսցի քիւրտ մը ըլլար, դիւրին էր, բայց Հայ մըն է եւ հասարակ Հայ մը չէ», ըսած էին իրեն:

Արդարեւ, կը պատմէին թէ ըսեր է որ ինքը Հայ մըն է եւ թէ վերջին ապանու–թեանց հեղինակը ինքն է: Բայց ոսոխ–կանութիւնը չուզեր հաւատալ ու տասը համար ալ, ամէն օր, դիչեր ու ցերեկ ա–հաւոր տանջանքներու կ'ենթարկեն, բեր–նէն խոստովանութիւն մը քաշելու համար իր մեղսակիցներու մասին:

Մենք բոլորս – կոյրը, Աւոն, Պայտար Մանասը, Ալենի Նչոն (այսպէս կը կոչ–ւէին Աչխոյին ընկերները), – ուղղակի ցնորած էինք մեր վիչտին մէջ: Կոյրը, զոր այժմ Հայրիկ կը կոչէինք, Թախան–ձագին կը խնդրէր, որ ամէն գնով հետա–նանք այս վայրերէն, բայց մենք վճռա–պէս կը մերժէինք, Աչխոյին գործին կամ դատին վերջը տեսնելու համար:

Որպէս ընկճուած էի: Կը վախնայի, որ այդ վիճակովս կրնայի տեղի տալ բարդութեանց եւ ես դիս մատնել: Այդ մտահոգութեամբ, ժամանակիս մեծ մասը ազգային երկու ճիերովը կ'անցընէի գաշ–տերը, մինչեւ մօտակայ դիւղերը: Երե–ւակայութեանս մէջ միշտ դէշ բաներ կը տեսնէի: Զէ՞ որ Աչխոյին Հայ ըլլալը դիտցած էին: Ինչո՞ւ խնուսցի Ջորեպան Ալոն Հայ կ'ըլլար եւ Մատն չէր ըլլար, կը տարամարանէի: Արդարեւ իմ մասիս շատ աւելի կասկածներ կրնային ունե–նալ, քանի որ աւելի Ջերմ ու մօտիկ յա–րաբերութիւններով կապուած էի Հայ բե–կորներուն···

Անցան չաբաթներ, եղաւ ամիս: Կը պատմէին, թէ բանտին մէջ ենթակայ ա–մէնօրեայ, մշտատեւ չարչարանքներու մեր յաղթակապմ «կեաւուր»էն մեծ բան չէ մնացեր: Կ'ըսէին, թէ իր հաչիւը փա–կել օրերու միայն կը կարօտի եւ թէ կա–խաղանը անխուսափելի է···

Վերջապէս հասաւ սեւ օրը: Մունետիկ–կը, թաղէ թաղ, փողոցէ փողոց ձայնեց չարաբաստիկ լուրը:

– ··· Վաղը առաւօտ, արեւածագէն ա–ռաջ, Տար Աղաճի հրապարակին վրայ պիտի կախուի Ջորեպան Ալոն, փափաքող–ները կրնան ներկայ ըլլալ, հա, ա՛ ա՛···

Մենք բոլորս զարհուրած էինք: Ո՛չ մեր լնելիքը, ոչ ալ չընելիքը պիտէինք: Այդ օրերուն, խոհեմութեան համար, չատ կարճ կ'ըլլար մեր տեսակցութիւնը:

Մունետիկին ձայնած լուրիկունը սակայն, ամէն բան աչք առնելով Հայրիկին (կոյր) զացի: Հոն էր Աւոն: Համր եւ մոայլ, սեւ ամպի մը պէս:

(Շար. 27)

(Շար. Ա. Էջէն)

Թակից որ տասը ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ քրտամէտ թերթի մը մէջ յօդուածի մը համար)։ Որովհետեւ, 15–երը երկու չաթալ առաջ չատ հա–մակրելի որոշում մը տուած են որով յանձնառու կ'ըլլային չծախել զէնքերը ո–րոնք կրնան ծառայել ներքին զսպում–ներու, ոչ ալ արդէն արտաքին յարձա–կումներու։ Եւ քանի որ այս զէնքերը որ–եէ բանի պիտի չծառայէին, կարելի է միայն գոհունակութիւն ունենալ որ մեր թուրք բարեկամները խնայեցին աւե–լորդ ծախքեր…։

⁂

RANCUNIER COMME UN TURC

Նոյն թերթը 5–րդ էջին վրայ ալ ակ–նարկ մը ունի այս նիւթին մասին։ Ցիչե–լէ եաք Ֆրանսայի երեսփոխաններու քը–ւէարկութիւնը եւ Ազգարայի հակազ–դեցութիւնը (60 միլիառ Ֆր.ի պայմա–նագրերու «սառեցումը») կ'արձագանգէ Արտաքին նախարարութեան դիրքին, որ կ'ուզէ հանդարտեցնել Թուրքիան յայտա–րարելով. – «Անհապաղողութիւն մը ե–ղաւ, փորձենք շրջանցել եւ բացատրել թուրք մեր բարեկամներուն որ 1915–ի Թուրքիան ոչ մէկ կապ ունի այսօրուան Թուրքիոյ հետ»։

Ու երգիծաթերթը կ'եզրակացնէ.– «Ա–նունէն, Պեռութենէն և Հոլամասէն զատ, արդարեւ չատ բան փոխուած է…»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԷՆՔԹԱՇ կը սպառնայ Նիկոսիոյ, պա–արբուսկ բռնելով յունական պատերազ–մական օդանաւերու ժամանումը Կիպրո–սի Փաֆոս կայանը։ Ամէնքի համար զարմանալի է Յունաստանի և Կիպ–րոսի միջեւ եղած համաձայնագրի մը հասարակաց պաշտպանութեան եւ արդէն նոյն օրը օդանաւերը Յունաստան պի–տի վերադառնային։ Կիպրոսի Պաշտ–պանութեան նախարարն ալ ըսած է որ քաղաքական արարք մըն էր ըսելու հա–մար որ պաշտպանութեան համաձայ–նագիրը կայ եւ պիտի ըլլայ ցորչափ տե–ւէ գրաւումը։ Մթնոլորտը լարուած էր արդէն ռուսական հրթիռներուն պատ–ճառաւ, զոր Կիպրոսի Արտաքին նախա–րարը «զուտ առեւտրական գործողու–թիւն» կ'որակէ եւ այժմ վերջնական բա–ժանման մը սպառնալիքը կայ Կիպրո–սի վրայ։ Էճեվիթի մտերիմ, Եւրոպա–կան հարցերու թուրք նախարարը կ'ըսէ արդէն «Միութեան որեւէ հաւասար չկայ այլեւս Թուրքիոյ մէջ, Լիւքսանպուրկէն ի վեր»։ Այս անել կացութեան մասին Նիկոսիոյ համալսարանի ընկերաբա–նութեան փրոֆ. մը կ'ըսէ.– «Գլերիսէս եւ Տէնքթաշ չատ ծեր եւ չատ արեւելքցի են լուծում մը գտնելու համար», մինչ թուրք լրագրողը կ'աւելցնէ.– «նախ պէտք է Գլերիսէսը, Տէնքթաշը եւ Է–ճեվիթը տոպրակի մը մէջ դնել եւ ծովը նետել»։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ պինուորական Գերագոյն խորհուրդը որոշած է բանակի չարքերէն արտաքսել 167 սպայ եւ ենթասպայ ո–րոնց մասին կասկած կայ որ իսլամական հակումներ ունին։ Էն–Թէ–Վէ լրատուա–կան կայանին համաձայն ամէնէն մեծ մաքրագործումն է որ կը կատարուի Թուրքիոյ բանակին մէջ։

ՌԱԿԷՓ ՏՈՒՐԱՆԻ, Թուրք լրագրո–ղը, Լիպէ–ի Թղթակից, բանտարկութիւ–նը լայն արձագանգ գտած է Ֆրանսա–կան մամուլին մէջ։ Ֆիկարօ իսկ, որ ընդհանրապէս ժլատ է հակաթուրք ար–տայայտութիւններու մէջ, Յունիս 17–ի թիւին մէջ, հայկական ցեղասպանու–թեան յօդուածէն զատ, Թղթակցութիւն մըն ալ ունի Տուրանի մասին։ Ան կը նկարագրէ իր վիճակը ու կ'եզրակացնէ.– «Հիմնական երեք ծէս կայ մարդու մը կեանքին մէջ Թուրքիա.– Թլփատումը, պինուորական ծառայութիւնը եւ բանտը»։

ՊՈԼՍՈՑ կեդրոնի մէկ հանրատան մէջ ռումբ մը պայթած է եւ 12 հոգի վի–րաւորուած են։ Կ'ըսուի Թէ ոճրափոր–ձին տէր եղած է իսլամական պաղտնի կազմակերպութիւն մը՝ «Մեծ Արեւելքի ռազմիկներու իսլամական ճակատը»։ Գործօն դեր կը խաղայ 1993–էն ի վեր եւ կարգ մը ոճրափորձեր գործած է սրճա–րաններու եւ եկեղեցիներու դէմ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ՕՏԱՐ մասնագէտնե–րու տեղեկագրի մը համաձայն ալքոլը նոյնքան վտանգաւոր թմրեցուցիչ մըն է որքան դղայինը եւ հեռօյինը։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ հաղոր–դումի մը խոսիւ քննադատուած է թըր–քական լրահաւաք կազմակերպութիւն «Միթ»ը։ Ան ամբաստանուած է հակա–ռուս գործունէութեամբ. նոյնիսկ ՔՄ.–կէ – Պէ–ի պատասխանատու մը պնդած է որ «Միթ»ի գործակալ մը առնուած հեռաձայնի ծածկանիշի մը չնորհիւ ըս–պաննուած է Զէչէնիոյ ղեկավար Ճ. Դուդայեւ։ Հաղորդումին մասնակիցնե–րը ըսած են որ թրքական կազմակերպու–թիւնը գաղտնօրէն միջամուխ եղած է չէչէնական դէպքերուն։ Թուրք մամու–լը կը դրէ Թէ հաղորդումին բուն նպա–տակն էր չեչեռ Ռուսաստանի ու ՀԱՊ–ի երկիրներու մահմեդականներուն վրայ Թուրքիոյ ազդեցութիւնը եւ այդ չրջա–նին մէջ Թուրանականութեան վերագար–ձի հեռանկարը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Նազելի Ապունեայեան, Պր. Ժան Ապունեայեան, Օր. Մարի Ապունեայեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրանչեսքօ Զիւզէ, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Ապունեայեան եւ զաւակ–ները կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 21–ին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին իրենց զաւկին, եղբօր, եւ մօր–եղբօր՝

ԳԱԹԻՍԹ ԱՊՈՒՆԱՅԵԱՆ–Ի

մահուան քառասունքին

Ինչպէս նաեւ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ – հօր՝

ԳԱՍՊԱՐ ԱՊՈՒՆԱՅԵԱՆ–Ի

մահուան 17–րդ տարելիցին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա–տակը յարգողներուն։

SAMEDI 20 JUIN
à 20 heures 30
le Dr ARMEN AKHNAZARIAN
Spécialiste de l'architecture arménienne,
Président fondateur
*de l'*Association *de la Recherche*
sur l'Architecture Arménienne
à Aachen en Allemagne,
Un vrai passionné d'anciens monuments
évoquera

Les monuments historiques arméniens de Kelbadjar

Il est intéressant de savoir que la région de Kelbadjar renferme, aujourd'hui encore, de multiples traces du patrimoine arménien méconnues du monde scientifique.
Notre conférencier a effectué un véritable travail d'inventaire des vestiges d'une civilisation dont l'existence sur ces terres remonte à l'Antiquité.

Nous vous convions à cette conférence
(avec projection de diapos)
organisée par
le Comité de Paris — Ile-de-France
de l'UGAB
au
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro : Courcelles)

MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS

Anciens résidents

En vue d'organiser le 70ème anniversaire de sa fondation, la Maison des Etudiants Arméniens met à jour le fichier de ses anciens résidents. Si vous êtes concerné ou si vous connaissez des personnes concernées, merci de transmettre vos coordonnées (nom, prénom, adresse, années de séjour à la Cité Universitaire, et facultativement, coordonnées professionnelles) à :

Anaïd Donabedian, Directrice, M.E.A.
57, Bd Jourdan, 75014 PARIS

Tél. : 01. 44. 16. 10. 60 —
Fax : 01. 44. 16. 10. 61
e-mail : donabed@ext.jussieu.fr

VOUS NOUS AIDEREZ A FAIRE DE CET EVENEMENT UNE VRAIE FETE.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԱՀԱՐԱԿ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

հովանաւորութեամբ շրջանի վարիչ մարմնի

հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու–տայ, Կիրակի, Յունիս 21–ին

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՔՍԱՆ ԿԱՒԱՂԱՆՆԵՐՈՒ

83–րդ տարելիցին առթիւ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ, Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս – Պետրոս եւ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիները։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ 70

ԶՐՈՅՑ ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ–Ի

ՈՒՐԻՇԻ ՀԱՄԱՐ

Թատերական բեմադրութեան չուրջ

մասնակցութեամբ՝
Գրիգոր ՊՂԻՏԵԱՆ–ի
«Համազգայինի» «ԴԻՄԱԿ»
Թատերախումբի
եւ
Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան
Ուրբաթ, Յունիս 19, ժամը 20·30–ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝
17, rue Bleue — 75009 PARIS

– Մուտքը ազատ է –

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB-Paris IDF

Le Comité de Paris —
Ile-de-France de l'UGAB
présente

LA FETE DE LA MUSIQUE

Au programme :
musique arménienne,
musique classique
(Mozart — J. S. Bach — Chostakovitch — Scarlatti — Komitas — A. Katchatrian — J. Trulhar — C. Tedesco — Barrios...)

le Dimanche 21 Juin
— à 16 heures
Léa Cresci (violon) — **Frédéric Schneider** (violon) — **Marie Jonjit** (piano) — **Thomas Kechikian** (piano) **Sophie Kechikian** (piano) — **Anahid Kantarci** (flûte).

— à 17 heures 30
Céline Antonin-Roumian (piano) — **Gévork Gyumdzian** (ténor) — **Tristan Manoukian** (guitare) — **Sidonie Euvremer** (flûte) — **Sévan Manoukian** (Soprano) — **Iris Torossian** (harpe).

— à 20 heures 30
DUO ZEPURE
PUZANT FINDIKIAN
interprète des chansons exraites de son répertoire
La Troupe de danse «BAIDZAR» de l'UGAB-Paris

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 Paris (Métro: Courcelles)

UGAB — UGAB — UGAB —

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 20, տօն Ս. Սբբոցն Նե–սիսի Մեծի Հայրապետին եւ Խաթայ Ե–պիսկոպոսին։

Այս առթիւ, ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի։

UGAB-Paris - IDF

Café - Théâtre

Le Comité de Paris —
Ile-de-France de l'UGAB
présente
« CAFE-THEATRE »
joué
par la troupe de théâtre de l'UGAB
le Samedi 27 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS
P.A.F. Adulte: 250 F. /
enfant: (-18 ans) 150 F.
Places limitées.
Réservations par téléphone
au **01. 42. 27. 12. 26.**
au plus tard le **mardi 23 juin**
Les réservations doivent être confirmées par le règlement correspondant à l'UGAB :
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

L'U. C. J. A. présente
la 2ème édition du tournoi

SPORT - FOI - ARMENITE

Volley-ball, Basket-ball,
Tennis de table, Football
Samedi 20 et Dimanche 21 juin
Stade «Alain Mimoun»
Issy-les-Moulineaux

Sous la présidence d'honneur
et la présence effective de
M. ANDRE SANTINI
et *M. JEAN DJORKAEFF*

Renseignements et inscriptions des équipes :
U. C. J. A.
Tél. : 01. 47. 36. 02. 50;
Fax : 01. 46. 44. 64. 04.

Nombreuses récompenses.
Grand tirage : un aller-retour Paris-Vienne en avion.

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

Pour la 21ème année consécutive !
la **M. C. A. d'ALFORTVILLE**
présente
son

GALA de Fin d'Année M.C.A. 98

sous la Présidence
de M. **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville

Samedi 20 Juin
à 20 heures 45 très précises

Salle des Fêtes,
22, rue Voltaire

La M.C.A. d'Alfortville :
une Culture Arménienne
dans la tradition et la modernité !

— Participation aux frais —

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax : 01 43 78 66 64

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 19
VENDREDI
19 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 19·401 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.401

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԻՄ մէջ բացուած է ժողով մը որու ծրագիրն էր Ովճրային Միջազգային Ատեան մը ստեղծել դատելու համար ցեղասպանութիւնները: 156 երկիրներ կը մասնակցին, բայց ներքին տարակարծութիւնները չատ են: Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը յայտարարած է որ անհրաժեշտ դործելակերպ մը պէտք է գտնուի ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդին եւ իրաւասութեան այս ապագայ մարմինին միջեւ: Երբոր աշխարհն ալ ծուռ աչքով կը նայի այս ծրագրին: Հնդիկ պատուիրակը չատ խիստ եղած է եւ ըսած. _ «որեւէ դեր զոր Ապահովութեան Խորհուրդը կ'ուզէ ունենալ ապագայ Ովճրային Միջազգային Ատեանին մէջ պիտի նշանակէր իր անդամները օրէնքներէ վեր դասել եւ անոնց չնորհել անպատիժ մնալու ապահովութիւնը»: Ֆրանսա եւ Միացեալ _ Նահանգները փորձած են հանդարտեցնել մթնոլորտը: Վեարին կ'ուզէ որ Ատեանին ձեռնհասութիւնը «կեդրոնացած ըլլայ եւ սահմանափակուի, դոնէ սկզբը արտակարգ ոճիրներու՝ ցեղասպանութիւն, պատերազմական ոճիր, մարդասիրական միջազգային իրաւունքի ծանրակիռ խախտումները»: Պէտք չէ որ, կ'ըսէ, Ատեանը քաղաքական դատարանի վերածուի:

ՉՈՒՑԵՐԻՈՑ իշխանութիւնները ընթացք չտալէ եռք Լօզանի 75-ամեակի նչումներուն առիթով Թուրքիոյ դիմումներուն, Ցիւրիխի Թրքական հիւպատոսարանին չէնքին նիւթով երկրորդ դժգոհութիւն մը պատճառած են Անգարայէ: Հիւպատոսարանին ներկայի չէնքին տանտէրը մերժած է վարձակալութեան պայմանագիրը նորոգել, իսկ այն չէնքերը զոր փորձած են վարձել Թուրքերը, տանտէրները միշտ ժխտական պատասխան տուած են: Զուիցերացիները պընդած են որ չըլլակայքին համար անբարձալի են Թուրքերը եւ թէ այդ խմաստով յաղթաթիւ դիմումնագիրներ կը տանան, այնպէս որ չեն ուզեր իրենց չէնքը վարձել որպէս Թուրքիոյ ներկայացուցչութիւն: Պէրնի Թուրք դեսպանը կացութիւնը տեղեկացուցած է երկրին իշխանութիւններուն, պահանջելով որ իրենց չէնք մը տրամադրուի:

ՄԻԱՑԵԱԼ _ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ օգնութեան հասան ձափոնի փրկելու համար իյնելը որու անկումը կը չարունակուէր: Դաշնակցային Պահեստը միջամտեց եւ ամերիկեան կեդրոնական եւ ճափոնական դրամատուները 2 միլիառ տոլարի իյն գնած են, ինչ որ ամբողջած է ճափոնական տարադրամը եւ անկում պատճառած տոլարին:

ԳԵՐՄԱՆ «վերանորոգուած համայնավարներ»ու նախագահը՝ Լոթար Պիսքի ներողութիւն խնդրած է ճայնափիւռէն համայնավարներու գործած սխալներուն համար Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ: Այս խօսքերը արտասանած է 1953 Յունիս 17-ի խռովութեանց 45-րդ տարեդարձին առթիւ: Այդ թուականին ժողովրդական ապստամբութիւն մը տեղի ունեցած էր, որ տարածուած էր ամբողջ Արեւելեան _ Գերմանիա, պահանջելով աւելի ազատութիւն եւ ժողովրդավարութիւն: Կարմիր բանակի միջամտութիւնը պատճառ եղած էր 125 հոգիի մահուան, ներառեալ խորհրդային զինուորները որոնք մերժած էին կրակ բանալ ժողովուրդին վրայ:

ԿՈՒՏԱ պանիրի (հոլանտական) Ֆրանսայի մէջ ծախուած ամէն մէկ քիլոյին 1 Ֆր. կը յատկացուի Ազնաւուր փուր Լ'Ապբեի, ինչպէս կը հաղորդէ մամուլը («Ֆրանս _ Սուար» եւայլն):

«ԵԹԷ ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԱՆՋԻՔՈՂ ՄՆԱՑ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿՐՆԱՑ ԱՑԺՄԷԱԿԱՆԱՑՆԵԼ ՄԻԱՑՈՒՄԻ ՀԱՐՑԸ»

կ'ըսէ Վ. Օսկանեան

Արտաքին Գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Յունիս 17-ին մամուլի ասուլիսի մը խօսելով Ղարաբաղի հարցին կարգադրման մասին, այժմէականացուցած է Ղարաբաղ _ Հայաստան միացումը, կամ ԼՂՀ-ի անկախութիւնը ճանչնալու նիւթը: Ան ըսած է թէ եթէ երկու, երեք, չորս կամ հինգ տարի Ադրբեջան չվոխէ ներկայի իր կեցուածքը, Հայաստան պարտաւոր պիտի ըլլայ նոր ձեւեր փորձելու լուծումի յանգելու համար եւ այդ ձեւերէն մէկը կրնայ ըլլալ միացումը: Նախարարը աւելցուցած է թէ Հայաստան չատ երկար ատեն չի կրնար սպասել Ադրբեջանի դիրքորոշումներուն, դիտնալով որ ան մեծ միջոցներու տէր է իր բանակը հզօրացնելու, չնորհիւ իր քարիւղին եկամուտին: «Ադրբեջան պէտք չէ յոյսեր փայփայէ որ Ղարաբաղ կը դառնայ իր ինքնավար մէկ շրջանը» ըսած է Վ. Օսկանեան, կրկնելով հոլիղոնական կապերու իրենց պատրաստակամութիւնը: Ատիկա յարաբերութեան այն ձեւն է որուն մէջ «ենթակայութիւն» խնդրոյ առարկայ չէ կողմերէն մէկուն կամ միւսին համար: Նախարարը տեղեկացուցած է նաեւ թէ Մինսկի խումբը տրամադիր է փոխխորհրդութիւն բերելու լուծումի իր ծրագրին մէջ, բայց Ադրբեջանի բուռն ընդդիմութիւնը արդելք կ'ըլլայ ատոր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԱՍՆ ՀԱԻԱՏՔԻ, ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԵՒ ԳՐԱԳԷՏ ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐՈՒՆ

• Մայիսի վերջին օրերուն դպրոցական տարուան աւարտի զանգը հնչելէն առաջ, լրագրող մը հետաքրքրուելու կը գիտնայինք թէ ի՛նչ սորված են 1988-ի պատմական տարիէն ետք աշակերտ եղած պատանիները: Երկրորդական վարժարաններու երկու տասնեակ մանչերու և աղջիկներու ուղղուած են հետեւեալ հարցումները. Ե՞րբ կատարուած է գիրերու գիւտը, որո՞ւ կողմէ: Ո՞ր թուականին, կամ դարուն տեղի ունեցած է Աւարայրի ճակատամարտը եւ որո՞նց միջեւ:

Լ. Ասատրեանի այս հարցախոյզին արդիւնքները կը յայտնեն թէ միայն մէկ աշակերտ ճիշդ պատասխանած է. իսկ սըխալներուն մէջ կարելի է կարդալ որ գիրերու գիւտին թուականը 1941 է, գիւտը կը պատկանի Յ. Թումանեանի, Մովսէս Խորենացիին: Աւարայրի մասին գրեթէ բոլորն ալ ըսած են թէ գաղափար չունին:

Ինչ կը վերաբերի Սարդարապատի՞ թէ Աւարայրի ճակատամարտին աւելի առաջ եղած ըլլալու հարցումին, «գիտցող»ներու պատասխաններէն եռ Աւարայրը 1915-ին գետեղելու փորձեր, Աւարայրի դաշտին վրայ Հայերուն դէմ Թուրքերը տեսնողներ:

Ճիշդ է որ խորհրդային կարգերէն անկախութեան անցքի ամէնէն խառնակ շրջանին զուգադիպած է այս տղոց դպրոցական կեանքը: Ճիշդ է նաեւ որ աշխարհի ամէնէն զարգացած, բարգաւաճ երկրին մէջ ալ կը գտնուին ազգային պատմութեան ու մշակոյթին տարրական տուեալներուն անգիտակ աշակերտներ: «Առաւօտ»ի այս նիւթին յատկացուցած էջին սա արձագանգը դրդուեցաւ հետեւրիւթեանէ մը. արդեօք այս տղաքն ալ նկատի ունի՞ն դասական ուղղագրութեան վերադարձին դէմ անզիջող պայքարի եռլած Հայաստանցի սխալապաշտ մեծատուրները որոնք որպէս գերագոյն առաքինութիւն կը պնդեն թէ այդ վերադարձը անգրագէտ պիտի դարձնէ ներկայ սերունդը...:

Թէեւ գիրերու գիւտի հեղինակն ու թուականը գիտնալ _ չգիտնալ շատ բան պէտք չէ նշանակէ անոնց համար երբ իրենք ամէն կապ խզած են անոնց հետ, ամէն սկիզբ գետեղելով 1920-ով բացուած շրջանին մէջ. շրջան որ իրենց համար չէ վերջացած ու պիտի չվերջանայ որպէսզի յանկարծ անգրագէտ չդառնայ ներկայի սերունդը...:

Թ. ԱՐՓԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

«ԵՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 17/18)

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՑՑԸ ԵՐԵՒԱՆ _ ՂԱՐԱԲԱՂ _ ԲԱՔՈՒ

Յունիս 14-ին, Եւրոպայի Խորհրդարանի պատուիրակութիւն մը՝ քաղաքական եւ իրաւական հարցերու, մարդու իրաւունքներու յանձնաժողովներու զեկուցաբերներէն կազմուած, Բաքու գացած է: Անկէ անցած է ԼՂՀ եւ Հայաստան: Եռեւանի մէջ հանդիպումներ ունեցած է Ռ. Քոչարեանի, Պաշտպանութեան եւ Արտաքին գործերու նախարարներու, Ազգային ժողովի նախագահին, կառավարութեան եւ ընդդիմութեան ներկայացուցիչներու հետ: Այցը Հայաստանի ու Ադրբեջանի Եւրոպայի Խորհուրդին անդամակցութեան ձեւակերպութիւններուն մաս կը կազմէ: Հայաստան Եւրոպայի Խորհուրդին մէջ յատուկ հրաւիրեալի կարգավիճակ ստացած է 1996 Յունուարին, Ադրբեջան՝ Յունիսին:

*
**

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ «ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԻԱՍՆՈՒԹԻՒՆ» ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի եւ «Արդարութիւն ու Միասնութիւն» Համագործակցութեան անդամներուն հանդիպումին քննարկուած են հանրային կեանքին եւ ներքին քաղաքական զարգացումներուն առընչուղ հարցեր: Կարծիքներու փոխանակում տեղի ունեցած է ընտրական նոր օրէնսգրքի չուրջ. նախագահը առաջարկած է որ կուսակցութիւնները այս նիւթին չուրջ կլոր սեղան մը կազմակերպեն: Արձարձուած է նաեւ նախագահին առընթեր քաղաքական խորհուրդի մը ստեղծման եւ անոր գործունէութեան նիւթը:

Խ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻ ԺՈՂՈՎԻՆ

Ս. Պետերսբուրգի մէջ Յունիս 17-ին իր աշխատանքները սկսած է ՀԱՊ-ի անդամ երկիրներու անտեսական երկրորդ համաժողովը: Հայաստանը կը ներկայացնէ Ազգ. Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեան: Ժողովին բացման ելոյթ ունենալով ան չեչտած է անտեսական մարզէն ներս գործակցութեան կարեւորութիւնը ՀԱՊ-ի որակական փոխակերպման մէջ:

*
**

ԲՈՂՈՔ ՔՈՆԵԱԿԻ ԳՈՐԾԱՏԱՆ ՎԱՃԱՌՔԻՆ ԴԷՄ

Ազգ. Ժողովի Յունիս 16-ի նիստէն եռք լրագրողներու հանդիպումին դէմ յայտնուելով քոնեակի գործատան վաճառքին, երեսփոխան Ա. Սադոյեան ըսած է թէ Յունիս 19-ին հանրահաւաք տեղի կ'ունենայ ժողովրդական բողոքը յայտնելու համար այդ վաճառքին դէմ: Ա. Սադոյեան զարմացած է թէ ինչպէս քանի մը հոգի համարձակած են վաճառել 100 տարուան «մեր պապերի էքսիմոյ ստեղծուած արժէքը»:

*
**

ՀԱՅ _ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Պատրաստութեան անհրաժեշտ հիմքեր չունենալով Հայաստանի դրամատունեբու համակարգը պակասը ունի որակեալ պաշտօնեաներու: Անոնց պատրաստութեան համար այս տարուան վերամուծին իր դռները կը բանայ հայ _ գերմանական ֆինանսական գոլէժը: Ցած եւ մէջին խաւերու պաշտօնեաներու պատրաստութիւնը կը տեւէ երկու տարի: Կ'ենթադրուի որ առաջին տարեշրջանին վարժարանը կ'ունենայ 50 ուսանող:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՐԴՈՑ ՄԱՍԻՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Զարեհ Խրախունի, «Արի Արքայն», Պոլիս, 1998, 46 էջ: Զարեհ Խրախունի Սփիւռքի ամէնէն վաստակաւոր բանաստեղծներէն է, եւ այս հատորը իր 15–րդն է: Գրութիւնը կը ներշնչուի Մովսէս Յորենացիի «Պատմութիւն Հայոց»ի հանրածանօթ նախադասութենէն. «Որչափ ամբռնութիւնք մեռան ի մահուանցն Արտաշիսի պիրելի կանայք եւ հարիւք եւ մտեբիմ ծառայք ... եւ սորա այսպէս սիրելի եղեալ աշխարհիս մերոյ», որ իր կարգին կը պատկանէր հեթանոսական շրջանի բանաստի զրականութեան, սոյգ կորուսեալ վիրկուած Պատմահօր կոմիտ: Գրքին մասին նախաբանի մը մէջ, Ռոպէր Հատէհեան կը գրէ· «Արի Արթայն դիւցազնավէպը թերեւս գագաթնակէտ մըն է խրախուճիի արուեստին մէջ, որովհետեւ այստեղ այլեւս իրարու կը միահեան գաղափարագիտութիւն, Հայոց պատմութիւն, դիւցազնական շեշտ, շարժանկարային նկարագրութիւն, զմայլելի լեզու ... նոր եւ շատ արժէքաւոր ներդրում մը կ'ընէ դիւցազներգական սեռէն ներս»:

Անմիջապէս ըսեմ, թէ դիւցազներգուկան ոգին ու ոճը Խրախունիի խառնուածքին խոտոր կը համեմատին: Ինքը այն բանաստեղծն է, որ կրցաւ առօրեայի ու ընթացիկի վրայ իր նետած զարտուղի ակնարկով թարմ չունչ մը բերել մեր յոգնած ապառած քնարերգութեան մէջ: Քիչ մը դուարթախոհութիւն, քիչ մը ընկերային սուր քննադատութիւն ու շրջուած զգայականութիւն՝ եւ արդէն պոլսահայ ժամանակակից բանաստեղծութիւնը կը պանէր իր ճամբան որմէ տակաւին չէ շեղած: Բայց խնդիրը այն է, որ Խրախունին այս դիրքը դիւցազներգական ոչինչ ունի ոչ իր տիպարային կառուցուածքով, ոչ ոճային նկարագրով, ոչ ալ մանաւանդ բարոյական իր մթնոլորտով: Հառաչին կը պակսին ուրիշ քանի մը այլ յատկանիշներ, որոնք աւելի կարեւոր են քան դիւցազներգականութիւնը – կը պակսի հայկական ինքնութեան եւ ազգային պետականութեան զրօսմը, որուն խորհրդանշանը Արտաշէսին ճակատագիրն էր ըլլալ, ինչպէս եւ հայկական բնաւխարհի ներկայութիւնն ու ազդեցութիւնը հերոսին վրայ: Գործին խորքը պարապութիւն մը կայ, հոն ուր տրամ մը, հոգեբանական բախտամ, ճակատագրի հետ անյոյս բայց անխուսափելի մաքառում մը պիտի ըլլար: Հատորին կէսը պիտի հասնինք որպէսզի առաջին ապրող ու իրաւ անձ մը (հնդիկ պատանին) հանդիպինք: Սակայն, որ Խրախունին իր բնական թափը կը գտնէ ու կը մտնէ իր մտերիմ ինքնութեան մէջ:

«Ինչպէս հովը բիւշաւար զովաշունչ
որ ցերեկուան տօթէն յետոյ իրիկուան
դէմ կուգայ բալլով պարիկի
եւ կը արբէ ճակատները բրտնաթոր
ու կ'ամոքէ այրող սրտերն ումպ մը
ջուրի կամ շոյանքի կարօտած,
այսպէս մեղմիկ ու հեզասահ
մետաքսներու եւ շղարշի շրջիւն մը լոկ
ցանցնելով իր ետին
ներս կը մտնէ արեւելեան հմայքներու
դիցուհին
թիթեռներու պէս թովուն
ճաճիշտներու խումբին հետ»:

Արտաշէս արքան մահամերձ հիւանդ է ու երազ մը կը տեսնէ ու Խրախունի յարմար առիթը կը նկատէ Հայուն պատմական աշխարհին ու կորսուած հայրենիքին ողկոյզը ընելու, օգտագործելով եւ դաղի երկայրի միջոցը:

«Երազին մէջ Արտաշէս իր սեւ ձին
հեծած Բեգասի պէս կը թռչէր
կը պայքարէր Կապադովկի դեւերուն
դէմ սատանայի ծխանիներէն
դուրս վախած
կը զարնուէր Ծովից Երկրի
խարակներուն խայրասուր
կը սաւառնէր մերթ Եփրատի մերթ
Տիգրիսի ոլորապտոյտ հոսանքին
ի վեր վարարուն
մէկ մը կարին կը հանդիպէր
սմբակներով հրացայտ
յետոյ Տայէին ձեռ կը զարնէր ու
կը նետէր Երիվարի համակին
ձեռը յանկարծ նիզակ կ'ըլլար ու
կ'երկարէր մինչեւ Սիւնիք, Տմորիք

ԴԻՏԵԼՈՎ «ՈՒՐԻՇԻ ՀԱՄԱՐ»Ը

Փարիզի 18–րդ թաղամասին մէջ փոքր թատերասրահ մը՝ «Թէաթը Էվիաս ափ–Թէօր» արուեստի ուշադրաւ ձեռնարկի մը վայր եղաւ Յունիս 11 – 14, իր բեմը տրամադրելով Լ. Շանթի «Ուրիշի համար»ի ներկայացումներուն: Ձեռնարկը որ նուիրուած էր «Համազգայինի 70–ամեակին, իրականացած էր նոյն կազմակերպութեան «Դիմակ» եւ «Հայ թատրոնի ընկերակցութիւն» թատերախումբերուն գործակցութեամբ ու Արբի Յովհաննիսեանի բեմադրութեամբ:

Գործը որ անցեալ դարու վերջաւորութեան հայաշատ քաղաքի մը մէկ հայ ընտանիքին ամէնէն անհեռաքրքրական սովորական ընթացքով առօրեայէն հոգեբանական նման խորութիւն մը ի յայտ կը բերէ, ամէն բանէ առաջ կը վկայէ Շանթի թատերագիրի յատկանիշին. ան որուն համար գրեթէ միշտ չափանիշ կ'առնուի «Հին Աստուածները»: Այդ թատերգութիւնը նաեւ պատճառ եղած է որ իր առաւելին մէջ մնան «Ուրիշի համար»ին նման գործեր որոնց բնագիրը աւելի կարծր է բեմադրիչին միջնորդութեան, քան «Հին Աստուածներ» մը, որպէսզի իրենց չերտերը բանան դիտողին առջեւ:

Լուսաբիւններու եւ կայնութեան խաղ մըն է «Ուրիշի համար»ը· այս յատկանիշը ներով ստեղծուած ենթախորքի մը վրայ պետեղուած է երեք քոյրերու հասակակից ճակատագիրը որ տարբեր մեկնակէտերէ կը դիմէ նոյն կաղապարին. ճակատագիրը որ կ'ամփոփուի Ղովտի կրնոջ օրինակին մէջ: Ես–ին եւ ուրիշին նախասիրութեան չարչրկող ընտրութիւնը խաղին առանցքը կը կազմէ, որուն վրայ զուգահեռ հայելիներու դրութիւն մը պետեղուած է նրբօրէն, քոյրերուն երկու առ երկու յարաբերութիւններով որոնք կը զարգանան, յանգելու համար նոյն կէտին:

Խաղը ասկէ առաջ մաս կազմած էր նոյն խումբին «Թատերական ընթերցումներ»ու չանթեան շարքին (1997 Հոկտեմբեր – Դեկտեմբեր): Այդքանով գաղափար մը տալով հանդերձ հեղինակին անտեսուած գործերուն մասին, պէտք է ըսել որ ընթերցումէն մեծապէս զեղչուած բեմադրութեան գործօնը արդելք էր լման խորութեամբ ընկալելու թատերդութիւնը: «Համազգայինի 70–ամեակին նչումը բարեբար առիթը եղած էր այդ պակասը լրացնելու: Մանաւանդ որ Ա. Յովհաննիսեանի նման արուեստագէտի մը թափանցող միջնորդութիւնը լաւագոյն առիթը կ'ընծայէր այդ ընկալումին:

Ներշնչում էր տարբերութիւնը նաեւ ընթերցումին ու խաղարկութեան: Տարբերութիւն, որով թատերգութիւնը կը յայտնուէր բազմաչերտ մակարդակներով, ընթերցումի պարագային յաճախ աննըշմար մնացած խորութիւններով: Փոթորկոտ ներաշխարհներ, կեանքի պարտադրութիւններուն ծանրութեան տակ լռեցընելու, խաղաղեցնելու, մեռցնելու պայքարը նուազագոյն չարժումով ու ձայնի դրեթէ միակերպ ելեւէջով արտայայտող խաղը մեծապէս ենթակայ է ծանրաբեռնուածութեան, որ ներկայացման ընթացքին կրնայ ձանձրացնել:

Ներկայացման ընթացքին ամէնէն ուշագրաւ կողմերէն մին եղաւ ներկայացման տարածքին կազմակերպումը: Ներկայացումը տեղի կ'ունենար ոչ թէ բեմին վրայ, այլ բեմին առջեւ, հանդիսատեսարանին մէջ: Ներկայացման տարածքը կը կազմուէր հանդիսատեսարանին մէջ դրուած երկու հատ երկու յարաբերութիւններով որոնք կը զարգանան, յանգելու համար նոյն կէտին:

Խաղը ասկէ առաջ մաս կազմած էր նոյն խումբին «Թատերական ընթերցումներ»ու չանթեան շարքին (1997 Հոկտեմբեր – Դեկտեմբեր): Այդքանով գաղափար մը տալով հանդերձ հեղինակին անտեսուած գործերուն մասին, պէտք է ըսել որ ընթերցումէն մեծապէս զեղչուած բեմադրութեան գործօնը արդելք էր լման խորութեամբ ընկալելու թատերդութիւնը: «Համազգայինի 70–ամեակին նչումը բարեբար առիթը եղած էր այդ պակասը լրացնելու: Մանաւանդ որ Ա. Յովհաննիսեանի նման արուեստագէտի մը թափանցող միջնորդութիւնը լաւագոյն առիթը կ'ընծայէր այդ ընկալումին:

Ներշնչում էր տարբերութիւնը նաեւ ընթերցումին ու խաղարկութեան: Տարբերութիւն, որով թատերգութիւնը կը յայտնուէր բազմաչերտ մակարդակներով, ընթերցումի պարագային յաճախ աննըշմար մնացած խորութիւններով: Փոթորկոտ ներաշխարհներ, կեանքի պարտադրութիւններուն ծանրութեան տակ լռեցընելու, խաղաղեցնելու, մեռցնելու պայքարը նուազագոյն չարժումով ու ձայնի դրեթէ միակերպ ելեւէջով արտայայտող խաղը մեծապէս ենթակայ է ծանրաբեռնուածութեան, որ ներկայացման ընթացքին կրնայ ձանձրացնել:

Ներկայացման տարածքին կազմակերպումը նաեւ ուշագրաւ կողմերէն մին եղաւ ներկայացման տարածքին կազմակերպումը: Ներկայացումը տեղի կ'ունենար ոչ թէ բեմին վրայ, այլ բեմին առջեւ, հանդիսատեսարանին մէջ: Ներկայացման տարածքը կը կազմուէր հանդիսատեսարանին մէջ դրուած երկու հատ երկու յարաբերութիւններով որոնք կը զարգանան, յանգելու համար նոյն կէտին:

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ
ԽԱՉԻԿ ԳԻՒՂԸ ԱՅՑԵԼԱԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Յունիս 13–ին այց մը տուած է Վայոց Ձորի Խաչիկ գիւղին որ սահմանակից է Նախիջեւանին: Աւերակ առիթ եղած է որ պիւղացիները նախագահին ուշադրութեան յանձնեն իրենց հարցերը որոնց մեծագոյնը ոռոգման ջուրին առընչուածն է: Կրնայ կարգաւորուիլ 12 քմ.նոց նոր ջրատարով եւ ապա ջրամբարի մը կառուցումով, կամ Արենի – Խաչիկ ջրհան կայանով: Գիւղը ունի նաեւ զործազրկութեան խնդիր: Նախագահը այցելած է գիւղին զօրամասը եւ դպրոցը: Խոստացած է որ ներկայացուած հարցերը աստիճանաբար լուծում կը գտնեն եւ թէ այցին առաջին պրիմքները կ'երեւին քանի մը ամիսէն:

***

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՐԵՒԱՆ ԿԱՅՑԵԼԷ

Արտաքին գործերու նախարարութենէն հաստատուած է որ Յունիս 30–ին Երեւան կ'այցելէ Արժանթինի նախագահը Գաուրս Մէնեմ:

ծաղ միօրինակութեան մը վերածուելու վտանգին. գլխաւորաբար Ժիրայր Զուլոքեան – Հելգա Գէորգեան – Արսէն Այնթապլեան երրեակը իր զգայուն մեկնաբանութեամբ առաջին ազդակը եղաւ այդ վտանգը վանող· մանաւանդ ունենալով Աստղիկ Շինկիւեանի մարմնաւորած նախատիպ – հայելիի լծորդը: Միւս գերերը ստանձնած էին Թորոս Գումիկեան, Յարութիւն Խաչատուրեան, Ռազմիկ Աբգալեան, Մարալ Քերովբեան–Նազենի Ղարիբեան, Նայիրի Յովսէփեան: Կար երբեմն միայն լսելի ըլլալու դժուարութիւն մը որուն սրբագրութիւնը, հաւանօրէն, առոգանութեան յաւելեալ աշխատանքի եւ սրահին ձայնականութեան պայմաններուն կապուած է:

Ա. Յովհաննիսեան բեմադրութենէն զատ ստանձնած էր բեմայարդարումը եւ զգեստներու ձեւաւորումը, պատրաստութիւնը: Երկուքն ալ անթերի մտանկից եղան արձանագրուած յաջողութեան: Իսկ Կոմիտասէն երգերու պատահիկները դաշնակի վրայ կը նուագէր Անէթ Գիւլանչեան: Լոյսերը պեկավարեց Սարօ Սիրաչեան:

Բազմաթիւ առումներով Չեխովի «Երեք քոյրերը» յիշեցնող, անոր համաժամանակ այս գործը (1901 եւ 1901–3), ինչպէս կը տեղեկացնէ այս առիթով պատրաստուած յայտագիրը – գրքոյկը, առաջին բեմադրութեան արժանացած է առաջին հրատարակութենէն (Թիֆլիս – «Մշակ») 68 տարի ետք, Թեհրանի մէջ, Արբի Յովհաննիսեանի աշխատանքով: Յետոյ, 1996–ին նոյն բեմադրիչին կողմէ ընթերցում – ներկայացման նիւթ եղած է Երեւանի Սունդուկեան թատրոնին մէջ: Ինչպէս կը գրէ բեմադրիչը նոյն գրքոյկին մէջ, բացատրելու համար «Ուրիշի համար»ին բաժին վիճակած յապաղումն ու անտեսումը, «Հայ թատրոնը պատմական դէպքերու բերումով, ընդհանրապէս անտարբեր մնացած է նման գգայուն ու նրբին խաղերու հանդէպ»:

Ուրախալի է որ Համազգայինի 70–ամեակը առիթ տուած էր այս քիչ մը ամօթալի հատատատումէն ազատուելու յաջող բացառութեան մը:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐԱՅԵԱՆ

կարծես որոշել էր գնել առանձնատունը: Դեղին մազեր, լուսանի աչքեր, օձի մարմին: Նաչէր բայլում, սողում է: Վերջապէս կանգնեց Զոտտոյի նկարին առջեւ:

– Ինչո՞ւ Յուքաճ Յիսուսին համբուրելուց առաջ, ասաց «խաղաղութիւն քեզ, վարդապետ», հարցրեց նա:

– Դէ, մի քանի պիտի ասէր: Կարող էր եւ ասել «Սարսափելի ցաւում եմ, բայց մատնում եմ, որպէսզի իրականանայ մարգարէների գրածը»: Դրա նման մի բան:

Ես, ի հարկէ, ուրիշ բան էի մտածում:

– Այսինքն՝ ինքն ընտրութիւն չունէ՞ր:

Զգացի, որ ձայնը դողում է, էդ մէկը չէի սպասում. Կոմսուհի Տրակուլա: Նա մէջքով էր կանգնած ու դեռ նկարն էր գնում: Մօտեցայ ու ֆտեւից գրկեցի նրան:

– Գիտե՞ս, առաքեալներն ինչ արին, երբ էն փիճերը Յիսուսին էին ձերբակալում:

– Չէ:

Նա արդէն յետոյբն էր շփում վրաս:

– Փախան:

– Կեանքը քանի քան է, – շշնջաց նա: Երեւի կարծում էր, թէ Հոլիվուտում է:

Գաղափար մը տալու համար Մկրտչեանի Ֆանթասթիքի մասին, ահա հատուած մը «Դիմքը» պատմուածքէն: Այս ու նման թխմանները ֆոֆքայէն իւ վեր ընթացիկ զարճած են, սակայն միշտ կը պահեն որոշ այժմէականութիւն:

«Յունիսեան մի առաւօտ շաբթային ֆաղաֆացի ×–ը արթնացաւ, գնաց լոգարան՝ լուացուելու, նայեց հայելուն ու տեսաւ, որ կորցրել է դէմքը: Այն ուղղակի չկար: Դատարկութիւն: «Գուցէ աչքիս է թւում», – մտածեց շաբթային ֆաղաֆացի ×–ը եւ վերադառնալով ննջասենեակ՝ արթնացրեց կնոջը: Շաբթային ֆաղաֆացուհի Y–ը այնպէս ճչաց վախից, որ բաղաֆը միանգամից արթնացաւ: Ցետոյ դողդոջուն ձայնով հարցրեց·

– Դէմքդ ո՞ւր է»:

Մայիս 26, 1998
ԿԷՆԻԷՅԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. – Յունիս 16-ի մեր թիւով, հաղորդած էինք թէ թրքական հեռատեսիլը յայտագիր մը յատկացուցած էր Հայերուն Յունիս 11-ին: Ստորեւ ամբողջ արձագանգը զոր նոյնութեամբ կ'արտատպենք «Մարմարա»ի Յունիս 12-ի թիւէն:

*
**

Հինգշաբթի, Յունիս 11, ժամը 23-ին, Փանալ Տէ հեռատեսիլի կայանը, իր «Տուրում» յայտագրի ծիրէն ներս, Փոմպարուի Պէզճեան Ամիրա սրահին ներս կենդանի սփռումով ներկայացուց «Միլլիյէթ» օրաթերթի խմբագրապետ՝ Կիւնէշլի ձիվաօղլուի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած «Բռնեկամական մկկեղում» ծրագիրը:

Յայտագիրը, որ տեւեց աւելի քան եօթը ժամ, մինչեւ առաւօտեան կանուխ ժամերը, բծախնդրօրէն պատրաստուած որակաւոր յայտագիր մըն էր, որ համակեցութեան եւ եղբայրասիրութեան տասնեակ պատգամներ կը փոխանցէր ունկնդիրներուն:

Ձիվաօղլու յայտագրի բացման իր խօսքին մէջ յայտնեց որ իրենց նպատակն է պատմութեան զերեզմանը քրքրել եւ այդ զեխեմանին վրայ ծաղիկներ ափռել: Յայտնեց թէ իրենց նպատակն է մարդիկը մօտեցնել իրարու, եւ անցեալին նայելով տեսնել միա՛յն զեղեցկութիւնները: Յայտնեց թէ յայտագրին մէջ քաղաքական նիւթերու առընթեր, տեղ պիտի տրուի նաեւ արուեստին: Այնուհետեւ, մէկ առ մէկ ծանօթացուց յայտագրի մասնակից անձերը, որոնք էին հետեւեալները.– Նուրտան Թոռունն (արուեստագիտուհի), Շիւքրիւ Էլէքտաղ (Աթաթիւրքի Գործոց Նախարարութեան նախկին պաշտօնական, Ուսուցչութեան աւագ դեսպան), ժապլին Զարքճը (Պետական Օփերայի արուեստագիտուհի), Լիւթֆիւ Տողան (կրօնից Գործերու նախկին նախագահ եւ Պետական նախարար), Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան (Պատրիարքական Փոխանորդ), Ձաւէքճ Մաք Քարթի (պատմաբան – Ամերիկայի մէջ դասախօս եւ հեղինակ «Մահ եւ տեղահանութիւն» գիրքին), Սէզկէն Ձումհուր Էօնալ (յօրինող), Հրանդ Տինք (խմբագրապետ «Ակօս» շաբաթաթերթի), Գաան Սոյաք (Թուրք եւ Հայ Տնտեսական Յարաբերութիւններու Հիմնադրամի Թուրքիոյ ներկայացուցիչ), Նուրթէն Թէմմէն Քոլչաք (Պետական Օվերայի դերասան եւ ուսուցիչ դաշնակահարուհի), ինչպէս նաեւ սոպրանօ Նուազախումբի անդամներ:

Ձիվաօղլու նախ խօսք տուաւ Լիւթֆիւ Տողանի եւ հարցուց անոր թէ ի՞նչպէս կը մեկնաբանէ ան եկեղեցւոյ հովանիին ներքեւ դումարուած այս մթնոլորտը եւ այս զեղեցիկ միաբանութիւնը:

Լիւթֆիւ Տողան չնորհակալութիւն յայտնեց որ այս հաւաքոյթի կազմակերպիչները առիթ ընծայած էին որ դրական իսլամներու լայնախոհութիւնը: Ան նշեց որ Թրքական ազխարհին մէջ եկեղեցիներն ու աղօթատեղիները տեղ գրաւած են իրարու մօտ, եւ հոն ուր աղօթատեղիներ կը գտնուին, կը նշանակէ թէ այնտեղ Աստուած գոյութիւն ունի: Տողան զեղեցիկ եւ չնչին նախադասութիւններով ունկնդիրները հրաւիրեց այս միասնութենէն եւ լայնախոհութենէն դասեր քաղելու:

Ձիւաօղլու յայտագրին սկսաւ երաժշտութեամբ, նշելով թէ երաժշտութիւնը մարդոց հասարակաց լեզուն կը նկատուի: Նաեւ որ հայ երաժիշտները դարերու ամբողջ տեւողութեան, իրենց մեծ նպաստը բերած են Թուրք մշակոյթին: Այս կարգին յիշեց Թաղէոս Էֆէնտին եւ հրաւիրեց երգչուհի Նուրտան Թոռունը, որ երգէ Թաղէոս Էֆէնտիի «Սաքըն կէչ քալմա էրքէն կէլ» երգը: Այնուհետեւ հրաւիրեցաւ նաեւ ժապլին Զարքճըն, որ իր կարգին երգեց ազերիական երգ մը, «Վակիօղ», որ բարեկամութիւն կը պատգամէր:

Ապա սփռուեցաւ նոյնութեամբ այն տեսակցութիւնը, զոր Կիւնէշլի ձիվաօղլու կատարած էր Հայաստանի նախագահ Ռոպէր Քոչարեանի հետ (*):

Յայտագրին մէջ տեղ տրուեցաւ նաեւ Հայաստանցի ժողովուրդին տեսակէտները: Բոլոր Հայաստանցիներն ալ անխտիր կը յայտնէին թէ մեծ փափաք ունին Թուրքիա գալու, որովհետեւ կ'ուզեն տեսնել հայկական յուշակոթողները, Անին, Աղթամարը եւայլն, կ'ուզեն տեսնել հայկական հաստատութիւններն ու եկեղեցիները, կ'ուզեն չրջիլ իրենց նախահայրերու ծննդավայր հողերուն վրայ եւայլն:

Հեռաճայնի միջոցով կապ հաստատուեցաւ նաեւ համբաւաւոր լուսանկարիչ՝ Արա Կիւլէրի հետ: Ան յայտնեց որ ինք չատ երջանիկ է, որ այս հողերուն վրայ ծնած է, որովհետեւ այս հողերուն վրայ ծնած ըլլալով, արդէն ինքնաբերաբար սիրացած կ'ըլլայ նաեւ ուժ քաղաքակրթութիւններու, որոնց իրենց հետքը թողած են այս հողերուն վրայ: Ան ըսաւ, թէ ասիկա ինքնին հարստութիւն մըն է, որովհետեւ Թուրքիոյ հողերուն վրայ ամէն քայլափոխիդ ուզէդ կը բախիս քաղաքակրթութեան մը, մինչդեռ արտասահմանի մէջ բացի երթեւեկի ցուցանիշներէ, ոչինչ կը գտնես դիմացդ: Արա Կիւլէր յայտնեց թէ ինք քաղաքական հարցերով հետաքրքրուիլ չուզեր, աւելորդ կը նկատէ այդ բոլորը, ինք միայն կ'ուզէ իր մեքենան առնել, փողոց իջնել եւ նկարահանել մարդիկը պատմութեան փոխանցելով այդ փաստերը: Նշեց թէ ինք չորս հարիւր տարուան անցեալ ունեցող Իսթանպուլցի ընտանիքէ մը կը սերի եւ ինք իրաւունքներու տեսակէտէ ո՛չ մէկ տարբերութիւն ունի Ահմէտներէ կամ Մէհմէտներէ:

Ապա տրուեցաւ Շիւքրիւ Էլէքտաղի, որ ան մեկնաբանէ Քոչարեանի արտայայտութիւնները: Էլէքտաղ թուրք եւ հայ երկխօսութեան ակնարկելով, յայտնեց որ թէեւ Քոչարեան կ'ուզէ որ զարթաղեան հարցի չուրջ առանց նախապայմանի սեղան նստին կողմերը, սակայն ատիկա կարելի չէ, որովհետեւ կովկասներու մէջ առկայ է զարթաղեան հարցը, որ ցարդ անլուծելի մնացած է եւ այդ հարցը արդելք է երկխօսութիւններու: Ղարթաղը ազերիական հող է, Հայաստան բռնազբաւած է այդ հողերը, քանի առ հարիւր ազերիական հողեր Հայերու զրաւման տակ կը գտնուին, Ազերիները տեղահանուած են եւ ճամբարներու մէջ կ'ապրին, եւայլն: Էլէքտաղ յիշեց, որ Տէմիրէլ 1991-ին ճանչցած է Հայաստանի անկախութիւնը եւ իր ուղերձով Հայաստանի տեղեկացուցած է, որ Միջպետային Իրաւակարգի հիմնական սկզբունքներու եւ յատկապէս հողային ամբողջականութեան հիմերուն վրայ Թուրքիա պիտի յարգէ լաւ դրացութեան բոլոր սկզբունքները: Էլէքտաղ կարղաց այդ պատճէնը: Ցայտնեց սակայն որ Հայաստան ստնակոխած է այդ սկզբունքները եւ որպէսզի Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ յարաբերութիւնները բարելաւուին, պէտք է Հայաստան վերադարձնէ ազերբէջանական բռնագրաւեալ հողերը: Ան յիշեցուց, որ անցեալ տարեվերջին Ալիեւ եւ Լ. Տէր-Պետրոսեան Սթրազպուրգի մէջ տեսակցած էին Օ – ԷՍ – Սէ – Ը-ի կողմէ առաջարկուած երկու հանդրուաններով լուծման մասին համաձայնութիւն պոյացուցած: Այդ օրերուն յոյս մը ծնունդ առած էր, որ երկկողմանի յարաբերութիւնները պիտի բարելաւուին: Բայց ասիկա Հայաստանի Արծիւներուն կողմէ յարմար չընդունուեցաւ, անոնք ուզեցին Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը հրաժարեցնել եւ յաջողեցան իրենց ձեռնարկին մէջ եւ այնուհետեւ 1994-ին Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի կողմէ խափանուած ծայրայեղ ազգայնամոլ Դաշնակները Քոչարեանի հրապարակ վերադին սկսան գործունէութեան դաշտ ջրնել: Այս նիւթերու մասին երկար մեկնաբանութիւններով Էլէքտաղ պարզեց իր տեսակէտները:

Ապա առաւ դարձեալ Լիւթֆիւ Տողան, որ խոստովանեցաւ թէ պատմութեան ընթացքին տխուր դէպքեր պատահած են եւ երկու ժողովուրդներն ալ տուժած են փոխադարձաբար այդ դէպքերէն: Վկայակոչումներ ընելով անցեալի պատահարներէն, Լանաց բացատրել, որ Հայ-էր Օսմանեան ընդհանէն սկսեալ միշտ մօտիկ յարաբերութիւններ մշակած են Թուրքերու հետ եւ իրենց մշակոյթով, ապրելակերպով եւ առաքինութիւններով միախառնուած են իրարու: Ան ըսաւ, թէ վտանգ իրարու հետ կռուելու, պէտք է համերաշխութեամբ ապրիլ իրարու հետ:

Ապագի կարգը եկաւ Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանի, որ յայտնեց թէ հայ եւ թուրք ժողովուրդներու միասնութիւնը 5-րդ դարէն կը սկսի եւ Հայոց Պատրիարքարանի 537 տարուան անցեալը ապացոյցն է այս միասնութեան: Ցայտնեց թէ ինք չուզեր քաղաքական հարցերու միջամուխ ըլլալ, բայց կ'ուզէ չեշտել որ սխալ է Հայերու եւ Թուրքերու միասնութիւնը արժեւորել զարասկզբի տխուր դէպքերով: Մենք աւելի երկար ժամանակուան միասնութիւն մը ունինք: Մենք ունինք ստեղծագործութիւններ եւ մշակութային գետնի վրայ աշխատանքներ, զորս միասնաբար ի յայտ բերած ենք: Մենք ունինք անզնահատելի հարստութիւններ, որոնք այդ միասնութիւններէն ծնունդ առած են: Ցայտնեց թէ բոլոր մանուկներն ու երիտասարդները զեղեցիկ ապագայ մը ապրելու իրաւունքն ունին: Նշեց որ ինք որպէս քրիստոնեայ կրօնաւոր մը, կ'ուզէ մահմետական կրօնաւորներու հետ ազօթել, որ մեր մանուկներն ու երիտասարդները աւելի լաւ ապագայ մը ունենան իրենց առջեւ եւ աւելի զեղեցիկ գործեր մէջտեղ բերեն: Մեսրոպ Արք. առաջարկեց որ պատմական դէպքերը պատմականներուն թողուին եւ քաղաքագէտներէն խնդրուի որ անոնք այսօրուան մեր երիտասարդները դէպի քաղաքական բանակոխիւներ ներքաշելու փորձեր չկատարեն: Ստեղծել այնպիսի մթնոլորտ մը, որ անոնք ձեռք ձեռքի եւ աչք աչքի, ապահով քայլերով յառաջանան դէպի ապագայ:

Ցայտագիրը ընդմիջուեցաւ ժապլին Զարքճըի եւ Նուրտան Թոռունի միասնաբար մեկնարանուած երգով:

Ցայտագրին մէջ տեղ տրուեցաւ նաեւ լրագրող Րէյա Գումպարաճըպաշըի տեսակցութիւններուն, Ֆրանսայի Սորհրդարանէն երեսփոխաններու հետ: Ձիվաօղլու յայտնեց թէ անոնցմէ ոմանք վերապահութիւն յայտնեցին, իսկ ոմանք ալ յօժարեցան պատասխանել հարցումներուն: Երեսփոխաններէն ոմանք ճիշդ կը գտնէին տրուած որոշումը, ոմանք ալ Ներաւազգական պատասխաններ կու տային:

Այնուհետեւ կապ հաստատուեցաւ վրդովի Մխիթար Սօյասլի հետ որ Փարիզ կը գտնուի ներկայիս եւ որ Թուրքիոյ Աթաթիւրքի Գործոց Նախկին Նախարարն էր: Ան յայտնեց թէ ինք Ֆրանսայի ընթացքին առիթն ունեցած է այս նիւթերուն չուրջ լայնօրէն տեղակցելու Ֆրանսացի երեսփոխաններու, Ծերակոյտի անդամներու, նաեւ կառավարական պաշտօնակատարներու հետ: Ան յայտնեց թէ ճիշդ չի գտներ Ֆրանսայի երեսփոխաններու դիրքաւորումը հայկական հարցին նկատմամբ, քայց բարեբախտութիւն նկատեց նաեւ որ Ծերակոյտը ներկայ հանդրուանին վրայ քննարկութեան նիւթ պիտի չդարձնէ այս հարցը: Ան ըսաւ նաեւ որ պէտք չէ այս հարցը բարձի թողի ընել, այլ պէտք է հետապնդել, որպէսզի յառաջիկային դարձեալ այս նիւթը օրակարգի չբերուի:

Հեռաճայնի միջոցով խօսք տրուեցաւ նաեւ Ձօչքուն Քըրճայի, որ հանգամտեան կոչուած Թուրքիոյ աւագ դեսպաններէն մէկն է եւ որուն դէմ մահափորձ կատարուած էր ԱՍԱԼԱ-յականներու կողմէ: Քըրճա խիստ արտայայտութիւններ ունեցաւ, յայտնեց թէ պէտք է սահմանները փակել Հայաստանի դիմաց, պէտք չէ արժօնել, որ առեւտրական ձեռնարկներ կատարուին, եւայլն:

Քըրճայի այս խիստ եւ անզիջող խօսակցութիւններէն ետք խօսք տրուեցաւ Հրանդ Տինքի, որ կերպով մը իր անհանդըստութիւնը յայտնեց Քըրճայի խօսքերուն դիմաց եւ յայտնելով թէ պատմութեան մէջ անհամ դէպքեր պատահած են, առաջարկեց որ վերատին քայլեր առնուին դէպի փայլուն ապագայ: Ան անդրադարձաւ այն իրողութեան, որ յաւտգրի մասնակից բոլոր անձերն ալ կը յայտնեն մեւնոյն զգայտարները մարդասիրական գետնի վրայ, բայց անոնք չեն հասկնար զիրար: Պէտք է աշխատանք տարուի, որպէսզի իրերհասկացողութեան մթնոլորտ ստեղծուի: Տինք աւելցուց որ խռովութիւններու ետին թաքնուած են տնտեսական ակնկալութիւններէ ծնունդ առած կարեւոր պղտկներ: Նշեց որ Կասպից Ծովու քարիւղի հարցը եթէ լուծուի, այն ատեն ինքնաբերաբար լուծում պիտի գտնէ նաեւ Ղարարաղեան հարցը: Ցայտնեց որ պէտք է վերանորոգել Անիի աւերակները, Ախթամարի եկեղեցին եւ այլ պատմական յուշարձանները, որպէսզի Հայաստանցի զբօսաչրջիկներ գան եւ տեսնեն այս բոլորը:

Ցայտագրին Ֆրանսայէն մասնակցութիւն բերաւ Րաֆֆի Ազաքս, որ ուզեց բացատրել, թէ Ֆրանսա ինչպէս որ նեղոտութիւն խնդրած է Տրէյֆիւսէն, կարելի է նոյն բանը ակնկալել նաեւ Թուրքիայէն:

Ծօսք առաւ նաեւ փրոֆ. Ճուսթին Մաք Քարթի, որ որպէս պատմաբան, պարզեց իր տեսակէտները, նշեց թէ պատերազմի ընթացքին Թուրքերն ալ Հայերու կարգին մեծ զժբախտութիւններու ենթարկուած են, միլիոնաւոր մարդիկ մեռած են, Հայերն ու Թուրքերը իրարու թշնամացած են Ռուսերուն պատճառաւ եւն.:

Ցայտագիրը դարձեալ ընդմիջուեցաւ ժապլին Զարքճըի երգով: Ան հայերէնով երգեց Ռոմանոս Մելիքեանի «Վարդը» երգը: Երգելէ ետք, պատասխանելով հարցումի մը, յայտնեց թէ իր փափաքն է պատմութենէն դաս քաղելով, մեր երիտասարդներուն փայլուն ապագայ մը կերտել:

Ծօսք առաւ նաեւ Ֆրանսայի Թուրքիոյ աւագ դեսպանը, Տանիէլ Լը Քարթիէ, որ յայտնեց թէ Թուրքիա Ֆրանսայի հետ լաւ յարաբերութիւններ ունի եւ հայկական ցեղասպանութեան փափուկ նիւթը պէտք է պատմաբաններուն Թողուլ:

Ձօչքուն Քըրճա դարձեալ խօսք առնելով յայտնեց թէ Թուրքիա Հայաստանի բազմաթիւ դիւրութիւններ կ'ընծայէ, արտօնութիւն կու տայ որ չորքարը երկու թռիչքներ կատարուին դէպի Թուրքիա, մուտքի արտօնութիւն կու տայ եւայլն: Մինչդեռ նոյն բանը չըներ Հայաստան: Ան յայտնեց նաեւ որ թէեւ Հայաստան անտեսական ազրիւրներու տեսակէտով աղքատ երկիր է, բայց ունի կարեւոր նեղուժ մը. այդ է Հայաստանցիներու մբատային բարձր որակը եւ արհեստներու եւ արուեստներու հանդէպ անոնց ունեցած ընդունակութիւնը:

Ծօսք առաւ նաեւ Քաան Սօյաք, որ խիստ տագնապ խօսակցութեամբ մը յայտնեց թէ կ'ուզէ ճշդումներ ընել Քըրճայի խօսքերուն մէջ: Ան յայտնեց թէ Թուրքեր Հայաստանի մէջ չատ դիւրութեամբ կը ստանան մուտքի արտօնութիւն, հակառակ անոր որ Եւրոպայի երկիրներէն Հայաստան գացողները միեւնոյն վերաբերումին չեն արժանանար: Նշեց թէ հայ ճարտարապետներ եւ արուեստագէտներ բազմաթիւ նպաստներ բերած են այս երկրին: Շեշտեց նաեւ որ մինչ Հայաստանի գործատէրերուն հետ չատ լաւ չփումներ հաստատած է: Ան առաջարկեց որ Անատոլուի հայ ճարտարապետական կոթողները, որոնք ներկայիս աւերակ վիճակ կը պարզեն վերանորոգուին փութով հայաստանցի հայ ճարտարապետներու ալ գործակցութեամբ: Ան չեշտեց որ այս կերպով կարելի կ'ըլլայ զբօսաշրջիկները ներքաշել դէպի Թրքական հողերը եւ այս կերպով տնտեսական գետնի վրայ օգուտներ քաղել: Ան նշեց որ Հայաստանի մէջ Թրքական ապրանքներու նախապատուելիւն կը տրուի: Հայաստանցիներէն չատերու նախնիքները ծնած են Թրքական հողերու վրայ եւ ներկայիս ալ Հայաստանի մէջ կարգ մը Թաղեր կը կրեն Թրքական քաղաքներու կամ գիւղաքաղաքներու անունները, ինչպէս Արաբկիր, Մալաթիա եւայլն:

Ծօսք առաւ նաեւ Սէզկէն Ձումհուր Էօնալ որ Մարք Արեանի երգի բառերը Թրքերէնի Թարգմանած է: Ան գոյց տուաւ նկարներ, այդ փոխադրութիւնները եւ նպաստաւոր խօսքեր արտասանեց Մարք Արեանի մասին:

Ցայտագիրը վերջ գտաւ ժապլին Զարքճըի եւ Նուրտան Թոռունի կողմէ միասնաբար երգուած երգով:

Ձիվաօղլու, յայտագրի ընթացքին յաճախ կը կրկնէր թէ այնքան մեծաթիւ ունկնդիրներ վափաքած էն հեռաճայնով կապ հաստատել իրենց հետ, որ հեռաճայնի ցանցը կզպուած է:

Ցայտագիրը վերջ գտաւ առաւօտեան դէմ:

Այս առաւօտ Պատրիարքարանէն կը տեղեկացնեն մեզի թէ, այնուհետեւ Պէզճեան Ամիրա սրահի վերնատան մէջ ընթրիք մը տարբուեցաւ հիւրերուն ի պատիւ:

(*) Տե՛ս «Ցառաջ», Յունիս 12, Ա. Էջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏ
ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՆԱՀԱՊԱՏԱԿ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

հովանաւորութեամբ շրջանի
վարիչ մարմնի

*հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու-
տայ, կիրակի, Յունիս 21-ին*

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ

83-րդ տարելիցին առթիւ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ, Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս - Պետրոս եւ Իսիի Ս. Մարիամ Ածածածին եկեղեցիները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

*Իսի լէ Մուլինոյի Թարգմանչաց վար-
ժարանի վարչութիւնը, ծնօղքներուն եւ
ուսուցչութիւնը խորին շնորհակալու-
թիւն կը յայտնեն վարժարանի Յունիս
14-ի պաշտահանդէսին առթիւ օրուան
յայտագրի գործադրութեան սիրայօժար
կերպով մասնակցող ծնողներուն եւ բո-
լոր անոնց, որոնք նուէրներով կամ անձ-
նական աշխատանքով նպաստեցին դաշ-
տահանդէսի յաջողութեան:*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

University d'été d'études arméniennes

Le HOM (Hay Oknoutian Mioutioun) de la Côte Est des Etats-Unis organise une université d'été d'études intensives arméniennes dispensées en langue anglaise, de 3 semaines, destinée aux jeunes étudiants de niveau universitaire, **âgés de 18 à 25 ans et diplômés d'études secondaires.**

Date : du 18 Juillet au 8 Août.
Lieu : Université Bradford — à Bradford (Massachussetts)
Direction : D. Houri BERBERIAN
Directeur du Département d''histoire à l'université d'Etat de Californie à Los Angeles.

Programme

Langue	Musique
Histoire	Cinéma
Littérature	Danse
Histoire de l'art et autres...	

Conditions :
- **Hébergement pris en charge par le HOM Côte Est;**
- **Frais d'inscription, non remboursable, 350 USD plus frais de voyage à la charge du participant.**

Délai d'inscription : 30 Juin.
S'adresser au Conseil d'Administration de la CBAF : **01. 48. 24. 46. 57.**

INSCRIPTION A L'ECOLE TARKMANTCHATZ

Les inscriptions pour l'année scolaire 1998-99 ont commencé à l'école bilingue **Tarkmantchatz** d'Issy-les-Moulineaux.

— La maternelle petite section accepte des enfants de 3 ans (nés en 1995);

— Les enfants de 4 ans (nés en 1994) seront dans la maternelle moyenne section;

— Les enfants de 5 ans (nés en 1993) seront dans la maternelle grande section;

Le C.P. ouvrira ses portes en septembre.

Les enfants nés en 92 seront accueillis en cette classe. Parallèlement à l'enseignement de l'arménien, le programme scolaire du C.P. établi par le Ministère de l'Education nationale sera appliqué.

Pour les enfants venant d'une école française, une entrée directe en C.P. ne peut être envisagée que si le niveau d'arménien de l'enfant est jugé suffisant. Des cours préparatoires d'arménien peuvent être dispensés.

Les parents sont invités à inscrire leurs enfants dès maintenant.

Prendre R.V. avec la Directrice Mme Hilda Kalfayan-Panossian, en téléphonant au : **01. 46. 45. 60. 55.**

UGAB-Paris - IDF

Café - Théâtre

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB
présente
« CAFE-THEATRE »
joué
par la troupe de théâtre de l'UGAB
le Samedi 27 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS
P.A.F. Adulte: 250 F. / enfant: (-18 ans) 150 F.
Places limitées.
Réservations par téléphone au **01. 42. 27. 12. 26.** au plus tard le **mardi 23 juin**
Les réservations doivent être confirmées par le règlement correspondant à l'UGAB :
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 20, ժօն Է Սրբոցն Ներսիսի Մեծի Հայրապետին եւ Խաթայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Հիմնուած 1879-ին

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1998-1999-Ի ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ԲԱԺԻՆ,
3 դասարան

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ ԲԱԺԻՆ,
5 դասարան
(sous Contrat-Simple)

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳԻ Ա. Բ. Գ. դասարաններ
(sous Contrat d'Association)

եւ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳԻ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ Դ. դասարան

Հայ լեզուի եւ քրիստոնէական դաստիարակութեան զուգահեռ Պետական լման Ծրագիրը:

1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY
Tél.: 01. 43. 81. 01. 72

PARIS - EREVAN - PARIS
à partir de
3250 F

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 96. 10. 10;
Fax : 01. 42. 96. 18. 77

SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté — 69003 LYON
Tél. : 04. 78. 60. 13. 66;
Fax : 04. 78. 60. 92. 26.

Demandez notre brochure pour des séjours individuels et en groupe.

l'UGAB en vacances

à l'occasion des vacances, l'UGAB organise
du 24 au 30 juillet
pour la deuxième année concécutive,
UN SEJOUR FAMILIAL EN PENSION COMPLETE A CHAILLOL-LA-VILLETTE (Hautes - Alpes)
où vous pourrez profiter d'une ambiance chaleureuse, déguster de bons petits plats mijotés par un chef arménien, et, enfin, respirer l'air pur des montagnes.

Pour tous renseignements, appeler : le **04 91 22 10 45**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
SUR RADIO AYP FM

Emission **«Cartes sur Table»**
Samedi 20 Juin à 10 heures 15
sur AYP FM

Au retour de son voyage en Arménie
colloque international
Sossé Mayrig
(Rapatriement des cendres)

Soyez tous à l'écoute.

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Տէսինի Կապոյտ Խաչի եւ Մշակութային Տան Հայկական զպրոցի տարեվերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 27, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը ժամը 20·30-ին: Կը խնդրուի մեծ թիւով ներկայ ըլլալ քաջալերելու Հայկական զպրոցի մանուկները:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՏՈՒՆ

Pour la 21ème année consécutive !
la **M. C. A. d'ALFORTVILLE**
présente
son
GALA de Fin d'Année M.C.A. 98

sous la Présidence de M. **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville

Samedi 20 Juin
à 20 heures 45 très précises

Salle des Fêtes,
22, rue Voltaire

La M.C.A. d'Alfortville : une Culture Arménienne dans la tradition et la modernité !

— Participation aux frais —

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB-Paris IDF

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB
présente

LA FETE DE LA MUSIQUE

Au programme :
musique arménienne,
musique classique
(Mozart — J. S. Bach — Chostakovitch — Scarlatti — Komitas — A. Katchatrian — J. Trulhar — C. Tedesco — Barrios...)

le Dimanche 21 Juin

— à 16 heures
Léa Cresci (violon) — **Frédéric Schneider** (violon) — **Marie Jonjit** (piano) — **Thomas Kechikian** (piano) **Sophie Kechikian** (piano) — **Anahid Kantarci** (flûte).

— à 17 heures 30
Céline Antonin-Roumian (piano) — **Gévork Gyumdzian** (ténor) — **Tristan Manoukian** (guitare) — **Sidonie Euvremer** (flûte) — **Sévan Manoukian** (Soprano) — **Iris Torossian** (harpe).

— à 20 heures 30
DUO ZEPURE PUZANT FINDIKIAN
interprète des chansons exraites de son répertoire
La Troupe de danse «BAIDZAR» de l'UGAB-Paris

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 Paris (Métro: Courcelles)

UGAB — UGAB — UGAB —

TEBROTZASSERE en fête

DIMANCHE 28 JUIN à partir de 11 heures

avec
MARTEN YORGANTZ
et son orchestre

PARTIE ARTISTIQUE

Evelyne ALTOUNIAN — RAFFI — ESSAÏ — AUDRAY — Cathy APRAHAMIAN

et l'incontournable
CHORALE de l'ECOLE TEBROTZASSERE
Sous la direction de
HAïG SARKISSIAN

Distribution des Prix — Tombola — Jeux divers — Buffet — Concours de nardi

Spectacle des enfants
et LA TROUPE DE DANSE «*ASTRIG*» D'ARNOUVILLE

1, Boulevard du Nord - 93340 LE RAINCY — Tél. : 01. 43. 81. 01. 72.
— ENTREE LIBRE —

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 20-21
SAMEDI - DIMANCHE
20-21 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·402 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.402

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Կիպրոսի կառավարութիւնը յայտնեց թէ պիտի բողոքէ միջազգային մարմիններու մօտ, իբրեւ հետեւանք Թրքական 6 էֆ 16 պատերազմական օդանաւերու ժամանման կղզիին Թրքական հատուածը: Անգարա այս միջոցին դիմած է իբրեւ պատասխան յունական չորս օդանաւերու կիպրոս փոխադրութեան: Այս առընչութեամբ, Մ. Եըլմազ յայտարարած է. – «Թուրքիա պատերազմ չուզեր, բայց ամէն կախում ունի յոյն – Կիպրացիներու դիրքէն»: Աւելի ուշ ալ, Արտաքին նախարարութեան լանջերն ալ մեղմացնելու համար մթնոլորտը լցած է թէ Թուրքիա միանդամեայ նախաձեռնութեան մը պիտի դիմէ Մեծն – Բրիտանիոյ մօտ, որպէսզի ելք մը գտնուի:

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է որ Եւրոպական Միութիւնը կրակին հետ կը խաղայ Կիպրոսի անդամակցութիւնը բանակցելով: Հակառակ կղզիին բաժանման, հիւսիսը՝ Թուրքերը 35 հազար զինուորով եւ հարաւը՝ Յոյները որոնք կը չանան ամրապնդել իրենց ռազմական ուժը, 15–երը որոշած են կիպրոսը արձանագրել անդամակցութեան թեկնածուներու առաջին ցանկին վրայ: Այս իրողութիւնը եւ Թուրքիոյ եղած մերժումը ալ աւելի լարած են մթնոլորտը, որովհետեւ Անգարա անարդարութիւն մը կը տեսնէ այս բոլորին մէջ:

Եւրոպական Միութեան պատասխանատուները կը չանան անտեսել ինչ որ կը կատարուի եւ ամէն յանցանք կը բեռցնեն Յունաստանի ուսին, որովհետեւ ան կ'օգտագործէ վէթոյի իր իրաւունքը, արդելք հանդիսանալով որեւէ բարելաւման Եւրոպական Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ: Բայց, ոչ ոք կ'անդիտանայ, ինչպէս դիտել կուտայ «Մոնտ»ի աշխատակիցը (Յունիս 19), որ իրականութիւնը բոլորովին տարբեր է: Նախատեսել 60 միլիոն մահմետականներով երկրի մը անդամակցութիւնը լուրջ հարցեր կը դնէ բազմաթիւ անդամ պետութեանց մօտ եւ Թուրք աշխատաւորներու ազատ երթեւեկը Հասարակապետութեան աշխատանքի շուկայի մէջ անկարելի բան մըն է, մանաւանդ Գերմանիոյ համար: Այս երկդիմի, կեղծաւոր եւ անպատասխանատու դիրքը, կը շարունակէ յօդուածագիրը, դիմ առ դիմ կը թողու Յունաստանն ու Թուրքիան, որոնք կիպրոսէն զատ, դեռ ունին եղկականի հարցերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՍփէն, աշխատանքի, եռօրեայ այցելութիւն մը կը կատարէ Միացեալ Նահանգներ եւ Յունիս 18–ին ընդունուած է Գլինթընի կողմէ, զոր առաջին անգամ կը տեսնէր: Ֆրանսայի վարչապետը խորացոյց տպաւորուած է թէ նախագահէն եւ թէ երկրէն, անոր անտեսական վերլուծէն: Ժոսփէնի համար Գլինթընն ու Ժեղ, Եանդուն, իսր համոզումներու տէր եւ բազմաթիւ տեսանկիւններէ ալ իր մըտահոգութիւններուն մօտ մտահոգութիւններ ունեցող անձ մըն է:

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԸՆ կ'ուզէ յարաբերութիւն վերահաստատել Պարսկաստանի հետ 18 տարիներու խզումէ ետք, այս ուղղութեամբ յայտարարութիւն մը ըրած է Տիկին Մաւլէն Օլպրայթ: Ամերիկա նման յոյս մը ունէր նոր նախագահին՝ Խաթամիի չափաւոր նկարագրին պատճառով, բայց Խոմէյնիին թոռը, անցեալները վրանապէս չէջտած է որ «որեւէ յարաբերութիւն Միացեալ – Նահանգներու հետ երբէք չի կրնար ըլլալ»:

ՄԵՏԼԱՑի մէջ (Ալժերիա) նոր ջարդեր տեղի ունեցած են Յունիս 17–էն 18–ի գիշերը: 13 հոգի սպաննուած են, վեց ուրիշներ ալ վիրաւորուած,

ՄԻԼՈՍԵՒԻՉի պիջուները Քոսովոյի վերաբերեալ չատ անբաւարար կը նկատուին արեւմտեան երկիրներուն կողմէ: Մոսկուայի մէջ Ելցինի հետ իր խօսակցութեանց ընթացքին, յանձնառու չէ եղած քաշելու իր զօրքերը ինչ որ հիմնական պայման կը նկատուի: Մոսկուա կը խորհի որ անարդար է աւելին պահանջել:

ԱՆԱՏՈԼի ԶՈՒԲԱՑԻՍ, սեփականաչքարհման ծրագրի «հայրը» նոր պաշտօնի մը նշանակուեցաւ Ելցինի կողմէ: Փոխվարչապետի հանդամանքով, իրեն յանձնուած է ֆինանսական միջազգային յարաբերութիւններու յատուկ ներկայացուցիչի պաշտօնը:

ԱՆԳԼԻԱ որոշեց կիրարկել ՍՄԻՖ–ի դրութիւնը, այսինքն նուազագոյն աշխատավարձի, որովհետեւ Թոնի Պլէր անդրադարձած է թէ չահագործումները չատ են: Ակէ ետք, նուազագոյն աշխատավարձը, նշանակուած է ժամական 36 Ֆրանք եւ 30 Ֆրանք 20 տարեկանէն վար պատանիներու համար:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 18 / 19)

ԱՐՄԱԻԻՐԻ ՆՈՐ ՄԱՐԶՊԵՏԸ

Երեւանի քոնեակի գործատան տնօրէնը Ալպեր Հերոյեան որուն պաշտօնին վերջ արուած էր պնդողներուն կողմէ, կարգուած է Արմաւիրի մարզպետ:

*
**

ԱԼՔԱԹԷԼԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒԿԱՅԻՆ ՎՐԱՑ

Յունիս 23 – 24 երեւան կ'այցելէ Ալքաթէլի միջազգային յարաբերութիւններու տնօրէնը: Այս մասին տեղեկացուցած է Ֆրանսայի Հայաստանի դեսպան Մ. Լըկըա: Լսած է թէ տնօրէնին այցին նպատակն է ճշդել հայկական չուկային վրայ Ալքաթէլի տեղը, ծրագիրները:

*
**

ՅԱՐԳԱՆՔ ԲՈՆՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Յունիս 18–ին Երեւանի Գրողներու տան մէջ յարգանքի ցերեկոյթ մը տեղի ունեցած է, նուիրուած՝ 1920 – 50 տասնեակ բռնութեան զոհ Հայերու: Սասուն Գրիգորեան, Արմենակ Մանուկեան խօսած են զոհ հայ գրողներու, մշակոյթի, դիտութեան, քաղաքական եւ հանրային գործիչներու մասին: Ըսուած է որ պէտք է անոնց պատկանող վաւերաթուղթերը հաւաքել ու յուշամատեաններ հրատարակել:

*
**

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ՆԵՐԳԱՂԹԷ

Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան հաստատած է լուրը թէ առանց տեղեկացնելու Հայաստանէն մեկնած է Արտաքին գործերու նախարարութեան քարտուղարութեան դեկավարը: Մամուլի հաղորդումներուն համաձայն, ան Թիֆլիսի Իսրայէլի դեսպանատունէն այդ երկիրը մեկնելու արտօնութիւն խնդրած է: Վ. Օսկանեան ըսած է թէ ԱՄՆ մեկնելէ առաջ ինք վերջ տուած էր Մ. Մանոյեանի պաշտօնին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԻՐԱՆԻ ԴԷՄ ԱՄՆ-ՈՒ ՇՐՋԱՓԱԿՈՒՄԸ Կ'ԱՆՋՕՐԱՆԱՑ

1996–ին քուէարկուած եւ իր հեղինակին՝ ծերակուտական Ա. Ամաթոյի անունը կրող օրէնքը պատիժներ կը նախատեսէր քոլոր այն երկիրներուն որոնք տարեկան 240 միլիոն Ֆրանքէն աւելի ներդրում կ'ընեն Լիբիոյ, կամ Իրանի քարիւղին եւ կազին: Տարի մը ետք այդ դումարը կէսով կը զեղչուէր: Այսուհանդերձ, Մայիս 18–ին, Լոնտոնի մէջ, Եւրոպայի Միութիւնը եւ ԱՄՆ փոխադարձ համաձայնութիւն դոյացուցին Ամաթոյի օրէնքին դէմ բողոքներուն վրայ: Քարիւղի երեք ընկերութիւններ բացառապէս զերծ կացուցուեցան ամերիկեան պատիժներու սպառնալիքէն, Թեհրանի հետ ուժանիւթի գործառնութիւններու որոշ ճամբայ մը բանալով: Այդ 3 ընկերութիւնները կը կոչուին Թոթալ (Ֆրանսական), Գազփրոմ (ռուսական) եւ Փէթրոնաս (մալէզական). անոնք 2 միլիառ տոլարի համաձայնագիր մը ստորագրեցին Իրանի կառավարութեան հետ, արտահանելու համար երկրին հիւսիսային չրջանի քարիւղը:

Այդ համաձայնութիւնը քաղաքական չրջանակներու հետաքրքրութիւնը չարժեց, նաեւ քարիւղի բազմազգ ընկերութիւններուն որոնք կ'ուզէին տեսնել ամերիկեան իշխանութիւններու հակազդեցութիւնները: Վերջերս ամերիկացի ծերակուտականներ նամակով մը նախագահ Գլինթընը կը զգուշացնէին որ օրէնքին չրջանցումը ԱՄՆ–ը կրնար վերածել խաւարտէ հակայի մը:

Առայժմ մեծ բան փոխուած չէ Ուաշինկթընի ընթացքին մէջ. Գլինթընի խորհրդականները տակաւին չեն չաղոդած Իրանի նոր նախագահ Խաթամիի ճիշդ արժեւորումը ընել: Այսով հանդերձ, ամերիկացի դէմքեր զրեթէ միաձայն կը հաստատեն թէ Թեհրանի քաղաքական ընթացքին մէջ փոխուած բաներ կան եւ թէ հանրապետութեան զանազան խմբաւորումները չաճախ ճակատումի մէջ են: Յունուարին հեռատեսիլի Ամերիկեան Սի–Էն–Էն կայանէն հեռաձայնուած Խաթամիի ուղերձը կը մխրճէր ՄԱԿ–ի չըրջանակին մէջ Իրանի պատկերը բարելաւելու: Կար նաեւ այն պարագան որ Փըրնսկան ընկերութեան պատիժներ տալ, կրնար անվերջանալի տաղնապի մը ծայր տալ ԱՄՆ–ու եւ Եւրոպական Միութեան միջեւ: Մինչդեռ, Սպիտակ տան կաբինետային նպատակներէն մէկն է Աթլանտեան երկու ափերուն միջեւ առեւտրական յարաբերութիւններու ծաղկումը: Ամթոյի օրէնքին կիրարկումը լուրջ խոչընդոտներ պիտի յարուցանէր այդ նպատակին առջեւ: Պէտք չէ արհամարհել աշխարհի ամենահարուստ ութ երկիրներու անդամներուն բանակցութիւնները ալ որոնք դեր ունեցան ԱՄՆ–ը Թեհրանի հանդէպ աւելի ճկուն դարձնելու մէջ: Այդ բանակցութիւններուն նիւթ եղան Միջին Արեւելքի մէջ աւելի աշխոյժ գործակցութիւն մը, Ասիոյ դրամական տագնապը: Ամերիկեան պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն Եւրոպացիները եւ Ռուսերը յանձնառու եղած են ահաբեկչութեան, զանգուածային քնաջնջումի զէնքերը փոճացնելու մարզին մէջ գործակցելու:

Բաւական յստակ կը թուի որ Իրանի երկու տասնամեակ տեւած մեկուսացումը աւարտելու մօտ է: Աւելի լաւատեսները այնպէս կը նկատեն որ Լոնտոնի մէջ գոյացած համաձայնութիւնը նախաքայլն է Իրանի ու Կասպից ծովու չրջանին մէջ կարեւոր փոփոխութիւններու:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

Յունիս 18–ին, առաջին մրցում մը տեղի կ'ունենար Թուլուզ Դանիոյ եւ Հարաւի Աֆրիկէի միջեւ որ վերջ կը գտնէր 1 – 1 հաւասար արդիւնքով:

Օրուան հետաքրքրական մրցումը կը մնար սակայն Ֆրանսա – Տաուտի Արաբիա հանդիպումը, Ֆրանսայի մարզադաշտը, Սէն – Տընիի:

Ֆրանսա չախչախիչ յաղթանակ մը տարաւ 4 – 0 պարտութեան մատնելով Տաուտի – Արաբիան եւ որակուելով 8–րդ աւարտականներուն համար, բայց այդ յաղթանակը բաւական սուղ արժեց իրեն: Աբդարեւ երկու խաղացողներ, որոնք արհամարհելի չէն այլեւս պիտի չկարենան մասնակցիլ խաղերուն, դոնէ որոշ ատեն:

Մէկը՝ Տիւկարի վիրաւորուեցաւ գլխուէն եւ այլեւս առնուազն երկու չաբաթ չի կրնար խաղալ, միւսը՝ Զինեդին Զիտան արտաքսուեցաւ խաքէն կոխկռտելէ ետք տաուտցի խաղացող մը եւ պատժուած է: Երկու յաջորդական մրցումներու չի կրնար մասնակցիլ:

Առաջին կիսախաղին այս անգամ գուրս ձգուած էր Ճորքայէֆ, կը մասնակցէր Պօղոսեան:

Զիտան գիտակից է իր սխալին, բայց, գիտակցաբար ըրած ձըլլալով, կը գտնէ որ պատիժը ծանր է եւ կը յուսայ զայն մեղմացնել տալ, զրկուելով միայն մէկ խաղէ:

*
**

Այս մրցաշրջանին լուսանցքին վրայ պայթակղութիւնները չեն պակսիր, Յունիս 18–ին ալ մէջտեղ ելած է 10–էն 15 հազար տոմսերու գողութիւնը, Փրայմ Սփորթս Ինթէրնէշընըլ ընկերութենէն, Ամբնիւ տը Վերսայլ ուր կը մնայ Ամերիկացի մը, գողերը տոմսերէն զատ, որոնց քանակը ճշդրտօրէն չըսուիր, բայց 15 հազար կը նկատուի, տարած են նաեւ 2,4 միլիոն Ֆրանք, 100 հազար անգլիական ոսկի, նաեւ 23·500 քրավըլըր – չէֆ: Ընկերութեան տնօրէնութիւնը որ Ամերիկա է (Ճիորճիա) մէկ միլիոն Ֆրանք պարգեւ կը խոստանայ վերադարձնելու համար գողցուածը:

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԱՐՋԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարար Վ. Սարգսեան ռուսական ամսաթերթի մը տուած հարցազրոյցով անդրադարձած է զինուորական մարզին, Ռուսիոյ հետ տարուող գործակցութեան եւ երկրին մէջ զինական արտադրութեան ներկային ու վաղուան:

Բնականաբար, ռուսական թերթին առաջին հետաքրքրութիւնը կ'ուղղուի այս ընթացիկ հայեւռուս գործակցութեան: Ըսելէ ետք թէ բազմաթիւ ու բազմաչերտ պայմանագրերով սահմանուած է այդ գործակցութեան տարածքը, Վ. Սարգսեան կը պատասխանէ ընդհանուր հրամանատարութեան մը ենթարկուելու հայ եւ ռուս զինուորներու պատրաստակամութեան մասին հարցումին: Կ'ըսէ թէ բանակները կը վարուին իրենց ժողովուրդներուն չահերուն ուղղութեամբ: Եւ քանի որ Ռուսաստանի ու Հայաստանի չահերը հասարակաց չատ բաներ ունին, բնական է որ երկու պետութիւններու զինեալ ուժերն ալ նման նպատակներ ու նախնարութիւններ ունենան: Կը յիշեցնէ թէ այս ուղղութեամբ հարուստ է անցեալն ալ, հայ եւ ռուս զինուորներու միասնական պայքարի բազմաթիւ օրինակներով: Վերջին 6 – 7 տարին ալ ցոյց տուած է որ Հայաստան եւ Ռուսաստան ունին ընդհանուր չահեր. ատոր արդիւնքներէն են համատեղ գործադրծները Հայաստանի մէջ որոնք մեծ զնահատութեան արժանացած են թէ՛ Ռուսաստանի ռազմական գեկավարութեան, եւ թէ հրաւիրեալ օտար գէտերու կողմէ:

Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարը կ'ըսէ տակաւին թէ Հայաստան ՀԱՊ–ի երկիրներուն մէջ առաջին կարգին վրայ է Ռուսաստանի հետ ռազմական համագործակցութեան տեսակէտով, «թէեւ դա շատերի սրտով չէ»: Խօսածին որպէս փաստ, կը նշէ ռուսական բարձրագոյն հաստատութիւններուն մէջ Հայաստանի համար զինուորական անձնակազմի պատրաստութիւնը: Վայրկ այդ նախընտրութիւնը այն պատճառով է որ ռազմական գործի արուեստին ոչ ոք աւելի լաւ կը տիրապետէ քան Ռուսաստանը: Տեղեակ է թէ շատեր կը տրտնջան թէ Ռուսաստան աւելի կ'օգնէ Հայաստանին, քան ուրիշներու: Զարմանալի կը նկատէ հարցումը թէ «ինչո՞ւ ես Հայերին օգնում, իսկ մեզ՝ ոչ». կը յիշեցնէ թէ Հայաստանին տրուած օժանդակութիւնը, կամ այդպէս նկատուածը դաշնակիցին տրուած օժանդակութիւն է, ուստի բնական բան:

Լրագրողը կ'ուզէ գիտնալ թէ կիներ կա՞ն Հայաստանի բանակին մէջ: Դրական է պատասխանը: 1988–էն հարիւրաւոր կիներ զէնք վերցուցած են ու ինքնապաշտպանութեան ջոկատներուն հետ մասնակցած ռազմական գործողութիւններուն: Նախարարը կը հաստատէ որ «խիզախութեամբ եւ Հայրենիքի հանդէպ նուիրաբերումի տեսակէտից, նրանք չեն զիջում տղամարդկանց»: Այսօր ալ չատ կիներ կան բանակին, նաեւ սպայական կազմին մէջ: Կան հրամանատարի տեղակալ նշանակուածներ: Կիներ կ'աշխատին տակաւին զինուորական կեդրոններու, զինուորական ատորաժանումներու մէջ: Վ. Սարգսեան կը չեշտէ թէ անոնք աւելի բարի ու բարեխիղճ են զինուորներու հանդէպ, քան՝ այրերը:

Շատ լաւ են նախարարին ու գլխաւորած նախարարութեան յարաբերութիւնները Կովկասի ռուսական զօրաբաժնի գեկավարութեան հետ: Միայն ցաւ կը յայտնէ որ ռուսական այդ զօրաբաժնին ճակատագիրը տակաւին յստակեցուած չէ եւ կացութիւնը բարդ է:

Զրոյցին յաջորդ նիւթը կ'ըլլայ ռազմական արդիւնաբերութեան զարգացումը Հայաստանի մէջ: Ամէն տեսութիւն որ կ'ուզէ լաւ զինուած բանակ ունենալ, հետաքրքրուած է այդ մարզով, կ'ըսէ Վ. Սարգսեան, Խորհրդային Միութեան քայքայումէն ետք Հայաստանի ժառանգ մը նացած է Հայաստանի մէջ գտնուղ զինական ձեռնարկութիւններու մէկ մասը որոնց վրայ հիմնուած է Հայաստանի ռազմական արտադրութեան համակարգը: Ցետոյ որոշուած է տեղւոյն վրայ կազմակերպել կարգ մը զինատեսակներու արտադրութիւն, արդիականացման եւ վերանորոգումի փակ շրջան: Անշուշտ այս հոլովոյթին մէջ նշանակելի դեր ունեցած է արագ չարժելու հրամայականը եւ շրջափակումը: Վ. Սարգսեան կ'ապահովցնէ որ մինչեւ դարաւերջ Հայաստան ի վիճակի կ'ըլլայ իր բանակին համար արտադրելու բոլոր տեսակի հրաձգային զէնքեր ու համապատասխան զինամթերք: Այդ գործին մէջ չափանիշ առնուած են եւրոպական մակարդակները. «այդ հնարաւորութիւնները ունենք եւ կարող ենք նպատակին հասնել» կ'ըսէ ան:

Զրոյցին վերջին մասը կը կապուի ուղղակի նախարարին անձին, գրողէն պաշտպանութեան նախարարի փոխակերպումին, անոր մղող ազդակներուն:

Նախ գրելուն մասին. «կ'ափսոսաք որ հիմա չէք գրեր» հարցումին, Վ. Սարգսեան կը պատասխանէ թէ ատոր ժամանակ չունի: Բայց երբ պաշտօնանկ ըլլայ, անպայման գիրք մը պիտի գրէ մեր ժամանակին եւ յատկապէս այն բոլորին մասին որոնք իրենց կեանքը նուիրեցին Հայրենիքին: «Բայց դա շուտ չի լինի, ֆանի որ ձեռք բերած փորձս ու գիտելիքներս պէտք են իմ ժողովրդին, իմ սիրելի երկրին» կ'ըսէ երկուսան արձակագիրը:

Ի՞նչպէս դիմած է այդ քայլին ու բանակ առաջնորդելու գործին ձեռնարկած, առանց զինուորական ըլլալու: Վ. Սարգսեան կ'ըսէ թէ իրենց՝ գրողներու, լրագրողներու երազներուն իրականացումը տեսնելու բախտը վիճակած է իրեն. երջանիկ է այդ պատճառով: Ինք այդ ուղին մտած է, առանց այդ օրերուն դիտնալու թէ նախարար կը դառնայ: Այն չրջանն էր երբ Հայաստան զինեալ ուժեր չունէր. կազմուած էին միայն ինքնապաշտպանական ջոկատներ եւ նոյնիսկ մարդ չէր հաւատար որ անոնցմէ բանակ ստեղծել կարելի կ'ըլլար: Եւ քանի ամէն ջոկատ իր հրամանատարը ունէր, մէկը պէտք է նախարար դառնար: Այդ մէկը եղաւ ինքը երբ ընտրուեցաւ այդ պաշտօնին: Ամէնէն կարեւորը կը նկատէ այն որ այդ հրամանատարները կը հաւատային իրարու եւ կը չարունակեն հաւատալ այսօր ալ:

Վերջին տասնամեակներուն համար գերթէ բացառութեան կարգի այս արտայայտութիւնը հանդստացնող ազդակ մըն է Հայաստանի զինեալ ուժերու չրջանակէն: Այնքան մեծ թիւով փաստերը ունեցանք նախկին միասնութիւններու քանդումին որ Վ. Սարգսեանի հաւաստումը անկախ նիւթէն, ուրախալի տուեալ կ'ըլլայ:

Հետաքրքրական կէտ մըն ալ այս հարցազրոյցին մէջ այն յիշեցումն է զոր կ'ընէ ռուսական ամսաթերթին լրագրողը. կ'ըսէ թէ աւելի քան տասը տարի առաջ երբ Վ. Սարգսեան «Գարուն»ի մէջ կը հրատարակուէր, փոքր ակնարկ մը գրած էր ուր «Հայաստանի հարաւ – արեւելեան սահմաններին նայում էր ապագայ պաշտպանութեան նախարարի աչքերով»: Աւելի կանխատեսո՞ւմ մըն էր սեփական ճակատագրին: «Ոչ» կը պատասխանէ Վ. Սարգսեան ժպտելով եւ նչելով որ ինք ընտրած է ներկային հաւատոյ ուղին:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՒՉԵԱՆ

ԻՆՉՊԷՍ ՄԻ ՄԱԶ ԱՊՈՒՐԻ ՄԷՋ...

Նոթը– Տարի պարտէզում, պարոն Պօղոս նստել է իր սովորական հանգրային նստարանի վրայ: Անտրամադիր, «կըմռած» (renfrogné) ու ամպոտած աչքերով դիտում է անհոգ աղաւնիների եռուզեռը: Մի դուցէ նա էլ երանի է տալիս այդ անբիծ թռչնակներին, որոնք ո՛չ խելք ունեն, ո՛չ մեղք: Իսկ պարոն Պօղոս կարծես հրաժարուել է այլեւս լաւատես լինելուց: Ո՛չ կատակում է, ո՛չ ծիծաղում: Ներա ծննդեան թուականը չատ է հեռացել նրանից: Բայց տարիների կուտակումից նա չի «կորուել» (courbé): Մնացել է կայտառ, առանց գաւազանի ընկերութեան: Հին խարբերդցի «էրուխ» է վերջապէս, որ պատկանում է Ապրիլեան սերունդին: Մանկութիւնից նա սնուել, զօրացել ու հարստացել է հարազատ ու մէկ դառնութիւններով, զրկանքներով եւ ահա հասել է իր արկածալից կեանքի վերջի արարքին, հայրենիքի կարօտից խոցուած սրտով:

– Ողջո՛յն պարոն Պօղոս, ի՞նչպէս էք:

– Բարեւ, լաւ պահին եկար, նստէ քովս:

– Ինչո՞ւ, ի՞նչ է պատահել:

– «Յառաջ»ի(*) մէջ կարդացի՞ր վարչապետ Ա. Դարբինեանի հարցազրոյցը:

– Դեռ ոչ: Ի՞նչ կայ որ:

– Զըլլա՛ր, ասանկ բան չըլլար թարեկամ:

– Ասացէք խնդրեմ ինչի՞ց էք վչտացել:

Ու պարոն Պօղոս բաց թողեց իր սրբտունջի կծիկը.

– Եղբայր, 1918–ին առաջին անկախ Հանրապետութեան ժամանակ, ամուրի երիտասարդ էի: Երեւանի կարմիր Ասչինը կը ծառայէի: Գրեթէ վարձատրուած չէինք, ցամաք հաց ու պանիրով կը պահէինք մեր գլուխը: Բայց խանդավառ եւ ուրախ էինք որ օգտակար գործ կը տեսնէինք մեր անդրանիկ անկախ պետութեան, հակառակ անոր որ մեր ռուսահայ «զարմիկներ»ի համար տաճկահայ գաղթականներ էինք: «Եանի» ում–ումով չէինք բարբառնդում: Ինչ որ է: Մտիկ կ'ընես՞ ինչ կ'ըսեմ:

– Այո՛, այո՛, պարոն Պօղոս, մտիկ կ'ընեմ:

– Ինչպէս դիտես, անկախութեան մեր ուրախութիւնը երկար չտեւեց: Մտաւ կարմիր բանակը: Պիտի խոստովանիմ որ սատանան էր որ մեզ փրկեց երբ Աբեմուտքի հրէշտակնե՞րը մեզ լքեցին, մոռցան անդամ մըն ալ...իսկ ես ալ դուրս եկայ երկրէն: Ճիշդ ըրի, սխալ ըրի, այդ ալ ուրիշ հարց է: Ու վերջապէս, երկար ծուռ ու մուռ, կնճռոտ ճամբաներով հասայ Ֆրանսա, ուր վայելեցինք ապահովութիւն եւ պաղթականի դառն–կծու տարիներ: Հայաստա՞ն, Խարբե՞րդ, այլեւս կ'ապրէին երազներուս մէջ: Եաքէն, երբ կիսաբացուեցաւ երկաթեայ վարագոյրը, առաջին ակնթարթին անմիջապէս ինձ նետեցի Սովետական Հայաստան: Երեւան ընդունուեցայ, իբր «թուրի՛սթ»: Տարօրինակ եւ անախորժ տիտղոս մը: Բայց ինչ ընես, կարեւորը վերստին Հայաստան տեսնելս էր: Տասնեակ տարիներ Մոսկուայի մեծ դռնէն անցայ որ Ամերիկա պանդոկի մէջ ըլլամ «թուրի՛սթ» պօղոս: Այսինքն անհարազատ տարր մը: Հասայ չապաւսած իրականացումը մեր երազի՝ երկրորդ անկախութիւնը: Վերստին եաւոյնացայ Հայաստան: Աստուած երբեմն մեզ կը յիչէ: Հակառակ երկրաչարժի «զուլում»ին, խանդավառութիւնը եւ վիչտը զերար զրկած կլաներ էին Հայրենիքի եւ Սփիւռքի բոլոր Հայերը: Այդ մասին նկատած էի որ համայնավարները աւելի «զուսպ» էին: Անոնց ուրախութիւնը ՍՄԻԲ–էն ալ նուազ էր...: Իսկ մենք ալ, տաճկահայերս, «թուրիսթ» ըլլալէ ետք, մկրտուեցանք «օտարերկրացի»: Ինչո՞ւ ասանկ նոր որակում, այդ ալ քաղաքական «լոկիքա» մըն է որ խելքս չի պառկիր: Ինչեւ էցէ, բազմաթիւ լորտուներէ ետք, այդ ալ կուլ տուինք: Հոգ չէ, կարեւորը Հայաստանի գոյութիւնն էր, անոր նոր արշալոյսը: Եկուր տես որ հիմա ալ նորընծաիր ջահել վարչապետը մեզ նորէն թուրիսթի չապիկ կը հագցնէ: Ասանկ բան կ'ըլլա՞յ: Դո՛ւն, վանեցիի զաւակ, կ'ընդունի՞ս մուտք գործել Հայաստան երկիր, իբր թուրիսթ: Մեղա՛յ մեղայ Տէր Աստուած:

Անչուշտ, հասկանալի էր ու արդար պարոն Պօղոսի բորբոքումը՝ «մանանեխը քթին էր բարձրացել»...:

– Իրաւունք ունէք, պարոն Պօղոս, իրաւունք ունէք գայրանալու: Բայց ի՞նչ փոյթ, երկկ սովետական կարծր պիտակը կորաւ, մնաց Հայաստան, վաղն էլ սփիւռքահայի «թուրիսթ» ածականը պիտի կորչի, կարեւորը որ մնայ Հայը:

Սակայն, ընդունենք որ անհասկնալի մի հանելուկ է որ զրսում ապրող Աբեմբտահայը – «օտարերկրացի» սեպուելուց յետոյ, նորից վերամկրտուի «թուրի՛սթ»: Թուում է որ նորընծաիր վարչապետի մօտ դեռ ննջում են որոշ հետքեր լենինեան աւետարանից՝ «Մի քայլ առաջ, երկու քայլ ետ...»:

Ե՞րբ է գալու այն օրը որ Սփիւռքահայը, վերջնականապէս համարուի եւ կոչուի հայրենակից: Պարզապէս: Ինչպէս Սփիւռքի Զինուածները, որոնց չինական իչխանութիւնը ընդունում է երկրի մուտքը, առանց վիզայի, համարելով «արտասահմանի հայրենակից»ներ:

Այնուամենայնիւ ուզում ենք հաստատ որ Ա. Դարբինեանի բաց թողած «թուրիսթ»ը, անուշադրութեան մի լեզուաւրկած է, քանի որ նոյն հարցազրոյցի առթիւ նա յայտնում է՝ «ԹԷ Ր. Քոչարեանի, թէ՛ իմ ելոյթներում կայ ըմփիւռքը Հայաստան բերելու մեր վճռակամութիւնը: Պատրաստ ենք այնպիսի մի մթնոլորտ ստեղծել Հայաստանի թէ՛ քաղաքական, թէ՛ տնտեսական կեանքում որտեղ Սփիւռքը անմիջական մասնակցութիւնը ունենայ»:

Ինչ խօսք որ Սփիւռքահայը հրճուանքով եւ յուզումով է ընդունում յարգելի վարչապետի ուղերձի նման այս պատգամը: Հասկնալի է նաեւ որ Հայաստանի զեկավար – «նաչալնիկ»ները լինեն տեղացի Արեւելահայերը: Սակայն ինչպէս ասում է պրըթոն առածը՝ «Զեկավարը մի կամուրջ է որ միայն չի հրամայում, այլ պիտի փոխանցի, համակրզի, տէր լինի ընդհանուր տեսութեան»: Այնպէս որ «թուրիսթ» պիտակուած Հայը չէ որ տրամադիր պիտի լինի ներգրում կատարել կամ գործակից գառնալու Հայաստանում: Քանի որ երականում «թուրիսթ»ը, լինի հայ կամ պանկլատչցի, սովորաբար նա ժամանակ է օտար երկրում, անհո՛գ, արձակուրդ անցկացնող տրամադրութեամբ:

Այլ խօսքով, եթէ իսկապէս մեր երիտասարդ վարչապետի լեզուն «լիսթերաց», այսուհանդերձ մենք համոզուած ենք որ «Aux âmes bien nées, la valeur n'attend point le nombre des années»: Պոնափարթ 24 տարեկան էր երբ գարձաւ զօրավար:

Մեզ էլ մնում է հանդուրժող լինել այն վրիպակների հանդէպ, որոնք յաճախ բլխում են երիտասարդութեան աչխոժութիւնից, անփորձութիւնից: Իսկ փորձառութիւն ատուածը «այն որակումն է որ ամէն մէկս տալիս ենք մեր կատարած սխալներին...»:

Անկախ դրանից, հարկաւոր է նկատի առնենք մեր ազգի ցրիւ ու «ճողոպած» վիճակը, որի հետեւանքով կրում ենք մեր ապրած երկիրների մտայնութիւնը, կենցաղը, հասկացողութիւնն ու ճաչակը: Հետեւաբար որքան ժամանակ մեր նաւը ու «այրի» մայր հայրենիքը մնում է բաժանուած, զրկուած հայ հայրենիք՝ վատպուրական աչխարհից, պիտի, քիչ թէ չատ, չարունակուեն սխալ որակումները, այլ թիւրիմացութիւնները...:

Գալով «Սփիւռքը Հայաստան բերուի եւ գառնայ անմիջական մասնակից», այս ազնիւ եւ «վճռակա՞ն» ցանկութեան իրագործումը, պահանջում է, թերեւս, որ մեր յանդուգն վարչապետը, մարէէքինկի մի վարժընթաց կատարի Սփիւռքում, որ «փաթաթաւորուա՞ծ պրոցես»ով մեզ ձերբազատի, մեզ ազատի՛ «թուրիսթ» բռնաչարիկից...:

ԿԱՐՊԻՍ ԶՐԲՈՒՇԵԱՆ

Փարիզ, Յունիս 1998

(*) «Յառաջ», Մայիս 15, Բ. էջ, «Ֆրանսահայ լրագրողներու հանդիպումը վարչապետ Ա. Դարբինեանի հետ»:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՓՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅ ՓՈՅՐԵՐՈՒ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ 150–ԱՄԵԱԿԸ

Կլենտէյլի «Ալեքս» հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 31–ին, տեղի ունեցած է Հայ Փոյրերու Անարատ Յղութեան Միաբանութեան 150–ամեակի նչումը: Միաբանութիւնը, որ հիմնուած է 1847–ին Կ. Պոլիս, հայ առաջին կարդինալ Անտոն Պետրոս Հասունեանի կողմէ, գործակցութեամբ Սբրուհի Հաճի – Անտոնեանի, նպատակ ունեցած է հայ աղջիկներու տոհմիկ դաստիրակութեան ապահովումը: Կարճ ժամանակ ետք Միաբանութիւնը տարածուած է մերձակայ գիւղերն ու քաղաքները՝ Տրապիզոն, Պարտիզակ, Առաջ, երկու քայլ ետ...»:

Ե՞րբ է գալու այն օրը որ Սփիւռքահայը, վերջնականապէս համարուի եւ կոչուի հայրենակից: Պարզապէս: Ինչպէս Սփիւռքի Զինուածները, որոնց չինական իչխանութիւնը ընդունում է երկրի մուտքը, առանց վիզայի, համարելով «արտասահմանի հայրենակից»ներ:

Այնուամենայնիւ ուզում ենք հաստատ որ Ա. Դարբինեանի բաց թողած «թուրիսթ»ը, անուշադրութեան մի լեզուաւրկած է, քանի որ նոյն հարցազրոյցի առթիւ նա յայտնում է՝ «ԹԷ Ր. Քոչարեանի, թէ՛ իմ ելոյթներում կայ ըմփիւռքը Հայաստան բերելու մեր վճռակամութիւնը: Պատրաստ ենք այնպիսի մի մթնոլորտ ստեղծել Հայաստանի թէ՛ քաղաքական, թէ՛ տնտեսական կեանքում որտեղ Սփիւռքը անմիջական մասնակցութիւնը ունենայ»:

Ինչ խօսք որ Սփիւռքահայը հրճուանքով եւ յուզումով է ընդունում յարգելի վարչապետի ուղերձի նման այս պատգամը: Հասկնալի է նաեւ որ Հայաստանի զեկավար – «նաչալնիկ»ները լինեն տեղացի Արեւելահայերը: Սակայն ինչպէս ասում է պրըթոն առածը՝ «Զեկավարը մի կամուրջ է որ միայն չի հրամայում, այլ պիտի փոխանցի, համակրզի, տէր լինի ընդհանուր տեսութեան»: Այնպէս որ «թուրիսթ» պիտակուած Հայը չէ որ տրամադիր պիտի լինի ներգրում կատարել կամ գործակից գառնալու Հայաստանում: Քանի որ երականում «թուրիսթ»ը, լինի հայ կամ պանկլատչցի, սովորաբար նա ժամանակ է օտար երկրում, անհո՛գ, արձակուրդ անցկացնող տրամադրութեամբ:

Այլ խօսքով, եթէ իսկապէս մեր երիտասարդ վարչապետի լեզուն «լիսթերաց», այսուհանդերձ մենք համոզուած ենք որ «Aux âmes bien nées, la valeur n'attend point le nombre des années»: Պոնափարթ 24 տարեկան էր երբ գարձաւ զօրավար:

Մեզ էլ մնում է հանդուրժող լինել այն վրիպակների հանդէպ, որոնք յաճախ բլխում են երիտասարդութեան աչխոժութիւնից, անփորձութիւնից: Իսկ փորձառութիւն ատուածը «այն որակումն է որ ամէն մէկս տալիս ենք մեր կատարած սխալներին...»:

Անկախ դրանից, հարկաւոր է նկատի առնենք մեր ազգի ցրիւ ու «ճողոպած» վիճակը, որի հետեւանքով կրում ենք մեր ապրած երկիրների մտայնութիւնը, կենցաղը, հասկացողութիւնն ու ճաչակը: Հետեւաբար որքան ժամանակ մեր նաւը ու «այրի» մայր հայրենիքը մնում է բաժանուած, զրկուած հայ հայրենիք՝ վատպուրական աչխարհից, պիտի, քիչ թէ չատ, չարունակուեն սխալ որակումները, այլ թիւրիմացութիւնները...:

Գալով «Սփիւռքը Հայաստան բերուի եւ գառնայ անմիջական մասնակից», այս ազնիւ եւ «վճռակա՞ն» ցանկութեան իրագործումը, պահանջում է, թերեւս, որ մեր յանդուգն վարչապետը, մարէէքինկի մի վարժընթաց կատարի Սփիւռքում, որ «փաթաթաւորուա՞ծ պրոցես»ով մեզ ձերբազատի, մեզ ազատի՛ «թուրիսթ» բռնաչարիկից...:

ԿԱՐՊԻՍ ԶՐԲՈՒՇԵԱՆ

Փարիզ, Յունիս 1998

(*) «Յառաջ», Մայիս 15, Բ. էջ, «Ֆրանսահայ լրագրողներու հանդիպումը վարչապետ Ա. Դարբինեանի հետ»:

Բրդնիկ, Մալաթիա, Խարբերդ եւ այլուր, ուր միլիոն քոյրերու ջանքերով բացուած են զպրոցներ, արհեստանոցներ, որբանոցներ: 150 տարիներու ընթացքին Միսիոնարութիւնը անցնելով վտարում-ներու բովէն՝ 1915-ի եղեռն, Բ. Աշխարհամարտ, 1988-ի երկրաշարժ եւ այլն, չարունակած է իր գործունէութիւնը նոր աշխարհի չորս ծագերուն՝ Իտալիա, Ֆրանսա, Իրան, Իրաք, Թուրքիա, Վրաստան, Հայաստան, Ֆիլատելֆիա, Պոսթըն, Լոս Անճելըս:

150-ամեակի հանդիսութեան առթիւ շնորհաւորական վիրեր ղրկած են նախագահ Գլինթըն եւ Գալիֆորնիոյ կառավարիչ Փիթ Ուիլսըն: Յայտագիրը վարած է տոքթոր Կարլիս Տէր – Եղիայեան: կչնահէտլի քաղաքապետուհի Այլին Կիվընդ խօսք առած է պատուոյ յուշատախտակ մը յանձնած Անարատ Ցղութեան Հայ Քոյրերու վարժարանի տնօրէնուհի քոյր Ալֆոնսա Պետրոսեանին: կարդացուած են Հայաստանի աւագ հիւպատոսին, Թէմին զոյգ Առաջնորդներուն, Ծերակուտականներու եւ կարգ մը միութիւններու շնորհաւորական վիրերը, ինչպէս նաեւ կաթողիկէ Հայոց Պատրիարք եւ Կաթողիկոս Ցովհաննէս-Պետրոս ԺԲ. Գոսպարեան նի կոնդակը: Բանախոսած է Հ. Ռափայէլ վրդ. Անտոնեան, ի մէջ այլոց նշելով, «Պատմութիւնը մեզի նայեցաւ երբեմն տխուր, երբեմն մահուան աչքերով, սակայն մեր պատմութիւնը տուաւ նաեւ դէմքեր, որոնք կրցան ժողովուրդը ոտքի պահել, պահել ժամանակներու հետ եւ ազգերու կողքին, որպէսզի կարենանք ըսել, թէ ունինք մեր արժանապատուութիւնը: Հայ քոյրերու Անարատ Ցղութեան Միսիոնարութիւնը կը մատնանչէ անոնց դաղափարականը, ինչպէս Հ. Անտոն Հատունեան կը նշէր, փոխանակ երթալ առանձնանալու կուսանոցներու մէջ, պէտք է երթալ ժողովուրդին մէջ, կրթել եւ դաստիարակել հայ աղջիկը: Իրական սեռի կրթութեան խնդիրը մեծ բաց մըն էր հայ իրականութեան մէջ եւ Միսիոնարութիւնը կուգար լրացնելու այդ մեծ բացը»:

Շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ քոյր Ալֆոնսա Պետրոսեան ըսած է. «Սիրտս այնքան ուրախ է այսօր: Սակայն ոչ ոք առանձին կրնայ բան մը ընել: Այսօրուան հանդիսութիւնը միացեալ աշխատանքի եւ ձեր շնորհիւ է որ կրցանք իրականացնել: Անցեալին, Հայաստանի մէջ կային միանձնուհիներ, կուսանոցներ, սակայն ներկայ հասկացողութեամբ Միսիոնարութիւն չէ եղած: Ձեր օգնութեամբ պիտի ապրինք, որովհետեւ մենք կ'ապրինք ձեզի համար»:

Գնահատանքի յուշատախտակներ յանձնուած են Հայ քոյրերու վարժարանի տնօրէնուհի քոյր Ալֆոնսա Պետրոսեանին եւ ամերիկահայ անդրանիկ վարժարանի հիմնադիր Գաբրիէլ Ինճէճիկեանին: Գործադրուած է զեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ «ԵՐԲԵՄՆԻ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԿԵԱՆՔԸ»

Թերեւս քիչեր ծանօթ են այն հրաշալի վանատան, որ կը կոչուի Սէն – Միշէլ եւ ուր տեղ գտած է խակար Շահին կեդրոնը: Նորմանտիի ճամբուն վրայ, զեղեցիկ պարտէզներու ծոցը պահուըտած առանձնատունները կը կազմեն ամբողջութիւն մը: Հոն կան խակար Շահին թանգարանը, գիրքերու թէ նկարներու վաճառքի փոքրիկ սենեակ մը, դասախօսութեան կոկիկ սրահ մը, հնձան մը, բնակութեան բաժին մը եւայլն, եւայլն:

Երբեմն երբեմն հոն կը կազմակերպուին ցուցահանդէսներ, նուագահանդէսներ, դասախօսութիւններ, ինչ որ առիթ է երթալու եւ ազուոր ժամեր անցընելու, մանաւանդ երբ հոն է առնտէրը՝ փիէր Շահին, եւ բացառիկ ապրումով մը ձեզի կը խօսի ոչ միայն իր հօրը արուեստին, այլեւ վարպետութեան, զծապրութեան, թամփերաններու եւ ընդհանրապէս այդ արուեստներուն բոլոր զաղտնիքներուն եւ նրբութիւններուն մասին: Իսկական հաճոյք է լսել դինքը ու իրեն հետ խանդավառուիլ...

Շաբաթ, Յունիս 13-ին, այդպիսի առիթ մը տուաւ ցուցահանդէս մը (*) որու բացումը կը կատարուէր, նոյն առաւօտը:

«La vie parisienne à la Belle Epoque»ը կը ներկայացնէին Պեժօ, Պելթրան, Պէնար, Շահին, Հէյման, Լըկրան, Լըհէօրթ, Լըփէռ, Նօաէն, Ռաֆայէլլի եւ Սթէյնլէն: Ցաջող դասաւորում մը, ճաշակաւոր ընտրութիւն մը ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կը կազմէին:

Թանդարանին մէջ բացակայ չէ հայութեան հետ կապը, ըլլայ գիրքերով, վկայութիւններով, այբենարանով եւ այլ ձեւերով, Շահինի հետ այս մտերիմ հանդիպումը պատճառ եղաւ որ քրքրենք «Յառաջ»ի հաւաքածոները եւ գտնենք այն առղերը որոնք լոյս տեսած են իր մահուան վաղորդայնին Պետիկեանի գրիչին տակ: Ան կը գրէր ի մէջ այլոց.–

«Շահին միակն էր մեր մէջ, ու մեծագոյններէն մէկը Եւրոպայի մէջ: Նկարիչներ շատ ունեցած ենք եւ ունինք, բայց eau–fortiste–ներ չենք ունեցած եւ չունինք: Այս պատճառը աւելի կը մեծցնէ մեր ցաւը եւ զայն կը դարմնէ Համազգայինի: Շահինի գործերը ոչ մէկ կապ ունին հայկական կեանքին հետ: Եւրոպացի էր ան կեանքով ու գործով: Բայց Եւրոպացի մը որ տիրացած էր համաշխարհային համբաւի: Շահինի առաջին վարպետը Ելաւ, Վենետիկ, Փառէբթին, յետոյ Թիէփոլոյի զմայլելի փորագրութիւնները: Շահին իր ուսուցչին թելադրութեամբ սկսաւ ընդօրինակել այդ մեծ փորագրիչին գործերը զարմանալի ճշգրտութեամբ: Այդ ձեւով գտած եղաւ իր մեծագոյն վարպետը, ու տիրացած՝ անոր արուեստին արտակարգ գաղտնիքներուն: Փորագրելէ վերջ Վենետիկի ջրանցքները, կամուրջներն ու փողոցները, Շահին անցաւ Փարիզ, կատարելագործելու համար իր արուեստը, ինչպէս ըրած են տաղանդի մեր բոլոր արուեստագէտները: Կարճ ժամանակուան ընթացքին, Փարիզի մէջ, Շահինի անունը սկսաւ տարածուիլ: Նանգստացած համբաւի այս արագ աճումէն, սկսաւ անընդհատ աշխատիլ, հոսին ի հոսի գործածելով pointe–sèche-ը, eau–forte-ը եւ vernis–mou-ն: Երբեմն ալ բոլորը միասին, հասնելու համար մեծագոյն effet–ի: Իր արուեստին կապուած գրագէտներուն մէջ, ամէնէն հաւատարիմը եւ նուիրուածը եղաւ Անթոլ Ֆրանս: Անոր գիրքերը գեղազարդեց քարձր արուեստով: Բայց գեղազարդուած գիրքերուն մէջ, անգերազանցելի պիտի մնայ «Les fêtes foraines»ը: Այդ գիրքը կը ցայտնաբերէ Շահինի արուեստի բոլոր երանգները: Շահինի մահով eau–forte-ի արուեստը կը կորսնցնէ իր մեծագոյն վարպետներէն մէկը» («Յառաջ», 1947, Մարտ 30):

*
**

Ցուցահանդէսի այցելութենէն ետք, ցերկկին հնձանին մէջ, հիւրերը հաւաքուեցան ճաշի մը չուրջ, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, ապա ժամը 15-ին, Արեգ Ալվազեան սահիկներով խօսեցաւ խաչքարերու մասին, հակիրճ պատմական մը ընելով: Ինք, ընկերոջ մը հետ հատ մը չինած էր պարտէզին մէջ, Լիոնէն բերուած քարով:

Հաճելի օր մը, որ ալ աւելի հաճելի կրնար ըլլալ, եթէ արեւը անձրեւով փոխարինուած չըլլար: Բայց, հարկ է անպայման այցելել այս դրախտային անկիւնը, ուր խակար Շահինի գործերը կը վայլեն հարազատի մը դուրգուրանքը:

Փիէր Շահին նկատել կուտար որ շատ հայեր կուգան դիմաւորելու արտասահմանէն (Գանատա, Միացեալ–Նահանգներ, Մերձաւոր – Արեւելք) բայց շատ քիչ՝ Ֆրանսայէն:

Ա. Մ.

(*) Exposition jusqu'au 20 Septembre.
Centre Edgar Chahine
Le Prieuré Saint-Michel
61120 CROUTTES
Tél. : 02. 33. 39. 15. 15.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՐԱՂԱՓԱՅԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Երկրաշարժութեան խնդիրը որ Լ. Տէր – Պետրոսեանի անձին ու գլխաւորած իշխանութեան Սփիւռքի ընդդիմադիր շրջանակներէն ուղղուած քննադատութեան գլխաւոր նիւթերէն էր, վիճարկումի առարկայ եղած է երեւանի մէջ, Յունիս 9-ին: Սահմանադրական իրաւունք կեդրոնին եւ Ֆ. Էյէռ հիմնարկին կողմէ կազմակերպուած սեմինարին առաջին կարծիքներ յայտնուած են այդ մասին, պաշտօնական դէմքերու կողմէ: Անոնց արտայայտութիւնները ուշադրութեան կը յանձնեն պարագան թէ օրէնքին մէջ փոփոխութիւն կատարելու այնքան ալ չնչտուած փափաք մը նշմարելի չէ: Ազգային ժողովի օրէնքի բաժնին պատասխանատուն Վ. Նազարեան կ'ըսէ թէ երկրաշարժութիւնը յատուկ է մէկուն որ անոր բնական կացութեան մէջ կը դնուի եւ անոր համար կը կազմէ անկէ ելքի մէջոց մը: Կ'աւելցնէ թէ կարելի չէ երկրին մէջ երկու դասակարգի քաղաքացի ունենալ: Գրեթէ նոյն կարծիքը յայտնած է Սահմանադրական Ատեանի նախագահ Գագիկ Ցարութիւնեան ալ: Նոյն Ատեանին փոխ – նախագահ Վ. Ցովհաննիսեան կը չեշտէ թէ միջազգային օրէնքը ոչ թէր է, ոչ ալ դէմ՝ երկրաշարժութիւնեան օրէնքին: Կը յիշեցնէ ատոր համար տուեալ երկու երկիրներու համաձայնութեան անհրաժեշտութիւնը: Նաեւ՝ այդ կարգաւիճակին ենթակայ անձերու համար տուրք վճարելու, դինուորական պարտականութիւն կատարելու, ընտրութեան մասնակցելու հարցերուն կարգաւորումը: «Ինքնորոշում միութեան» նախագահ Պ. Հայրիկեան պնդած է թէ օրէնքը արդէն յապաղած է եւ թէ եթէ անկախութեան առաջին չրջանին ընդունուած ըլլար, շատ աւելի մեծ կ'ըլլար Հայաստանի քաղաքացիութեան դիմում ներկայացնող ըստփոխադարձութեան կիրարկումը: Ան հաւանական նկատած է որ այսօր միայն տասը հազար հոգի կը դիմէ Հայաստանի քաղաքացի ըլլալու համար:

*
**

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕԴԱՅԻՆ ԳԻԾԵՐՈՒ ՆՈՐ ՕԴԱՆԱՒԸ

Հայկական օդային գիծերը, Յուլիսի սկիզբը կ'ունենան նոր օդանաւ մը որուն վարձակալութեան պայմանագիրը ստորագրուած է: Լոռիւս ընկերութենէն վարձուած օդանաւը թռիչք պիտի կատարէ դէպի Արեւմտեան Եւրոպա, Մերձաւոր – Արեւելք, եւ դէպի ՀԱՊ-ի երկիրներ:

ԻՐ ԹԱՐՄ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Այդ թիկնեղ մարդը, իր վիշտին տակ, րուռ մը բանջարի էր վերածուած: Հոն էին միւսներն ալ, Պայտար Մանասը եւ խենթ Նշոն՝ նոյնքան տխուր, կարծես իրենք անձնվիրին սրտին վրայ ջաղջխ ծանր քար մըն էր դրուած:

Հայրիկը իր սովորական տեղը, կռնակը տուած պատին, համբուրէը ձեռքը, ըսրհորի նմանող աչքերը փեշխած՝ դէպի երկինք կ'օրօրուէր եւ անդադար կը հառաչէր ... Ասն՝ ծանր մազոտ դլուխը սեղմած երկու ափերուն մէջ, անդադար գետինը կը դիտէր: Ցաճախ իր աչքերէն արցունքի խոշոր կաթիլներ կ'իյնային: Պայտար Մանասը, խենթ Նշոն (Նշանը) քով քովի սեղմուած՝ լո՛ւռ, մտածկոտ, չարունակ կը ծխէին:

Այդ իրիկուն հայրիկին անչուք ընակարանին մէջ, մենք հսկում կը կատարէինք:

– Վաղը ժամը քանիի՞ն պիտի կախեն, հարցուց հայրիկը, կարծես տիրող ծանր լռութիւնը խզելու համար:

– Թուրքին մօտ ժամ, ժամացո՞յց կայ ... Արեւածագէն առաջ, պատասխանեց Ասոն, հազիւ լսելի ձայնով մը:

– Պիտի երթա՞ք:

– Անչուշտ, խօ՞սք է ...

– Բայց զղոյշ, պաղաբիւն: Իրարմէ հեռու: Շունները լաւ հոտառութիւն ունին:

Ո՞ր ժամուն հայրիկին ընակարանը ձերբակեցինք, չեմ դիտեր:

Անտարակոյս, ապրած օրերուս մէջ դժուար թէ այդպիսի մղձաւանջներով լեցուն դիշեր մը անցուցած ըլլայ: Կոպերս բնաւ իրարու չմօտեցան: Ամառուան այդ անտանելի տօթին, թանձր վերմակը դէն-լուսիս քաշած, անվերջ հեծկլտացի: Թերեւս ոչ հօրս, ոչ մօրս եւ ոչ ալ միւս հարազատներուս համար այդքան արցունք թափած էի: Մանուկը սէր մը ունէի վաղուան նահատակին հանդէպ, – եւ միւսներուն համար:

Ձիւաղ Ասչոն եւ իր ընկերները լինձի համար, իմ աչքիս՝ միայն հասարակ մարդիկ էին, այլ բացառիկ դէմքեր, որոնք արհամարհանքով կը նայէին մահուան եւ տանջանքներու վրայ: Մահը եւ բռնաւորները ծաղրող, հեգնող մարդեր: Ի՞նչպէս չհիանայի, չհամակրէի, չսիրէի ...

Եւ իրօք, ես սէր, յարգանք եւ երկիւղ ունէի անոնց հանդէպ:

Գիշերը ամբողջ, իմ երեւակայութեանս մէջ պարտեցայ Ասչոն իր վեհ, ազնուական կերպարանքով: Ահա, կը տեսնէի զինք իր դորշադոյն նժոյդին վրայ նստած՝ բարձր եւ առնակորով: Մերթ ատած՝ բարձր եւ առնակորով: Մերթ առանձին, մերթ իր կարաւանին դլուխը կ'անցնէր քաղաքին լայն պողոտայէն, ժպիտը, – թէեւ յաճախ կեղծ, – դէմքին վրայ: Գոց պատուհաններու վեղկերու միջոցներէն քանի՞ կանացի աչքեր հեշտանքով ու հիացումով կը դիտէին իր անցքը: Իրենց սրտերուն մէջ ձեւ ու մարմին կ'առնէին ջորեպանին պատկերը, հասակն ու հմայքը:

Քանի՛, քանի՛ «ջահել» հանըմներ իրենց խոփած ամուսինները աչքերուն նայած առեն, «կարաւանապետ»ին զդլխիչ կերպարանքին կարօտը կը քաշէին:

Ո՞րտեղէն եկած էր այս մարդը: Ո՞ր լեռներէն ժառանգած էր այս վայրի դեղկութիւնը: Ոչ ոք դիտէր, ոչ ոք փորձած էր նոյնիսկ հարցնել:

Եւ ահա, քանի մը ժամէն պիտի մարէին այս մարդուն արեւը: Այս տիպար մարդն ու Հայը իր «մեղքեր»ը պիտի քաւէր կախաղանին վրայ:

Թմրած վիճակ մը ունէի, երբ աղան ձայնեց, – «Ել Մստօ, երթալու ժամանակն է ...»:

Հագուեցայ, վար իջայ եւ ճամբայ ինկանք: Սովորական օրերուն, այդ պահուն փողոցները դեռ դատարկ կ'ըլլային, բայց այդ օրը ամէն կողմ որոշ եռուզեռ կար: Քաղաքին դրեթէ բոլոր այրերը կը փութային կախաղանին վայրը, դիտելու համար:

Աղային հետ համաչափ կը քալեմ ու կը փորձեմ ամէն օրուան պէս խօսիլ, չաղակրատել: Ձամբու ընթացքին մեզի կը միանան ուրիշներ, ղրացիներ ու թաղեցիներ:

Մօրուսաւոր մըն է, որ կը խօսի.

– Կ'ըսեն, թէ առանց ծածկելու ըսած է, որ հայ է եւ Քէլ Հասանը եւ միւսները ինք սպաննած է ...:

– Ի՛նչ հայ, եղբայր, խնուսցի անուանի քիւրտ մըն է, իր դիւղէն եւ մօտէն ճանչցողներ կան:

Դեռ ուրիշներ զանազան պատմութիւններ կը պատմէին:

Կը հասնինք ծանօթ հրապարակը: Արեւելքը թեթեւ մը կարմրել է: Սուուերները տակաւ կը բարձրանան: Հրապարակին վրայ լրտեսու ճանչնալու չափ լոյս է:

Անհամար խուժանը տեղ բռնած է լայն ճամբուն երկայնքը, հրապարակին չուրջ: Կեդրոնը երեք բարձր ձողեր՝ վերի ծայրերը իրարու միացած ու անոնց մէջտեղէն պարան մը՝ դէպի վար: Գետինը բարձր աթոռ մը՝ առանց յենարանի:

Կառափնատին չուրջ, հրապարակին վրայ հաւաքուած բազմութիւնը կը հրոտհրոտայ, անճոռնի քրքիջներ արձակելով:

Ես ազային մօտ կանգնած՝ զդոյշ աչքերուս տակէն կը վնտռեմ մերինները: Բացի հայրիկէն միւսները բոլորն ալ հոն են: Հոն է նաեւ այն թուրքը, որ պատճառ եղած էր այս կախաղանին: Եկեր է լոյս աչքերով տեսնելու իր վրէժը, որուն մասերուն հետքը դեռ կը յամենայ մնալ իր պարանոցին չուրջ: Եկեր է ուրախանալու, իր յաղթանակը տօնելու ...

Պատրաստ Մանասը, խենթ Նշանը, Ասոն իրենց աչքերը չեն հեռացներ անոր վրայէն:

Օ, դժուար չէ կարդալ իրենց հայեացքին իմաստը ...

(Շար. 28)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La CROIX BLEUE organise cette année

DU 8 AU 26 JUILLET

UN

CAMP ITINERANT A CORFOU EN GRECE

(VIA VENISE)

Ciel bleu, mer limpide et ambiance chaleureuse assurés.

Découverte et activités sportives au programme.

Il reste encore quelques places disponibles.

Inscrivez vos enfants rapidement s'ils ont entre 15 et 16 ans, en appelant au :

01. 48. 24. 46. 57.

UGAB-Paris - IDF

Café - Théâtre

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB

présente

« CAFE-THEATRE »

joué

par la troupe de théâtre de l'UGAB

le Samedi 27 Juin à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

P.A.F. Adulte: 250 F. /
enfant: (-18 ans) 150 F.

Places limitées.

Réservations par téléphone au **01. 42. 27. 12. 26.** au plus tard le **mardi 23 juin**

Les réservations doivent être confirmées par le règlement correspondant à l'UGAB :

118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

TISSUS DES URSULES

Tout le décor de la maison

Siège social 7 Place des Ursules
Saint-Etienne 04 77 33 71 37

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

— ԳԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ —

Կապոյտ Ծաչի Տէսինի «Աբշակ Ջամալեան» մանաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան գաշտահանդէսը, Կիրակի, Յունիս 28, Տէսինի centre aéré-ի մէջ ժամը 12-էն սկսեալ, մասնակցութեամբ Արմենիա նուագախումբին կերուխում, մանկական խաղեր եւ ջերմ մթնոլորտ։

Անձրեւի պարագային գաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Տէսինի Կապոյտ Ծաչի եւ Մշակութային Տան հայկական դպրոցի տարեվերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 27, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը ժամը 20·30-ին։

Կը խնդրուի մեծ թիւով ներկայ ըլլալ քաջալերելու հայկական դպրոցի մանուկները։

TEBROTZASSERE en fête

DIMANCHE 28 JUIN à partir de 11 heures

avec

MARTEN YORGANTZ

et son orchestre

PARTIE ARTISTIQUE

Evelyne ALTOUNIAN — RAFFI — ESSAï — AUDRAY — Cathy APRAHAMIAN

et l'incontournable

CHORALE de l'ECOLE TEBROTZASSERE

Sous la direction de

HAïG SARKISSIAN

Distribution des Prix — Tombola — Jeux divers — Buffet — Concours de nardi

Spectacle des enfants

et LA TROUPE DE DANSE «*ASTRIG*» D'ARNOUVILLE

1, Boulevard du Nord - 93340 LE RAINCY — Tél. : 01. 43. 81. 01. 72.

—— ENTREE LIBRE ——

INSCRIPTIONS pour la rentrée 1998/99

ECOLE
FRANCO - ARMENIENNE
TEBROTZASSERE

MATERNELLE — 3 classes

PRIMAIRE — 5 classes
sous Contrat-Simple
avec l'Education Nationale

COLLEGE — 4 classes
6è — 5è — 4è
sous Contrat d'Association
avec l'Education Nationale

CLASSE de 3ème

ENSEIGNEMENT DE L'ARMENIEN:
LANGUE — CULTURE — CIVILISATION
ET
LE PROGRAMME FRANÇAIS
DE L'EDUCATION NATIONALE

1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY
Tél.: 01. 43. 81. 01. 72

ԿԱՐՄԻՐ ԹԱՂ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Քաջալերուած 1995-էն ի վեր ամառնային արձակուրդի յաջողութենէն, Նորմանտիի ծովեզերեայ Հայ Կարմիր Ծաչի Մանկանց Բոյնի ճամբարանը եւ խոհանոցը Հայ Մայրերու արամադրութեան տակ պիտի դնենք, 1998 Յուլիս 4-էն սկսեալ։ Սենեակները ապահովելու համար բարեհաճեցէք հեռաձայնել՝

Թոզին Նաւասարդեան
01 - 39 - 85 - 36 - 53

կամ՝

Ժագլին Պարկիրճեան
01 - 43 - 33 - 60 - 52

կամ՝

Արձակուրդի կայան (Յուլիս 4-էն)
02 - 31 - 21 - 77 - 63

Տեղերը սահմանափակ ըլլալուն պատճառաւ, կը խնդրուի այժմէն ժամադրուիլ առանց սպասելու վերջին օրերուն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SECTION DE DECINES

DIMANCHE 28 JUIN
à partir de 12 heures

au CENTRE AERE des MARAIS — Décines

GRANDE FETE CHAMPETRE

animée par

L'ORCHESTRE ARMENIA

Buffet de spécialités arméniennes — Buvette — Tombola — Stands de jeux pour enfants

En cas de pluie, la Fête se déroulera à la Salle des Fêtes de Décines

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Offre d'emploi

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche, dans le cadre d'un emploi-jeune ou contrat à durée déterminée à mi-temps, un(e) collaborateur (trice) qualifié(e) dans le domaine de la communication et montage de dossiers administratifs (connaissance de l'arménien et de l'anglais souhaitée ainsi que de l'outil informatique).

Ecrire à C.B.A.F. —
Conseil d'Administration :
17, rue Bleue — 75009 PARIS.

FETE de la COLONIE de la CROIX BLEUE de BELLEFONTAINE

12 JUILLET

Accueil des parents à partir de 11 heures

— Présentation des activités des enfants;

— Fête champêtre avec chants et danses;

— Buffet assuré midi et soir;

— Retransmission sur écran géant de la finale de la Coupe du Monde.

—— Venez nombreux ——

DATE A RETENIR

Dimanche 6 Décembre à 15 h 30

Concert exceptionnel

à l'Auditorium
Palais du Pharo

XXe ANNIVERSAIRE DE LA CHORALE SAHAK-MESROP

Direction : KHATCHIG YILMAZIAN

Les détails ultérieurement.

l'UGAB en vacances

à l'occasion des vacances, l'UGAB organise **du 24 au 30 juillet** pour la deuxième année concécutive,

UN SEJOUR FAMILIAL EN PENSION COMPLETE A CHAILLOL-LA-VILLETTE (Hautes - Alpes)

où vous pourrez profiter d'une ambiance chaleureuse, déguster de bons petits plats mijotés par un chef arménien, et, enfin, respirer l'air pur des montagnes.

Pour tous renseignements, appeler : le **04 91 22 10 45**

Imprimé sur les Presses du **Journal «HARATCH»**
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 23
MARDI
23 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·403 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.403

ՓԱՐԻԶԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ՅՈՅՑԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ ԵՒ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շաբաթ, Յունիս 20–ին, ժամը 15–էն ակեալ Ֆրանսայի Թրքական կազմակերպութեանց Միութեան կոչին ընդառաջելով չուրջ 1500 Թուրքեր, (5000 ըստ Թրքական աղբիւրներու) հաւաքուած էին Ինվալիտի հրապարակը բողոքելու համար Ֆրանսայի ցեղասպանութեան ճանաչման դէմ Ֆրանսայի Ազգային ժողովին կողմէ։

Այս յոյցը առիթ տուած է քաւական լուրջ միջադէպերու, ըստ մամուլի գործակալութեանց 18 վիրաւորներ կան, որոնց 3–ը չատ ծանր վիճակի մէջ, իրրեւ հետեւանք յարձակումներու որոնց են–թարկուեր են ցուցարարները։ Նոյն օրը, ոստիկանական աղբիւրները չէին կրցած ճշդել թէ այդ յարձակողները Հա՞յ, Քիւրտ, թէ ծայրայեղ – ձախ Թուրքեր էին։ 60–էն 80 հոգի լախտերով, պէզ – պոլի ցուպերով յարձակում գործած են եւ Յունիս 21 եւ 22 Թուրք կարգ մը թերթերու համաձայն, ոստիկանները կողմնակալութիւն ցոյց տուած են եւ Թուրքերուն դէմ դիրք բռնած են։

«Միլլիյէթ» յարձակումները Հայերու ալ կը վերագրէ, մինչ «Հիւրրիյէթ» միայն Քիւրտի կ'ակնարկէ։ Կը գրեն նաեւ որ Ֆրանսայի պէտք է դաս ըլլայ այս պատահածը, քանի իր այդ ճանաչումին հետեւանքով է որ արիւն հոսեցաւ։

Այլ մանրամասնութիւնները մեր վաղուան թիւով։

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ կառքի մը պայթումէն երկու հոգի մեռած է, մինչ, ըստ լիբանանեան իշխանութիւններուն կը պատրաստուէին ռճրավորձ մը գործել եկեղեցի մը դէմ։ Ապահովութեան ուժերու համաձայն, անոնք կը պատկանէին լիբանանեան ուժերու քրիստոնեայ նախկին քաղաքագլուխին եւ կը ծրագրէին ականած կառքը պետեղել Պէյրութի Մար Մարոնէ Եկեղեցւոյ առջեւ։

ՋԻՋԻՆԻՈՑ ՄԷՋ (Գրաղնի) հրացանակոծութեան հետեւանքով հինգ հոգի սպաննուած է որոնց մէջ ապահովութեան պատասխանատուներէն մէկը։ Հրացանակոծութիւնը տեղի ունեցած է ապահովութեան ուժերու եւ տեղացի պատերազմիկի մը կողմնակիցներուն միջեւ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ աննախընթաց թաթարը ուեր զործած է Յունիս 20–ին քաղաքին մէջ։ Վեց մեռեալ կար, մօտ 1000 վիրաւոր, ամանք չատ ծանր վիճակի մէջ, տասնեակներ փլած են, չէնքեր վնասուած, ներառեալ Կրեմլինը, Պալշոյի տանիքն ալ փլած է։

ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ իր հաւանութիւնը բերաւ «մեծ երուսաղէմ»ի մը, որ իր մէջ պիտի առնէ նաեւ Այսրյորդանանի գաղթավայրերը։ Աւելի գրգռուելու մը կը նկատուի եւ ոչ միայն պաղեստինեան իշխանութեան կողմէ։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, Յունիս 20–ին, միասեռականները ցոյց մը ըրին, ինչպէս ամէն տարի։ Ըստ ոստիկանութեան 35 հազար էին, ըստ կազմակերպիչներուն՝ 100 հազար։ Այս 17–րդ տողանցքն է եւ միշտ կանոն նոյն պահանջները, միասեռական զոյգերուն ալ վայելեն սովորական այր ու կին զոյգերու իրաւունքները, կարենան նաեւ ամուսնանալ եւայլն, եւայլն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ՇԱՐԱՔՆԱՓԷՍ»

(Յուսիս 20/22)

Լ. ՏԷՐ–ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Մնարք» գործակալութեան լրատուութեամբ «Երկիր» օրաթերթի Յունիս 18–ի թիւին մէջ լոյս տեսած «Թուրքերն ափսոսում են, որ չեն սպակցել Լ. Տէր–Պետրոսեանին» հաղորդագրութեան առթիւ, նախկին նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի գրասենեակը հետեւեալ յայտարարութիւնը կատարած է Յունիս 19–ին.–

1.– Ժ. Լիպարիտեանը կամ Հայաստանի իշխանութիւնների որեւէ այլ ներկայացուցիչ ոչ միայն Թուրքիայի, այլեւ նոյնիսկ բարեկամ պետութիւնների հետ երբեւէ չեն քննարկել Հայաստանի ներքաղաքական կեանքին վերաբերող նիւթեր։

2.– «Միլլիյէթ»ը, «Մնարք»ը եւ «Երկիր»ը չեն կարող բերել հակառակն ապացուցող որեւէ փաստ, որեւէ վաւերագիր կամ որեւէ գրաւոր, թէ բանաւոր վկայութիւն։

3.– «Միլլիյէթ»ի գեհիկ յօրինուածքն ակնյայտօրէն միտուած է խորացնելու Հայաստանի բաղաքական ուժերի առանց այդ էլ մտահոգիչ, փոխադարձ կասկածամտութիւնը։

4.– Մնում է զարմանալ, թէ ինչպիսի հաճոյքով է «Մնարք»ը կուլ տուել «Միլլիյէթ»ի գրած էժանագին խայծը։

***

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ «ՀԱՅԿ. ԱԽԻԱՂՈՒԻՆԵՐ»ՈՒ ՎԻՃԱԿՈՎ

Սահմանադրական Իրաւունքի Միութեան (ՍԻՄ) «Ազդակ» ակումբին կազմակերպած հանդիպումը լրագրողներուն առիթ ընծայած է «Հայկ. Ախտաւղիներ»էն ներս տիրող մտահոգիչ վիճակին ծանօթանալու։ Ընկերութեան նախկին պաշտօնեաներէն Դմիտրի Ազբաչեան մատնանշած է օդանաւներու ցանցին կրճատուող երեւոյթը, աւելցնելով թէ այս ընթացքով երբ ամէն մէկ տեսակէն միայն մէկ օրինակ մնայ միջազգային չափանիշներով անկարելի կը դառնայ զայն օգտագործել կանոնաւոր թռիչքներու համար։ Այլ ելոյթ ունեցող մը՝ Գիւրջիմի–ի ղեկավարներէն Աղասի Աբրահեան չեշտը դրած է «Ախտաւղիներուն վարձած էդպիւս Ա–310 օդանաւերուն պատճառելիք վնասներուն վրայ։ Ան ըսած է թէ այդ օդանաւերը չեն արդարացներ վարձման իրենց գումարները եւ թէ միայն այս տարի 1 միլիոն տոլար վնաս արձանագրուած է ու ատիկա կը կրկնապատկուի ղալ տարի։ Եզրակացնելով, ըսուած է թէ այս ամբողջը նպատակ ունի ընկերութիւնը հասցնել այնպիսի անելի մը որ զայն դարձնէ դիւրաւ «սեփականաշնորհելի»։

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆ
ՉԻ ՅՈՒՑԱԲԵՐԵՐ
ԿԱՌՈՒՑՈՂԱԿԱՆ ՄՕՏԵՑՈՒՄ

Եւրոպայի Խորհուրդի պատուիրակութիւնը որ Լ.Ղ.Հ–էն եւք կ'այցելէր Հայաստան, Յունիս 19–ին ընդունուած է Արտաքին Նախարար Վ. Օսկանեանի կողմէ։ Հիւրերը Արցախ իրենց ունեցած տեսակցութիւններէն զոհունակութիւն յայտնելով հանդերձ արտայայտած են իրենց մտահոգութիւնը բանակցութիւններու ընթացքին մէջ յառաջընթացի բացակայութեան կապակցութեամբ։ Վ. Օսկանեան նշած է թէ Հայաստան դիտակցելով թէ պատմական, իրաւական եւ մշակութային բոլոր հիմքերը առկայ են Լ.Ղ.Հ–ն պաշտօնապէս ճանչնալու կամ միացումի ենթարկելու համար, չըներ եւ պատրաստակամութիւն կը յայտնէ բանակցութեան սեղան նստելու առանց որեւէ նախապայմանի, սակայն Աղրբեջան չի ցուցաբերեր կառուցողական մօտեցում, չուզեր ընել որեւէ դիջում եւ կը շարունակէ հանդէս գալ իր կոշտ դիրքորոշումով։

Անդրադառնալով Եւրոպայի Խորհուրդին Հայաստանի անդամակցութեան հարցին, Արտաքին Նախարարը ըսած է թէ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ 40 ՕՐԵՐՈՒ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄԸ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Վիեննայի Պուրկթէատրը (Աստրիոյ Ազգային Թատրոն) Յունիս 12–ին վայրը եղած է մշակութաքաղաքական պատահարի մը։ «Առանց սահմաններու բժիշկներ»ու կազմակերպութիւնը մամուլի ասուլիսի մը հրաւէր ուղղած է, իր մէկ ցուցահանդէսին առիթով։ Մասնակցելու համար անոնց ձեռնարկին, Թատրոնն ալ որոշած է կրկնել «Մուսա լերան քառասուն օրեր»ու ընթերցումը, ներկայացում որ 1995–էն ի վեր 20 անգամ ներկայացուած է։ «Առանց սահմանի բժիշկներ»ու հրաւիրեալներուն մէջ դանուած է Թուրք լրագրող մըն ալ որ սուր հակազդեցութիւն ցոյց տուած է ներկայացումին ծանուցամի բնագրին ուր որպէս «ցեղասպանութիւն» նշուած է Օսմանեան կայսրութեան մէջ 1915–ին կատարուածը։

Թրքական լրատու գործակալութեան լրագրողը այս մասին տեղեակ պահած է Վիեննայի Թուրք պեսպանը որ նամակով մը դիմած է Թատրոնին տնօրէնութեան։ Այդ նամակին մէջ ներկայացուած են «փաստեր», որոնք կը ջանան «ապացուցել» թէ կատարուածը ցեղասպանութիւն չէր։ Ի միջի այլոց ան դրած է թէ Պ. Լէոփս որ մերժած էր ցեղասպանութիւնը, անպատրաստ հռչակուած էր Ֆրանսայի դատաւորներուն կողմէ, ինչ որ ըսուածը մըն է անշուշտ։

Այս մասին մեզ տեղեկացուց եւ նոյնինքն Թատրոնին անձնակազմէն Թատերադիր Քոնրատ Քուն, որ զրկած էր Թուրք դեսպանին նամակին ու Թատրոնի տնօրէն Պ. Գլաուս Փէյտանի Յունիս 10–ի պատասխանին պատճէններն ալ։ Առաջինը կը կրկնէ մաչած թեզը թէ յիշեալ շրջանին Անատոլուի Հայերը իրենց կեանքը կորսընցուցին սովի, համաճարակներու պատճառով, եւ թէ աւելի էր Թուրք զոհերու թիւը եւայլն։ Իսկ Թատրոնի տնօրէնին պատասխանը որ երկու նախադասութենէ կը բաղկանայ, յայտնելէ ետք թէ ստացած է դեսպան Ի. Օ. Աքսէլի նամակը, կ'ըսէ. «Ձեր նամակը կը նկատենք պատմական դէպքերուն հանդէպ ձեր դիրքորոշումը»։

Ք. Քուն որ բեմադրած է այդ ներկայացումը, կ'աւելցնէ թէ ներկաները մեծապէս տպաւորուած են Վէրֆէլի տողերէն ու ջերմօրէն ծափահարած։

***

Միջադէպը տեղ գտած էր Թրքական մամուլին մէջ ալ ու վերոնչեալ ձեռնարկին համար Վէրֆէլի գործին ընտրութիւնը նկատուած ցուցանիչ մը թէ Աւստրիա եւս պիտի չուշանայ ճանչնալու Հայերու ցեղասպանութեան իրողութիւնը։

ՊՈԼՍՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ.Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՈՐԴԻ ՏԻՏՂՈՍԸ

«Մարմարա», Յունիս 20 թուականով կը հաղորդէ.–

«Թիւրքիյէ» թերթը այսօր կը հաղորդէ թէ Իսթանպուլի Կուսակալութիւնը մերժած է ընդունիլ Պատրիարքական Փոխանորդ Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանի մէկ աղերսագիրը, դիտել տալով որ Կուսակալութիւնը Մեսրոպ Արք.ը չի ճանչնար որպէս Պատրիարքական Փոխանորդ։ Կուսակալութիւնը յայտնած է որ ըստ օրէնքի, Պատրիարքական Փոխանորդութիւնը պէտք է յանձնուած ըլլայ տարիքով ու վաստակով երիցագոյն հոգեւորականին, այսինքն Շահան Արք.ի։ Թերթը կը դրէ թէ Մեսրոպ Արք. այսուհետեւ պիտի չկարենայ գործածել Պատրիարքական Փոխանորդի տիտղոսը։

«Տեղեկացանք որ երկկ դիշեր ժամը տասնին ԹԿՐԹ հեռատեսիլի կայանն ալ արձագանգեր է նոյն լուրին ու հրատարակելով Շահան Արք.ի նկարը, պնդեր է որ այսուհետեւ Պատրիարքական Փոխանորդ պէտք է ըլլայ Շահան Արք.ը։

«Այս նոր ու անակնկալ զարգացումը տակնուվրայ կ'ընէ Պատրիարքական ընթացքին գործընթացը, որ արդէն սպասման փուլի մէջ մտած էր։ Շահան Արք., որուն հետ տեսակցեցանք, յայտնեց թէ ինք ալ արդարեւ ստացած է նմանօրինակ նամակ մը եւ այդ մասին խօսած է Մեսրոպ Արք.ի հետ։ Մեսրոպ Արք. պատասխանած է որ ինք, դիմելով պատկան իշխանութիւններու, բողոքած է այդ նամակին դէմ»։

***

Երկուշաբթի առաւօտ, Յունիս 22–ին, Մեսրոպ Արք. մամուլի ասուլիս մը տուած է այս մասին, հրաւիրելով հայ թերթերու խմբագիրները եւ ըսած թէ ըստ իրեն Թուրքիոյ Հանրապետութեան օրէնքներուն մէջ այդպիսի տրամադրութիւն մը գոյութիւն չունի, այս իսկ պատճառաւ ինք նամակ մը յղած է կուսակալութեան եւ այդ նամակին մէկ օրինակն ալ յղուած է վարչապետ Մեսուտ Եըլմազի եւ Ներքին Գործոց Նախարարին։ Նամակին մէջ ինք յիշեցուցած է, որ Հայոց Պատրիարքութիւնը հոգեւոր կրօնական հաստատութիւն է, որ կը կառավարուի իր եկեղեցական կանոններով, որոնք ընդունուած են աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ։ «Ըստ մեր եկեղեցւոյ կանոններուն, փոխանորդները կամ կը նշանակուին Պատրիարքներու կողմէ, կամ ալ կ'ընտրուին կրօնական կամ միաբանական ժողովներուն կողմէ», ըսած է Մեսրոպ Արք.։ Աւելցուցած է, որ ինք փոխանորդ նշանակուած է թէ՛ Գարեգին Պատրիարքի կողմէ եւ թէ աւելի վերջ Կրօնական Ժողովի կողմէ։ Ուստի սա պահուն ինք է, որ կը ներկայացնէ Պատրիարքական Փոխանորդութիւնը։

Մեսրոպ Արք. իրը վերջաբան ըսած է, որ «Պատրիարքարանը Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ աւանդութեանց եւ կարգ կանոններուն համաձայն, կը ղեկավարուի եւ ուրիշ որեւէ ձեւ ընդունելի չէ»։

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ.

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հանրապետութեան նախագահի հրաժարականը քացառիկ եւ ծայրայեղ երեւոյթ է, որ կրնայ մեկնաբանուիլ միայն քաղաքական փակուղիէն դուրս գալու մահմանադրական բոլոր միւս լուծումներու սպառումովը, ուր հրաժարականը հանդէս կուգայ որպէս միակ ելքը քաղաքական թնճուկէն: Երեւոյթը առաւել եւս անհանգստացնող է, որովհետեւ այդ կը նշանակէ, որ պետական գերակատարներու փոխ – յարաբերութիւնները հասած են այնպիսի ճակատման, որուն հնարաւոր չէ եղած տալ սահմանադրութեամբ նախատեսուած մէկ այլ քաղաքական լուծում:

Հետեւաբար, զուտ սահմանադրական իրաւունքի տեսանկիւնէն, հարց կը ծագի գիտնալ, արդեօ՞ք Հայաստանի Սահմանադրութիւնը այլ ելքեր չէր նախատեսած տուեալ տաղնապէն դուրս գալու համար: Չէ՞ որ Սահմանադրութիւնը պէտք է մատուցանէ քաղաքական ճգնաժամերէն դուրս գալու տարբերակներ: Եթէ այս հարցին պատասխանը քացասական է, ապա, նման քաղաքական առճակատումներուն լուծում տալու դիտանկիւնէն, կարեւի է հետեւցնել, որ Հայաստանի Սահմանադրութիւնը ունի լուրջ թերութիւններ, իսկ եթէ պատասխանը դրական է, այսինքն, եթէ Սահմանադրութիւնը ունի նման դէպքերու հնարաւոր լուծումներու տարբերակներ, ապա կը յառաջանայ մէկ այլ հարց՝ ինչո՞ւ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան իր գործ չդրաւ Սահմանադրութեան ընձեռած միւս հնարաւորութիւնները եւ դիմեց ծայրադոյն միջոցին՝ հրաժարականին:

Ուրեմն, անհրաժեշտ է քննել Սահմանադրութեամբ նախատեսուած լուծումները համոզուելու համար՝ արդեօ՞ք Հանրապետութեան նախկին նախագահը կատարեց լաւագոյն ընտրութիւնը, ունէ՞ր այլ ընտրութիւն կատարելու հնարաւորութիւն: Այդ լուծումները թուարկելէ եւ մեկնաբանելէ առաջ պիտի նայինք փերձրուեան հրաժարականին նախորդող ամիսներուն եւ տարիներուն Հայաստանի կարեւորագոյն նշանակութիւն ունեցող քաղաքական իրադարձութիւններուն, որոնք կը բացատրեն, թէ ինչո՞ւ Լ. Տէր – Պետրոսեան հրաժարականէն զատ ուրիշ լուծում չունէր:

Ա.
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆԱԽԱԴՐԵԱԼՆԵՐԸ

Ժողովրդավարական բնորոշուող վարչակարգ ունեցող պետութեան մէջ Հանրապետութեան նախագահի իշխանութիւնը հիմնուած է երկու սիւներու, ժողովուրդը եւ Խորհրդարանը: Այս երկու ժանրաններէն անհրաժեշտ են Հանրապետութեան նախագահը իշխանութեան, գործելու ազատութեան, օրինականութեան համար, եւ առանց այդ սիւներէն առնուազն մէկուն աջակցութեան, Հանրապետութեան նախագահը չի կրնար վարել եւ հետապնդել իր քաղաքական ծրագիրը: Այդ ժանրաններէն մէկուն քացակայութեան կամ դիմադրութեան պարագային, Հանրապետութեան նախագահը կրնայ ժանուլ միայն վրայ եւ չարունակել իրականացնել իր քաղաքականութիւնը: Այսպէս, երբ ժողովուրդին կողմէ ընտրուած նախագահը ժամանակի ընթացքին կորնցնէ ընդդիմադիր կուսակցութեան աջակցութիւնը, ան կրնայ ժանուլ օրէնսդիր իշխանութեան նեցուկին վրայ: Հակառակը նոյնպէս նոյն արդիւնքն ունի՝ Ազգային Ժողովին կողմէ Հանրապետութեան նախագահին դէմ կեցուածքի պարագային, երբ Խորհրդարանը իր ընդունած օրէնքներու եւ որոշումներու միջոցաւ սահմանափակէ Հանրապետութեան նախագահի գործառոյթները, վերջինս կրնայ ժանուլ ժողովուրդին վրայ՝ վերահաստատելու համար իր իշխանութիւնը: Այս կը դրսեւորուի յաճախ Հանրապետութեան նախագահին կողմէ Ազգային Ժողովը արձակելու հնարաւորութեամբ: Հետեւաբար, հետեւեալ քաղաքական գործիչի ամենակարեւոր յատկանիշներէն մէկը պէտք է ըլլայ իր արամադրութեան տակ ունենալ այդ սիւներէն առնուազն մէկը, եւ ի հակին միջոցներու ձեռնարկել մէկ սիւնի հաւանական կորուստը փոխարինելու միւս սիւնով, որպէսզի կարենայ իշխանութիւնը պահել իր օգտին: Հայաստանի պարագային, ինչպէս քիչ յետոյ պիտի տեսնենք, Հանրապետութեան նախագահը իր արամադրութեան տակ ունէր երրորդ սիւն մը եւս՝ կառավարութիւնը, որ կուզար լրացնելու եւ նոյնիսկ փոխարինելու առաջին երկու յենարանները:

Ա. – Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի հրաժարականի մեկնակէտներէն առաջինը կարելի է համարել 1996–ի նախագահական ընտրութիւնները: Այս ընտրութիւնները տեղի ունեցան չիկացած մթնոլորտի մէջ, որ յանդեցաւ 1996 Սեպտեմբեր 25 – 26–ի միջադէպերուն, որոնց վերջ դրուեցաւ Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 14–րդ կէտի՝ Հայաստանի նախագահին ընձեռած իրաւասութեան կիրառմամբ եւ բանակի միջամտութեամբ: 1997–ին, դիտակցելով առաջին սիւնի՝ ժողովուրդի նեցուկի անհրաժեշտութեանը, նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան բպտմապատակեց զայն վերանուաճելու փորձերը: Տեղի ունեցաւ նախ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան նախագահին ոչ ընորոշ 1997 Սեպտեմբեր 26–ի հանդիպումը թղթակիցներուն հետ: Անոր հետեւեցաւ 1997 Նոյեմբեր 1–ի Լ. Տէր – Պետրոսեանի ստորագրութեամբ «Պատերա՞զմ, թէ խաղաղութիւն. լրջանալու պահը» խորագիրը կրող յօդուածը: Այս բոլորը հաւանաբար վերջին փորձեր էին քաղաքացիներուն նեցուկը վերադարձնելու համար:

Այսօր, որոշ քաղաքական գործիչներ կը խօսին 1996–ի նախագահական ընտրութիւններուն Վազգէն Մանուկեանի առելի քան 60%, իսկ Լ. Տէր – Պետրոսեանի ընդամէնը 30 – 35% ձայներ ստանալու փաստի մասին: Եթէ այդ յայտարարուած (բայց դեռեւս չհաստատուած) թիւերը ընդունինք որպէս ճշմարտութիւն, ուրեմն իշխանութեան վրայ մնալու հանդամանքը Լ. Տէր – Պետրոսեան կը պարտէր ոչ թէ Հայաստանի ժողովուրդի զօրակցութեան, այլ միայն ու միայն Հայաստանի բանակի 1996 Սեպտեմբեր 26–ի միջամտութեան:

Բ. – 1995–ի խորհրդարանական ընտրութիւնները կարելի է համարել Լ. Տէր – Պետրոսեանի հրաժարականին երկրորդ մեկնակէտը:

1995–ի Ազգային ժողովի ընտրութիւնէրուն ՀՀ Շարժումը եւ անոր չուրջ համախմբուած կուսակցութիւնները կազմեցին «Հանրապետութիւն» խմբակցութիւնը, որ գրաւեց Խորհրդարանի առելի քան 60%–ը: Ըլլալով Լ. Տէր – Պետրոսեանի դաշնակցակից կուսակցութիւններուն համախմբում, «Հանրապետութիւն» խմբակցութիւնը դարձաւ Հանրապետութեան նախագահի խորհրդարանական յենարանը, անհրաժեշտ երկրորդ սիւնը:

Սակայն, առ երեւոյթ ամուր եւ կայուն թուացող «Հանրապետութիւն» խմբակցութիւնը, ենթարկուեցաւ երկու ցնցումներու: Առաջին ցնցումը կը վերաբերի ինքնին ՀՀ Շարժման պարագլուխներու միջեւ տեղ գտած առճակատումներուն: Անոնցմէ ամէնէն յատկանշականն է ՀՀ Շարժման դլխաւոր դէմքերէն՝ Լեւարդ Եզորեանի մեկուսացումը Շարժումէն: Պահպանելու համար երկրին քաղաքական անդորրը, Լ. Եզորեան անհրաժեշտ կը գտնէր երկխօսութիւնը վերահաստատել ընդդիմադիր կուսակցութիւններուն հետ եւ այդ մօտեցման կարեւոր կէտերէն մէկն էր Ազգային Ժողովի կանխահաս լուծարումը: Համոզելու համար կազմակերպութիւնը որդեգրել իր դաւանած մօտեցումները, Լ. Եզորեանի մարտավարութիւնը դարձաւ ընտրուիլ ՀՀ Շարժման վարչութեան նախագահ: Այդ փորձը 1997ի Սեպտեմբերին վանօ Սիրադեղեանի ՀՀ Շարժման վարչութեան նախագահ ընտրուելով վիժեցաւ եւ Լ. Եզորեան աստիճանաբար դուրս մղուեցաւ Անցեալ տարի, Բիւզանդիոնը պանծացնող ցուցահանդէսները եւ, ներկայիս, Ազգքանդրոյ նուիրուածը, արժէքներու վերայայտնաբերման եւ վերակենդանացման կոդքին, մատածել կուտան այն անցհատելի կորուստին մասին, զոր մարդկութիւնը ունեցած է կոստանդնուպոլսոյ եւ Ազգքանդրիոյ անկումով:

Եթէ Կոստանդնուպոլիս, իր անկումէն յետոյ չարունակեց իր լխող ներկայութիւնը՝ դառնալով Օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքը, Ազգքանդրիան, երբեմնի «երկրորդ Աթէնք»ը (իր նշանաւոր Թանգարանով եւ 400·000 ձեռագիրներ պարունակող Գրադարանով), դարերու երկայնքին հետզհետէ ժամուեցաւ:

Հին վկայութիւնները գերազանց դովքը կը հիւսեն Ազգքանդրիոյ, քաղաքը զոր Մեծն Ազգքանդր հիմնեց Ն. Ք. 331 թուականին: Սակայն այժմ գրեթէ ոչինչ մնացած է վայրին անցեալի փառքը յիշեցնող: Շուրջ երկու դար առաջ, Ֆրանսուա Ռընէ ոմր Շաթօպրիան հոն գտնուելէ ետք կը գրէ. «Ինծի կը թուի թէ Ազգքանդրիան աշխարհի ամէնէն տխուր եւ լքուած տեղն է: ... Հիւպատոսի սան գագաթէն, միայն մերկ ծով մը կը տեսնէի, որ աւելի մերկ ցած ափերու կը զարնէր. գրեթէ դատարկ ճաւամատոյցներ եւ լիբիական անապատը որ հարաւի հորիզոնին կը տարածուի: Ամէն տեղ, նոր Ազգքանդրիոյ աւերակները կը խառնուէին հին քաղաքին աւերակներուն...»: Եւ պատկերացնել որ Ն. Ք. երկրորդ դարուն, յոյն բանաստեղծ մը կը գրէր. «Ազգքարիի վրայ ինչ որ գոյութիւն ունի, Ազգքանդրիոյ մէջ կը գտնուի. հարստութիւն, մարմնամարզանք, իշխանութիւն, կապոյտ երկինք, փառք, ներկայացում-

---

«Հանրապետութիւն» խմբակցութենէն: Յորհրդարանէն ներս կազմուեցաւ է. ե. դրօնանի առաջնորդութեամբ ՀՀ Շարժումէն հեռացած երեսփոխաններէ բաղկացած «Հայրենիք» խմբակցութիւնը, որ իր կապերը խզեց «Հանրապետութիւն» խմբակցութենէն:

Երկրորդ ցնցումը կը վերաբերի 1997–ի երկրորդ կէսին «Հանրապետութիւն» խմբակցութեան չարքերէն յառաջացած Ազգային Ժողովի մէջ «երկրապահ» խորհրդարանական խմբակի ստեղծման, որ՝ մասնաւորապէս Ղարաբաղի հարցով, կը հակէր Վազգէն Սարգսեանի տեսակէտներուն: «Հանրապետութիւն» խմբակցութիւնը մնաց առ երեւոյթ կայուն այնքան ժամանակ, որքան դեռեւս ոչ մէկ քաղաքական հիմնաքանդ ցնցում չէար բացայայտելու համար զիւրաբեկ հաւասարակշռութիւնը: Սակայն այդ չուշացաւ: Ղարաբաղեան հիմնահարցի կարգաւորման իրարամերժ մօտեցումներն էին, որոնք երեւան հանեցին «Հանրապետութիւն» խմբակցութեան ներքին հակասութիւնները:

Վերը նշուած երկու խզուածները ապատնդեր էին, որոնք պէտք է անհանդստացնէին ՀՀ Շարժման դեկավարութիւնը: Սակայն, ՀՀ Շարժումը ոչ մէկ փորձ ըրաւ մեծամասնութենէն դուրս եկող խմբակցութիւնները փոխարինելու ուրիշ կուսակցութիւններով, որոնք կը կարենային վերամբացնել «Հանրապետութիւն» խմբակցութիւնը: Վերջինս չդիտակցեցաւ, որ Յորհրդարանէն ներս Լ. Տէր – Պետրոսեանին պատնէշ կանգնող մեծամասնութիւն չկար այլեւս ընդամէնը կար յարաբերական ուժեղ կուսակցութիւններու միջեւ «modus vivendi» մը: Եւ, փաստօրէն, ՀՀ Շարժման անհետաւոս քաղաքականութեան պատճառով քայքայուեցաւ Լ. Տէր – Պետրոսեան նախագահի երկրորդ յենարանը՝ Յորհրդարանի «Հանրապետութիւն» խմբակցութիւնը, որ քաղաքական վերիվայրումներու ժամանակ որպէս յենարան կրնար ծառայել Հանրապետութեան նախագահին: Այլ խօսքով, ՀՀ Շարժումը Հանրապետութեան նախագահը դրկեց քաղաքական թնճուկներու ժամանակ օրէնսդիր իշխանութեան ապաւինելու հնարաւորութենէն:

ՄԱՋԻԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ
Սահմանադրական իրաւունքի եւ քաղաքական գիտութեան doctor habilitus

(Շար. 1)

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԱՆՑԵԱԼԻ ՓԱՌՔԸ

ներ, իմաստասէրներ, ոսկի, գեղեցիկ տղաներ: Այստեղ են լրիւ հաճոյքները, այն բոլոր լաւ բաները որ աճած մը կը փափաքի: Մանաւանդ կիներ, այնքան կիներ որքան երկինքի աստղերը»:

Ամէն ինչ կը սկսի երբ Մեծն Ազգքանդր Նեղոս գետը կը հասնի, Անատոլիայի եւ Սուրիոյ մէջ պարսկական զօրքերը պարտութեան մատնելէ ետք: Նեղոսի Տկլթային արեւմտեան կողմը, Միջերկրականի ափին, ձկնորսներու փոքր աւան մը կար, Ռաքոթիսը: Այստեղ, եգիպտացի Ամոն Ռա աստուածէն օրհնութիւն ստանալէ ետք, Ազգքանդր կ'որոշէ իր քաղաքը հիմնել: Իր մահէն ետք, Ն. Ք. 323 թուականին, իր զօրավարները կայսրութիւնը իրարու միջեւ կը բաժնեն: Եւ պիտոս կը վիճակուի Պաղոմէոսի, որ սկիզբը կը հանդիսանայ արքայատոմի մը որ երեք դար կը տեւէ: Պաղոմէոսները վարաւոններու դասը եւ կրօնական հանդամանքը կը ստանան: Այսպէս, աւանդութիւնն ու կրօնքները իրարու կը ձուլուին, մինչ յոյն եւ եգիպտացի ստուածները դասը իրարու միջեւ կը բաժնեն:

Այդ շրջանին, միւներու չարքերով եղերած ճամբաները կը վիճային այլազան երկիրներէ եւ վայրերէ եկող մարդոցմով, բազկացած Յոյներէ, Եգիպտացիներէ, Հրեաներէ եւ Սուրիացիներէ: Քաղաքին մայր պողոտային լայնքը երեսուն մեթր էր: Ազգքանդրիոյ չնորհած լայնատարած տեսարանները կը տպաւորէին յատկապէս Յոյները, այնքան որ հնադարեայ վէպի մը հերոսներէն մէկը կը բացագանչէ թէ «Այս քաղաքը երկրամասէ մը աւելի մեծ է»: Երբ, Ք. Ե. 640 թուականին, Ազգքանդրիա Արաբներու ձեռքը կ'անցնի, առաջելը կ'ըսէ թէ նուաճողները իրենց աչքերը կը զոցեն, մարմարներու չայուտէն չվնասելու համար: Ամր Իսն ալ-Աս, մահմետական արաբ զօրավարը, Օմար խալիֆային կը գրէ. «Արեւմուտքի մեծ քաղաքը գրաւեցի եւ ինծի դիւրին չէ անոր հարստութիւններն ու գեղեցկութիւնները թուելը: Միայն պիտի ըսեմ որ չորս հազար պալատներ ունի, չորս հազար հանրային բաղնիքներ, չորս հարիւր թատրոններ կամ ժամանցի վայրեր, տասնեակներու հազար պտղավաճառատուն եւ հարիւր հազար հրեայ»:

Ազգքանդրիա իր փառքին մեծ մասը կը պարտի Պաղոմէոս Բ.ին, որուն օրով քաղաքը, որպէս համաչխարհային մշակոյթի կեդրոն, կը փոխարինէր անկումի մատնուած Աթէնքը: Ամէն կողմէ լուսին բնութենագէտ բանաստեղծութիւններ եւ սիրոյ երգեր: Սակայն, քաղաքին մէջ, որ կէս միլիոն բնակչութիւն կը հաշուէր, ամէն ինչ երանելի չէր: Ազգքանդրիացիները, կը գրէ հին գրող մը, «խռովայոյզ, գոռոզ եւ վայրագ» մարդիկ էին: Անհամար եւ խառնակ բնակչութիւնը պատրաստ էր որեւէ առիթ ապստամբելու: Ն. Ք. 59 թուականին, հռովմէացի գեսպան մը, որ ախալմամբ կատու մը սպանած էր (եգիպտացիներուն համար սուրբ անասուն մը), ճամբուն վրայ ամբոխին կը բզկտուէր: Նոյն ճակատագիրին կ'ենթարկուէր նորապսպատնական եւ հեթանոս խմաւուելի Իփացիան, այս անդամ քրիստոնեայ կատաղած ամբոխին ձեռքերով: Իսկ յարանուանութիւնները (եգիպտացիներ, Յոյներ, Հրեաներ) մահացու կերպով գիրար կ'ատէին, տեղի տալով ջարդերու: Այն աստիճան որ անոնցմէ մէկուն ընթացքին, քաղաքը գտնուող ըզբօսեցի երիտասարդ մը, իր մօրը կը գրէր. «Մարդկային պատմութեան մէջ անհնարին բաներ տեղի ունեցան: Այժմ այլեւս պատերազմին մէջ չէ որ կը գտնուիմ՝ այլ մարդակերութեան»:

Հաճոյքներու եւ ուրախութիւններու քաղաքը, կարծէք իր երկդիմութեան արտայայտութիւնը գտած ըլլար Անտոնիոսի եւ Կղէոպատրայի առասպելական սիրոյ պատմութեան մէջ, ուր արբեցումն ու սուգը իրարու կը խառնուին, հռովմէացի կառավարիչին եւ վերջին պաղոմէացիին յարաբերութեան մէջ: Օգտաւետոս երբ Աղեքսանդրիա կը մտնէ Ն. Ք. 31 թուականին Անտոնիոս եւ Կղէոպատրա արդէն անձնասպան եղած են վերջ գտած է պաղոմէոսներու հարստութիւնը: Սակայն, հռովմէական կայսրութեան մէջ մտնելով, Ազգքանդրիա կը կը շարունակէ իր անպարպատելի կեանքը: Կը գտնայ քաղաք մը խոստասէրներու եւ սուրբերու, հերեսպետներու եւ ամբոխներու, ուր Ս. Աթանաս Ազգքանդրացի կը պայքարի Արիոսի դէմ, ուր Ս. Կիւրեղ Ազգքանդրացի կը պայքարի Նեստոր

ներու եւ եկեղեցիին հայրերուն: Ապա, Աթարներու դրաւումով, աստիճանաբար կը կորսնցնէ իր փայլքը: Այսօր, հին քաղաքէն միայն հատու կենտ մնացորդներ դոյութիւն ունին: Անզտանելի կը մնան Անտիոքի եւ Կ.Պոլսոյ ճախին տները, մինչ աւհետացած է Մեծն Ադեքսանդրի դերեզմանը: Վերջին տասնամեակներուն կատարուած եւ չարունակուող պեղումներուն շնորհիւ, յոյսեր արթնցած են գանոնք գտնելու, թերեւս տեղ մը ջուրին տակ թաղուած:

Երկու դար առաջ, Նափոլէոնի Եգիպտոս կատարած արշաւանքին բերումով, եգիպտոսի անցեալը քայլ առ քայլ սկսաւ յայտնաբերուիլ: Սակայն վարաւոններու, անոնց պատմութեան եւ մշակոյթին ուղղութեամբ զարգացող հետաքրքրութիւնը մեծ կարեւորութիւն չէր տար Ադեքսանդրիոյ: Անցեալ դարուն փորձեր եղան, ինչպէս Հայնրիխ Շլիմանի կողմէ (Տրովատան գտնողը), որ կ'երազէր Մեծն Ադեքսանդրի դերեզմանը գտնել: Բայց քանի մը օրերու ապարդիւն պեղումները վերջ կը դնէին այդ ուղղութեամբ իր կատարած աշխատանքին: Մխայն այս վերջին քանի մը տարիներու յանձն առնուած նոր պեղումներն են որոնք աննախընթաց հետաքրքրութիւն մը ստեղծեցին Ադեքսանդրիոյ հանդէպ, պեղումները որոնք կը միտին նաեւ քաղաքին նշանաւոր Փարոսին կերպարը վերստեղծել, ճեռք բերուած քարէ բեկորներուն բերմամբ:

Փարիզի Փըթի Փալէի ցուցահանդէսը, հանրութեան կը ներկայացնէ այս պեղումներուն միջոցով յայտնաբերուած կտորներ, քանդերեք Թոն կշռող հսկայ արձան մը (ջուրէն դուրս բերուած) եւ բազմաթիւ այլ նմոյշներ, այլազան թանգարաններէ փոխ առնուած: Հելլէնականութեան կարգ մը մասնագէտներու համաձայն, ասոնք կը ներկայացնեն յունական արուեստ մը, որ որձեւէդ բնոյթ ունի, մինչեւ իսկ անկումային, մինչ եգիպտագէտ ընթացիկ ցուցահանդէսին խնամակալներն Ալէն Շարոնի ակնոցով, անոնք կը կարմեն «վերջին ցոլքերը փարաւոնական հրաշալի արուեստի մը»:

Կազմեց՝
ՍԱՐՈՒՆԻ

PUBLICATIONS REÇUES

EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE
Plaquette souvenir pour le 70ème anniversaire de l'Eglise évangélique à Paris et le 20ème anniversaire de l'église évangélique d'Issy-les-Moulineaux;
28, avenue Bourgain,
92130 Issy-les-Moulineaux

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՄԵԾԸ ԵՒ ՓՈՔՐԵՐԸ

Ռուսաստանի դաշնակցութեան կարգապահութեան ուժերը նոր հարցի մը դէմ յանդիման պիտի գտնուին չուտով: Այդ հարցը կը վերաբերի ռուսական տարբեր հանրապետութիւններու անցաղիրներուն որոնք սկսած են բաշխուիլ ու գործածուիլ դաշնակցային հանրապետութիւններու մէջ: Առաջիններէն է Թաթարստանը: Ռուսական նոր անցագիրներուն բաշխումը յայտարարուած ըլլալով հանդերձ, գործողութիւնը աւարտին չհասաւ: Եամուխով եւ Թաթարստանի իշխանութիւնները կեցուցին գրուեմը, իսկ միւս կողմէ, խորհրդային զինանշանով անցագիրներուն պահեստը սպառելու մօտ է:

Այս կացութեան հետեւանքը այն է որ Մոսկուա չի ճանչնար չրջանային անձնաթուղթերը, ուստի անոնց տէրերը չեն կրնար ազատօրէն ճամբորդել ռուսական տարածքին վրայ: Դաշնակցային հանրապետութիւններուն մէջ ուր բնակչութիւնը միացեղ չէ, անխուսափելի են ազգային պատկանելիութեան հարցեր: Ռուսաստան Խորհրդային Միութեան այն միակ երկիրն է ուր տակաւին ի գործու են անձնաթուղթերը պետութեան մը որ 1991-էն ի վեր դոյութիւն չունի: Նախագահին կողմէ այս հարցին համար կազմուած աշխատանքի խմբակը որոշած էր որ ազգութեան նշումը չըլլայ թուղթերուն վրայ: Ասիկա Սահմանադրութեան համաձայն մարդկային իրաւունքներու դէմ էր:

Սակայն, անցեալ աշնան մինչ նախագահ Ելցին պաշտօնական արարողութեամբ երիտասարդներու կը յանձնէր նոր անձնաթուղթերը, զանգատի հեռագիրներ կը տեղային Մոսկուա, Թաթարստանէն, Եաղուտիայէն, Կովկասի հանրապետութիւններէն որոնք դժգոհ էին ազգութեան նշումին բացակայութեան ու կը սպառնային չգործածել այդ անձնաթուղթերը:

Հակառակ 1991-էն ի վեր լինքնավար հանրապետութիւններու եւ մարզերու հետ ծագած բազմաթիւ հարցերուն, ստացած խիստ դասերուն, կրեմլին տակաւին չէ յաջողած չրջանային ժողովուրդներու եւ ազգութիւններու վերաբերող քաղաքականութիւն մը գործի դնել: Անելը չերջանցնելու համար աշխատանքի խմբակին անդամները առաջարկեցին անձնաթուղթերուն աւելցնել տուեալ հանրապետութեան համար որոշիչ ներդիր մը. բայց դաղափարը չուտով մէկդի դրուեցաւ, քանի որ մտածուեցաւ որ չատեր բուն անձնաթուղթը մէկդի ձգելով միայն ներդիրը պիտի պահէին ու գործածէին: Ուրիշ լուծում մը այն էր որ կարելի էր ազգային պատկանելիութիւնը նշանակել ծննդեան վկայագրին վրայ, իսկ անցագիրները կարելի էր երկլեզու տպել, ռուսերէնով ու տուեալ հանրապետութեան լեզուով, ռուսական երկլուխ արծիւին քով զետեղելով տեղական զինանշանը:

Առայժմ հանրապետութիւններու ղեկավարները այս վերջին ձեւին չեն հակառակած: Իրենք չահասէր են անով որ իրենց քաղաքացիները ամբողջ Ռուսաստանի տարածքին պիտի տանին հանրապետութեան խորհրդանիշները եւ ազգային դիրերը: Որոշ չէ տակաւին որ նման կարգադրութիւն ինչ ազդեցութիւն կ'ունենայ Ռուսաստանը միացեալ կայսրութիւն նկատողներու վրայ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

■

Վիէնի Հայ Մշակոյթի Տան 13-րդ տարեդարձի առիթով Պասմաճեան ընտանիքը ունեցաւ յիշատակելի երեկոյ մը Ուրբաթ, Յունիս 12-ին: Կապոյտ Խաչուհիները պատուեցին հիւրերը հայկական գնահատման կարկանդակներով: Նուիրեցին առաջնոյ հեռաձայնի գործիք մը: Մշակոյթի Հայ Տունը եղած է տարագիր Հայուն ժամադրավայրը: 60 մանուկներ հոն կ'ուսանին իրենց մայրենի լեզուն:

Տիկին Մարի Պասմաճեան չնորհակալութեան խօսքերով չէշտեց թէ իրենց մատուցանած աշխատանքի վարձատրութիւնն է լսել մանուկներու բերնէն՝ հայրի՛կ, հայրի՛կ, մայրի՛կ մայրի՛կ բառերը: Յուզուած չէշտով մը կը յայտնէր իր զգացումները:

Տիկին Մուրատեան Կապոյտ Խաչի նախագահուհիին յայտնեց իր չնորհակալութիւնները: Այս գեղեցիկ խրախճանքի մթնոլորտը կը վերջնաւոր Յարութիւն Պասմաճեանի ուղերձով՝ «պիտի խնդրեմ մեր սրահի երիտասարդ անօրէն Փաթրիք Զօպոյեանէ, որ երեք հայկական մեծատառ բառերով՝ կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն գոյներով արձանագրէր այս պատին վրայ խօսի՛ մի՛չ ՀԱՅԵՐԷՆ»:

ՄԱՄԲՐԷ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

ՄԵՂՈՒ

ՔԱՆԻ՞ ՆԱԽԱԳԱՀ ՈՒՆԵՆՔ-ՄԵՆՔ

Ջուտ պարզամիտները միանգամից կը պատասխանեն թէ Ռոպէր Քոչարեանն այժմ մեր միակ նախագահն է:

Հապա Պարոյր Հայրիկեա՞նը, որը վերջերս զարձեալ յիշեցրեց, թէ ինքը վաղուց արդէն նախագահ է: Աւելի վաղ նա այդ պնդումը մասնաւորապէս այսպէս էր հիմնաւորել, թէ քանի որ իր ծրագրերն ու գաղափարներն արդէն իսկ մեծամասամբ կենսագործուել են, ուրեմն ինքը ընտրուած եւ յաղթած նախագահ է:

Կարէն Դեմիրճեանի վերաբերեալ չատ չատերը համոզուած են, որ նա ընտրուած, բայց չյաղթած նախագահ է: Ուստի եւ նրան էլ կարելի է համարել մեր նախագահը:

Սակայն Վազգէն Մանուկեանն էլ է համոզուած, որ 1996-ին ինքն էր ընտրութիւններում յաղթել: Նրա լիազօրութիւնների հինգ տարուայ ժամկէտը դեռ եւս չի լրացել՝ ուրեմն նա էլ է, բնականաբար, մեր նախագահը:

Ինչպէս եւ այլ երկրներում է, Լեւոն Տէր-Պետրոսեանին էլ են պաչտօնական-կուլիսիից յետոյ չարունակում իրրեւ նախագահի դիմել (ըստ «Հայք»): Եւ, այսպիսով, ոչ ոք չի ուրանայ՝ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը նախագահ ու նախագահ է:

Էլ չենք ասում, որ Թուարկած բոլոր անձանցից առաւել իշխանութիւն ունեցել է եւ ունի Պաչտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեանը, որը մի անգամ պիտի անկախ ամէն ինչից մնայ, իսկ յայտարարեց, թէ նախորդ նախագահը պիտի անկախ ամէն ինչից մնայ, իսկ յաջորդ անգամ մեծապէս, մեղմ ասած, աչակցեց, որ այդ մէկը հեռանայ եւ միւսն ընտրուի: Ուրեմն, ինչո՞վ է վատ միւսներից Վազգէն Սարգսեանը, որ նրան էլ նախագահ չհամարենք:

Ընտրութիւններից առաջ չատ էին վրկայակոչում Դեկտեմբերի 1-ի որոչումը, թէ Հայաստանն ու Ղարաբաղը միաւորուել են: Ուրեմն, Արկադի Ղուկասեանն էլ է մեր նախագահը:

Նախագահի դաւնիներին այդ դէպքում կարող է Սամուէլ Բաբայեանն էլ յաւակնել, քանզի Ղարաբաղում էլ իրական իշխանութիւնը կարծես թէ նրանն է, եւ նա է մեր նախագահը ուղերդուղ:

Առաջնորդուենք «ինչքան չատ՝ այնքան լաւ» սկզբունքով: Եւ սա դեռ միայն սկիզբն է, պարոնա՛յք:

ԱՆՆԱ ԻՍՐԱՑԼԵԱՆ

«Առաւօտ»,
Մայիս 30

ԻՐ ԹԱՐՄ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Կոպերուս տակէն կը դիտեմ այդ զեհեն ծնունդը եւ կատաղութենէս ակռաներս իրարու կը գարնուին:

– Եկան, եկան...

Բազմութիւնը սկսաւ ծուխ պէս ալեկոծիլ: Ամէն մարդ չարժում մը կ'ընէ, ոտքերուն մատներուն վրայ կը բարձրանայ աւելի չուտ տեսնելու համար «եկուորները»:

Եկան սայլի մը վրայ նստեցուցեր են պատապարտեալը, չուրջը տուխուռը ժանտարմներ:

Ձամբայ կը բռնան: Ճրճռան սայլը դանդաղ կը հասնի հրապարակին կեդրոնը: Վար կ'իջեցնեն դատապարտեալը եւ կը բարձրացնեն աթոռին վրայ, ապա խեղդակապը կ'անցընեն պարանոցին:

Հազցուցեր են երկար, սպիտակ չապիկ մը, կուրծքէն կախ՝ յանցապարտի մեծ տախտակը: Օ՛, սարսափելի է տեսնել ձիւնորը այդ վիճակով: Քամուած, նիհարցած, աչքերը ամբողջութեամբ փոսը ինկած: Դէմքին վրայ կապոյտ հեռքեր եւ արեան բիծեր: Ինչ որ մնացեր է իրմէ, իր հպարտ, առնական կեցուածքն է, իր վայրն մագնիսացնող աչքերը:

Մահապարտի աթոռին վրայ՝ հանդարտ, վեհաչուք, կ'ըսես մարդացեալ Նազովրեցին է իր կառափնաւոին վրայ:

Պաշտօնեայ մը բարձր ձայնով կը կարդայ դատապարտեալին «գործած աննեղելի յանցանքները» եւ եզեռնադատ ատեանին վճիռը. – կախաղան...

Բազմութիւնը անխօս մոխիկ կ'ընէ դատաւճիռը: Ոմանց աչքերուն մէջ ծիծաղ կայ, ուրիշներու՝ կարեկցութիւն...

Վերջին եղերական վայրկեաններն են:

– «Վերջին բաղձանքդ, այ մարդ...», կը ձայնէ պաշտօնեայ մը, խօսքը մահապարտին ուղղելով:

Մահապարտը վեր կը բարձրացնէ իր վիրաւոր դէմքը, սուր, կծու հայեացք մը կ'ուղղէ ներկայ բազմութեան, վայրկեան մը լուռ, արձանացած մնալէ ետք՝ կ'արտասանէ իր «Հուսկ բանքը»·

«...Թուրքեր, եթէ ձեծի, ոճիրի, մարդասպանութեան համար թուրք «արդարադատութիւնը» մարդ կախէր, այժմ, այս բազմութեան մէջ, չատ քիչեր պիտի ազատէին այս չուռնէն: Զի՞ք հաւատար: Հարցուցէք սա դիմացի պատմական կամուրջին, սա ձեր կռնակը կանգնած ամիհի բերդին, սա մշտահոս գետին ջուրերուն...:

«Եւ տակաւին ամբողջ Թուրքիոյ տարածութեան վրայ, կրնաք նոյն հարցումը ուղղել բազմաթիւ կամուրջներու, բերդերու, գետերու: Բարի, չէն ու աչխատասէր ժողովուրդ մը մորթոտեցիք: Ձոր տեղ մնա՞ց այս հողին վրայ: Կրնա՞ք ցոյց տալ թիզ մը հող, ուր անմեղի մը արիւնը թափուած չըլլայ:

«Այստեղ հաւաքուած բազմութեան մէջ կա՞յ մէկ հատիկ թուրք, որուն ձեռքերը մինչեւ արմուկները անմեղներու արեան մէջ թաթխուած չըլլան: Եւ սակայն, ձեզմէ եւ ոչ մէկը կախաղանի չուանին արժանացաք...

«Կեցցեն ձեր կողմէ պատրաստուած կառավնաններըլ: Անկին արիւնով ապականած ձեռքերը: Կեցցէ՛ հայութիւնը»:

Ու ... չսպասեց, որ աթոռը քաչեն: Արագ չարժում մը ըրաւ, երկու ոտքերը ուժով մը մէկ կողմ հրեց աթոռը եւ սկսաւ ճօճիլ օդին մէջ...

Երկու ափերովս դէմքս ծածկեցի աւելին չտեսնելու համար: Այնքան ընկճուած էի, որ վար չգլորուելու համար աղային կոթնեցայ: «Ի՞նչ եղար, Մստօ...», ըսաւ կէս ծիծաղով, կէս մտահոգ: «Ցայտնի է, որ ասանկ բաներ առաջին անգամ կը տեսնես»... աւելցուց: Եւ բազմութեան մէջէն դուրս հանեց վիս:

Տուն հասայ թէ չէ, անկողին ինկայ: Լման երկու չաբաթ ենթակայ չերմի, մղձաւանջի, տարօրինակ զառանցանքներու: Ցետոյ, զարձեալ, չաբաթներով խելացնոր վիճակ մը ունէի: Ծայրայեղ աւելորդապաչտ աղայիս հաստատ համոզումն էր, թէ «չատ վախցած էի...»: Ատոր համար ալ հոգան կանչեց եւ վախ բռնել տուաւ: Տնեցիները, դուրսէն ծանօթներ, – նոյնիսկ հայ կինեը, – դեղ զարման ըրին, բայց մեծ օգուտ չունեցաւ: Իմ դեղ ու դարմանս գաղտնիք էր անոնց համար:

Այդ օրերուն կազդուրիչ դէպք մը տեղի ունեցաւ, որ բաւական զովացուց տանջուած հոգիս: Զորեքչաբթի կախուելէն քանի մը օր առ, անոր կախուելուն պատճառ զարձող թուրքին դիակը գտնուած էր պատմական կամուրջին մօտ, Եփրատի եղերքը: Աւելորդ է բացատրել թէ որո՛նք էին այս արդար հատուցման հեղինակները: Եւ այն օրը, կախաղանին մօտ մերինների աչքերուն մէջ հաստատօրէն կարդացի այդ վճիռը: Թէ ի՞նչ ձեւով կատարած էին, մուէթ էր լինձի համար:

Քաղաքին բոլոր «երեւելի»ները ահոդողով մասնուած էին այդ դէպքին հետեւանքով:

Չաճի աղան անգամ չափազանց կասկածամիտ զարձած էր եւ յաճախ տարօրինակ հարցումներ կ'ընէր ինձի. – «Մստօ, օր մըն ալ կարզը լինձի չբերեն»:

Թերեւս այդ վախէն էր, որ բացառիկ ւկտիկանկատութեամբ կը վարուէր Աստղիկին հետ եւ չատ անգամ աչք կը դոցէր անոր ելոյթներուն:

Աւելին. – արտօնեց որ տօն – տաղաւար օրերուն ան ժամերով տեսնուի հօրը հետ: Աղան վախէն զատ ուրիչ պատճառներ ունէ՞ր այսպէս վարուելու համար, թերեւս: Բայց, հիմնական պատճառը վախն էր եւ լինձի կը թուէր, թէ աղան կը կարծէր որ այդ բոլոր դէպքերը կը ծրագրուէին եւ կը գործադրուէին կոյրին կողմէ: «Ռէօրէն, էղէն, քօփալէն վախցիր», կ'ըսէր չաճախ:

Չիւաւոր Ռաչոյի կախուելէն ետք, մեղի համար դժուար կացութիւն մը ստեղծուած էր: Անոր գատապարտութենէն քանի մը օր ետք, Թուրքին դիակին գտնուիլը Արածանիի ափին, խոր մտահոգութեան մատնած էր տեղական իշխանութիւնը:

(Շար. 29)

(Շար. Ա. Էջէ)

Ղարաբաղի կնճիռը պէտք չէ արդեօք հանդիսանայ այդ ուղղութեամբ:

*
**

ՀՀ ԴԱՏԱԽԱԶՈՒԹԵԱՆ ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի դատախազութիւնը յայտարարութեամբ մը պաշտօնապէս փաստած է այն թղթածրարը, որ ապմոկ բարձրացուցած էր ամերիկացի ղեկտնագէտի մը եւ անոր պարտէզին պտուղ գողցող երախաներու միջեւ պատահածին չուրջ: Յայտարարութեան մէջ ըսուած է թէ քննութեամբ պարզուած է որ Ամերիկային փորձած է վար դնել ոստիկանութեան յանձնելու համար այն երկու երախաները որոնք իր տան պարտէզի ծիլանի ծառերէն պտուղներ գողնալու ժամանակ կոտրած են նաեւ ճիւղեր: Երախաները սակայն փորձած են խոյս տալ եւ այդ փախուստի ընթացքին իրենց անզգուշութեամբ ստացած են որոշ վէրքեր:

ՓՈՒԹՊՕԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԳԱԺԱԿ

Շաբաթավերջի մրցումներու արդիւնքներն են. –

Ուրբաթ, Յունիս 19

Նիժերիա յաղթեց Պուլկարիոյ 1 – 0 (Փարիզ), Սպանիա եւ Փարակուէյ հաւասար 0 – 0 արդիւնք մը ձեռք ձգեցին միայն (Սէն – Թ'Էթիէն):

Շաբաթ, Յունիս 20

Հոլանտա յաղթեց Հարաւային Կորէայի 5 – 0, Մարսէյլի մէջ, այս վերջինը այլեւս դուրս կը մնայ մրցաշարքէն, Պորտոյի մէջ Պելժիա եւ Մեքսիքա 2 – 2 հաւասար մնացին, իսկ Սրուաթիա 1 – 0 յաղթեց Ճափոնի, Նանթի մէջ, որ նաեւ այլեւս դուրս կը մնայ մրցաշարքէն:

Կիրակի, Յունիս 21

Փարիզի մէջ Արժանթին յաղթեց Ճամայիքայի 5 – 0, Ճամայիքա դուրս կը մնայ մրցաշարքէն, Լանսի մէջ Գերմանիա եւ Եուկոսլաւիա 2 – 2 արդիւնքի մը հասան ինչ որ բաւական դժուար եղաւ Գերմանիոյ համար, իսկ Պարակուատն 2 – 1 յաղթեց Միացեալ – Նահանգներու որ դուրս կը մնայ մրցաշարքէն: Պարզ է որ այս վերջին յաղթանակը միայն մարգական բնոյթ չունի եւ գայն որակելու համար ածականները չեն պակսիր՝ պատմական, հոգեբանական, քաղաքական, խորհրդանշական եւայլն, եւայլն: 18 տարի է Միացեալ – Նահանգներն ու Իրան յարաբերութիւն չունին (Թեհրանի ամերիկեան դեսպանատան գրաւումէն ի վեր) եւ այս հանդիպումը բաւական վտանգաւոր կը նկատուէր: Քանի մը հարիւր պարսիկներ եւս մղուած էին սահմանէն, այն մտավախութեամբ որ քաղաքական ցոյցեր կրնան ընել վարչակարգին դէմ: Ընդդիմադիրներ եղած են մարզադաշտին մէջ (Լիոնի ժելըան մարզադաշտը) բայց, միջադէպ չէ պատահած, Թեհրանի մէջ, ոգեւորութիւնը անչուշտ աննախընթաց էր:

*
**

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Լանսի մէջ է որ ծանր միջադէպեր պատահած են կիրակի առաւօտ, Յունիս 21, ուր տեղի կ'ունենար Գերմանիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ հանդիպումը: Գերման խուլիկաններ բիրտ յարձակումներ գործած են, մէկը նոյնիսկ լաթէ այնպիսի հարւածներ տուած է ոստիկանի մը որ դեռ յաջորդ օրը, Յունիս 22–ին, մահաքունի մէջ էր եւ բժիշկները վերապահ էին: Հարուածողը կարելի եղած է դանել եւ դիպահ էր ոստիկանատունը:

Ներքին նախարարը եօթը Գերմանացի արտաքսած է երկրէն եւ չորս Անգլիացիներ ալ: Այս վերջիններուն խուլիկանութիւն կ'ընէին Թուլուզ ուր Յունիս 22–ին տեղի կ'ունենար Անգլիա – Ռումանիա հանդիպումը: Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են եւ Յունիս 21–ի երաժշտութեան ոճն ալ յետաձգուած էր Յուլիս 11–ին, առաջքն առնելու համար միջադէպերու:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՌԻՋ

Շաբաթ, Յունիս 27, տօն է Գիւտի Նշխարաց Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին:

Այս առթիւ, ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:

TELEVISION

CANAL +

Mercredi 24 Juin à 15 heures 15
YOURI DJORKAEFF
Un documentaire de
Vartan OHANIAN

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Շաբիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Յունիս 28–ին կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10·30–ին:

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ՝

Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ
եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք, տեղի կ'ունենայ ճաշ Շաւիլի եկեղեցւոյ կից Սարգիս Պալասանեան սրահէն ներս:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 150 Ֆր·:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01 – 47 – 09 – 23 – 18

INSCRIPTIONS
pour la rentrée 1998/99

ECOLE
FRANCO - ARMENIENNE
TEBROTZASSERE

MATERNELLE — 3 classes

PRIMAIRE — 5 classes
sous Contrat-Simple
avec l'Education Nationale

COLLEGE — 4 classes
6è — 5è — 4è
sous Contrat d'Association
avec l'Education Nationale

CLASSE de 3ème

ENSEIGNEMENT DE L'ARMENIEN:
LANGUE — CULTURE — CIVILISATION
ET
LE PROGRAMME FRANÇAIS
DE L'EDUCATION NATIONALE

1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY
Tél.: 01. 43. 81. 01. 72

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SECTION DE DECINES

DIMANCHE 28 JUIN
à partir de 12 heures
au CENTRE AERE des MARAIS — Décines

GRANDE FETE CHAMPETRE
animée par
L'ORCHESTRE ARMENIA

Buffet de spécialités arméniennes —
Buvette — Tombola —
Stands de jeux pour enfants

En cas de pluie, la Fête se déroulera à la Salle des Fêtes de Décines

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Տէրունի Կապոյտ Խաչի եւ Մշակութային Տան Հայկական պարոյտի տարեվերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 27, Տէրունի քաղաքապետարանի սրահը ժամը 20·30–ին:

Կը խնդրուի մեծ թիւով ներկայ ըլլալ քաջալերելու հայկական դպրոցի մանուկները:

UGAB-Paris - IDF

Café - Théâtre

Le Comité de Paris —
Ile-de-France de l'UGAB
présente
« CAFE-THEATRE »
joué
par la troupe de théâtre de l'UGAB
le Samedi 27 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS
P.A.F. Adulte: 250 F. /
enfant: (-18 ans) 150 F.
Places limitées.
Réservations par téléphone
au **01. 42. 27. 12. 26.**
au plus tard le **mardi 23 juin**
Les réservations doivent être confirmées par le règlement correspondant à l'UGAB :
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

l'UGAB en vacances

à l'occasion des vacances,
l'UGAB organise
du 24 au 30 juillet
pour la deuxième année concécutive,
UN SEJOUR FAMILIAL
EN PENSION COMPLETE
A CHAILLOL-LA-VILLETTE
(Hautes - Alpes)
où vous pourrez profiter
d'une ambiance chaleureuse,
déguster de bons petits plats mijotés
par un chef arménien,
et, enfin, respirer l'air pur
des montagnes.
Pour tous renseignements, appeler :
le **04 91 22 10 45**

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլ-Սարսէլ – Կոնէս եւ Վիլլէ լը Պէլ Աստղիկ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Լօրան Թօփալեանի կսկծալի մահուան առթիւ, վոխան ծաղկեպսակի.–

Տէր եւ Տիկին Սխեեան 1000 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Շաքէ եւ Շուշիկ Թօփալեան 500 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս – Անժել Թօփալեան 200 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս – Տիրուհի Թօփալեան 500 Ֆր·, Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղ, Տէր եւ Տիկին Գուլումեան, Տէր եւ Տիկին Մադաքեան 300–ական Ֆր·:

TEBROTZASSERE
en fête
DIMANCHE 28 JUIN à partir de 11 heures

avec
MARTEN YORGANTZ
et son orchestre

PARTIE ARTISTIQUE

Evelyne ALTOUNIAN — RAFFI — ESSAÏ — AUDRAY — Cathy APRAHAMIAN

et l'incontournable
CHORALE de l'ECOLE TEBROTZASSERE
Sous la direction de
HAïG SARKISSIAN

Distribution des Prix — Tombola — Jeux divers — Buffet — Concours de nardi

Spectacle des enfants
et LA TROUPE DE DANSE «*ASTRIG*» D'ARNOUVILLE

1, Boulevard du Nord - 93340 LE RAINCY — Tél. : 01. 43. 81. 01. 72.
—— ENTREE LIBRE ——

Compte tenu du succès enregistré en 1997
l'*Association* « *MACHTOTZ* » organise

SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN

LE CAIRE / EGYPTE 2-23 JUILLET 1998
POUR LES JEUNES DE 10-16 ANS

sous le patronage de l'Archevêque Z. Tchintchinian

- **Hébergement par des familles arménophones;**
- **Des cours d'arménien: 20 heures par semaine**
  - **par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN,** avec sa **méthode audiovisuelle pour les débutants francophones;**
  - **par professeurs qualifiés et méthode classique pour les autres niveaux.**
- **Encadrement et assistance assurés;**
- **Plusieurs excursions et du sport sont prévus.**

PARTICIPATION: 4950 F. tout compris.
INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 24
MERCREDI
24 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում) 1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 19·404 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.404

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ՅՈՅՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

Մեր նախորդ թիւով անդրադարձած էինք Յունիս 20–ի թրքական ցոյցին, որ տեղի ունեցած էր Փարիզ Էնվալիտի հրապարակը։ Այլեւս պարզուած է որ յարձակումներ գործողները ՓՔՔ–ի քիւրտ թրքայիններ եղած են, կան վիրաւորներ որոնցմէ երեքին համար կ'ըսուի թէ ծանր վիճակի մէջ են։ Յունիս 23–ին, 15 հոգի դիմակ կը մնային։

«Մարմարա», Յունիս 22–ին կարգ մը մանրամասնութիւններ կուտար, քաղուած թուրք թերթերէ (պէտք է ըսել որ Ֆրանսական մամուլը դրեթէ լուռ անցաւ)։

«Ճումհուրիյէթ»ի համաձայն ցուցարարները զինուորաբար ֆաշիստներ եւ յեղաշրջականներ էին։ Պաստառներու վրայ կը կարդացուէր. — «Ֆրանսա սպանի՛», «Հայոց ծառայ Շիրաք» եւայլն։ Հաւաքոյթին սկիզբէն շուրջ 80 հոգի բիրերով յարձակում գործած են։ 18 վիրաւորներուն մէջ կայ, ըստ «Հիւրրիյէթ»ի Այդօ Էրսան անունով մէկը որ կընայ հայ ըլլալ եւ դաշոյնով ծանրօրէն վիրաւորուած է։ Իսկոյն թերթերն ալ կը տեսնեն թէ յարձակողները ՓՔՔ–ի անդամականներն էին։

«Ճիւրրիյէթ» թերթը յաւելեալ տեղեկութիւններ կուտայ ցոյցերուն մասին, ընդհանրապէս ծանրանալով Ալէն Շիրինի եւ Խօժէնի Զիմմէճիի յայտարարութիւններուն վրայ։ Խօժէնի Զիմմէճի յայտնած է, որ իր աղջիկը, որ Ֆրանսա ծնած է, իրմէ աւելի կը սիրէ Թուրքիան։ «Ամէն հաւասիկ թրքական դրօշակի փաթթուած էն, մեր տան մէջ թրքերէն կը խօսուի, թրքական հեռատեսիլ կը դիտուի», կ'ըսէ Խօժէնի Զիմմէճի։

Թերթը նոր տեղեկութիւններ կուտայ Այդօ Էրսանի մասին, որ դաշունահարած էր։ Թերթը այս անգամ Էրսին Այդօ անունը կը գործածէ եւ կ'ըսէ թէ այդ անձը պատահմամբ հոն կը գտնուէր էյֆելի աշտարակը դիտելու համար եւ այդ միջոցին է որ պատահմամբ դաշունահարուեցաւ սրովանէն։

Թերթը կը նշէ, որ ցոյցի ընթացքին ցուցարարները Ապոլլոհ Զաթըլի մեծադիր նկարները կը կրէին եւ կը պոռային. «Զաթըլները չեն մեռնիր, հայրենիքը չի թաժանուիր»։

Միեւնոյն ցոյցին կապակցութեամբ, «Ճիւրրիյէթ» թերթը նախորդ օրն ալ արձագանգ կը հանդիսանար Ֆրանսայի պառլամանի մը տեսակէտին.—

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՏՄԱԲԱՆԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ

Ժան – Լուի Պաք – Կրամոն, որ Ֆրանսայի Ազգային Գիւտական Հետազօտութեան Կազմակերպութեան տնօրէնն է, յայտնած է որ ցեղասպանութեան պընդումները բարդ պնդումներ են եւ պէտք է շատ ուշադիր ըլլալ։ «Որպէս դիտութեան մարդ, կը հաւատամ որ բանաձեւը քուէարկութեան դնելէ առաջ լուրջ ուսումնասիրութեան ենթարկելու էին», ըսած է ան։ «Մնաց որ այսպիսի հարցերու մասին խորհրդարանը չէ որ որոշում կը կայացնէ։ Եթէ խորհրդարանները այսպիսի բաներ որոշեն, վաղը կրնան նաեւ որոշում կայացնել Աբրահամի թէորեմներուն մասին։ Հայերու ու Թուրքերու միջեւ պատմական հարցերը տակաւին չեն լուծուած, այդ հարցերու լուծման համար շատ աշխատանք պէտք է տարուի, պատմաբանները այս մասին պէտք է իրարու հետ ժամադրուին առանց իրենց միջեւ տեղ տալու քաղաքագէտներու ու լրագրողներու։ Ամէն մարդ իր կարծիքը պէտք է յայտնէ եւ լուծում մը պէտք է փնտռուի»։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԻՆ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Շաբաթավերջի թուրք մամուլը տեղ կուտայ Թուրքիոյ նախագահ Ս. Տէմիրէլի արտայայտութիւններուն, ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի Ազգային ժողովին Մայիս 29–ի քուէարկութեան որով կը ճանչնար 1915–ի Հայերու ցեղասպանութիւնը։ Ս. Տէմիրէլ ըսած է թէ այս քուէարկութիւնը առանակոյսին երեւելի կողմն է մերայն եւ թէ նման նախաձեռնութիւններ պիտի չարունակուին։ Ան ակնարկած է Անգլիոյ եւ ԱՄՆ–ու ուր եւս նման քայլեր հաւանական են ըստ իրեն։

Թուրքիոյ նախագահը ըսելէ ետք թէ Թուրքիոյ պետութիւնը, կառավարութիւնը, մամուլը, գործի շրջանակները եւ հանրային կարծիքը տեղին հակազդեցութիւն մը ուղղած են Ֆրանսայի, աւելցուցած է թէ պէտք չէ այդ հակազդեցութեան չափը անցնի։ Տէմիրէլ դժգոհութիւն ալ յայտնած է նախագահ Ժ. Շիրաքի իրեն ղրկած նամակին մասին. այդ նամակը ամբողջովին չէ գոհացուցած դինքը. ան տպաւորութիւնը ունեցած է որ Ֆրանսայի նախագահը բաւարար չափով չէ ըմբռնած Թուրքիոյ զգայնութիւնը։

ՄԱՄՈՒԼ

«FRANCE-SOIR»

(20 Juin)

DE QUOI JE ME MÊLE !

JEAN DUTOURD

Ֆրանսայի ակադեմականը իր ամէնօրեայ քրոնիկներէն մէկը նուիրած է Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման Ազգային ժողովին կողմէ, ինչ որ դինք վրդոված է։

Գրութեան սկիզբը, մեծ զովեստով կը խօսի Հայաստանի եւ Հայերուն մասին։ Կ'ըսէ թէ Հայաստանը միշտ չա՛տ սիրելի եղած է իր սրտին, բուռն համակրանք ունեցած է միշտ Հայերուն նկատմամբ, դեռ աւելի'ն պատմական համախոհութիւն։ Կը նկատէ որ Հայերու համարկումը չատ լաւ անցած է, զաղթած Հայերը լրիւ Ֆրանսացիներ դարձած են, պահելով իրենց հարազատ նկարագիրը, ինչպէս Պրըթոնները կամ Փրովանսցիները եւայլն, եւայլն։

Այս ամբողջը կ'ըսուի որպէսզի կարելի ըլլայ ըսել մնացածը։ Այսինքն հետեւեալը։ Ժ. Տիւթուր չ'սեր է, որ յանկարծի Ֆրանսա ճանչնայ եւ պարսաւէ հայկական ցեղասպանութիւնը որ հիմա 83 տարուան պատմութիւն է, ի՞նչ է, կ'ըսէ, զգայնութեան քիչ մը յապաղած այս զարթնումը եւ մանաւանդ, կ'աւելցընէ, ինչպէս պիտի ըսէին բարեմիտ մարդիկ՝ «De quoi je me mêle?»։ Ի՞նչ պէտք ունէր Ֆրանսան միջամուխ ըլլալու այս հարցին որ իրեն չի վերաբերիր։ 1919–ին է որ պէտք է ըսուէր, եթէ պէտք էր։ Ու հեգնանքով ալ հարց կուտայ թէ ե՞րբ պիտի նման բանաձեւ մը որդեգրուի Կարմրամորթներու ցեղասպանութեան համար։ Այս ամբողջը վրդոված է ակադեմականը, որովհետեւ Ֆրանսա քանի մը միլիառ կը կորսնցնէ...

Որպէս միակ պատասխան կարելի է իրեն վերադարձնել իր իսկ խորագիրը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուներ 22/23)

ԲԵՐԵԶՈՎՍԿԻԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

ՀԱՊ–ի գործադիր քարտուղար Բ. Բերեզովսկի մէօրեայ այցելութիւն մը կատարած է Հայաստան, Յունիս 20–ին։ Ռ. Քոչարեանի հետ տեսակցութեան Բերեզովսկի յատկապէս խօսած է ՀԱՊ–ի կառոյցի բարեփոխման մասին։ Շուրջ մէկ ու կէս ժամ տեւած հանդիպումին, որուն ներկայ եղած է նաեւ Վ. Օսկանեան, քննարկուած են ընդհանրապէս ՀԱՊ–էն ներս քաղաքական եւ տնտեսական խնդիրները։

Բերեզովսկի այս հանդիպումէն ետք տուած մամուլի ասուլիսին պատասխանելով Ղարաբաղեան հարցին մասին հարցումի մը ըսած է թէ ինք կը նախընտրէ Հայաստանը ձեռնպահ տեսնել ԼՂՀ–ի ճանաչման հարցին մէջ. այս դիրքորոշումը աւելի կառուցողական կը նկատէ քան սպառնական ոճը (ակնարկելով Վարդան Օսկանեանի վերջերս ունեցած արտայայտութիւններուն, թէ Ղարաբաղեան հարցին ձգձգումի պարագային Հայաստան կը վերանայի ճանաչման կարելիութիւնը)։

Ռուս դիւանագէտը հանդիպում մըն ալ ունեցած է Հայաստանի վարչապետին հետ։ Ա. Դարբինեան կարեւոր նկատած է ՀԱՊ–ի անդամ երկիրներուն յետպատերազմեան տնտեսական եւ ֆինանսական համակարգերը։ Հանդիպումին քննարկուած են շրջանին հակամարտութիւններուն կարգաւորման վերաբերող հարցեր։

*
**

«ԼՂՀ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԸ ԿԱՐՈՂ Է ՈՐՈՇՈՒԵԼ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ»

Մեկնաբանելով Հայաստանի Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեանի վերջերս կատարած այն յայտարարութիւնը(*) թէ «Հայաստան չի բարձրացնում Ղարաբաղի անկախութեան կամ Հայաստանի հետ նրա վերամիաւորման հարցը», ԼՂՀ Արտաքին գործերու նախարարութեան մամուլի սպասարկութիւնը յայտարարութեամբ մը ըսած է թէ հարկ է այդ արտայայտութիւնը դնահատել որպէս միայն ու միայն բանակցութեան վերահաստատման համար նախապայմաններու բացառման նկատմամբ հայկ. կողմի դիրքորոշման հետեւողականութիւն։ Նշուած է նաեւ թէ Լ. Ղարաբաղի կարգավիճակը կարելի է ճշդել միայն բանակցութիւններու միջոցով։

(*) Տե՛ս «Յառաջ», Յունիս 23, Ա. էջ, Հայկ. ճակատ։

*
**

Ս. ԱՎԱՆԵՍԵԱՆ ԼՂՀ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ

ԼՂՀ նախագահ Արկադի Ղուկասեան Յունիս 22–ին ստորագրած հրամանագրով Սլաւա Աւանէսեան նշանակուած է ԼՂՀ Ապահովութեան Խորհուրդի քարտուղար։

*
**

Ք. ՔԸՐՔՈՐԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆ ԱՑՑԵԼԱԾ

Յունիս 21–ին երկօրեայ առաջին այցով մը Երեւան ժամանած է ծանօթ բեմարուեստագէտ Ք. Քըրքորեան. օդակայանը դինք դիմաւորած են նախագահ Ռ. Քոչարեան եւ Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան։ Անոր այցը նպատակ ունի շրջելու Հայաստանի տեսարժան վայրերը, պատասխանատուներու հետ քննարկելու իր նուիրած 100 միլիոն տոլարին վարկ տրամադրելու խնդիրները։ Յունիս 22–ին Ք. Քըրքորեան այցելած է Միջեռնական բերդ ու ծաղկեպսակ դետեղած Եղեռնի յուշարձանին։ Իրեն ընկերացած են Հայաստանի բարձրաստիճան դէկավարներ։

*
**

ՎԱՀԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Ներքին գործերու եւ Ազահավութեան նախարարութեան լրատուութեան վարչութիւնը կը հաղորդէ թէ Յունիս 16–ին ձերբակալուած են ոստիկանութեան եւ ներքին զօրքերու ներկայ եւ նախկին իսկ սպաներ, որոնք կը մեղադրուին 1994 Յունուար 22–ին Կարէն Ռաֆայէլեանի եւ Արթիւր Յովհաննիսեանի առեւանգումով եւ սպանութեամբ։ Յունիս 22–ին այ երեւանի մէջ ձերբակալուած է ներքին զօրքերու նախկին հրամանատար Վահան Յարութիւնեան որ կ'ամբաստանուի ապօրինաբար եւ որ փախուստի մէջ էր Մարտ 3–էն ի վեր։ Քրէական գործի քննութիւնը կը շարունակուի։

*
**

ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ԴԷՊՔ

Յունիս 18–ին Գաւառի «Արեւիկ» թատրոնին մօտը դանուած է տեղացի Աչոտ Պետրոսեանի դիակը, դանակի հարուածներու հետքերով։ Քաջորդ դիշերն ալ նոյն ձեւով սպաննուած Ռաֆիկ Գրիգորեանի դիակը դտնուած է։ Երկու սպանութեան մասին հետաքննութիւն բացուած է։

*
**

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Յունիս 22–ին Ռ. Քոչարեան հանդի-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Թուրքիա եւ կանչած է Զուիցերիոյ իր դեսպանը՝ Թանէր Պայթոք, որովհետեւ Զուիցերիա մերժեց Անդարայի առաջարկները Լոզանի դաշնագրի 75–ամեակին նշումին առընչութեամբ։ Թուրքիա կ'ուզէր որ տարեդարձը տօնուի այն պալատին մէջ ուր տորագրուած էր դաշնագիրը, զուիցերական իշխանութեանց մանակցութեամբ (տե՛ս «Յառաջ», Յունիս 13 / 14)։

ԳՕԼՈՄՊԻՈՑ նախագահ ընտրուեցաւ Անտրէս Փասթրանա, 44 տարեկան, պահպանողական կուսակցութենէն։ Այս ընտրութեամբ, ժողովուրդը ցոյց տուաւ որ փոփոխութիւն կ'ուզէ։ Նոր նախագահը տնտեսական ծանր կացութեան մը կը բախի, երկրին մէջ 18 միլիոն աղքատ կայ (37 միլիոն է բնակչութիւնը)։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԵՐԱԿՈՑՏԻ մանակի վերանորոգումէն ետք (Սեպտեմբեր 27), Հոկտեմբեր 1–ին պէտք է ընտրուի նախագահը։ Ռընէ Մոնորի մտադիր է երկրորդ անգամ ըլլալով իր թեկնածութիւնը դնելու։

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

Ազգային ժողովի Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովը Յունիս 23–ին լսեց Ռ. Քոչարեանի վարչապետին հրաւիրուած։ Ան պատասխանեց յանձնաժողովի անդամներուն հարցերուն։ Ներկայ էին նաեւ Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան եւ Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան։ Անոր այցը նպատակ ունի շրջելու Հայաստանի տեսարժան վայրերը, պատասխանատուներու հետ քննարկելու իր նուիրած 100 միլիոն տոլարին վարկ տրամադրելու խնդիրները։ Յունիս 22–ին Ք. Քըրքորեան այցելած է Միջեռնական բերդ ու ծաղկեպսակ դետեղած Եղեռնի յուշարձանին։ Իրեն ընկերացած են Հայաստանի բարձրաստիճան դէկավարներ։

*
**

ՎԱՀԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Ներքին գործերու եւ Ազահավութեան նախարարութեան լրատուութեան վարչութիւնը կը հաղորդէ թէ Յունիս 16–ին ձերբակալուած են ոստիկանութեան եւ ներքին զօրքերու ներկայ եւ նախկին իսկ սպաներ, որոնք կը մեղադրուին 1994 Յունուար 22–ին Կարէն Ռաֆայէլեանի եւ Արթիւր Յովհաննիսեանի առեւանգումով եւ սպանութեամբ։ Յունիս 22–ին այ երեւանի մէջ ձերբակալուած է ներքին զօրքերու նախկին հրամանատար Վահան Յարութիւնեան որ կ'ամբաստանուի ապօրինաբար եւ որ փախուստի մէջ էր Մարտ 3–էն ի վեր։ Քրէական գործի քննութիւնը կը շարունակուի։

*
**

ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ԴԷՊՔ

Յունիս 18–ին Գաւառի «Արեւիկ» թատրոնին մօտը դանուած է տեղացի Աչոտ Պետրոսեանի դիակը, դանակի հարուածներու հետքերով։ Քաջորդ դիշերն ալ նոյն ձեւով սպաննուած Ռաֆիկ Գրիգորեանի դիակը դտնուած է։ Երկու սպանութեան մասին հետաքննութիւն բացուած է։

*
**

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Յունիս 22–ին Ռ. Քոչարեան հանդի-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ.

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գ. – Առաջին երկու յենարաններու՝ ժողովուրդի եւ օրէնսդիր իշխանութեան, նեցուկի բացակայութեան եւ կորուստի հեռեւանքն այն էր, որ Լ. Տէր – Պետրոսեանի քաղաքական իշխանութիւնը կախուած մնաց բացառապէս երրորդ յենարանէն՝ կառավարութենէն: Եւ այդ դիւրաբեկ կախուածութիւնը պահպանուեցաւ մինչեւ այն օրը, երբ կառավարութիւնը զգաստացաւ պաշտպանելէ Լ. Տէր-Պետրոսեանը:

Կառավարութեան նեցուկը ցրիւ հանելու մէջ կանխորոշ դեր խաղաց զարթագեան հարցի կարգաւորման բանակցութիւններու դործընթացը: Փաթեթային (ամբողջական) եւ փուլային կարգաւորման անհամաեռելի դիրքորոշումները եւ բացայայտ անհամաձայնութիւնները պատճառ դարձան իշխանութեան չորս նախկիններուն մէջ երկու բեւեռներու առաջացման, որոնցմէ մէկը կողմնակից էր հիմնահարցի փաթեթային, իսկ միւսը փուլ առ փուլ լուծման: Այս ճեւով դասցան մէկ կողմէն Լ. Տէր – Պետրոսեան – Ա. Սահակեան – Վ. Սիրադեղեան եւ միւս կողմէն Ռ. Քոչարեան – Վ. Սարգսեան – Ս. Սարգսեան երրեակները եւ իշխանութեան դլխաւոր պարագլուխները երեւցան այլեւս չբաղարկուած, բացայայտ անհամաձայնութեան մէջ:

Այս տարուան ակիզբը լրագարծութիւնները զարգացան սրընթաց: Անվստահութեան խորհուրդի 1998-ի Յունուարի լուկիզը կայացած յայտնի նիստէն սպրդած լուրերը եկան հիմնաւորելու, որ կացութիւնը «լարուած» է: Աւելի ուշ երկիրը ցնցուեցաւ 1998 Յունուար 18 եւ 20-ի ահաբեկչութիւններէն, որոնց թիրախն էին պետական բարձրաստիճան պաշտօնեաները: Ահաբեկչութիւնները առիթ տուին ՀՀ Շարժման դեկավարութեան հրաւիրել Հանրապետութեան նախագահը ձեռնարկելու համապատասխան միջոցներու, որպէսզի, Սահմանադրութեան 55-րդ յօդուածի 14-րդ կէտը դործադրելով, Լ. Տէր-Պետրոսեան ստանձնէր բանակի հրամանատարութեան իր սահմանադրական իրաւունքը, եւ իրենց պաշտօններէն հեռացընելով կառավարութեան մի քանի անդամներ, ապահովէր երկրին անդորրը:

Ահաբեկչութիւններուն հեղինակի ինքնութիւնը, մեր վերլուծութեան տեսանկիւնէն, էական նշանակութիւն չունի – այդ չի նշանակեր, որ կը մերժենք պատասխանատուութեան ենթարկելու անհրաժեշտութիւնը: Ահաբեկչութիւններու փաստը, ներքաղաքական կեանքի տեսանկիւնէն, պարզապէս կուգար համոզելու, որ Հանրապետութեան նախագահ – կառավարութիւն տարակարծութիւնները հասած էին այնպիսի դադաթնակէտի, որ երկիրը կը դանուէր վինեալ բախումներու եւ քաղաքացիական պատերազմի սեմին: Հետեւաբար, անհրաժեշտ էր արագ լուծումներ որոնել կանխելու համար անուղղակի հետեւանքները:

Բ.

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԼԻԱԶՕՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՐԿԻՐԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԵՐԷՆ ԴՈՒՐՍ ԲԵՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Իր 1998 Փետրուար 3-ի ելոյթին մէջ Լ. Տէր – Պետրոսեան յայտարարեց հետեւեալը՝

Իշխանութեան ճեղ յայտնի մարմիններէ կողմից ինձ ներկայացուել է հրաժարականի պահանջ:

Նկատի ունենալով, որ ստեղծուած իրավիճակում նախագահի սահմանադրական լիազօրութիւնների կիրառումը չդի է երկրի ապակայունացման լուրջ վտանգով, ես չընդունում եմ այդ պահանջը եւ յայտարարում իմ հրաժարականը:

. . . . . .

Եթէ չընդունել եմ հրաժարականի որոշում, հաւատացէք, դա նշանակում է, որ այլընտրանքը մեր պետութեան համար աւելի վտանգաւոր (1):

Որո՞նք էին Լ. Տէր – Պետրոսեանի ակնարկած «նախագահի սահմանադրական լիազօրութիւնները»: Արդեօ՞ք այդ լիազօրութիւններու իրականացումը խոչընդոտ էր «երկրի ապակայունացման լուրջ վտանգով» եւ արդեօ՞ք հրաժարականէն զատ այլ լուծում Հայաստանի համար իսկապէս «աւելի վտանգաւոր» էր:

Հայաստանի Սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ լուծումներու մի քանի տարբերակներ նման քաղաքական թնճուկներէն երկիրը դուրս բերելու համար:

ա. – Ըստ Սահմանադրութեան 55-րդ յօդուածի 3-րդ կէտին, Հանրապետութեան նախագահը իրաւունք ունի լուծարելու Ազգային Ժողովը: Խորհրդարանը լուծելու իրաւասութեան կիրառումը անհապաղ չէ, այլ նախատեսուած է որպէս քաղաքական թնճուկներէն դուրս գալու սահմանադրական ելք:

Ազգային Ժողովի լուծարումը անցեալ փետրուարին հանդէս կուգար որպէս դիմում Ժողովուրդին՝ Հանրապետութեան նախագահը կը խնդրէր Ժողովուրդէն, որպէսզի վերջինս խորհրդարանական ընտրութիւններու միջոցաւ կողմնորոշուէր եւ ընտրէր այնպիսի մեծամասնութիւն, որուն դիրքորոշումը համապատասխանէր Հանրապետութեան նախագահի դիրքորոշման: Միեւնոյն ժամանակ, Հանրապետութեան նախագահը կը յայտարարէր, որ հակառակ պարագային, եթէ Ժողովուրդը ընտրէր իրեն նեցուկ չհանդնող մեծամասնութիւն, ինք կը ներկայացնէր իր հրաժարականը: Ցիրաւի, այս միակ տարբերակն էր, որ թոյլ կուտար Հանրապետութեան նախագահին իր հրաժարականը հիմնաւորել Ժողովուրդին կողմէ իր քաղաքականութեան սատար չհանդնելու տրամադրութեամբ:

Այստեղ հնարաւոր էին երկու վարկածներ: Առաջին վարկածը այն էր, որ մէկ այլ կուսակցութիւն – ըսենք Երկրապահները – կը ստանար Խորհրդարանի մեծամասնութիւնը: Ազգային Ժողովի նոր մեծամասնութեան չարքերէն կը կազմուէր նոր կառավարութիւն, որ կը ստանձնէր երկրի կառավարումը: Նման վարկածի պարագային, Լ. Տէր – Պետրոսեանի՝ Ժողովուրդի եւ Խորհրդարանի նեցուկէն զրկուած ըլլալու փաստը կը ստանար սահմանադրական ճեւակերպում եւ որու հետեւանքով Հանրապետութեան նախագահը կը ներկայացնէր իր հրաժարականը: Երկրորդ վարկածն այն էր, որ ՀՀ Շարժումը՝ հանրապետութեան նախագահին նեցուկ կանգնող կուսակցութիւնը, կը վերահաստատուէր Խորհրդարանին մէջ: Այդ կը նշանակէր, որ քուէարկողներուն մեծամասնութիւնը նախապատուութիւն տուած կ'ըլլար Հանրապետութեան նախագահի առաջարկած քաղաքականութեան: Վարչապետը կը ներկայացնէր կառավարութեան հրաժարականը եւ Խորհրդարանի նոր մեծամասնութեան չարքերէն կը կազմուէր նոր կառավարութիւն: Այս վարկածը թոյլ կուտար Լ. Տէր – Պետրոսեանին վերանուաճել ոչ միայն օրէնսդիր իշխանութեան, այլ նաեւ Ժողովուրդին նեցուկը, այսինքն իր իշխանութեան երկու ամենակարեւոր յենարանները եւ Հանրապետութեան նախագահին բացառապէս կառավարութենէն կախուած ըլլալու հանդամանքը կը վերանար:

Հանրապետութեան նախագահը չդիմեց այս քայլին մի քանի պատճառներով: Նախ, ակնյայտ էր, որ Ժողովուրդին մեծամասնութիւնը չէր թաժներ իր եւ ՀՀ Շարժման տեսակէտները եւ կասկած չկար, որ Երկրապահները ճեռք կը բերէին Ազգային Ժողովի մեծամասնութիւնը: Հետեւաբար, ոչ մէկ երաշխիք կար, որ Ազգային Ժողովի արտահերթ ընտրութիւնները Հանրապետութեան նախագահին պահովէին իր քաղաքականութեան սատար կանգնող Խորհրդարանի մեծամասնութիւն մը: Այստեղ հնարաւոր է, որ Լ. Տէր – Պետրոսեան դիմէր այս քայլին եւ իր հրաժարականին տար հետագայ պատճառը, այն վտանգը որ Խորհրդարանական վաղաժամկէտ ընտրութիւնները կընային ազակայունացնել երկրին հասարակական անդորրը, չզարտահղելու Հանրապետութեան նախագահը: Լ. Տէր – Պետրոսեանին կը մնար որոնել մէկ այլ սահմանադրական լուծում:

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ծանօթ պատմաբան, Շիւակոյի համալսարանի հաղաքագիտութեան ամպիոնի դասախօս, փրոֆ. Ռոնըլտ Գրիգոր Սիւնի վերջերս հրաւիրուած էր ամերիկեան մը կազմակերպելու եւ դասախօսութիւն տալու Պոլսոյ Քոչ համալսարանին մէջ: Հրաւիրողը՝ անոր նախկին շրջանաւարտուհիէն, այժմ Քոչ համալսարանի դասախօսուհիէն, իրեն առաջարկած է խօսիլ Հայերու մասին: Հակառակ տաթօրինակ (գուցէ եւ վտանգաւոր) ըլլալուն, առաջարկը ցեղասպանութեան փափուկ նիւթին շուրջ զրուցելու առիթ եղած է, որ միշտ չի տրուիր, եւ փրոֆեսէօրը մեկնած է Պոլիս: Ստորեւ թարգմանաբար անոր յօդուածը այդ այցելութեան մասին. («Ազգ», Յունիս 11) . –

**

Քոչ համալսարանը նոր բացուած ուսումնական հաստատութիւն է, ուր ուսանողները կը մասնագիտանան զործարարութեան եւ անտեսագիտութեան մէջ: Հիմնուած է Թուրքիոյ ամէնէն հարուստ ընտանիքներէն մէկուն կողմէ: Ուսանողները, որոնք զժուար է զանազանել ամերիկացի իրենց ակերնդակիցներէն, սակայն անզլերէն կը խօսին: Դասախօսական կազմը Թուրքեր եւ օտարներ են: Հաստատութիւնը հպարտ է իր արեւմտեան թեքումով, սակայն դեռ կ'ապրի աչխարհիկ ու արդիական մտածելակերպի մէկ կողմէն քեմալական եւ միւս կողմէն օտար դասախօսներու քննադատական տեսակէտներու հակասութեան մէջ:

Ես Պոլիս ժամանեցի Մայիս 20-ին: Զիս դիմաւորեցին եւ համալսարան առաջնորդեցին զեկուցումէն ընդամէնը 15 վայրկեան առաջ: Դահլիճին մէջ հաւաքուած էին շուրջ 150 հոգի՝ մեծամասնութիւնը ուսանողներ:

Երկար թուիչքէն յետոյ հազիւ ինքզինքս վերադտած, սկսայ զեկուցումս չնորհակալութիւն յայտնելով զիս հրաւիրող անձնաւորութեան եւ համալսարանին՝ Հայերը եւ Թուրքերը անջրպետող հսկայական ողբերգութեան մը մասին խօսելու առիթի ընծայուելուն համար: Նախաղասութիւնս կարծես զգաստացուց ներկաները: Այնուհետեւ չարունակեցի. «Արեւելեան Անատոլուի մէջ 1915-ին հարիւրհազարաւոր Հայերու զանգուածային տեղահանութիւններն ու կոտորածները պատմաբանները սովորաբար կը ներկայացնեն որպէս ծայրայեղական ազգայնամոլ երկու խմբաւորումներու, երկու ժողովուրդներու համարատութիւն՝ միեւնոյն հողամասին համար: Աւելի զարգացնելով այդ թեման, անոնք, որոնք կը ժխտեն ցեղասպանութեան փաստը, կատարուածը կը ներկայացնեն որպէս քաղաքացիական պատերազմ Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ: Ես բոլորովին այլ թեզ յառաջ կը քչեմ. կատարուածը ոչ թէ քաղաքացիական պատերազմ էր (ատիկա երբեք տեղի չէ ունեցած եւ ներկայ է միայն զինծարարներու երեւակայութեան մէջ), այլ ցեղասպանութիւն: Կառավարող ընչանակները որոշեցին Հայերը տեղահանել իրենց պատմական հողերէն, չորք մը ռազմավարական նպատակներ իրագործելու դիտաւորութեամբ. վերացնել Անատոլուի դէմ մղուող պատերազմին իրր թէ սպառնացող հայկական վտանգը, պատժել Հայերը այն արարքներուն համար որոնք յեղափոխական եւ քայքայիչ կը թուէին կառավարող Թուրք չրջանակներուն, ազատել Հայկական հարստութիւնը եւ ստեղծել Թուրք միջին դասակարգ մը, որ պիտի ըլլար ազգային նոր բուրժուազիան:

Ես կը հաւատամ, որ Հայերու ցեղասպանութիւնը ոչ միայն ամենամեծ ոճիրն էր մարդկութեան դէմ, այլ նաեւ ամենամեծ անյաջողութիւնը: Ան ոչ միայն չկրցաւ ստեղծել Թուրք միջին դասակարգ մը, այլ ընդհակառակը, ան ամենամեծ խոչընդոտը եղաւ Թուրքիոյ տնտեսական զարգացման համար: Ան ոչ միայն չկրցաւ ստեղծել Թուրք միջին դասակարգ մը, այլ ընդհակառակը, ան ամենամեծ խոչընդոտը եղաւ Թուրքիոյ տնտեսական զարգացման համար: Ան ոչ միայն չկրցաւ ստեղծել Թուրք միջին դասակարգ մը, այլ ընդհակառակը, ան ամենամեծ խոչընդոտը եղաւ Թուրքիոյ տնտեսական զարգացման համար:

Ես կը հաւատամ, որ Հայերու ցեղասպանութիւնը ոչ միայն ամենամեծ ոճիրն էր մարդկութեան դէմ, այլ նաեւ ամենամեծ անյաջողութիւնը: Ան ոչ միայն չկրցաւ ստեղծել Թուրք միջին դասակարգ մը, այլ ընդհակառակը, ան ամենամեծ խոչընդոտը եղաւ Թուրքիոյ տնտեսական զարգացման համար: Ան ոչ միայն չկրցաւ ստեղծել Թուրք միջին դասակարգ մը, այլ ընդհակառակը, ան ամենամեծ խոչընդոտը եղաւ Թուրքիոյ տնտեսական զարգացման համար:

Ես կը հաւատամ, որ Հայերու ցեղասպանութիւնը ոչ միայն ամենամեծ ոճիրն էր մարդկութեան դէմ, այլ նաեւ ամենամեծ անյաջողութիւնը: Ան ոչ միայն չկրցաւ ստեղծել Թուրք միջին դասակարգ մը, այլ ընդհակառակը, ան ամենամեծ խոչընդոտը եղաւ Թուրքիոյ տնտեսական զարգացման համար: Ան ոչ միայն չկրցաւ ստեղծել Թուրք միջին դասակարգ մը, այլ ընդհակառակը, ան ամենամեծ խոչընդոտը եղաւ Թուրքիոյ տնտեսական զարգացման համար:

նակներուն, եւ իրագործել Անատոլուէն (կովկասէն անցնելով) մինչեւ Կեդր. Ասիա երկարող փանթուրքական կայսրութիւն հիմնելու իրենց վառասիրական նպատակները»:

Ես ժամ մը լսուեցայ: Քանի մը հոգի դուրս ելան դահլիճէն: Թուրք դասախոսներէն մէկը, որուն հանդիպեր էի դասախօսութենէն անմիջապէս առաջ, չատ ախոյր դէմքով հեռեւեցաւ ելոյթիս: Բայց հանդիսատեսը չափազանց ուշադիր էր եւ երբ վերջացուցի՝ բուռն ծափահարեց: Ցաջորդ մէկ ժամուան ընթացքին ես պատասխանեցի հարցումներու, որ ամենահետաքրքրականն էր: Հարցումները թշնամական չէին, կարծես անոնք ընդունած էին ցեղասպանութեան փաստը եւ որ ան կազմակերպուած եւ դործադրուած էր երիտթուրքերու կողմէ: Ընդուներ էին, նաեւ, որ կատարուածը ոչ թէ ազգայնամոլական ընդհարում էր, այլ կը հետապնդէր թուրք իսլամական կայսրութեան վերստեղծում այդ նպատակով Փիւիքական բնաջնջման ենթարկելով բոլոր անոնք (այսինքն՝ Հայերը) որոնք կրնային զայն խոչընդոտել:

Առաջին հարցումը ուղղեց ուսանող մը, որ կ'ուզէր իմանալ, թէ այդ հարցին վերաբերեալ այժմ ի՞նչ կարելի է ընել եւ ի՞նչպէս կարելի է թշնամանքը չրջանցել: Ասիկա բաւական աչքոյժ քննարկման նիւթ դարձաւ, որու ընթացքին չօչափուեցան նաեւ Թուրքիոյ ներողութիւն խնդրելու, ե՞րբ խնդրելու եւ խնդրելու պարագային Թուրքիոյ կողմէ ձեռք բերուելիք առաւելութիւններու հարցերը: Պատասխանեցի, որ Թուրքիա այժմ այնքան չատ հարցեր ունի լուծելիք (Քիւրտերու դէմ պատերազմը, Կիպրոսի հարցը, Եւրոպա մուտքը, մահմեդականութիւն, աղքատութիւն) որ ճիշդ կը վարուէր, եթէ ճանչնար աւելի քան ութսուն տարի առաջ կատարուած դէպքերը եւ դլուխը ազատէր ցեղասպանութեան ցաւալի հարցէն: Նման պաշտօնական ճանաչում նախ մթնոլորտը կը մեղմացնէր Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ, ապա ճամբայ կը հարթէր, որ Թուրքիա մուտք գործէր արդիականացած ազգերու համայնութիւն:

Թուրքերու հանդէպ Հայերու վերաբերմունքի մասին հարցումին պատասխանեցի, որ Հայերէն չատեր Թուրքերը կ'ատեն անցեալին կատարածին համար, զոր այսօր կը չարունակեն ժխտել: Այդ ժխտումը փաթոլոժիք արձագանգներ (ներառեալ ահաբեկչութիւնը) ունեցած է ինչպէս Հայերու, այնպէս ալ Թուրքերու մօտ, եւ այդ բոլորը չակելու միակ միջոցը կատարուածը քաջաբար ընդունիլն է: Ես ըսի, որ Ամերիկայի մէջ չատ մը Հայեր կը զարմանան, որ նման խօսակցութիւն արտօնուած է Թուրքիա եւ արժանացած լաւ ընդունելութեան: Ողջունելի էր համալսարանին նախաձեռնութիւնը, նոյնիսկ եթէ սահմանափակուած էր ընդամէնը մէկ դասախօսի մէկ դասախօսութեամբ: Նշեցի, որ Հայերու, Թուրքերու եւ օտարներու մասնակցութեամբ հարցին ընդլայնուած քննարկումը կրնայ փոխըմբռնումի առաջին քայլը հանդիսանալ:

Ուսանող մը հարցուց հայ ահաբեկիչներու մասին: Ես պատասխանեցի, որ ահաբեկչութիւնները չատոնց դադրած են: Այդ պահուն չանդրադարձայ, որ ան կրնար ակնարկել ներկայ ժամանակներու ահաբեկչութեան որ իրականութեան մէջ գոյութիւն չունի, բայց անընդհատ կը նշուի Թրքական մամուլին մէջ՝ Քիւրտերուն ցոյց տրուած օժանդակութեան տեսքով:

Ուրիշ ուսանող մը հարցուց, թէ հայկական հարցի քննարկումը մի՞թէ չէր բարձրացնէր քրտական հարցի որոշ խընդիրներ: Ճիշդ ըսած, չատերը որոշ կասկած կը տեսնէին 83 տարի առաջ Հայերուն եւ ներկայիս՝ Քիւրտերուն դէմ կատարուածին միջեւ: Ես ներողութիւն խնդրեցի որ չեմ անդրադառնար քրտական հարցին, աւելցնելով որ ընդամէնը մէկ ժամ Թուրքիա դանուելով արդէն կը դառնայի այդ երկրին թշնամին:

Դահլիճը թողեցի ուրախ տրամադրութեամբ եւ դոհ՝ փորձառութենէն: Երկու օր եռք լրագրող մը եկաւ պանդոկ՝ ցեղասպանութեան մասին հարցազրոյց կատարելու հեռու: Մենք մէկ ժամէն աւելի զրուցեցինք կատարուածին ու պատճառներուն մասին: Լրագրողը խոստացաւ որ չաբաթ մը վերջ հարցազրոյցը լոյս կը տեսնէ «Միլլիյէթ» թերթի յաւելուած «Կազէթէ Փազար»ի մէջ:

Մինչ այդ, սակայն, հիանալով Պոլսոյ գեղեցկութեամբ ու Վոսփորի հրաշքով եւ համտեսելով Թրքական ծանօթ ճաշերը՝ դիտակցեցայ, որ առիթը իսկապէս եզակի էր, զուցէ տարօրինակ ևս անյարիր այն ամէն ինչի, որ կը կատարուէր Թուրքիոյ մէջ:

Նշուած դասախօսութենէն քանի մը օր եռք, Փրանսայի Ազգ. Ժողովը պաշտօնապէս ճանչցաւ Հայկական ցեղասպանութիւնը եւ Թուրքիոյ անմիջական արձադանգը եղաւ հին յանկերդի կրկնութիւնը, թէ քաղաքագիտական պատերազմ էր, փոխադարձ սպանութիւններ եւ այդ բոլորը՝ Հայերուն մեղքով:

Պոլսէն անցայ Վրաստան, որ իրեն յատուկ խնդիրներ ունի: Հոն ալ մարդիկ դարմացան որ ինծի թոյլ տրուած է խօսիլ Թուրքիոյ մէջ, ցեղասպանութեան մասին:

Վերադառնալէ եռք, խորհրդածելով այդ մասին, կը կարծեմ, որ Թուրքիոյ մէջ դոյութիւն ունի, առայժմ ծածուկ, ցեղասպանութեան չուրջ քննարկումներ կատարելու հոսանք մը, յատկապէս ուսանողներու եւ մտաւորականներու չրջանակներուն մէջ, որոնք կը դիտակցին, որ կատարուածի պաշտօնական տարբերակը դէշ յօրինուած սուտ մըն է եւ չափազանց խոցելի: Հոչ համալսարանի ուսանողները եւ այդ լրագրողը կը վկայեն

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՁԱԿԱՊԻ

ՌՈՊԷՐ ԷԼԻԲԷԿԵԱՆ

Ռոպէր Էլիբեկեանի գործերը (լրանկարկ եւ իւղանկարկ) կը ցուցադրուին Ցունիս 2–էն 11 (*):

Նկարիչը ծնած է 1941–ին, Թիֆլիս եւ 1956–ին հաստատուած Երեւան: 1969–ին աւարտած է տեղւոյն դեղարուեստական Թատերական Հիմնարկը եւ 1982–ին արժանացած է Հայաստանի «Պետական մրցանակ»ին: Իր գործերը ցուցադրուած են Եւրոպայի, Մ.Նահանգներու – Արեւելքի եւ Հնդկաստանի մէջ, անհատական թէ հաւաքական ցուցահանդէսներու մէջ: Իր արուեստը դալարի կերպով ազդուած է թատրոնի եւ օփէրայի աշխարհներէն: Կատարած է նաեւ թատրոնի եւ օփէրայի բազմաթիւ յարդարումներ եւ տարազներու ձեւաւորումներ:

(*)Cité Internationale des Arts,
18, rue de l'Hôtel de Ville,
75004 Paris.
Tous les jours sauf dimanche et lundi de 13h à 19h.

***

ԱՐԵԳ ԷԼԻԲԷԿԵԱՆ

Նկարիչ է նաեւ Ռոպէր Էլիբեկեանի տղան՝ Արեգ, որ ծնած է Երեւան 1970ին, ուսումն ալ ստացած տեղւոյն Թատերական – դեղարուեստական հիմնարկը: Մասնակցած է հայ արուեստի բազմաթիւ ցուցահանդէսներու Հայաստան, Գերմանիա, Լիբանան:

Արեգ կ'օդտագործէ կաւամատիտներ իր նկարներուն համար, հաստատուած գտնուած, իր վերջին գործերուն մէջ զգալի կերպով ներչնչուած է Քէպէքի վառ գոյներէն: Իր ալ գործերը կը ցուցադրուին Փարիզ Յուլիս 3–էն 31 (*)

(*) Galerie Haï Cie,
14, rue de Birague, 75004 Paris.

որ, մարդիկ թէեւ թիւով քիչ, պատրաստ են յանուն ճշմարտութիւնը լսելու ոխքի դիմել:

Թուրքերու գործն է, անշուշտ, պարզել, թէ ի վերջոյ իրենք ովքեր են. արդիականո՞ւ, թէ աւանդապահ, աշխարհի՞կ, թէ մոլեռանդ, արեւելեա՞ն, թէ արեւմտեան: Բայց լաւ է որ անոնցմէ ոմանք սկսած են մտածել «թապու» համարուած հարցերու չուրջ՝ հարցականի տակ առնելով իրենց անցեալը: Միայն այդ ճամբով անոնք կրնան կերտել այն ապագան, որ ընդունելի եւ վստահելի կ'ըլլայ ամէնուն համար:

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆի մէջ, Ցունիս 4–ին, իր մահկանացուն կնքած է պարսկահայ լրագրատեղի, դրող, թարգմանիչ եւ հանրային դործիչ՝ Գալուստ Խանենց (Խանեան): Ծնած էր Թեհրան 1910–ին, նախնական կրթութիւնը ստացած Սէն – Լուի Ֆրանսական դպրոցը, ապա մասնագիտացած է ճարտարապետութեան մէջ Թեհրանի համալսարանը: 1927–էն սկսած է աշխատակիլ հայ մամուլին, հիմնադիրներէն է «Նոր Էջ» հանդէսին եւ իրանահայ Դրողներու Միութեան, 1979–ին խումբ մը համախոհներու հետ հիմնած է իրանահայ Ազգային եւ Մշակութային Միութիւնը որու նախագահը եղած է 1979–էն 1986: 1974–ին արժանացած է Թէքէեան Մշակութային Միութեան «Հայկազէն Ուզունեան» դրական մրցանակին:

***

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Պոլսահայ Միութեան սրահին մէջ, մշակութային մէկ յանճնախումբին կազմակերպութեամբ ընդունելութիւն – հանդէս մը տեղի ունեցած է Ցունիս 7–ին, ի պատիւ «Արմարաա»ի խմբագրապետ, դրագէտ Ռ. Հատտէճեանի եւ արտասանող Սիլվա Կոմիկեանի: Բացումը կատարած է յանուն Միութեան Վահէ Քէթէի եւ հրաւիրած Տիկին Մելինէ Աբգէկէրը որ ներկայացուցած է Ս. Կոմիկեանը: Ան արտասանած է Դուրեանէն, Մեծարենցէն, Զարիֆեանէն, Թէքէեանէն, Մ. Իշխանէն եւ Ս. Կապուտիկեանէն քերթուածներ: Ապա, Գարբիէլ Պատմաճեան խօսած է Ռոպէր Հատտէճեանի դրական եւ հրապարակադրական վաստակին մասին: Բեմ հրաւիրուելով, Ռ. Հատտէճեան նախ արտայայտուած է Ս. Կոմիկեանի տաղանդին մասին, ապա խօսելով Պոլսոյ մասին, ընդդծած է որ ան իր մէջ կը հաւաքէ Հայրենիքը եւ Սփիւռքը, անցեալի եւ ներկայի ըմբռնումներով: Հուսկ պատասխանած է հարցումներու: Բ. մասին մէջ, Ս. Կոմիկեան արտասանած է պոլսահայ դրողներու գործերէն՝ Ռ. Հատտէճեանի, Զահրատի, Արախունիի եւ Իրմա Աճէմեանի: Հաւաքոյթը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ֆորա Սէնթըը Ռեսիթալ Հոլի մէջ, Մայիս 10–ին բացառիկ նուագահանդէս մը տուած են հայ երկու երիտասարդներ՝ դաշնակահար Սերուժ Գրբաճեան եւ չութակահար Արա Մալիքեան: Յայտագրին մաս կազմած են Քրոյճըֆիչէր, Ռավէլի, Ռաքմանինոֆի, Շիմանովսկիի գործերը:

ԻՐ ԹԱՐՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Ըսել է դեռ ֆէսի ու գլաւկի տակ ծածկուած Հայեր կային, որոնց ձեռքը ամէն տեղ կը հասնէր, որոնց յանդգնութիւնը սահման չունէր: Ուրեմն ապահովութիւն չէր ոչ ոքի համար: Արդ, անհրաժեշտ էր ամէն գնով գտնել «չարագործներու բոյնը»:

Մեղի համար ալ անել կացութիւն մը ստեղծուած էր երկու ճակատի վրայ: Նախ՝ համոզուած էինք թէ ուշ – կանուխ կրնայինք ձեռք տալ մեր օձիքը ու չատոյ գրոյցներ կը չրջէին արտագաղթի մասին, Ամերիկայի միսիոնարներու մէջնորդութեամբ: Գացողը պիտի երթար մնացողները պիտի հաշուէին իրենց ճակատագրին հետ:

Յարբերդէն տասնեակ մը կիներ եկած էին իրենց ընտանիքներու մնացեալ բեկորները համոզելու եւ տանելու համար: Ցեղոյն վրայ գտնուածները իրարու մէջ կը փափայէին, պիրար կը համոզէին ու ամէն օր տասնով – քսանով կարաւան կազմած, ոմանք գաղտնի, ուրիշներ բացէն խումբ – խումբ կը մեկնէին: Ամէն գնահատանքէ վեր է, նոյնիսկ երախտագիտութեան արժանի այն օրերուն Հայ կիներուն կատարած աշխատանքը: Անձինք նուիրեալներ, որոնց նման քիչ կը դտնուի ազգերու պատմութեան մէջ: Անոնց նուիրումին ալ պոհոդութեանը չափը կարելի չէ նկարագրել քանի մը բառով: Պատմութիւնը հարկաւ օր մը իր լման գնահատանքը կ'ընէ անոնց մասին, իրրեւ հրախտագիտական տուրք:

Մենք ալ մեր գլխուն ճարը պիտի նայէինք: Մեր բոլորիս փափաքն էր Հաստատ երթալ, հոն թափել մեր ուժն ու աշխատանքը: Մէկ խօսքով ծառայել Հայրենիքին, վերհանակ ուրիշ երկիրներ թափառելու: Բայց ախոռս ... նորէն սեւ պիծը քաչուած էր Հայաստանի ցախտին վրայ: Դարձեալ օտարը նստած էր հոն, իսկ դէպի հոն երկարող ճամբան տաժանելի էր: Երկու կարմիր լաթեր ամէն տեղ կը ծածանէին քով քովի եւ այդ լաթերուն տակ կը հանդչէին մեր ամբողջ ողբերդութիւնը, մեր քանդուած յոյսերուն վերջաւորութիւնը:

Ատոր համար ալ, մենք եւս պէտք էր հետեւէինք նոյն ուղղութեան, ամէն բան յանձնելով ճակատագրին:

Իրիկուն մը բոլորս հաւաքուեցանք Հայրիկին բնակարանը, – ամէնէն չարմար եւ կատարեալ դուրս անկիւն մը: Շատ կարեւոր որոչումներ պիտի տրուէին: Կազմած էինք վախուստի ծրագիր մը եւ եթէ Հայրիկը համաձայն ըլլար, անյապաղ դործի պիտի ձեռնարկէինք:

Ծրագիրը պարզեց Ասոն իր բառերուն ուժ տալով: Թուական, օր, ժամ բոլորը ճշդուած էին: Աչխատանքի բաժանումն ալ կատարուած էր: Մեր հաւաքական վախուստը, ուրեմն, տեղի պիտի ունենար Սեպտեմբերի երկրորդ չաբթուն, Զորեքչաբթի կէս գիշերին:

Ասոյին պարտականութիւնն էր տեղին դտնուիլ մեր հաւաքավայրը եւ ուսումնասիրել չրջանները: Պայտար Մանասը յանձն առած էր Հայրիկը հասցնել հաւաքավայր: Իմ պարտականութիւնս էր Ասղիկը եւ Սիսէն ամէն գնով հասցնել կարաւանին:

Ծրագրին մէջ չատ յանդուգն կէտ մը կար, ան ալ գլուխ պիտի հանէր Խենթ Նշանը: Քաղաքի կեդրոնի փայտաչէն չուկաները պիտի հրկիզէր, կարաւանին միանալէն առաջ:

Մեղի իբր առաջնորդ ընտրուած էր չրջանին ծանօթ, քաջ եւ յանդուգն գիւրտ Յորեսան մը – Զանանը:

Այս ծրագրին միայն մէկ կէտին ընդդիմացաւ Հայրիկը: Ասիկա իր մեկնելու պարագան էր: «Այս վիճակով օտար աշխարհ երթամ ի՞նչ ընեմ...»: Կը կարծէր, որ գեռ մը եւ վտանգ մը կրնար ըլլալ մեղի համար:

Երկար ճարտասանութեան պէտք եղաւ, մինչեւ որ վերջապէս համակերպեցաւ: Բայց չատ գոհ չէր երեւար:

Գործի ձեռնարկեցինք, իւրաքանչիւրս մեղի վիճակուած աչխատանքին կատարելով:

Դիտմամբ քանի մը անդամ հնձան գացի: Ծօտեցայ Ասղիկին, Սիսէին, պարզեցի մեր կազմած ծրագիրը, յայտնեցի մեկնումի օրն ու ժամը:

Հաւանեցան եւ ուրախացան, կարծես հարսնիքի պիտի երթային: Օրերը չատ-չատ կ'անցան: Սեպտեմբերի երկրորդ չաբաթը եկաւ: Մէկ երկու օրէն մեր ողբերգութեան մէկ ուրիշ արարը պիտի սկսէր, արար մը՝ որուն լաւ կամ գէշ ելքին անծանօթ էինք: Կարեւորը այն էր, որ ամէն ինչ լաւ ընթանար եւ մենք վերջնական ազատինք Թրքական դժոխքէն:

Ինծի մտահոգութիւն կը պատճառէր ազգային պարագան: Եթէ մեր վախուստի օրը խելք ընէր քաղաք կամ միւս պարագիծը դիչերելու, ինչ որ չաճախական էր, գործը ինքնին չոլոզած կ'ըլլար: Կը մնար քիւրտ ազախին Կիւլլին, որ անրաժան ընկերն էր Ասղիկին եւ Սիսէին: Ասոր մասին ալ կը յուսայի կարգադրութիւն մը ընել:

Երբեմն չատը իր բարի խաղերը ունի: Ճիշդ այդ օրերուն Հալէպէն վաճառականներ եկած էին ու մեր ազան ըստիպուած էր քաղաք մնալ, զբաղիլ անոնց հետ, ինչ որ յատնապէս կը դիւրացնէր գործս:

Մեր մեկնումին օրը, առաւն, ազան իր սովորական պատուէրները տալէ եռք խանութ մեկնեցաւ: Ես ձիերը տարի դաչտ, մարզագետինին վրայ կապեցի ու հնձան վազեցի: Ազային քաղաք գիչերելը որոչ էր, սա քիւրտ ազախինը ի՞նչպէս կրնայի հեռացնել: Գիտէի որ ան մեր յարաբերութեանց մասին կասկածներ ունէր եւ չէի ուզեր բարդութիւններ ստեղծել: Բայց այսօր վերջին օրն էր ու չատ ալ հոգս չէր, թէ Կիւլլին ի՞նչ կրնար մտածել մեր մասին:

Գացի գտայ զինք իր աչխատանքին վայրը: Սովորական փաղաքչանքներէ եռք արձաթ քանոնով մը ցոյց տուի:

(Շար. 30)

(Շար. Ա. էջէն)

պում ունեցած է մասնաբաժնութեան չուրջ 160 ներկայացուցիչներու հետ. ա-նոնց ընդհանուր արժեւորում մը ներ-կայացուցած է երկրին ներքին եւ ար-տաքին քաղաքականութեան:

ՓՈՓԹՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

Երկուշաբթի, Յունիս 22-ին, Մոնփը-լիէի մէջ Գոլոմպիա պարտութեան մատ-նեց Թունուզը 1 – 0 արդիւնքով: Թունուզ դուրս կը մնայ մրցաշարքէն:

Թուրուզի մէջ ալ Ռումանիա յաղթեց Անգլիոյ 2 – 1 եւ որակուեցաւ ութերորդ աւարտականներուն համար:

***

Թուրուզի մէջ, մտավախութիւնները ի գերեւ ելան եւ ծանր միջադէպեր չպա-տահեցան: Ապահովութեան պատակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին: Այսուհան-դերձ, փոքր կռիւներ ծագած են մրցումին աւարտին եւ անդլիացի լրագրող մը վի-րաւորուած է: Ձերբակալութիւններ կա-տարուած են:

Գերմանիա չատ ցնցուած է Լանսի պա-տահարէն եւ վարչապետ Քոհլ չվարանե-ցաւ ամօթ մը նկատել իր երկրին համար: Վիրաւորուած ոտնիկնը միշտ մահա-փունի մէջ էր Յունիս 23-ին եւ ուղեղէն կրած վնասները անդառմանելի են, եթէ նոյնիսկ ողջ մնայ:

Ժոսփէն ալ զատապարտեց խուլիկան-ները, ի մասնաւորի ոտնիկանին վրայ յարձակողները որոնցմէ միայն մէկը ձեր-բակալուած է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ժաք Սարգիսեանի մահուան առթիւ, Ֆրանսահայ կազմոյց Ֆաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալու-թեամբ առացած է հեռաձայ նուէրները Հայաստանի որբերուն համար:

Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Տէրոյեան, Տէր եւ Տիկին Տէրոյեան, Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Սարգիսեան 1000-ական Ֆր., Տէր եւ Տի-կին Ռուժէ Գասար 700 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սվէնր Պօղոսեան 500 Ֆր., Պր. Իվ Լուիճի, Պր. Ռուժէ Պէն Պասաթ 200-ական Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Փիէր Ճարայեան 150 Ֆր., Պր. Ճաքար Պօղոյեան 100 Ֆր.:

Վարչութիւնը անմիջապէս այս գումարը (4850 Ֆր.) յանձնեց «Նորք» որբանոցին:

Նոյն առիթով քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է՝ Տէր եւ Տիկին Ժաք Պօղոսեանէ 1000 Ֆր., Տօքթ. եւ Տիկին Ճաւէն Կապրիէլեանէ 500 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

Շաբաթ, Յունիս 27, տօն է Գիւտի Նըշ-խարաց Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին:

Այս առթիւ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Ա Մ Ա Վ Ե Ր Ջ Ի ՀԱՆԴԷՍ

Տէսնի կապոյտ Ֆաչի եւ Մշակութա-յին Տան Հայկական դպրոցի տարեվերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 27, Տէսնի քա-ղաքապետարանի սրահը ժամը 20·30-ին:

Կը խնդրուի մեծ թիւով ներկայ ըլլալ քաջալերելու Հայկական դպրոցի մանուկ-ները:

INSCRIPTIONS
pour la rentrée 1998/99

ECOLE
FRANCO - ARMENIENNE
TEBROTZASSERE

MATERNELLE — 3 classes

PRIMAIRE — 5 classes
sous Contrat-Simple
avec l'Education Nationale

COLLEGE — 4 classes
6è — 5è — 4è
sous Contrat d'Association
avec l'Education Nationale

CLASSE de 3ème

ENSEIGNEMENT DE L'ARMENIEN:
LANGUE — CULTURE — CIVILISATION
ET
LE PROGRAMME FRANÇAIS
DE L'EDUCATION NATIONALE

1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY
Tél.: 01. 43. 81. 01. 72

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

SECTION DE DECINES

DIMANCHE 28 JUIN
à partir de 12 heures
au CENTRE AERE des MARAIS — Décines

GRANDE FETE CHAMPETRE
animée par
L'ORCHESTRE ARMENIA

Buffet de spécialités arméniennes —
Buvette — Tombola —
Stands de jeux pour enfants

En cas de pluie, la Fête se déroulera
à la Salle des Fêtes de Décines

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Յունիս 28-ին կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10·30-ին:

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատու-ցանէ՝

Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հո-գեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյ հան-դուցեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնա-դիրներու, բարերարներու եւ հոգաբար-ձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք, տեղի կ'ունենայ ճաշ Շաւիլի եկեղեցւոյ կից Սարգիս Պալասանեան սրահէն ներս:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 150 Ֆր.:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայ-նել՝ 01 – 47 – 09 – 23 – 18

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԻՋ-ՄԱՄՆԱՁԻՒԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ-ի Մէջ-մասնաճիւղային ժողովը Ուրբաթ, Յունիս 26, ժամը 20·30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue — 75009 PARIS

կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր խաչուհիներու ներկայութիւնը փափաքելի է:

le 5 Juillet

GRANDE FETE CHAMPETRE KHANASSOR

à l'initiative de la FRA Dachnaktsoutioun
Groupe «Arghoutian»
et de la Croix Bleue Section Chaville

— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

Messe de Requiem
en l'Eglise Arménienne de Chaville
Recueillement sur la tombe
du Prince Arghoutian

Rassemblement à 13 heures
au Cimetière de Chaville

— Ambiance —
Buffet —
Jeux —
Concours
Ping-Pong, Boules, Volley, Tavlou
Stands jeux enfants

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

La CROIX BLEUE organise cette année

DU 8 AU 26 JUILLET

UN

CAMP ITINERANT
A CORFOU
EN GRECE
(VIA VENISE)

Ciel bleu, mer limpide et ambiance chaleureuse assurés.

Découverte et activités sportives au programme.

Il reste encore quelques places disponibles.

Inscrivez vos enfants rapidement s'ils ont entre 15 et 16 ans, en appelant au :

01. 48. 24. 46. 57.

INSCRIPTION A L'ECOLE
TARKMANTCHATZ

Les inscriptions pour l'année scolaire 1998-99 ont commencé à l'école bilingue **Tarkmantchatz** d'Issy-les-Moulineaux.

— La maternelle petite section accepte des enfants de 3 ans (nés en 1995);

— Les enfants de 4 ans (nés en 1994) seront dans la maternelle moyenne section;

— Les enfants de 5 ans (nés en 1993) seront dans la maternelle grande section;

Le C.P. ouvrira ses portes en septembre.

Les enfants nés en 92 seront accueillis en cette classe. Parallèlement à l'enseignement de l'arménien, le programme scolaire du C.P. établi par le Ministère de l'Education nationale sera appliqué.

Pour les enfants venant d'une école française, une entrée directe en C.P. ne peut être envisagée que si le niveau d'arménien de l'enfant est jugé suffisant. Des cours préparatoires d'arménien peuvent être dispensés.

Les parents sont invités à inscrire leurs enfants dès maintenant.

Prendre R.V. avec la Directrice Mme Hilda Kalfayan-Panossian, en téléphonant au : **01. 46. 45. 60. 55.**

FETE de la COLONIE
de la CROIX BLEUE
de BELLEFONTAINE

12 JUILLET
Accueil des parents à partir de 11 heures

— Présentation des activités des enfants;
— Fête champêtre avec chants et danses;
— Buffet assuré midi et soir;
— Retransmission sur écran géant de la finale de la Coupe du Monde.

——— Venez nombreux ———

TEBROTZASSERE
en fête

DIMANCHE 28 JUIN à partir de 11 heures

avec
MARTEN YORGANTZ
et son orchestre

PARTIE ARTISTIQUE

Evelyne ALTOUNIAN — RAFFI — ESSAï — AUDRAY — Cathy APRAHAMIAN

et l'incontournable
CHORALE de l'ECOLE TEBROTZASSERE
Sous la direction de
HAïG SARKISSIAN

Distribution des Prix — Tombola — Jeux divers — Buffet — Concours de nardi

Spectacle des enfants
et LA TROUPE DE DANSE «*ASTRIG*» D'ARNOUVILLE

1, Boulevard du Nord - 93340 LE RAINCY — Tél. : 01. 43. 81. 01. 72.
——— ENTREE LIBRE ———

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 25
JEUDI
25 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·405 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.405

ԱՄՆ, ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՀԱԿԱԶԴԵՆ

ԱՄՆ–ու Արտաքին Գործերու նախարարութեան բանբերը Յունիս 22–ի օրական մամուլի ասուլիսին պատասխանելով հարցումի մը, անընդունելի նկատած է Ղարաբաղը Հայաստանի կցելու կարելիութեան մասին Վ. Օսկանեանի արտայայտութիւնը: Աւելցուցած է թէ միջազգային հանրային կարծիքը չի կրնար ընդունիլ ամէնուն համար որպէս այլ երկրի պատկանող տարածք ծանօթ հողամաս մը կցելու սպառնալիքը: Բանբերը կրկնած է կողմերուն ուղղուած ԱՄՆ–ու կոչը, միասնաբար մտածելու լուծումի լուրջ այլընտրանքներու մասին:

Յաջորդ օրն ալ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութիւնն է որ նմանօրինակ յայտարարութիւն մը ըրած է, խիստ վտանգաւոր նկատելով նման ծրագիր մը, որ կը սպառնայ շրջանի խաղաղութեան:

Այս երկու հակազդեցութեանց կապակցութեամբ, Վ. Օսկանեան ՊԻ–ՊԻ–ՍԻ–ի ներկայիցին յայտարարած է որ Ղարաբաղի կարելի կցումի մը իր արտայայտութիւնները չափազանցուած ձեւով մեկնաբանուած են:

***

Ռ. ՓՈՉԱՐԵԱՆ՝
«ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՕՏԵՑՈՒՄԸ ՑՍՏԱԿ Է»

Ռ. Փոչարեան Յունիս 23–ի մամուլի ասուլիսին պատասխանելով լրագրողի մը, ըսած է թէ հաւանաբար սխալ մեկնաբանութեան արդիւնք է աղբիւրհանական լրատուականներու հաղորդածը թէ ՀԱՊ–ի զօրածուները քարտուղար Բ. Բերեզովսկի նախագահ Ալիեւի ըսած է թէ Հայաստանի ղեկավարները իրեն հետ հանդիպումին նուիրք չեն ըրած Ղարաբաղի անկախութիւնը ճանչնալու, կամ միացումի հարցը: Ռ. Փոչարեան չեչտած է թէ ըսուածը այն է որ Հայաստան իրաւական հիմեր ունի Ղարաբաղի անկախութիւնը ճանչնալու կամ միացումի հարցը դնելու, բայց չի դիմեր այդ քայլին, յուսալով որ բանակցութեան ելքը դրական կ'ըլլայ, կողմերէն ընդունելի:

Անդրադառնալով Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի այս մասին ըրած վերջին յայտարարութեան ԱՄՆ–ու անդրադարձին թէ կողմերը սադրիչ յայտարարութիւններէ պէտք է խուսափին, նախագահ Ռ. Փոչարեան ըսած է թէ չի կարծեր որ սադրիչ յայտարարութիւն կատարուած ըլլայ. Վ. Օսկանեան խօսած է կարելի զարգացումներու մասին: Շեշտած է թէ ներկայիս պէտք է ճեռնարկել լուրջ բանակցութիւններու, հակառակ պարագային սադրիչ պէտք է նկատել քարիւղի հեռանկարներուն կապուած բոլոր յայտարարութիւնները:

«ԶՐՄՏՆՓՐԷՄ»

(Յունիս 23/24)

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՓՈՉԱՐԵԱՆ
Գ. ԳԼՐԳՈՐԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մամուլի ասուլիսի մը, Յունիս 23–ին, նախագահ Ռ. Փոչարեան խօսած է հայրապետ մելիստասէր Գ. Գլրգորեանի այցէն վրայ հրատարակութիւններուն մասին: Ըսած է թէ իր հիւրը զարմացուցած է Հայաստանի խոր ճանաչումով, կարելի հեռանկարներու ճիշդ պատկերացումով: Համաձայնութիւն գոյացած է Գ. Գլրգորեանի 100 միլիոն տոլարի նուէրին մէկ մասով փոքր եւ միջին ձեռնարկներու զարկ տալու: Երկրորդ ծրագիրը մըն է Հայաստանի մէջ մայրուղիներու կառուցումը որ կարելիութիւն կուտայ հասնելու սեւծովեան վրացական նաւահանգիստները: Նաեւ առով Հայաստանը տարանցիկ տարածք կ'ըլլայ Վրաստան, Իրան: Համաձայնութիւն գոյացած է որ Գ. Գլրգորեան 85 միլիոն տոլար յատկացնէ այս ծրագրին: Երկրաշարժին առնչութեամբ առաջիկային առթիւ ծրագիր մըն ալ մշակուած է աղէտի գօտիին վերականգնման համար: Նաեւ առով Հայաստանը տարանցիկ տարածք կ'ըլլայ Վրաստան, Իրան: Համաձայնութիւն գոյացած է որ Գ. Գլրգորեան 85 միլիոն տոլար յատկացնէ այս ծրագրին: Երկրաշարժին առնչութեամբ առաջիկային առթիւ ծրագիր մըն ալ մշակուած է աղէտի գօտիին վերականգնման

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՏԱՄՆԱԲՈՑԻՆԵՐԸ վերադարձած են Մարթին Օպրիի տուած որոշումէն, ըստ որուն կը ջնջուի այն վերարժեւորումը որ տեղի պիտի ունենար Յուլիս 1–էն, իրենց սակերուն վրայ: 6%–ի այս յաւելումը որոշուած էր պայմանագրութեամբ եւ այսօր երբ չեղեալ կը համարուի, ատոմնաբոյժները անընդունելի կը դտնեն որ տորպագրուած համաձայնագիր մը բարձի թողի ըլլայ: Աչխատանքի եւ Ընկերային Հարցերու նախարարութիւնը այս կարգադրութիւնը կատարեց ի տես ընկերային ապահովագրութեան հիւանդութեան Սնուցկի ծախքերու դիմաց յաւելման վեց ամիսէ ի վեր:

ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ որոնք ձերբակալուած էին Լանսի ծանրակչիռ գէպքերէն ետք, երբ բիլերով եւ ձողերով հարուածած էին ոստիկան մը (որ միշտ մահաքունի մէջ է) քննութեան տակ առնուեցան, այսինքն մեղադրուած են: Պիտի դատուին ոճրային դատարանին կողմէ եւ կրնան մինչեւ երեսուն տարի բանտարկութեան դատապարտուիլ: Երեք ուրիշ Գերմանացիներ մէկական տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան Յունիս 23–ին: Գերման խուլիկաններու տեղծած այս ծանր միջազգերը խնդրոյ առարկայ կ'ընեն իսկ ֆրանքֆուրթմար յարաբերութիւնները: Ոմանք կ'առարկեն որ հարկ եղած գործակցութիւնը չկայ գերման եւ ֆրանսական ոստիկանութիւններու միջեւ: Գերմանիոյ մէջ, զանազան նախաձեռնութիւններ կան օգնելու համար վիրաւոր ոստիկանին ընտանիքին: Մոնթալի վերջաւորութենէն առաջ իսկ, Գերմանիա եւ Ֆրանսա փութպոլի քարեկամական հանդիպում մը պիտի ունենան:

ԶԷՋԻՒԻՈՑ մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուած է վերջին դէպքերուն պատճառաւ: Առջի օր հինգ հոգի սպանուած էին, որոնց մէջ ապահովութեան ուժերու պետը: Անկախապաշտ նախագահը՝ Մասխադով դռնփակ հանդիպում մը ունեցած է երեսփոխաններուն հետ եւ առաջարկած որ պատերազմական վիճակը ի զօրու ըլլայ մինչեւ Յուլիս 15, ինչ որ ընդունուած է:

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԷՔԻՄԷՆԻՔ խորհուրդին (կեդրոնատեղի՝ Ժընեւ) ծոցը տաղնապ մը ծագած է, որ ծայր տուած է անցեալ տարի երբ Մորհուրդին մաս կազմող 330 եկեղեցիներէն վրաստան քաշուած էր: Մայիսի սկիզբը, Սեպտեմբերի մէջ մէջ–օրթոտոքս հանդիպումի մը ընթացքին աննախընթաց որոշում մը տրուած է: Ճանճնարարուած է բոլոր պատուիրակներուն որոնք պիտ մասնակցին Հարարէի (Զիմպապուէ) ընդհ. ժողովին որ չմասնակցին ոչ քուէարկութեան, ոչ արարողութեանց, ոչ իսկ հարակաց աղօթքներուն: Ի՞նչ է բուն պատճառը. զանազան մեղադրանքներ կան որոնց քաւութեան նոխազն է, կ'ըսէ պատուելի Թայղը (Մորհուրդին քարտուղարը), եկեղեցիներու Մորհուրդը:

ՊՈԼՍՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ինչպէս ծանօթ է, ցարդ կարելի չեղաւ կատարել Պոլսոյ պատրիարքական ընտրութիւնը, քանի Թրքական իշխանութիւնները կը ձգձգեն արտօնութիւնը: Վերջին օրերուն ալ, Պոլսոյ կուսակալութիւնը մերժած է Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանի պատրիարքական փոխանորդի իր հանդիսանքը («Յառաջ», Յունիս 23, Ա. էջ):

Այս հարցին կապակցութեամբ կրօնական ժողովի հետեւեալ զեկոյցը հրապարակած է Յունիս 22–ին.–

«Պատրիարքական Աթոռոյս Կրօնական ժողովը 1998, Յունիս 22, երկուշաբթի, ժամը 9–ին ԾԴ. նիստը գումարեց Պատրիարքարանի մէջ նախագահութեամբ Պատրիարքական Ընդհանուր Փոխանորդ՝ Գերշ. Տ. Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանի: Ժողովական հայրերը, յետ կարծեաց փոխանակութեան միաձայնութեամբ որոշեցին սոյն հաղորդակցութեամբ հանրայինիս յարգարժան անդամներուն տեղեկացնել, թէ ժողովս Գերշ. Տ. Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանը կը ճանչնայ որպէս Պատրիարքական Ընդհանուր Փոխանորդ որ այդ պաշտօնին վերընտրուած էր 1998 Մարտ 16 թուի ԽԶ. նիստի որոշումով: Մինչեւ 84–րդ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքի ընտրութիւնը, ըստ Հայ Եկեղեցւոյ Ընտրութիւնը, ըստ Հայ Եկեղեցւոյ կարգ ու կանոններուն, Պատրիարքական Աթոռը կը ներկայացնէ Գերշ. Տ. Մեսրոպ Ս. Արք. Մութաֆեան»:

ԴԻՒԱՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ

Ինչպէս կը տեսնուի անախորժ կացութիւն մը ստեղծուած է Պոլիս պատրիարքական ընտրութեան պատճառներով, կը մնայ յուսալ որ Հարցերը անյապաղ կարգադրուին:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԹԱՓԱԿ

Երեքշաբթի, Յունիս 23–ին, չորս մրցումներ տեղի ունեցան հետեւեալ արդիւնքներով.–

Փարիզի Նորակառոյց մարզադաշտին մէջ, Իտալիա յաղթեց Աւստրիոյ 2 – 1: Իտալիա որակուած է 8–րդ աւարտականներուն համար: Նանթի մէջ Զիլի եւ Գամբրուն 1 – 1 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգեցին: Զիլի որակուած է 8–րդ աւարտականներուն համար եւ Գամբրուն այլեւս դուրս կը մնայ մրցաշարքէն: Կէտ մը որ մերժուեցաւ Գամբրունի բանակնաւէճ ստեղծեց եւ անարդար կը դտնուի ոմանց, մանաւանդ Գամբրունցիներու կողմէ: Մարսէյլի մէջ, Նորվեկիա յաղթեց Պրազիլի 2 – 1, հուսկ Սէն Թ'Էթիէնի մէջ Մարոք հակառակ իր վտանգաւոր յաղթանակին՝ 3 – 0 Սկովտիոյ դէմ, դուրս կը մնայ մրցաշարքէն: Այս խմբակին մէջ ալ Պրազիլ եւ Նորվեկիա որակուեցան:

Իրաւարարները խնդրոյ առարկայ են երկու մրցումներուն համար՝ Զիլի – Գամբրուն եւ Նորվեկիա – Պրազիլ. այս երկրորդ պարագային ալ այն կարծիքը կայ որ Նորվեկիացիներուն չնորհուած փենալթին, չնորհիւ որուն որակուեցան, տեղին չէր:

ՏԵՐՈՒՆԻ

ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻԿԵԱՆ

Յաւուր իմացանք որ Յունիս 13–ին, Պոլսոյ մէջ իր մահկանացուն կնքած է ան որ իսթանպուլահայ գրականութեան նահապետը կը նկատուէր՝ Վարդան Կոմիկեան:

Ողբացեալը ծնած էր Ատաբազար 1915–ին եւ Ա. աշխարհամարտի չարաղդ տարիներուն ընտանիքին հետ հաստատուած էր Գատըգիւղ: Նախնական կրթութիւնը առանալէ ետք Աբամեան – Ունճեան եւ Մատթէոս Թորոսեան վարժարաններուն մէջ, աւարտած է կեդրոնական վարժարանը Պետրոս Ատրունեի շրջանին եւ միտքն ու հոգին գաղտագուցած Զապէլ Ասատուրի, Հրանդ Տէր – Անդրէասեանի, Յովսէփ Քէչիէնի նման կրթական մշակներու չունչին տակ: Ատամնարոյժ վկայուած էր Պոլսոյ համալսարանէն: Ուսանողական շրջանէն իսկ սկսած է գրել եւ առաւելաբար արձակ էջերով աշխատակցիլ այդ շրջանի թերթերուն եւ հանդէսներուն: Բ. Աշխարհամարտի վաղորդայնին եղած է գրական նորաբար չարժումի խանդավառ մասնակցողներէն եւ նոյնիսկ առաջնորդներէն: Կը հրատարակէ իրապաշտ պատմուածքներ եւ գրական տեսութիւններ «Նոր Օր» եւ «Ճառագայթ» շաբաթաթերթերուն մէջ: Գլխաւոր խմբագիրը եղած է «Համայնապատկեր Հանրապետական Շրջանի խաթանպուլահայ գրականութեան» հատորին զոր հրատարակած է, 1953–ին, Աբամեան Սանուց Միութիւնը եւ մասնաւոր ուշադրութիւն դրաւած է իր յառաջարանը:

Ատամնարուժական իր ասպարէզին ազնիւթեր, երկար տարիներ անխոնջ կերպով, մինչեւ տարիքի ծերմամբ հանդըստեան կոչուիլը, հայ լեզու եւ գրականութիւն դասաւանդած է կեդրոնական, Խասեան, Ս. Խաչ Դպրեվանք լիսէներուն եւ Ֆէրիքիւղի Մէրամէթճեան միջնակարգ վարժարանին մէջ, մայրենի մշակոյթի սէրը ներշնչելով նոր սերունդներուն, եւ քաջալերելով խոստմնալից երիտասարդները իրենց գրական նախաիորձերուն մէջ: Ան անտարակոյս իր անուրանալի դերը ունեցած է նաեւ բնականօրէն տագնապաւոր կողակցին՝ Սիլվա Կոմիկեանի կազմաւորման մէջ, որպէս արտասանող:

Իր հրատարակուած գործերն են «Բարի Եկար, Սէ՛ր..) (1958) եւ «Համբիչի Հատիկներ» (1993) հատորները, որոնք կը բովանդակեն իր պատմուածքները: Այլ գրական աշխատանքներու տուընթեր, որոնք անտիպ կը մնան, Երկար տարիներ խմբագրած է նաեւ կեդրոնական Սանուց Միութեան «Հանդէս Մշակոյթի»ն: Ողբացեալ Վարդան Կոմիկեան, առ ի դնահատութիւն իր տարմամեայ գրական եւ կրթական գործունէութեան, երջանկայիշատակ Վազգէն Ա. Հայրապետի սրբատառ կոնդակով պարգեւատրուած է Ս. Ներսէս Շնորհալի շքանշանով (1991):

Վարդան Կոմիկեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունիս 16–ին Գումարուի Մայր Եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուած է Շիշլիի գերեզմանատունը: Ցանուն պատրիարքութեան ցաւակցական խօսքեր արտասանած է Մեսրոպ Արք., ապա կարդացուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ցաւակցական հեռագիրը: Դամբանական մը արտասանած է Շահան Արք., ոգեկոչելով ողբացեալին գրական, դաստիարակչական վաստակը:

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Սիլվա Կոմիկեանի:

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ.

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ակռաեղ է, որ կը տեսնենք, թէ որքան անհրաժեշտ է Հանրապետութեան ոեւէ նախագահի համար Ազգային Ժողովէն ներս ունենալ իրեն համակիր մեծամասնութիւն: Հայաստանի նախագահը ոչ մէկ պժուարութիւն կ'ունենար Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 14–րդ կէտը կիրառելու, եթէ ՀՀ Շարժումը, առանին քայլեր առնէր ամրապնդելու համար Մօր-հըրդարանի «Հանրապետութիւն» մեծամասնութիւնը:

Նոյնիսկ եթէ Լ. Տէր–Պետրոսեան կրնար յաղթահարել Ազգային Ժողովի արդիւքը, այսինքն, եթէ Ազգային Ժողովը չյայտնէր կասեցնել 14–րդ կէտի կիրառումը, Հանրապետութեան նախագահը պիտի բախէր, այս անգամ երրորդ խոչընդոտին՝ կառավարութեան դիմադրութեան: Այս պարագային, յաղթահարել վերջինիս դիմադրութիւնը իրականութեան մէջ համազօր էր վարչապետը եւ նախարարները իրենց պաշտօններէն հեռացնելուն. որովհետեւ, 14–րդ կէտի կիրառումը կը նշանակէ, որ դրծադիր իշխանութեան լիազօրութիւնները (ներառեալ բանակի հրամանատարութիւնը առանձնելու իրաւունքը) ժամանակաւրապէս կ'անցնին Հանրապետութեան նախագահին:

Ը. – Պարզ է, որ փետրուարեան թիւնճուկը իր օգտին լուծելու համար Լ. Տէր–Պետրոսեանի որեւէ նախաձեռնութիւն պիտի չանդէր մինչեւ գարնան արդիւնքին՝ «ձերբազատուիլ» կառավարութենէն: Վերը քննարկուած նախագահական տարբերակները լիազօրութիւններէն իւրաքանչիւրը, տարբեր ուղիներով, ունէր միեւնոյն յետին նպատակը՝ կառավարութեան հեռացումը ապագային: Այդ նպատակը կը հետապնդէր կամ այդ արդիւնքին կ'առաջնորդէր ինչպէս Ազգային Ժողովի լուծարումը, այնպէս ալ Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 14–րդ կէտի կիրառումը: Բայց, կառավարութենէն ձերբազատուելու վերը քննարկուած տարբեր միջոցներէն զատ կար մէկ այլ, երրորդ, աւելի անմիջական միջոց այդ արդիւնքին հասնելու համար՝ Հանրապետութեան նախագահը կրնար պարզապէս իրենց պաշտօններէն հեռացնել վարչապետը եւ նախարարները:

Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 4–րդ կէտը կը կարգաւորէ կառավարութեան հրաժարման հարցը: Ըստ այդ դրոյթին՝

(Հանրապետութեան Նախագահը) նշանակում եւ ազատում է վարչապետին: Վարչապետի առաջարկութեամբ նշանակում եւ ազատում է կառավարութեան անդամներին:

Ազգային Ժողովի կողմից կառավարութեանն անվստահութիւն յայտնուելու դէպքում քսանօրեայ ժամկէտում (Հանրապետութեան Նախագահը) ընդունում է կառավարութեան հրաժարականը, նշանակում վարչապետ եւ կազմաւորում կառավարութիւն:

Ինչպէս Բ. Արարքցեանի Յունուար 1998–ի յայտարարութիւնը կը հաստատէր, Ազգային Ժողովին կողմէ կառավարութեան անվստահութիւն քուէարկելու հարց բացառուած էր (4): Հետեւաբար, կառավարութենէն «ձերբազատուելու» խնդիրը կրնար լուծուիլ բացառապէս Լ. Տէր–Պետրոսեանի կողմէ:

Ըստ Սահմանադրութեան վերը մէջբերուած դրոյթին, Հանրապետութեան նախագահը կրնայ սեփական հայեցողութեամբ պաշտօնազրկել միայն վարչապետը. ան իրաւունք չունի ոեւէ նախարար պաշտօնազրկելու, եթէ վարչապետը այդ կապակցութեամբ դիմում չներկայացնէ իրեն: Աւելին, նոյնիսկ եթէ Հանրապետութեան նախագահը պաշտօնէն հեռացնէ վարչապետը, եթէ հրաժարեալ վարչապետը միաժամանակ չներկայացնէ կառավարութեան հրաժարականը, նախարարները կը մնան իրենց պաշտօններուն (Սահմանադրութեան այսպիսի կիրառութիւնը կը հակասէր, որ կը տեսնենք, թէ որքան անհրաժեշտ է Հանրապետութեան ոեւէ նախագահի համար Ազգային Ժողովին ներս ունենալ իրեն համակիր մեծամասնութիւն: Հայաստանի նախագահը ոչ մէկ պժուարութիւն կ'ունենար Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 14–րդ կէտը կիրառելու, եթէ ՀՀ Շարժումը, առանին քայլեր առնէր ամրապնդելու համար Մօր-հըրդարանի «Հանրապետութիւն» մեծամասնութիւնը:

Նոյնիսկ եթէ Լ. Տէր – Պետրոսեան կրնար յաղթահարել Ազգային Ժողովի արդիւքը, այսինքն, եթէ Ազգային Ժողովը չյայտնէր կասեցնել 14–րդ կէտի կիրառումը, Հանրապետութեան նախագահը պիտի բախէր, այս անգամ երրորդ խոչընդոտին՝ կառավարութեան դիմադրութեան: Այս պարագային, յաղթահարել վերջինիս դիմադրութիւնը իրականութեան մէջ համազօր էր վարչապետը եւ նախարարները իրենց պաշտօններէն հեռացնելուն. որովհետեւ, 14–րդ կէտի կիրառումը կը նշանակէ, որ դրծադիր իշխանութեան լիազօրութիւնները (ներառեալ բանակի հրամանատարութիւնը առանձնելու իրաւունքը) ժամանակաւրապէս կ'անցնին Հանրապետութեան նախագահին:

Ը. – Պարզ է, որ փետրուարեան թիւնճուկը իր օգտին լուծելու համար Լ. Տէր–Պետրոսեանի որեւէ նախաձեռնութիւն պիտի չանդէր մինչեւ գարնան արդիւնքին՝ «ձերբազատուիլ» կառավարութենէն: Վերը քննարկուած նախագահական տարբերակները լիազօրութիւններէն իւրաքանչիւրը, տարբեր ուղիներով, ունէր միեւնոյն յետին նպատակը՝ կառավարութեան հեռացումը ապագային: Այդ նպատակը կը հետապնդէր կամ այդ արդիւնքին կ'առաջնորդէր ինչպէս Ազգային Ժողովի լուծարումը, այնպէս ալ Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 14–րդ կէտի կիրառումը: Բայց, կառավարութենէն ձերբազատուելու վերը քննարկուած տարբեր միջոցներէն զատ կար մէկ այլ, երրորդ, աւելի անմիջական միջոց այդ արդիւնքին հասնելու համար՝ Հանրապետութեան նախագահը կրնար պարզապէս իրենց պաշտօններէն հեռացնել վարչապետը եւ նախարարները:

Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 4–րդ կէտը կը կարգաւորէ կառավարութեան հրաժարման հարցը: Ըստ այդ դրոյթին՝

(Հանրապետութեան Նախագահը) նշանակում եւ ազատում է վարչապետին: Վարչապետի առաջարկութեամբ նշանակում եւ ազատում է կառավարութեան անդամներին:

Ազգային Ժողովի կողմից կառավարութեանն անվստահութիւն յայտնուելու դէպքում քսանօրեայ ժամկէտում (Հանրապետութեան Նախագահը) ընդունում է կառավարութեան հրաժարականը, նշանակում վարչապետ եւ կազմաւորում կառավարութիւն:

Ինչպէս Բ. Արարքցեանի Յունուար 1998–ի յայտարարութիւնը կը հաստատէր, Ազգային Ժողովին կողմէ կառավարութեան անվստահութիւն քուէարկելու հարց բացառուած էր (4): Հետեւաբար, կառավարութենէն «ձերբազատուելու» խնդիրը կրնար լուծուիլ բացառապէս Լ. Տէր – Պետրոսեանի կողմէ:

Ըստ Սահմանադրութեան վերը մէջբերուած դրոյթին, Հանրապետութեան նախագահը կրնայ սեփական հայեցողութեամբ պաշտօնազրկել միայն վարչապետը. ան իրաւունք չունի ոեւէ նախարար պաշտօնազրկելու, եթէ վարչապետը այդ կապակցութեամբ դիմում չներկայացնէ իրեն: Աւելին, նոյնիսկ եթէ Հանրապետութեան նախագահը պաշտօնէն հեռացնէ վարչապետը, եթէ հրաժարեալ վարչապետը միաժամանակ չներկայացնէ կառավարութեան հրաժարականը, նախարարները կը մնան իրենց պաշտօններուն (Սահմանադրութեան այսպիսի կիրառութիւնը կը հակասէր, որ կը տեսնենք, թէ որքան անհրաժեշտ է Հանրապետութեան ոեւէ նախագահի համար Ազգային Ժողովին ներս ունենալ իրեն համակիր մեծամասնութիւն: Հայաստանի նախագահը ոչ մէկ պժուարութիւն կ'ունենար Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 14–րդ կէտը կիրառելու, եթէ ՀՀ Շարժումը, առանին քայլեր առնէր ամրապնդելու համար Մօր-հըրդարանի «Հանրապետութիւն» մեծամասնութիւնը:

Նոյնիսկ եթէ Լ. Տէր – Պետրոսեան կրնար յաղթահարել Ազգային Ժողովի արդիւքը, այսինքն, եթէ Ազգային Ժողովը չյայտնէր կասեցնել 14–րդ կէտի կիրառումը, Հանրապետութեան նախագահը պիտի բախէր, այս անգամ երրորդ խոչընդոտին՝ կառավարութեան դիմադրութեան: Այս պարագային, յաղթահարել վերջինիս դիմադրութիւնը իրականութեան մէջ համազօր էր վարչապետը եւ նախարարները իրենց պաշտօններէն հեռացնելուն. որովհետեւ, 14–րդ կէտի կիրառումը կը նշանակէ, որ դրծադիր իշխանութեան լիազօրութիւնները (ներառեալ բանակի հրամանատարութիւնը առանձնելու իրաւունքը) ժամանակաւրապէս կ'անցնին Հանրապետութեան նախագահին:

Ը. – Պարզ է, որ փետրուարեան թիւնճուկը իր օգտին լուծելու համար Լ. Տէր–Պետրոսեանի որեւէ նախաձեռնութիւն պիտի չանդէր մինչեւ գարնան արդիւնքին՝ «ձերբազատուիլ» կառավարութենէն: Վերը քննարկուած նախագահական տարբերակները լիազօրութիւններէն իւրաքանչիւրը, տարբեր ուղիներով, ունէր միեւնոյն յետին նպատակը՝ կառավարութեան հեռացումը ապագային: Այդ նպատակը կը հետապնդէր կամ այդ արդիւնքին կ'առաջնորդէր ինչպէս Ազգային Ժողովի լուծարումը, այնպէս ալ Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 14–րդ կէտի կիրառումը: Բայց, կառավարութենէն ձերբազատուելու վերը քննարկուած տարբեր միջոցներէն զատ կար մէկ այլ, երրորդ, աւելի անմիջական միջոց այդ արդիւնքին հասնելու համար՝ Հանրապետութեան նախագահը կրնար պարզապէս իրենց պաշտօններէն հեռացնել վարչապետը եւ նախարարները:

Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 4–րդ կէտը կը կարգաւորէ կառավարութեան հրաժարման հարցը: Ըստ այդ դրոյթին՝

(Հանրապետութեան Նախագահը) նշանակում եւ ազատում է վարչապետին: Վարչապետի առաջարկութեամբ նշանակում եւ ազատում է կառավարութեան անդամներին:

Ազգային Ժողովի կողմից կառավարութեանն անվստահութիւն յայտնուելու դէպքում քսանօրեայ ժամկէտում (Հանրապետութեան Նախագահը) ընդունում է կառավարութեան հրաժարականը, նշանակում վարչապետ եւ կազմաւորում կառավարութիւն:

Ինչպէս Բ. Արարքցեանի Յունուար 1998–ի յայտարարութիւնը կը հաստատէր, Ազգային Ժողովին կողմէ կառավարութեան անվստահութիւն քուէարկելու հարց բացառուած էր (4): Հետեւաբար, կառավարութենէն «ձերբազատուելու» խնդիրը կրնար լուծուիլ բացառապէս Լ. Տէր – Պետրոսեանի կողմէ:

Ըստ Սահմանադրութեան վերը մէջբերուած դրոյթին, Հանրապետութեան նախագահը կրնայ սեփական հայեցողութեամբ պաշտօնազրկել միայն վարչապետը. ան իրաւունք չունի ոեւէ նախարար պաշտօնազրկելու, եթէ վարչապետը այդ կապակցութեամբ դիմում չներկայացնէ իրեն: Աւելին, նոյնիսկ եթէ Հանրապետութեան նախագահը պաշտօնէն հեռացնէ վարչապետը, եթէ հրաժարեալ վարչապետը միաժամանակ չներկայացնէ կառավարութեան հրաժարականը, նախարարները կը մնան իրենց պաշտօններուն (Սահմանադրութեան այսպիսի կիրառութիւնը կը հակասէր,

Ակռաեղ է, որ կը տեսնենք, թէ որքան անհրաժեշտ է Հանրապետութեան ոեւէ նախագահի համար Ազգային Ժողովին ներս ունենալ իրեն համակիր մեծամասնութիւն: Հայաստանի նախագահը ոչ մէկ պժուարութիւն կ'ունենար Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 14–րդ կէտը կիրառելու, եթէ ՀՀ Շարժումը, առանին քայլեր առնէր ամրապնդելու համար Մօր-հըրդարանի «Հանրապետութիւն» մեծամասնութիւնը:

Նոյնիսկ եթէ Լ. Տէր – Պետրոսեան կրնար յաղթահարել Ազգային Ժողովի արդիւքը, այսինքն, եթէ Ազգային Ժողովը չյայտնէր կասեցնել 14–րդ կէտի կիրառումը, Հանրապետութեան նախագահը պիտի բախէր, այս անգամ երրորդ խոչընդոտին՝ կառավարութեան դիմադրութեան: Այս պարագային, յաղթահարել վերջինիս դիմադրութիւնը իրականութեան մէջ համազօր էր վարչապետը եւ նախարարները իրենց պաշտօններէն հեռացնելուն. որովհետեւ, 14–րդ կէտի կիրառումը կը նշանակէ, որ դրծադիր իշխանութեան լիազօրութիւնները (ներառեալ բանակի հրամանատարութիւնը առանձնելու իրաւունքը) ժամանակաւրապէս կ'անցնին Հանրապետութեան նախագահին:

Ը. – Պարզ է, որ փետրուարեան թիւնճուկը իր օգտին լուծելու համար Լ. Տէր–Պետրոսեանի որեւէ նախաձեռնութիւն պիտի չանդէր մինչեւ գարնան արդիւնքին՝ «ձերբազատուիլ» կառավարութենէն: Վերը քննարկուած նախագահական տարբերակները լիազօրութիւններէն իւրաքանչիւրը, տարբեր ուղիներով, ունէր միեւնոյն յետին նպատակը՝ կառավարութեան հեռացումը ապագային: Այդ նպատակը կը հետապնդէր կամ այդ արդիւնքին կ'առաջնորդէր ինչպէս Ազգային Ժողովի լուծարումը, այնպէս ալ Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 14–րդ կէտի կիրառումը: Բայց, կառավարութենէն ձերբազատուելու վերը քննարկուած տարբեր միջոցներէն զատ կար մէկ այլ, երրորդ, աւելի անմիջական միջոց այդ արդիւնքին հասնելու համար՝ Հանրապետութեան նախագահը կրնար պարզապէս իրենց պաշտօններէն հեռացնել վարչապետը եւ նախարարները:

Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 4–րդ կէտը կը կարգաւորէ կառավարութեան հրաժարման հարցը: Ըստ այդ դրոյթին՝

(Հանրապետութեան Նախագահը) նշանակում եւ ազատում է վարչապետին: Վարչապետի առաջարկութեամբ նշանակում եւ ազատում է կառավարութեան անդամներին:

Ազգային Ժողովի կողմից կառավարութեանն անվստահութիւն յայտնուելու դէպքում քսանօրեայ ժամկէտում (Հանրապետութեան Նախագահը) ընդունում է կառավարութեան հրաժարականը, նշանակում վարչապետ եւ կազմաւորում կառավարութիւն:

Ինչպէս Բ. Արարքցեանի Յունուար 1998–ի յայտարարութիւնը կը հաստատէր, Ազգային Ժողովին կողմէ կառավարութեան անվստահութիւն քուէարկելու հարց բացառուած էր (4): Հետեւաբար, կառավարութենէն «ձերբազատուելու» խնդիրը կրնար լուծուիլ բացառապէս Լ. Տէր – Պետրոսեանի կողմէ:

Ըստ Սահմանադրութեան վերը մէջբերուած դրոյթին, Հանրապետութեան նախագահը կրնայ սեփական հայեցողութեամբ պաշտօնազրկել միայն վարչապետը. ան իրաւունք չունի ոեւէ նախարար պաշտօնազրկելու, եթէ վարչապետը այդ կապակցութեամբ դիմում չներկայացնէ իրեն: Աւելին, նոյնիսկ եթէ Հանրապետութեան նախագահը պաշտօնէն հեռացնէ վարչապետը, եթէ հրաժարեալ վարչապետը միաժամանակ չներկայացնէ կառավարութեան հրաժարականը, նախարարները կը մնան իրենց պաշտօններուն (Սահմանադրութեան այսպիսի կիրառութիւնը կը հակասէր,

Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 4–րդ կէտը կը կարգաւորէ կառավարութեան հրաժարման հարցը: Ըստ այդ դրոյթին՝

(Հանրապետութեան Նախագահը) նշանակում եւ ազատում է վարչապետին: Վարչապետի առաջարկութեամբ նշանակում եւ ազատում է կառավարութեան անդամներին:

Ազգային Ժողովի կողմից կառավարութեանն անվստահութիւն յայտնուելու դէպքում քսանօրեայ ժամկէտում (Հանրապետութեան Նախագահը) ընդունում է կառավարութեան հրաժարականը, նշանակում վարչապետ եւ կազմաւորում կառավարութիւն:

Ինչպէս Բ. Արարքցեանի Յունուար 1998–ի յայտարարութիւնը կը հաստատէր, Ազգային Ժողովին կողմէ կառավարութեան անվստահութիւն քուէարկելու հարց բացառուած էր (4): Հետեւաբար, կառավարութենէն «ձերբազատուելու» խնդիրը կրնար լուծուիլ բացառապէս Լ. Տէր – Պետրոսեանի կողմէ:

Ըստ Սահմանադրութեան վերը մէջբերուած դրոյթին, Հանրապետութեան նախագահը կրնայ սեփական հայեցողութեամբ պաշտօնազրկել միայն վարչապետը. ան իրաւունք չունի ոեւէ նախարար պաշտօնազրկելու, եթէ վարչապետը այդ կապակցութեամբ դիմում չներկայացնէ իրեն: Աւելին, նոյնիսկ եթէ Հանրապետութեան նախագահը պաշտօնէն հեռացնէ վարչապետը, եթէ հրաժարեալ վարչապետը միաժամանակ չներկայացնէ կառավարութեան հրաժարականը, նախարարները կը մնան իրենց պաշտօններուն (Սահմանադրութեան այսպիսի կիրառութիւնը կը հակասէր,

Եզրափակում

Այսօր, Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի հրաժարականէն հորս ամիսներ յետոյ, անհրաժեշտ էր անդրադառնալ այդ դէպքերուն: Մեր նպատակը չէր դրական կամ բացառական վերաբերմունք դրսեւորել փետրուարեան անցուդարձերուն մասնակից անհատ քաղաքական դործիչներու նկատմամբ: Մեր առջեւ դրած էինք հետեւեալ խնդիրը՝ բացայայտել այն դրծօնները, որոնք յանգեցան Լեւոն Տէր–Պետրոսեանի հրաժարականին, մօտիկ անցեալի փորձէն դասեր քաղելու հեռանկարով: Եւ մեր կատարած ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուաւ, որ երբ չկայ ո՛չ ժողովուրդի, ո՛չ Մօր-հրդարանի, ո՛չ ալ կառավարութեան նեցուկը, անհնարին է ի գործ դնել Հանրապետութեան նախագահին ընձեռուած սահմանադրական իրաւասութիւնները, նոյնիսկ եթէ այդ իրաւասութիւնները կը մնան իրենց պաշտօնին վրայ բայց կը կորսնցնէ իր սահմանադրական իրաւասութիւններուն եւ քաղաքական իշխանութեան մեծ մասը: Երկիրը կը դեկավարի վարչապետին կողմէ, իսկ Հանրապետութեան նախագահը կը դառնայ ընդամէնը կառավարութեան եւ Մօր-հրդարանի քաղաքական ծրագիրները կատարող (5): Հետեւաբար, նման լուծում առնելի էր Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի համար որովհետեւ այդ այլ բան չէր քան չյայտարարուած հրաժարական: Այլ խօսքով, ժողովուրդ – խորհրդարան – կառավարութիւն չեներկայացնէ բացակայութեան եւ Սահմանադրութեան ընձեռած բոլոր իրաւասութիւններու կիրառման անհնարինութեան պայմաններուն, Լեւոն Տէր – Պետրոսեանին կը մնար միայն մէկ ելք՝ հրաժարիլ Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնէն:

Եզրափակում

Այսօր, Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի հրաժարականէն հորս ամիսներ յետոյ, անհրաժեշտ էր անդրադառնալ այդ դէպքերուն: Մեր նպատակը չէր դրական կամ բացառական վերաբերմունք դրսեւորել փետրուարեան անցուդարձերուն մասնակից անհատ քաղաքական դործիչներու նկատմամբ: Մեր առջեւ դրած էինք հետեւեալ խնդիրը՝ բացայայտել այն դրծօնները, որոնք յանգեցան Լեւոն Տէր–Պետրոսեանի հրաժարականին, մօտիկ անցեալի փորձէն դասեր քաղելու հեռանկարով: Եւ մեր կատարած ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուաւ, որ երբ չկայ ո՛չ ժողովուրդի, ո՛չ Մօր-հրդարանի, ո՛չ ալ կառավարութեան նեցուկը, անհնարին է ի գործ դնել Հանրապետութեան նախագահին ընձեռուած սահմանադրական իրաւասութիւնները, նոյնիսկ եթէ այդ իրաւասութիւնները կը մնան իրենց պաշտօնին վրայ բայց կը կորսնցնէ իր սահմանադրական իրաւասութիւններուն եւ քաղաքական իշխանութեան մեծ մասը: Երկիրը կը դեկավարի վարչապետին կողմէ, իսկ Հանրապետութեան նախագահը կը դառնայ ընդամէնը կառավարութեան եւ Մօր-հրդարանի քաղաքական ծրագիրները կատարող (5): Հետեւաբար, նման լուծում առնելի էր Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի համար որովհետեւ այդ այլ բան չէր քան չյայտարարուած հրաժարական: Այլ խօսքով, ժողովուրդ – խորհրդարան – կառավարութիւն չեներկայացնէ բացակայութեան եւ Սահմանադրութեան ընձեռուած բոլոր իրաւասութիւնները կիրառման անհնարինութեան պայմաններուն, Լեւոն Տէր – Պետրոսեանին կը մնար միայն մէկ ելք՝ հրաժարիլ Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնէն:

(4) – Տե՛ս «Ծառայ», 1998 Յունուար 31, էջ 1:

(5) – Յօդուածիս հեղինակը կանխատեսած էր նմանօրինակ վարկածի հնարաւորութիւնը Հայաստանի մէջ եւ ներկարգած Հանրապետութեան նախագահի իրաւասութիւնները նոյնութեամբ իր «Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի սահմանադրական իրաւասութիւնները եւ Հայաստանի պետական համակարգը» յօդուածին մէջ: Տե՛ս «Ծառայ» 1996 Փետրուար 2 եւ 3, էջ 2:

ԵՐԿԻՐԸ ՄԵԾ ՍՓԻՒՌՔԸ

Վերջին տասնամեակին Հայաստանէն կատարուած արտագաղթը նկատելի կերպով ազատաբացուցած է հայկական ընտանիքներուն ու որպէս հայրենակից վայր Հայաստանին ձգած աշխարհի հայութեան 50%–էն վար տոկոս մը: Այս երեւոյթին մեկնելով, «Երկիր» օրաթերթը (Յունիս 10) կը յանդանայ Սփիւռքի վերաբերող հարցերուն համար հետազոտական կեդրոն մը հիմնելու կարեւորութեան վրայ: Լեւոն Դաւթեանի դերը Դաւթեան մէջ գլխաւոր ու առաւել լայն տեղը կը գրաւէ այդ կեդրոնին կազմութեան, աշխատանքի ձեւերուն մասին առաջարկներու, դաղափարներու ներկայացումը: Սակայն, հետաքրքրական մասը կը վերաբերի թուական տուեալներու որոնք գործադրող են բաւական, հակառակ որ վերջին տարիներուն հանրային կարծիքին մէջ ու լրատուականներու կողմէ յաճախ նիւթ եղած են:

Թուական այդ տուեալները որոնց համար աղբիւր նշուած չէ, արուած են քաղղատական աղուսակով մը: Առաջին մասին մէջ տեղ գտած են 1989–ի համեմատութիւնները, երկրորդին՝ 1998–ի: Հայաստանի համար արուած են 43% եւ 35%: Աւելիկա կը նշանակէ որ տասը տարի առաջ աշխարհի հայութեան 43%–ը կը բնակէր Հայաստան, այսօր այդ համեմատութիւնը պակսած է 8%–ով: Մնացեալ բոլոր վայրերուն մէջ ասելցած է թիւը: Մեծապոյն յաւելումը արձանագրուած է Ռուսաստանի պարագային. հայութեան հանրակրթ տոկոսը որ 7–ն էր 1989–ին, այսօր հասած է 19%–ի: Իսկ «հեռաւոր արտասահման» նկատուած բուն Սփիւռքին մէջ ապրող Հայերը 1%–ով կը գերապանցեն Հայաստանի դումարը:

Այս թիւերը Սփիւռքին նկատմամբ լուրջ մօտեցումի մը անհրաժեշտութիւնը եզրակացնել կուտան յօդուածագիրին. կ'ըսէ թէ հետազօտական կեդրոն մը պէտք է գործակից համալսարանին, անտեսագիտներու, պատմաբաններու, ընկերաբաններու, իրաւաբաններու եւ այլ մարդի մասնագէտներու հետ. այս հարուստ չարքին «ինչպէս եւ»ով մը կցուած է Սփիւռքն ալ: Սակայն, հետաքրքրութեան բուն նիւթեր – աւելի՝ քան թուղթի վրայ կեդրոն ծրագրելու գործը–, կը թելադրուին այդ աղիւսակէն:

Նախ բուն մտահոգութիւն մը պէտք է ըլլար Հայաստանէն մեկնողներու պարագան, պատճառներու բացայայտումով, եւայլն: Ցետոյ, երբ կ'ըսուի թէ Հայաստանէն մեկնողներով ստուարացած է Սփիւռքի գաղութներուն թիւը, անկարելի է զանազանութեան աշխատանք մը նկատի չունենալ: Հայաստանէն նոր արտագաղթողները մեծ մասով տակաւին կարելի չէ ամբողջովին համարկուած նկատել տեղական համայնքներուն: Աստղ հանդերձ, զարմանալի էր տեսնել թէ նախագահական վերջին ընտրութեան որքա՛ն ցած եղաւ Սփիւռքի մէջ Հայաստանի քաղաքացիներուն մասնակցութիւնը: Բան մը, որ մտածել կուտայ թէ արտագաղթողները – հաւանօրէն բացի փոքրամասնութենէ մը–, փակած են հայաստանեան տեսարկը:

Հետաքրքրական է գրութեան մէջ ըսուելքի խնդիրները լրջօրէն նկատի առնելու երեք գլխաւոր պղտակի նշումը. առաջինը ազգային անկախ պետականութեան կայացումն է, երկրորդը՝ երկքաղաքացիական օրէնքին մասին վիճարկումը, երրորդը «արտասահմանի հայկական կապիտալը ընդգրկելու» կառավարութեան լուրջ մտադրութիւնը:

Եթէ նկատի առնուի որ ժողովուրդի մը համար բնականոն սկիզբն է անկախ պետականութիւնը, իսկ երկքաղաքացիութեան օրէնքը առաջին քայլէն փանթէոնի սահմանէն անդին չէ անցած Հայաստանի մէջ, որպէս ձեռք կայ մէկ կը մնայ արտասահմանի կապիտալին նիւթը...:

ԱՐՓԻ ԹՈՈՈՑԵԱՆ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՆՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԺՐՆԵՒ («Յառաջ»). – «Դաշնակցական Մօրհուրդը հրաւիրուած է, լաւագոյն ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, հանդիսաւոր եւ հրապարակային յայտարարութեամբ մը, յանուն Զուիցերիոյ ճանչնալու 1915–ին հայ ժողովուրդի դէմ գործուած ցեղասպանութիւնը օսմանեան կառավարութեան կողմէ եւ որ 1,3 միլիոն զոհ պատճառած է»: Այս է բնագիրը այն յանձնաժողովին որ առջի չաթթու յանձնուած է Ազգային Մօրհուրդին ընկերվարական երեսփոխան, ընկերաբանութեան փրոֆէսօր Ժընեւի համալսարանը, փան Զիկլէրի կողմէ: Զօրավիգ են 200–ի վրայ 57 երեսփոխան: Դրպատճառներու թուարկումը հիմնուած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի Մայիս 29–ի քուէարկութեան վրայ, որպէս օրինակ մը որու պէտք է հետեւիլ:

Գործընթացը, սակայն, կրնայ տարիներ աւելի տեւել: Նախ պէտք է Դաշնակցական Մօրհուրդի (կառավարութիւն) հաւանութիւնը, ապա Ազգային Մօրհուրդի քուէն, որուն եթէ դրական է պէտք է հետեւի Նահանգներու (էքթա) Մօրհուրդին քուէն: Այս ձեւակերպութեան ընթացքին, բանաձեւը որ պարտադիր բնոյթ ունի, կրնայ վերածուիլ պարզ մաղթանքի մը:

1995 Մարտին արդէն, հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման դիմում մը յանձնուած էր կառավարութեան Պալի ընկերվարական Ազգային Խորհրդական Անժըլին Ֆրանքհաուզերի կողմէ: Իր պատասխանին մէջ, Դաշնակցային Մօրհուրդը «կը դատապարտէ զանգուածային ջարդերը» որոնց զոհ գացին Հայերը 1884–էն 1922, կ'ոգեկոչէ Զուիցերիոյ արարքները վերապրողներու ի նպաստ եւ կը յայտնէ ցեղասպանութեան վերաբերող ՄԱԿ–ի պայմանագրի վաւերացման գործընթացին արագացումը, Զուիցերիա յատկացած ըլլալով առով զբաղելու:

Ֆրանքհաուզերի հարցադրումին կ'ընկերանար ժողովրդական խնդրագիր մը, նոյն նպատակով, նախաձեռնուած հայկական միութիւններուն կողմէ եւ որ 5000 ստորագրութիւն ժողված էր: Տեղական թուրք կազմակերպութիւններ հակազդած էին հակա – խնդրագիրով մը որ կը ժխտէր 1915–ի ցեղասպանութեան իրականութիւնը: Ասիկա մղեց Զուիցերիա – Հայաստան Ընկերակցութիւնը որ 1997 Ապրիլ 24–ին, զուիցերական եւ հայկական կազմակերպութեանց զօրակցութեամբ պատմական բողոք մը ներկայացնէ քրքական դիմումին պատասխանատուներուն դէմ: Բողոքողները կ'ոգեկոչէին պատժագիրքին մէջ, 1994–ին աւելցած 261 թիւ յօդուածը պայքարելու համար ցեղասպանութեան կամ մարդկութեան դէմ ոճիրի մը ժխտումին կամ արդարացման դէմ: Հարցը հարցաքննութեան մէջ է, պէտք:

ԱՐՄԷՆ ԳԱՍՊԱՐ

LIVRES REÇUS

LES GRECS PONTIQUES
Diaspora, Identité, Territoires

Sous la direction de Michel BRUNEAU
Préface de Georges PREVELAKIS

CNRS Editions, Paris 1998

բաւասութիւնները, չափերու կարծիքով, չափազանցուած եւ բռնատիրական են:

ՄԱՋԻԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ
Սահմանադրական իրաւունքի եւ քաղաքական գիտութեան doctor habilitatus

(Շար. 3 եւ վերջին մաս)

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՖԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 80–ԱՄԵԱԿԸ
ՓՐԷԶՆՈՅԻ ՄԷՋ

Փրէզնոյի Հայ կեդրոնին մէջ, Մայիս 30–ին, նշուած է Հայաստանի Անկախութեան 80–ամեակը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. «Սոզոմոն Թէհլիրեան» կոմիտէի, Հ.Բ.Դ. «Դէորզ Զաւուշ» Ռուխի, Հ.Օ.Մ.–ի «Սոֆիա» մասնաճիւղի, Համազգայինի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.–ի: Ճաշ – պարահանդէսին ներկայ եղած են 400 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Ցակոր Տրիօղլեան: Խօսք առած են Մհեր Շխրատեան, Սիթիւ Սամուէլեան, Լեւոն Մաթոսեանի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.–ի: Ճաշ – պարահանդէսին ներկայ եղած են 400 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Ցակոր Տրիօղլեան: Խօսք առած են Մհեր Շխրատեան, Սիթիւ Սամուէլեան, Լեւոն Մաթոսեան եւ կարօ Մամճեան: Բանախօսած է ԱՄՆ–ու Վերակոյսի Թեկնածու Տէրէլ Բան, որ անդրադարձած է ընտրութիւններու կարեւորութեան:

*
**

ՆՈՒՆԷ ԵՍԱՅԵԱՆԻ
ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՍԱՆ – ՖՐԱՆՍԻՍԿՈՅԻ ՄԷՋ

Սան – Ֆրանսիսքոյի «Կիֆթ Սենթըր»ի մէջ, Մայիս 31–ին, տեղի ունեցած է Նուէնէ Եսայեանի երգահանդէսը, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ: Երգչուհին, իրեն ընկերացող նուագախումբի եւ պարողներու ընկերակցութեամբ, մեկնաբանած է հայկական ժողովրդական, աշուղական, ազգային եւ ազգագրական երգերու վիւնջ մը:

*
**

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝
ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Կլենտէյլի Հայ կեդրոնին մէջ, Մայիս 19–ին, տեղի ունեցած է «Գրական անկիւն»ի երեկոյթը, նուիրուած Կոստան Զարեանի կեանքին ու գործին: Բանախօսած է Արժանթինի Տէլ Սալվատոր համալսարանի արեւելագիտութեան բաժնի դասախօս Վարդան Մատթէոսեան, որ ցարդ սպաներէնի թարգմանած է Զարենցի, Օտեանի եւ Սեւակի գործերը: «Կոստան Զարեան երէկ եւ այսօր» նիւթին մասին խօսելով Վ. Մատթէոսեան ըսած է. «իր կեանքին մեծագոյն մասը Սփիւռքի մէջ ապրելով՝ Զարեան ինքզինք երբեք սփիւռքահայ չէ նկատած, եւ ատոր համար, նոյնիսկ յառաջացած իր տարիքին վերադարձած է Հայաստան, հոն ապրելու համար»: Դասախօսը ներկայացուցած է Զարեանի կեանքին մանրամասնութիւնները, Լենինի հետ անոր ծանօթանալը, նամակցիլը եւ նոյնիսկ բանաբկուիլը:

*
**

ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՄԱՄՈՒԼԻ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Կլենտէյլի Հայ կեդրոնին մէջ, Յունիս 1–ի երեկոյեան, տեղի ունեցած է Հայաստանի նախագահի . խորհրդական Վահան Յովհաննիսեանի հանդիպումը հայ մամուլի քանի մը ներկայացուցիչներու հետ: Ներկայ եղած է նաեւ Հայաստանի աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան: Վահան Յովհաննիսեան նախագահի իրբեւ խորհրդական խօսած է Հայաստանի մամուլի դիմագրաւած դժուարութիւններուն եւ քաղաքականութեան վրայ մամուլի ունեցած ազդեցութեան մասին: Ցատկապէս անդրադառնալով Արեւմտեան Ամերիկայի մամուլին, ան նշած է թէ անոր մէջ կարելի է լուծել Հայաստանի դիմագրաւած կարգ մը հարցերը: Վահան Յովհաննիսեան ըսած է. «Այն խնդիրները, որ այսօր Հայաստանի առջեւ կանգնած են, հիմնականում պիտի ձեր թեւերի մէջով լուծուին: Ես գտնում եմ որ մամուլի հիմնական դերը առողջ բարոյական մթնոլորտ ձեւաւորելն է: ... Մեզ մօտ շատ լուրջ պրոբլեմներ կան: Պրոբլեմները գալիս են ի հարկէ հնուց. տասնամեակներից կուտակուած խնդիրներ կան, որոնք ես պիտեմ Գորշեան հանգոյցի պէս լուծել մէկ հարուածով չի լինի, բայց ի վերջոյ կը գայ պահը, երբ մենք կը սովորենք վերաբերել իրար հետ յարգանքով, մի զուցէ սիրով, երբ կը պիտակցենք, որ անկախ մեր քաղաքական հայեացքներից եւ այդ հայեացքներում եղած ողջ տարբերութիւններից, մենք առաջին հերթին Հայաստանի քաղաքացիներ ենք: եթէ ոչ անճնադրով, չուտով նաեւ անճնադրով, ապա հոգով անպայման բոլորս ծառան ենք հայրենիքի եւ պարտաւոր ենք ուրիմն անել այն ինչ հայրենիքին ձեռնտու է: Իսկ այսօր հայրենիքին ձեռնտու է որ մենք լինենք միասնական»:

*
**

ՍՄԲԱՏ ԱՐՔ. ԼԱՓԱՃԵԱՆԻ
ՅՕԲԵԼԵԱՆԸ

Մոնթեվիդէոյի «Բաղրամեան» սրահին մէջ, Մայիս 30–ին, նշուած է Սմբատ Արք. Լափաճեանի քահանայական ձեռնադրութեան եւ օծման 40–ամեակը որուն ներկայ եղած են հայ յարանուանութեանց, կազմակերպութիւններու, ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներ եւ հոծ բազմութիւն մը, բոլորուած՝ սեղաններու չուրջ: Բարի գալուստի խօսք արտասանած է յոբելենական յանձնախումբի ատենապետուհի Գայեանէ Համօ: Բացման իր խօսքին մէջ Արմանտ Քէօսկէեան տուած է յոբելեարին կենսագրականը: Սմբատ Արք. Լափաճեան ծնած է 1927–ին, Պէյրութ: Տակաւին մանուկ, կորսնցնելով իր ծնողքները, մտած է Ձիպկյլի «Թռչնոց Բոյն» որբանոցը եւ յանձնուած Օրիորդ Մարիա Ճէլքըլպընի խնամքին: 1941–ին աւարտելով զրկրոցը, վճռ տարի ծառայած է անգլիական բանակին մէջ իբրեւ մեքենագրող եւ հեռախօսավար: 1948–ին մտած է Անթիլիասի զպրեվանքը, ուր ուսանած է մինչեւ 1952 թուականը: 1954 – 1958 ուսուցչական պաշտօն վարած է Ամմանի եւ Լիբանանի հայկական վարժարաններուն մէջ: 1961–ին ստանձնած է Մոնթեվիդէոյի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հովիւի պաշտօնը, զոր վարած է մինչեւ 1973–ի Յունուարը, երբ ընտրուած է հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի առաջին Առաջնորդը եւ այդ պաշտօնը վարած է մինչեւ 1977 թուականը:

Հանդիսութեան ընթացքին խօսք առած են եւ Սմբատ Արք.ի ծառայութիւնները գրուատած Արսէն Դանիէլեան, Հ. Թաթիկ Վրդ. Մինասեան, Վեր. Մ. Մելքոնեան, Եփրեմ Արք. Թապագեան եւ առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան: Գեղարուեստական յայտագրի ատեն Տիար Խօսք առնելով յոբելեարը շնորհակալութիւն յայտնած է իրեն նկատմամբ եղած մեծարանքին համար: Ցորելենական հանդիսութեան եկամուտը պիտի յատկացուի Լիբանանի «Թռչնոց Բոյն» որբանոցին:

*
**

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ – ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Մայիս 31–ին, ամբողջ օրը, Հ.Բ.Ը.Մ. Մանուկեան – Տէմիրճեան վարժարանին մէջ տեղի ունեցած է «Փառատօն 98–ը», բազկացած չորս զուգահեռ ծրագիրներէ՝ մարզական, համակարգչային, քաղաքական եւ տաղանդներու ցուցադրութիւն: Ներկայ եղած են 1500 հանդիսականներ: Ինքներնէքի միջոցով ուղղակի կապ հաստատուած է հայրենիքի հետ: Տաղանդներու ցուցադրութեան բաժինին մասնակցած են 180 աշակերտներ, 30 տարբեր մարզերու մէջ՝ երգ, պար, արտասանութիւն, թատերական ներկայացում, նուագ եւայլն:

*
**

ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ – ՀԱՅԵՐԷՆ
ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԻ ՄՐՑՈՒՄ

Մոնթրոզի Հայ Կոյսերու վարժարանի սրահին մէջ, Մայիս 27–ին, տեղի ունեցած է միջ – դպրոցական 7–րդ եւ 8–րդ կարգի աշակերտներու յատուկ անգլերէնէ – հայերէն բառապաշարի մրցում մը, որուն մասնակցած են հայկական 10 վարժարաններէ աշակերտներ: Մրցումէն առաջ մը առաջ աշակերտներու տրամադրութեան տակ դրուած է 545 բառերու անգլերէնէ – հայերէն նշանակութեամբ ցանկ մը, բաղկացած գոյականներէ եւ ածականներէ: Բացումը կատարած է գոյր Ակնալինէ: Մրցումին մասին բացատրութիւն տուած է ուսուցչուհի Արաքսի Սալէպեան: Մասնակցող քսան աշակերտները կրցած են բոլոր բառերուն ճիշդ պատասխանել եւ դնահատուած են մրցանակներով:

*
**

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐը
ՕրԷնՃ ՔԱՒՈՒՆԹիի ՄԷՋ

Օրէնճ Քաուունթիի «Ղուկասեան» սրահին մէջ, Մայիս 26–ին, նշուած է Մայրերու Օրը, կազմակերպութեամբ ՀՕՄ–ի «Սեւան» մասնաճիւղին: Բացումը կատարած է առենապետուհի Զարուհի Տէր – Դաւիթեան: Բանախօսած է հոգեւոր հովիւը Հրանդ Քհնյ. Երէցեան, որ թուելէ ետք մեր ղոյութեան պատնաշող վտանգները, չնչահեղով ընտանիքներու մէջ ներդաշնակ մթնոլորտ ստեղծելու կարեւորութիւնը, ըսած է. «Մեր ժողովուրդը պէտք ունի բոլորիդ ձեռքերուն եւ ձիրքերուն, կառուցանելու համար հայրենի տունը, ուր հայ մանուկը ինքզինք առուելեւս ապահով զգայ ու դառնայ ընտանիքին ու ազգին պատիւ բերող զաւակ»: Գորածզրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԼՐԱՏՈՒ

ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1998 Յունիս 11–ին տեղի ունեցած է Աղքատախնամ ընկերակցութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը:

Վարչական մարմնի կէսին (ութ անդամ) նորոգութեան քուէարկութեամբ ընտրուած են – (Ֆրանսերէն այբբենական կարգով). –

պ.պ.
Սերժ Ալթունեան
Նոէլ Պաքըրճեան
Արթիւր Պէյլէրեան
Տիկին Նաթալի Ֆէր

պ.պ.
Բիւզանդ Ֆընտըքեան
Ալեքսի Կէօվճեան
Ժակ Գալճեան
Խաւսար Վարդանեան

Նորընտիր վարչութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ անդամներէն. –

պ.պ. Սերժ Ալթունեան, Ժան Աղնաուր, Նոէլ Պաքըրճեան, Զարեհ Պէրպէրեան, Արթիւր Պէյլէրեան, Բիւզանդ Ֆընտըքեան, Ալեքսի Կէօվճեան, Ժակ Գալճեան, Յակիկ Յակիկեան, Ռաուլ Գազանճեան, Ռուժէ Գազեան, Շաուլ Մոսէեան, Կրեկուար Թուղլուեան, Ալէն Թուհատեան, Խաւսար Վարդանեան, Անտրէ Եափուրաշեան:

Նոր վարչութիւնը եւ յանձնախումբերը կը վերանորոգուին Սեպտեմբերին:

ՄԱՄՈՒԼ

«FIGARO-Magazine»

(20 Juin)

ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Այս բաժնին մէջ, Սանարի–սիւր–Մէռն ընթերցող մը կը գրէ. – «Մեր երեսփոխանները միաձայնութեամբ դատապարտեցին 1915–ի հայկ. ցեղասպանութիւնը: Կ'ակնկալենք հիմա անհամբերութեամբ որ նոյն խանդով դատապարտեն հրէշային ոճիրները, քանակով եւ վայրագութեամբ, զորս գործեց համայնավար Ռուսաստանը 1917–էն Պէրլինի պատին անկումը»:

Ի դէպ, Ֆրանսայի երեսփոխանները չեն դատապարտած 1915–ի ցեղասպանութիւնը, այլ միայն՝ ճանչցած:

ԻՐ ԹԱՐՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ

– Կիւլիւ, – ըսի, եթէ այս իրիկուն երթաս քրոջդ քով դիւերես, այս քանոնցը քեզի կուտամ: (Կիւլիւն քոյր մը ունէր, որ կ'ապրէր մօտակայ ագարակի մը մէջ եւ յաճախ դիւերները իրարու մօտ կ'անցընէին):

Կիւլիւն աչքերուս նայեցաւ զարմացած, կարծես ըսել կ'ուզէր՝ իրա՞ւ կ'ըսես, թէ՞ կատակ կ'ընես:

– Նայէ Կիւլիւ, ըսի, առանց ժամանակ տալու որ մտածէ ,նա սա փայլուն, արծաթէ քանոնցը կը շահիս:

– Հապա՞ եթէ աղան գայ, եթէ...

Չձգեցի որ շարունակէ:

– Ազան այս դիւերը չի գար, վաղն ալ չի գար ,քու ինչո՞ւդ պիտք, դուն քանոնցը առ, մնացածը ինծի ձգէ...

Կարծես խելքի մօտ գտաւ պատճառաբանութիւնները: Այդ բոլորին հետ, անշուշտ, արծաթէ քանոնցին շլացուցիչ տեսքն ալ կար: Այդ նեղ օրերուն արծաթէ քանոնց մը խեղճ քրտուհիի մը մօտ հըրաշքի պէս բան մըն էր:

Միամիտ քրտուհին սկսաւ ժպտիլ, ու նայիլ մերթ դէմքիս, մերթ ափիս մէջ պսպղացող արծաթին:

– Հա, – ձայնեց յանկարծ, – դիս քրոջս կը ղրկես որ «ջահիլ» հանըմին հետ հըը ... լաւ, լաւ ... Կիւլիւն այդքանը կը հասկնայ ... Կիւլիւն չատոնց հասկցած է, բայց իր ինչո՞ն պէտք այդ բառերուն խառնուիլ ... Կիւլիւն եթէ այդպիսի բաներ տեսնէ, աչք կը զոցէ, բերան կը գոցէ: Կիւլիւն ալ եթէ հանըմին պէս աղուոր, «ջահիլ» հարս ըլլար եւ աղային պէս խոփած ամուսին ունենար, հանըմին պէս կ'ընէր ... Կիւլիւն կը մեղքանայ հանըմին...:

Ու այս չատախօսութենէնետք՝ ձեռքէս խլեց քանոնցը, ծրարը կապեց եւ դուրս թռաւ տունէն: Գործս մինչեւ հոս յաւ ճամբու մէջ էր ու եթէ այսպէս չարունակէր, մենք չատ մժան յաղթանակ մը պիտի պահովէինք:

Քաղաք վերադարձայ, աչ ու ձախ ինչ որ կարգադրութիւններ կար ըրի: Հանդիպեցայ Աւոյին, Հայրիկին, մնացեալներուն, անոնց վերջին պատուէրները տալու:

– Ձիւղ կէս դիւերին, Արածանիի աչ ափը, քիչ մը վար, մեծ քարտիներու մօտ, պատուիրեց Աւոն չհչտուած ձայնով մը:

– Այո՛, ըսի եւ կրկին վերադարձայ հընձան:

Շատ հանդարտութեամբ մեր կարգադրութիւնները ըրինք: Արդէն մեզ խանգարող չկար:

Ատենին ճամբայ ինկանք: Երեքս ալ կը դողայինք: Հագած էինք փիւրսի տարօրինակ տարազները: Կը նմանէինք մութին մէջ չրջագայող ուրուականներու: Եղբ մեր ճամբուն վրայ մէկը մեզի հանդիպէր, անտարակոյս պիտի սարսափէր, աւազակներու տեղ դնելով մեզ:

«Բարեւներու ձորակ»էն բարձրանալով հասանք բերդին կռնակը, կտեսնէինք «Հայոց Թաղ»ը, անցանք պատմական կամուրջը ու ապահով հասանք մեր ժամադրավայրը:

Հոն էր Աւոն, փիւրսի տարազով եւ դինուած: Հոն էր մեզ առաջնորդող Ջորեպանը, իր Ջորիներով: Շուտով եկաւ Յենթ Նչանը իր պարտականութիւնը կատարած: Դեռ չկային Պայտար Մանասը եւ Հայրիկը:

Մեր դիմացը, քաղաքին ճիշդ կեդրոնէն կրակի ալիքներ սկսան բարձրանալ: Զայներն ու բարձրաձայն աղաղակները որոշ չափով լսելի էին մեզի: Պէտք էր չտապով հեռանայինք: Բայց ինչո՞ւ չհետապով Հայրիկը եւ Մանասը: Մտահոգութիւնն ու վախը պատած էին մեր դէմքերը:

Ջորեպան Զանանը կը պնդէր, թէ առանց վայրկեան մը կորսնցնելու պէտք է չարժէինք:

Ցանկարծ, մուխին մէջէն մեզի հասաւ Պայտարը՝ առանձին: Հայրիկը չկար... Ո՞ւր էր:

– Գացի ժամադրավայրը, գտայ խուցը, փնտռեցի իր անցնելիք ճամբաներուն վրայ, չգտայ..., ըսաւ սրտնեղած:

Վայրկեան մը եռք արդէն ճղած էինք մեր դիրքը: Ան հատանաբար ծրագիրը մը ունէր եւ մեզմէ պահած էր: «Դուք չարունակեցէք ճամբան, ես կ'երթամ կը բերեմ..», ըսաւ Նչանը: Ու բռնեց քաղաքի ճամբան: Ես հետեւեցայ իրեն առանց ականջ տալու Աւոյի սաստերուն եւ Պայտարի արգելքին:

Կը վազէինք...

(Շար. 31)

(Շար. Ա. Էջէն)

նամին համար: Այդ նպատակով յատուկ յանձնաժողով մը պիտի կազմուի, ուղղակի նախագահին հսկողութեան տակ:

Յունիս 23–ին նախագահ Ռ. Քոչարեան «Զուարթնոց» օդակայանէն ճանապարհած է հիւրը:

***

ԱՐԱ ՍԱՀԱԿԵԱՆ ՀՀՇ–Ի ՓՈԽ–ՆԱԽԱԳԱՀ Չէ

ՀՀՇ–ի Յունիս 22–ի վարչութեան նիստը քննած է ծրագրին նոր խմբագրութիւնը: Վարչութեան նախագահ Վ. Սիրադեղեան կարեւոր նկատած է ժողովուրդին բարօրութեան ապահովումը եւ մանաւանդ սեփականութիւնը: Անոր առաջարկով, վարչութեան անդամները վերջ տուած են Ա. Սահակեանի վարչութեան փոխ–նախագահի պաշտօնին:

***

ԵՕԹՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻՆԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ ԷՆԹԷՐՓՈԼԻՆ ԿՈՂՄԷ

Որպէս ծանր յանցագործութիւններու հեղինակ, Հայաստանի եօթը քաղաքացիներ միջազգային հետապնդումի են–թակայ են. անոնցմէ մէկը վերջերս ձերբակալուած է քէչական նոր յանցանք գործած ըլլալով. բայց քանի որ Հայաստան գործած յանցանքը աւելի ծանր է, պահանջուած է որ յանձնուի երեւանի: Այս անձին անունը որ կ'ըսուի թէ «այնֆան էլ անյայտ չէ», չէ հրապարակուած: Անգլիոյ հետ յանցաւորներու մարզին մէջ համապատասխան պայմանագրի չգոյութիւնը որոշ դժուարութիւն կը ստեղծէ յանձնումի համար:

1998–ի ընթացքին 120–է աւելի հետախուզուածներ յայտնաբերուած են, 83–ը ձերբակալուած, 38–ն ալ Հայաստանի յանձնուած:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆՁԱԿԵԱՆՆԵՐՈՒՆ ՆՈՐ ԹԵՐԹԸ

ՍԴՀԿ–ի Հայաստանի վարիչ մարմինը սկսած է հրատարակել «Հնչակեան Լրատու» ամսաթերթը: Ծաւալուն յօդուած մը տորպիդած է կուսակցութեան նախագահ Վահրիհ Ձերեճեան: Խմբագրականին մէջ ըսուած է որ թերթը լայն տեղ կու տայ Հայաստանի ու Արցախի իրավիճակին, կուսակցութեան պատմութեան եւ դաշնակցականութեան:

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային մէջ ալ Ակադեմիային եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան վարիչ մարմինին նախաձեռնութեամբ 20 կախաղանները նուիրուած պիտական նստաշրջան մը տեղի ունեցած է:

***

«ԱՐԱՐԱՏ» ՕԴԱՅԻՆ ԳԻԾԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՍՊԱՐԷԶԻ ՄԷՋ

Յունիս 22–ին «Արարատ» ընկերութեան երկու օդանաւեր թռիչք առած են դէպի Թեհրան: Ընկերութիւնը արդէն կը սպասարկէ ՀԱՊ–ի երկիրներու ութ քաղաքներ: Միջազգային շրջանակի թռոիչքներուն համար ընկերութիւնը պործակցած է «Փարիզ Իռ» պարսկական ընկերութեան հետ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SECTION DE DECINES

DIMANCHE 28 JUIN
à partir de 12 heures
au CENTRE AERE des MARAIS — Décines

GRANDE FETE CHAMPETRE

animée par
L'ORCHESTRE ARMENIA

Buffet de spécialités arméniennes —
Buvette — Tombola —
Stands de jeux pour enfants

En cas de pluie, la Fête se déroulera à la Salle des Fêtes de Décines

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 27, տօն է Գիւտի Նշխարաց Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին:

Այս առթիւ, ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Յունիս 28–ին կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10·30–ին:

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ՝

Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյ հանդուցեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգեպարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք, տեղի կ'ունենայ ճաշ Շաւիլի Եկեղեցւոյ կից Սարգիս Պալասանեան սրահէն ներս:

Մասնակցութիւն՝ 150 Ֆր.:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01 – 47 – 09 – 23 – 18

Communiqué de Presse DU «COMITE DU 24 AVRIL»

«La France n'a jamais été aussi grande que lorsqu'elle parlait pour tous les hommes»
André MALRAUX

Le 29 Mai 1998, l'Assemblée nationale de la République Française reconnaissait le Génocide des Arméniens en 1915 à l'unanimité.

C'est l'honneur de la France que de rester ainsi fidèle à sa tradition humaniste au premier rang des nations. Les Arméniens aux quatre coins du monde lui en sont reconnaissants, comme nous-mêmes, communauté arménienne et citoyens français sommes fiers d'y avoir participé.

Au nom de l'ensemble des organisations regroupées au sein du «COMITE DU 24 AVRIL» nous présentons nos remerciements sincères aux élus français ainsi qu'à toutes les personnalités, les élus, les collectivités et les individualités qui ont apporté leur contribution pour le respect de la vérité historique.

Nous nous félicitons avec la communauté arménienne de France et tous nos amis de ce vote historique qui nous rend notre droit à la mémoire.

Si nous ne doutons pas que le Sénat s'inscrive, à son tour, dans cette même volonté, le chemin est encore long qui conduira à la reconnaissance internationale de ce génocide.

La communauté arménienne de France doit donc demeurer mobilisée, vigilante et solidaire autour de ses institutions et avec le «COMITE DU 24 AVRIL» présenter un front uni face aux pressions et aux manœuvres dilatoires des négationnistes de tous bords.

PARIS, le 17 Juin

Croix Rouge

Communiqué à nos amis

Encouragés par le succès des vacances d'été depuis 1995, nous mettrons à la disposition des mères arméniennes, la cuisine et la salle de restaurant du Centre balnéaire de la Croix Rouge Arménienne de Normandie à partir du **4 Juillet 1998.**

Pour retenir les chambres téléphoner aux numéros :

Rosine Navassartian
01. 39. 85. 36. 53
Jacqueline Barguirdjian
01. 43. 33. 60. 52
ou le Centre de Vacances
(à partir du 4 Juillet)
02. 31. 21. 77. 63.

Les places étant limitées, veuillez nous contacter dès à présent, sans attendre les derniers jours.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անահիտ Դարբինեան իր ծնողքին՝ Նշան Դարբինեանի եւ Նուարդ Դարբինեանի մահուան 27–րդ եւ 2–րդ տարելիցներուն ի յիշատակ 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La CROIX BLEUE organise cette année

DU 8 AU 26 JUILLET

UN
CAMP ITINERANT A CORFOU EN GRECE
(VIA VENISE)

Ciel bleu, mer limpide et ambiance chaleureuse assurés.

Découverte et activités sportives au programme.

Il reste encore quelques places disponibles.

Inscrivez vos enfants rapidement s'ils ont entre 15 et 16 ans, en appelant au :

01. 48. 24. 46. 57.

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Տէսինի կապոյտ Խաչի եւ Մշակութասիրաց Տան հայկական դպրոցի տարեվերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 27, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը ժամը 20·30–ին:

Կը խնդրուի մեծ թիւով ներկայ ըլլալ քաջալերելու հայկական դպրոցի մանուկները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԻՋ–ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ–ի Միջ–մասնաճիւղային ժողովը Ուրբաթ, Յունիս 26, ժամը 20·30–ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր խաչուհիներու ներկայութիւնը փափաքելի է:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Հիմնուած 1879–ին

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻԻՆ 1998–1999-Ի ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ԲԱԺԻՆ, 3 դասարան

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ ԲԱԺԻՆ, 5 դասարան
(sous Contrat-Simple)

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳԻ Ա. Բ. Գ. դասարանները
(sous Contrat d'Association)

եւ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳԻ ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ Դ. դասարան

Հայ լեզուի եւ մշակոյթի դասաւանդման դուռը հեռաբեռ պետական լման Ծրագիր:

1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY
Tél.: 01. 43. 81. 01. 72

le 5 Juillet

GRANDE FETE CHAMPETRE *KHANASSOR*

à l'initiative de la FRA Dachnaktsoutioun Groupe «Arghoutian»
et de la Croix Bleue Section Chaville

— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

Messe de Requiem
en l'Eglise Arménienne de Chaville
Recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian

Rassemblement à 13 heures au Cimetière de Chaville

— Ambiance —
Buffet —
Jeux —
Concours

Ping-Pong, Boules, Volley, Tavlou
Stands jeux enfants

TEBROTZASSERE en fête

DIMANCHE 28 JUIN à partir de 11 heures

avec
MARTEN YORGANTZ
et son orchestre

PARTIE ARTISTIQUE

Evelyne ALTOUNIAN — RAFFI — ESSAï — AUDRAY — Cathy APRAHAMIAN

et l'incontournable
CHORALE de l'ECOLE TEBROTZASSERE
Sous la direction de
HAïG SARKISSIAN

Distribution des Prix — Tombola — Jeux divers — Buffet — Concours de nardi

Spectacle des enfants
et LA TROUPE DE DANSE «*ASTRIG*» D'ARNOUVILLE

1, Boulevard du Nord - 93340 LE RAINCY — Tél. : 01. 43. 81. 01. 72.

— ENTREE LIBRE —

Imprimé sur les Presses du **Journal «HARATCH»**
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 26
VENDREDI
26 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋԱԳԻՄ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԶ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում) 1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·406 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.406

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆԷՆ ՀԱՍՆԻԼ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆԻՆ ՇՐՋԱՆՑԵԼՈՎ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Այս ձեւով կարելի է ամփոփել մօտաւորապէս այն ճանճախուռմբին Թուրքիոյ նախագահը ֆաան Սոյաք: Աւարտած է Անգարայի համալսարանին միջազգային յարաբերութիւններու բաժինը: Մասնակցած է Թրքական հեռատեսիլին վերջերս տարկան նիւթին յատկացուած հաղորդումին, ընդգծելով որ երկու երկիրներու հարցերը կրնան լուծումի յանգիլ անտեսական զարգացումով: Այն տպաւորութիւնը ունենալով որ երիտասարդ այդ նախագահը ամէն ուղածը չէ կրցած ըսել վերոնշեալ հաղորդումին, Պոլսոյ «Ակօս»ը (Յունիս 19) զինք հրաւիրած է զրոյցի մը, նոյն նիւթին մասին: Պատասխանելով խմբագրապետ Հրանդ Տինքի հարցումներուն, ան լայնօրէն զարգացուցած է անտեսական գործօնը քաղաքական մարզին ծառայեցնելու իր միտքերը: Հետաքրքրական է տեսնել որ յայտնուած տեսակէտներուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ հայկական Սփիւռքն ալ:

Ֆ. Սոյաք նախ կը պարզէ «պատմութեան ճամբով դրամ շահիլ»ու իր ծրագիրը. կ'ըսէ թէ ԱՄՆ-ու մէջ մօտ մէկ միլիոն Հայ կ'ապրի. անոնք տնտեսական լոյս միջոցներու տէր են: Անոնք ունին մէջ ալ երկու ժողովուրդները ունին հասարակայ պատմութիւն մը եւ յուշարձաններ: «Զանոնք նորոգել, Սփիւռքի Հայերուն ցոյց տալ իրենց ճարտարապետներուն գործերը, զգացական պահեր ապրեցնել ու օգնել որ իրենց կարօտներուն գոհացում գտնեն: Թոյլատրել որ Անատոլուէն, Անիէն Հայաստան անցնին». այսպէս կ'առաջարկէ Ֆ. Սոյաք, աւելցնելով. «իրենց տնտեսական հզօրութեան շնորհիւ կրնանք շրջանին մէջ ներդրումներ ձեռք ձգել անոնցմէ ու պատմական գեղեցկութիւնները փոխանցել յաջորդ սերունդներու»: Այս հոլովոյթին մասնակցելու որոմտղիր դրօսաշրջութեան թրքական բազմաթիւ հաստատութիւններ արդէն դիմած են յանճնախումբին:

Այս ծրագիրը գործադրութեան դնելու հետամուտ, դիմած են Հանրապետութեան նախագահին, որպէսզի շրջանցուի Հայկական Սփիւռքին հետ գործակցութեան ճամբուն վրայ ցցուած «պատմութեան» խոչընդոտը: Այդ դիմումին մասին կ'ըսէ. «Հանրապետութեան մեր նախագահին առաջարկ ներկայացուցինք որ պատմութիւնը հասարակաց լեզուով մը կրկին գրի առնուի. այնպէս մը որ չվնաս երկու երկիրներուն ալ: Երեւանի հաղորդարանը յայտնեց որ կրնայ մեզի պատմաբաններ, միջազգային յարաբերութիւններու եւ քաղաքական գիտութեան մասնագէտներ տրամադրել: կը կարծեմ որ Սփիւռքն ալ ունի մասնագէտներ որոնք կրնան մեր ծրագրին մասնակցիլ: Մեր բոլոր ջանքերը ուղղուած են իրենց ունեցած փաստաթուղթերով պատմութեան ուսումնասիրութիւն մը կատարելու: Ատոր նախաձայնը Թուրքիոյ եւ Հայաստան կառավարութիւնները միասնաբար առնելով, կրնան հասարակաց նիգի մը վերածել: Այդ պարագային ցեղասպանութեան որեւէ բանաձեւ օրակարգի նիւթ չընել անիմաստ կը դառնայ»:

Հ. Տինքի «Ի՞նչ է ձեր աշխատանքին նպատակը» հարցումին պատասխանը զրոյցին ամէնէն ուշագրաւ մասն է. «Մեր նպատակը այն է որ այս աշխատանքին արդիւնքով Սփիւռքի Հայերը հատուցումի որեւէ փափաքով միջազգային ատեանները մօտ իրաւունք չփնտռեն եւ հողային

ՇԻՐԱԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՉԵՐԹԱՐ

Յունիս 22-ին, նախագահ Շիրաք հեռաձայնային խօսակցութիւն ունեցած է Հայաստանի նախագահ Ռոպէր Քոչարեանի հետ, որու ընթացքին չօշափուած են Ֆրանքեւհայկական յարաբերութիւնները:

Այս խօսակցութեան ընթացքին Շիրաք յայտնած է նաեւ որ ցնոր անօրինութիւն կատարուած է Հայաստան կատարելիք այցելութիւնը, որ նախատեսուած էր Սեպտեմբերին:

Էլիզէէն արուած պատճառաբանութիւնն այն է որ այս այցելութիւնը պաշտօնական չէր յայտարարուած (ուրեմն ընդմիջի չի կրնար յայտարարուիլ): Պարզ է որ Շիրաք Վրաստան եւ Ազրպէյճան ալ չերթար:

պահանջ չներկայացնեն: Մեր աշխատակիցները ոչ ոքի հանգիստը խռովելու նպատակ ունին: Լաւ ապագայի մը հեռանկարով կատարուած այս կարգի նիգերու չեմ կարծեր որ Թուրքիա ընդդիմութիւն ցոյց տայ»:

Ըսելէ ետք թէ գործակցութեան համար երկխօսութեան մէջ են ամերիկահայ գործի մարդոց հետ, Ֆ. Սոյաք կը չեշտէ որ անոնց մօտ այժմէականութիւնը կորսընցուցած է հակաթուրք թշնամութիւնը որ զոյութիւն ունէր մինչեւ տասը տարի առաջ: Ինք կը հաւատայ որ իրենց ջանքով կազմուելիք պատմութեան յանձնախումբը Սփիւռքի Հայերը աւելի պիտի մօտեցնէ եւ Հայաստանի ու Թուրքիոյ տնտեսական զարգացումին: կարեւոր խթան հանդիսանայ: Թրքական կառավարութիւնը մինչեւ այսօր որեւէ արգելք չէ յարուցած. ընդհակառակն միշտ կր քաջալերէ:

Երբ Հ. Տինք կը յիշեցնէ թէ Թուրքիոյ մէջ տիրական է «երկու դրուշի առեւտուրի համար Ադրբեջանի եղբայրները չվշտացնել»ու մտայնութիւնը, Ֆ. Սոյաք կ'ըսէ թէ Հայաստանի հետ առեւտուրը որ երբորդ երկիրներու միջոցով կը կատարուի, տարեկան 100 — 150 միլիոն տոլարի չուրջ է: «Նկատի առած թրքական ապրանքներու ընկատմամբ Հայաստանի շուկային վրայ ներ զգացական մեծ պահանջը, Ա. Վարդանեան (Հայաստանի գործի մարդոց միութեան նախագահ) ըսած է որ սահմանին բացուելու պարագային այդ թիւը 500 միլիոն տոլարի կը բարձրանայ» կը նշէ Ֆ. Սոյաք:

Զրոյցին վերջին մասին մէջ նիւթ կ'ըլլայ Բաքու — Ճէյհան քարիւղատարին հարցը որուն կ'առընչուին յատուկ Հայաստան — Թուրքիա յարաբերութիւնները: Թուրք գործի մարդը կ'ըսէ որ Ալիեւ հակառակ Անգարայի պնդումներուն այդ մասին դրաւոր փաստաթուղթ մը ստորագրած չէ տակաւին. Ինք վստահ է որ Սփիւռքի Հայերը եթէ ուզեն, կրնան ԱՄՆ-ու կառավարութեան եւ քարիւղի ընկերութիւններուն վրայ ճնշում բանեցնելով 24 ժամէն ստանալ այդ քարիւղատարին վաւերացումը, պայմանով որ ան անցնի Հայաստանէն:

Հայաստանի ընթացքն ալ չատ կարեւոր է իրենց համար: կառավարութեան եւ նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ լաւ յարաբերութիւններ ունին: Ֆ. Սոյաք կ'ըսէ որ չեն փափաքիր երեւանի կողմէ որեւէ քաղաքական մօտեցում որ կրնայ վնասել տնտեսական յարաբերութիւններուն: Սարտի խօսքերը անուղղակի կերպով կ'ուղղուին Ռ. Քոչարեանի որ պէտք է հարցին մօտենայ ժողովուրդին բարօրութեան նպատակով: Անդրկով յարաբերութիւններու փոխարէն աւելի մեղմ արտայայտութիւններ ու ժողովուրդին բարեկեցութիւնը աւելի վստահելի դրական կ'ըլլան որպէս նախագահ անոր յաջողութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ Յունիս 25-ին չըրջապտոյտ մը ձեռնարկեց հարաւային — Ափրիկէ, ինչ որ աննախընթաց է Ֆրանսայի նախագահի մը համար: Իրեն կ'ընկերանան 60 գործարարներ: Յաջորդաբար կ'այցելէ հարաւի — Ափրիկէ, Մոզամպիք, Անկոլա: Այցելութեան նպատակն է Ֆրանսական ներկայութիւնը ամրապնդել այդ չրջանին մէջ:

ԳԼԻՆԹՐՆի Զինաստան այցելութիւնը բաւական ազմուկ հանած է Միացեալ — Նահանգներու մէջ, մանաւանդ որ ան պիտի ողջունուի Թիանանմէնի հրապարակը որ կը խորհրդանշէ 1989-ի չարդէ:

ՍՄԻԲԸ (ամէն նուազագոյն աշխատավարձք) 2% յաւելում կը կրէ Յուլիս 1-էն ինչ որ ոչ մէկ կողմի գոհացում կուտայ:

ՇԱԹՕՌԸՆԱՐի (Պուչ — ու — Ռոնի նահանգ, Առլի կիւղ) քաղաքապետարանը, եկեղեցին, ոստիկանատունը, հրշէջներու օդանաւը թալանի արուած են Յունիս 23-էն 24-ի գիշերը չուրջ 50 պէօռերու կողմէ: Զողերով, բիբերով, մոլոթով քոթէյլներով, դէմքերը ծածկուած, իսկական ուէսթերն մը կազմակերպած են: 12 հազար է բնակչութեան թիւը եւ մահմետականները մզկիթ մը կը պահանջեն, որու կառուցման արտօնութիւնը մերժուած է:

ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ Սէն Թրմիլիոնի (Պորտոյի չրջանի գինի) փիւռատի նախագահ նշանակուած է: Տիտղոս մը, կը դրէ Ֆիկարօ, որ կը տրուի արուեստագէտի մը որ կը խոստովանի թէ երբեք թեմ չի բարձրանար նախքան գաւաթ մը Պորտօ խմելը: «Ձայնարարներուն համար չատ լաւ է» կ'ըսէ Ազնաւուր եւ մեկնած է քանի մը անտուկ տանելով:

ՓՈՒԹՊՕԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԹԱԺԱԿ

Շորեքշաբթի, Յունիս 24-ին տեղի ունեցան չորս մրցումներ որոնք ճակատագրական բնոյթ ունէին խումբերուն համար:

Լիոնի մէջ, Ֆրանսա 2-1 յաղթեց Դանիոյ, որ գրաւեց այս խմբակին Բ. տեղը: Առաջին կիսախաղին 12-րդ վայրկեանէն իսկ, փենալթիի մը վրայ Ճորքայէֆ նշանակեց առաջին կէտը, որուն յաջորդեց, նոյն պայմաններու մէջ Դանիոյ հաւասարեցնող կէտը: Երկրորդ կիսախաղին Փըթի նշանակեց Ֆրանսայի յաղթական կէտը, որմէ անմիջապէս ետք իր տեղը ձգեց Պոլոսեանի:

Նոյն խմբակին մէջ Հարաւ Ափրիկէ եւ Սաուտի Արաբիա 2-2 արդիւնք մը արձանագրեցին. երկուքն ալ դուրս կը մնան մրցաշարքէն:

Կիրակի օր, ութերորդ աւարտականներուն Ֆրանսա կը մրցի Փարակուայի դէմ, Լանսի մէջ: Թուղթի մէջ է որ Փարակուէյ անակնկալ մը ստեղծելով 3 — 1 յաղթեց Նիժերիոյ եւ դուրս ձգեց Սպանիան հակառակ Լանսի մէջ չախչախիչ՝ 6 — 1 յաղթանակին Պուլկարիոյ դէմ, որ նաեւ կը հեռանայ բաժակի խաղերէն:

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՉԵԿՈՅՑ ՄԸ ԵԻՍ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Յունիս 23-ի եւ 25 մեր թիւերով արձագանգ հանդիսացած էինք այն անախորժ կացութեան որ ստեղծուած էր Պոլսոյ կուսակալութեան Մեսրոպ Արք.ի պատրիարքական Փոխանորդի հանդամանք ճանչնալու մերժումով: Ըստ երեւոյթին, եւ ինչ որ չատ աւելի ցաւալի է, այն է որ անախորժ կացութիւնը մինչ այն Պոլսոյ պատրիարքութեան եւ թուրք կուսակալութեան միջեւ ծագած տարաձայնութեամբ չի սահմանափակուիր եւ հարցին աւելցած են ներքին, միջ-հայկական տարակարծութիւններ, որոնք նիւթ են Պոլսոյ երկու օրաթերթերուն՝ «Մարմարա» եւ «Ժամանակ»:

Այս առընչութեամբ, կրօնական ժողովը նոր հանդիպումի մը եաք զեկոյց մը եւս հրապարակած է: կուտանք ստորեւ, առայժմ խուսափելով խորհրդածութիւններէ, այլ հաստատելով միայն թէ պարզուած պատկերը չատ տխուր է:

ՉԵԿՈՅՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

Աթոռոյս կրօնական ժողովը երկկ, 1998 Յունիս 23, Երեքշաբթի ժամը 18-ին հաւաքուեցաւ Պատրիարքարանի մէջ, նախագահութեամբ Պատրիարքական Ընդհանուր Փոխանորդ Գերչ. Տ. Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանի եւ ատենապետութեամբ Հոչ. Տ. Արամ Վրդ. Աբէյեանի:

1 — Ժողովական հայրերը նախ քննարկեցին 23-6-1998 թուակիր «Մարմարա» օրաթերթին մէջ Գերչ. Տ. Շահան Արք. Սվաճեանի յայտարարութիւնը, որով ան կը յայտնէր իր վերապահութիւնը Աթոռոյս կրօնական ժողովին վաւերականութեան մասին:

2 — Ժողովական հայրերը վերստին օրակարգի նիւթ դարձուցին Գերչ. Տ. Շահան Արք. Սվաճեանի 1998 Մարտ 14 թուակիր նամակը, որուն մէջ կ'ըսուէր, թէ «այդ ժողովը արդէն իսկ կորսնցուցած է իր օրինականութիւնը»:

3 — Ժողովական հայրերը Պատրիարքական Ընդհանուր Փոխանորդ Հօրմէ տեղեկացան, որ Գերչ. Տ. Շահան Արք. Սվաճեան միեւնոյն վերապահութիւնը յայտնած էր իրեն, նոյն առաւօտ ժամը 10·30-ին, բանիւ բերանոյ:

4 — Ուսած յետ կարծեաց փոխանակութեան, ժողովական հայրերէն երեքը իրենց դրաւոր հրաժարականը ներկայացուցին հետեւեալ կերպով.

1998 Յունիս 23

Գերչ. Տ. Մեսրոպ Ս. Արք. Մութաֆեան Պատրիարքական Ընդհանուր Փոխանորդ եւ նախագահ՝ Պատկառելի Կրօնական Ժողովոյ

Ի Պատրիարքարան — Գումգափու

Գերաչնորհ Սրբազան Հայր,

Մենք, ստորագրեալքս՝ Գառնիկ Ա. Քհնյ. Գամչեան, Միւռոն Ա. Քհնյ. Այվազեան եւ Գրիգոր Ա. Քհնյ. Տամատեան, 1997 Հոկտեմբեր 28 թուականին Երջանկայիշատակ Գարեգին Բ. Պատրիարքի առաջարկով եւ Պատկառելի Կրօնական Ժողովի անդամներու միաձայն հաւանութեամբ, կոչուեցանք ժողովի անդամակցութեան եւ մինչեւ այսօր մեզի վրա տահուած պարտականութիւնը կատարեցինք խղճի մտօք:

Այսօր նկատի ունենալով Գերչ. Տ. Շահան Սվաճեանի 1998 Մարտ 14 թուակիր նամակը եւ այսօրուան 1998 Յունիս 23 թուակիր «Մարմարա» օրաթերթի մէջո-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՆՄԱՆԻ՞ ՏՐՈՎԱԴԱՅԻ

Վերջին տարիներուն, գէթ աւելորդաբար երկու պատճառով, անկարելի է անտարբերութեան մատնել Անգարայի ղէմ մղուած քրտական պայքարը: Հայկական տեսանկիւնէն այդ պատճառներուն առաջինը այն է որ պայքարը կը տարուի Արեւմտահայաստանի մէկ չորրորդին վրայ, իսկ երկրորդը՝ այն երեւոյթն է որ քիւրտ պատասխանատուները սա կամ նա առիթով իրենց ներկան կ'առընչեն մեր անցեալին, պահանջկոտ, կամ առնուազն համակիր փնտռելու յատկանի ջանքով: Այս երկու տուեալները յատուկ ընդգծում կը տանեն երբ նկատի առնուի որ Քիւրտերուն հմանական նպատակը պետութեան մը ստեղծումն է ու երեք պետութեան քաղաքացի իրենց ազգը համախմբելու փորձ մը: Որքան ալ կրկնեն թէ կը պայքարին Անգարայի այլամերժ կեցուածքը մեղմելու, մշակութային ազատութիւն, հաւասարութեան իրաւունք ձեռք ձգելու, բացառիկ հեռատեսութեան պէտք չկայ, այդ բոլորին վախճանական կէտին վրայ սեւեռուած պետութիւն ունենալու հեռանկարը նշմարելու:

Այս հոլովոյթին մէջ, այսօր, հետաքրքրականը հակնայն է թէ քրտական այս շարժումը ինչ նկատումներով կը ձգտի հայկական համակրանքին, նեցուկին երբ ուժերու բաւական ծանօթ կշիռը մեծ քան չի ձգեր այդ ձգտումին: Քիւրտերը ունին թիւի չախչախիչ առաւելութիւն մը, նաեւ տէրն են այն չատ կարեւոր տուեալին որ այդ թիւին կարեւոր մէկ համեմատութիւնը կը գտնուի խնդրոյ առարկայ տարածքին վրայ: Նկատի առած աւելի քան տասնամեակէ մը ի վեր Թուրքիոյ նման հզօր բանակի տէր երկրի մը ղէմ ծառանալու անոնց կարողութիւնը, պէտք է ըսել որ այս առումով ալ բաւական ճարպիկ գտնուած են, հարկաւոր միջոցները ունենալով:

Այսուհանդերձ, գանգատն առիթներու երեւոյթներով, յայտարարութիւններով, անոնք միշտ վախտը տուած են հայկական զօրակցութեան մը փափաքին: Առիկա առաւելաբար կը յայտնուի հասարակաց «հակառակորդ»ին ղէմ միասնական ճակատի մը յաճախ ներկայ ակնարկութեամբ: Եւ քիչ չէ թիւը անոնց որոնք քրտական պայքարը, վերոնշեալ ձգտումը, անգտանելի եւ հետեւաբար չփախցուելիք առիթ կը նկատեն մեր ազգային անկատար մնացած իղձերու ճամբուն վրայ: Այս նկատումէն անշուշտ զեղչուած են չատ մը հարցականները, խորքի, հեռատեսութեան մտահոգութիւնները: Զեղչուած՝ նաեւ Քիւրտի այն տիպարը որ անբաժան է մեր մեծադոյն զժբախտութեան, անոր նախորդած տասնամեակներու պատումէն: Մէկդի ձգած այս բոլորը, այս գնանին վրայ ծայր աստիճան զգոյշ ընթաց կը հրամայեն երկու պարագաներ. առաջինը կ'առընչուի Հայաստանին, երկրորդը՝ Պոլսոյ հայ համայնքին: Անգարա քրտամէտ կեցուածքներու բացայայտ կամ քօղարկուած ամբաստանութիւններ կ'ուղղէ մէկուն կամ միւսին պարբերաբար, ամէն անգամ որ հարկաւոր նկատէ տեսիկա: Տակաւին թարմ է գտնութիւնը որ վիճակեցաւ Պոլսոյ հայ համայնքին երբ յայտարարուեցաւ որ ՓՔՔ–ի ղեկավարը «հայ» է, կամ երբ լրատուները տեղեկացուցին գինեալ այդ կազմակերպութեան հայաստանեան բանակավարներուն մասին. լուր որ միջոց մը ետք ալ հերքուեցաւ:

Ներկայի այս քաղաքական, վախուկ մարզին մտեցումի քաղաքականութիւն մը մշակուա՞ծ է Հայաստանի, կամ ըստիւքի քաղաքական շրջանակներուն կողմէ: Այդ մասին չօշափելի տուեալներ չկան: Եւ թերեւս ճիշդ այս պատճառով է որ պարբերական «թելադրանքներ» կը հնչեն հայկական միջոցին մէջ, ենթադրելի ականջներու ուղղուած. թելադրանքներ որոնք կուգան չատ անգամ նոյնպէս ենթադրելի մեկնակէտերէ:

Այս առումով չատ ուշագրաւ դրութիւն մը լոյս տեսած է Յունիս 6–ի «Ազգ»ին մէջ, խորագրուած՝ «Ո՞ւմ պատուէրն է կատարում ամերիկեան Համալսարանի փրոֆէսօրը»: Նիւթ ունի Յունիս 4–ին Երեւանի Ամերիկեան համալսարանին մէջ կատարուած դասախօսութիւն մը «Քրտական յեղափոխութիւնը և Հայ դատը» վերնագրով: Դասախօսողը կը կոչուի Հէնրի Ասատրեան որ փրոֆէսօր է ԱՄՆ–ու Թաֆթցի համալսարանին մէջ ու «Հայեւրքրատական հետազօտութիւններու կոմիտէին» նախագահ: Սեղմ տեղեկատուութիւնը կ'ըսէ թէ ան չեչտած է կապը Թուրքիոյ մէջ քրտական շարժումին եւ Արեւմտահայաստանի ազատագրման պայքարին: Այս մատնանչումը կը յանգի Քիւրտերուն «սերտօրէն համագործակցելու» թելադրանքին, այն պատճառաբանութեան թէ ճիշդ է որ անոնք 1915–ին ցեղասպանութեան գործիք ծառայեցին ու չատ բաներով մեղաւոր են Հայկրուն դէմ, բայց «արդէն ճանչցած են ցեղասպանութեան մէջ մեղքի իրենց բաժինը, Հայերը կը նկատեն մեծ եղբայր» եւայլն: Որքան ալ անհաւատալի ըլլայ այդ տողերով ըսուածը, չակերտները կ'ենթաչխատուրեն հրապարակութիւնը Ասատրեանի դաղափարներուն. «Հայերը պէտք չէ քաղ տան որ Բրտական հակամարտութիւնը դաշնակցային ձեւի մը չանգի. այլապէս, ընդմիշտ կը կորսնցնեն Արեւմտահայաստանը եւ ալ երբեք ի վիճակի չեն ըլլար զայն ունենալու»:

Սա երկու մէջբերումները լայնօրէն բաւական են ելոյթին մեկնակէտը նշմարելու. Հ. Ասատրեան պարզամիտ նկատելու դնով իսկ չանձն առած է պատգամաւորի այս դերը, մկկդի ղրած ամէն արամաբանութիւն ու տուեալ: Ցեղասպանութեան մէջ իրենց մեղքը ընդունելու, Հայերը աւազ եղբայր նկատելու Քիւրտերու ընթացքը կրնա՞յ առաջնորդել որ հայկական կողմը զասախօսին պահանջին պէս չանձնառութիւն առնէ նման փափուկ ու փչուռ հարցի մը մէջ: Եւ մանաւանդ ի՞նչ կշիռ կրնայ ունենալ այնքան հարցերու տէր Հայաստանի դիրքը քիւրտեւթրքական հեռանկարներուն մէջ: Ամէն պարագայի, յստակ է խօսքը որ կը տրուի Արեւմտահայաստանը ունենալու զաւեչտական հեռանկարով մը, թելադրելու համար որ Քիւրտերուն պէտք է թիկունք կանդնիլ: Հետաքրքրական էր դիտնալ այլ կէտ մը. դասախօսը տրպէս բարեկամ կ'ըսէ թէ Քիւրտերը ճանչցած են 1915–ի մեղքի իրենց բաժինը եւ թէ Հայերը մեծ եղբայր կը նկատեն, եւայլն: Զգացական այս մանրուքէն զատ, արդեօք ինչ ապահովութիւն տրուած է իրեն աւելի լուրջ բաներու մասին. օրինակ, Քիւրտերը իրենց արիւնով, քարտինքով յաղթանակ տանելէ ետք Թուրքիոյ դէմ, Հայաստանին պիտի նուիրե՞ն արդեօք Արեւմտահայաստանը, թէ այդ տարածքին համար նախատեսուածը պատերազմի Բ. արար մըն է, այս անգամ Քիւրտերու եւ Հայերու միջեւ: Բայց այս մասին ոչինչ կայ տեղեկատուութեան մէջ:

Հ. Ասատրեանի խօսքերուն մէջ տարօրինակ է նաեւ չեչտումն ալ որ Քիւրտերու պահանջը Թուրքիային դուրս, այլ պետութիւններու առընչուած, զատ պարտելի է: Ան յայտարարած է որ Թուրքիան ընկերացող բոլոր երկիրները մեր մերձաւոր բարեկամներն են եւ, Թուրքիոյ մեծ թշնամիները: Նման ժամանակ – կարելի՞ է նման տեսակէտ որուն «համմէ՞ն» մը պիտի ըսէր մանկապարտէզի քիչ մը արթուն մանչուկ մը անգամ, միակ բանի մը կը ծառայէ. փաստը տալու թէ ամերիկեան համալսարանին դասախօսին համար ի՛նչ մակարդակ կը ներկայացնէ Երեւանի լսարանին քաղաքական ըմբռնումը: Մինչդեռ այդ ուղղութեամբ պետք մը յարդանք ունենալ, պիտի թելադրէր խուսափիլ նմանատիպ հասարակ տեղիք ընդհանրացումներէ. ի վերջոյ, Թուրքիոյ, անոր չորս պատի երկիրներուն քարեկամութիւններուն, թշնամութիւններուն մասին ոչինչ գիտցող Երեւանցին ալ – եթէ կայ այդպիսին – գոնէ տեղեակ է որ Թուրքիոյ – Վրաստանի – Ադրբէջանի միջեւ վերջերս ստորագրուած սերտ գործակցութեան համաձայնագիրը կը բաւէ ժխտելու կատարուած հաւաստումը:

Երեւանեան լսարանին որակին մասին սխալած ըլլալուն փաստը տեղւոյն վրայ ունեցած է բարեխառնաբար Հ. Ասատրեան որուն ունկնդիրներէն մէկը հարց տուած է դասախօսութեան աւարտին թէ որո՞ւն գործակալն է ինք եւ ի՞նչ լծելու զացած է Հայաստան: Պատասխանը յարիր է դասախօսութեան լոզունգային ոճին. կ'ըսէ թէ «հայ ժողովուրդին գործակալն է» եւ հոն կը գտնուի Հայաստանի Առաջին Հանրապետութեան 80–ամեակին առթիւ:

«Ազգ» յատկանի վրդովմունքով կ'աւելցնէ թէ նոյն դասախօսութիւնը հետաքրքրութիւնը չարժած է օտար դեսպանատուներ որոնք ներկայացուցիչ ղրկած են հոն: Արդարօրէն կ'ըսէ նաեւ թէ «տարածաշրջանում տիրող ռազմաքաղաքական փոփուկ կացութեան փոնի վրայ նման ելոյթները կարող են դիտուել բոլորովին այլ կերպ: ... կարելի է նման մտավարժանքով զբաղուել ԱՄՆ–ում, Թաֆթցի կամ այլ համալսարաններում, սակայն Հայաստանում, այն էլ Հայեւրքրտական հեռատեսութիւնների տարօրինակ «կոմիտէ»ի նախագահի կողմից, բացարձակապէս անհեթեթ է եւ ցոյիսկ վտանգաւոր»:

Ամբողջ հարցը հոն է որ ո՛վ պէտք է մտածէր այս ու նման «վտանգ»ներու մասին: Այսօր բաւական յստակած հարցում է թէեւ այս մկկը երբ թափով, թմբուկով հիւրընկալուած է Ամերիկեան համալսարան մը անկախութեան յաջորդ օրն փոխ: Ինչպէս կ'ըսեն, ամպերը պէտք է ցրուին մինչ արեւը կրնար ունենալ անմարդ իրաւունք չի կրնար ունենալ անմարդ իրաւունքներուն դանգատելու...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՉԵԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՓՐՈՒԹԵԱՆ

«Ամօթ նրան, ով սպանում է խօսքը», ասել է Նիցչէն: Այսօր մեզանում բազում առիթներ կան կրկնելու փիլիսոփայի զգուշութեամբ ու կսկիծով չաղախուած այս խօսքը: Եթէ փիլիսոփան լինէր մեր ժամանակակիցը եւ իմանար հայերէնը, լսէր մեր այսօրուայ խօսակցական լեզուն, երեւի չբաւարարուէր ամօթանք տալով, կը գտնէր մէկ այլ պատժամիջոց նրանց համար, ովքեր խոպատիս ըսպանում են խօսքը: Ցիրաւի, այսօր մեր գրաւոր ու բանաւոր խօսքն այնքան է լցուած խժալուր, խառնիճաղանճ եզերէզներով, որ սպառնում է փչրել Հայոց արքայական խօսքի գեղեցկութիւնն ու բարեհնչիւնութիւնը: Ասօքս չի վերաբերում միայն փողոցի ժարգոնին, ինչին դիմադրելն անհնարին մի բան է թըւում, վերաբերում է հրապարակային, պաշտօնական ամպիոններից լսուող լեզուին, ինչու չէ, նաեւ պարբերական մամուլին, ռադիոյին ու հեռուստատեսութեանը, կլոր սեղանի հարցազրոյցներին, այլազան չուռերին ու զովազդների անկիւզը ու անվախճան յորձանքին:

Ինքնատիպ երեւելու մարմաջով բռնըւած ռատիօ, հեռուստատեսութեան խօսնակներն լսելիս, բառերը հասնում են քեզ, բայց ոչ միտքը: Պատճառը տարկալի միապաղաղ արտաբերումն է, բառի երանգաւորման, տրամաբանական չեշտի, բառի նիւթականացման արուեստի բացակայութիւնը, ինչպէս եւ հատկացութիւնների չիմոթը, բառերի սխալ, ոչ տեղին գործածումը:

Ես կարող էի խօսքը «սպաննելու» չատ օրինակներ վկայակոչել, բայց լեզուաբան չեմ եւ այդ օգտակար գործը թողնում եմ լեզուաբաններին: Սակայն չեմ կարող անտարբեր անցնել մի քանի բառերի սխալ կամ անտեղի գործածման փաստի կողքով: Ամէնից առաւել չարչրկուածը «կողմից» բառն է, առանց ոըչ գրեթէ բոլոր հեռատրներն անխտիր չեն պահպանում իրենց տեսլիքը: Այսպէս՝ «Ազգային ժողովի կողմից ընդունուած օրէնքի համաձայն», «նախագահի կողմից ստորագրուած», «համաշխարհային ֆոնտի կողմից տրուած վարկերը» եւ նման այլ բառակապակցութիւններ ճապաղութիւն են հաղորդում մեր լեզուին: Թէ ինչու չի կարելի ասել՝ «Ազգային ժողովի ընդունած օրէնքի համաձայն», «նախագահի ստորագրած հրամանը», «համաշխարհային ֆոնտի տրամադրած վարկերը» եւ այլն, մնում է անըմբռնելի: Որ հայերէնում կայ «կողմից» բառը, իրողութիւն է, բայց պէտք է չըշանառութեան մէջ առնել ճիշդ տեղում: Եւ կամ՝ «խնդրի էութիւնը կայանում է նըրանում, որ...» ասելու փոխարէն ինչու չասել «խնդիրն այն է, որ...»:

Չարչրկուած բառերից է եւ «կիսել» բառը: Կիսում եմ քո վիշտը, «կիսում եմ քո կարծիքը» եւ այլն: Կիսել կարելի է հացի պատառը. ինչպէ՞ս կիսել համոզմունքը, քո միտքը եւ այլն, մնում է անըմբռնելի: Միթէ՞ աւելի բարեհնչիւն չէր լինի «ցաւակցում եմ», «համաձայն եմ», «համամիտ եմ» եւ նման հասկացութիւնների գործածութիւնը:

Միւս անհաճոյ երեւոյթը հասկացութիւնների չիմոթն է, երբեմն էլ ոչ ճիշդ արտաբերումը, աղաւաղումը: «Սրանից թիւը տասից աւել է», փոխանակ ասելու՝ «տասից աւելի է»: «Աւել»ը տանտիրուհու ամէնօրեայ գործիքն է և ոչ մի յարակցութիւն չունի «աւելի» կամ «առաւել» բառերի հետ: «Ընտանեկան» բառի փոխարէն յաճախ կարելի է լսել «ընտանեական» բառը, «գտնել» բառի փոխարէն՝ «գթնել» եւ այլն: Ցաճախ չէ նաեւ «վերաբերում» եւ «վերաբերուում» բառերի գործածութեան տեղը: Եւ վերջապէս, օժանդակ բայի «է»ի եւ «ա»ի խառնաշփոթը՝ «ասում ա», «խօսում ա» եւ այլն, փոխանակ ասելու «ասում է», «խօսում է»:

Ես կարող էի բերել բառերի սխալ անտեղի օգտագործման ուրիշ օրինակներ եւս, բայց կարծում եմ այդ առաւել համոզիչ կարող են անել լեզուաբանները: Ցանկալի կը լինէր, եթէ Ազգային Ժողովն իր եռօրեայ նիստերից մէկին բաւարէր մի լեզուաբանի՝ պատգամաւորներին պարզելու այս մի քանի ճշմարտութիւնները: Չէ՞ որ ունկնդիրներն անտարբեր չեն մեր պատգամաւորների ելոյթներին, ոչ միայն նրանց ասելիքին, այլեւ՝ ինչպէս ասելուն: Կարծում եմ վիրաւորական ոչինչ չկայ այստեղ, եթէ Ազգային Ժողովը կազմակերպի մէկ անգամ միայն մէկժամեայ «դասընթաց» «յանուն մեր լեզուի մաքրութեան»:

ԳԷՈՐԳ ԱԲԱՋԵԱՆ

«Ազգ», Յունիս 9

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ-ՏՈՒՐԵԱՆ Ի ՊԱՏՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»). – Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը, Ազգային Գործերու նախարար՝ Հիւպէռ Վեարինի առաջարկով, «Chevalier dans l'Ordre National du Mérite»ի կարգ չնորհած է Ալիս Շահմիրեան–Տուրեանին, 1998 Մայիս 14 թուակիր հրամանագրով: Ալիս Շահմիրեան – Տուրեան քանի մը տարիէ ի վեր հաստատուած է Հայաստան, Երեւան, ուր կը հոգայ յատկապէս Զատիկ որբանոցի կարիքներուն եւ ընդհանրապէս կը զբաղի մարդասիրական գործունէութիւններով, օգնութեամբ դպրոցներու, կարգ մը հաստատութիւններու եւ անհատներու մօտ:

Ալիս Շահմիրեան – Տուրեան ծնած է Մարսէյլ, եւ տասնամեակներ մասնակցած է գաղութի հասարական կեանքին, մասնաւորաբար Հայ Աւետարանչներու Միութեան ընդմէջէն, բազուկ էլլալով եւ ապա չարունակելով իր մօր՝ Մանոյշ Շահմիրեանի հիմնած, զարգացուցած եւ գործադրած սկաուտական չարժումը: Իր գերը եղաւ տիրական եւ գործունէութիւնը բազմատոն եւ բեղուն Մարսէյլի հայ գաղութին ներս ուր կը վայելէ չատ չատերուն համակրանքը, բարեկամութիւնը եւ գնահատանքը:

Ալիս Շահմիրեան – Տուրեան որպէս երկչուխի ծաղկեցուց հայ բեմը եւ արժեւորեց հայ երգը օտար չրջանակներուն ներս: Իր բիւր չնորհներով, տաղանդով, ծառայութիւններով, վաստակով արժանի է «Արժանիքի Ազգային Կարգի Ասպետի» տտիճանին:

Վստահաբար Մարսէյլի հայ գաղութը կը բաժնէ իր ուրախութիւնն ու գոհունակութիւնը, կը խնդակցի, կը հպարտանայ իր զաւակներէն մէկուն տտացած ճանաչումով Ֆրանսայի Հանրապետութեան կողմէ:

Ալիս Շահմիրեան – Տուրեանի համար, հանդրուան մըն է միայն, քայլերնիք մը առաւել թափով, համոզումով, նուիրումով չարունակելու համար իր գործունէութիւնը որ բարձրացուցած է առաքելութեան մը:

Մարսէյլէն – Երեւան չնորհաւորութիւններ եւ նորանոր յաջողութիւններ Ալիս Շահմիրեան – Տուրեանին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՏՈՔԹ. ՎԱՐԴԱՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Լոս – Անճըլըսի Եւնիվըրսըլ Հիլթըն պանդոկին մէջ, Յունիս 12–ին տեղի ունեցած է նոքթոր Վարդան Գրիգորեանի մեծարանքի երեկոյթը, կազմակերպուած Հայ Մշակութային Հիմնարկութեան: Ներկայ եղած են աւելի քան 500 հոգի, որոնց կարգին՝ Թեմին դոյզ Ա– ռաջնորդները, Հայաստանի աւագ հիւ– պատոս Ամէն Մկրտչեան, պզտային, կուսակցական եւ մշակութային մարմին– ներու ներկայացուցիչներ: Բարի գալուս– տի խօսք արտասանած է Մինա Շիրվան– եան: Հանդիսութիւնը վարած է տոքթոր Սահակ Պաղտասարեան: Խօսք առնելով կենսական դերակատարութիւն ունեցած Ա– մերիկայի Ազգային Ժողովի պատգամաւոր Ալիս Պեդրոսեան ի մէջ այ– լոց ըսած է. «Ամերիկան այնքան կը սիրէ ու կը գնահատէ տոքթ. Վարդան Գրի– գորեանը, որ Փրավիտենսի մէջ նախա– կրթարան մը կը կրէ իր անունը»: Փրոֆ. Ինչըրտ Յովհաննէսեան ներկայացուցած է մեծարեալին կեանքն ու գործունէու– թիւնը: Տոքթ. Վարդան Գրիգորեան ծը– նած է Թաւրիզ. փոքր տարիքին անցած է Պէյրութ եւ մտած «Նշան Փալանճեան» ճեմարանը, զոր աւարտելէ ետք մեկնած է Միացեալ – Նահանգներ իր բարձրա– գոյն ուսումը առնելու համար: 1958–ին Մթնֆիլըտ համալսարանէն ստացած է պահպանող Արուեստից վկայականը, իսկ 1964–ին՝ տոքթորայի ատիճանը, պատմա– պիտութեան մէջ: Ուսուցչական պաշ– տօններ վարելէ ետք Սան – Ֆրանսիսքոյի նահանգային գոլէճին, Պըրքլիի համալ– սարանին, Եու – Սի – Էլ – Էյ–ի եւ Օսթրնի համալսարանին մէջ, տոքթոր Գրիգորեան դարձած է անօրէնը Փենսիլվանիոյ հա– մալսարանին: 1984–ին վարած է Նիւ – Եորքի հանրային գրադարանի նախագա– հի պաշտօնը, ապա եղած է Պրաուն հա– մալսարանի նախագահ: Անցեալ տարի տոքթոր Գրիգորեանի յանձնուեցաւ Նիւ– Եորքի Գարնէգիի ընկերակցութեան նախա– գահի պաշտօնը:

Հանդիսութեան ընթացքին կարդաց– ուած են ճեմարանի տնօրէն Հրաչ Տատո– պեանի եւ Հայաստանի Մշակոյթի նա– խարար Ռոլանդ Շառոյեանի ընդհատա– կական պիրերը: Յանուն ճեմարանի ընդ– հանուր ժողովի Սեդա Մարտի– րոսեան հրանշան մը յանձնած է մեծար– եալին: Խօսք առնելով Տոքթոր Գրիգոր– եան պատմած է մօտ 50 տարի առաջ Պարակատանէն Պէյրութ ժամանելը, ղրկանը 50 տոլարով, ուսանելու համար ճեմարանին մէջ: Երախտագիտութեամբ յիշած է Նիկոլ Աղբալեանի եւ Լեւոն Շանթի անունները, որպէս հիմնադիրնե– րը «Նշան Փալանճեան» ճեմարանին: Առանձին պիրով ու յարգանքով յիշած է ննջեցեալ Սիմոն Վրացեանը նշելով անոր խրատները քանի մը հատը: Այսպէս, «Ուսանիլ' խօսիլ այն նիւթին մասին, զոր լաւ չես գիտեր». «Զանա՛ որ ելոյթ– ները միշտ կարճ ըլլան». «Խօսքէ աւելի՝ գործի մարդ եղիր» եւայլն: Իր խօսքի աւարտին մեծարեալը թելադրած է ներ– կաներուն, որ դրականօրէն վերաբերին մեր ազգին կարիքներուն եւ ծրագիրնե– րուն նկատմամբ, աւելցնելով. «Այսօր ունինք ազատ ու անկախ հայրենիք մը եւ մեր բոլորին պարտքն ու պարտականու– թիւնն է միասնաբար օտարել մեր հայ– րենիքի ու ժողովուրդի զարգացման ու վերելքին: Ըլլանք լաւ Հայեր, լաւ Ամե– րիկացիներ եւ լաւ մարդեր, որպէսզի եկող սերունդները մեզմէ օրինակ առնեն եւ ապահով ու ինքնավստահ կերտեն ազ– գին ու հայրենիքին ապագան»:

Գեղարուեստական բաժինն հանդէս ե– կած են մայր ու աղջիկ՝ Արփինէ եւ Էլսի Փեհլիվանեան, երկու դուդերդներով: Շի– նորհակալութեան իր խօսքին մէջ տոքթոր Սահակ Պաղտասարեան նշած է թէ ճեո– նարկէն պոյացած է 50 հազար տոլար եւ տոկթոր Վարդան Գրիգորեան 10 հազար տոլար նուիրելով գումարը բարձրացու– ցած է 60 հազար տոլարի:

***

«ԱԼԵՔ ՓԻԼԻՊՈՍ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԵՐԳԱՀՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Իկըլ Ռաքի Օքտիաենթըլ Գոլէճի հան– դիսարահին մէջ, Յունիս 7–ին, տեղի ունեցած է Հոլիվուտի «Ալեք Փիլիպոս» ազգային վարժարանի 95 հոգինոց աչա– կերտական երգչախումբին համերգը: Բա– ցումը կատարած է ուսուցիչ Կարպիս Շնըրըմեան: Խօսք առնելով տնօրէն Վիքէն Եաղուպեան չնորհակալութիւն յայտնած է Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ հո– գաբարձութեան եւ Տէր եւ Տիկին Հայկ Սեդրակեանին, որոնք հովանաւորած են համերգը: Երգչախումբը, ընկերակցու– թեամբ նուագախումբի եւ ղեկավարու– թեամբ Սրա Մանաչի, մեկնաբանած է Անտոն Մայիլեանէն, Կարա Մուրատչէն, կոմիտասէն եւ Թաթուլ Ալթունեանէն եր– գերու փունջ մը: Երգերուն յատուկ դաշ– նաւորումները եւ նուագախառնաւորումնե– րը կատարած է խմբավարը:

***

ԹԱԹՈՒԼ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ ՀԱՄՈՑԹԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Հոլիվուտի Ճոն Անսըն Փարա ամփի– թատրոնին մէջ, Յունիս 6–ին եւ 7–ին, տեղի ունեցած է հայկական ժողովրդա– կան եւ դուսանական երգերու եւ պարե– րու երեկոյ մը, կազմակերպութեամբ «Լարք» երաժշտական ընկերակցութեան, «Թաթուլ Ալթունեան» ազգագրական հա– մոյթին եւ Հայրենակցական Միութիւննե– րու երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ տակաւ ղեկավարութեամբ Ռուբէն Ալ– թունեանի: «Ծաղկիր, ազատ իմ հայրե– նիք» խորագիրը կրող ձեռնարկի յայտա– պրին մասնակցած են «Հայաստան» պա– րախումբը, ղեկավարութեամբ Արման եւ Նայիրա Վարդանեանի, «Զուարթնոց» պարախումբի տղոց կազմը, ղեկավարու– թեամբ Վարդան Ազաջանեանի, «Հայրե– նիք» պարախումբի տղոց կազմը, ղեկա– վարութեամբ Սերժ Պոտոյեանի: Թաթուլ Ալթունեանի մահուան 25–ամեակին եւ Հայաստանի երգի ու պարի համոյթի համոյթի հիմնադրութեան 60–ամեակին նուիրուած ձեռնարկին հանդէս եկած են նաեւ մենակատարներ եւ մենախոսուհիներ՝ ժողովրդական եւ դուսանական երգերով:

***

«ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ» ԵՐԳԱՀԱՒՄԲԻՆ 20–ԱՄԵԱԿԸ

Վէն Նայսի Պոլսահայ Միութեան սրա– հին մէջ, Մայիս 16–ին տեղի ունեցած է «Խաչատուրեան» պզտոց դաս երգչա– խումբի հիմնադրութեան 20–ամեակին նուիրուած հանդիսութիւններու բացու– մը: Ցայտագիրը վարած է երգչախումբի վարչութեան տեսնապետ Յակոբ Չերուն– եան: Խօսք առած է 20–ամեակի հանդէ– սութիւններու յանձնախումբին տեսնա– պետը Սիմոն Աճըճլուչ, տալով երգչա– խումբին պատմականը: Այսպէս, 1977 – 1978 տարիներուն մեծ թիւով պոլսահա– յեր հաստատուելով Լոս – Անճըլըս եւ դիտակցելով հայ եկեղեցւոյ եւ ղպրոցի դերին, ղպրութիւն կատարած են զանա– զան եկեղեցիներու մէջ: Կարգ մը անդամ– ներ մտածումը ունեցած են դպիրները իրենց համախմբելով կազմելու երգչա– խումբ մը եւ ծառայելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ պայծառութեան: Երգչախումբը կոչուած է «Խաչատուր– եան», ի յարգանս Ամերիկայի Արեւմտեան թեմի առաջին Առաջնորդ եւ ապա Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի: Քանի տարիներէ ի վեր երգչախումբը, Սահիան Սրկ. Կէօղիմ– եանի ղեկավարութեամբ, ուսումնական օրե– րուն եւ մանաւանդ տարիներուն կը կա– տարէ կոմիտասեան քառաձայն պատա– րագի երգեցողութիւնը: Խօսելով երգչա– խումբի ծրագիրներուն մասին, Սիմոն Աճըճլուչ ըսած է թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հրամանով, երգչախումբը այս տարի, Օգոստոս 23–ի Կիրակի օրը, պիտի կատարէ Ս. Էջմիածնի մէջ պատա– րագի երգեցողութիւնը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԹՊԻՑ

– Սիրելիս, – ամուսնուն է դիմում կի– նը, – բժիշկը խորհուրդ տուեց՝ ծովային ճամբորդութիւն կամ հանգիստ՝ դրախ– տային կիպրոսում: Հիմա ո՞ւր ենք գը– նում:

– Ուրիշ բժիշկի մօտ:

◆

Մի դրոշը՝ միւսին.

– Ձո կարծիքով, պարոն Խճճունի, ին– չո՞ւ են դեղեկտիւ վէպերի հեղինակ– ները, հիմնականում, տղամարդիկ:

– Ասեմ, պարոն Մրմնջունի, ասեմ... որովհետեւ կանայք չեն կարողանում մինչեւ վերջ դաղտնի պահել, թէ ո՞վ է մարդասպանը:

◆

Մի կին երեք մեարանոց դիշերանոց է պատուիրում:

– Ինչո՞ւ այդքան մեծ ու երկար, տի– կին, – հարցնում է դերձակը:

– Հասկանո՞ւմ էք, ամուսինս պիտանա– կան է, իսկ նրա համար դիմաւորը՝ փըն– տրուքն է:

◆

Երկու փոքրիկ մանկապարտէզում զը– բուցում են.

– Դէ դնա՛, ես պիտեմ, թէ երեխանե– րին ինչպէս են ծնւում:

– Բա՛ն ասեցիր: Իսկ ես պիտեմ, թէ՝ ինչպէս չեն ծնւում:

◆

Բժիշկին է դիմում մէկը, այսինքն՝ բողոքում.

Տեղ չկայ, որ չգայայ, ի՞նչ անեմ:

– Շատ թողէք ծխելը, համէք միայն ամէն օրերին, այն էլ՝ չափաւոր, երկար մի մնացէք աշխատավայրում, երեկոյ– եան ժամը 7–ից ուշ տուն մի մտէք...

– Կարող էք չէարունակել, բժիշկ Ջան, մնացածը կինս կը պատմի:

ԻՐ ԹԱՐՄ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Անցանք կամուրջը, բարձրացանք այն պահիթավը ուրկէ կ'երեւար մեր տունը, – պզտիկ քնական տունը: Մեր աչքերուն առջեւ պարզուեցաւ անսպասելի տեսարան մը: Ապառաժէն բոցեր կ'երեւային արդէն եւ հրդեհի ալիքները կը բարձրանային ա– մէն կողմէ: Անտարակոյս Հայրիկին գործն էր ... Բայց ո՞ւր էր ինք:

Ամէն վտանգ յանձն առնելով վազեցինք, հասանք խարոյկի վերածուած տունը: Շուրջը մարդ չկար, ներքը ձայն ծպտուն չկար: Դուռ, պատուհան, պատշգամ բո– ցերու մէջ կը լողային: Անկարելի էր ներս մտնել: Նշանը քանի մը անգամ ձայնեց, – «Հայրիկ, հայրիկ»: Պատասխան չկար: Անկիւն մը, ուր տակաւին կրակը չէր հա– սած՝ Նշանը ծռեցաւ, ես բարձրացայ մէջքին, ապա ուսերուն ու մագլցեցայ ցած ատնիքը:

Զարհուրելի էր տեսարանը: Ապառաժէին ներքին մասը ամբողջութեամբ կոքսուած մուխի ու բոցերու մէջ, տեղ տեղ արդէն ձեղունը կքած էր: Փայտէ լայն աստի– ճաններուն վարի մասը, ուր կրակը դեռ չէր վերջացուցած իր գործը, երկու մար– միններ քով – քովի խանձուած էին ու ա– նոնց ճարպին հոտը բռնած էր հրապա– րակը: Կանգնած տեղէս անկարելի էր ճանչնալ, թէ որո՞նք էին, բայց սիրտս իր ճշմարիտ յայտնութիւնը կ'ընէր ինծի: Հայրիկը եւ Հաճի աղան էին: Եւ ո՞վ գի– տէ ինչ եղերական պարագաներու տակ ածխացած էին քով քովի...

Այժմ անդրադարձայ, թէ Հայրիկը ին– չո՞ւ ամէն առիթով, խիստ ու խորհրդա– ւոր կերպով կը կրկնէր.– «Մինչեւ անոր մուխը չմարեմ, մինչեւ այս տունը մոխ– րակոյտի չվերածեմ, այս տեղերէն չեմ հեռանար...»:

Իր բաղձանքը կատարած էր, թէեւ չատ սուղ գնով...

Այժմ ի՞նչ պիտի ընէի Աստղիկին: Խեղճ աղջիկ, այդ մխիթարութենէն ալ զրկուե– ցաւ:

Ճարահատ, վերադարձի ճամբան բռնե– ցինք: Հրդեհին բոցերը կը լուսաւորէին մեր ճամբան: Ամբոխին ժխորը բռնած էր ամէն կողմ: Մուխին մէջէն իրարու հետեւ ստուերներ կը սահէին դէպի հըր– կիզուած թաղամասը:

Հպիւռ «Հայոց թաղ»ի աւերակներուն ծայրամասը հասեր էինք, երբ նշմարե– ցինք, որ իրարանցում մը կար ճիշդ մեր հաւաքավայրին մօտերը: Յանկարծ տա– րօրինակ, անբացատրելի հրացանաձգ– ութիւն մը սկսաւ: Ցետոյ ձայներ բարձ– րացան եւ պայթուցիկներու ուրուր ասաս– կացաւ:

Կը լսէինք աղաղակներ, այլազան կան– չեր: Կարծես ականջիս հասաւ Աստղիկին ձայնը, որ կ'ըսէր.– «Մեռցուցէք, մեռ– ցուցէք զիս ... թորենիներուն ճանկը մի ձգէք»:

Սարսուռ մը պատեց ամբողջ մարմինս: Այլասլած էր նաեւ Նշանը: Առանց պիտ– նալու բնազդաբար կանգ առած էինք: Յանկարծ, Նշանը երկարեցաւ փլած պա– տի մը տակ ու սկսաւ մէկ ուղղութեամբ կրակել:

– Մառնուած ենք, չուտ, հեռացիր, կորսուէ աւերակներուն մէջ, ըսաւ ինծի կոկորդային ձայնով մը:

Պահիկ մը չվրցայ ըմբռնել կացութիւ– նը: Կանգնած տեղս քարացած էի... Դի– մացէն արձակուած կապար մը թղալէն անցաւ ականջիս մօտէն եւ սթափեցուց զիս: Նշմարեցի խումբ մը տատերներ, ո– րոնք մեր կողմը կուգային չուռամ – չու– չումով: Նշանը անոնց կրակին կը պա– տասխանէր անդադար: «Փախիր», պո– ռաց դարձեալ, զայրացած: Այլ կողմիս վրայ, ցածլիկ պատէ մը ցատքեցի միւս կողմը, սողալով կարեցի Հայոց թաղը եւ բաւական հեռու իջայ դետեղբայր, ի՞նչ ընելու, ես ալ չէի գիտեր...

Ստամիկ վախը բռնած էր սիրտս: Շուա– րած էի եւ չէի գիտեր ընելիքս: Խոհեմու– թիւն չէր դետեղբայրին վրայ թափառիլ կամ պահուըտիլ: Վազեցի, հասայ մօտակայ մեծ, բարձր ժայռերուն, մագլցեցայ վեր ու ապահով խոռոչի մը մէջ կծկուեցայ:

Տեղս ապահով էր, կասկածէ դուրս: Աչքիս փռուած էր հարթ, լայնատարած ընդան մը՝ որ կ'երկարէր մինչեւ հեռա– ւոր այդիներն ու պարտէզները: Կրնայի անարգել դիտել այդ ընդանները, եթէ լուսնար:

Ձիւնքի որոտները դադրեցան: Ձայները լռեցին: Հրկիզուած քաղաքին բոցերը լուսաւորած էին ընդականները:

Ի՞նչ եղան մերինները ... Ի՞նչ եղաւ Նշանը ... Ինչո՞ւ փախայ եւ այս ժայռին կուտըր ապաստանեցայ, ի՞նչ ընելու հա– մար, ի՞նչ պիտի ընէի: Ձինք չունէի: Թող դիս ալ սպաննէին մէկ անգամէն, կ'ապա– տէի: Աստղիկը, Սիսէն, ափսոս...

Հոգիս փլած էր: Սկսայ ողբ ալս հեկեկալ: Այս ի՞նչ է պատահեցաւ վեր– ջին պահուն, երբ ամէն ինչ յաջող կ'երե– ւար: Եթէ վաղը, միւս օր դիս ձեռք ձգեն ի՞նչպիսի մահ մը կը սպասէ ինծի...

Ժայռին խոռոչին մէջ կծկուած լուս– ցուցի: Քաղաքը տակաւին բոցերու մէջ կը ծփար: Ծուխը, թանձր, քուլայ - քու– լայ կը բարձրանար դէպի երկինք: Հիմա, որ լոյս էր, յստակ կը տեսնուէին իրա– րանցումն ու ժխորը քաղաքին մէջ: Մեր թախտորոշ ժամադրավայրն ալ փռուած էր առջեւս: Մուխ, մուխ կէտեր լինած էին քով քովի: Բարմունքին մը եկաւ սայ– լերով: Հաւաքեցին այդ մուխ կէտերը, չարեցին սայլերու վրայ ու դէպի քաղաք մեկնեցան... Բաներ մըն ալ հաւաքեցին գետեղերքը, չարեցին իրարու վրայ, կրակ տուին ու հեռացան: Կարծես թէ ճենճի հոտեր հասան քթիս:

Այս բոլորին ականատես, ծունկերս կքե– ցան, աչքերս մթնեցան, գլուխս սկսաւ երերալ: Ժայռին կպայ վար էինալու հա– մար:

Ամբողջ օրը, կամուրջին երկու կողմե– րը, խումբ խումբ ոսոխականներ չափչփե– ցին այդ չրջանը, լայնքին ու երկայնքին: Անտարակոյս քան մը կը հետապնդէին, կամ մարդ կը փնտռէին: Ախ, Տէր Աստուած, գոնէ մէկին ու մէկը ազատած ըլլար ... Ի՞նչ երջանկութիւն պիտի ըլ– լար մեզի համար, եթէ միրար գտնելու մեծ բախտին արժանանայինք:

Լման երկու օր տեղէս չշարժեցայ, ժայ– ռի խոռոչին կպած մնացի: Ցուզումէս ու վախէս ոչ մէկ բանի պէտք կը զգայի, կարծես ես ալ քարացած էի: Երրորդ օրը սակայն, սկսայ նեղուիլ: Անօթի, ծարաւ էի: Կարծր, չոր քարերը սկսան քերել մարմինս: Որ կողմի վրայ որ կ'երկարէի, կը ցաւէր, կը մզկտար...

(Շար. 32)

(Շար. Ա. Էջէ)

յաւ նոյն Սրբազան Հօր կողմէ մեր նըկատմամբ արտայայտուած վերապահութիւնը, նկատի ունենալով նաեւ Թուրքիոյ Հայոց 84–րդ Պատրիարքի ընտրութեան սեմին ստեղծուող բարդութիւնները եւ մտահոգ՝ մեր եկեղեցւոյ մատուցած կարեւոր պաշտօնէն, այսու մեր հրաժարականը կուտանք Պատկառելի Կրօնական Ժողովի անդամակցութենէն: Անդամ մը եւս երախտիքով կը յիշենք Երջանկայիշատակ Գարեգին Բ. Պատրիարք Հայրը, որ սոյն վեմ պարտականութեան հրաւիրած էր մեզ, եւ չնորհակալութիւն կը յայտնենք ժողովական հայրերու իրենց տածած եղբայրական մօտեցումին եւ գործակցութեան համար եւ կ'աղօթենք վան չինութեան Ս. Եկեղեցւոյ եւ անսասանութեան Պատրիարքական Աթոռոյս:

Մնամք որդիական ակնածանօք եւ մատչելով ի համբոյր Ձերդ Ս. Աջոյն,

ԳԱՌՆԻԿ Ա. ԲՀՇՆՑ. ԴԱՄԶԵԱՆ
ՄԻՒՌՈՆ Ա. ԲՀՇՆՑ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ Ա. ԲՀՇՆՑ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

5 – Կրօնական Ժողովի 1990 Սեպտեմբեր 5 Թուի Պատգամաւորական Ժողովին կողմէ ընտրուած եւ պաշտօնի կոչուած հինգ անդամները յայտնեցին սոյն հրաժարականը, միանգամայն չնորհակալութիւն յայտնելով իրենց եղբայրակիցներուն անձնուէր ծառայութեան համար անցեալ երթը ամիսներու տեւողութեան:

6 – Գերշ. Տ. Մեսրոպ Արք. ժողովին տեղեկացուց նաեւ, թէ Գերշ. Տ. Շահան Արք. Սվաճեան նոյն առաւօտ ժամը 10·30–ին Պատրիարքարան ներկայացած է եւ յայտնած է, թէ Իսթանպուլի Կուսակալութեան կողմէ Պատրիարքական Փոխանորդ նշանակուած է եւ ակնկալած է, որ պարան ու պաշտօնը կատարուի: Պատրիարքական Ընդհանուր Փոխանորդ Գերշ. Տ. Մեսրոպ Արք. պատասխանած է, որ սիրով նկատի պիտի ունենայ Գերշ. Տ. Շահան Արք.ի դիմումը, եթէ այդ ներկայացուի իրեն գրաւոր կերպով: Գերշ. Տ. Շահան Արք. մատնելու համար ժամանակ խնդրելով, Պատրիարքարանէն հըրաժեշտ առած է: Ժողովական հայրերը հաստատեցին նաեւ Կրօնական Ժողովի ՅԴ. նիստի որոշումը, որով ըստ օրինաց եւ աւանդութեանց, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ, Պատրիարքական Ընդհանուր Փոխանորդ կը ճանչնայ Գերշ. Տ. Մեսրոպ Արք. Մուրատեանը:

7 – Նկատի ունենալով, որ նախկին գլխաւոր առենադպիրը հրաժարական ներկայացուցած է, իրաց նոր կացութեան առջեւ ժողովոյս առենապետ Հոգշ. Տ. Արամ Վրդ. Աթէշեան եւս հրաժարեցաւ պիտանի իր անդամակցութենէն: Ժողովական հայրերը գաղտնի քուէարկութեան դիմեցին եւ միաձայնութեամբ ընտրուեցաւ հետեւեալ դիւանը. նախագահ – առենապետ՝ Գերշ. Տ. Մեսրոպ Արք. Մուրատեան, առենադպիր՝ Հոգշ. Տ. Արամ Վրդ. Աթէշեան:

8 – Ժողովական հայրերը ժողովի առարին անդամ մը եւս օրհնութեամբ յիշատակեցին Աթոռոյս երանաշնորհ հանգուցեալ պատրիարքները: Երախտիքով ոգեկոչեցին Երջանկայիշատակ Գարեգին Բ. Պատրիարք Գազանճեանը եւ աղօթեցին Պատրիարքական Աթոռոյս անվտանգութեան եւ անսասանութեան համար:

ԴԻՒԱՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
1998 Յունիս 24

ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԴՐԴՈՒԵԼԻ ԿԸ ՄՆԱՅ ԻՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻՆ ՎՐԱՅ

Միւս կողմէ Իսթանպուլի Կուսակալութիւնը երէկ Պատրիարքարան ուղարկած նամակներով տեղեկացուցած է թէ կը վերադարձնէ Մեսրոպ Արք.ի առարկութեան դիմումը եւ կրկնած է թէ Կուսակալութիւնը չի ճանչնար Մեսրոպ Արք.ի Պատրիարքական Փոխանորդի հանգամանքը: Կուսակալութիւնը նշած է նաեւ օրէնքի յօդուած մը, ըստ որու յանցանք կը նկատուի այս կէտի վրայ յամառիլը: Կուսակալութիւնը պահանջած է նաեւ որ պէտեաներուն օժանդակութեան ի նպաստ ծրագրուած նուիրահաւաքումի արտօնութեան համար նոր ձեռնարկ մը կատարուի համայնքի ներկայացուցիչներուն կողմէ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 24 / 25)

ԱՆՍՈՎՈՐ ՏՕԹ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ, Յունիս ամսուան համար օդը անսովոր տաք է վերջին օրերուն: Օրինակ, Երեւանի մէջ ջերմութիւնը բարձացած է մինչեւ 38 աստիճան, չուքին:

*
**

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Սեւծովեան Տնտեսական Համագործակցութեան 11–րդ նստաշրջանի աշխատանքներուն մասնակցելու համար Պուքրէշ գացած է Ազգ. Ժողովի նախագահ Խոսրով Յարութիւնեանի գլխաւորած հայաստանեան պատուիրակութիւնը: Ժամանման օրը՝ Յունիս 22–ին, պատուիրակութիւնը հանդիպումներ ունեցած է Ռումանիոյ Նորհրդարանի Ռումանիա – Հայաստան բարեկամութեան յանձնախումբին հետ: Նոյն օրը այցելութիւն մը տուած են քաղաքի հայկ. եկեղեցին եւ հայ մշակոյթի տան: Հայց. Եկեղեցւոյ Ռումանիոյ թեմի առաջնորդ Տիրայր Արք. Մարտիկեան հիւրերուն դանազան տեղեկութիւններ տուած է երկրին հայկ. կեանքին մասին: Յաջորդ օրը, Յունուար 23–ին ալ հանդիպում մը տեղի ունեցած է Խ. Յարութիւնեանի եւ Ռումանիոյ Սրտաքին նախարարին միջեւ: Նոյն օրը բացուած է Սեւծովեան համագործակցութեան գրասենեակը:

*
**

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

Զինաստանի Շոնկոն քաղաքին մէջ տեղի ունեցած կոփամարտի համաշխարհային բաժակի մրցաշարքին Արամ Ռամազան (54 քկ.), Արտեմ Սիմոնեան (57 քկ.) եւ Վահթանգ Դարչինեան պրոնզէ մետալները չահած են: Միասին մէկ պարտութեամբ անոնք դիջած են համաշխարհային բաժակակիրի բարձրագոյն կոչումը:

*
**

ԱԹԼԷԹԻԶՄ

Աւելի քան 40 երկիրներու մասնակցութեամբ Պոլիս կազմակերպուած Կրան – փրի աթլէթիզմի հաւաքոյթին գիմբեցի Արմէն Մարտիրոսեան եռացատքի մէջ խլած է բաժակը 16,76 մ. ոստումով մը: Բաժակը իրեն յանձնած է Թուրքիոյ Մարզանքի նախարարը:

*
**

ԱԼՔԱԹԷԼ–Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՄՕՏ

Յունիս 24–ին տեղի ունեցած է վարչապետ Ա. Դարբինեանի տեսակցութիւնը Ալքաթէլ–ի միջազգային յարաբերութիւններու բաժնի փոխ–տնօրէն Լուի – Թագ Գոմփանիոյի հետ: Հիւրը վարչապետին տեղեկացնելէ ետք Հայաստանի գործընկերներուն հետ հանդիպումներուն արդիւնքներուն մասին, յայտնած է թէ Ալքաթէլ յուրջ ծրագիրներ ունի Հայաստանի մէջ գործունէութիւն ծաւալելու համար:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

Շաբաթ, Յունիս 27, տօն է Գիւտի Նըշխարաց Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին:

Այս առթիւ, ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SECTION DE DECINES

DIMANCHE 28 JUIN
à partir de 12 heures
au CENTRE AERE des MARAIS — Décines

GRANDE FETE CHAMPETRE

animée par
L'ORCHESTRE ARMENIA

Buffet de spécialités arméniennes —
Buvette — Tombola —
Stands de jeux pour enfants

En cas de pluie, la Fête se déroulera à la Salle des Fêtes de Décines

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Տէսինի Կապոյտ Խաչի եւ Մշակութային Տան Հայկական զպրոցի տարեվերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 27, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը ժամը 20·30–ին: Կը խնդրուի մեծ թիւով ներկայ ըլլալ քաջալերելու հայկական զպրոցի մանուկները:

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒԼ

Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Յունիս 28–ին կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10·30–ին:

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ՝

Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք, տեղի կ'ունենայ ճաշ Շաւիլի եկեղեցւոյ կից Սարգիս Պալասպանեան սրահէն ներս:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 150 Ֆր.:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01 – 47 – 09 – 23 – 18

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԻՋ–ՄԱՄՆԱՁԻՒՂԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ–ի ՄԻՋ–մասնաճիւղային ժողովը Ուրբաթ, Յունիս 26, ժամը 20·30–ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue — 75009 PARIS

կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր խաչուհիներու ներկայութիւնը փափաքելի է:

DATE A RETENIR

Dimanche 6 Décembre à 15 h 30

Concert exceptionnel

à l'Auditorium
Palais du Pharo

XXe ANNIVERSAIRE DE LA CHORALE SAHAK - MESROP

Direction : KHATCHIG YILMAZIAN

Les détails ultérieurement.

TEBROTZASSERE en fête

DIMANCHE 28 JUIN à partir de 11 heures

avec
MARTEN YORGANTZ
et son orchestre

PARTIE ARTISTIQUE

Evelyne ALTOUNIAN — RAFFI — ESSAï — AUDRAY — Cathy APRAHAMIAN

et l'incontournable
CHORALE de l'ECOLE TEBROTZASSERE
Sous la direction de
HAïG SARKISSIAN

Distribution des Prix — Tombola — Jeux divers — Buffet — Concours de nardi

Spectacle des enfants
et LA TROUPE DE DANSE «*ASTRIG*» D'ARNOUVILLE

1, Boulevard du Nord - 93340 LE RAINCY — Tél. : 01. 43. 81. 01. 72.

— ENTREE LIBRE —

les Coupons d'Alsace

21, av. d'Helvétie
25203 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10

Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93

65, avenue Jean Jaures
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 27-28
SAMEDI - DIMANCHE
27-28 JUIN
1998
LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՍՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·407 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.407

Réaction française aux propos du ministre des affaires étrangères arménien

Le porte parole du Quai d'Orsay a fait la déclaration suivante à la presse, le 25 Juin. —

HAUT-KARABAGH — Point de Presse

— 25 Juin 1998 —

Nous avons pris connaissance de déclarations publiques à la presse du Ministre arménien des Affaires étrangères, M. OSKANIAN, d'où il ressort que la possibilité à terme d'une «réunification» du Haut-Karabagh à l'Arménie, ne paraît plus absolument exclue par les autorités arméniennes.

A la suite de ces déclarations, le Chargé d'affaires d'Arménie en France, M. Der-Stepanian, a été convoqué au Ministère des Affaires étrangères, ce matin.

Il lui a été indiqué que nous considérons que des déclarations de ce type sont particulièrement malvenues. Leur seul effet est de porter atteinte au processus de Minsk et d'instaurer une méfiance plus grande encore entre les parties au conflit du Haut-Karabagh.

Pour sa part, la France rappelle qu'en tant que Co-président du Groupe de Minsk, elle est engagée, aux côtés de la Russie et des Etats-Unis, dans la recherche d'une solution négogiée à ce conflit. Son objectif demeure plus que jamais de permettre le retour de la paix et de la stabilité dans la région, l'établissement, dans le cadre des principes de l'OSCE, d'un statut stable et sûr pour le Haut-Karabagh, le retrait des territoires occupés, et le retour des réfugiés dans leurs foyers.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱԺԱԿ

Հինգշաբթի, Յունիս 26–ի մրցումները արդիւնքներն են. –

Փարիզ, Փարք ած Փրէնսի մէջ, Պելժիա եւ Հրաւային Գորչա 1–1 հաւասար արդիւնքի մը հասան, բայց երկուքն ալ մրցաշարքէն դուրս կը մնան այլեւս, ինչ որ ծանր է մասնաւորաբար Պելժիոյ համար:

Սէն Թէթիէնի մէջ, Հոլանտա եւ Մեքսիկա 2–2 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգեցին. Հոլանտայէն եռաք Մեքսիկա ալ որակուած է 8–րդ աւարտականներուն համար:

Մոնփելիէի մէջ, Գերմանիա յաղթեց Իրանի 2–0, մրցաշարքէն դուրս ձգելով այս վերջինը: Նանթի մէջ ալ Եուկոսլաւիա 1–0 յաղթեց Միացեալ–Նահանգներու, որոնք այլեւս որեւէ յաւակնութիւն չունէին: Եուկոսլաւիա որակուեցաւ եւ 8–րդ աւարտականներուն իր դէմ կը դնէ Հոլանտան, մինչ Գերմանիա պիտի մրցի Մեքսիքայի հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Փ Ռ Ք–ի ՀԱՄԱԿԻՐ նկատուած 5 Քիւրտ տիար դատարան քաշուած են, երբեւ հետեւանք Յունիս 20–ին Փարիզի Թրքական դեսպին առեն պատահած միջադէպերուն: Առանք քննութեան առկ առնուած են, որովհետեւ կասկած կայ որ իրենք էին Թուրքերու վրայ յարձակողները: Երեք հոգի ծանրօրէն վիրաւորուած էին, 15 ուրիշներ ալ աւելի թեթեւօրէն:

ՔԱՊԻԼԻՈՑ (Ալժերիա) դիմադրութեան խորհրդանիշ, ծանօթ եւ համբաւաւոր երգիչը՝ Մաթուպ Լունէս սպաննուեցաւ Յունիս 26–ին, իր պիւղին մէջ, կինն ալ վիրաւորուած է: Այս մահը կրնայ ալ աւելի ծանր հետեւանքներ ունենալ, քանի Յուլիս 5–ին զրծադրութեան կը դրուի երկրին ամբողջական արարականացման օրէնքը, որ բաւական խնդրոյ առարկայ է: Մաթուպ Լունէս անդամ մը առեւանգուած էր 1994 Սեպտեմբերին եւ ազատ արձակուած երկու չաբաթ ետք, անկէ ի վեր Ֆրանսա ապաստանած էր, բայց չէր համակերպեր իր հայրենիքը լքելու եւ միշտ կ'ըսէր թէ պիտի վերադառնայ: Կը խոստովանէր թէ կը վախնայ, չէշտելով՝ «բայց ամօթ մը չէ վախնալը, կը նախընտրեմ մեռնիլ ազնիւ եւ արդար դատի մը համար»: Մասնակցած էր պէրպէր մշակութային Շարժումին լոյս գոյգերուն, բուռն հակառակորդ մըն էր իսլամապաշտներուն:

ԱՄՆ–ու Ծերակոյտին արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովը վաւերացուցած է Ադրբեջանի ուղղակի օժանդակելու արդելքը վերցնող օրէնքը: Այդ արդելքը արուած էր որպէս փոխադարձութիւն Ադրբեջանի Հայաստանի կիրարկած շրջափակումին: Նոր օրէնքը արդիւնք է Մեսաքսի ճամբու ռազմավարութեան մը: Օրէնքը քուէարկուած է 8 ղէմ, 10 թէր ձայնով: Հանրապետականները դօրավիզ եղած են, իսկ դեմոկրատները ընդդիմացած:

ԳԼԻՒԸՆ փեքին հասաւ եւ չանք չի խնայեր սիրաշահելու համար Զինաց իները, բարձի թողլ ընելով մարդկային իրաւունքները կամ Թիանանմէնի ջարդը, կարեւորը պիզնէսն է, որովհետեւ Ռաչինկոբնի առեւտրական բաղը Զինաստանի հետ 50 միլիառ տոլարի հասած էր 1997–ին:

ՍԱՆ ՍԵՊԱՍԹԻԱՆԻ (Պասք Սպանիա) մէկ արուարձանին մէջ, Յունիս 25–ին սպաննուած է թագաւորական խորհրդական Մանուէլ Զամարէնօ որ յայտնած էր Խոսէ Լուիս Գասոյի, ինք ալ սպաննուած է ԷՏԱ–ի կողմէ: Հակառակ իր վախին ընդունած էր աթոռը «իր բարեկամին հանդէպ պարկեշտութեան համար»:

ՆԱՄԻՊԻԱՆ ԵՏՔ, Շերաք Յունիս 26–ին Եոհաննէսպուրգ անցաւ: Ուր որ կ'երթայ, Ֆրանսայի նախագահը կ'ուզէ վստահութեան եւ համախոհութեան մթնոլորտ մը ստեղծել:

Ֆ. ԼԸՀԻՏԷՕ, նախագահը մառեչալ Փէթէնի յիշատակին պաշտպան ընկերակցութեան, մեռած է 94 տարեկանին: Վիչիի կառավարութեան վերջին ողջ նախարարն էր:

ԺԱՆ ՄԵՐՔԻՒՐ բեմադիր եւ հիմնադիրը «Քաղաքին Թատրոն»ին եւ կինը՝ Ժանը Լուիլին, դերասանուհի անձնասպան եղած են Յունիս 25–ին իրենց բնակարանին մէջ: 89 եւ 87 տարեկան, երկուքն ալ որոշեր են «մեկնիլ առանց տխրութեան»:

ԼԻԼԻ ԵԻ ԼԱՆՍԻ մէջ չուրջ 50 անպլիացի խուլիկաններ «Գ» դասակարգի որ ամէնէն վտանգաւորն է, ձերբակալուած են Յունիս 25–ին եւ ամանք անմիջապէս արտաքսուած երկրէն: Յաջորդ օրը Լանսի մէջ տեղի կ'ունենար Անգլիա – Գոլոմպիա մրցումը:

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՇԱՀԱՆ ԵԻ ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ԱՆԳԱՐԱ ԴԱՑԱԾ Է

Չորեքշաբթի, Յունիս 24–ին, Շահան Արք. պատրիարքարան զացած ու տեսնուած է Մեսրոպ Արք.ի հետ, բայց, այս հանդիպումէն դրական ոչ մէկ արդիւնք ծագած է, ինչպէս կը պարզուի Պոլսոյ թերթերու արձագանգներէն:

Նախընթաց օր երկու Եպիսկոպոսները արդէն այս մասին բաւական երկար տեսակցութիւն մը ունեցած էին: Ինչպէս կրօնական ժողովի հրատարակուած ղեկոյցէն ալ կը հասկցուէր, Մեսրոպ Արք. յայտնած է որ ինք պատրաստ էր Պատրիարքական Փոխանորդութեան պաշտօնէն հրաժարելու, պայմանաւ որ Շահան Արք. զրաւոր կերպով պահանջէր այդ քանը իրմէ եւ ինք ալ այդ պահանջը դնէր կրօնական ժողովի սեղանին վրայ: Շահան Արք. յայտնած էր որ պիտի մտածէր այդ մասին եւ իր պատասխանը պիտի հաղորդէր յաջորդ առաւօտ:

Շահան Արք. երկկ առաւօտ կրկին բացած է այս նիւթը ու ի մէջ այլոց, յայտնած թէ ինք զրաւոր որեւէ պահանջք պիտի չներկայացնէ իրեն, քանի որ ինք չէ որ այդ պաշտօնը կը պահանջէ, եւ մանաւանդ որ արդէն պետութեան կողմէ զրկուած պաշտօնական նամակներ ու հրահանգներ կան մէջտեղը: Այս պայմաններու մէջ կ'արժէ որ խօսինք թէ ի՞նչ պիտի ընենք, ըսած է Շահան Արք.: Իսկ Մեսրոպ Արք. պատասխանած է որ ինք օրինաւոր Պատրիարքական Փոխանորդ է ու հարցուցած թէ Շահան Արք. պինդը կը ճանչնա՞յ որպէս Պատրիարքական Փոխանորդ: Շահան Արք., ըստ ատացուած տեղեկութիւններուն, պատասխանած է որ ինք էր արդէն որ կանուխէն ընդունած էր որ Մեսրոպ Արք. ստանձնէ Պատրիարքական Փոխանորդի պաշտօնը: Եւ մինչեւ այսօր ալ որեւէ խնդիր չէ ունեցած այդ մասին: Բայց հիմա պետութենէն նամակ ստացած է եւ Պետութիւնը օրէնքներու լոյսին տակ յարմար կը տեսնէ որ ի՛նք ըստանձնէ Պատրիարքական Փոխանորդի պաշտօնը: Եթէ Մեսրոպ Արք. կ'ուզէ իր իրաւունքները պաշտպանել, թող պաշտպանէ: «Ես բանի ուժով չէ որ պիտի պահանջեմ որ պաշտօնը ինծի յանձնուի», ըսած է Շահան Արք.:

***

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏ

Յունիս 24, Չորեքշաբթի առաւօտ նոյն ժամերուն Պատրիարքարանի մէջ Պր. Փիլօ Աթանի առենապետութեան ներքեւ արտակարգ նիստ մը գումարած է Պատրիարքական Ընտրութեան Յանձնաժողովը, որ մինչեւյ մը ի վեր զբաղեցուցած էր իր աշխատանքը: Օրակարգի վրայ էր Պետութենէն եկած նամակը՝ Մեսրոպ Արք.ի Պատրիարքական Փոխանորդի հանդամանքի մերժումի կապակցութեամբ: Բացի քանի մը բացականչէ, Յանձնաժողովի անդամները մեծամասնութեամբ ներկայ եղած են ժողովին:

Ժողովականները քննարկած են ստեղծուած նոր կացութիւնը եւ կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցած կուսակալութեան դիմում մը կատարելու կապակցութեամբ: Ոմանք կողմնակից չեն եղած որ Փոխանորդութեան հարցով դիմում կատարուի, քանի որ Յանձնաժողովին պարտականութիւնն է միայն Պատրիարքական ընտրութիւն կատարել: Ոմանք ալ կողմնակից եղած են իշխանութիւններէ խնդրելու որ չուտով ընտրութեան արտօնութիւն տրուի, որպէսզի բոլոր հարցերը լուծուին Պատրիարքի մը ընտրութեամբ: Այս նպատակով նոյնիսկ մօտալուտ թուական մը առաջարկուած է Յուլիս 21: Բայց երկար վիճաբանութիւններէ ու քանի մը անգամ կարծիք ու որոշում փոխելէ վերջ, ժողովականները որոշած են ապատել Մեսրոպ Արք.ի կողմէ պաշտօնական շրջանակներու մօտ կատարուած նոր դիմումներու արդիւնքին:

***

Մեսրոպ Արք. Հինգշաբթի, Յունիս 25–ին Անդարա մեկնած է ընկերակցութեամբ ընտրական յանձնաժողովի ատենապետ Փիլօ Աթանի, հանդիպում ունենալու համար Ներքին նախարարին հետ:

***

Թուրք թերթերը ընդհանրապէս չատ չեն զբաղիր այս հարցով: Յունիս 25–ին սակայն «Եընի Եիւզըլ»ի յօդուածագիրներէն՝ Մէհմուր Ագկիւն կ'անդրադառնայ պատրիարքական այս բանակռիւին չեչտելու համար՝ «Հայոց Պատրիարքական Փոխանորդին ով ըլլալը մեզ չի հետաքրքրեր»:

Ան կը զրէ՝ կարծես չէին բաւեր Թուրքիոյ միւս հոգերը հիմա ալ Իսթանպուլի Կուսակալութիւնը մէջտեղ կը դառնայ Հայոց Պատրիարքի ընտրութեան եւ կը ձեռնարկէ 1950–ական եւ 60–ական չրջաններու նման զործադրութիւններու: «Չես գիտեր ինչո՛ւ. կուսակալութիւնը, նախորդ Պատրիարքին ու կրօնական ժողովին կողմէ ընտրուած Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանը Փոխանորդ չի ճանչնար եւ կ'ըսէ, թէ կը ճանչնայ Շահան Արք. Սմաճեանը տարեց ըլլալուն պատճառով»:

Պատրիարքարանի եւ Փոխ – Կուսակալ Օսման Տէմիրճի միջեւ կատարուած նամակներու փոխանակումներուն կապակցութեամբ տեղեկութիւններ փոխանցելէ վերջ, ան կը չեչտէ, որ արդար պատճառաբանութիւններու վրայ չի յենուր Կուսակալութեան զրութիւնը:

«1461 թուականէն ի վեր այս հողերուն վրայ կրօնական ծառայութիւններ կը մատուցանէ Հայոց Պատրիարքարանը, որ կը ղեկավարուի եկեղեցւոյ իրաւապետութեան եւ աւանդութիւններու համաձայն: Պատրիարքի չգոյութեան ամենաստրեց անդամին փոխանորդութիւնը խնդրոյ առարկայ չէ»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 25/26)

ԿԵԴՐՈՆ–ՋԱԽ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յունիս 25–ին, Երեւանի մէջ իր աշխատանքները սկսած է ընկերվարական կողմնորոշում ունեցող կուսակցութիւններու համագումարը, որու զլխաւոր նպատակն է նոր ստեղծուած կեդրոն – ձախ զաչինքին մէջ ներգրաւել չարք մը կուսակցութիւններ որոնք պայքար կը մղեն Հայաստանի մէջ ընկերվարութեան հաստատման համար: Առայժմ ընդգրկուած են չորս կուսակցութիւններ: Համագումարին, որու բացման խօսքը արտասանած է Հայաստանի յառաջադի-

(Շար.ը Դ. էջ)

թիւն է միայն Պատրիարքական ընտրութիւն կատարել: Ոմանք ալ կողմնակից եղած են իշխանութիւններէ խնդրելու որ չուտով ընտրութեան արտօնութիւն տրուի, որպէսզի բոլոր հարցերը լուծուին Պատրիարքի մը ընտրութեամբ: Այս նպատակով նոյնիսկ մօտալուտ թուական մը առաջարկուած է Յուլիս 21: Բայց երկար վիճաբանութիւններէ ու քանի մը անգամ կարծիք ու որոշում փոխելէ վերջ, ժողովականները որոշած են ապատել Մեսրոպ Արք.ի կողմէ պաշտօնական շրջանակներու մօտ կատարուած նոր դիմումներու արդիւնքին:

***

Մեսրոպ Արք. Հինգշաբթի, Յունիս 25–ին Անդարա մեկնած է ընկերակցութեամբ ընտրական յանձնաժողովի ատենապետ Փիլօ Աթանի, հանդիպում ունենալու համար Ներքին նախարարին հետ:

***

Թուրք թերթերը ընդհանրապէս չատ չեն զբաղիր այս հարցով: Յունիս 25–ին սակայն «Եընի Եիւզըլ»ի յօդուածագիրներէն՝ Մէհմուր Ագկիւն կ'անդրադառնայ պատրիարքական այս բանակռիւին չեչտելու համար՝ «Հայոց Պատրիարքական Փոխանորդին ով ըլլալը մեզ չի հետաքրքրեր»:

Ան կը զրէ՝ կարծես չէին բաւեր Թուրքիոյ միւս հոգերը հիմա ալ Իսթանպուլի Կուսակալութիւնը մէջտեղ կը դառնայ Հայոց Պատրիարքի ընտրութեան եւ կը ձեռնարկէ 1950–ական եւ 60–ական չրջաններու նման զործադրութիւններու: «Չես գիտեր ինչո՛ւ. կուսակալութիւնը, նախորդ Պատրիարքին ու կրօնական ժողովին կողմէ ընտրուած Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանը Փոխանորդ չի ճանչնար եւ կ'ըսէ, թէ կը ճանչնայ Շահան Արք. Սմաճեանը տարեց ըլլալուն պատճառով»:

Պատրիարքարանի եւ Փոխ – Կուսակալ Օսման Տէմիրճի միջեւ կատարուած նամակներու փոխանակումներուն կապակցութեամբ տեղեկութիւններ փոխանցելէ վերջ, ան կը չեչտէ, որ արդար պատճառաբանութիւններու վրայ չի յենուր Կուսակալութեան զրութիւնը:

«1461 թուականէն ի վեր այս հողերուն վրայ կրօնական ծառայութիւններ կը մատուցանէ Հայոց Պատրիարքարանը, որ կը ղեկավարուի եկեղեցւոյ իրաւապետութեան եւ աւանդութիւններու համաձայն: Պատրիարքի չգոյութեան ամենաստրեց անդամին փոխանորդութիւնը խնդրոյ առարկայ չէ»:

ՃԱՌԱԳԱՅԹՈՒՄ

Նկարիչներ կան, որոնց գործերուն ցուցադրութիւնը կարծէք յաւելեալ արտայայտութիւն կը առնայ, երբ ան տեղի կ'ունենայ յատուկ եղանակի մը ընթացքին: Ներկայիս, այս է պարագան, քանի որ այս շրջանին կը ներկայացուին Փօլ Կոկէնի (1848 – 1905) եւ Փիէռ Պոնարի (1867 – 1947) երկերը, զոյներով յորդուն, ինչպէս քնութիւնը՝ զարնան եւ ամրան ամիսներուն, երբ լերկ եւ մոխրագոյն ձմեռէն ետք, իր անհամար երազներն ու ջերմութիւնը կը սիրէ ամէն կողմ:

Գլօտ Մոնէ Կոկէնը կը նկատէր մրոտոզ մը (Փօլ Սէզան չատ տարբեր չէր մտածելը. երբեմն ստեղծագործողները – ըլլան անոնք նկարիչները, գրողները, յօրինողներ, եւայլն – իրենց մտապատկերումով եւ ըմբռնումով տարբուած, չեն տեսներ կամ չեն ուզեր տեսնել ուրիշի մը կատարած ոտտումը): Եւ սակայն Կոկէն առաջիններէն եղաւ, որոնք տպաւորապաշտութիւնը կամ անոր նախադրեալները զգալի նոր հորիզոններ տարին: Ան աւելի ընդարձակեց քնութեան հանդէպ ենթակայական մօտեցումը ,որ Մոնէի մօտ իր նորագոյն եւ բազմապիսի պատկերումը գտած էր: Այսպէս, եթէ Մոնէ քնութենական տուեալ տեսարանի մը իր վրայ գործած տպաւորութենէն եւ իր մէջ առթած ապրումներէն մեկնելով կը յղանայ նկարը, այլագան աստիճանաբար հաւատարիմ մնալով տեղական գոյնին, Կոկէն այդ սահմանը կ'անցնի, տարբերը անջատելով զիրենք յատկանշող կամ քնորոշող գոյնէն: Երբ հարկ կը զգայ կապոյտ ծովը տուեալ պարագային մը կարմիր նկարել, զայն կարմիր կը նկարէ: Ոչ միայն. աւելի հեռու կը տանի նաեւ Սէզանի զգալափորը (աւելի ճիշդը՝ զայն իր ամբողջութեամբ կը կիրարկէ) որ կը հաստատէ թէ՝ գոյնին արտայայտչական ուժգնութիւնը կախեալ է անոր օգտագործուած քանակէն եւ գրաւած տարածութենէն: Այս երեւոյթը աւելի լայն ծիրով ըմբռնելու համար, այս օրերուն պէտք է Մարթինյի երթալ (Զուիցերիա) եւ իր քսանամեակը տօնող Ճանաուտա Հիմնարկին մէջ Կոկէնի նըւիրուած ցուցահանդէսը տեսնել:

Կոկէն յարաբերաբար ուշ մտաւ նկարչական ասպարէզ: Ձեւով մը ստիպուած, որպէս հետեւանք 1880-ական թուականներու սակարանային անկումին, երբ Փարիզի սակարանին մէջ կը գործէր որպէս խոստմնալից պաշտօնեայ: Նախապէս իր եկամուտը թոյլ տուած էր որ տպաւորապաշտ պատառներ գնէ եւ բրեկամութիւն հաստատէ տպաւորապաշտներուն հետ, յատկապէս Գամիլ Փիսարոյի: Երբ այլեւս նկարչութիւնը կը զատնայ իր կեանքի տպաւորապաշտ ցուցահանդէսներու: Սակայն, քանի մը տարի ետք, իր նկարչական եւ արտայայտչական հետաքրքրութիւնները իր քայլերը այլ ուղղութեամբ կը տանին, քանի որ դուրսի աշխարհին հարազատ պատկերման փոխարէն՝ պահանջքը կը զգայ ականջ դնելու իր ներքին աշխարհին ու, քնութենական արտաքին խափուսիկ տպաւորութիւններուն հակադրելու, ներաշխարհային վիճակ մը: Աւելի կ'ենթադրէր այլափոխումի հոլովոյթ մը, ըստ որուն քնանիւթն ու անոր ներկայացման ձեւը հարկ էր ազատագրել իրապաշտ պատկերման ոտկմանններէն, որուն բերմամբ խորհրդապաշտութիւն, գունային եւ գծային արտայայտչականութիւն մէկտեղուելով ծնունդ կուտային ուղղութեան մը, որ կարեւորագոյն արմատներէն կը հանդիսանայ Ի. դարու նկարչութեան, մանաւանդ երբ ասոր վրայ աւելցնենք դէպի «անխաթար» եւ «երանելի» նախնականութեան ձգտող Կոկէնի տենչը, առանց որուն կարելի չէ պատկերացնել յետագայ արուեստագէտներու փարումը նախնական արուեստներէն սերող արտայայտչական եւ կերպարական նոր կարելիութիւններուն, որոնք իրենց ուժգնին եւ որոշիչ կնիքը դրոշմեցին Ի. դարու արուեստին վրայ:

Կոկէն կը հեռանայ տպաւորապաշտութենէն, որովհետեւ կը համարի որ տպաւորապաշտները «աչքին շուրջ կը փնտռեն եւ ոչ թէ մտածման խորհրդաւոր կեդրոնէն ներս»: Նոյն ըմբռնումով, իր բրեկամին, նկարիչ Էմիլ Շիւֆնէքէրին կը գրէ. «խրատ մը. քնութեան դիմաց մի նկարէ՛ք: Արուեստը, վերացականութիւն մըն է, զայն քնութենէն գտեցէ՛ք աւելի երազելով եւ, աւելի, մտածեցէ՛ք այն ստեղծագործութեան մասին որ անկէ պիտի ծնի...»: Եւ ինք այդ ուղղութեամբ կը գործէ ու, ինչպէս կը յայտնէ, ինքզինքը կը պեղէ քան թէ քնութիւնը: Իսկ աւելի ընդարձակ պաղատիար մը կազմելու համար Կոկէնի նորարար յղացքին մասին, հարկ է մէջբերել հատուած մը իրեն հետ կատարուած այն հարցազրոյցէն, որ լոյս տեսած է «Էքզո տը Փարի»ի մէջ, 1895 Մայիս 13-ին. «...աշխատանքիս մէջ ամէն քան հաշուուած է, երկարօրէն մտածուած: Ասիկա երաժշտութիւն է: ... Գիծերու եւ գոյներու համատեղումով: Պատրուակ ունենալով որեւէ ենթանիւթ մը՝ կեանքէն կամ քնութենէն առնուած, ձեռք կը բերեմ համաձուագիծեր, դաշնութիւններ որոնք ոչ մէկ իրական բան կը ներկայացնեն. թառին համաձայնութեամբ, ուղղակիօրէն ոչ մէկ գաղափար կ'արտայայտեն, բայց որոնք պէտք է մտածել տան՝ ինչպէս երաժշտութիւնը մտածել կուտայ, առանց գաղափարներու եւ պատկերներու օժանդակութեան, պարզօրէն խորհրդաւոր յարաբերութիւններուն ընդմէջէն, որոնք գոյութիւն ունին մեր ուղեղներուն եւ գոյներու ու գիծերու տուեալ համադրումի մը միջեւ»: Իրրեւ թէ Վասիլի Քանտինսքին ըլլայ խօսողը:

Կոկէն չուտով իր շուրջը կ'ունենայ երիտասարդ հետեւորդներու խումբ մը, Փոնթ – Աւէնի եւ Նաբիներու դպրոցները կազմող: Ասոնցմէ ամէնէն աւելի երեւելիներէն մէկը, Պոնար, անցեալ ամիաներուն կարեւոր յետահայեացքի մը արժանացաւ Լոնտոն, որ այժմ փոխադրուած է Նիւ – Եորք: Սակայն, Սէն – Թրոփէի Անուանի թանգարանը նաեւ ցուցահանդէս մը նուիրած է անոր, զոր կարելի է այս ամրան ամիսներուն այցելել:

Եթէ կան նկարչութիւններ, որոնք երջանկութիւնը լիօրէն կը մարմնաւորեն, Պոնարինը անոնցմէ մէկն է: Քնութեան արբեցում, ընտանեկան խաղաղ կեանք, մեծմիտ անխոհոն ապրումներ խորքը կը կազմեն իր արուեստին: Ասիկա թերեւս չհասնէը այդ լուութեան, եթէ Պոնար երբեմն չհասնէր այդ լիութեան, որ ներկայ դարուն որ, լոյսին միացած, անկէ թափանցուած եւ կենսաւորուած, իր անհատնում ճառագայթները կ'արձակէ: Ասիկա արուեստ մըն է որ տպաւորապաշտութիւնը կը վերակենդանացնէ կամ անոր նոր չունչ կուտայ, հետու այն տպաւորներէն, վերիվայրումներէն եւ ողբերգութիւններէն որոնք, Պոնարի երկար կեանքի ընթացքին, մարդկութիւնը արհաւիրքներու տարին:

Սակայն Պոնար կրաւորական ձեւով չէ որ քնապաշտ նկարչութիւնը կ'ընկալէ: Իր գոյներուն լուութիւնը, յատկապէս իր վերջին շրջանին, անոնց բծային դրոյթը, ինչպէս եւ իր կիրարկած համադրական եւ միջոցային կարգ մը լուծումները, զինք մօտէն կ'առընչեն արդի արուեստին: Ասիկա պատճառ կը դառնայ որ Պոնար, «լուսանցքային» եւ «զարտուղի» ըլլալով հանդերձ, իր ներկայութիւնը հաստատէ որպէս կարեւոր ներկայացուցիչներէն Ի. դարու նկարչութեան, անոր ներմուծելով լոյս մը, իրական եւ խայտացող, որ այնքան բացակայ է վերջին դրեթէ դար մը տեւող արուեստէն:

ՇԱՀԱՄԱՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴՊՐՈՑ ՆՇՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԱՆՈՒՆՈՎ

Յունիս 10-ին հանդիսաւոր կերպով Սեւվանատանի թիւ 21 դիւէրօթիկ դէպրոցը կոչուած է Պօղոս Նշորհք Պատրիարքին անունով: Մօտ երեսնամեայ դպրոցը յատկացուած էր վատառողջ երախաներու. 1988-ի երկրաշարժին չէնքը անդարձաձելի դարձած էր ու դասերը երկար տաեն չարունակուած հին վրաններու տակ, չոգեկառքի քաժանեակներու մէջ: Այս կացութեան դարման բերած է ԱՄՆ-ու Հայ օգնութեան Փոնտը. անոր ջանքերով կառուցուած է դպրոցի նոր չէնք մը, նաեւ մահճակալներ եւ կահ – կարասի ձեռք ձգուած է: ՀՕՄ-ի Հայաստանի մասնաճիւղին տնօրէն Վիգէն Եպիսկոպոս Այգեպետեանի առաջարկով եւ Կըրթութեան եւ դիտութեան նախարարութեան հաստատումով դպրոցին տրուած է Շնորհք Պատրիարքին անունը:

***

ՀՈԳԵԲՈՒԺԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԻՔ ՈՒՆԻ

Վարդենիսի հոգեբուժական հիւանդանոցը հոգեբուժութեամբ եւ աշխատանքուժութեամբ կը խնամէ իր հիւանդները: Զանազան արհեստանոցներու մէջ անոնք հագուստ կը կարեն, կօշիկ կը նորոգեն, կը հիւսեն, գորգեր կը գործեն, նաեւ կ'աշխատին գեռնախձորի դաշտը, կովեր կը կթեն եւլն. եւլն.: Հիւանդանոցի բժշկապետ Ռոպէր Յարութիւնեանի իսկ տուած տեղեկութիւններուն համաձայն ամէն ամիս 2–3 հոգի վերականգնումի ամբողջական բուժընթաց լրացնելով ու մասնագիտութիւն մը ձեռք ձգելով կը լքեն հիւանդանոցը ու կը վերադառնան սովորական կեանք: Սակայն, հիւանդանոցը ունի բազմաթիւ խնդիրներ. չունի անհրաժեշտ դեղօրայք, կան կենցաղային դժուարութիւններ: Թէեւ կ'օգնեն Հայաստանի ընկերային Փոնտը, միջազգային այլեւայլ կազմակերպութիւններ, բայց հիւանդանոցին չի բաւեր այդ օժանդակութիւնը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՀԻՄՆԱՐԿԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ինչպէս սովորութիւն դարձած է, այս տարի եւս, Արեւելեան լեզուներու հայեցի ամպիոնը 1997 – 1998 դասաշրջանը փակեց «Հայկական ուսումներու Օր»ով մը որ տեղի ունեցաւ Յունիս 22-ին ԻՆԱԼՔՕ-ի Լիլ փողոցի կեդրոնատեղիին մէջ: Օրը ունէր գիտական, պաշտօնական եւ բարեկամական մասերէ բաղկացած յայտագիր մը որուն հետեւեցան ամպիոնին դասախօսներ, ուսանողներ, հայերէնի ուսուցումով զբաղողներ, հետաքրքրուողներ, համակիրները, եւայլն:

Օրուան առաջին կէսին հետաքրքրական զեկուցումներով հանդէս եկան Մարի Լուսարարեան, Սիլվիա Թոփուզխանեան, Սիլվիա Սերանօ եւ Ժիլ Լիւսաք: Առաջինը որ որպէս դասախարակ պաշտօնավարած է Լիբանանի Ֆրանսական մշակութային կեդրոնին զպրոցին մէջ, նիւթ ունէր փոքր երախաներու համար երկրորդ լեզու մը սորվելու երեւոյթը: Իր դիտումներուն ու փորձառութեան հիմով, նաեւ մանկավարժական մօտեցումով, ան բացատրեց երախային մօտ այդ հոլովոյթին հանդրուանները, ծանրացաւ ուսուցման կիրարկելի յարմարագոյն ձեւերուն վրայ: Ս. Թոփուզխանեան որ տոքթորայի աւարտաճառը կը պատրաստէ Լիոնի համալսարանին մէջ, կ'աշխատի մանուկներու լեզուներու մարդին մէջ: Աւարտաճառին համար պրպտումներ ըրած էր Լիոնի հայկական վարժարանին աշակերտներուն վրայ: Ներկայացուց հետաքրքրական տուեալներ: Ս. Սերանօ եւս տոքթորայի ուսանող է. ան նիւթ առած էր վարժարանի անկախութենէն ետք պետական – ազգային զպրոցը որ հակադրեցուփիններու տեղի տուած էր եւ կուտար երկրին փոքրամասնութիւններուն մօտ: Թիֆլիս կ'ուզէր միաւորել զպրոցական համակարգը, վրացերէնի, վրացական պատմութեան կարեւորութիւնը չեչտելով եւ այդ պարագան սահմանափակում կը նկատուէր փոքրամասնութիւններու վարժարաններու ուսուցումին որ մինչեւ 1988 կը ծրագրուէր Մոսկուայի կողմէ, լայն ինքնավարութիւն տալով անոնց, բեզուի, պատմութեան ու այլ մարդերու մէջ: Առաւօտեան վերջին ելոյթը ունեցաւ Հոգեվերլուծող Ժիլ Լիւսաք որ հեղինակն է վերջերս հրատարակուած «Կրելի՞ է ապաքինիլ ցեղասպանութենէն» հատորին: Ան իրեն տրուած կարճ ժամանակի մը մէջ պարզեց իր մօտեցումը որ կը կեդրոնանար ցեղասպանութեան ոճիրին եւ ընկերային կապին վրայ:

Քանի մը վայրկեանի ընդմիջումէն ետք ժամանեց ԻՆԱԼՔՕ-ի նախագահ Անարէ Պուրժէ որ հակիրճ ելոյթով մը նշեց առեւելեան լեզուներու այդ հիմնարկին մէջ հայերէնի ուսուցման երկուհարիւրամեակը: Ցիշեց թէ հայերէնը եղած է այդ հաստատութեան հիմնադիրներէն մէկը որ այսօր եւս հետզհետէ ծաղկող բաժին մըն է 88 լեզուներու կարգին, տարուէ տարի աւելցող ուսանողներով, դասախօսներով, դասանիւթերով: Ցիշեց 200 տարուան ընթացքին պաշտօնավարած դասախօսներու ամէնէն ծանօթներուն անունները, ինչպէս՝ Տիւլօրիէն, Մէյէն, Տիմէզիլը որոնց հերթը այսօր առած է Անահիտ Տօնապետեան: Նախագահ Պուրժէ յայտնեց թէ հայերէնի ամպիոնը այս տարի երկու տիտղոսաւոր (titulaire) մըննդուն դասախօս կ'ունենար, յանձինս՝ Գրիգոր Պըլտեանի (մէջբերը տը ֆոնֆէրանս) եւ Մելանի Գելչճեանի: Ան վերջացուց խօսքերը ըսելով որ մօտէն կապուած է հայ դատին եւ ուրախ է որ Սեպտեմբերին պիտի դառնայ Երեւան պիտի դառնայ:

Իրեն յաջորդեց հայկական ամպիոնին պատասխանատուն Ա. Տօնապետեան. ան համապարփակ ներկայացում մը ըրաւ հայերէնի բաժինին. ըսաւ թէ 1996-97-ին հաստատուած լիսանսի բաժինը երեք շրջանաւարտ տուած էր 1997-ին, իսկ 1998 – 1999-ին պիտի ունենար մեծթիւի իրաւունք: Ան յիշեց կապոյտ Խաչին եւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ին յատկացումը: Ապա բանական մանրամասնութիւն ներկայացուց ամպիոնին ուսուցումի ծրագիրը. ընդհանուր առմամբ 40 դասատեսակ կը պարունակէ ան – զրաբար, արեւմտահայերէն, արեւելահայերէն, լեզուաբանութիւն, գրականութիւն, պատմութիւն, արուեստի պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, պզպզութիւն, եւլն.: Ամէն մակարդակի լեզուկութիւն կայ այլ բաժիններու հետ դանազան վկայականներ պատրաստելու: Կարելի է նաեւ ուսանողին ունեցած ժամանակին համաձայն կիրարկել ուսումը, քննութիւնները անցընել, եւայլն:

Ներկայիս տարեկան չուրջ 55 ուսանող կ'արձանագրուի հայկական ամպիոնին. կան ազատ ունկնդիրներ ալ: Անոնց մաս կը կազմեն ամէն տարիքի ու հայերէնի դանազան մակարդակներու տէր անձեր:

Պաքալօրէայէն մինչեւ տոքթորա հայկական ուսումի լման շրջան մը դանազան ասպարէզներ կը բանայ շրջանաւարտներու առջեւ:

Կարելի է հետեւիլ աւելի բարձրագոյն ուսումներու, շարունակել այլ ճիւղերու մէջ մասնագիտանալ, օտարներու ֆրանսերէն դասաւանդել, եւայլն: Այս բաժինը նաեւ կարեւոր պարտականութիւնը կը կատարէ Ֆրանսահայ վարժարաններու ուսուցիչ պատրաստելու:

Ամպիոնին հեռանկարներէն է երեւնի համալսարանին հետ պայմանագրութեամբ մը ուսանողներ ղրկել հոն, որպէսզի առիթ ունենան մասնագիտական ճիւղերու իրենց հայերէնը զարգացնելու: Ֆրանսայի մէջ ալ գործակցութիւն կայ հայերէնի բաժին ունեցող համալսարաններու հետ, ինչպէս՝ Էքս – ան - Փրովանս, Լիոն:

Ս. Տօնապետեանի այս ներկայացումով աւարտեցաւ օրուան առաջին բաժինը ու տեղւոյն վրայ միասնական ճաշէ մը եւք Հայկական ուսումներու օրը չարունակեցաւ զեկուցումներու ի. չարքով:

Մոնփելիէի համալսարանէն տոքթորայի ուսանող Իպսպէլ Օժէ խօսեցաւ բիւզանդական Կոմնենոս կայսրերու քաղաքականութեան մասին, դէպի Հայերը: Նշեց որ անոնք իսկական ռազմավարութիւն մը ունէին երբեմն որ մերթ լայնախոհ էր պատերազմի շրջանին եւ անթոյլատու՝ երբ խաղաղութիւն կը տիրէր: Ծովինար Գեւոնեան ներկայացուց հայ որբերու եւ կիներու հատաքման գործը, 1918 – 1927, Ազգերու դաշնակցութեան կողմէ: Շեշտը դրաւ Ֆարէն Եփփէի կատարած աշխատանքին վրայ: Վահէ Թաշճեանի նիւթն էր Ա. Աշխարհամարտէն ետք հայ – քրտական յարաբերութիւնները, մինչեւ քրտական ապստամբութեան խաղաղութիւնը՝ 1929-ին: Իսկ Գայեանէ Արմաղանեան չահեկան ներկայացում մը ըրաւ Նինա Պէրպէրովայի դործին, ընդգծելով անոր հայկական արմատներուն հետ յարաբերութիւնները: Ըսաւ թէ Պէրպէրովայի կրնակ ծագումը ապրիւր եղած է ներքին հակասութիւններու եւ ան աւելի ուշ փորձած է հանիլ որոշ համադրումի մը արեւելքի եւ արեւմուտքի, հայկականին եւ ոչ հայկականին միջեւ:

ՔՐՓի ԹՈՐՈՑԵԱՆ

Իտալահայ Աւետարանի

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵԻ

Երկուշաբթի, Յունիս 22, իտալական Արտաքին նախարարութեան եւ հայ պաղտի միջեւ տեղի ունեցած հանդիպում մը, յարաբերութիւններու յատկանշական բարեփոխում մը տեղի ունենալու երեւոյթներ եւ անոր կապուած յոյսեր կուտան:

Եզերութիւնը: 1997 Մայիս 19–ին, քանի մը երեսփոխաններ հարցում ուղղելով իտալիոյ Արտաքին Գործոց նախարարութեան, կը յիշեցնէին Ապրիլ 24–ը, Հայկական ցեղասպանութիւնը ճանչնալու բարոյական պարտականութիւնը, ինչպէս նաեւ Հայաստանի կառավարութեան հետ դիւանագիտական կապեր հաստատելու կարեւորութիւնը: Իւաւական ամիսներ վերջ, Արտաքին Ենթանախարարուհիի առարկութեամբ մերժողական պատասխան մը կուգար որուն պատճառաբանութիւնները, ուրիշ բան չզործածելու համար, ժամանակին ըսուած էինք «անհամ»:

Քանի մը ազգու հակազդեցութիւններ եղան, թէ ըսն նպատակին մերժումին համար, թէ մանաւանդ տրուած պատճառաբանութիւններուն անհեթեթութեան համար: Մինչ այդ չենք դիտեր ի՞նչ փոխուած է, կամ կրնայ փոխուիլ Արտաքին նախարարութեան հետեւած ուղիին մէջ, որ անպատեհի կերպով, Միլանոյի քաղաքապետութեան խորհրդակով, Իտալիոյ Հայոց Միութեան տեղեկութիւն կուգար, թէ Երկուշաբթի, Յունիս 22–ին, ժամը 12–ին, նոյն ենթանախարարուհին որ ըսուրգրած էր նամակը, Փաթրիցիա Թոյա կը վարվաքէր տեսակցութիւն մը ունենալ հայ զաղութի ներկայացուցիչներուն հետ, Միլանոյի քաղաքապետական պալատին մէջ:

Ուրեմն երէկ՝ Երկուշաբթի, մօտ 20 հոգի, Միլանոյէն, Փատովայէն, Փարմայէն, ժամը 12–ին հանդիպում մը ունեցան: Մեզի բարեկամ՝ Միլանոյի քաղաքապետական խորհուրդի նախագահ Տէ Գարոլիս, ենթանախարարուհիին ներկայացուց անձերը:

Տիկին Թոյայի նպատակն էր այս հանդիպումով մօտէն ճանչնալ հայ զաղութը եւ տեղեկանալ անոնց սպասումին Իտալիոյ կառավարութեան կողմէ: Ան չմոռցաւ բացատրել Նոյեմբերին արուած պատասխանը յատնի դժուարութիւնով: Արդէն, իր ժամանակին ալ յայտնի եղած էր որ, թէեւ պատրաստուած էր ինք, բայց, պատասխանին չարաղրութիւնը եւ պարունակութիւնը, հետեւելով քաղաքական ուղիի մը, նախարարութեան պատասխանատու պաշտօնեաներն էին զրողները եւ ինք չէր կարզացած ուշի ուշով զրութիւնը:

Մէկ ժամէն աւելի տեւողութեամբ անպաշտօն խօսակցութիւններ տեղի ունեցան: Ոչ մէկ յանձնառութիւն առնուեցաւ: Բոլոր խնդիրները մնացին այնպէս ինչպէս որ էին, բայց բաւական հաստատ համոզում մը զոյացաւ որ դիւանագիտական յարաբերութիւններու պարագան, ոչ հեռու ժամանակի մը մէջ, նիւթ պիտի ըլլայ ուսումնասիրութեան նախարարութեան մօտ, հասնելու համար եզրակացութեան մը:

Անընդունելի նկատեցին ներկայ Հայերը, որ Անդրկովկասի երեք պետութիւններէն՝ Ադրբեջան, Վրաստան եւ Հայաստան, այս վերջինը ըլլայ միակը որ դիւանագիտական յարաբերութիւն չունենայ Իտալիոյ հետ, հակառակ անոր որ այդ երեքէն մէկն է որ ամենահին զարերէն մինչեւ այսօր սերտ մշակութային կապեր ունեցած է եւ ունի Իտալիոյ հետ: Իտալիա այսօր ալ պէտք է որ ունենայ մշակութային կապերու աւելի սեղմ զրութիւն մը, օգտագործելով նաեւ Իտալիա ապրող եւ զործող Հայերու ներկայութիւնը, տարածելու համար Հայաստանի մէջ իտալերէնը եւ իտալական մշակոյթը:

Ենթանախարար տիկնոջ տպաւորութիւնը անձերուն հանդէպ որ իր դէմ ունէր, չատ զրական էր: Իր ապաստածէն աւելի: Հոն կային իտալական համալսարանի չորս դասախօսները, Միլանօ քաղաքի չատ կարեւոր հնագիտական թանգարանի տնօրէնը, ինք ալ համալսարանի դասախօս: Կար փրոֆ. Թուրաթօ, միակ Իտալացին, ատաղձագործ, Իտալիա – Հայաստան ընկերակցութեան նախագահ, եւ կային ծանօթ եւ գնահատուած դիտութեան, բժշկութեան եւ վաճառականութեան պատկանող անձեր:

Ապագան ցոյց պիտի տայ մեր համոզումներուն իրականութիւնը: Բայց, անկասկած, չատ զրական քայլ մը յառաջ գացինք մեր յարաբերութիւններուն մէջ:

Վ. Բ.

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԸ ԱՆՏԵՍԻՄԻ ԱՌԱՐԿԱՑ

Քրիստոսի ծննդավայր Նազարէթ քաղաքը քրիստոնէութեան 2000–ամեակի նախօրեակին դէմ յանդիման գտնուած է պիւտճէի անակնկալ նուազումի մը: Իսրայէլեան կառավարութիւնը 23–էն 5 միլիոն Ֆրանքի զեղչած է կատարելի յատկացումը, ինչ որ լուրջ հետեւանք պիտի ունենայ քաղաքին ծրագիրներուն իրագործումին վրայ, անոնց մեծ մասին ընդմէջ պատճառ ըլլալով:

Նազարէթ 70 հազար բնակչութեամբ, երկրին ամէնէն չատ այցելու ունեցող վայրն է: Միջին հաշուով տարեկան 850 հազար զբօսաշրջիկ հոն կ'այցելեն. ատիկա Իսրայէլ այցելողներու ընդհանուր թիւին 60%–ը կը կազմէ: Մինչդեռ քաղաքը վեց հարիւր սենեակով վեց պանդոկ միայն ունի: Մինչեւ 2000 թուականը հարկ էր 2200 յատկեալ սենեակ ունենալ: Ծրագիրները պատրաստուած էին 1995–ին, բանուորական կառավարութեան կողմէ, բայց մինչեւ այսօր իրագործուած են միայն 50% համեմատութեամբ: Իսկ Նեթանիահուի շրջանին յատկացումները միչտ չետաձգուած են նախապէս ծրագրուած բաներու համար: Քաղաքը ամիսներէ ի վեր նիւթական մեծ դժուարութեան մէջ է եւ նոյնիսկ չի կրնար վճարել անձնակազմին աշխատավարձերը:

Այցելուներուն մեծ մասը քրիստոնեայ ուխտաւորներ են որոնք կ'երթան Երուսաղէմ, ապա նաեւ Նազարէթ եւ Կանա եւ Գալիլիոյ այլ քաղաքները որոնք աւելի արաբ քնակչութեան տէր են: Այսուհանդերձ, իսրայէլեան Զբօսաշրջութեան նախարարութիւնը հրատարակած թերթիկներուն մէջ միչտ հրաւէր կ'ուղղէ այցելելու միջերկրականեան կամ կարմիր Ծովու ափերը: Այդ թերթիկները նաեւ դովքը կը հիւսեն զրաւեալ շրջաններու, քիպուցներու, հրէական քնակեցման նոր վայրերու, մինչդեռ Գալիլիոյ արաբական վայրերը հազիւ տեղ զբաւած են անոնց քով: Օրինակ, Զբօսաշրջութեան նախարարութեան 1997–98–ի զրքոյկը որ 322 էջ է, մէկ էջ յատկացուցած է Նազարէթի: Իսկ տեղական զբօսաշրջութիւնը քաջալերելու նպատակով ժողովուրդին ձրի բաշխուած ծանուցումի թերթիկներուն վրայ բոլորովին անտեսուած են արաբական քաղաքներն ու զիւղերը:

Կանայի մէջ կացութիւնը աւելի եւս բարդ է: Զբօսաշրջական ոչ մէկ ծրագիրը կիրարկուած է այդ քաղաքին համար, հակառակ քրիստոնեայ աշխարհին մեծ մասի ջնջումին պատճառ ըլլալով:

Նազարէթի բնակչութեան երկրին ամէնէն չատ այցելու ունեցող վայրն է: Միջին հաշուով տարեկան 850 հազար զբօսաշրջիկ հոն կ'այցելեն. ատիկա Իսրայէլ այցելողներու ընդհանուր թիւին 60%–ը կը կազմէ: Մինչդեռ քաղաքը վեց հարիւր սենեակով վեց պանդոկ միայն ունի: Մինչեւ 2000 թուականը հարկ էր 2200 յատկեալ սենեակ ունենալ: Ծրագիրները պատրաստուած էին 1995–ին, բանուորական կառավարութեան կողմէ, բայց մինչեւ այսօր իրագործուած են միայն 50% համեմատութեամբ: Իսկ Նեթանիահուի շրջանին յատկացումները միչտ չետաձգուած են նախապէս ծրագրուած բաներու համար: Քաղաքը ամիսներէ ի վեր նիւթական մեծ դժուարութեան մէջ է եւ նոյնիսկ չի կրնար վճարել անձնակազմին աշխատավարձերը:

Այցելուներուն մեծ մասը քրիստոնեայ ուխտաւորներ են որոնք կ'երթան Երուսաղէմ, ապա նաեւ Նազարէթ եւ Կանա եւ Գալիլիոյ այլ քաղաքները որոնք աւելի արաբ քնակչութեան տէր են: Այսուհանդերձ, իսրայէլեան Զբօսաշրջութեան նախարարութիւնը հրատարակած թերթիկներուն մէջ միչտ հրաւէր կ'ուղղէ այցելելու միջերկրականեան կամ կարմիր Ծովու ափերը: Այդ թերթիկները նաեւ դովքը կը հիւսեն զրաւեալ շրջաններու, քիպուցներու, հրէական քնակեցման նոր վայրերու, մինչդեռ Գալիլիոյ արաբական վայրերը հազիւ տեղ զբաւած են անոնց քով: Օրինակ, Զբօսաշրջութեան նախարարութեան 1997–98–ի զրքոյկը որ 322 էջ է, մէկ էջ յատկացուցած է Նազարէթի: Իսկ տեղական զբօսաշրջութիւնը քաջալերելու նպատակով ժողովուրդին ձրի բաշխուած ծանուցումի թերթիկներուն վրայ բոլորովին անտեսուած են արաբական քաղաքներն ու զիւղերը:

Կանայի մէջ կացութիւնը աւելի եւս բարդ է: Զբօսաշրջական ոչ մէկ ծրագիրը կիրարկուած է այդ քաղաքին համար, հակառակ քրիստոնեայ աշխարհին

ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

UNE BETE SUR LA LUNE

Ռիչըր Կալինոսկիի այս այնքան յաջող թատերգութիւնը, որ Յունուար 8–էն Փեթրուար 8 ջերմ ընդունելութիւն մը գտաւ Պոպինեըրի Մշակոյթի Տան(*) մէջ, վեց նոր ներկայացումներու պիտի արժանանայ նոյն վայրը, Սեպտեմբեր 8–էն 13:

Ցիշենք որ Փրանսերէնի (անգլերէն բըլնագրէն) թարգմանութիւնը կատարած է Տանիէլ Լոայզա, բեմադիրն է՝ Իրինա Պրուք:

Այս բացառիկ ներկայացումներուն պիտի յաջորդէ եւրոպական չրջապտոյտ մը:

(*) MC 93 Bobigny, du 8 au 13 septembre.

ՃՊԻՏ

Փիքասոյին հարց կու տան.

– Անցեալի ո՞ր նկարիչն է որ ձեզ կը հիացնէ առաւելագոյնս:

- Ռիւպէնս:

– Ինչո՞ւ:

– Նախ՝ այն պատճառով, որ անոր գործած երկու հազար կտաւներէն մեզ հասած են չուրջ չորս հազար...:

◆

– Քաղաքացի, ներկայացումը արդէն տասը վայրկեան է սկսած է: Անցէք ձեր տեղը, միայն թէ՝ առանց աղմուկի:

– Ի՞նչ է, չատեր արդէն քնացա՞ծ են:

համար ներկայացուցած մեծ նշանակութեան: Քրիստոսի առաջին հրաչքին այդ վայրին մէջ պէտք է եկեղեցապատկան հողի մը վրայ 60 սենեակնոց իջեւան մը եւ զիւղական հանդստավայր մը կառուցէր, բայց այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ քայլ նետուած է, ոչ ալ քաղաքին անունը կարելի է գտնել զբօսաշրջական պաշտօնական քարտէսներուն վրայ:

ՔԱՂՀԱՆ

Իր թարմ ցիշատակին

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

Մհսաք Մհրճէ

Քաղաքին հրդեհը վերջացած էր: Տեղ – տեղ տակաւին մուխի բարակ չերտեր կը բարձրանային: Շրջանները խաղաղած էին ու երթեւեկը քնականն վիճակ մը ունէր: Կամուրջին վրայ միայն ոստիկան պահակներ կանգնած էին, ինչ որ արտասովոր երեւոյթ էր:

Իրիկունը երբ մուխը իջաւ, զգոյշ վար իջայ ժայռէն ու ոլոր – մոլոր ճամբանեքէ հասայ մօտակայ քանդուած հայ զիւղը: Այնտեղ դեռ կանգուն մնացած էին քանի մը տուներ՝ զրաւուած Թուրքերու կողմէ, ու քանի մը անդուռ, անպատուհան խրճիթներ, ուր կ'ապրէին Թուրքերու մօտ ծառայող հայ մշակներ, – ընդհանրապէս կիներ եւ պատանիներ: Անոնց մէջ մօտիկ ծանօթներ ունէի: Ցաճախ զանազան ձեւերով օգնած էի իրենց, իրենք ալ միչտ օգտակար եղած էին ինծի: Ես «քիւրտ»՝ անունք հայ, բայց, կարծես թէ բոլորն ալ գիտէին որ քիւրտ պիտակին տակ հայ մըն էր որ կ'ապրէր: Առանց ատոր ալ այնքան բարի ու ողորմած էին անոնք, որ որեւէ Թշուառ կրնար ապաւինիլ անոնց օգնութեանը: Անոնք այդ արեւոտ ծովուն մէջ ծնած սուրբեր էին, որոնց պատրաստակամութիւնը կ'երկարէր չատ հեռուները:

Անոնք չատ հեղ, մերթ կատակով՝ մերթ լուրջ «Հայ Մատո» կ'անուանէին զիս: Այսօր՝ իրենու հարկադրանքին տակ իրենց կ'երթայի այսպէս տարաժամ, յայտնելու ինքնութիւնս եւ իրենց աջակցութիւնը խնդրելու...

Գիւղ հասայ, մօտեցայ ցածլիկ խրճիթի մը ծակին, որ կը ծառայէր իբրեւ պատուհան ու կանչեցի ցած, կոկորդային ձայնով մը: «Զարման Պաճի ... Զարման Պաճի...»:

– Ո՞վ է, պատասխանեց ներսէն ձայն մը կասկածաւոր չեչտով մը:

– Ես եմ, Հաճի աղային Մատոն, ըսի, չնչահատ, զողզոջուն ձայնով մը...

– Հաճի աղային Մատո՞ն ... Սուրբ Կարապետ...

Դուռը բացաւ, ներս մտայ: Հազիւ քայլ մը յառաջացած էի, զրկեց զիս համբուրելու ու լացաւ: «Տահա Մատո կ'ըսես ... տահա քրտու անուն կը գործածես... Հայ անունդ, ձագս, հայ անունիդ մատաղ...»:

Ձրադը վառեց, զիս նստեցուց բազմոցին վրայ: Հեռվհեռէ արթնցան եւ չուրջս չարուեցան Զարման Պաճիին հետ նոյն սենեակին մէջ ապրող կիները: Կուլային, կուլային ու կ'ողբային մեր կորուստներուն վրայ, կը մեղքնային ինծի: Եւ կը սպասէին լսելիքներուս:

Համառօտ պատմեցի ինչ որ տեսած էի: Ըսի թէ երեք օր է որ չեմ կերած, չեմ խմած, չեմ քնացած:

Դուռը ամուր փակեցին, ձէթի ճրագին չուրջ լաթ մը քաշեցին ու սեղան պատրաստեցին: Թանապուր, հաց, սեխ ու ձմերուկ:

Անցուդարձի մասին՝ ինձմէ աւելին զիտէին, լսած էին: Ոստիկանները մինչեւ զիւղ եկած, հայկական խրճիթներուն ծակն ու ծուկը խուզարկած էին: Նոյնիսկ Զարման Պաճին, կուրիս Նանան եւ ուրիշներ ծեծած էին «Մատոյին տեղը պիտի ըսեք»ով:

Աւոն եւ Պայտար Մանասը քաջաբար կռուելով իրենց կեանքը չատ սուղ ծախած էին: Հինգ ժանտարմաներ եւ եօթը «պաշիպոզուքներ»ու դիակները վռնուած են դէղեր կամուրջին եզերքը: Սպաննուած էին նաեւ Ջորեպան Զանանը, իր օգնականը եւ քանի մը Ջորիներ: Ազնիւ քիւրտ Ջորեպանը չէ լքած իր յաճախորդները, չէ դրժած իր տղամարդու խօսքը, կռուած է քաջաբար, իյնալով մերոնց կողքին...

Լուր չկար ո՛չ Աստղիկէն, ոչ Սիսէէն: Զանազան զրոյցներ կը չրջէին: Ոմանք կը պատմէին, թէ Թուրք մը երկուքը միասին առնանդեր է: Ուրիշներ կ'ըսէին, թէ ընդհանուր իրարանցումէն օգտուելով երկուքը միասին Եփրատ ալիքներուն յանձնուեր են: Ոչ ոք ստոյգ բան մը գիտէր: Կը պատմէին տակաւին, որ Նշոն եւ Մատոն Հայոց Թաղէն վար իջած առեն, պաշարուած են ոստիկաններով: Մատոն յաջողած է փախչիլ: Նշոն կը կռուի մինչեւ վերջին փամփուշտը: Բազմաթիւ տեղէկ վիրաւոր կ'իյնայ ժանտարմներու ճանկը եւ գաղանները կը յօշոտեն իր մարմինը:

Կոյրը եւ Հաճի աղան, երկուքը միասին այրած են վէլաեաներու մէջ: Այս բոլոր չարիքներուն աղբիւրը կը համարէին ուրիչ Ջորեպան մը, որ անխոհեմութեամբ, ալ ու ձախ պատմած էր Զանանին տանելիք յաճախորդներուն մասին... Դեռ կար քերնէ քերան մատնութեան մը պատմութիւնը: Ահա ինչ որ կար հրապարակի վրայ, թէ իբրեւ զրոյց եւ թէ իրրեւ իրականութիւն...

Շուրջս բոլորուած կիները լացով կը պատմէին այս բոլորը, ու ամէն մէկը կը ջանար բանով մը օգտակար ըլլալ ինծի:

Ցայտնի էր, որ այլեւս չէի կրնար մնալ այս չրջանին մէջ: Քաղաքը հրկիզուած էր: Մինչեւ հիմա «քիւրտ» էի, հիմա՝ հայ ըլլալս ապացուցուած էր, ա՛լ ի՞նչ մնաց...

Ուրեմն մէկ ելք ունէի, ամէն գնով հեռանալ եւ որքան կարելի էր չուտ ... քանի հետքս չէր գտնուած: Դրամ չունէի: Ճամբայ չէի գիտեր ու յետոյ կը վախնայի, որ այս չրջանէն դուրս չելած կը բռնուէի:

Ճիշդ չաբաթ մը Զարման Պաճիին եւ իր զինակիրներուն մայրական խնամքն ու դուրգուրանքը վայելեցի: Ցետոյ ինծի համար պատրաստեցին· ճամբու համար ուտելիք, հագուստ եւ երկու ոսկի ալ ճանապարհածախք:

Շաբաթ մը ետք զիս յանձնեցին ոստիկանի մը խնամքին: Ես մարդասպան, հայ փախստական եւ քիւրտ ոստիկան մը ինծի պահակ...

Ժանտարմա Զլֆոն մանկութենէն մինչեւ չափահասութիւնը Հայու քով մշակ եղած էր, Հայերու հետ ապրած մեծցած էր: Կը խօսէր հայերէն, պիտէր նաեւ պրել քիչ մը հայերէն եւ Թրքերէն, ատոր համար ալ ժանտարմի պաշտօնին կոչած էին զինքը: Զլֆոն, տակաւ, մնացած էր միչտ պարզ, բարեսէր, նաեւ հայասէր: Ոչ զարճած էր, ո՛չ ալ Թալլած էր: Ընդհակառակն, բազմաթիւ առիթներով օգնած էր Հայերուն, փրկած էր չատ մը բեկորներու կեանքը, որոնք երախտագիտութեամբ կը յիշէին իր անունը:

(Շար. 33)

(Շար. Ա. էջէ)

մական միացեալ կոմունիստական կուսակցութեան նախագահ եւ համագումարի կազմակերպիչ Վազգէն Սաֆարեան, ներկայ եղած են Սիլվա Կապուտիկեան, Ազգ. ժողովի ներքին գործերու եւ պաշտպանութեան յանձնաժողովի նախագահ Յակոբ Մարտիրոսեան, պիտանականներ, ակադեմականներ:

⁂

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԻՋԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՆԻՍՏ

Եւրոպայի Խորհրդարանի Հար. Կովկասի հետ յարաբերութիւններու պատուիրակութիւնը որ Յունիս 24–ին Բաքուէն հասած էր Հայաստան, յաջորդ օրը մասնակցած է միջ–խորհրդարանական նիստին: Եւրոպական Միութեան եւ Հայաստանի կապերուն զարգացման ձգտող այս ժողովը երրորդն է իր տեսակին մէջ. Ազգ. ժողովի բոլոր խմբակցութիւնները մէկական պատուիրակով ներկայացուած էին հոն:

⁂

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍՏԸ ՎԱՐԱԾ Է ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Կառավարութեան Յունիս 25–ի հերթական նիստը վարած է նախագահ Ռ. Քոչարեան: Ֆինանսներու եւ Տնտեսութեան նախարար Եդուարդ Սանդոյեան ներկայացուցած է չինարարութեան բնագաւառէն ներս մարզպետարաններու հաշուեյարդարներու սառեցման արդիւնքները. արդարեւ լուրջ խախտումներ արձանագրուած են եւ բոլոր մարզպետարաններու կողմէ նախապէս ներկայացուած հաշուեկշիռները կը տարբերին իրական տուեալներէն: Որոշուած է ստեղծել սառեցման յատուկ յանձնախումբ մը որ մինչեւ Օգոստոս 1 պէտք է ներկայացնէ քննութեան արդիւնքները: Ապա, կրթութեան եւ Գիտութեան նախարար Լ. Մկրտչեան ներկայացուցած է «Կրթութեան մասին ՀՀ օրէնք»ի նախագիծը, որուն քննարկումը յետաձգուած է դալ շաբթու: Կառավարութիւնը քննարկած եւ ընդունած է նաեւ որոշ պարտքերու մասամբ հատուցման որոշումներ, կատարած է նաեւ որոշ փոփոխութիւններ պետական գոյքի սեփականաշնորհման ընդհանուր որոշումներու մէջ: Հաստատուած է նաեւ Երեւան քաղաքին եւ մարզերուն կառավարման վերաբերող որոշումները փոփոխութեան ենթարկելու նախագիծը, ըստ որու Երեւանի քաղաքապետ եւ մարզպետներու տեղակալները այսուհետեւ կը նշանակէ կամ կը պաշտօնազրկէ վարչապետը: Իր եզրափակիչ խօսքին մէջ նախագահը անդրադարձած է նաեւ բարձրագոյն ուսման հաստատութիւններու ընդունման քննութիւններու կազմակերպման հարցին:

⁂

Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ԱԹԷՆՔԷՆ ԱՆՑԱԾ

Պուքրէշէն վերադարձի իր ճամբուն վրայ Ազգ. ժողովի նախագահը Յունիս 25–ին կարճ այցելութիւն մը տուած է Աթէնք եւ առիթը օգտագործելով տեսակցած յոյն իր պաշտօնակիցին հետ: Անոնց խօսակցութեան նիւթ եղած են երկկողմ յարաբերութիւնները, համագործակցութեան հարցեր, Հայաստանի ներքին քաղաքական իրավիճակը եւ Ղարաբաղեան կնճիռին վերաբերեալ դիրքորոշումը:

Պատուիրակութիւնը նոյն օրը վերադարձած է Հայաստան:

⁂

ՀԱՅ ԻՐԱՒԱԲԱՆ ԷՆԹԷՐԹՈՒԹՈՒՑԻ ՄՐՑՈՒՄԻՆ

Հայաստանի գլխաւոր իրաւաբաններէն Սլաւա Ղազարեան ԻԻ–Է–Ֆ–Ա–յի կողմէ հրաւիրուած է զուիցերական «Սիոն» եւ ֆինլանտական ԹՓՄ խումբերու մրցումը վարելու, որ տեղի կ'ունենայ Ցիւրիխ, Յունիս 27–ին, ի հաշիւ էնթէրթոյթոյի բաժակի խաղերուն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Անահիտ Սանոսեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տիկին Մարի Փէհէեանի մահուան առթիւ, վոխան ծաղիկի:

1954 ——— 1998
44ème ANNIVERSAIRE
1954 ——— 1998

PÈLERINAGE ST-GRÉGOIRE à TALLARD

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 20 Septembre

Sous l'égide de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et avec le concours
de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes
Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

— 10 h 30 : Une Messe sera célébrée par *Rév. Père ZADIK AVEDIKIAN*
La messe sera chantée par la Chorale *Sourp KRIKOR LOUSSAVORITCH de Beaumont*

— 13 h : Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars, suivant le nombre des insrits seront mis à la disposition pour des personnes que ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.
Les personnes qui se rendront par leur propres moyens sont priées de s'inscrire par téléphone sous indiqué

Départ à 7 heures précises

Pour tous renseignements
et réservations s'adresser :

— *Marseille* : 04. 91 77. 84. 70;
— *Beaumont* : 04. 91. 93. 13. 50;
— *Saint-Antoine* : 04. 91 65 56. 75;
— *Toulon-Abri's Club* : 04. 94. 27. 10. 51.

Pour toutes autres régions :
Ass. Culturelle des Arméniens de GAP — 04. 92. 51. 71. 80 (h. de repas) & 04. 92. 51. 00. 87.

Prix du trajet de Marseille
Aller-retour seul —100 F.;
Repas seul — 120 F.;
Aller-retour et repas compris — 220 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնայ Վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է Մարտ, Ապրիլ եւ Մայիս ամիսներուն.–

Տիկին Կիմիւշեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գոլոնեանդ 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կէվրէկեան, Տիկին Մելինէ Ժամկոչեան, Տիկին Ֆիլոր Սարոյեան, Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 500–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պորթաքեան 2000 Ֆր., Պր. Հ. Պուրուշեան 500 Ֆր., Օր. Աչտա Զահրէճեան 1000 Ֆր., Տիկին Ժ. Գէլէք 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թոփճեան 1000 Ֆրանք, Տիկին Ա. Քիւչիւքեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յ. Կէվրէկեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գաշգաշեան, Տէր եւ Տիկին Կիմիւշանտագեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Ֆրանկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Փէհլ Կապագեան, Տիկին Հայկուհի Հանճեան 500–ական Ֆր., Պր. Գարապամբ 100 Ֆրանք:

Տիկին Զ. Էմիրեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Լուսաբ Վարդանեան 1000 Ֆրանք, Տիկին Մ. Մելքոնեան 100 Ֆր.:

Վահան Պետրոսեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սարեան 250 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Կիմիշանտագեան 500 Ֆր.:

Տիկին Եուշան Պասմաճեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Ովաննա Պիւյիւքալանտէր 200 Ֆր.:

PARIS - EREVAN - PARIS
à partir de
3250 F
Renseignements & inscriptions :
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 96. 10. 10;
Fax : 01. 42. 96. 18. 77
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté — 69003 LYON
Tél. : 04. 78. 60. 13. 66;
Fax : 04. 78. 60. 92. 26.
Demandez notre brochure pour des séjours individuels et en groupe.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Հիմնուած 1879–ին

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1998-1999-Ի ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ԲԱԺԻՆ, 3 դասարան

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ ԲԱԺԻՆ, 5 դասարան
(sous Contrat-Simple)

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳԻ Ա. Բ. Գ. դասարանները
(sous Contrat d'Association)

եւ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳԻ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ Դ. դասարան

Հայ լեզուի եւ մշակոյթի դասաւանդման զուգահեռ Պետական լման Ծրագիր:

1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY
Tél.: 01. 43. 81. 01. 72

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Université d'été d'études arméniennes

Le HOM (Hay Oknoutian Mioutioun) de la Côte Est des Etats-Unis organise une université d'été d'études intensives arméniennes dispensées en langue anglaise, de 3 semaines, destinée aux jeunes étudiants de niveau universitaire, **âgés de 18 à 25 ans et diplômés d'études secondaires.**
Date : du 18 Juillet au 8 Août.
Lieu : Université Bradford — à Bradford (Massachussetts)
Direction : D. Houri BERBERIAN
Directeur du Département d''histoire à l'université d'Etat de Californie à Los Angeles.

Programme

Langue	Musique
Histoire	Cinéma
Littérature	Danse
Histoire de l'art et autres...	

Conditions :
- **Hébergement pris en charge par le HOM Côte Est;**
- **Frais d'inscription, non remboursable, 350 USD plus frais de voyage à la charge du participant.**

Délai d'inscription : 30 Juin.
S'adresser au Conseil d'Administration de la CBAF : **01. 48. 24. 46. 57.**

le 5 Juillet

GRANDE FETE CHAMPETRE *KHANASSOR*

à l'initiative de la FRA Dachnaktsoutioun Groupe «Arghoutian»
et de la Croix Bleue Section Chaville

— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

Messe de Requiem
en l'Eglise Arménienne de Chaville
Recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian

Rassemblement à 13 heures au Cimetière de Chaville

— Ambiance — Buffet — Jeux — Concours

Ping-Pong, Boules, Volley, Tavlou
Stands jeux enfants

ԿԱՐՄԻՐ ԹԱՂ

ՀԱՅԼՕՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Քայլերուած 1995–էն ի վեր ամառնային արձակուրդի յայղայութենէն, Նորմանտիի ծովեզերեայ Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնի ճաշարանը եւ խոհանոցը Հայ Մայրերու տրամադրութեան տակ պիտի դնենք, 1998 Յուլիս 4–էն սկսեալ: Սենեակներ ապահովելու համար բարեհաճեցէք հեռաձայնել՝

Ռոզին Նաւասարդեան
01 – 39 – 85 – 36 – 53
կամ՝
Ժագլին Պարկիրճեան
01 – 43 – 33 – 60 – 52
կամ՝
Ադամակուրդի կայան (Յուլիս 4–էն)
02 – 31 – 21 – 77 – 63

Տեղերը սահմանափակ ըլլալուն պատճառաւ, կը խնդրուի այժմէն ժամադրուիլ առանց սպասելու վերջին օրերուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

INSCRIPTION A L'ECOLE TARKMANTCHATZ

Les inscriptions pour l'année scolaire 1998-99 ont commencé à l'école bilingue **Tarkmantchatz** d'Issy-les-Moulineaux.

— La maternelle petite section accepte des enfants de 3 ans (nés en 1995);

— Les enfants de 4 ans (nés en 1994) seront dans la maternelle moyenne section;

— Les enfants de 5 ans (nés en 1993) seront dans la maternelle grande section;

Le C.P. ouvrira ses portes en septembre.

Les enfants nés en 92 seront accueillis en cette classe. Parallèlement à l'enseignement de l'arménien, le programme scolaire du C.P. établi par le Ministère de l'Education nationale sera appliqué.

Pour les enfants venant d'une école française, une entrée directe en C.P. ne peut être envisagée que si le niveau d'arménien de l'enfant est jugé suffisant. Des cours préparatoires d'arménien peuvent être dispensés.

Les parents sont invités à inscrire leurs enfants dès maintenant.

Prendre R.V. avec la Directrice Mme Hilda Kalfayan-Panossian, en téléphonant au : **01. 46. 45. 60. 55.**

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 30
MARDI
30 JUIN
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·408 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.408

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՂԵՐԱԿԱՆԻՆ ՈՒ ՋԱԻԵՇՏԱԿԱՆԻՆ ՆԵՂ ՄԻՋԱՆՑՔԸ

Քիչ խօսքով չատ բան ըսող արտայայտութիւններ ունէր Հայեվթուրք դործի մարդոց յանձնախումբին Թուրքիոյ նախագահ «Ակօս» չարաթաթերթին տուած իր պատասխաններուն մէջ («Յառաջ», Յունիս 26)։ Այդ ըսուածները կը վերաբերէին Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները բնականոնացնելու, բարելաւելու հեռանկարներու։

Ցայտնի է որ վերջին չրջանին Թուրքիա այլ առիթներով ու այլ ձեւերով ալ նոյն տրամադրութիւնը ցոյց տուաւ։ Այդ տրամադրութեան մէջ միշտ չեշտեց տնտեսական դործօնը, քանի որ թրքական տնտեսութեան նկատմամբ լուրջ պահանջ կայ Հայաստանի կողմէ։ Սակայն, մինչեւ այսօր Անգարայի պաշտօնական կամ կիսապաշտօնական բանբերներէն ոչ մէկը այնքան բացայայտ կերպով մատնած էր տնտեսական մեկնակէտներու բուն թիլքը։ Իսկ Ք. Սոյաք պատասխանելով Հ. Տինքի «ի՞նչ է ձեր աշխատանքին նըպատակը» հարցումին, կ'ըսէր թէ այդ նպատակը այն է որ «Սփիւռքի Հայերը հատուցումի փափաքով այլեւս միջազգային ատեաններ չդիմեն, ցեղասպանութեան ճանաչումի հետապնդում չըլլան եւ հողային պահանջ չներկայացնեն»։ Իր կարծիքով, այս բոլորէն հրաժարելու պիտի բաւէ առաջարկուած ծրագիրը. այսինքն՝ Սփիւռքի, յատկապէս ԱՄՆ-ու Հայերուն ալ դռամարներով նորոգել Անտոլուի մէջ հայ ճարտարապետներու կերտած յուշարձանները, «զգացական պատիր ապրեցնել ու օգնել որ այդ Հայերը իրենց կարօտները գոհացնեն, ապա թոյլ տալ որ Անիէն Հայաստան անցնին»։

Զգացականը չահարկելու այս մարտավարութեամբ Թուրքիա ընդմիշտ փակած պիտի ըլլայ ցեղասպանութեամբ ամբաստանուելու, օր մը հատուցումի, հողային պահանջի թիրախ դառնալու հեռանկարը։ Իրեն առջեւ պիտի բացուի բաւական ծավալուն չուկայ մըն ալ, քանի որ որքան դիտնք մինչեւ այսօր ոչ ոք հաշուեց թէ Թուրքիա — Հայաստան առեւտուրին մէջ ինչ է երկրորդին բուն չահը երբ դրեթէ ոչինչ ունի առաջարկելիք թրքական չուկային։ Ու դնորդ է միայն։

Իսկ ինչ կը վերաբերի Սփիւռքի Հայութեան, իր եկեղեցիները դիտելու, կառոյցները յազեցնելու եւ Անիէն Հայաստան անցնելու սիրոյն պիտի հրաժարի ցեղասպանութեան ճանաչումէն, հատուցումի հարցէն, եւայլն։ Կարճ խօսքով՝ 1·5 միլիոնին, նիւթական, մշակութային, բարոյական արժէքներու եւ անոնց հետ վաղորդայններու կորուստէն եաք, Սփիւռքի Հայը ընդմիշտ պիտի փակէ խլուած հայրենիքի մը տեսարանն ալ։

Եթէ նուաստացուցիչ, եղերական, դառնացնող չըլլար, զաւեշտական պիտի ըլլար այս ամբողջը որ թէեւ լրջօրէն կը ներկայացուի, իրըեւ թէ հաչտարար, բարեկամականի ձգտող դիրքերէ։ Բայց պէտք է ըսել որ բախտ չունի Թուրք դործի աչխարհին երիտասարդ այս ներկայացուցիչը, քանի որ իր չանքերուն արձադանգին զուգահեռ, Սփիւռքի Հայր հեւ ի հեւ կը հետեւի Պոլսոյ պատրիարքարանին դլխուն պայթած փոթորիկին։ Անոր հեղինակը Թուրք իշխանութիւններն են որոնք պատրիարքական ընտրութեան հոլոլթին միջամտելով կեղծ հարց մը ստեղծած են, դաղութը խառնակելու, ակարացնելու չատ թափանցիկ ձգտումով։

Ք. Սոյաքի քօղազերծ արտայայտութիւնները, մանաւանդ այս զուգահեռին չրջանակին մէջ, կը մղեն անդամ մը եւս անդրադառնալու թէ Թուրքը մեզ լաւադոյն ճանչցողն է. բան մը որ չաճախ կը կրկնենք։ Բայց այս անդամ չմեցնող մակարդակ մը ի յայտ կուգայ այդ ճանչումին մէջ։ Ո՞վ կը կարծէր որ բարոյական յաղթանակներով, դղացական մանրուքներով զոհանալու, նոյնիսկ հպարտանալու մեր համբաւը լուրջ դործօնի վերածուելու չափ ճամբայ կտրած է, մինչեւ քաղաքական ոլորտը։

Ա. Թ.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՁԱՅԱԿ

Ուրբաթ, Յունիս 26-ին, չորս մրցումներ կային որոնցմէ ոմանք «պատուի համար», որովհետեւ խնդրոյ առարկայ խումբերը կամ արդէն որակուած էին (Արժանթին, Խրուաթիա), կամ արդէն դուրս կը մնային մրցաշարքէն (Ճափոն, Ճամայիքա)։

Զորս հանդիպումներու արդիւնքները եղան.—

Ճամայիքը յաղթեց Ճափոնի 2 — 1, Ռումանիա եւ Թունուզ հաւասար մնացին 1 — 1, Անգլիա յաղթեց Գոլոմպիայի 2 — 0, Արժանթին ալ յաղթեց Խրուաթիոյ 1 — 0։

Այս մրցումներով վերջ կը գտնէր առաջին չրջանը եւ յաջորդ օրը՝ Յունիս 27-ին կը սկսէին ութերորդ աւարտականները։ Առաջին երկու մրցումներն էին՝ Իտալիա — Նորվեկիա եւ Պրազիլ — Չիլի։

Իտալիա յաղթեց Նորվեկիոյ 1 — 0, իսկ Պրազիլ չափչափիչ յաղթանակ մը տարաւ Չիլիի վրայ՝ 4 — 1։

Իտալիա եւ Պրազիլ որակուած են չորրորդ աւարտականներուն համար։

Կիրակի, Յունիս 28-ին լանսի մէջ է որ Ֆրանսա կը մրցի Փարակուէի դէմ, ինչ որ բաւական դիւրին կը թուէր իրեն եւ անակնկալը մեծ եղաւ։ Նշանակուած ժամանակչրջանը վերջ գտաւ 0 — 0 արդիւնքով եւ յաջորդեցին քառորդ ժամուան երկու երկարաձգումներ եւ ասոնց երկրորդի կիսուն է որ Պլան յաջողեցաւ նշանակել Ֆրանսայի յաղթական կէտը։ Նոր կանոնադրութեամբ խաղը վերջ կը գտնէ այն պահուն երբ կողմերէն մէկը կը նշանակէ կէտը որ «ոսկի կէտ» մկրտուած է։ Դժուար խաղ մը Ֆրանսական խումբին համար որու բեռը կը ծանրանար Ձորքայէֆի վրայ, երկրորդ կիսախաղին ընթացքին Պօզոսեան մաս կազմեց խումբին։ Պէտք է ըսել որ Ֆրանսացիները քիչ մը չփացան վերջին չրջանին եւ այդ ինքնավստահութիւնն ալ դէչ խաղ մը խաղայ իրենց։ Այնուամենայնիւ որակուեցան քառորդ աւարտականներուն համար և Յունիս 3-ին պիտի մրցին Իտալիոյ դէմ։ Նոյն օրը Դանիա 4 — 1 յաղթեց Նիժերիայի եւ որակուեցաւ ու Ուրբաթ օր կը մրցի Պրազիլի դէմ։

Այլեւս ափրիկեան ոչ մէկ խումբ մնացած է մրցաշարքին մէջ։

***

Այս բաժակին առթիւ, բազմաթիւ հարցազրոյցներ լոյս կը տեսնեն Ձորքայէֆի հետ որ միշտ կը չեշտէ իր հայկական ծագումը (մօրը կողմէ) եւ նախընտրութիւնները, վերջերս մանաւանդ իր պոհունակութիւնը հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման համար Ազդային Ժողովին կողմէ։

ՓՈՍՏ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԵՒ ՄԵԼՐՈՊ ԱՐՔ.Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս զրած էինք, Մելրոպ Արք. Անդարա զացած էր տեսնուելու համար Ներքին նախարարին հետ։ Այս առընչութեամբ, պատրիարքարանը հրապարակած է հետեւեալ զեկոյցը.—

***

«Իերքին Գործոց Նախարար Մեծայարգ Մուրատ Պաչմակիօղլու երէկ ժամը 13·30-ին ընդունեց Պատրիարքական Ընդհանուր Փոխանորդ Գերչ. Տ. Մելրոպ Արք. Մուրթաֆեանը, որուն կ'ընկերանար նաեւ Պատրիարքական Ընտրութեան Նախաձեռնարկ Մարմնի Առենապետ՝ Պր. Փիլօ Աթան։

Հանդիպումին մասնակցեցաւ նաեւ Իսթանպուլի երեսփոխան Յարպարժան Ձէֆիլ Գահմի։ Սիրալիր տեսակցութեան ընթացքին քննարկուեցան երկնկայիլատակ Գարեդին Բ. Պատրիարք Հօր վախճանումէն մինչեւ այսօր կատարուած ընտրական աշխատութիւնները ու իրազարձութիւնները։ Կարծեաց փոխանակումն ու լուսաբանութիւնները անցան չինիչ եւ դրական մթնոլորտի մէջ։

Ներքին Գործոց Նախարար Մեծայարդ Մուրատ Պաչմակիօղլու պատուիրակութեան ընթիւ բերանով յայտնեց, որ Թուրքիոյ Հայոց 84-րդ Պատրիարքի ընտրութիւնները պիտի կատարուին Նախարարաց Խորհուրդի 18-09-1961 թուակիր եւ 5ու1654 համար որոշմնագրին եւ Ներքին Գործոց Նախարարութեան 07-06-1990 թուին 153966 թուակիր պաշտօնագրով վաւերացուցած Պատրիարք Ընտրելու Կանոնագրին համաձայն։

Մեծայարդ Նախարարը խոստացաւ նաեւ, որ վերջին ամիսներուն սխալ կամ դիտումնաւոր տեղեկատուութեանց արդիւնք եղող կարգ մը որոշումներ եւս քննարկուելէ յետոյ պիտի անօրինուի պարտն ու պատչաճը Թուրքիոյ Հանրապետութեան Սահմանադրութեան տրամադրութիւններուն համաձայն։

Պատուիրակութիւնը շնորհակալութիւն յայտնեց Մեծայարդ Նախարարին եւ անդամ մը եւս ընդդծեց, որ Թուրքիոյ հայազգի հայրենակիցները հաւատարիմ եւ դիտակից տարրերն են այս երկրին, որոնք միշտ յարգած են հայրենակցութեան բոլոր պատչաճութիւնները»։

ԴԻՒԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ

Յունիս 26

***

Պատրիարքական հարցերը եւ ցեղասպանութեան ճանաչումը Ֆրանսայի Ազդ. Ժողովին կողմէ առիթ են որ Թուրք մամուլը Հայերով զրաղի։ Այսպէս «Րատիքալ» թերթի Յունիս 25-ի թիւին մէջ Մկհմէտ Ալի Քըլչլը յօդուած մը սարքած է.— «Հայկական հարցը թատրո՞ւ է» խորագրով, որու կ'անդրադառնանք ի հարկին։ «Ձումհուրիյէթ»ն ալ որ ամէն Ուրբաթ իր ընթերցողներուն զրքոյկ մը կը նուիրէ, Յունիս 26-ին նուիրած է Եուսուֆ Հիքմէթ Պայուրի զրքին Ա. հատորը՝ «Հայկական խնդիրը» որ կ'ընդդրկէ մինչեւ տեղահանութիւն պատահած դէպքերը։ Այս Ուրբաթ ալ, Յուլիս 3-ին, պիտի նուիրէ Բ. հատորը ուր կը խօսուի տեղահանութեան մասին։ Այժմէն նըշուած է որ տեղահանութեան ընթացքին բազմաթիւ Հայեր մեռան «փոխանցիկ հիւանդութիւններ»ու պատճառաւ...

Յունիս 26-ին, Հեռատեսիլի Փրիմա կայանէն արտայայտուած է զրագէտ Ահմէտ Ալթան եւ բաւական խիզախ մօտեցում մը ցուցաբերած է։ «Ռատիքալ», Յունիս 26-ին ալ այլ յօդուած մը լոյս ընծայած է Կիւնթիւզ Աքթանի ստորագրութեամբ Հայոց տեղահանութեան մասին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆԻ

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը, Ազգային Ժողովը եւ կառավարութիւնը կը պաշտեն Սերօ Խանզադեանի մահը որ պատահած է Յունիս 25-ին։

Ողբացեալ զրագէտը ծնած էր Գորիս 1915-ին։ 1934-ին աւարտած է տեղւոյն մանկավարժական Թեքնիքական հիմնարկը, 1934-էն 1941 որպէս ուսուցիչ զործած է նոյն չրջանի Տաթեւ եւ Խնածախ գիւղերը։ 1941 — 1945 ծառայած է խորհրդային բանակի մէջ։ 1972-էն զրական խորհրդական եղած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան։ Իր առաջին պատմուածքը՝ «Զոր տափը» լոյս տեսած է 1933-ին, Գորիսի «Կարմիր Զանգեղուր» թերթին մէջ։ Հեղինակ է բազմաթիւ զրքերու, յիչենք «Հողմ» (Ա. եւ Բ. հատոր) 1955, «Որոտանի կիրճում» 1956, «Կարմիր չուչաններ» 1958, «Միխիթար սպարապետ» 1961, «Մատեան եղելութեանց» 1966, «Խօսէք, Հայաստանի լեռներ» (լոյս տեսած որպէս թերթօն «Յառաջ»ի մէջ) եւայլն, եւայլն, ինչպէս նաեւ վերջին տարիներուն ամբողջական երկերու ժողովածուներ։ Իր զրքերը թարգմանուած են բազմաթիւ լեզուներու։

Ցուշարկաւորութեան կազմակերպութեան համար, վարչապետին որոշումով ստեղծուած է կառավարական յանձնախումբ Երեւանի քաղաքապետ Սուրէն Աբրահամեանի զլխաւորութեամբ։

ԱՆԳԱՐԱ ՄԻՇՏ ԿԱՇԽԱՏԻ ԿԱՄԵՑՆԵԼ ՀԱՅԿ. ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՄԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

Մէս կողմէ, Թուրքիա կը չարունակէ աչխատանք տանիլ Ֆրանսայի մէջ կասեցնելու համար Հայկական ցեղասպանութեան հարցը։ Այդ առընչութեամբ, «Թըրքիշ տէյլի Նիուզ» թերթը Յունիս 26-ին կը հաղորդէր որ Թուրքիոյ համակիր լոպի մը, ընդհանրապէս բաղկացած Ֆրանսայի զործարարներէ, բուռն աչխատանք կը տանի որպէսզի չէզոքացուի Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման բանաձեւը։ Այս նպատակաւ Ֆրանսական ընկերակցութեան մը ներկայացուցիչը յայտնած է որ ի մօտոյ կը լրանայ երեսփոխաններու 60 ստորագրութիւնը նուազագոյն թիւն է որպէսզի կարելի որ նուազագոյն թիւն որպէսզի կարելի ըլլայ Սահմանադրական Խորհուրդին դիմել չնչել տալու համար քուէարկուած բանաձեւ մը։

Ծանօթ է որ Մայիս 29-ի Ազգային Ժողովի նիստին, կառավարութեան ներկայացուցիչը առարկած էր իր ելոյթին Ա. մասին մէջ որ բանաձեւը դէմ է Սահմանադրութեան թիւ 20 եւ 34 յօդուածներուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԱՆԱՅԻ ԵՒ ՁԻՁՀԱՆԻ (հարաւային Թուրքիա) մէջ, Շաբաթ, Յունիս 27-ին երկրաչարժ մը պատահած է 6,3 աստիճան զօրութեամբ Ռիխթէրի աստիճանաչափի

(Շար.ը Դ. էջ)

ՔԱԼԷՒՏՈՍ-ՔՌՈՓ

առուեստաւորի մը օրագրեն

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Մարտ 1
Թէաթր Տէ Շաճ – գ'ելիգէ

ԼԷՅԼԱ ԺՈՋԷՖՈՎԻՉ

Բախտաւոր է ան որ կը ծնի ընդոծին ճշմարիտ ձիրքով, ու կը հանդիպի լաւ ուսուցչին, որ պիտի ո՛չ միայն համաձայն յատկութեան, յարմար ձեւովը աշխատցընել, այլ նաեւ՝ արթնցնել լոյսն ու սէրը աշակերտին սրտին մէջ:

Տատնըհօթը տարու ամերիկացի ջութակահար մը որ արդէն բազմաթիւ ելոյթներ ունեցեր է Շիքակօ, Լոս – Անճելըս, Ջինցինաթի ու Ուաշինկթընի Փիլհարմոնիք նուագախումբերուն ընկերակցութեամբ, տուած կը համարուի նախնական քննութիւնները, ընդունուելու համար աշխարհի բոլոր բեմերուն վրայ:

Գեղեցիկ ալ է՛ Լէյլա Ժոզէֆովիչ:

Առաջին իր ելոյթն էր այս Փարիզի մէջ: Յաջող: Կատարելապէս զգացուց ան մեզի իր ղեկավարն արհեստավարժ արուեստագէտի առողջ ինքնութիւնը:

Յայտարերին դասական միջուկը կը բաղկանար Պէթհովէնի ու Պարթոքի սոնաթներէն, որոնց յայտնութիւն բարձր ճարտարութիւն ու զգայնութիւն պահանջող գործեր Քրայսլէրէ: Աւելի հետաքրքրականները էին առաջինները: Կակծեցուցիչ էր ճպոտը վերջիններուն մէջ, մնալով հրապուրիչ իր ճկունութեամբ:

Յստակ ու խանդավառող հնչականութեամբ մը կրցաւ տալ Պէթհովէնի երրորդ սոնաթը առանց չազակրատանքի՝ եւ ի՛նչ խոր համոզումով նաեւ, Պարթոքի միակ ջութակի համար յօրինածը:

Ջահաւոր ջութակահարուհի մը եւս ծներ է Ամերիկա:

***

Մարտ 28
Սալ կավօ

ԻՎՕ ՓՈԿՈՐԵԼԻՉ

Ջանազան մրցոյթներու դափնեկիրը՝ Իվօ Փոկորելիչ երբ անարդարօրէն վտարուեցաւ Վարշաւայի Շոփէնի մրցանքէն՝ եւ ուր Մարթա Արկէրիչ լքեց դատակազմը, ընդվզելով որոշման դէմ՝ ակնթարթին փայլեցաւ առաղը ինքնօրինակ այս արուեստագէտին:

Ինքնատիպ, կորովի, յատակ խաղ մը ունի, որ ի մասնաւորի Պախի եւ Սքարլաթիի գործերուն կատարմանը ընթացքին՝ ճարտարօրէն կը պատշաճեցնէ բնաւրին:

Բայց նոյն այդ նուագը նուագ կը յարմարի Պրահմսի գործերուն, ու միապաղաղ կը մնան իրեարայօրդ էնթէքմէցօնները: Լաւագոյն պահը ունեցանք կրկնութեան մը ընթացքին: Դարձեալ Պախ:

***

Ապրիլ 27
Թէաթր Տիւ Շաթըլէ

ՏԻՄԻԹՐԻ ՊԱՇՔԻՐՈՎ

Տեղեակ չէի. չարաթուան ընթացքին, ճիշդ կէսօրուան ժամուն՝ համերգներու չարք մը:

Ու հրաւիրեալներն են վարպետները, բազդաւորաբար կարճ յայտագրով, սարքելու համերգներ առանց միջնարարի:

Երբ կարդացի իր անունը, արտորացի չկրնալնիս համար այսօրուան:

Պաչքիրով՝ լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մին ռուսական դաշնակի ղարոցին: Խոր, զգայուն, բնագրին հաւատարիմ, չողչողուն նուագ մը ունի:

Քաղաքական պատճառներով, քիչ ճամրորդած, նուագ ծանօթ արուեստագէտ մը, որ հապճեպով նաեւ հոյլ մը աշակերտներ: Պէթհովէնի, Շուման, Շոսթաքովիչի կը բազկանայ յայտագիրը: Այս վերջինը, սենեկային երաժշտութեան կատարումն մը ընթացքին, անոր առաջին երբեակով:

Բան մ'ունէր հնչուն ու վճռական գործերը են իր մօտեցումները, միշտ կրակոտ ու անապաթաք:

Տատապանք կայ այս նուագին մէջ:

Աւա՛ղ, ժամ մը միայն ... որ կը պակսցնէ սակայն օրուան մնացեալ ժամերը:

***

Մայիս 3
Թէաթր տէ Շաճ – գ'ելիգէ

ՊՈՈՒՏԻՆ ՔԱՌԱՆԱԿԸ ՈՒ ԼԻԶ ԼԷՕՆՍՔԱՇԱ

Եղանակին վերջին կիրակի առաւօտը՝ չարքին վերջինը նաեւ Շոսթաքովիչի քառեակներուն, կցելով անոնց փառահեղ սոլ մինէօր հնգեակը: Որ միակն է չարքին պաշնակի ընկերակցութեամբ:

Լէոնսքաեայի վատահուած է փափուկ դերը, որ իր անսպիւտ արուեստը ի սպաս դրած է միշտ Պոռոտին քառեակին:

Ահա Ռիխթէրի նախասիրած ընկերակից դաշնակահարուհին: Իրաւամբ: Հնգեակը չէր կրնար աւելի լուսաճաճանչ դեղեցկութեամբ մը արուիլ:

Բարդ գործ: Պոռոտին քառեակը իր խոր մեկնաբանական երեւակայութեամբ պատկերացուց Շոսթաքովիչի այլասաերը նեբաշխարհն ու հոգեբանութիւնը:

Ռուբէն Աճարոնեան՝ առաջին ջութակ՝ միշտ ներկայ իր անթիծ կախարդ նուագով, միախորհուրդ մեկնաբանութեան մը հմնաքարը: Խորհրդաւոր համերգ:

***

Մայիս 5
Սալ Փլէյէլ

ԹԱՏՈՒ ԼՈՒՓՈՒ

Դիպուածը կոյր չէ բոլորովին, քանի ներկայի չորս քաջածանօթ դաշնակահարները, իրենց տարեկան մենահամերգները ունէին յատաջիկայ չարաթներու ընթացքին: Մաս կազմելով «Զորս աստղ» կոչուղ փայլուն համերգաշարքին: Իներ են՝ ռուսմանացի, ամերիկացի, լեհ ու իտալացի: Ռուսմանացին էր որ բացաւ չարքը:

Պատու Լուփու ունի այս դիշեր խիստ հետաքրքրական ու ճոխ յայտագիր մը ուր կան Լէոս Եանաչէքի ու Պէլա Պարթոքի նուագ ծանօթ գործերը:

Շումանի «Վիէննական Բարեկենդանն» է յայտագրին առաջին երկը: Լաւ սկիզբ, համոզիչ արուեստ: Բայց առանց լինքնամոռացման ենթարկուելու կը հետեւիս: Գուցէ հնչական լոյսերը միօրինակ մնային:

Բարեկենդանին այլազան պատկերները չեշտուած չէին:

Հմայիչ պահը կուգայ Եանաչէքի սոնաթով: Երկու մաս: Առաջինին մէջ մարմնեղէն կրակը. երկրորդին՝ մահուան հովն է անցնողը:

Պէլա Պարթոք կը զուարթացնէ մթնոլորտը իր «բացօթեայ պարեր»ու երփնեփրանգ գոյներով ու սրամիտ խայտաբղէտ կշռոյթներով:

Դադարէն ետք Շուպէրթի 50 մինէօր եղերական սոնաթը: Ռատու Լուփու հոս է որ կը յաջողի գոյց տալ իր բուն արուեստը, մարմնացնելով Շուպէրթի յաւերտահրաչ աշխարհը, մերթ զորշ մերթ երկնագոյն:

Երկար լռութիւն ... յուզիչ լռութիւն:

Երբ սրահը կրկնութիւն կը խնդրէ, հոգեպէս լիացում պատած արուեստագէտը էմփրոմթիւ մը կ'առաջարկէ: Մատները չատ արագ կ'ընթանան. պարզուած է կարծես գործը իր գունագեղ մեղեդիէն: Մոռնալ վերջին երեք վայրկեանները՝ քանդակուած մնայ սոնաթը: Ալեկոծ ոգին, տխրութիւնն, կորովն ու սկզբնական սէրը Շուպէրթի, իր յափշտակիչ գաղտնորոգայթ անկրկնելի մեղեդիներով:

Ռատու Լուփու՝ կարկառուն միտք, ցայտուն դաշնակահար:

***

Մայիս 15
Սէն ժիւլիէն Եկեղեցի

ՀԱՆՐԻ ԱԼԷՍԵԱՆ

Ձանդղնութիւնը ունեցած էր ներկայացնելու 3 չարունակական համերգներու ընթացքին, Վիվալտիի ու Պախի սոնաթներուն ամբողջական չարքը դլավաէնի ու թաւջուտթակի համար դրի առնուած:

Եւ յաջողած սոյն դժուարին ձեռնարկը, երաժշտական լաւ մակարդակով իրագործելու:

Ներկայ գտնուեցայ երրորդ համերգին ուր Հանրի Ալէսեան Հարումի Քինօշիթայի ընկերակցութեամբ տուաւ Վիվալտիի՝ վեցերորդ, երկրորդ, ութերորդ եւ Պախի երրորդ սոնաթները:

Տարիներու ընթացքին Ալէսեանի ճգտած աւելի հնչական տարողութիւն է ստացած: Առանց կորսնցնելու կշռութային իր յատակութիւնը, մեղեդին աւելի խմաստալից ներսութեան մըն է հասած: Հոգեկան գոհացում տուող համերգ:

***

Մայիս 22
Ազգային ցուցասրահ

ԱՐԱՄ ԱԼԷՍԵԱՆ

Երջանիկ է այն արուեստագէտը որ մինչեւ վերջին շրջանները կը յաջողի նորութիւն նախմուծել ու հարստացնել իր ոճը:

Փորձը անյաջող չէ նկարիչ Ալէսեանի պարագային: Այս չարքը, կազմուած վերջին իր պատառներով ու զանազան գործերով, կը դրսեւորէ նոր հետաքրքրութիւններ, առընչուած սկզբնական քերուածներով: Ըլլան անոնք՝ միջոց, ժամերքներով: Ըլլան անոնք՝ միջոց, ժամանակ, թէ կեանքի էական ոլորտներուն ուղղութեամբ:

Տարբեր, նիւթերէն հիւսուածքներ երեւակայել՝ որոնք ունենան տարբեր դառնալու ձգտումը իրենց ամրակուռ չինուածքով ու գոյներու կղզիացումներով:

Ալէսեանի այս նոր գործերուն մէջ արտայայտութիւնը պերճախօսող ծանրութիւն կը տառնայ հետզհետէ:

Նկարչութեան յոյզը մնալով սակայն ինքնեկ իր մտահոգութիւնը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՍ ՄԷՋ ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԼԵԱՆԷՆ ԳԻՐՔ ՉԿԱՑ

Երբ Գահըվիւզի Արամեան Սանուց Մխուխիւնը 1957–ին Տիգրան Պալեանի նախաձեռնութեամբ հրատարակեց «Համայնապատկեր Հանրապետական Իսթանպուլահայ Գրական Շարժումի» հատորը, Մխուխիւնը անդրադարձաւ որ պէտք էր դոհանար այդքանով ու չարունակէր նոր գիրքեր հրատարակել: Այսպէս Արամեանցիները հրատարակեցին 1959–ին Գրիգոր Զօհրապի «Ամբողջական Հաւաքածոյ նորավէպերու ու պատմուածքներու», 1960–ին Եղիշէ Այվազեանի «Պատմուածքներ ու արձակ էջեր», 1961–ին Յակոբ Պարոնեանի գործերուն նուիրուած երկու հատորներէ առաջինը՝ «Մեծապատիւ Մուրացկաններ», «Խաղաքարտուխեան վնասները», «Առանին տեսարաններ» եւ «Պաղատապար Աղբար», 1962–ին երկրորդ հատորը՝ «Ազգային Ոգիներ» ու «Պատմ մը Պոլսոյ Թաղերուն մէջ», 1963–ին Համաստեղի «Պատմուածքներ ու հէքեաթներ»ը:

Այս գիրքերը բարակ ու փոքրիկ գիրքեր էին, իւրաքանչիւրը 300 – 400 էջերէ բաղեալեալ հիանալի հատորներ էին, միշտ նոյն գուսպ ու գաւական կողքով ուր կար մը ու սեւ չրջագծի մէջ դարձեալ կարմիր ու սեւ տառերով արձանագրուած էին հեղինակին ու գործին անունը: Այս գիրքերը կուգային կարեւոր բայ մը պոցուլու, ընթերցողներու հրամցնելով Զօհրապի, Պարոնեանի ու Համաստեղի գրեթէ ամբողջական գործերը, որոնք անդրադարձնելի էին Իսթանպուլի մէջ: Փոքրիկ յաջողութիւն մը էր, եթէ նկատի առնուի, որ վեց գիրքերուն հրատարակութիւնը կ'երկարէր հազիւ վեց տարուան ժամանակամիջոցի մը վրայ, մինչեւ հաշուով ամէն տարի՝ գիրք մը:

Տիգրան Պալեան առանձին չէր, բայց յատնի էր որ ան գլխաւոր չարժակն էր այս չարժումին, իրական «լոքոմոթիվ»ը, որ իր եռեւէն կը տանէր իր ընկերներն ու ամբողջ չարժումը: Որքան որ դիտեմ, ան մինչեւ այդ թուականը երկու տող բան գրած չէր, ուստի չատ կը զարմանայի որ այսքան կ'աշխատէր գիրք հրատարակելու, ուրիշներուն գրականութիւնը ծանօթացնելու գործին համար: Ճիշդ է որ փարիզ մեկնելէ վերջ պիտի սկսէր հոնկէ պարբերաբար մեզի գրկել կանոնաւոր թղթակցութիւններ, միշտ գրական չարժումներու մասին, բայց գիրք գեղարուեստական գրող չէր, այս տեսակէտէ չատ կը բարձրանար գեղարուեստական գրականութեան նկատմամբ իր պաչտամունքին արժէքը:

Բայց Տիգրան Պալեանի բո՛ւն արժանիքը գիրքեր հրատարակելու այս համբուրելի գործին մէջ չէր կայանար: Գիրքը հրատարակելը ի վերջոյ քիչ մը ճաշակի ու գրամի հարց է: Մ'ատաւանդ գրամի հարց: Մեր մօտիկ պատմութեան մէջ բաւարարաբար ունեցած ենք մեկենասներ կամ Սանուց Մխուխիւնները, որոնք իրենց քսակէն բաժինները յատկացուցած են գիրքերը հրատարակելու գործին: Բայց անոնք գիրքը հրատարակած ու բաւարարուած են: Տիգրան Պալեանի բո՛ւն առաքինութիւնն ու առաքելութիւնը կը սկսէր գիրքին հրատարակութենէն վերջ: Ան գիտէր ու համոզուած էր, որ գիրքի մը հրատարակութիւնը ի վերջոյ մեծ բան չէր արժէր եթէ այդ գիրքը տուներէ նեռս պիտի չմանէր, եթէ այդ գիրքը պիտի չտարածուէր հրապարակին վրայ եւ եթէ այդ գիրքին համար ծախսուած դրամերը գիրքի վաճառքով եւս պիտի չդանձուէր, դոնէ մասամբ: Այս համոզումով, ան ամէն անդամ որ գիրք մը հրատարակէր Սանուց Մխուխեան Մատենաշարէն, կը սկսէր ամէն դուռ զարնել ու ամէն ինչ ընել այդ գիրքը վաճառելու համար: Շատեր կը տեսնէին գինքը, պայուսակ մը գիրք չալկած, տունէ տուն պտըտելու ընթացքին: Պալեանի մեծութիւնը հո՛ս էր եւ Պալեան այսօր մեր կողմէ երախտապիտութեամբ կը յիչուի ո՛չ թէ իր հրատարակած գիրքերով, այլ այդ գիրքերը ըսպառելու համար իր գործածած ճամպրուկով:

Իբրեն հետ այս բոլորին մասին որքան կարօտով խօսեցանք անդամ մը Փարիզի մէջ, ուր թնակութիւն հաստատեց ան ալ չատերու նման: «Գատէ» մէթրոյի կայանին մօտ ժամադրուեցանք ու նոյն անունը կրող սրճարանի մը մէջ ժամեր չարունակ կարօտով յիչեցինք անցեալի օրերը, մանաւանդ «Համայնապատկեր Իսթանպուլահայ Գրականութեան» հատորին հրատարակութեան դրուագները, որոնք ինքնին վէպ մը կըրնային դառնալ: Սէն Տէնիի մէջ էր իր գործը, պատրաստ հազուստեղէնի հաստատութիւն մը հիմնած էին կնոջը եւ հարազատներուն հետ եւ ինք կը հետապնդէր հաստատութեան հրապարակի գործերը: Բայց խելքը միշտ հայ գրականութեան վրայ էր: Իր քիչ մը ճաղատ գլխով, դեղնորակ մօրթով, ուռուցիկ շրթներով եւ կարօտալից խօսակցութեան ինքնուրոյն եղանակով չարունակ իր աչքերը կը յառէր մեր գրականութեան հարցերուն վրայ:

Այո՛, գրադարանիս մէջ Տիգրան Պալեանէն գիրք չկայ, բայց ինծի մակագրուած առնուազն վեց գիրքերու վրայ ան իր ստորագրութիւնը գրած է որպէս հրատարակիչ: Այդ ստորագրութիւնները ինծի համար այսօր ալ այնքան արժէքաւոր են որքան արժէքաւոր պիտի ըլլային նոյնինքն հեղինակներուն ստորագրութիւնները:

Ռ. Չ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՆԻՍԻ ՄԻՕՐԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Գաղութիս Միօրեայ վարժարանի 1997–1998 ուսումնական տարեշրջանի փակման հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Յունիս 21, կիրակի, Պարասմեան սրահ:

Հայեկացի երախտաշատ սուրբին եւ վահմական վարդապետին Մեսրոպ Մաշտոցի մեծադիր նկարին առջեւ մէկտեղուած էին քանի մը հարիւր դպրոցասէրներ, երկու սեռէ, առհասարակ ծնողներ:

Միօրեայի աշակերտները – աշակերտուհիներ Ֆրանսական եւ հայկական պետական փառերգներով հանդիսութեան բացումը կատարեցին: Խմբավարն էր երգուսոյց Դիւցազն Օհանեան: Այնուհետեւ խօսեցաւ Հայ Տիկնանց Միութեան անունով Միօրեայի տնօրէնուհի Տիկին Շաքէ Յակոբեան – Գլառեան: Այսօրինակ կրթական յարկերու օգուտը ցոյց տալով, տնօրէնուհին դրուատանքի խօսքեր արտասանեց մեր ուսուցիչ – դաստիարակներու հասցէին: Աչխարհի տարածքին, հայ ուսուցիչ դաստիարակը հայ տղուն կը սորվեցնէ հայերէն, անոր կը ծանօթացնէ մեր հօրենական արժէքները, Հայոց պատմութիւնը, գրականութիւնը: Նորերու մօտ ազգային ինքնագիտակցութեան մչակում, զարգացում, արմատացում. ահա առաջադրութիւնները: Բոլորն ալ նըպատակ: Աւանդական կարգով այս հանդիսութիւնը նուիրուեցաւ գրական դէմքի մը, այս տարի Պետրոս Դուրեանի, Սկիւտարի Սոխակի մահուան 125–ամեակին առիթով: Տնօրէնուհին երեք կարճ վէրկայութիւններ բերաւ վազամեռիկ բանաստեղծին քերթողական արուեստին մասին: Հաստատուղներ՝ Յակոբ Օշական, Արշակ Զօպանեան եւ Պարոյր Սեւակ:

Վեց դասարան ընդգրկող Միօրեայի 56 աշակերտ – աշակերտուհի, երբեմն առանձինն, յաճախ խմբովին ազգային վարժարանի մը վայել գեղարուեստական յայտագիրը մը ներկայացուցին: Միշտ դաստիարակչական խորքով: Այսպէս ծափահարութիւնները խլեցին արտասանութիւն, երկխօսութիւն, երգ – խմբերգ, դաշնակի նուագածութիւն, խմբապարեր (պարուսոյց՝ Տիկին Սվեթլանա Մարապեան), ինչպէս նաեւ թատերախաղ:

Շատ եղան օրուան «ամպղեր»ը, որով գժուար է ասոնց մէկ առ մէկ թուարկումը՝ յատկանիշներու մատնանչումով: Ընդհանուր առումով բոլորն ալ, մեծ թէ փոքր, աղնիւ թէ ազէկ, ի յայտ բերին թաքուն ձիրքեր եւ, մանաւանդ, սէր հանդէպ Մայրենիի: Արդէն հասարակաց ուրախալի կէտը մնաց այն, որ հայերէնը ասոնց բերնին մէջ ներկայացաւ հարազատ հնչիւնով: Այս ճամբով եւս աչխատանքի ճիգը զարձաւ ակներեւ:

Հոս, այս առիթով, կ'ուզենք արձանագրել Միօրեայի ուսուցչուհիներու անունները՝ բոլորն ալ տարիներու աքնային վաստակով ծանրաբեռն: – Տիկիններ՝ Հիլտա Պատեմ, Անի Օհանեան, Հռիփսիմէ Պօշոգլեան, Նորա Սարաճեան, Շաքէ Յակոբեան – Գլառեան: Դասաւանդութիւնները Զորեքշաբթի, ժամը 14–էն 18: Շաբաթ օրերն ալ երկու ժամ անօրէնուհին կը զբաղի պաքալօրէայի հայերէնի քննութիւններու ներկայացող թեկնածուներու ուսուցումով: Ի դէպ, այս տարի յունիսեան քննութիւններուն ներկայացան վեց երիտասարդներ, չորսը՝ բերանացի, երկուքը գրաւոր. մէկը ասոնցմէ հայերէնը ընտրած էր իբրեւ առաջին լեզու, երկրորդը՝ ընտրութիւն (օփսիոն) կարգով:

Մէջնարարէն եաք խօսք տրուեցաւ հոգեւոր հովիւ Նարեկ Եպիսկոպոս Շաքարեանի: Մեկին ու յատակ բառերով ան գովքը հիւսեց հայ տառին եւ լեզուին ընդգծելով, թէ մեր ազգային գոյութիւնը ապահովուեցաւ գլխաւորաբար ասոնց շնորհիւ: Աբարատը իր սրտին ամուր կցած, անկախ Հայաստան կերտած եւ եռապղն ծածանեցնող Հայը իր գիրով, այբուբենով ու Մայրենիով սահմանուած է ապրիլ այսօր եւ ընդմիշտ:

Ներկաները ձեռքի տակ ունեցան ճաշակով նկարազարդուած դունատիպ յայտագիրը մը, երկլեզու: Միօրեայի «կեանքը» պատկերացնող տասնեակ նկարներ:

Թ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Երուսաղէմի Ս. Ծննդեան այրը կրակախնձորի վերածուած

Հազիւ մէկուկէս տարի մնացած է Քրիստոսի ծննդեան երկուհազարամեակին որուն առիթով կ'ակնկալուի որ 4 – 5 միլիոն ուխտաւորներ այցելեցին Երուսաղէմի սրբազան վայրերը: Մինչդեռ այդ շրջանին գլխաւոր տաճարը որ Բեթղեհէմի Քրիստոսի ծննդեան այրն է, նորոգութեան լուրջ աչխատանքի կը կարօտի ու այդ պատճառով ալ կռուախնճորի վերածուած է եկեղեցական դանդաղ իշխանութիւններու միջեւ որոնց սիրութեան ենթակայ է: Անհրաժեշտ նորոգութեան կարօտ է տանիքը, խոնաւութենէն փտած են դուռներուն տախտակները, պէտք է արդիւնել ջուրին ներթափանցումը: Յունաց պատրիարքարանի պատասխանատու մը բաց է թէ վնասուած է նոյնիսկ ամբողջ կառոյցը:

Յունաց պատրիարքն է որ հակակշիռն ունէն է այդ վայրերուն: Սակայն, յառաջացած տարիքին ու հիւանդութեան պատճառով չի կրնար հարկաւոր դերը կատարել. իսկ առանց անոր հաւանութեան, անկարելի է որեւէ բանի ձեռնարկել: ԻՒՆԷՍԿՕ առաջարկած է օգնել, Իսրայէլ կառավարութիւնը նիւթական աջակցութեան տրամադրութիւն յայտնած է; լատինական եւ հայկական եկեղեցիները սկզբունքի հաւանութիւն տուած են, բայց ոչ մէկ տեղաշարժ արձանագրուած է:

Մասնագէտներ կ'ըսեն որ նորոգութիւնները մեծ դժարներ չեն պահանջեր, բայց չատ փափուկ աչխատանք պէտք է կատարուի, իսկ ժամանակը արդէն չատ կարճ է: ԻՒՆԷՍԿՕ–ի յուշարձաններու բաժինէն կ'ըսուի որ գործի չձեռնարկելու պատճառները քաղաքական են: Կրօնական տարբեր իշխանութիւններ որոնք տերութեան բաժիններ ունին հոն, պէտք է համաձայնութեան գան, ամէնէն փոքր փոփոխութեան մը համար իսկ: Աւորը համար ԻՒՆԷՍԿՕ–ն չէ չատ է թէ նորոգութիւնները կրօնական իշխանութիւններուն հրահանգներուն պիտի հպատակին եւ ոչ մէկուն իրաւասութիւնները կամ իրաւունքները խնդրոյ առարկայ պիտի ըլլան: Այսուհանդերձ, վէճերը զադրած չեն: Յոյն օրթոտոքս եկեղեցին դէմ է սրբազան վայրերու բաժանումին: Անոնք կ'ուզեն տէրը ըլլալ ամբողջ տաճարին, մերժելով արտաքին ամէն միջամտութեան որ կրնայ կաթոդիկէներու կամ ուրիշներու նըկատումներուն հետ ծառայել:

Սուլթանական հրովարտակը տիրութեան հարցին մասին անորոշ կէտեր ունի: Օրինակ հոն նչուած չէ որ տանիքը որուն կը պատկանի. եւ արդէն 1840–էն 1991 ոչ ոք զպած է անոր: Մինչեւ որ Իսրայէլի կառավարութիւնը որոշած է նորոգել ձեղունը, այցելու ուխտաւորներու ապահովութեան մտահոգութեամբ:

Յոյն Օրթոտոքս եկեղեցին կը պնդէ որ ինք հարկաւորը ընելու կարողութեան տէր է. ձեռնարկած է ծրագրաւորումի գործին: կը կարծուի որ 1 – 2 միլիոն տոլարի պէտք պիտի ըլլայ: Աւելկա Յունաց պատրիարքարանին համար ծանր բեռ մըն է:

Ինչ կը վերաբերի Ծննդեան այրին օրինական տերութեան, ՄԱԿ–ի յանձնաժողով մը 1949–ին հետեւեալ ձեւով ամփոփած է այդ խառնակ կացութիւնը:

Վայրը որուն ամբողջական տերութեան պահանջ կը ներկայացնեն Յոյն Օրթոտոքսները, ունի մասեր որոնց վրայ իրաւունքի տէր են նաեւ Հայերը, լատին կաթոդիկէները, Ասորիները եւ Ղպտիները: Բակը նոյնպէս Յոյներու կարծիքով իրենց կը պատկանի, բայց Հայերը կը պնդեն թէ կէսը իրենց է: Դրան լանջիները ունին Յոյն Օրթոտոքսները: Գութէթը պէտք է մաքրուի ամէն օր Օրթոտոքսներուն կողմէ, բայց անցք մը վերապահուած է Հայերուն, վանք մտնելու համար: Լամբերէն մէկը Յոյներուն կը պատկանի, միւսները՝ Հայերուն: Այրին խորանին կէսը յոյն օրթոտոքսներուն է, կէսը Հայերուն: Մասրը՝ մխիթարեան լատիններուն: Արծաթեայ աստղը որուն վրայ կը գետեղուի Քրիստոս մանուկը Ծնունդեան տօնին, բուռն վէճերու նիւթ է օսմանեան շրջանէն: Ամէն օր օրթոտոքսները անոր փուչին կ'առնեն, իսկ անոնք եւ Հայերը չարաթը երկու անգամ կը լուան գայն: Լատին կաթոդիկէները յատկապէս կը պահանջեն որ իրենց իրաւունքը ըլլայ մոգերու երկրպագութեան խորանը, այրը եւ անմեղներու խորանը, եւայլն:

Այսքան խառնակ իրադրութեան մը մէջ Նեթանիահուի եւ Արաֆաթի հրաւէրները Յոհ. – Պօղոս Բ.ի, տակաւին պատասխան չեն ունեցած: Եթէ նորոգութեան ձեռնարկել կարելի ըլլայ, ինչպէս կը գրէ «Ֆիկարօ»ի Թղթակիցը Ֆ. Ժէլի, եւ Պապը ընդունի Երուսաղէմ երթալ, ինքզինքը պիտի գտնէ արեւելեան կատարեալ սուրի մը մէջ, եթէ անչուշտ Ս. Ծննդեան այրը իր գլխուն փուլ չգայ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԼՄՓՈՓ ԱՊԱՏԱԽՈՓ

«ԱԿՆ» ԽՈՒՄԲԸ ՍՐԲԱԶԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Սրբազան երաժչտութեան Բ. փառատօնը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 2 – 5 Լիկիժէի մէջ, կազմակերպութեամբ՝ Սէն Մարթէն Աբբայարանին (*): Արամ Քեոմիւրճեանի ղեկավարութեամբ «Ակն» խումբը կը մասնակցի այս փառատօնին ու հայկական եկեղեցական երգերու յատուկ ծրագիր մը կը ներկայացնէ Յուլիս 3–ին եւ 4–ին: Նաեւ Ա. Քեոմիւրճեան հայկական եկեղեցական երաժչտութեան մասին կը դասախօսէ Յուլիս 4–ին: Աբբայարանը կը գտնուի Փուաթիէէն 10 քիլոմեթր հարաւ:

(*) Festival de Musique Sacrée;
Abbaye Saint-Martin;
86240 LIGUGÉ

ԳՂՈՒԽԹԷ ԳՂՈՒԽ

ՊՈԼՍՈՑ Ս. ԽԱՉ Դպրեվանքի սրահին մէջ, Յունիս 7–ին, տօնուած է Դպրեվանքցիներու օրը: Նախապէս, նոյն առաւօտուն, դպրեվանքցիները այցելութիւն մը տուած են Շիշլիի զերեզմանատունը հիմնադիրներ՝ Գարեգին Խաչատուրեան, Շնորհք Գարուստեան եւ Գրիգոր Գազանճեան պատրիարքներու շիրիմներուն: Ապա, զոյգ են Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցին եւ արարողութեան աւարտին հաւաքուած են վարժարանի սրբահին սեղաններուն չուրջ: Բացման խօսքը արտասանած է Պարոյր Քէպապճը, եւլոյթ ունեցած են վարժարանի տնօրէն՝ Հայկ Նշան, Սանուց Միութեան տաճնապետ Ասատուր Մեծատուր եւ խնամակալութեան տաճնապետ՝ Թորոս Աբիկ: Այս տարուան հանդիսութեան նչուած է նաեւ առաջին շրջանաւարտներու 25–ամեայ տարեդարձը: Գործադրուած է զեղարուեստական բաժին մը:

***

ՆԻԿՈՍԻՈՑ մէջ (Կիպրոս) Մայիս 9–ին ներկայացում մը տուած է Պէյրութի «Գասպար Իփէկեան» թատերախումբը, կազմակերպութեամբ ՀՕՄ–ի Կիպրոսի Սօսկ մասնաճիւղին: Խումբը ներկայացուցած է «Շէօղի Նուար» թատերգութիւնը բեմադրութեամբ Վարուժան Խոշճեանի:

ՊՈՍԹՈՆ Հոգեւոր Ժողովի Տեղեկագիրը կը հաղորդէ որ Ս. Խաչ եկեղեցին ունի 1,200 ընտանիք անդամ, որոնք կը պատկանին 4 տարբեր ազգային միութիւններու: Ս. Խաչ եկեղեցին ունի 1,200 ընտանիք անդամ, որոնք կը պատկանին 4 տարբեր ազգային միութիւններու:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍԿՕ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգեւոր Ժողովի Տեղեկագիրը կը հաղորդէ որ Ս. Խաչ եկեղեցին ունի 1,200 ընտանիք անդամ, որոնք կը պատկանին 4 տարբեր ազգային միութիւններու: Ս. Խաչ եկեղեցին ունի 1,200 ընտանիք անդամ, որոնք կը պատկանին 4 տարբեր ազգային միութիւններու:

ԻՐ ԹԱՐՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Զլֆոն զիս պիտի տանէր Հնկուաթ, պիտի յանձնէր իր ազգական ծանօթ Ջորեպանի մը, որ յանձն առած էր տղէ եւ ապահով հասցնել Հալէպ…: Մութ, անլուսին գիշեր մը Զլֆոյին հետ զացինք Հնկուաթ, ներկայացանք Ջորեպանին, որ մեզ ընդունեց սիրով եւ ծիծաղով:

– Եթէ թուրք ըլլայիր եւ կչխքովդ ոսկի տայիր, չէի տաներ: Հայ ես, ես Հայու հաց չատ կերած եմ, Քիւրտը իր կերած հացը չի մոռնար, տատր համար ալ քեզ մինչեւ ուզած տեղդ ձրի կը տանիմ, ըսաւ:

Ճիշդ երկու չարաթ եաք, տաժանելի ճամբորդութիւն մը կատարելով, Սուրիոյ ազատ հողը՝ Հալէպ հասայ:

Հալէպ … Օ՛: Հալէպ:

Ի՞նչ կը զգար այն անձը, որ այդ օրերուն, թրքական զժոխքէն փրկուելով, ոտքը այդ ազատ քաղաքը կը դնէր: Ամէն կողմ խինդ ու վայելք: Թատրոն, սինեմա, զիշերային զբօսավայրեր: Եկեղեցի, դպրոց, հայկական հանդէսներ: Ասատութիւն եւ ճոխութիւն, նոյնիսկ չըռայլութիւն:

Ո՞վ կը մտածէր թէ հոն, Անատոլուի խորերը, հարիւրներով, հազարներով հայ բեկորներ կային ամէն բանի կարօտ, ամէն բանէ զրկուած, միշտ ենթակայ բռնութեան եւ հալածանքի: Վախի մէջ ծնած՝ մղձաւանջով կ'անցընէին իրենց տառապալից օրերը…

Աչքդ հեռու, սրտէ հեռու…

Գործ գտայ, աչխատեցայ: Ամերիկայի ազգականներս սկսան օգնել ինծի: Վիճակս լաւ էր, բայց սիրտս պարապ: Կտորածի եւ աւերակներու մէջէն փրկուած, սիրտս ալ կատարեալ աւերակ մըն էր…

Կը մտածէի, – այսուհետեւ ինծի համար արեւ կայ, հրապոյր չկայ: Ի՞նչ արժէք ունէր փորը կուշտ, վրան նոր, զըգեստը տաք ըլլալը, երբ անդին, անխոնարհելի բաներ կը պակսէին:

Հայր, մայր, քոյր, եղբայր … Հապա՞ վերջին կորուստները…: Հայրիկ, Աւօ, Յակոբ Նչան, Պայտար Մանաս եւ ուրիշներ … Հապա՞ այն բազմաթիւ բարի, տառապանքի մէջն իսկ իրենց վեհութիւնը պահող Զարման Պաճինները, Կուլիս Նանանները կամ Վարդիկ Քուրոնները…

Պիտի ազատէի՞ն անոնք թրքական զժոխքէն: Անոնք ալ ազատութիւն պիտի գտնէի՞ն: Տարակուսելի էր: Հապա՞ Աստղիկը եւ Սիսէն: Ո՞ւր մնացին, ի՞նչ եղան…

Ոչ, ոչ, անկարելի էր լեցնել սրտիս պարապը:

Տարի անցաւ…

Օգոստոս ամսու վերջերն էինք: Լուր տարածուեցաւ, թէ Թուրքիոյ խորերէն, Ամերիկացիներու միջոցաւ որբերու կըտաւանները Սուրիոյ ազատ հողը կուգային: Առաջին կարաւանը արդէն հասած էր Հալէպ եւ տեղաւորուած կայարանին մօտերը: Ելայ, զացի: Պաղտատի կայարանէն քիչ անդին, ընդարձակ դաշտի մը վրայ փռուած էին հազարի մօտ որբեր, կիսամերկ, փուչեփաթաթ, յոգնած եւ ժպտուն խլեակներ … Տէր Զօրէն եւ մնացողներն էին, որոնք ուրիշ Տէր Զօրներ ապրած էին: Թրքական սահմաններուն մէջ ո՞ր կողմը Տէր Զօր չէր…

Անոնց մէջ ժամերով զեզերեցայ, ծանօթ, բարեկամ փնտռելով, բայց ի զուր: Ոչ մէկ ծանօթ անուն կամ դէմք անոնց մէջ:

Որբերու կարաւաններուն յաջորդեցին «դրսեցի»ներու կարաւանները: Շարաթը մէկ երկու անգամ Հալէպի հայութիւնը առուար թիւով պաղատտ կայարանը կը փութար եկուորները դիմաւորելու: Շատեր, ծանօթ, ազգական, բարեկամներ գտնելու յոյսով, ուրիշներ բարեսիրական նպատակներով կամ պարզապէս հետաքրքրութենէ մղուած:

Ես ալ յաճախ կ'երթայի, բայց չէի խառնուեր «եկուոր»ներուն: Հոն՝ կայարանէն քիչ անդին ցամքած գետափի մը վրայ ձգուած երկու աչքէ կամուրջ մը կար, կ'երթայի այդ կամուրջին մօտ, կռնակս կուտայի անոր սալաքարերուն ու կը դիտէի կայարան մտնող կառաչարը ու հաւաքուած բազմութիւնը:

Զաւխտանոց սրտառուչ էր այն պահը, երբ չոգեշարժ մեքենան իր սուր ճիչը արձակելէ եաք, դանդաղ կայարան կը մտնէր լեցուն վակոններով: Ի՞նչ կանչեր ու ճիչեր, լաց եւ զրկախառնումներ: Ես միշտ կռնակս կամուրջին տուած, կը դիտէի այս բոլորը ու կ'ողբայի վիճակիս վրայ, որ ոչինչ ունէի այս բոլորին մէջ:

– Ի՞նչ կեցեր ես այդպէս հեռուն, անհոգ ու անտարբեր: Եկուր, խօսէ, փընտռէ, թերեւս քեզի համար ալ արեւ մը կը ծագի…

(Շար. 34)

(Շար. Ա. էջէն)

վրայ (աւտաւելազոյնը՝ 9)։ Վնասները մեծ են, առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 112 մեռեալ կար եւ ասելի քան 1500 վիրաւորները, բայց վախ կայ որ դեռ ղիակները դտնուին փլատակներու տակ։ Նիւթական վնասներն ալ մեծ են։ Տէմիրէլ եւ Երթմագ նոյն օրը Աստանա վուժացին։

Գլինթըն յաջողեցաւ երկու միլիառ տոլարի պայմանագրեր ձեռք ձգել Զինաստանէն եւ ելոյթներուն ընթացքին անդրադարձաւ նաեւ մարդկային իրաւանց, հատնարար հանդարտեցնելու համար իր եւ այն Ամերիկացիներուն խիղճը, որոնք վրդոված էին իր այս այցելութենէն եւ ընդունելէն ճիշդ այն հրապարակին վրայ ուր տեղի ունեցած էր 1989-ի ջարդը։ Գլինթըն ըսաւ որ այդ «սպանդը սըխալ մըն էր»...։

ԱԼԺԵՐԱՅի ԵՐԳԻՉԻՆ՝ Մաթուպ Լուհնէի թաղումը կատարուեցաւ Յունիս 28-ին իր ծննդավայր պիւլին մէջ, խուռներամ բազմութեան մը մասնակցութեամբ եւ նոյն լոզունգներով՝ «Իշխանութիւն մարդասպա՛ն»։ Նոյն օրը զօրակցութեան երկու ցոյցեր ալ տեղի ունեցան Փարիզ։

ԺԱԳ ՓԻԼԱՆ էլիզէի ծանօթ խորհըրդականը որ 11 տարի ծառայելէ ետք Միթերանի, դարձաւ նաեւ Շիրաքի խորհըրդականը մեռաւ 54 տարեկանին, թոքի խլիրդէ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Յուլիս 2, տօն է Սրբոց Թարգմանչացն Մերոյ՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ։

Այս առթիւ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի։

MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS

Anciens résidents

En vue d'organiser le 70ème anniversaire de sa fondation, la Maison des Etudiants Arméniens met à jour le fichier de ses anciens résidents. Si vous êtes concerné ou si vous connaissez des personnes concernées, merci de transmettre vos coordonnées (nom, prénom, adresse, années de séjour à la Cité Universitaire, et facultativement, coordonnées professionnelles) à :

Anaïd Donabedian, Directrice, M.E.A.
57, Bd Jourdan, 75014 PARIS

Tél. : 01. 44. 16. 10. 60 —
Fax : 01. 44. 16. 10. 61
e-mail : donabed@ext.jussieu.fr

VOUS NOUS AIDEREZ A FAIRE DE CET EVENEMENT UNE VRAIE FETE.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Հիմնուած 1879-ին

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1998-1999-Ի ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ԲԱԺԻՆ,
3 դասարան

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ ԲԱԺԻՆ,
5 դասարան
(sous Contrat-Simple)

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳԻ Ա. Բ. Գ. դասարաններ
(sous Contrat d'Association)

ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳԻ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ Դ. դասարան

Հայ լեզուի եւ քրիստոնէական դաստիարակութեան զուգահեռ Պետական լման Ծրագիր։

1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY
Tél.: 01. 43. 81. 01. 72

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Offre d'emploi

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche, dans le cadre d'un emploi-jeune ou contrat à durée déterminée à mi-temps, un(e) collaborateur (trice) qualifié(e) dans le domaine de la communication et montage de dossiers administratifs (connaissance de l'arménien et de l'anglais souhaitée ainsi que de l'outil informatique).

Ecrire à C.B.A.F. —
Conseil d'Administration :
17, rue Bleue — 75009 PARIS.

Հ.Բ.Ը.Մ.
ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻԻՆ

1998 _ 1999 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը 72 տարուան պատմութիւն ունեցող երկրորդական, երկսեռ եւ դիւերօթիկ վարժարան է։ Հաստատութիւնը օժտուած է արդի ուսումնական պահանջքները ամբողջացնող կառոյցներով՝ տարրալուծարանները, համակարգիչները, գրադարան, մարզական համալիր։

Մ. Կ. Հաստատութեան ուսումնական ծրագիրը կ'ընդգրկէ՝

– Հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով դասաւանդութիւն,

– Աշակերտի ծննդավայրի լեզուի դասաւանդութիւն (արաբերէն, ֆրանսերէն, պուլկարերէն, յունարէն)։ Ինչպէս նաեւ այլ օտար լեզուի դասաւանդութիւն՝ բաւարար թիւով խմբակ դոյանալու պարագային.

– Հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու անբաւարար մակարդակ ունեցող աշակերտներու մասնայատուկ դասաւանդութիւն.

– Անգլիական GCE "O" Level-ի (սովորական մակարդակ) եւ "A" Level-ի (յառաջացած մակարդակ), ինչպէս նաեւ ամերիկեան TOEFL, SAT I-ի եւ SAT II-ի պատրաստութիւն.

– Կ'ապահովուին բարձր ճանաչում ունեցող ամերիկեան եւ եւրոպական համալսարաններու ընդունման պայմանները.

– Արտադասարանային ծրագրուած գործունէութիւն (նկարչութիւն պարարուեստ, երգչախումբ, խողերախումբ, լրագիր, սկաուտական եւ մարզական չարժումներ).

Հաստատութիւնս իր կարելին կ'ընէ նիւթական սահմանափակ հնարաւորութիւն ունեցող բայց ընդունակ և ջանասէր աշակերտներուն համար։

Մ. Կ. Հաստատութեան վկայականը ստացող շրջանաւարտները կընան որեւէ տեղ չարունակել իրենց բարձրագոյն ուսումը։

Ցանկալի տեղեկութիւններ ստանալու, ինչպէս նաեւ արձանագրութեան համար կրնաք դիմել՝
Admission Office
(Attn: Mrs. I. Guevherian)
A. G. B. U.
Melkonian Educational Institute
P. O. Box 1907
1514 Nicosia, Cyprus
Tel: ++357-2-422195/422204
Fax ++357-2-493155
E-Mail: agbumei@melkonian.ac.cy

ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

l'UGAB en vacances

à l'occasion des vacances,
l'UGAB organise
du 24 au 30 juillet
pour la deuxième année concécutive,
UN SEJOUR FAMILIAL
EN PENSION COMPLETE
A CHAILLOL-LA-VILLETTE
(Hautes - Alpes)
où vous pourrez profiter
d'une ambiance chaleureuse,
déguster de bons petits plats mijotés
par un chef arménien,
et, enfin, respirer l'air pur
des montagnes.
Pour tous renseignements, appeler :
le **04 91 22 10 45**

DATE A RETENIR

Dimanche 6 Décembre à 15 h 30
Concert exceptionnel
à l'Auditorium
Palais du Pharo
XXe ANNIVERSAIRE DE LA CHORALE
SAHAK-MESROP
Direction : KHATCHIG YILMAZIAN
Les détails ultérieurement.

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE BELLEFONTAINE (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et Les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant, de 2 hectares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sport, randonnée, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chants...).

Nous vous invitons à inscrire vos enfants auprès de la section la plus proche de votre domicile soit :

Alfortville	Mme Zabounian	**01 43 76 50 52**
Arnouville	Mme Altounian	**01 39 87 08 73**
Asnières	Mme Danoux	**01 42 42 85 87**
Bagneux	Mme Pekmezian	**01 46 63 10 48**
Chaville	Mme Der Kaloustian	**01 47 50 64 37**
Issy-les-Moulineaux	Mme Papazian	**01 46 42 90 68**
Paris	Mme Abousefian	**01 47 84 82 90**
Sevran	Mme Papazian	**01 43 83 87 68**
Décines	Mme Dolmadjian	**04 78 49 26 66**
Lyon	Mme Aghayekian	**04 78 45 17 55**
Grenoble	Mme Saboundjian	**04 76 49 17 16**
	Mme Andonian	**04 76 43 18 44**
Valence	Mme Baron	**04 75 40 12 49**
Vienne	Mme Reymond	**04 74 85 18 58**
St-Maurice de Beynost	Mme Goubation	**04 78 55 28 82**
Vaulx-en-Velin	Mme Djanikian	**04 78 80 27 43**
Marseille	Mme Gabrielian	**04 91 77 61 66**

La colonie organise une fête traditionnelle pour les parents **Samedi 15 août**. Venez nombreux.

Inscriptions seulement pour le séjour **du 27 juillet au 20 août**

Age des colons: pour participer les colons doivent être nés entre le 1/1/83 et le 31/12/91.
Prix: 3 300 F + voyage: 450 F (Paris et Marseille).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Ս. Աբովեան Միջնակարգ վարժարանի հոգաբարձութիւնը 1997 _ 98 տարեշրջանին դպրոցի բարգաւաճման համար մեծ չափով նորհակալութեամբ առացած է նուիրատուութիւններ հետեւեալ կազմակերպութիւններէ եւ անձերէ՝

1. – Մայր Եկեղեցւոյ Երիտասարդաց Յանձնախումբ

2. – Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբ

3. – Պոլսահայ Մշակութային Միութիւն

Տիկին Էլիզ Զրբաշեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելքոնեան, Պր. Դաւիթ Պանտիկեան, Պր. Ալէն Պօյաճեան, Պր. Վարուժան Մինասեան, Տիկին Փարիզէթ Ժիլէ, Պր. Ժիրայր Միհրանեան, Պր. Ժապ Սդամնեան, Պր. Մարզար Բրուտեան, Տիկին Սիմա Հացպանեան, Տիկին Ալիս Շահում, Պր. Ռոպէր Տէր – Մերկերեան, Տիկին Դերձակեան, Պր. Երուանդ Հարունեան, Տիկին Անահիտ Հէքիմեան, Տոքթոր Ռոպէր Սդիլպեան, Տոքթոր Պետրոս Մաչոյեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանտր Պապայեան, Տիկին Արաքսի Պարոնեան, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Ազատ Սահակեան, Տիկին Էլիզաբէթ Վալթէր, Օհանեան ընտանիք, Պր. Շահան Հուսաւէր, Տիկին Ասրինէ Գաբրիէլեան, Օրիորդներ՝ Հեղինէ եւ Էլիզ Կարապետեան, Պր. Տիրան Կարապետեան, Տիկին Տընիզ Զիրեքեան։

Այս առթիւ կ'ուզենք տեղեակ պահել դպրոցի մօնահանդէսին վիճակախաղի 35 բախտաւոր անձերուն չհասոյ թիւերը՝

41, 50, 51, 70, 78, 111, 112, 140, 142 180, 193, 202, 227, 261, 300, 324, 352, 372, 387, 392, 400, 454, 504, 506, 564, 631, 674, 693, 700, 737, 800, 902, 904, 906:

Դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 30-ին։

le 5 Juillet

GRANDE FETE CHAMPETRE *KHANASSOR*

à l'initiative de la FRA Dachnaktsoutioun
Groupe «Arghoutian»

et de la Croix Bleue Section Chaville

— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

Messe de Requiem
en l'Eglise Arménienne de Chaville
Recueillement sur la tombe
du Prince Arghoutian

Rassemblement à 13 heures
au Cimetière de Chaville

— Ambiance —
Buffet —
Jeux —
Concours

Ping-Pong, Boules, Volley, Tavlou
Stands jeux enfants

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935